JURIS NATURÆ
LARVA
DETRACTA
COMPLURIBUS LIBRIS
SUB
TITULO
JURIS NATURÆ
PRODEUNTIBUS,

UT

PUFFENDORFFIANIS, HEINECCIANIS,
WOLFFIANIS &c.

ALIIS,

QUORUM PRINCIPIA JURIS NATURÆ FALSA
OSTENDUNTUR: IGNORANTIAM, QUAM CATHOLICIS AFFINGUNT, IN IPSIS REGNARE PRODITUR, CAVILLATIONES DETEGUNTUR: PROMISSA SPLENDIDA, AB IPSIS NON SERVATA EXPONUNTUR: PUGNÆ ET CONTRADICTIONES EORUM INTER IPSOS, ET SECUM IPSIS EXHIBENTUR: SCOPUS ILLORUM PRÆCIPUUS, NIMIRUM CATHOLICÆ REI DETRIMENTUM DENUDATUR: NOBILITAS, JUVENTUS, POLITICI, PERICULI ADMONENTUR.

A

P. ANSELMO DESING, Benedictino Congregationis Bavaricæ ex Monasterio Ensdorff., Eminentissimi Cardinalis de Lamberg, Exemptæ Ecclesiæ Passaviensis Episcopi & S. R. J. Principis Consiliario.

CUM FACULTATE SUPERIORUM.

MONACHII
Sumptibus Joannis Urbani Gastl, Bibliopolæ. M. DCC. LIII.

. * .

PRius quidem conſpicui erant hæretici; nunc autem occultis hæreticis repleta eſt Eccleſia. Defecerunt enim homines a veritate, & pruriunt auribus. Sermo ad perſuadendum artificioſe compoſitus agitur? Omnes ſuaviter audiunt. Sermo ad animi converſionem comparatus? omnes avertuntur. Defecerunt plurimi a rectis doctrinis, & malum propenſius eligunt, quam ſe applicent bono. Hæc igitur defectio eſt, & exſpectandus jam inimicus, & jam ex parte præcurſores ſuos mittere occepit, ut ipſe ad prædam paratus ſubſequatur. Tibi igitur provide o homo, & animam ſecuram redde. *S. Cyrillus Hieroſolimitanus Catecheſi. XV, num. IX.*

REVERENDISSIMO
AC
EMINENTISSIMO
S. R. E.
CARDINALI
DE
LAMBERG,
EXEMPTÆ
ECCLESIÆ PASSAVIENSIS
EPISCOPO
PASTORIQUE ZELOSISSIMO,
S. R, I.
PRINCIPI
CELSISSIMO

DOMINO DOMINO MEO
CLEMENTISSIMO.

PRINCEPS
EMINENTISSIME.

MUlta ad TE meditatus cur nihil prope jam de TE dicam, TU mihi, Princeps Eminentissime, es auctor, Quippe cum jam quinto abhinc anno orarem, uti paterteris nomen tuum velut scutum operæ huic meæ præfigi, non prius annuisti postulatis, quam interposito interdicto, nequid pro aliorum more in laudes tuas exararem, addito epiphonemate ex modestiæ arcanioribus recessibus petito: Si laudes scriberem, visum iri cæteris, dicere me potius, qualem te esse oporteat quam qualis sis. Equidem tametsi in aliis fortasse id possit habere locum, at non in TE, mihi tamen tuis parere mandatis plane est necesse. Premo igitur silentio cum decora tua singularia, tum singularia in me beneficia. Neque eò premo, ut plane conticescam, sed ut alio tempore extra conspectum tuum positus majore cum libertate erumpere sinam utrumque, quando alterum sine altero efferre piaculi instar habeo.

Ce-

Cæterum hoc solum commemorandum est, duobus maxime nominibus operam hanc esse Tuam. Primum quod è Bibliotheca tua Principali præstantissima eam potissimum deprompsi: alterum quod Tute mihi ejus adornandæ occasio fuisti & auctor.

Bibliotheca Principalis tua nova fere est, & novo studio LAMBERGII maxime nominis instructa. Non quod majores tui hujus Sacræ Sedis antistites non tenerentur studio librorum, aut libros non conquirerent. Conquisierunt enim vero semper & præcipua quadam cura habuerunt. Ac remotiori quidem illa ætate codices veterrimos eosque exquisitissimos cum collegissent, velut sacros illos habuerunt, neque alibi, quam in Sacrario asservari fecerunt, hoc est, eodem in loco, ubi præter vestes & ornamenta sacerdotalia custodiebantur etiam vasa aurea argenteaque & reliquus Ecclesiæ Thesaurus, ipsæque adeo Sanctorum reliquiæ, quem locum Sacristiam novior ætas dicere cœpit. Neque vero sine causa pulcherrima hoc fuit à majoribus tuis institutum, sed eo maxime, ut cum eodem in loco Clerus omnis hujus Ecclesiæ dies noctesque agere frequens soleret, cum primum vacuum aliquod à re divina tempus esset, illud inspiciendis vestigandisque his codicibus eodem loco expositis ab unoquoque posset impendi. Scholaribus prætere a ipsis, qui majore numero hic nutriti divinis mysteriis chorisque ministrabant, magno litteraria ea supellex præsidio fuit. Hinc enim est factum, ut cum illo tempore scholæ aliæ his in oris deficerent, ex hac tamen sola tot imbuti sacris litteris viri exirent, quot sufficerent ad amplissimam hanc diocesin minorum gentium Sacerdotibus instruendam. Temporis deinde successu exauctam litterariam supellectilem sacrarium haud cepit. Locus igitur huic amplior, imo loca ampliora aperta sunt: alius in palatio Episcopali peramplo, alius in arce D. Georgii civitati imminente, ubi sedem, turbidis cumprimis publicis rebus, antistites sæpe figebant, ne mediis quidem in tumultibus sacra à se studia abesse passi. Certe librorum & codicum magnus hic extabat numerus, neque numerus tantum, sed & delectus ex omni literarum genere. Sacri, profani, Latini, Germani, Græci, Hebraici ornabant forulos. Sed heu fatales anni duo ut cætera vetusta Pataviæ decora, ita & hos litterarum thesauros tristi incendio abstulerunt. Abstulerunt, ita tamen ut locum novis studiis facerent. Tota namque Europa clarissimus avunculus tuus idemque in hac Sede ac Dignitatibus cæteris antecessor *JOANNES PHILIPPUS Cardinalis idem LAMBERGIUS* mox ut è cineribus restituit cathedralem basilicam nihil antiquius habuit, quam bibliothecam etiam de novo statuere amplissimam, pulcherrimam, præstantissimam. Cumque ipse esset sapientissi-

mus, ad hoc ipsum tamen usus est opera celebris inter doctos viri *Augustini Erratb*, Canonici regularis: à quo docto librorum indice ‿ ab illo Præsule sapiente librorum judice nihil potuit nisi eximium sperari. Eadem vestigia tu, *PRINCEPS EMINENTISSIME!* secutus eadem sapientia eademque munificentia constitutam jam bibliothecam magnis accessibus amplificasti: neque hoc contentus integram adhuc bibliothecam aliam ex hereditate Comitis Schallenbergii Canonici Augustani, Præpositique Constantiensis multis florenorum millibus redemptam in medio bibliothecæ veteris, velut trophæum studii in litteras tui collocasti, additis complutibus aliis ornamentis, quæ enumerare longum est.

Quod ad alterum attinet, cum ex me non semel quæreres, ecquid utilitatis afferre mihi videretur jus naturæ illud, in quo scribendo tantum famæ ab aliquo tempore heterodoxi quærerent? existimavi ad id mihi esse respondendum accuratius.

Videntur enim mihi illi ex Dominis Protestantibus Doctores in suscipiendo hoc suo labore nec famæ suæ satis consuluisse, & præterea non tantum nihil utilitatis peperisse mundo, sed multos laqueos posuisse morum doctrinæ, scopulos religioni, & reipublicæ pericula, siqui serio istorum principiis atque doctrinis animum dent adhibeantque suum.

Hæc singula ut, *PRINCEPS EMINENTISSIME!* velut in brevi tabula depicta ob oculos ponam, neque tibi tam gravibus negotiis, apostolicis laboribus, plurimaque alia legendi scribendique labore secundum morem tuum occupatissimo necesse sit in tenui hoc libro meo oculorum aciem ultra obtundere, ne, pauca hæc capita, quæ velut indicis tibi loco esse possunt.

I. Heterodoxi Scriptores famæ male consuluerunt.

Imo. Quia ex ipsorum libris apparet, ipsosmet nescire quid per jus naturæ intelligant. Cum alius Grotium dicat primum inventorem Rationis naturalis, & qui per miraculum hoccè jus invenerit, *Larva Detracta Cap. XV. Them. XI. XII.* Cum tamen alii, ut Salmasius asseverent, neminem unquam minori cum vi ratiocinari quam Grotium, cujus nulla pagina vacet insignibus erratis. *Cap. XV. Them. XIII.* Ipseque Puffendorffius primus Ju-

ris

ris naturæ professor edicat, Grotii librum adeo insanabilem esse, ut emendationi locus nullus sit, sed refundendus ex integro fuerit, siquidem jus naturæ procudendum ex eo esset. *Cap. X. Them. XV.* Nec dissimilia de Grotio Gundlingius censet. *Cap. XIV. Them. IV. num. 1.*

Ipse etiam Thomasius, qui agnoverat, Grotium singulari numinis beneficio missum fuisse ad sanam rationem, seu jus naturæ in luce ponendum, eodem ore fateri cogitur, confusionem post Grotium multo evasisse majorem. *Cap. XV. Them. XIII.*

De Puffendorffio vero quid sit sentiendum, Gundlingius prodit, nimirum illum jam civilia, jam jus naturæ, jam gentium jus confundere adeo, ut hominem doctissimum, Gundlingium, ne dicam tyrunculos, perturbaverit. Adeo male cecidit huic emendatio Grotii, adeoque parum intellexit, quæ demum res esset Jus naturæ. *Cap. XIV. Them. IV. num.* 10.

Quid Velthusius de antecessoribus suis prædicet. *Cap. XV. Them. I. num.* 7. Videre est. Nempe in stuporem rapitur hic, quod nemo unus ante se tetigerit scopum juris naturæ, idque iis accidisse existimat aut socordia aut ingenii hebetudine.

Ante annum porro hujus seculi nostri decimum septimum omnes omnino, (Thomasio excepto, qui tamen ad tyrones non pertineat) juris naturæ confusam tantum ideam habuisse, & honestum atque decorum juri huic misere immiscuisse decrevit Kemerichius Academiæ nobilium Præses. *Cap. VIII. Them. XIII.*

Quid quod Heineccius nuper antecessoribus & magistris suis ad unum omnibus hanc feralem dicit Sententiam, ipsos pleraque confuse tractare, ut nihil fere sit in libello, quod veluti certam sedem habeat: quodque est multo deterius, ipsos aut nulli certo principio superstruere, aut principia parum idonea admittere, ut data veluti opera tenebris omnia involvere voluisse videantur. *Cap. VII. Them. XIV.*

Quam parum autem de Jure naturæ tetigerit Heineccius, & fere totus in decoro, aut in jure civili versetur, duobus locis nonnihil ostendo *Cap. VIII. Them. XIV. & Cap. XIV. Them. VI.*

Sic itaque existimo, si intellexissent hi, qua de re sit agendum, cum jus naturæ scribitur, non potuisset alter plaudere: Ego primus jus naturæ absolutum dedi, alter vero huic insultare: Non naturæ quidem jus illum scribere, sed civile, honestum, jus gentium, quæ singula ad singulas alias disciplinas non ad jus naturæ spectent.

Idem

Idem igitur Spectaculum, quod Christianis fecere philosophi gentiles, edidere nobis Catholicis Doctores isti heterodoxi. De quo satis accommodatam mihi suggessit sententiam Eusebius. *Cap. VII. Them. XV. num. 7.*

2do. Indolem atque vim juris naturæ istos ignorasse conficitur etiam ex hoc, quod neque *Principia* hujus disciplinæ, nisi velut hariolando, agnoscant, neque *Media*, neque *Finem* ejus atque scopum, qui tamen in moralibus esse debet anima & spiritus.

Non *Principia* justi, quæ Hobbius in arbitrio hominum reponit: Puffendorffius in Societate humana: Pagenstecherus in appetitu quodam animali: Heineccius in amore cujus causa latet: Wolffius in essentiis rerum physicis, quales insunt & canibus, alii in aliis reposita Sibi fingunt. *Cap. V. & de Wolffio late Cap. XVI.*

Non *Media* juris naturæ agnoscendi rite tenent, quando auctoritatem, præcipue divinam longe abesse volunt ab eo, qui jus naturæ discere cupiat; & jubent sola ratione agendum esse. Quo tamen instrumento usi in miras de re tota pugnas fuere seducti: *Cap. VII. Them. XV. & Cap. IX. & Cap X.* quod caput quia prolixum est, juverit fortasse præ cæteris consulere *Them. II. III. V. XII. XV. XVI. Addi potest Cap. IX. Them. IX. num. 8.*

Non *Finem* juris naturæ. Hobbius quippe nudam sui conservationem etiam cum totius mundi ruina pro scopo juris habet. Puffendorffius non contentus necessariis, commodis hujus vitæ inhiandum jure naturæ suadet. Pagenstechero placet illud: Crescite &c. Plerisque aliis pax externa civitatis. Wolffio perfectio physica facultatum humanarum, sive potius continua tendentia ad perfectionem. Quæ ego *Cap. XI.* persequor, maxime de commodis & pace externa disputans, quæ ipsa à Gundlingio damnata sunt eodem *Cap. XI. Them. XVIII. & Cap. XVII.* expono, quantum malum sit illud summum bonum, quod Wolffius humanæ naturæ jure expetendum proponit.

Jam vero quis existimet, illos doctores verum spiritum juris naturæ attingere, qui de rerum summa tam perdite, tam repugnantia sentiant?

IIItio. Accedit his, quod ratiocinandi arte ac principiis destituti plerique quidlibet ex quolibet deducant, specie veri aut illudi sibi aut illudere aliis pensi non habeant, & sophismatis contradictiones frequentissimas jungant *Cap. X. Them. XIX. num. 7. Cap. XII. & XIII. & de Wolffio Cap. XVI. ac XVII.* quæ quidem posteriora capita,

pita Spinosæ sunt satis, quippe adversus philosophum cæteris fere aridiorem scripta.

Quamobrem merito mihi videor, Catholicos ab his deceptos fuisse *Titulo* juris naturæ ipsorum libris inscripto. *Cap. XI. Them. XXVII. num. 3. &c. Cap. VIII. Them. XIII.*

II. Heterodoxi Doctores Juris naturæ ita dicti nihil utilitatis peperere mundo.

Imo. QUæ enim isti exiliter tantum tractant, uberrime à Catholicis Scriptoribus, Patribus, Theologis, Jure-Consultis Philosophis pertractata fuerunt, clara methodo, rationibus multis.&c. Quos tamen Catholicos de ignorantia sugillant. *Cap.XV. & Cap.XVI. Them. VII.*

IIdo. Jus naturæ, Gentium, ac nescio quid præterea promittunt aliquot mensium tumultuaria enarratione adolescentibus infundere. Quod utilitatis multum habere non potest, tametsi admitteretur, ipsam doctrinam esse cum principiis suis bonam. *Cap. IV. Them. V. & Cap. XV. Them. I.*

III. Heterodoxi juris naturæ sic dicti doctores periculosi sunt, & noxii moribus, conscientiæ ac rei Catholicæ.

Imo. QUia sola ratione jus naturæ agnosci, sic autem agnito jure regulari vitam, conscientiam, rempublicam volunt. *Cap. IV.*

IIdo. Quia auctoritatem, præcipue divinam à cognoscendo jure naturæ abesse jubent prope omnes: & Puffendorffius saltem rudibus eam permittit, qui auctoritati acquiescant, eo quod nesciant invenire probabiles rationes, quibus auctoritatem convellant. *Cap. IX. Them. IX. num. 9. & eodem Cap. IX. Them. VIII. & Cap. X.*

IIItio. Quia confundunt statum hominum hypotheticum cum primævo seu naturali, quod incautos periculo malæ applicationis exponit. *Cap. III.*

IVto. Quia à DEO, ab immortalitate animæ abstrahere jubent, ut Atheis & Epicureis placeant. Nec de DEO serio loquuntur. Et religionem ludos fere faciunt. *Cap. X. Them. I. II. XI. Cap. XI. Them. XXIII. & de Wolffio Cap. XVI. & Cap. XVII.*

Vto. Quia contemnunt sanctos Patres & religionis Christianæ propagatores. *Cap. IV Them. VII. Cap. XV. Them. XIV. Cap. X. Them. VIII. num. 9. Cap. VII. Them. VII.*

VIto. Quia docent sententias, quas Ecclesia Catholica damnavit, seu hæreticas declaravit, præter alias calumnias in Ecclesiam &c. *Cap. XII. Cap. X. Them. I.*

VIImo. Quia oderunt statum Catholicum, & præcipue Puffendorffius non dissimulat hoc se fine jus illud scripsisse. *Cap. IV. Them. XIV. addito Cap. XII Them II.*

In hisce omnibus non ego vitupero, aberrasse illos doctores à vero & bono: quis est enim mortalium, qui hoc à se alienum putet? Talia autem morum fundamenta, vitæque ducendæ leges ipsos præferri velle regulis Ecclesiæ per orbem diffusæ, ipsique adeo divini Salvatoris doctrinæ; quodque Catholicos nos Christi doctrinam cum vita humana conjungentes ignorantiæ palam insimulant, quod denique sperant sola sua ratione ad sanitatem mentis posse pertingere, idque audendi etiam juventuti ac nobilitati nostræ auctores esse volunt; hoc demum neque tacendum mihi visum est, hoc etiam dignum, quod falsiore interdum lixivio eluatur in iis, qui patientia nostra ad pejora audendum plerumque abutuntur.

Videbis præterea, *PRINCEPS EMINENTISSIME!* non mihi hic suscipi rem aut certamen cum Dominorum Protestantium doctrina symbolica, neque cum eorum Ecclesia aut cum principiis secessus eorum Polemicum haud ago. Pacem præterea quam tabulis Imperium nostrum illis sancivit, illis lubens faveo, ipsos honore afficio, amoque tanquam paulo post futuros genuinos nostros per omnia fratres & nobiscum in unitate fidei sensuros. Verum aliquos illorum doctores scriptoresque carpo atque redarguo, qui ad insidiandum moribus rebusque nostris abutuntur Jure naturæ, ad omnia alia, ipsorummet opinione, nato, quam ad rem Christianam seu confovendam seu proturbandam.

Hæc cum ita sint, tenuem hanc operam, dudum tuam & à TE, quemadmodum in principio dixi profectam; patere ad TE, redire, & ad Sacrâ TUA vestigia à me deponi: quam si censura castigaveris, medicam manum lubens gestiensque admitto: sicubi probaveris, nihil inde meum, TUA omnia mecum ipso esse, gratus agnoscam. Superi TIBI vitam, salutem, TUIS in TE solatium atque præsidium diutissime concedant atque tueantur.

Dabam in Civitate TUA Passaviæ
Kal. Jan Anno M. DCC. LIII.

EMINENTIÆ TUÆ.

Submississimus ac
Devotissimus in Christo servus
P. ANSELMUS DESING,
Ord. S. Benedicti.

Cenſura Theologica Congregationis Benedictino-Bavaricæ.

TRia potiſſimum heterodoxi in ſuo noviter excuſo & multifariam disjecto *Juris Naturæ* ſyſtemate videntur intendere. Primum arguere Orthodoxos omnimodæ per omnia retro ſecula hujus diſciplinæ ignorantiæ. Alterum, inconcuſſa fidei catholicæ dogmata & diſciplinam per ſubdolam revelatorum principiorum ſuppreſſionem labefactare. Tertium, per hunc novitatis fumum Catholicam juventutem ex inconſulta parentum prurigine ad academias ſuas pertrahere, eandemque ibi ſub inſolitæ, fidemque, ut ajunt, nihil penitus attingentis eruditionis Larva periculoſiſſimis, ſub quibus modo mundus gemit, principiis demulcere. Quibus fundamentis hæc omnia auctor præſentium opuſculorum, quibus titulus (1. *Larva detracta.* (2. *Jus Naturæ ac gentium.* (3. *Diatribe de methodo Wolffiana.* (4. *Hypodigma de ſola ratione magiſtratibus præcipue periculoſa.* (5. *Diſquiſitio libri Spiritus legum.* (6. *Præjudicia reprehenſa præjudicio majore.* (7. *Regnum rationis modernum nihil præſtantius vetere:* pro ampliſſima ſua eruditione atque Veritatis & Orthodoxæ fidei Zelo expugnet, benevolus lector judicabit, qui non corticem cum ſupercilio deſpiciet, ſed nucleum matura & indifferente

meditatione discutiet. Cum autem adeo nihil hoc opus in Catholicam fidem & bonos mores offendat, ut potius integritati & sanctitati eorundem per omnia consulat; ideo ut quamprimum sub publico typo multorum commodo illucescat, & dignum censeo & gratulabundus adopto.

Ex commissione Reverendissimi Domini D. Bedæ Abbatis Wessofontani & Almæ Congregationis Benedictino-Bavaricæ Præsidis Generalis &c. &c.

Salisburgi ex aula Archiepiscopali 7. Octobr. An. 1751.

P. Benedictus Buecher Ord. S. Benedicti præfatæ Congregationis ad Quercum Superiorem Professus, SS. Theologiæ Doctor, antehac in Archiepiscopali Universitate Salisburgensi Professor & Decanus emeritus Protonotar. Apostol. Celsissimi Archiepiscopi, & S. R. Imp. Pcincipis Salisburgensis Consiliarius Ecclesiasticus, Aulæ Theologus, & Officialis Chiemensis.

Mm. ppria.

CEN.

CENSURA.

Mandato Reverendiſſimi ac illuſtriſſimi Domini D. *Bedæ*, Angelicæ Congregationis Benedictino-Bavaricæ Præſidis Generalis &c. &c. Obſecuturus, opuſcula hiſce titulis prænotata. (1. *Larva detracta.* (2. *Jus naturæ & Gentium.* (3. *Diatribe de methodo Wolffiana.* (4. *Hypodigma de ratione ſola magiſtratibus præcipue periculoſa.* (5. *Diſquiſitio libri Spiritus legum.* (6. *Præjudicia reprehenſa præjudicio majore.* (7. *Regnum rationis hodiernum nihil præſtare veteri.* Quæ vir celeberrimi inter eruditos nominis P. Anſelmus Deſing &c. adverſus erronea modernorum Juris naturæ Scriptorum principia & dogmata cum præclara eruditione & ſingulari perſpicuitate compoſuit, à me attente perlecta omnibus modis approbo, doctrinamque in illis contentam bonis moribus conſonam & Catholicæ fidei exacte conformem, atque adeo luce publica digniſſimam eſſe cenſeo.

Dabam ad S. Emmeramum
Ratisbonæ 7. Septembris
Anno 1751.

P. Frobenius Forſter SS. Theologiæ
Cand. examin. & approbat. p. t. Prior
ibidem.

Mm. ppria.

FACULTAS

Almæ & Exemptæ Congregationis Benedictino - Bavaricæ sub titulo SS. Angelorum Custodum.

CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

NOs DEI gratia Beda Abbas Wessofontanus p. t. Congregationis Benedictino-Bavaricæ Præses Generalis &c. Admodum Reverendo Religiosissimo ac Eximio P. Anselmo Desing Exempti Monasterii Ensdorffensis Professo tenore præsentium facultatem concedimus, ut opuscula hisce titulis prænotata. (1. *Larva detracta* (2. *Jus naturæ & gentium.* (3. *Diatribe de methodo Wolffiana* (4. *Hypodigma de ratione sola Magistratibus cumprimis periculosa.* (5. *Disquisitio libri Spiritus legum.* (6. *Præjudicia reprehensa præjudicio majore.* (7. *Regnum rationis hodiernum nihil præstare veteri:* à duobus Theologis nostris publica luce dignissima judicata

typis

typis vulgare valeat. In quem finem etiam D. Joanni Urbano Gaſtl bibliopolæ Monacenſi facultatem eadem edendi, ac Jus Privilegii Cæſarei eatenus impertimur, quatenus ipſo invito nulli alteri liceat eadem opuſcula, intra S. Romani Imperii fines recudere, vel alibi impreſſa importare, aut venum exponere. In cujus rei fidem has litteras manu noſtra & officii ſigillo munitas dedimus in exempto monaſterio noſtro Weſſofontano die 30. Septembris Anno 1751.

(L.S.)

Beda Abbas Weſſofontanus p. t. Præſes Generalis.

Mm. ppria.

LICENTIA
Reverendiſſimi Domini D. Abbatis proprii.

NOs Anſelmus Ord. S. P. Benedicti in Monaſterio Ensdorffenſi exemptæ Congregationis Benedictino-Bavaricæ in Superiori Palatinatu Abbas perdilecto Conventuali noſtro Adm. Rev. P. Anſelmo Deſing &c. licentiam impertimur, ut opus Juridico-Polemicum *de Jure Naturæ &c.* magna induſtria & energaſia à ſe elaboratum publici juris & uſus facere poſſit, ſuppoſita eorum, quorum intereſt, approbatione. In cujus rei fidem has litteras manu & ſigillo noſtro Abbatiali munitas dedimus.

Ensdorffii die 21. Aprilis Anno 1751.

(L.S.) Anſelmus Abbas.

Mm. ppria.

CONSILIUM SCRIPTIONIS
LARVÆ DETRAHENDÆ.

1. PLerumque ſpecioſa ſunt, quæ ad nocendum excogitantur, ne ipſo mox aſpectu perterrefacti refugiant.

2. Quamquam autem non ob id, quod novum eſt aliquid ac ſpecioſum, illico damnandum eſt; eſt tamen interiore cura examinandum, & ad intimos uſque receſſus pertentandum: cumprimis ſi id ad totius vitæ rationes pertinet.

3. *JUS NATURÆ* res eſt pulcherrima ſane. Nec pulchra modo, ſed quæ ipſa ſua neceſſitate rapiat ad ſeſe animos. Quis enim aut non debet eſſe, aut non volet videri juſtus? Ita pulchrum exiſtimant omne juſtum, ut & qui eo maxime deſtituti ſunt, maxime cupiant ejus ornatu cohoneſtari, juſtique ſaltem videri.

4. Atque hac fortaſſe cauſa evenit, ut audito *Juris Naturæ in diſciplinæ ac ſcientiæ formam redacti* ſplendido nomine tam multi & olim & nunc accurrant, ſperantes innocenter, aliquid ſe intellecturos adhuc incognitum; eo quod in academiis nulla ſeorſim diſciplina *hoc titulo* proſtaret. Ex quo exiſtimabant, in hac jactata diſciplina eſſe revera quidquam, quod in aliis, quas audierunt, diſciplinis nequaquam reperiretur. Quod contra eſſe, & montes vægrande parturientes rancidum murem enixos eſſe, DEO bene vertente, demonſtratum dabimus.

5. Nam qui omnia, quæ ſpecioſo *Juris Naturæ* titulo circumferuntur, pro jure naturæ ſerio haberet, is profecto deciperetur plurimum; ut qui omnia, quæ aquis innatant, poma crederet.

6. Hanc certe pulchram perſonam induti comparuerunt ab annis fere centum tot Juris naturæ libri atque libelli, tam

parum sani, multum vero putidi in recessu habentes, ut ea non minima sit hujus ætatis calamitas, tantum in permultis ad hos perdiscendos pruritum consurrexisse.

7. Ea res impulit nonnullos, ut in id malum depellendum incumberent. Ex quibus Chumbetlandus Anglus civem suum Hobbium castigavit: Leibnitius & alii Puffendorffium: alii alios. Ipse Puffendorffius Grotium, quem Juris naturæ parentem ipse, utut falso, jactat, adeo parum sane sentire judicavit, ut ne emendationi quidem foret locus, sed totum opus refundendum ex integro esset. Quod ipse adeo præstitit infeliciter, ut, excepto forte Hobbio, nemo pejus in hoc genere peccaverit.

8. Nuper Cl. P. *IGNATIUS SCHWARZ* S. J. vasto labore non unum illorum exerrantium, sed complures unà aggressus id cumprimis exhibuit, quis esset præcipuus istorum scopus, qui finis? Nimirum catholicam religionem per vineas oppugnare, quando arma ipsorum Polemica, seu *Controversistica*, quæ ajunt, hebetia jamjam essent: & præcipue juventutem Catholicam pervertere, quæ parentum nobilium culpa an errore passim ex his libris scholisque venenum sugere cogitur, ac multo etiam ære comparare.

9. Poteram in hoc Clarissimi viri P. Schvvarzii labore conquiescere. Verum, ut sapientissimus Augustinus dudum monuit, expedit, pluribus libris atque modis eadem describi, ut & in plurium manus deferantur, & vario hominum ingenio varie exposita utilius deserviant. Cum enim acatholica principia sub larva juris naturæ quotidie de novo producantur, quid ni catholici sæpius pluribusque libris ea emendemus?

10. Sane C. P. Schvvarzius scholastica plerumque methodo usus est: multa plane laude. Sunt vero, qui hac non admodum delectentur, nec rigorem facile ferant. His ego operam impensurus paulo solutiore stylo scribendum duxi.

11. Præterea vir Cl. majorem ambitum complexus, insuper Catholicæ religionis, Hierarchiæ Ecclesiæ, & Politicæ causam agendam uberius suscepit. Mihi campus non tam vastus placuit, neque hi nervi cursui tam longo jam sufficiunt. Duas tantum appendices adjeci, ad hoc aliquid valituras.

12. Quæ

12. Quæ vero tandem demonstranda hoc libro sumpsi, jam edissero. Primum ostendam, ipsos hos novos in principiis ipsis aberrasse à vero & bono. Eorum doctrinam abducere *posse* à DEO, & bonos mores publice ac privatim corrumpere. Fallacia ipsorum libros, calumniis, adhæc doctrinis noxiis esse fœdatos, ob eaque merito librorum prohibitorum albo insertos. Cumque aut solus aut præcipuus ipsorum scopus sit, præsentis tantum vitæ commoda Jure Naturæ quærenda esse, principibus deinde omnia concedenda; nemini non apparebit, ad hanc doctrinam non opus fuisse ullo doctore, ullove libro aut studio. Quis enim cerdo non illud primum facile sine ullis litteris doceat, ut naturæ animalis pruritui subjicientes rationem æternam, præsentia tantum quæramus, quærendoque justos nos naturaliter esse autumemus? Illud vero alterum quis Prætor rusticanus non poterit prodere Principi, ut plus sibi sumat? Id quod libellus nuper non inelegans advertit, hoc titulo: Beweiß, daß die Universal-Monarchie die gröste Glückseligkeit von Europa wäre rc.

13. Præcipue passim ostensurus sum, ipsos promissis splendidis haudquaquam stetisse. Promiserant plerique, se jus naturæ tradituros purum, sincerum, scientificum, adeoque certum, & prope infallibile: præterea abstractum ac repurgatum à sordibus, scilicet, Patrum ac Theologiæ, jure civili atque Ethica. Ego contra monstrabo, horum nihil ab ipsis impletum fuisse: cum principia nulla ineptaque statuant, & velut data operâ tenebris omnia involvant; cum religionem veram impugnent; cum principia justi, honesti ac decori passim conturbent: quorum tamen discretio, horum opinione, id unum est maxime, ob cujus neglectum veteres nostros ad docendum naturæ jura plane ineptos dictitant.

14. Id quoque docebo, Jus, quale ipsi tradiderunt, non esse Jus naturæ ab ipsismet definitum, sed jus aliquod civile, saltem universale, vel nescio quid aliud confusum. Judicioque ea docebo per ipsorum ora prolato.

15. Hæc aliaque, quæ occurrent, si recte exegero, *LARVAM JURIS NATURÆ* horum libris detraxero, ne sub ea pulchra persona decipi juventus possit; & nudos ipsos, quales sunt, in publicum produxero.

16. Sin ego hoc ipsum ob imperitiam & ingenii imbecillitatem aut omnino non, aut non satis ex argumentis ma-

jestate, nec dextre fortiterque præstitero; equidem veniam jam publice efflagito simul, simul autem spero, fore deinceps quosdam me longe exercitatiores, qui veritatis, reique publicæ urgente charitate arma diu recondita stringant efficacius.

17. Non hic Naturæ jura ex integro describimus. Secundæ hæ erunt nobis curæ. At, ne vago pede per invia circumferremur, initio designanda quædam axiomata ac principia, velut totidem vestigia, fuerunt, intra quæ tanquam orbitam disputatio ipsa decurreret.

18. Causa mihi scribendi non odium fuit Dominorum aut Doctorum Acatholicorum, quos ut oves extra commune ovile positas, aliquando tamen reducendas, suspicio. Sed periculum juventutis, parentumque, liberos suos periculo objicientium, & religionis veræ Deique me amor impulit. Quæ religio seu naturalis illa sit, seu revelata, consistere sine exerratione non potest, si ea *rationi soli*, eique *privatæ* cujuslibet subjicitur.

19. Atque ne qualescumque DD. Acatholici offenso animo ista legant, ipsos in limine precor, ne Protestantes prolixè dixi absque contumelia &c. *hæreticorum* & *hæreseos* nomen, paucis locis in hac commentatione usurpatum, ita accipiant, ut si contumeliandi animo id eis impegerim. Sicut enim opto, omnes in Christo unum fieri, ideoque damno opiniones non catholicas, unitatem rescindentes; ita homines & animas nullas damno; nec contumeliis ullis afficere volo, quos Christus sanguine suo redempturus venit. Fieri autem vix potest, ut in scriptione confutatoria, qualis est hæc ipsa, adeo nudas insectemur opiniones erroneas, quin interdum tangere & fodicare ipsos homines videamur. Cum enim opiniones illæ non in aëre circumvolent, sed in cerebro chartisque hominum nidificentur, plerumque pro ipsis opinionibus homines opinantes nominamus. Idque persæpe necessitate subacti facimus, nempe ut intelligamur. Quippe nisi dicerem & nominarem Puffendorffium, Heineccium, Wolffium, sed solas eorum sententias sine nomine producerem, pauci forte intelligerent id, quod potissimum monitos volo. Volo autem monere, ut ab iis sententiis sibi caveant: quarum auctores si non palam facerem, imponerem lectoribus meis necessitatem evolvendi magnam librorum vim, donec eas subtili examine ipsi detegerent. Dico ergo exempli causa, Puffendorffium jam in his

his jam in illis ignorantem, jam Deismo appropinquantem, & cætera talia: cumque hoc dico, non ipsius caput ferio, sed opinionem & doctrinam vel doctrinæ modum. Neque enim cum Puffendorffio homine, sed cum Puffendorffio libro mihi res est: neque ego ita sum expers rerum, ut viros magnorum principum titulis ornatos calcaneo petam. Omnia igitur talia non de viris sed de doctrinis dicta putato.

20. Quodsi asperior mea subinde oratio videbitur, & scapham scopham voco, & non laudanda serio vitupero, non jam sanctissimorum piissimorumque Ecclesiæ patrum exemplis me tuebor, quamquam possim, sed socratis saltem viri mitis ac temperantis. Is, cum de religione disputaret, adversus eos incalcuit, qui illam sua ætate ac jus naturæ fœdabant. Tum se de calore recipiens sic peroravit: *Vehementius quodammodo propter improborum hominum controversias diximus. Sed hac de causa, ô amice, contentiosa usi sumus oratione, ne pravi, dicendo se vicisse putantes, licentiam sibi datam credant faciendi quæcunque velint, & qualiacunque adversus deos existiment facienda. Quodsi quid ad persuasionem attulimus, ut jam velint mores suos odisse, & contrarios complecti, probe nobis exordium legum de impietate dictum est.* Apud Platonem Lib. X. de Legibus.

21. Ultimo loco dissimulandum haud est, quæ mihi prima hujus operæ suscipiendæ nata occasio fuerit. Consultus de libro quodam Juris naturæ larvato Juventuti Catholicæ explicando, nempe dissuasi, tum quod catholicorum abunde esset, tum ob causas, hoc ipso in opere explicatas, quarum unam alteramve exposui iis, qui me consuluerant. Sed postea intellexi, in me conjectum esse familiare illud dicterium: das ist von Hertzen schlecht: hoc est, *ex animo insipidam* meam esse opinionem. Quam vero non inanes essent mei pavores, passim prodit experientia. Deridentur enim Professores Juris variis in locis, cum leges interpretarentur & inculcant. Juvenculi enim auditores, etiamnum à matre (ut sæpe solet) rubentes ad omnia capita occinere solent: Jus Naturæ: Jus Naturæ! Tanta sapientia turgent rana quavis rudiores Bartoli & Balbuli. Est autem illis pro jure naturæ sola sua ratio, quippe quæ *ipsa ipsissima ratio* est: das ist wohl von Hertzen schlecht: Vid. infra Cap. X. Them. XII. num. 12. ubi ostenditur, Jus naturæ Protestantium unice tendere ad Catholicam religionem evertendam. Clarissimus quoque P. Daniel *CONCINA* eadem fere suis Italis accidisse fatetur in Præloquio Tomi VI, Theologiæ Christianæ. *Alia*, inquit, *quoque ratio magnopere sponte currenti calcaria addidit. Ea porro est, quod plu-*

rimi Italiæ nostræ: „ saperdæ, atque barbatuli, quemadmo-
„ dum vestitus formam, ita etiam loquendi, ratiocinandi,
„ atque philosophandi, ne dicam spuendi, regulas ab ipsis
„ transalpinis, & quidem frequenter hæreticis, Lutheranis,
„ Calvinianis, cæterisque id genus mutuari minime erubes-
„ cant. Dum erudituli nostri prima Juris naturæ & gentium
„ elementa degustare incipiunt, continuo crepant Grotios,
„ Puffendorffios, Seldenos, Heineccios, Cumberlandos,
„ Thomasios, Wolffios, eorumque gregales. Dicteria,
„ scommata, imposturas, quas hæretici isti in Theologos,
„ quos vocant, scholasticos, in Patres Sanctos, in Ponti-
„ fices summos, in Romanam Ecclesiam impotenti temeritate
„ eructant, sciuli nostri Itali adoptant, & ut eruditionis fu-
„ mum penes vulgus captent, eadem in tempore promunt.
„ Usquedum Cumberlandi & Puffendorffii opera de J. N.
„ & G. latine duntaxat evulgata fuerunt: vix septentrionis
„ confinia transsiliere, paucorumque manibus terebantur.
„ Verum simul atque cincinnis & fucis Gallicæ linguæ Bar-
„ beyraci penicillo delibuta & veluti transformata visa sunt,
„ tum in Italiæ civitatibus resonare, & semidoctorum ho-
„ minum ore ad sidera usque extolli cœperunt. - - - Pu-
„ deat itaque graviterque pudeat sciolos Italiæ nostræ ab
„ exheredatis transalpinis siliquas mutuari, cum domi suæ
„ frugibus abundent. - - - - Cum vel ipsas res philosophi-
„ cas & historicas versant ut Brukerus, Thomasius, Budæus,
„ Moshemius & alii, susdeque eisdem immiscent Papismum,
„ Romanensem superstitionem, idololatriam, & alia ca-
„ lumniarum portenta. Theologis nostris ignorantiam, bar-
„ bariem, ipsamque stupiditatem rustica scurilitate exprobrant
„ dicacissimi Thrasones, ubique Lutherum suum, catholi-
„ corum spoliis onustum & ovantem, tanquam omnium
„ scientiarum, potissimum Theologiæ & ipsius Juris naturæ
„ & gentium instauratorem splendidissimum deprædicant.
„ Contra nonnulli Italiæ erudituli vix absque laudis præfatio-
„ ne hæreticos istos scriptores nominant. Versa hodie
„ alea est. Olim catholicorum Theologi Lutheranos pro
„ meritis exagitabant, & interdum aliqui redundanti seve-
„ ritate. Nunc Lutherani Italorum modestia & nimia hu-
„ manitate abutentes elato supercilio, & incredibili super-
„ bia tumentes, recta & oblique catholicis detrahendi, im-
„ properandi, illudendi ansam arripiunt. „ Ita Concina.

Visum ergo mihi est jam abhinc quadriennio describere hic ea, quæ corrigendo huic politicorum hominum istis de

rebus

rebus librisque judicio facerent. Accessit subpullulans, infeliciter numerus indies major *honestorum hominum* seu *duerorum* der ehrlichen Kerl. Qui Jure naturæ Puffendorffiano, Wolffiano, Hobbesiano reipsa vitam instituunt in medio Christianorum eorumque Catholicorum.

23. Objectabatur mihi, me cum umbris dimicare: Contendere me adversus religionis contemptores, Atheos, naturalistas; cum Protestantes illi, qui Jura naturæ descripserunt, neminem jubeant religionem contemnere, atheum esse, aut libertinum.

His ego respondeo: Demus, hanc à Protestantibus Juris naturæ scriptoribus cautionem interdum adhiberi. Attamen ego cum umbris non dimico. Ante oculos nostros versantur, manibusque palpari possunt non pauci per loca varia, qui religionem ludum faciant, & DEum nomine saltem proferant, re contemnant; qui leges rideant, sibi ipsis lex sola regulaque sint. Nempe *homines seu pueri illi honesti*, die ehrliche Kerl. Hi jure naturæ se vivere profitentur, certe non quale in divinis litteris, aut D. Ambrosio aut D. Thoma descriptum est; sed Puffendorffium, Grotium, Wolffium magistros laudant. Fieri potest, ut multi illorum hos auctores ne legerint quidem unquam: aut ut plerique eos minime intellexerint, ob consuetam atheorum & naturalistarum ingenii obtusitatem: sed cum ab aliis forte audierint, Jus naturæ Puffendorffi & Wolffii &c. in sola propria ratione consistere, idque etiam atheis adesse, & seponendas ex eo esse religionis atque humanas leges; gaudent sub tantis ut putant nominibus Wolffii, Puffendorffii, Heineccii, latere suum religionis ac legum contemptum. *Quippe multa est magni NOMINIS vis, cui obsequuntur maxima pars etiam illorum hominum, qui VIDERI VOLUNT, RATIONE NON AUCTORITATE DUCI;* inquit prudenter Auctor libri Essai sur l'ame des Bêtes, in præmonitione novæ editionis pag. XVI. Ubi exemplum adducit Leibnitii magni in doctrina hominis. Auctor scripserat, ex *Harmonia Præstabilita* Leibnizii tolli libertatem humanæ voluntatis. Mox eidem obiiciebatur: Leibnitium hoc non docere, sed libertatem clare admittere: igitur Auctorem dimicare cum phantasmate suo. His respondet auctor: Leibnitium verbis quidem admittere libertatem; at doctrinæ ejus consequentiâ illam tolli per harmoniam præstabilitam. Se vero cum umbris non dimicare: Dato enim, per Leibnitium non tolli libertatem, permultos tamen esse, qui huic

huic ſyſtemati harmoniæ præſtabilitæ inædificantes libertatem negent, ſeque deinde nomine magno Leibnitii tueantur atque tegant. Idem ego ſæpe reſpondi. Eſto Wolffius, Puffendorffius, Thomaſius, cæteri non doceant naturaliſmum, atheiſmum, neglectum aut contemptum legum & S. Scripturæ: Ego tamen oſtendo, ex ipſorum doctrina hunc ſequi. Et ſi vel non ſequeretur, ſunt multi *boneſti homines* ſeu *pueri*. qui ſe jure naturæ Wolffiano, Hobbiano, Heinecciano tanquam magni nominis umbrâ tueantur, aut certe principio *SOLIUS rationis* ſuæ ab his auctoribus mutuato unice nitantur. Ergo ego cum umbris & phantasmate non pugno, quamvis illi homines honeſti ſint ſicophantæ.

Sanctæ Romanæ Apoſtolicæ Eccleſiæ judicio omnia hæc ex aſſe ſubjecta ſunto.

ELENCHUS.

CAPUT I.

De Statu.

CAPUT II.

De Jure.

VIII. Jus active est jussus jubentis: passive obsequium. Seu illud est regula, hoc regulatum. 6
IX. Jus nullum datur, si non datur DEUS. 6
X. Ne æquum quidem. 6
XI. Jus essentiale active est in DEO, passive in creaturis. 6
XII. Jus omne activum hominis est participatum ex DEO. 6
XIII. Jus omne passivum hominis refertur in DEUM. 7
XIV. Homo multa jura à DEO participata potest transferre in alios. 7
XV. Pro varietate hujus communicationis oriuntur variæ species juris humani. 7
XVI. Duo ergo sunt fontes juris. Originarius, qui est summus jubens, DEUS: & derivatus, voluntas hominis. 7
XVII. *Lex* est mens omnia ratione cogentis aut vetantis DEI, ex Cicerone. 7
XVIII. Lex idem quoad rem, quod jus. 7
XIX. Quæ de juris origine, communicatione &c. dicta sunt, vera sunt etiam de lege. 7
XX. Lex & Jus quoad nomen non inutiliter sumuntur diversè. 7
XXI. Jus sumitur etiam pro complexu multorum jussorum. 8
XXII. Primus modus, quo jus Summom communicatur & transscribitur in hominem, est ipsa positio seu opificium naturæ humanæ per DEUM. Hocque jus congruit statui naturali puro. 8
XXIII. Secundus juris communicandi modus jam derivatus est, cum homo æqualem socium adlegit vel accipit. Et hoc jus congruit statui sociali simplici, connubii & familiæ, seu œconomico. 8
XXIV. Tertius juris communicandi modus est, cum societates simplices adunantur in unam compositam. Hoc jus est civile seu politicum varium. 8
XXV. In societate possunt aliqua considerari ut singulorum & privata; alia ut communia omnium sociorum & publica. Expedit juris publici disciplinam seorsim enucleare. 8
XXVI. Jus civile tam privatum quam publicum utrumque potest expendi primo *universaliter*, prout non est accomodatum Atheniensibus, aut Romanis, vel certæ Societati. Secundo *specialiter*, ut conveniens certæ societati, v. g. Germanorum, Gallorum &c. 8
XXVII. Talia jura universalia multum *incerti* habent: possunt etiam esse noxia. Adhibenda est cautela contra novandi studium. 8
XXVIII. Jus publicum pro varietate officiorum potest dividi in plura membra, ut Majestaticum, Camerale &c. 9
XXIX. Quartus modus communicandi juris est, cum plures civitates coëunt in ampliorem societatem complexam strictam vel laxam. v. g. Nationes Germanicæ in istud Imperium. Pagi Helvetici in rempublicam. Vel Europa in hoc systema. Hinc oritur *Jus Gentium* mixtum & suo modo speciale. 9
XXX. Jus Gentium universale omnium, abstrahens à particularibus, si potest scribi, vix habet utilitatem, & potest etiam nocere. 9
XXXI. Quintus modus præcipuus communicandi Juris summi est per revelationem ordinatiam naturalem: & per extraordinariam supernaturalem. Unde oritur Jus divinum naturale & positivum. 10
XXXII. Quod capite I. Them. V. XI. de statuum subordinatione dictum, dicendum etiam de subordinatione jurium. 10
XXXIII. Justitia universalis seu Naturalis est tota virtus: hanc proprie docere debet disciplina Juris Naturæ. Particularis autem docet servare Jus civile tam Publicum quam privatum 10

CAPUT III.

De Jure Naturæ Scribendo.

Them. I. Juris naturæ disciplina est scientia practica. *pag.* 11
II. Jus naturæ, Scriptum pro nullo statu existente, v. g. pro natura pura otiosum est. 11
III. Juris naturæ disciplina potest scribi pro diversis Statibus, qui Cap. I. enumerati sunt, in quibus omnibus perdurat, non deletur, Status naturalis. 11
IV. Jus naturæ descriptum ut conveniens uni Statuum, non mox congruit

CAPUT IV.

De Abusu & Usu Juris Naturæ.

CAPUT V.

De Principio Juris aut Legis Naturæ.

CAPUT VI.

De Principiis Internis Juris naturæ Indicativis.

CAPUT VI.

De Principiis Externis Juris naturæ Indicativis.

CAPUT VIII.

Objectiones contra Principia Indicativa Interna.

CAPUT IX.

Objectiones contra Principia Indicativa Externa.

CAPUT X.

Num Revelatio & S. Scriptura sit excludenda à principiis juris naturæ.

III. Non

CAPUT XI.

De Fine Naturæ humanæ & Juris Naturæ.

XVIII.

CAPUT XII.

Puffendorffii hæreſes & calumniæ in Catholicos.

CAPUT XIII.

Puffendorffius fallacibus usus est principiis.

CAPUT XIV.

Jus Naturæ Puffendorffianum & Heineccianum non esse Jus naturæ promissum, sed particulam Juris civilis &c.

CAPUT XV.

Grotium, Puffendorffium, & cæteros tales perperam dici inventores disciplinæ Juris naturæ.

CAPUT XVI.

D. Christiani Wolffii Principia Juris Naturæ expenduntur.

CAPUT I.

DE

STATU HOMINUM VARIO.

[Quid sit Status?] *Them. I.* STatus hominis dicitur certa conditio, seu Ratio per se stabilis vivendi.

Per se dicitur ideo; quia potest tandem mutationi esse obnoxia, ut omnia humana.

Stabilis, aut *certa* dicitur; quia non omnis desultoria in dies & horas mutatio *Statum* censetur facere, contra ipsam nominis notitionem.

Statum autem tale quid esse, quale descripsimus, consentiunt fere Jurium periti, quos supervacuum est hic in censum vocare & demonstrare multo inutilius.

[Quomodo mutetur?] *Them. II.* Certa vivendi ratio *mutatur*, quando homini per se *stabiliter* proponitur aut imponitur vel *alius finis*, vel *alia media* ad eundem.

Vitæ enim ratio in fine & mediis sita est. His igitur mutatis mutatur vitæ ratio, id est status hominis.

[Status Naturalis.] *Them. III.* Primigenius seu *pure* *NATURALIS STATUS* hominis est, quo homo naturam suam adipiscitur; sive quo ponitur in rerum natura, instructus facultatibus propriis ad finem sibi proprium quærendum.

Naturalia enim communi usu loquendi dicuntur ea, quæ naturâ insunt, & contradistinguntur iis, quæ ex arte & instituto aut libera voluntatis determinatione contingunt. Sic medici cibum dicunt rem *non naturalem*.

[Status Adventitius.] *Them. IV.* *STATUS ADVENTITII* hominis sunt *mutationes* status primigenii seu naturalis in alium statum, vel proprio facto vel alieno supervenientes.

Ut cum homo accipit *socium* vitæ transigendæ. Nam ipsa natura Adami v. g. non importat socium.

Them. V. Status Adventitius neque est *contrarius* seu repugnans primigenio naturali; neque eundem *tollit*; neque obligationes prioris status evertit; alias per societatem v. g. desineret esse homo. [Naturalem non tollit.]

1. Duo autem præstat status omnis adventitius. Primum *DETRAHENDO*, secundum *ADDENDO*.

2. *DETRAHIT* aliquid amplitudini libertatis quoad usum, quem restringit ad pauciora. [Sed ei detrahit aliquid,]

3. *ADDIT* aliquid, idque fere Tripliciter: nam *aut* addit novam lucem & declarationem circa media jam prius habita: *aut* addit omnino nova media, vel finem suo modo novum intermedium: *aut* denique addit novas obligationes antea non habitas. Quod tamen postremum cum secundo convenit; cum obligationes ipsæ nihil fere sint aliud, quam media. [& addit aliquid.]

4. Rem totam Exemplo illustro. Cum homini accedit conjux, liberi, servi, propterea non cessat esse homo. Ideoque hic novus adventitius status priori non est adversus, nec eum aufert. [Exemplum.]

5. Attamen *DETRAHITUR* ipsi aliquis usus libertatis prioris & *restringitur*. Cum enim duo habitant in domo una, non potest esse ambobus tam ampla habitandi copia quam uni. *Debet omittere* socius, quæ non omisisset solus.

6. Deinde *ADDITUR* ipſi nova lux ſeu cognitio multorum antea incognitorum. Adduntur nova media, nempe amor conjugis & auxilium liberorum ac famulorum &c. Adduntur denique novæ obligationes, & multa *debet nunc facere* conjux, pater, ac herus, quæ non fecisſet nudus ac ſolus homo.

Cur obligent in conſcientia officia ſtatuum adventitiorum

7. Atque hæc eſt ratio fundamentalis, cur (ſuppoſito ac probato, quod datur obligatio conſcientiæ ad officia ſtatus naturalis ſeu primigenii) hoc ipſo etiam obligent in conſcientia illa officia ſtatuum advenditiorum; quia adventitius ſtatus non eſt niſi declarativus, ampliativus, ac perfectivus ſtatûs naturalis.

ut leges civiles.

8. Ita leges civiles humanæ, modo non ad evertendam naturam (cujus domini non ſumus) aptæ ſint, obligant in conſcientia; quia non ſunt niſi declarationes juris naturæ. Ita leges Moſaicæ

Moſaicæ & Chriſtianæ

morales, ita doctrina moralis Chriſti, quatenus eſt præceptiva, obligat in conſcientia, quia ſunt declarativæ & perfectivæ legis naturalis.

cum diſcrimine tamen.

9. Hoc tamen eſt diſcrimen inter leges civiles particulares humanas, & legem moralem Moyſis ac Chriſti, quod illæ non obligent alios, quam qui ſponte eis ſe ſubjecerunt; quia earum auctores fuerunt puri homines non habentes dominium univerſale præſertim in animas. At Chriſti & Moſaicæ leges morales obligant omnes homines, *qui eas agnoſcunt*; nec pendet obligatio ab acceptatione: eo quod legislator earum ſit Dominus per eſſentiam, cujus ſervi eſſentialiter ſunt omnes homines. Vide *Cap. X. Them. XII. n. 10.* &c.

Non omnis mutatio facit ſtatum adventitium.

Them. VI. Mutationes illæ adventitiæ tunc demum dici poſſunt vere *Status*, eum bonæ ſunt, id eſt, cum aptæ ad finem naturæ humanæ obtinendum. Aliàs potius ſunt *Lapſus*, defectiones & corruptelæ.

1. Quodlibet enim perficitur per approximationem ad ſuum finem.

2. Sic Adam peccando non adeptus eſt ſtatum ſed corruptionem naturæ. Sic Societas in latrocinio, hæreſi, magia, libidine &c. non eſt ſtatus, ſed lapſus & horror naturæ.

3. Sed huic immorari rei velle litem fortaſſe vocabulariam ſaperet. Et lubentes concedimus Theologis, ut dicant *Statum naturæ lapſæ, ſtatum peccati mortalis*, & cetera id genus.

I. Adventitius Status Oeconomicus.

Them. VII. Primus ſtatus adventitius eſt Societas conjugalis, & Status Familiæ, qui græce dicitur *OECONOMICUS*, ſeu *regulativus Domus*.

1. Prior enim hoc ſtatu oſtendi nequit, reſpectu generis humani. Hic igitur eſt primus adventitius.

2. Nec moror illos accuratos, qui conjugalem ſtatum ab œconomico diſcernunt; cum prior ille poſſit eſſe ſine liberis & ſervis. Mea pace faciant ex hoc ſtatu duos. Nihil id ad rem præſentem. Ego Græcos ſecutus ſum, qui domum conſtitui judicabant, ſive acceſſerint ſervi, ſive non acceſſerint, ſive mallent conjuges ipſi ſibi ſervorum officia præſtare.

II. Adventitius Civilis.

Them. VIII. Alter ſtatus adventitius eſt *Societas civilis*, Græce *STATUS POLITICUS:* Latine interdum *Reſpublica* dictus, lato nimirum ſenſu; aut *Civitas*.

Componitur is ex pluribus ſocietatibus primi generis, ſive domeſticis; cum nimirum plures familiæ coëunt in unam ampliorem ſocietatem, quæ Politia ſeu civitas dicitur; & ſocii hoc reſpectu dicuntur *cives*.

Civilis St. non exigit magiſtratum per ſe.

Them. IX. Status Civilis per ſe non requirit imperium publicum & magiſtratum communem, ſaltem ut imperium modo accipi & intelligi ſolet. Per accidens autem requirit, ſuppoſito, quod homines deficiant à fine ſeu naturæ ſeu à fine civitatis ſubordinato fini naturæ.

1. Poſſunt enim plures familiæ bona fide & amicitia cohabitare, ſicut poëtæ veterrimi tradunt de hominibus aureæ ætatis; & ſicut S. Scriptura de Iſraëlitis tempore Judicum:

Aurea prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo ſponte ſua ſine lege fidem rectumque colebat. - - - - - Nec ſupplex turba timebant Judicis ora ſui: ſed erant ſine vindice tuti &c. Ovid. I. Metamorph. ℣. 99.

In diebus illis non erat rex in Iſraël, ſed unusquisque, quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. Judicum c. XVII. ℣. 7. Nec tamen Judæi non erant *civitas.* Quales etiam referuntur fuiſſe incolæ inſularum fortunatarum, cum ſeculo XV. eſſent inventæ. Vid. Hiſtoire Generale des Voyages Tom. III. Liv. V. Chap. I. Et admodum nuper adhuc Samoiedæ, Lappones, Sibérienſes, Kamtſakenſes. Quorum omnium ſocietas civilis aut ſine omni imperio diu conſtitit, aut cum quam minimo.

2. Neque convertibilia ſunt hæc duo: Magiſtratus non poteſt eſſe, ubi non eſt ſocietas: ergo ſocietas non poteſt eſſe, ubi non eſt magiſtratus. Equidem valet hoc: Rex eſt: ergo populus eſt. Non item hoc: Populus eſt: ergo rex eſt.

3. Deinde magistratus sunt in vindictam malorum, utque impediant vi eos, qui aut desciverunt à recto, aut desciscere volunt. Nam ut doctrina, disciplina ac blandioribus mediis homines avertantur à malo, non est opus imperio civili; sed ad hoc sufficit auctoritas Patrumfamilias, & aliorum similium. Sicut ergo de se non est necesse, ut socii præfracte devient à recto; ita pariter de se non est necesse ut sint magistratus, qui eos vi coërceant. Sed ex hypothesi demum augescentis malitiæ necessarius est magistratus talis. Videatur etiam Plato in Politico, ubi nec leges nec magistratus, nec pœnas requirit ad rectam constitutionem civitatis: *Quatenus enim scientiâ & justitiâ ductu & auspiciis ex deteriori meliorem pro viribus civitatem efficere instituunt, atque conservare, hactenus rectam appellare rempublicam volumus, & in eo ipso duntaxat definitionem rectæ gubernationis constare.*

III. Adventitius St. Status in Statu.

Them. X. Tertius status adventitius est is, qui advenit secundo, nempe civitati: cum nempe plures societates civiles coëunt in unam, seu laxiorem seu strictiorem, seu ejusdem seu diversi generis. Quæ potest dici *SOCIETAS COMPLEXA*, *societas societatum*, vel *Status in Statu.*

E. g. Fœderati Belgæ à duobus fere sæculis faciunt unum statum: & tamen revera sunt status plures. Qui plures singuli sunt *Status in Statu* hoc uno complexo. Sic Elector Saxoniæ cum sua gente est Status in Statu Imperii Germanici tanquam unius complexæ societatis.

Status in statum non tollit statum.

Them. XI. Societas complexa non tollit statum societatum simplicium, sed in aliquibus restringit, in aliquibus addit aliquid. Juxta *Them. V.*

1. Sicut enim societas familiæ adjungens se societati politicæ, non perit, nec definit esse familiæ; sed restringitur ejus libertas, & per ipsam restrictionem perficitur. Ita una societas civilis, adjungens se alteri vel alteris talibus societatibus, non cessat, sed perficitur.

2. Exemplo est respublica Belgarum. Hollandi enim, socii facti Zelandorum & Frisiorum, non desierunt esse respublica; sed tantum in aliquibus renuntiarunt libertati pristinæ, & per hoc ampliorem utilitatem ac perfectionem consecuti sunt.

3. Ita pariter, cum nationes Germanicæ in unam societatem consenserunt post cruenta bella, manent tamen singulæ nationes proprii status; res est enim certa in hodiernum diem, nec Saxones Suevis subjectos esse, nec Suevos Boiis: sed singulis sua separata auspicia, jura propriæ civitatis & fundamenta constare: omnes autem, tanquam uni novæ ac supervenienti societati conjunctos, auspiciis gaudere Imperii Germanici: quæ auspicia Imperialia non conveniunt nationibus singulis sed omnibus: sicut auspicia status Boici, Saxonici, Suevici &c. non conveniunt omnibus nationibus Germanicis, sed singulis.

Them. XII. Societati complexæ per accidens est habere magistratus aut imperium *commune*, tali modo, quo imperium nunc accipi solet pro vi coërcendi, & jure vitæ ac necis &c. Societati complexæ per accidens est habere magistratum.

1. Per se enim hoc non pertinet ad essentialia Status, neque ad essentialia Societatis.

2. Potest autem finis societatis proximus obtineri consensu, fide &c. Sic Societas Batavorum habet commune imperium: Societas Helvetorum non habet. Societas Græcorum ante Theseum non habuit: posterorum habuit Amphictyonas. Societas Germanorum habet commune imperium & communem unum imperatorem.

Them. XIII. Amplissima societas complexa est *Societas plerarumque gentium.* Societas gentium.

1. De hac omnia dici possunt quæ de superioribus statibus docuimus, nempe, alterum ab altero non tolli, sed perfici addendo & restringendo.

2. Huic quoque societati gentium per accidens est magistratus communis, quem possent instituere. Sic fuit consilium Henrici IV. Galliarum regis, ut omnium Europæ gentium Amphictyones seu communis magistratus institueretur. Equidem vulgo id exploditur, verum non tanquam repugnans statui societatis, imo potius exploditur pravitas hominum salubri instituto atque optabili semper repugnatura. *Meum ac Tuum* idque nimis angustum, nec sufficiens habendi diræ libidini, facit, ut ejusmodi Amphictyones optari debeant, sperari non possint; cum nemo adhuc ostendat tantarum esse se virium, qui hunc magistratum gereret in invitos; aut sapientiæ tantæ, ut animos redderet ad id ferendum patiendumque lubentes. Sed de hoc nos in Jure Gentium plura. Per accidens est magistratus.

Them. XIV. Supremus & optimus Adventitius status est status *RELIGIOSUS*, qui elevat ad bonum absolutum. Status Religionis.

Viæ &

1. Is vero duplex & 1. *VIÆ*, in quo per media opportuna homo *tendit* ad beatitudinem.

Patriæ.

2. Status *Patriæ*, in quo beatitudinem *possidet*.

Cui non est liber Magistratus.

Them. XV. Statui Religioso non est ex se liberum magistratus, leges, imperium instituere. Sed pendet vere a DEO.

Quippe religio peculiari quadam ratione constituit *Servos* DEI: horum autem est imperium cultus &c. à DEO exspectare.

Sed DEO.

Them. XVI. DEO autem liberum est qualecunque imperium sacrorum instituere, etiam supra imperia statuum reliquorum.

Quia etiam ipsa imperia statuum non sunt nisi servitia DEI.

Religio vera est verus Status.

Them. XVII. Religio vera, maxime supernaturalis & revelata, est verus status adventitius hominis.

Quia est certa stabilis ratio vivendi, superveniens naturæ facto DEI revelantis, & hominis credentis.

Religio supervenit Societatibus.

Them. XVIII. Religio est etiam status adventitius superadditus Societatibus simplicibus ac complexis.

Re ipsa hoc clarum est. Supervenit enim religio revelata societatibus hominum aut carentium religione aut falsa imbutorum.

Status prior constituitur in posteriore adventitio.

Them. XIX. Per mutationem, qua status novus inducitur, non ille status novus constituitur in statu priore vetere: sed vetus constituitur in statu novo.

1. Quidquid enim mutatur, transit in id, in quod mutatur, non vicissim.

2. Sic quod homo conjugium ineat, non status conjugii stringitur à statu humano: sed status humanus constringitur per conjugalem & *homo* ponitur in statu conjugali, non *conjux* ponitur in statu humano. Ita quod plures familiæ ineant unam societatem civilem, per hoc civitas non est status in familiis; sed familiæ sunt status in civitate. Sive civitatis jus & ratio non absorbetur in singulis familiis, sed jus singularum familiarum, quoad aliqua, absorbetur in civitate. Sive demum familiæ non acquirunt jus & potestatem supra civitatem, sed civitas acquirit jus certum supra familias, & hæ fiunt subditæ quoad multa, quæ spectant ad communia.

3. Confirmat id Cicero Lib. III. de officiis: *Societas enim est*, inquit, *LATISSIME quidem quæ patent omnium inter omnes: INTERIOR eorum, qui ejusdem gentis sunt: PROPRIA eorum, qui ejusdem civitatis. Itaque majores aliud jus gentium aliud civile esse voluerunt. Quod enim civile, non idem continuo gentium; quod autem gentium, idem civile esse debet.* Argumentum Ciceronis tale est: Jura se habent ad invicem sicut se habent status, seu societates: absurdum est autem dicere, quod jus societatis civilis tanquam anterioris comprehendat jus societatis gentium tanquam posterioris & ex civitatibus natæ. Quia ergo civitates singulæ in societatem gentium redactæ constituuntur in novo statu societatis complexæ, ideo jura civitatum singularum succumbunt Juri Societatis complexæ; non contrà jus societatis complexæ succumbit juri civitatum: hoc est, quod Cicero dicit: *Quod est jus civile, non idem continuo gentium, quod autem gentium, idem civile esse debet.*

Civitas est Status in Religione.

Them. XX. Per introductionem Status *Religiosi* non status religionis ponitur in statu civili aut gentium, sed Status civilis ponitur in Statu Religionis.

non religio status in civitate.

1. Atque hoc quidem fortiori jure contingit in religione. Cum enim familia aut civitas, aut gentes ingrediuntur Statum Religionis, hic status est quidem adventitius gentibus: sed ob id ipsum Religionis jura à summo Domino constituta non subordinantur juribus gentium aut civitatum; sed contra potius, uti supra probatum est. Ideoque religio non est Status in Statu vel Statibus his; imo hi Status & hæ societates sunt Status in Statu Religionis. Et Jus Religionis non absorbetur in jure gentium, sed Jura gentium absorbentur in jure Religionis. Sive, ut idem aliis verbis dicam, Civitates vel gentes per hanc mutationem non acquirunt potestatem supra religionem & leges religiosas, sed potius religio acquirit jus supra civitates & regna, quantum ad religionis modum necesse est & conveniens; & regna fiunt subdita religioni, non religio regnis. Sicut familia transiens in civitatem non acquirit jus supra civitatem; sed potius civitas supra familiam, quoad communia & publica.

Regna subsunt religioni, non contra.

Religio est Status Latissimus.

2. Confirmatur id ex indole religionis, aliæ societates junguntur arbitrio humano, unde formulam accipiunt. At Religio mere humano arbitrio non subest, sed vi summa ligat omnium arbitria tam in particulari, quam in universum. Igitur Religio est status latissimus, & simpliciter necessarius. Latissimum autem & simpliciter necessarium exigit comprehendere arctiora & arbitraria, non ab his comprehendi.

Them.

Si vel arbitraria esset religio: *Them. XXI.* Idque fieret, etiamsi à nuda hominis voluntate, nec ab ulla obligatione penderet susceptio religionis.

Sicut hoc fit, quando familia accedit civitati, nulla obligatione ad accedendum stringente: ignobilius enim subjicitur nobiliori ac perfectiori.

multo magis si necessaria. *Them. XXII.* Multo magis id verum est nunc, quando omnibus hominibus & hominum societatibus ac statibus incumbit indispensabilis obligatio, ut libertatem voluntatis determinent ad suscipiendum statum veræ religionis, id est ad statum perfectæ servitutis erga universalem Dominum ejusque leges.

Falsa asserta heterodoxorum. *Them. XXIII.* Falsa sunt igitur nova asserta multorum novorum Juris naturæ librorum: peccantque in ipsis principiis & essentiis rerum constituendis: unde ingens copia errorum potest profluere.

Nimirum falsum est 1. Statum civilem ex natura sua habere imperium. Them. IX.

2. Falsum, repugnare Statum in Statu. Them. X.

3. Falsum, Religionem veram v. g. Christianam non esse Statum. Them. XVII. &c.

4. Falsum, Religionem Christianam esse Statum in Statu. Them. XIX. &c.

5. Falsum, Statum religionis repugnare statui civili, vel hunc statum periturum per statum Religionis. Them. V. XIII. XIX.

6. Falsum, Statum civilem non restringi per Statum religionis. Them. V. XI. XIX. XX.

7. Falsum, Statum Religionis veræ subjici statui civili. Them. XXI. XXII.

Them. XXIV. Nullus homo, nulla familia, nulla Societas simplex sive complexa potest abdicare Statum religionis veræ seu jus ad illum; quamvis posset renunciare familiæ, civitati, aut gentium Societati, quemadmodum huic partim renuntiarunt Japanenses. Religio est inabdicabilis: non civitas.

1. Clarum est hoc thema ex themate XXII.

2. Si secus foret, contra naturam & contra fas egissent Idumæi suscipiendo legem Mosaicam; Proselyti gentiles eidem se aggregando; Quæstor Candaces reginæ Æthiopum suscipiendo legem Christi; Romani cives, senatores Antiocheni, Corinthii, Galli, Syrii, Judæi &c: eandem Christi legem suscipiendo. Quippe subduxissent se juri, quod civitas in ipsos ipsorumque religionem pacta erat.

CAPUT II.

De Jure, & Modis communicandi Juris.

Jus est *Jus* *Jus*. *Them. I.* **J**US vocabulum est Latinum, videturque residuum ab antiquo Osca *Jousus*, *Jousum*, *Jussus* vel *Jussum*. Quod fere idem est ac *mandatus* vel *mandatum*.

activè, *Them. II.* Jussum duo significat, agens & patiens. *Jussum active* sumptum est actus seu voluntas jubentis; ut, Jussu regis hoc est actum; id est, & passive, de voluntate regis. *Jussum passive* est res vel actio commensurata jusso vel jussui activo; ut carere parte pecuniæ est jussum regis.

Them. III. Germanico nostro vocabulo pro *Jus* dicimus *RECHT* substantive. Neque huic bene correspondet latina vox *Rectum*, quæ tantum passivum aliquid sonat. Recht est rectum.

Them. IV. Illa vox nostra *RECHT* primo *active* significat id, quod rectum facit; ut GOTT ist recht, die Richt-Schnur ist recht, hoc est DEUS est rectus, Regula est recta; potius regens. Deinde vox *RECHT* etiam *passive* significat id quod est regulatum; ut, GOTT dienen ist recht; der Weeg ist recht: hoc est, DEO servire rectum est, via recta est, seu ad regulam exacta. * activè; & passive.

* Gallice Jus dicitur *Droict* Italice *Diritto*, Hispanice *Direcho*. Germani harum trium terrarum imperium seculo V. nacti cum partim linguam latinam ibi regnantem didicissent, partim suam Teutonicam iis imposuissent, noluerunt tamen assumere hoc vocabulum *Jus*, sed servarunt suum *Recht*, quod Itali, Galli, Hispanique suo affini vocabulo exprimere utcunque potuerunt, nempe *Directo*: unde tandem à coalitis his populis acquietum est in voce *Droict*, *Dirito*, *Direcho*.

Æquum etiam justum.

Thew. V. Apud Latinos nominatur aliqua species Juris, quæ dicitur *AEQUUM*. Per hoc non excluditur jussum seu Jus: Attamen datur aliquis locus *æqualitati*.

1. E. g. *Jus* est ajunt, hostes victos igne ferroque delere: *æquum* non est. Quia tametsi per victotiam factus sis superior ipsorum viribus; tamen testat æqualitas humanæ conditionis, In qua cum illis superiot non sis, hac parte decet æqualitatem conservare.

2. Aristoteles quoque agnovit, æquum esse speciem juris, V. Ethic. c. I. dicens: *Justum est, quod est legitimum & quod est æquum: Injustum vero, quod est contra leges, & quod est iniquum.*

Active & passive.

Them. VI. Hoc quoque *æquum* tam activæ est potestatis, quam passivæ. Ubi enim reperitur æquum, ibi est aliquod æquans, & aliquod æquatum.

Billig.

Them. VII. Germani id ipsum accommode ad res humanas explicant per verbum *BILLIG*, quod aliquo modo congruit cum verbo *WILLIG*. Et significar aliquid ita rectum aut regens, ut suæ partes denrur arbitrio & voluntati. Est *Billig* parcere subjectis; quia tametsi justum esset occidere, tamen parcere relictum est voluntati & arbitrio citcumpositis tamen causis sufficientibus ad parcendum potius, quam occidendum. Contra cum DEUS præcepit Sauli, occidere omnem Amalec, nec justum amplius nec *æquum* fuit parcere regi Agag; quia voluntatis Saulis arbitrio nihil fuit relictum. 1. Reg. 15.

Jus active & passive.

Them. VIII. His ita præmissis *JUS active* est Jussus jubentis; *Passive* est id, quod jussui jubentis conformatur. Item *RECHT active* est Rectio regulæ; *Passive* est id quod ad regulam est exactum.

An detur Jus?

Them. IX. An detur *JUS?* quæstio Platoni (& nuper etiamnum Leibnitio quoad *notionem* saltem) difficillima visa est. Neque ullo modo resolvi potest ab iis, qui Causam rerum primam & universalem, DEUM, aut non agnoscunt, aut ab agnito abstrahunt, aut eum plane abnegant.

Nullum jus, si non datur DEUS.

1. Nullus enim datut jussus transiens si non datur unus permanens & principians. Item nihil potest conformari jussibus transeuntibus, nisi hi confortmentur uni uniformi.

2. Nulla etiam datur rectio regulæ secundæ, tertiæ, quartæ, si non datur prima, aut si ab ea abstrahitur; sicut non dantur quinque, si non datur unum. Item nihil potest esse exactum vi regulæ secundæ, tertiæque, si regula secunda non est exacta ad primam. Res est nota omnibus artificibus etiam, ne dicam Theologis, ICtis & Philosophis.

3. Neque potest excogitari ratio, cur una creatura ex semet habeat potestatem in alteram, quam potestatem non aliunde acceperit, sed ex sua essentia quasi habeat, adeoque abstrahendo à DEO vel primo jubente.

Nullum æquum, si non datur DEUS.

Them. X. Ne *ÆQUUM* quidem datur sive Romano sensu sive Germano, si non datur DEUS, vel si ab illo abstrahirur.

1. Nam si *æquum* dicit æqualitatem, illa æqualitas in humanis ex *origine* maxime vel solum apparet, quæ otigo omnibus hominibus est eadem. Apposite Seneca: *Nemo ab altero potest vinci, dum* (id est quamdiu) *ascenditur: dum ad SUMMUM perveneris, paria sunt.* Epist. 79.

2. Si autem æquum, *Billig*, dicit *arbitrium*, rursus nullum est arbitrium, nisi à summo arbitro.

3. Nisi si dicamus aut hominem semetipsum facere alteri æqualem; aut hominem esse plane suumnet arbitrum, à nemine pendenrem. Quod contra est utrobique. Etenim si esset in nostra potestare, æqualitatem cum aliis adipisci, eerte tanta est cupiditas, ut unusquisque etiam superare vellet: *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?* Lucæ 12, 25.

Jus naturale active & passive.

Them. XI. Jus essentiale ergo *active* est in DEO. Omnibus autem, quæ à DEO producta sunt, incumbit essentialitet jus *passive*, sive dependentia & obligatio essentialis; ita tamen, ut modificetur quoad exercitium varie, itidem pro voluntate DEI.

E. g. Alia creatura exercet suum servitium sine libertate, ut bos, alia cum libertate à DEO participata, ut homo. Demonstrationem ejusmodi thematum reservamus ad ipsum nostrum Jus naturæ.

Jus humanum est participatum.

Them. XII. Omne jus active sumptum, quod habet homo quicunque, est participatum à DEO tanquam primo jubente.

Non est enim potestas nisi à DEO. Roman. 13. ℣. 1. Nec potest in tota natura creata assignari ulla causa, solida & necessaria, cur homini vel una stipula subjiciatur, ne dicam alius homo.

Them.

& relatum ad DEUM.

Them. XIII. Omne jus passivum seu obligatio, hominis erga hominem, refertur in DEUM tanquam primum obligantem.

Sive: Homo non potest ita esse obligatus alteri homini, ut ejus obligatio in illo altero sistatur & finiatur, nec ulterius feratur. Aliàs ille alter esset primus obligans, & haberet jus activum imparticipatum seu à se, & esset essentialiter Dominus. Hinc recte Paulus Apostolus etiam sine revelatione potuisset dicere: *Qui resistit potestati, DEI ordinationi resistit.* Rom. 13. ỳ. 2.

Homo potest jura aliis cedere.

Them. XIV. Quia DEUS omnes homines æquales natura fecit, & omnes fecit capaces ac participes multorum jurium activorum; ideo homo potest aliqua sua jura participata cedere ac transferre in alios homines; sic tamen ut non alienentur à supremo Domino.

1. Sicut enim homo non est auctor juris sui suæve potestatis; ita nec absolutus modificator. Et hic valet axioma philosophorum: *Modus operandi sequitur modum essendi.* Et aliud: *Nemo dat, quod non habet*, & in quantum non habet.

2. Posse autem ab homine aliqua jura in alterum transferri, cum sit experientia certum, demonstratione non eget.

3. Ratio vero justitiæ hujus translationis est; quia talis translatio de se convenit fini naturæ humanæ, id est Boni summi acquisitioni, ac servituti erga idem Bonum tanquam dominum nostri: id quod pariter experientia docet, & patebit in nostro *Jure naturæ repurgato.*

Hinc variæ species juris humani.

Them XV. Pro varietate talium translationum ac participationum oriuntur etiam variæ species juris humani.

Sicut species aliarum rerum per mutationes diversificantur.

Fontes juris DEUS & homo.

Them. XVI. Duo itaque sunt fontes juris omnis. Alter *ORIGINARIUS*, DEUS: alter *DERIVATUS*, voluntas hominis, aut ejus ratio.

Nec enim possunt plures excogitari.

Lex est ratio DEI.

Them. XVII. LEX quid est? Respondet Marcus Tullius, cum choro sapientium: *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam. Legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret, imperandi probibendique sapientia. Ita principem legem illam & ultimam, MENTEM esse dicebant OMNIA RATIONE COGENTIS AUT VETANTIS DEI.* II. de Legibus. IV.

Them. XVIII. Idem est ergo Lex, quod jus, ex Sapientissimorum hominum sententia: nempe *jussus jubentis.* Lex idem quod jus.

Plerumque infrugiferæ sunt litigationes de discrimine legis ac juris &c.

Them. XIX. Ergo quæ superioribus thematibus de Juris natura, fontibus ac derivationibus diximus, eadem dicta sunto de lege. Dicta de jure conveniunt legi.

Hoc præcipue iterum monentes: nullam legem esse aut intelligi posse non manantem à DEO. Pulcre Cicero: *A parvis didicimus, SI IN JUS VOCAT, atque ejusmodi alias, leges nominare. Sed vero intelligi sic oportet, & hæc & alia jussa ac vetita populorum VIM habere ad recte facta VOCANDI & à peccatis AVOCANDI: quæ VIS non modo senior est, quam ætas populorum & civitatum, sed æqualis illius cælum atque terras tuentis & regentis DEI. - - - - Quam ob rem LEX VERA atque princeps apta ad jubendum & vetandum, RATIO EST RECTA SUMMI JOVIS* II. de Legib. IV. *Quod si populorum jussis, si principum decretis, jura constituerentur; jus esset latrocinari, jus adulterare, jus testamenta falsa supponere, si hæc suffragiis aut scitis multitudinis probarentur.* Cicero I. de Legib. XV. Qui, quæ hic de Jure dixerat, eadem dicit de Lege, capite sequenti, in hunc modum: *Quid quod multa perniciose, multa pestifere sciscuntur in populis, quæ non magis legis nomen attingunt, quam si latrones aliqua consensu suo sanxerint? - - - - Ergo est Lex justorum injustorumque distinctio ad illam antiquissimam, & rerum omnium principem expressa naturam, ad quam leges hominum diriguntur, quæ supplicio improbos afficiunt, defendunt ac tuentur bonos.* Et ibid. c. 7. concludit: *Sit igitur hoc à principio persuasum civibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores Deos, eaque quæ geruntur, eorum geri vi, ditione, ac numine; eosdemque optime de genere hominum mereri, &, qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religiones, intueri; piorumque & impiorum habere rationem.* Lex vera non est arbitrium hominum sed DEI.

Them. XX. Nomina tamen legis ac Juris, interdum pro diversis sumuntur: quæ etiam diversitas usus gratia servari potest. Nomen legis ac juris diversum.

Ita *LEX* plerumque sumitur pro jussu quodam activo generali, signis quibusdam prodito, inferente coactionem quandam. eg. Lex de non furando.

JUS

JUS vero poteſt conſiſtere ſine ſignificatione, ut jus ſumendi alimenta.

Rurſus Lex oritur à Jure: & iterum Jus ulterius oritur à lege. In quibus diſcutiendis multa poſſunt ſubtiliter ac metaphyſice & dici & cogitari: ſed quæ uſum vix habent. Illud ſtat, omne jus, omnem legem hominum ab uno ſolo DEO demum proficiſci.

Them. XXI. Uſus obtinuit, Jus ſumi pro complexu plurium juſſuum ac juſſorum, & fere pro ſtatu. Ita *Jus Naturæ*, eſt ratio vitæ in ſtatu Naturali:

Jus Civile, Gentium &c. quæ mox nonnihil explicabimus.

I.ma communicatio Juris divini creatio.

Them. XXII. Primus modus, quo Jus Summum per participationem transſcribitur in hominem, eſt finitus in poſitione ipſius naturæ humanæ.

Cum enim DEUS conſtituit naturam hominis, hoc ipſo ſtatuit & facit eum capacem, *primo active* ad ulteriora juſſa edendum in multa, quæ ipſo inferiora ſunt; *ſecundo* paſſive facit eum eſſentialiter pendentem à Jure ſummo vero, id eſt à ſe.

Hoc jus congruit *Statui hominis naturali*, & eſt *JUS NATURÆ*: ſeu *Ratio certa vivendi in ſtatu naturali.* Vid. *Cap. I. Them. III.*

II.da communicatio hominis in hominem.

Them. XXIII. Alter modus ulterior communicandi juris eſt, cum homo jus ſuum à DEO acceptum iterum tradit æqualibus ſuis, aut ab iis accipit (Thema XV.) ut cum ſocium acquirit, v. g. conjugem, aut ſervum: Conjugi enim dat aliquam poteſtatem in ſe, & viciſſim ab ea aliquam accipit.

Quod fieri *poteſt*, quia DEUS fecit homines æquales naturâ, & omnes capaces Juris alicujus dandi & accipiendi. *Them. XIV.* hoc cap.

Hoc Jus derivatum congruit *Statui Oeconomico;* vel potius eſt formaliter ipſe ſtatus œconomicus, ſeu ipſa certa ratio vivendi in familia. *Cap. I. Them. VII.*

III.tia communicatio familiæ in civitatem,

Them. XIV. Tertius modus communicationis eſt, quo familia non tantum aliqua jura ſingulorum hominum communicat cum alia vel aliis familiis, ſed etiam comunicat jura familiæ communia.

unde Jus civile.

Hoc Jus congruit Statui ſociali ſecundo ſeu *Civili*, *Cap. I. Them. VIII.* & dicitur *JUS CIVILE;* quod pro varietate civitatum ſortitur nomen, ita ut *Jus Romanum*, *Jus Spartanum*, *Jus Longobardicum* &c. dicatur. Dirigit autem Jus civile *primo* actiones privatorum ſociorum inter ſe, ut contractus, lites, delicta &c.

Quid Jus publicum?

Them. XXV. Aliter & *ſecundo* Jus civitatis conſiderari ſolet, quando agitur de officiis perſonarum in civitate publicarum, de forma regiminis, de civitate ut eſt *aliquid totum* &c.

Dicitur enim hoc *JUS PUBLICUM* v. g. Romanorum, Imperii Germanici, Hungariæ.

Et quamquam revera Jus publicum æque ſit civitatis ac Jus civile, expedit tamen, illud ſeorſim diſci: quia ſunt in civitate perſonæ determinatæ, quæ maxime exercere negotia publica debent; & expedit talia negotia accurate intelligi ab iis, qui ea exercent, aut ad ea admovebuntur; ut etiam privati ſint ſecuriores ab injuriis per tales ignorantes ſibi inferendis.

Jus Civile ac Publicum generale & peculiare.

Them. XXVI. Jus Civile tam Privatum quam poblicum, ſeorſim aut ſimul ſumptum poteſt conſiderari ut univerſale ſeu *generale*, & ut *peculiare* aut ſpeciale.

1. Jus *CIVITATIS UNIVERSALE* nihil eſt aliud quam Excogitatus aliquis modus, quo qualiscunque innominata civitas bene & ſalubriter inſtitui poſſet, abſtrahendo à Romana aut Germanica, aut Hungarica aliave natione:

2. Tale jus ex publico & privato complexum plures deſcripſerunt. Primus *PLATO* quod à Socrate didicerat, docuit in Libris *de Republica*, ad quos omnino pertinent libri *de Legibus*: In prioribus jus magis publicum, in poſterioribus magis privatum continetur. Idem fecit *CICERO* in libris *de Republica*, qui nobis interciderunt; & libris *de Legibus*, qui extant. Idem præſtitit ſub annum Chriſti 1500. Thomas *MORUS* in libro de *Utopia*, involvens rem ſeriam fictioni, ut, pro ſtomacho etiam illius temporis, libentius legeretur. Idem denique quodammodo fecit elegantiſſimus *FENELONIUS* in *Telemacho* tota Europa celebratiſſimo. Multi præterea alii.

Jus autem publicum univerſale, ſeu officia publica civitatum in genere deſcribens ante annos 500. profunde exſecutus eſt *S. THOMAS* in libro de *Regimine Principum*, qui etiam Ægidio Romano egregio doctori Auguſtinianæ familiæ adſcribitur. Et ut plurimos prætercam, nuper illud ſolide & dilucide peregit Magnificus P. Franciſcus *SCHMIER* Univerſitatis Salisburgenſis Rector in ſua *Jurisprudentia Publica Univerſali.*

De Republica Platonis &c.

Them. XXVII. Omnes hi labores utut egregii, plurimum tamen incerti habent; & magnam reipublicæ noxam inferre poſſunt, niſi adſit cautela.

1. *In-*

1. *Incerta* habent propterea, quia quilibet horum Doctorum describit talem rempublicam, qualis *ipsimet* optima videtur. Hominum autem diversa in his rebus particulatim consideratis sententia est, nunquam, dum orbis stabit, in unum conspiratura. Unde factum ut alius in sua descriptione probaret, quod alius abjecerat. Unde fit rursus, ut, nisi multum tibi prudentiæ atque legitimi usus adsit, ex talibus libris pluribus vix solidi quidquam pro temet elicias; quoque plures legeris, eo fies rerum tuarum incertior.

2. *Noxam* etiam affere possunt reipublicæ. Nam si juvenes hæc legunt, quorum avidum est novitatis ingenium, deprehendunt necessario quædam illic, quæ laudantur, quæ tamen in sua civitate non inveniunt; quædam vero, quæ vituperantur, quæ in civitate sua reperiuntur. In paucis enim conveniunt omnes de Republica scriptores: Item nulla est in orbe civitas seu populus, qui plane conveniat cum republica Platonis, nec cum illa Ciceronis, D. Thomæ, Bodini, Mori, Schmierii &c. ut adeo necessario, quo plura leges, hoc plura invenias à tua civitate discrepantia. Jam vero qui tanta videt laudari, quæ suæ civitati desunt, tanta vituperari, quæ adsunt, facile inclinatur ad novandi studium: præcipue si juvenis sit & ex ore doctorum audiat in suam civitatem cum salibus sæpe spargi docta convitia. Ex quo nascitur primo contemptus præsentis status, deinde odium, denique cupido abücienti, mutandique: cumque hoc animo deinde ad rempublicam gerendam accedunt. Initium autem malorum civilium est, odisse statum suum; extremum vero malorum, eundem mutare, nisi summa prorsus circumspectione & caussis maximis ac necessariis fiat. Quamobrem Plato inter omnes Lycurgi tantopere laudatas leges hanc solam agnovit optimam esse, ne *juvenibus* liceret de legibus patriis disceptare, etiamsi deprehenderint emendatione dignas. Hinc nulla respublica permisit, ut Status suus mutaretur, & induceretur forma Platonis vel alia similis privati hominis & exteri præcipue; quamvis agnoscerent pulcram esse formam reipublicæ à Platone vel alio excogitatam, Vid. Cap. III. & Cap. IV. Th. I.

Cautela circa libros Juris Universalis.

3. *Cautela* ergo adhibenda hæc esset, 1. Ut ejusmodi libri, siquid novationis contineant, provinciis eijciantur. 2. Alii libri, novationis etiam non suspecti, prælegantur juventuti jam confirmatæ in notitia & amore sui Status. 3. Idque non perfunctorie, neque à quovis juvene pædagogo, sed ab hominibus reipublicæ præsentis peritis. 4. Ut juventus non committatur in statu reipublicæ instituenda talibus doctoribus, qui statui præsenti infensi sunt.

Them. XXVIII. Jus Civile Publicum maxime opportune in plura velut membra distinguitur, propterea, ut tum diversa objecta, tum diversa officia accuratius perdisci possint: nisi quod in his nimia sæpe subtilitas hebetius ferme jus facit. — Juris Publici partes.

Sic habemus Statutorum & commentariorum vim de Jure *Criminali*, *Forestali*, *Camerali*, *Mercantilla*, *Militari*, *Majestatico &c.* quæ omnia sunt partes Juris publici.

Them. XXIX. Quartus modus communicandi juris est: cum plures civitates in unam majorem vel minorem, arctiorem vel laxiorem complexionem consentiunt: sive id fiat communi magistratu instituto, sive legibus aut conventionibus scriptis, sive rationabili more ac consuetudine inter se servata. — IV. Communicatio Juris.

1. Hoc jus congruit Statui *Societatis complexæ*, ac dicitur *JUS GENTIUM* speciale quando de complexione plerarumque gentium, quæ communicant, seu civitatum agit. Cum vero agit de paucis aliquot civitatibus, dicitur *SISTEMA Civitatum foederatarum*, v. g. Helvetorum, Batavorum. Imo tota fere Europa tale jam est Systema, sed laxius. *Cap. I. Them. X.* — constituit Jus Gentium.

2. Ejusmodi Jus cum Jure Publico Universali commixtum descripsit *GROTIUS* in libro de *Jure Belli & Pacis*: Non vero descripsit Jus naturæ simpliciter, aut primigenium. — Descriptum à Grotio.

Them. XXX. Jus gentium purum, *UNIVERSALE* omnino, id est, à particularibus gentibus abstrahens, & tantum ea referens, quæ omnes gentes invicem præstare debent, si describere possibile est, tamen usum omnino tenuem præstare potest; potest etiam creare noxam. — Jus Gent. Universale

1. *Utilitatis parum* habet. Nam 1. in negotiis, quæ cives privati unius civitatis cum civibus alterius civitatis habent, v. g. cum Hollandi in Japoniam merces exponunt, res decreta est, Hollandos & alios, qui in alienam terram privato nomine veniunt, se ac res suas subücere legibus illius terræ: adeoque privati sunt ac subditi quoad hoc: nec igitur eæ causæ deciduntur ex jure gentium, sed civili illius terræ. — Inutile jus est.

2. Si gentes etiam de his rebus inter se aliquid sanxerunt lege scripta vel consuetudinaria, ita ut causam publicam faciant ex negotio privatorum; tunc ve-

ro ea causa decernenda est ex illa peculiari harum gentium sanctione; non ex universali aliquo jure gentium, quod raro ostendi potest; minime vero decernetur ex aliquo tali libro, quem homo privatus v. g. Grotius de Jure Gentium scripsit; qui decernere nihil potest, nisi potestate accepta ab utrisque gentibus.

3. Et si talis scriptor vel maxime putet, suam sententiam fore regulam gentibus, propterea, quod dictamen rationis naturalis, aut omnino divinum jussum positivum pro sua sententia habeat; nihilominus neque hoc facit tales libros utiles; quia rationum momenta pendent à mille adjunctis, quæ libro comprehendit adhuc nemo. Deinde quia ipsa divinæ legis positivæ applicatio pro emergente eventu, ea fere sola est, quæ in disceptationem plerumque venit.

4. Inutiles esse ad gentium pacem hos libros, clarissime docet experientia. Ex quo enim tot libri tales prodierunt, quot à se primis scriptos maxime glorlantur multi D. D. protestantes, aliquis fructus ex iis debuisset redundare in rem publicam, saltem modice major quam ante hac. Talis vero fructus ex scriptis juris gentium libris proveniens non potest ostendi: Vid. Cap. IX. Them. IV. &c. & Cap. IV. Them. XXIII. n. 3.

& potest nocere. 2. *Noxam* vero tales libri, si multi sunt, aut nova spirantes, afferre omnino possunt;

1. Quia ingenia, alias ad technas accuta, magis exacuunt, Spiritum privatum ut jus naturæ fovendo.

2. Quia etiam nil tale cogitantes scriptores argumenta suppeditant, quibus justificari videantur ea, quæ aliàs videbantur, injuriæ, fraudes, fœdifragia, perjuria.

3. Experientia quoque videtur ostendere, per tot scriptiones facilius præsidium parari cuilibet violentiæ. Cum enim tot scriptoribus æque parum ac tot gentibus idem possit esse sensus in particularibus, scriptorum alteri album, alteri si non plane nigrum certe fuscum placet, & unusquisque syllogismo vel ratiocinatione opinionem suam firmat. Ratiocinatio autem habetur pro ratione; ratio pro causa aliquid faciendi; causa aliquid faciendi jus dare censetur. Unde fit, ut tot in publicum ostententur Jura sibi plane adversantia. Quo igitur plures sunt qui ista scriptis proponant, hoc major fiet sententiarum diversitas & pugna. Quo major erit in his pugna, hoc minor de jure gentium decernendi fiducia. 4. Subtilitate humanæque eruditionis opinione pauci principes, paucæ gentes retentæ sunt ab inferendis injuriis: pluribus vero id persuasit nota alicujus viri probitas, æquitas, virtus, justitiæque tenax amor. Vid. Cap. IV. Them. XXIII. n. 3. &c.

Them. XXXI. Præcipuus modus communicandi juris summi est per *revelationem divinam*. V. communicatio juris Divini positivi.

Revelationem autem hic dicimus omnem modum, quo DEus homini significat se, providentiam suam, atque alias proprietates. Hoc autem fit primo universaliter in omnes mediis ordinariis per creaturas, earum ordinem, gradus &c. *DEus enim illis manifestavit: Invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: Ita ut sint inexcusabiles.* Roman. cap. I. ℣. 19. 20. Neque manifestavit tantum speculativam sui agnitionem, sed & instinctum & necessitatem parendi: quod qui non faciunt, inexcusabiles sunt. Sed de hac manifestatione seu revelatione naturali intelligendum est Thema hujus capitis XXII. Quia per hanc communicatur cum homine Jus Divinum *naturale*.

Secundò fit revelatio DEI non universaliter omnibus sed aliquibus electis, per media quæ naturæ viribus superiora sunt, & ad finem eisdem naturæ viribus altiorem. Et de hac supernaturali revelatione loquimur in hoc themate.

Hæc revelatio specialis apta est ponere hominem in Statum *Supernaturalem* (Them. XIV. Cap. I.) & constituit *Jus Divinum*, quod *Positivum* dicitur; contineturque *Sacris literis*.

Them. XXXII. Quod Capite I. Them. V. XI. &c. de Statuum inter se subordinatione dictum est, dicendum idem est de subordinatione Jurium. Jura subordinantur sibi invicem.

1. Status enim est Ratio certa vitæ: Ratio certa est Lex; & Lex est Jus: Igitur Status quoad formale est ipsum Jus.

2. Igitur Juri naturæ: Themate XXII. subordinantur cetera, quæ sequuntur, quorum neutrum tollit jura naturæ, sed tantum circumscribit ac perficit. Omnia autem hæc subiiciuntur omnino Juri revelato, per quod ipsum rursus Jus naturæ non tollitur, sed vehementius restringitur tanquam à summo Domino, & immensum quantum perficitur, seu potius elevatur.

Them. XXXIII. Juris exercitium seu ejus exercendi constans voluntas est *JUSTITIA*. Quid sit Justitia.

1. Ju-

Legalis seu universalis

1. *Justitia naturalis UNIVERSALIS*, seu *legalis* est habitus animi disponens ad *CUIQUE* suum tribuendum DEO, sibi, ceteris. Hæc extendit se ad omnes virtutes, quas dirigit ad bonum commune universale seu finem totius naturæ. Atque hæc est proprie illa virtus, quæ ex disciplina Juris naturæ condisci debet, si utilis dicenda illa disciplina est.

Justitia particularis.

2. Justitia *PARTICULARIS* est illa, quæ proprie ad alium hominem est, & jus civile tam publicum quam privatum servare docet. Vid. Aristot. V. Ethic. cap. II.

CAPUT III.

De Jure Naturæ scribendo.

Quid disciplina Juris naturæ.

Thema I. JUris Naturæ disciplina est practica scientia certæ rationis vivendi pro statu naturæ.

Practicam dico, quæ apta est & ordinatur ad exsequendum quod scitur. *Ad virtutes autem scire quidem parum aut nihil prodest, cetera vero non parum, sed omnia, possunt. - - Recte igitur dicitur, justum fieri agentem justa, & temperatum etiam temperata. Qui vero hæc non agit, nunquam evasurus est bonus. Verum plerique hæc quidem non agunt: ad sermones autem confugientes sese philosophari putant, & Studiosos fore hoc modo: atque perinde ut ægroti faciunt, qui medicos quidem diligenter audiunt, nihil autem eorum agunt, quæ præcipiuntur ab illis. Ut igitur illis corpus non bene sese habebit, si ita curantur; sic nec his animus plane, si ita philosophantur.* Aristoteles II. Ethicor. Cap. III. Vid. infra Cap. IV. Them. XX.

Scripta pro nullo statu otiosa.

Them. II. Juris Naturæ disciplina, quæ scribitur pro nullo statu existente, otiosa est. Quia non est practica, *Them. I.* & infrà XII.

Status pure naturalis incircumscriptus non existit, aut vix contingit, v. g. homini in desertam insulam deportato. Igitur Juris Naturæ disciplina pro tali statu scripta esset otiosa.

scripta pro statibus diversis.

Them. III. Juris naturæ disciplina potest scribi pro diversis statibus humanis, quos Capite I. numeravimus, nempe pro sociali 1mi 2di 3ti 4ti aut omnino supremi generis.

In omnibus his statibus perdurat Status naturæ, non aufertur, sed tantum circumscribitur & perficitur (*Them. V. Cap. I.*) Similiter Jus ipsum & Lex naturæ perdurat in omnibus his statibus (*Them. XXXII. Cap. II.*) Ergo cum in singulis detur jus naturæ, pro singulis etiam statibus potest describi disciplina Juris Naturæ.

J. N. scriptum pro uno statu non congruit alteri.

Them. IV. Jus naturæ discriptum ut conveniens uni horum Statuum, non mox congruit etiam alteri statui.

1. Nam singuli status pure naturali posteriores consistunt in hoc, quod jus naturæ circumscribant vel in paucis vel in multis (*Them. V. Cap. I.*) Quæ circumscripta sunt in posteriore statu, non amplius pertinent ad Jus Naturale hujus status; quamvis pertinuerint ad statum priorem non circumscriptum. 2. e. g. In statu pure naturali erat Jus naturæ, ut Frater sororem connubio duceret. In Statu civili hæc libertas naturalis & hoc jus restrictum est. Ideo qui scribit Jus naturæ pro statu civili non debet docere *ESSE* jus connubii sorori; sed *FUISSE*. Vid. infra. *Them. XII.*

Scriptor J. N. profiteatur, pro quo statu scribat.

Them. V. Qui scribit disciplinam Juris naturæ, debet profiteri, pro quo statu scribat.

1. Scriptoris enim officium est prodesse, non nocere: Nocet, qui lectori occasionem præbet faciendi aliquid, quod statui quidem alicui convenit, non autem suo. Nisi autem prodat scriptor, pro quo statu scribat jus naturæ, præbet hanc occasionem: igitur facit contra officium.

2. E. g. Qui scriberet Jus naturæ pro Christianis, non satisfaceret; si is leges Christianas è sua scriptione eliminaret. Quia doceret, esse aliquid Juris naturæ in hoc statu, quod non est: nempe doceret, in statu Christiano esse libertatem à legibus Christi, cum nulla sit.

3. Res exemplo potest declarari: Medicus ægroto debet præscribere medicinam naturalem convenientem statui. v. g. ei, qui actu æger est, præscribit *curativam*: ei, qui convaluit, *confortativam* vel instaurativam: ei, qui sanus est, *præservativam*. Peccaret autem & officio deesset, si ægro præservativam, sano curativam adhiberet.

Juris disciplina revera idem est animis, quod pharmacum corporibus: qui ergo docet, justum omne esse ægris, quod erat sanis, fallit, nec est bonus Jurisconsultus, sicut ille non est bonus medicinæ consultus seu medicus.

4. Nec debet ab hac nostra doctrina, quam salutarem credimus, absterrere quemquam illa plausibilis objectatio: *Jus naturæ est jus divinum, ideoque immutabile, & quod semel naturaliter justum est, æternum tale est.* Nam Cap. II. Them. IV. & VIII. vidimus jus esse *justum active* & *passive*. Themate autem XI. vidimus, *Jus essentiale* active esse in DEO, passive in homine. Quæ nemo ratione præditus negabit esse vera.

Hoc modo sumptum jus naturæ *originarium* (Them. XVI. Cap. II.) plane est immutabile: nec enim possibile est DEum non esse essentialiter originem: hominem non esse essentialiter subordinatum.

Hinc quæ DEo debentur, immutabiliter debentur quoad essentiale; mutabiliter autem quoad modum, si constet de voluntate DEI, Them. XV. & XVI. Cap. I.

Quod autem attinet ad illa, quæ sunt hominum inter sese, adeoque juris non originarii, sed participati (Th. XIV. &c. Cap. II.) ea sunt mutabilia, quemadmodum ipse homo talis est, circa particularia, & eatenus varietati sunt obnoxia, ut tamen non alienentur à DEO; adeoqne ab homine tunc in his nihil mutari potest, cum non constat de voluntate DEI tanquam Domini Confer. infrà *Them. XIX. n. 3.* & Cap. V. Them. XIII. Aliter Theologi dicunt: DEI voluntas semper est eadem; sed ea, quæ vult, non sunt semper eadem.

Thema. VI. Peccat scriptor Juris naturæ, qui præcipua officia illius status naturæ, pro quo scribit, omittit; gravius qui ea omittenda esse docet.

1. Ut qui scriberet pro statu naturali quocunqne, & omitteret officia erga DEum tanquam principium & finem ultimum. Aut profiteatur, se tantum partem scribere, non totum. Alias seducit, saltem incautum lectorem & juvenem, qui potest opinari, se toti juri naturæ satisfecisse, tametsi partem magnam vel maximam neglexerit.

2. Ita Worcestriæ ille comes juvenis, & Atheus, cum rediisset ad cor, confessus est à Philosophia seu Jure naturæ Hobbesii se seductum. Qui Hobbesius jus naturæ promittens, abstrahendum dixit ab officiis erga DEum: unde comes primum officia illa omisit, deinde nihilominus justum se reputans DEum etiam horribiliter contempsit & blasphemavit.

Them. VII. Qui scribit Jus Naturæ pro moderno statu civili, & abstrahit à Jure civili Romano, is scribit pro populis illis, qui à jure Romano liberi sunt, quique cives suos eodem jure Romano non circumscripserunt.

In moderno statu non potest abstrahi à Jure Civili.

Adeoque scribit fottasse pro Turcis, Sinensibus, Huronibus &c.

Them. VIII. Scribens jus naturæ pro Turcis & Huronibus non potest abstrahere à Turcarum vel Huronum legibus civilibus scriptis aut non scriptis: nisi siquid leges Huronum à DEO alienarent *Them. XVI. Cap. II.*

In statu Turcarum itidem.

Nam Talis doceret forte non pauca, asserens ea Turcis civibus aut Huronibus civibus jamjam libera, quæ revera libera amplius non sunt eorum statui restricto: sed libera *fuissent* ante restrictionem. Them. IV. n. 2.

Them. IX. Scribens jus naturæ pro statu civili Turcarum aut Sinensium, & in medio seu liberas relinquens aut abstrahens leges civiles Sinensium, is à Sinensibus non reciperetur, sed damnaretur, cumque libro suo ex Imperio eijceretur: nisi longe graviori tam auctoritate quam ratione Sinenses erroris convinceret.

Them. X. Scribens pro Statu Christiano & liberas similiter dimittens leges Christianas, æque ac multo minus est audiendus, multoque magis damnandus; nisi possit afferre majorem auctoritatem & meliorem rationem.

In statu Christiano quoque.

Them. XI. Eandem damnationem subiret, qui Statum altiorem subijceret, inferiori, ut statum religionis statui civili: Statum gentium statui civitatis. *Cap. I. Them. XIX. &c.*

Status altior subsit inferiori.

Them. XII. Qui modo edit Jus naturæ pro aliquo statu qui non est, nec deinceps erit, is facit imprudenter, periculose & noxie.

Pro statu nullo scribens.

Imprudenter; quia ædificat in nubibus; nisi faciat aut per modum poëmatis ad honestam delectationem; aut per modum formulæ bonæ, idque caute; ut *Morus* & *Fenelonius* fecerunt, & Cicero in Legibus. Imprudenter autem imo impie exsecutus id est Homerus, qui suo Poëmati, quo Jus naturæ explicat, inseruit Idololatriam juri naturæ repugnantem: quo nomine etiam à Platone fuit damnatus, & in sua Republica legi prohibitus.

Facit imprudenter.

Periculose facit; quia præbet occasionem incautis, ut mores in statu naturali non illicitos, licitos etiam putent

& periculose.

exe-

exerceantque in statu suo moderno. Ex quo rebus publicis ac moribus publicis potest creari periculum. Repugnat autem Juri naturæ, periculo tali locum facere. Sic multi juvenes possunt seduci à Romanensibus fabulis, tametsi illæ innocentes videantur, & statum tantum naturalem exprimant. Abstineo à nominandis, ne cui saliva forte moveatur. Nitimur in vetitum. Ignoti vero nulla cupido: & utinam essent hæ fabulæ ignotæ, per quas Galli fatentur olim corruptos fuisse populi sui mores. Vid. Cap. II. Them. XXVI. & Cap. III. Them. IV.

Noxie faceret, præcipue qui pro scholis talia scriberet. Quia discipulares anni pretiosi sunt, tanquam fundamentum reliquæ vitæ. Hos autem annos non tantum perderent, sed inutilibus rebus tanquam pro jure assuefierent discipuli. Ne quid de aliis morum damnis memorem.

Jus N. inconveniens Europæ, malum est.

Them. XIII. Qui Jus naturæ scribit sive pro scholis sive pro populis Europæis tale, quod non convenit Systemati justo Europæ, sed potius convenit statui extra Europam; is inconsulto facit.

Scribit enim pro iis, qui ipsum ignorant, & forte semper ignorabunt. e. g. Si scriberem Jus naturæ, quale est restrictum per societates populorum qui terras incognitas incolunt, aut Gronlandiam novam.

Jus naturæ scriptum pro omnibus gentibus non debet negligere legem Christi.

Them. XIV. Scribens Jus Naturæ pro statu societatis complexæ *omnium gentium*, non debet negligere, multo minus excludere, omnium minime impugnare Statum omnium Statuum, nempe Ecclesiam Christi universalem, seu Catholicam, omnibus gentibus diffusam; ac talem, cui aggregari obligantur omnia regna mundi.

Multi J. N. scriptores sunt periculosi, noxii.

Them. XV. Hæc, quæ præcedunt themata, non sine causa posita sunt: quæ si justa, ut reneo, sunt, *imprudentem*, *periculosam*, *noxiam* operam locarunt plurimi, qui nunc circumvolant scriptores Juris naturæ per ipsos ita dicti. Aut enim in uno aut in altero aut in pluribus, aliquando etiam in omnibus offenderunt.

1. Aliqui scripserunt Jus speculativum tantum, nec exercendum modo sine generis humani pernicie, quale est id, quod bellum omnium in omnes pro fundamento juris agnoscit ut Hobbius contra Thema I. & II. & XII.

2. Alii descripserunt jus naturæ indefinitum, nulli statui, qui nunc est accommodatum ut Puffendorfius; contra Thema III. &c.

3. Multi præcipuum Naturæ humanæ officium, cultum DEI omiserunt, aut ab eo abstrahendum docuerunt, ut primò Puffendorffius, & Wolffius contra Thema VI.

4. Alii professi, se scripturos jus naturæ pro gentibus, scholas erexerunt inter Christianos, & ut placere, sua opinione, possent gentilibus, à quibus non audiuntur, prodiderunt Christi causam apud Christianos, à quibus solis audiuntur: vel saltem causam Christi inferiorem fecerunt momentis illis quibus gentiles utuntur, nempe ratiunculis quibusdam ut Heinecius: contra Thema X. &c.

Hæc loco hoc breviter indicata, alibi exsequimur curatius, productis in medium auctoribus.

Jus naturæ pro hominibus præscribendum debet restrictionibus.

Them. XVI. Qui volet scribere Jus Naturæ simpliciter pro omnibus gentibus seu hominibus, ea tamen ratione, ut duo poneret: *primo* ea in quibus potest restringi Jus naturæ simpliciter dictum; & *secundo* ea etiam in quibus restringi non potest: Ille deberet propter *primum* caput ponere in suo libro omnes fere leges civiles omnium rerum publicarum, quæ ab initio mundi adhuc fuerunt, aut deinceps esse possunt. Quippe omnes leges civiles non sunt nisi restrictiones & perfectiones legis naturalis.

Hoc autem ab uno homine non, à multis etiam vix fieri potest. Et *si vel maxime* fieri posset, cui bono?

Secundum autem caput, nempe ea, quæ lege civili restringi vel declarari non possunt, paucis forte paginis absolveretur; certe si ea sola ponerentur, de quibus non in utramque partem disputatur. vid. Thema VIII. & XIX.

Igitur restat, ut scribat jus cum iis modificatioonibus, quæ conveniunt statui illius juventutis aut ordinis, quem instruendum sibi sumpsit.

Non dantur principia in omni casu singulari infallibilia.

Them. XVII. Ne quidem Principia poni possunt, ex quibus pro re nata decerni passim aut semper in particulari pro una parte possit, quid sit juris naturæ.

Experientia id constat. Cum tot JCti, tot Theologi recentioribus temporibus, qui omnes in jure versabantur, non plura quam olim decreverint; & multo plures forte contentiones, ac olim, excitaverint. Videatur Cap. V. Them. VI. VIII. XI. XII. XIII.

Non tamen sunt nulla principia. Sed à veteribus vix recedendum.

Them. XVIII. Nec tamen sequitur, nulla principia esse: Sed non temere recedendum à veteribus usu longo comprobatis; atque à novandi studio, in practicis certe his disciplinis quam fieri

poteſt abſtinendum: cumprimis in diſciplina Juris naturæ, qua corrupta aut periculo expoſita corrumpi, periculove exponi mores publicos, & cum his ſalutem generis humani neceſſe eſt.

1. Si enim nulla principia eſſent, nunquam in ulla re fuiſſet aliquid Inter homines decretum: cum tamen experientia conſtet, apud omnes gentes pro bonis & virtutibus haberi temperantiam, fortitudinem, juſtitiam, DEI cultum, amorem proximi &c. Hæc ergo inter homines deciſa ſunt: nec potuerunt decidi niſi ex principiis, quæ omnibus hominibus nota ſunt. Vid. *Cap. VIII. Them. IV. &c.*

2. Si omnia, quæ nunc circumferuntur, principia eſſent, nihil decerni potuiſſet, ante quam iſta ab otioſis excogitarentur. Atque *nova principia* apta ſunt ad res deciſas in dubium revocandas. Confer. Cap. II. Them. XXX.

Sed de Principiis Juris naturæ alibi Cap. V. &c.

Them. XIX. Qui autem volet Jus naturæ ſcribere tale, quale ſupereſt, ſi omnes omnium ſtatuum reſtrictiones & modificationes abſtrahantur, ne ille paucis rem tantam abſolvet, ut oſtendo.

1. Paucis inquam aut numero aut mole ſcriptionis, ſed tanto gravioribus.

2. Scribet enim primum Duo illa mandata magna: Diliges Dominum DEum &c. & Proximum ſicut te ipſum. In his duobus reſtrictio nulla habet locum quocumque in populo.

3. Mox autem ut illa particulatim explicantur, digito etiam DEI deſcripta in duabus tantum tabulis, ita ut ex duobus fiant ſolummodo decem, haud lata partitione; tum jam locus eſt reſtrictionibus & exceptionibus. Etenim fas eſt aliquando ſabbatum non in ſanctificationibus ſed in cruentis cædibus peragere: fas per calcatam matrem ſalutis viam urgere: fas hominum ſtrages edere: fas aliena auferre &c. Has autem modificationes non ipſum jus naturæ purum ſecum fert, ſed ex varietate *ſtatuum* demum apparet. Quomodo enim ſocio auferam ſua, ſi in ſtatu ſociali non ſum? aut quomodo apparebit, rem quam aufero, non eſſe ſocii ſed meam? & ſic porro. Confer. ſupra *Them. V. n. 4.*

4. A DEO ipſo ſcripta naturæ tam pauca præcepta admittunt exceptionem, interpretationem, comparationem: Et Heinecii totus liber mille præceptis refertus, promittit talia, in quæ conſentiendum ſit omnibus gentibus, *quæ non plane obbrutuerint! Vid. Cap. VII. Th. XV. Niſi decipit, eris Heineccii mihi magnus Apollo.*

CAPUT IV.

De Abuſu & Uſu

Juris Naturæ.

CApite priore jam non paucos abuſus expoſuimus. Jam alios perſequemur. Ceterum an corrupuerint jamjam rempublicam Chriſtianam Catholicam in Europa, an intra ſolum corruptionis periculum adhuc ſtetur, viderint Paſtores, & Cuſtodes legum publici, quorum id eſt muneris.

Inquirere in rationes legum decet ſobrie. *Them.* I. Omnes ſapientes legiſlatores nihil quidem ſine ratione fecerunt: inquirere autem *multum* in rationes legum prohibuerunt, præſertim *juvenibus*, propter defectum judicii magni & experientiæ, quæ ad hoc opus nempe ad judicium ſupra leges publicas ferendum, requiritur.

1. Qui enim inquirit in legis rationem, poteſt incurrere in rationem non unam ſed plures, quas dum ad examen vocat, facit ſe judicem illarum: & per hoc aſſueſcit atiam judicare de legibus ſiſque ſe ſuperiorem conſtituere, quibus debet eſſe ſubjectus. Confer. Cap. II. Them. XXVI.

2. Nunc autem videtur *REGNUM RATIONIS* ſic dictæ apertum eſſe à Juris naturæ doctoribus & aliquibus Philoſophis: qui cuicumque de quacunque re, etiam religione, poteſtatem faciunt libere judicandi; & quidquid *ſua privata* ratione non comprehendit, reſpuendi, mutandi, reformandi. Authoritatem autem à legibus & à Religione eliminatum eunt Vid, Cap, IX. Them. VII. VIII. &c. *Regnum rationis hodie temerarium.*

Them. II. Laxis, & una ingenio pollentibus aperitur via ſubtrahendi ſeſe facile omnium legum poteſtati, ſaltem, interne, per has novas doctrinas, legem naturæ *ſola ratione* deprehendendam ſuadentes, quod Puffendorffii, Heineciique libri & alii quaſi perpetuo urgent. *Iuris autem præbet ſubtrahendi ſe legibus.*

Nam ubi ſemel ratio privata prævalet ſola auctoritati publicæ, facile inveniuntur tot rationes contra obligationem

nem legis, quot pro illa. Illicia ad contraveniendum legi aliunde sufficiunt. Illicia hæc ergo ratiune aliqua suffulta pro lege habebuntur, & anteponentur legi; quia lex plerumque *tantum* rationem habet, illicia vero præsentia pauca, nec sensum afficientia. Vid. Cap. XI. Them. XVIII. Cap. IX. Them. IX.

Pracipue si à DEO abstrahendum docet,

Them. III. Quodsi insuper infirmo animo suadeatur, ac forte persuadeatur, à DEO pro actionibus justis seu legi subjectis nihil præmii propositum esse, præter ipsum virtutis exercitium; aut saltem ratione nullum tale præmium deprehendi posse; periculum videtur augeri.

1. Nam infirmus sic potest arguere: Juste obtemperandum est soli Ratiooi: Religio metienda est ratione: Religio docet quidem, præmium actionibus justis propositum esse DEUM; ratio vero hoc docere non potest, juxta Puffendorffii librum. Igitur rationi obtemperandum est, seposita religione seu auctoritate. Vid. Cap. X. Them. IX.

2. Quodsi justitiæ nihil præmii tribuitur, Justitia res est vilis & indigna: & eousque tantum exercenda, quousque coram hominibus valere potest.

3. Ratiocinium hoc totum equidem miserum est, sed talia in animis infirmorum fiunt: sive infirmitas sit in intellectu, sive ea à sensuum aut passionum perturbatione veniat. Vid. Cap. XI. Them. XVIII. Nefas autem est, eum qui juris naturæ disciplinam tradere promittit, tanquam medicinam animorum, talia dogmata pro fundamento locare, quæ adeo lubrica sunt ut facile in venenum abeant.

aut ab animæ immortalitate,

Them. IV. Quando animæ immortalitatem non negant quidem, sed tamen in jure naturæ ab ea abstrahi bene posse aut debere contendunt; totumque jus naturæ intra terminos *hujus vitæ* concludunt; fundamenta ipsa Juris, Justitiæ Legum, fidelitatis, Religionisque convellunt.

1. Nam primo redit idem, quod antea posuimus, ratiocinium: omnia nostra ratione metienda sunt: immortalitatem animæ ratio non attingit: igitur quidquid de hac dicitur aut scribitur aut creditur, ratione dijudicante suspectum aut falsum est: neque servit ad regulandas actiones vitæ humanæ.

2. *Secundo.* Ratione non attingitur animæ immortalitas: ergo nec DEI providentia. Si hæc non; ergo nec jus aliquod, neque principium obligationis nostræ, nec finis est DEUS. Aliaque noxia plura; quæ omnium confessione facilius succrescunt quam bona, etiamsi nulla à doctoribus semina spargantur. Videatur totum Cap. XI. præsert. Th. X. XVII. XVIII. XXI. &c.

Them. V. Res tam grandis, ut est Jus naturæ & gentium, si vel bene traderetur, traditur tamen nimis brevi tempore, in scholis certe DD. Heterodoxorum, ubi mensibus aliquot totum opus absolvitur.

Jus Naturæ traditur nimis perfunctorie ab heterodoxis

1. Ex hac tamen schola egressi juvenes magnam sapientiæ nescio cujus opinionem secumferunt. Quæ potest eos reddere temerarios in decernendo de rebus summis etiam religionis, & præ se spernere facere annosos etiam Theologos & ICtos, tanquam qui Juris naturæ callentes non sint, cum in tali Academia non fuerint.

copiosissime à Catholicis,

2. Nostro Theologi totos ac plures tractatus edunt multumque tempus insumunt in iis tradendis, quæ heterodoxi doctores paucis pagellis absolvunt de *Legibus*; de *Conscientia*; de *Actibus humanis*; *de Justitia & Jure*; *de Restitutione*; *de Peccatis*; *de Virtutibus*; *de Præceptis*; *de Contractibus*. Eaque omnia accurate dividunt, demonstrant, ab objectionibus vindicant: cum DD. Heterodoxi exiliter & nude asserendo hæc pleraque doceant. Et tameo hi nostros spernunt? Vid. Cap. XIV.

Catholici ab heterodoxis conscientiæ moderamen perperam discunt,

Them. VI. Videtur esse non parvus abusus, quando Juvenes Catholici vim & moderamen conscientiæ audiunt ac discunt ab heterodoxis; cum illud possent plene condiscere à Catholicis.

1. Quis Catholicus sese committeret parocho, qui Theologiam & Conscientiæ curam didicisset à Lutheranis Quakeris vel Calvinianis? Nunc id faciunt multi nostri nobiles, qui se viros committunt juventutis suæ speciebus, quas ab heterodoxis scholis domum reportarunt.

Unde fieri potest, ut nimia juris hujus naturæ opinione, nec quærant consilia sapientum in rebus conscientiæ, nec audiant. Imo paulatim Saluberrimum Confessionis & Pœnitentiæ Sacramentum fastidiant & spernant: ipsi sibi conscientiæ omnino moderatores futuri. Ex quo tum barbaries oriri potest, tum omnibus tam variis ac pugnantibus hæresibus ac noxiæ libertati via amplissima complanari.

cum contemptu SS. Patrum &c.

Them. VII. In DD. heterodoxorum libris de Jure Naturæ, aut in eorum collegiis frequens regnat contemptus priscorum Ecclesiæ Patrum, & omnium Theologorum, & ICtorum; qui arguuntur Jus naturæ penitus ignotasse; cum illud ante Grotium omnino incognitum fuisse

fuisse persuadere volunt. Præterea falſe traducitur jam S. Augustini acumen; jam S. Hieronymi impetus; S. Chrysostomi Rhetorica, S. Thomæ barbaries, aliaque confinguntur & jactantur in Catholicos doctores omnes convitia.

1. Quid mirum si juvenis animus ab his redit minus amans religiooem suam, cum ii tam atro carbone pinguntur, qui nobis doctrinam religiosam tradiderunt & adhuc tradunt? Ex quo quid non potest sequi malorum?

2. Si quis in Catholica civitate talia effutiret in foro aut circulo frequentiore hominum, denuntiaretur. Juvenes autem nostri sine impedimento mittuntur, ut ea his in scholis edifcant. Vid. Cap. VII. Them. VII. &c.

Et hæresium monstris.

Them. VIII. In ipsorum Juris libris, & quando non libris, certe in scholis docentur hæreses.

1. Omnes homines esse sacerdotes; nullum esse aut dimidium tantum arbitrium liberum. Nullum dari homioibus meritum apud DEUM: Ecclesiam Christi furtim tantum leges ex conventione sibimet constituisse, adeoque Christum non esse ejus Legislatorem; ex quo sequitur etiam Synagogam non desiisse; Vid. Cap. XII. Præcepta DEI servari non posse: Principes esse caput Ecclesiæ Christi &c.

2. Hæc aliaque docentibus committere Juventutem, rogo, estne abusus?

Hi libri sunt prohibiti.

Them. IX. Isti libri sunt à Sancta matre Ecclesia prohibiti *non sine ratione*. Quos legere sine venia certe est abusus. Quid ipsos loquentes audire, & magistros conducere? aut omnino scholis Catholicorum præficere?

Admittunt Poëtas, rejiciunt SS. Patres, & S. Scripturam.

Them. X. Abusus videtur, quando Jus Naturæ traditur pro juvenibus Christianis, aut scribitur pro viris Christianis, maximeque Germanis, si in tali Jure admittuntur quidem sententiæ Poëtarum, excluduntur autem sententiæ Moysis, Davidis, Salomonis, Jeremiæ, Pauli, ipsiusque adeo Christi.

1. Quasi vero naturaliter justa docuisset Horatius (Epicuri de grege porcum Ipse se vocat) & Ovidius vel ab Ethnicis in exilium missus ob violata Jura naturæ: Christus vero cui tot gentes eruditæ sanguinem & animas fundunt, nihil docuisset naturaliter justum, aut rationabile!

Objectio S. Scriptura non admittitur à gentilibus.

2. Neque momentum habet excusatio illa: nempe Sacram Scripturam non agnosci ab omnibus gentibus ut *revelatam*: igitur gentibus non esse exponendam pro jure naturæ. Vid. Cap. X. Them. IV.

3. Nam ostendatur aliqua gens, sensu communi gaudens, quæ doctrinas morales in S. Scriptura contentas (hæ autem ad Jus Naturæ spectant) non agnoscat naturaliter justas: ut quod tibi non vis fieri, alteri &c? Sive igitur agnoscant insuper ut revelatas etiam, sive ut tantum naturales, serviunt juri naturæ. Nam *ut revelata* serviunt Christianis populis, apud quos revelatio agnita immensum debet prævalere judicio labili rationis. Ut vero *naturaliter justa* serviunt omnibus hominibus; servituræ iisdem etiam tanquam revelatæ, si revelatio ipsis prædicaretur, aut quomodocunque satis agnoscere-tur.

4. Ut adeo injuria fiat Europæis gentibus, quando Jus naturæ ipsis traditur sine Christo, extra quem nullum jus solidum, stabile, & æternum, sicut nullam salutem agnoscunt.

Sophisma resolvitur.

5. Deinde peccant isti libri etiam Philosophice, committuntque sophisma seu falsum ratiocinium. *Christi* ajunt, *doctrina est revelata: ergo non est pro jure naturæ*. Nam quilibet facile distinguet, notissima phrasi & vera: Christi doctrina est Revelata; *Etiam*, concedo; *Tantum*, nego. Vid. Cap. X. totum, præsertim Them. II. III. VI.

Scriptura Patres &c. non excludendi.

Them. XI. Abusus videtur, quando à comprobando Jure naturæ excluduntur Sancti Ecclesiæ Patres, Theologi atque Jurisconsulti & Philosophi Catholici.

1. Quippe si docuerunt naturaliter justa, cur non sint testes idonei sensus communis naturæ de justo; præcipue cum pro testibus recipiantur Poëtæ?

2. Si vero non docent naturaliter justa, quis ergo præter hos docuit aut agnovit naturaliter justum, inde à Christo usque ad Grotium? Si tam multi fuerunt doctores, & nullus justa sensit ac docuit, sequitur omnia ad hue usque injuste facta esse, & mundum re tam necessaria caruisse, donec Grotii & Puffendorffii libri scriberentur.

3. Deinde si tot millia Doctorum in tantis voluminibus non docuerunt naturaliter justa; unde nobis fidem facies Puffendorffius aut Heineccius & ceteri, ipsos verum jus naturæ tradere? Nam si hactenus incognitum fuit jus naturæ, non habemus exemplar ullum, cum quo conferre ipsorum doctrinam possimus & examinare, an sit justa? Non S. Scripturam, non Patres, non Theologos &c.

4. Si

4. Si dicunt, conferri debere cum recta ratione, aut cum socialitate, aut cum amore, aut cum studio conservandi sese. Respondebo: Ergo ante Grotium nemo habuit rectam rationem? nemo socius fuit? nemo amavit DEUM ac proximum? omnes sese interemerunt?

Dilemma. Aut ergo debent asserere, omnes Patres & Catholicos Doctores, si ad hæc prædicta conferantur, erraffe: Aut non erraffe. Si non errarunt, non sunt excludendi à Jure naturæ; quia naturaliter justa docuerunt. Si errarunt Patres & doctores Catholici omnes, multo pejus errarunt isti; quia quidquid sani docent isti, illud omne prope ad verbum millies docuerunt Patres & alii Doctores Catholici, & sine ulla comparatione melius. Igitur si Patres & Doctores Catholici à jure naturæ sunt excludendi, multo longius inde ablegandus est Puffendorffianus aut similis alius liber, qui longe jejunius, longe debilius, adhæc etiam non sine periculo de naturaliter justo differit, & falsò. Vid. Cap. VII. Them. VII. &c.

Germaniæ leges sunt naturaliter justæ. *Them. XII.* Abusus videtur, quando in re publica Germaniæ (quæ pluribus legibus instructa est, quam ulla in toto orbe respublica) publice necessaria esse docetur aliqua naturalis justitia, diversa ac distincta, nec contenta in tot legibus antiquis & minus antiquis:

1. Imprimis enim hoc arguitur tam instructa respublica, leges eam nondum habere, quæ sint naturaliter justæ.

Dilemma. 2. Quodsi leges nostræ sunt naturaliter justæ, doceantur illæ, exerceantur illæ, & doctum exercitumque erit jus naturæ.

3. Si leges nostræ non sunt naturaliter justæ, ne novorum quidem Naturalistarum justæ sunt, quæ nihil aliud docent. Et præterea illi Naturalistæ pœnas debent insignes Imperio Germaniæ, qui audeant in patriam suam hanc effundere blasphemiam, ut illum populum qui in toto orbe est legibus instructissimus, naturali justitia ante paucos istos heri natos caruisse criminentur. Vid. Cap. IX. Them. VII. n. 4.

4. Si autem legibus nostris tam sacris quam civilibus forte deessent adhuc aliqua naturaliter justa, in illis legibus non comprehensa, certe ea erunt adeo pauca, ut neque tantos clamores, neque tanta innocentium chartarum detrimenta, neque tantas in rem Catholicam vociferationes, neque omnino vel unam in tota Germania Cathedram commereantur.

5. At enim, ajunt, prodest, seorsim docere rationes naturales, ob quas justæ sunt leges Civiles. R. Non prodest, sed nocet. Quia hoc est in dubium vocare vim legum & auctoritatem Legislatorum, quo semel in juventutem admisso non potest non periclitari respublica. Vid. Them. I. h. cap. & cap. II. Them. XXVII.

Them. XIII. Abusus videtur, in Germania tot è cathedris docere velle jus Naturæ exteris & Sinensibus & Japonibus, quod promittit Heineccius. In Germania non sunt cathedræ pro Tartaris.

Prius quod ante pedes est dispiciamus: Si deinde nostra placeant Japonibus, bene: Sin: ipsi viderint. Præterquam quod Japonibus istorum libri, quippe ignoti, nihil prosint. Et si quid Germani annuntiare Japonibus debemus, annuntiemus eis JEsum Christum, ejusque Apostolorum ac Ecclesiæ traditiones, non Naturalistas novos. Civiles autem eorum leges, nisi ubi Christo repugnant, mittamus intactas, quia probabilius sunt naturaliter justæ, & nullo doctore ex istorum numero indigent.

* Hæc pauca de Abusu. De Usu autem juris naturæ similiter pauca dicenda supersunt.

Them. XIV. Usus Juris naturæ, quale à plerisque novis consarcinatum est, optimus esset non usus. Quis usus Juris naturæ heterodoxie

1. Nec deberet pœnitere mundum ac genus humanum, si nunquam vel ipse Grotius scripsisset, qui tamen multa, ut ferunt, habet meliora iis, qui eum corrigere postea ex DD. Protestantibus voluerunt. Quæ vero Hobbesius, Thomasius, Puffendorffius scripserunt, eorum juste pœnitere mundum potest: id quod tota hac nostra scriptione comprobandum sumpsimus.

2. Hunc tamen usum possunt præstare sapientibus, ut appareat vis justitiæ: quia quantumvis odio acti sæpe tamen non potuere dissimulare viritatem.

3. Odio, inquam, acti. Nam si omnia expendimus, nonnisi rei Catholicæ odio has scriptiones suscepisse videntur; quod quidem de se fatetur Puffendorffius in Apologia, & in libello de habitu Religionis. Imo Heineccius quoque & alii, tametsi dissimulare conentur: vix enim ob alium finem solos Catholicos à suis libris excludunt, & ignorantes hos solos fere calumniantur, quàm ut juventus ab his legendis vel audiendis contemptu, tædioque avertatur, neve ipsorum errores deprehendantur. Hoc autem argumentum à C. P. Schwartz uberius tractatum nolumus iterato tractare. qui nihil aliud intendunt, quam Catholicæ rel eversionem.

Heineccii libellus parum utilis.

Them. XV. Heineccii libellus modicum tantum usum præstabit.

1. *Primo* demerem ex eo, quidquid habet de Conscientia & actibus humanis: non tantum quia Catholicus Juvenis non debet hæc ab isto discere, qui tot habet præceptores Catholicos; sed etiam quia ad necessitatem nimium est, ad utilitatem parum, quod dicit. Si enim *nuda necessitas* spectatur, sufficit docere: Conscientiam à certis transgressionibus puram servandam timore DEI, & observantia præceptorum: In dubiis, scrupulosis &c. requirenda consilia: Laxam constringendam obtemperando iisdem consiliis, & novissimorum meditatione; Et pauca talia. *Pro perfecta* autem instructione nimis parum & lubrice de his dicit Heineccius. Legatur à viro Catholico, qui putabit sibi hanc scientiam esse necessariam, quilibet ex nostris Theologis, qui hæc petractant accurate, alii breviter, mediocriter alii, alii amplissime.

2. Deinde demerem, quæ de officiis hominis erga DEUM habet. Si enim confero ea cum his quæ Patres de his scribunt, illa Heineccii sunt plane exsucca, & insipida, præsertim quod nullum DEI verbum in ipsis sonat: unde autem officia erga DEUM discemus melius quam ex ipso DEO, & à Christo, qui utique juvenibus nostris non est ignotus sicut Tartaris? Quodsi ista Heineccii confero cum illis, quæ Theologi nostri de præceptis primæ tabulæ scripserunt, & de virtute Religionis &c. eaque non tantum ex principiis revelatis, sed etiam naturalibus; rursus tenuia & exilia sunt ista Heineccii.

3. Demerem etiam illius Officia Hominis erga se ipsum, ob eorum ariditatem. Rectius ista discuntur ex tractatibus de Virtutibus moralibus, & de Vitiis, & peccatis. Affectuosius autem & sapidius vel ex solo auctore de Imitatione Christi.

4. Adhuc demerem, quæ de contractibus, de rerum Dominio & hujusmodi concise refert. Quid enim hæc sunt ad illa, quorum pleni sunt Jurisconsultorum & Theologorum libri?

5. Idem statuerem de multis ceteris. Quæ autem sunt *Juris gentium* ab ipso sic dicti, à Cap. VI. Lib. II. magnam partem possent servari. Pleraque plene sunt apud ICtos & Theologos explicata de Legibus, de Constitutionibus, de Imperio mero & mixto. Alia Heineccii, etiam in his, Catholicæ Religioni adversantur: ut dum & ipse Ecclesiam nonnisi pactitiam & ex hominum phantasia natam facit &c.

6. Neque poterit graviter id ferre, neque queri Heineccius hæc duo: nempe *primo*, detrahi sibi, ac spoliari jus suum Naturæ: quin potius queritur Theologia nostra atque Jus utrumque, sibi per istos juris naturæ scriptores detrahi atque eripi principia, quibus sua omnia superstruxerant. Queritur etiam Juventus & respublica Christiana, ex administratione juris eripi sibi per hos doctrinam Christi sui, quasi ex ejus præceptis non posset, nec deberet administrari jus naturæ.

7. Neque potest Heineccius queri *secundo*, jus suum sic castratum non amplius agnitum iri à Sinensibus & Japonibus, si detrahantur ex libro Heineccii ea, quæ supra diximus, & in eorum locum substituantur alia ex Theologis, ICtis, Patribus. Nam si Jus Romanum nihil aliud est, quam *Jus Naturæ actionibus hominum applicatum*, ut fatetur Heineccius in Præfatione: Si idem dicendum est etiam de Theologia morali: si deinde Jus naturæ tale est, ut ab omnibus gentibus, quæ non obbrutuerint, agnosci possit ac debeat: certe etiam Principia illa, quæ ex Theologia & Juris Prudentia substituenda diximus, agnoscentur à Sinensibus, si non obbrutuerunt. Quodsi hæc non agnoscent, vix etiam Heineccii leges recipient. Existimo enim, si Sinenses legibus carerent, parati tamen essent aliquas accipere, illas potius accepturos, quibus tum Christiana Ecclesia mirabiliter per orbem propagata est; tum etiam illas, quibus Romanum Imperium toto orbe quondam maximum diutissime salvum ac potens stetit, quàm leges istas Heineccii.

Jus naturæ maxime necessarium est Catechismus.

Them. XVI. Si quis igitur quærat, qualem Naturæ tractationem existimen *NECESSARIAM OMNIBUS*? Respondeo: Nullam esse magis necessariam *CATECHISMO CATHOLICÆ ECCLESIÆ.*

Sine hac enim doctrina nec in ullo terræ angulo justitia ulla reperiri potest; & siqua alicubi reperta est, ea huic catechismo plane conformis est. Quod vero attinet ad illos articulos, qui *non nisi fide supernaturali*, quæ donum est gratuitum DEI, possunt attingi, etiam hi ipsi articuli Gentibus quibuscunque non tantum possunt proponi, sed debent. An autem iis assentiantur, pendet à gratia DEI gratuita, & ipsorum libero consensu. Sive autem assentiantur, sive non; reliquos tamen articulos Catechismi ad Jus naturæ spectantes, inficiari non poterunt, *nisi plane obbrutuerunt*: id quod de hoc Catechismo

longe fortiori jure dicimus, quam de suo libro Heineccius.

Jus naturæ explicatius est in S. Thomæ.

Them. XVII. Siquis quærit Jus naturæ non tantum simpliciter necessarium, sed *explicatius*, ita ut multæ etiam dubitationes circa hæc occurrentes expediantur, is legat Catechismum Domini Augustini *HUNNÆI* Doctoris Lovaniensis an. 1566. à facultate Theologica approbatum, & Summæ S. Thomæ subnecti solitum. Hic enim reperiet indicata loca Summæ Thomeæ, in quibus locis singula capita hujus doctrinæ amplius excutiuntur.

1. Atque sive juvenis sive vir hic inveniet plurima, quæ eum tuto dirigere possint; quia fundata tum in ratione naturali, quam singulariter excoluit S. Thomas, tum etiam in doctrina Christi, Apostolorum, & Doctorum Christianorum; qualia frustra in omnium Protestantium Naturalistarum libris requisiveris.

2. Cui hæc non sufficiunt ille tam commentaria sapientissimorum hominum in D. Thomam adeat; quam Jurisconsultos.

3. Neque albos quispiam dentes nobis ostendat, cum Catechismum viris nobilibus pro jure naturæ discendo offerimus. Jure enim naturæ imbutos eos volumus non ad hoc modo, ut in hac tantum vita beati sint, sed ut ad veram beatitatem pertingant. Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Multi in illo rerum articulo peroptabunt præ Puffendorffio legisse Catechismum.

Jus naturæ secundum disciplinam Christianorum

4. *LEIBNITIUS*, quo non facile doctiorem Germania tum habuit, in præfatione ad Codicem Juris Gentium diplomaticum, prodit: „ A viris doctis „ recte inter desiderata relatum est „ *JUS NATURÆ ET GENTIUM TRADITUM SECUNDUM DISCIPLINAM CHRISTIANORUM*, id est „ (ex Christi documentis) τὰ ἀνώτερα „ *SUBLIMIA, DIVINA SAPIENTUM.* Equidem de Jure naturæ secundum disciplinam Christianorum inter desiderata numerato fallitur Leibnitius; quippe Theologi nostri millies illud copiosissime tradiderunt. De Jure quoque Gentium amplissime quamplures tractarunt, quamquam forte pauci seorsim. Inter Heterodoxos tantum hæc desiderantur, non inter nostros. Tale autem Jus naturæ ac gentium secundum disciplinam Christianorum divina sapientium utique non speculandi

practice servandum.

solum causa scribendum est: imo tale ab omnibus Christianis reipsa observandum, quippe degentibus in statu non jam puræ naturæ, sed adventitio, restricto, modificato, ac perfecto. Vid. Cap. X. Them. XII.

Jus publicum universale Grotii

Them. XVIII. Ad Jus publicum universale multa utiliter congessit Grotius. Non potest tamen à quolibet inoffenso pede decurri.

1. Id tum Catholici multi hactenus demonstrarunt, tum heterodoxi. Vid. Cap. XV.

desiderius ille P. Francisci Schmier.

2. Suaserim Magnifici P. Francisci *SCHMIER* Jus Publicum universale; cui fidere sine periculo possis, viro in omni jure sacro & profano versatissimo, atque elegantissime docto.

Jus Gentium universale

Them. XIX. *Jus gentium universale* obtinebitur ex historia pragmatica omnium gentium.

in exhaustum.

1. Quoniam vero vix est, qui cum omnibus gentibus rem habeat, laborem inutilem susciperet, qui huic sese negotio nunquam exhauriendo traderet.

Juvenculi semestri absolvunt.

2. Quocirca subit ridere unaque miserari, quoties intelligo, juvenes ex academia reduces laudari tanquam jura naturæ ac gentium pulcre doctos, per anni videlicet dimidium, idque præter tria aut quatuor alius argumenti collegia: cum redeant utriusque hujus juris quolibet ovo nudiores; nisi quod una alterave plumula hæreticæ opinionis, aut temeritate leges omnes judicandi spernendique revertantur audaces.

Usus Juris naturæ est situs in virtute non doctrina.

Them. XX. Usum præbet Jus naturæ ac Gentium non tunc, cum multa subtilitate acuitur mens, sed cum animus justi & æqui amore firmatur, & experientia cautus agnoscit, felicitatem hujus vitæ esse, quasi non sit.

1. Videmus enim homines acutos multaque doctos reipublicæ gerendæ minus idoneos. Grotius infelix legatus fuit, & infelicior civis. Vid Cap. III. Them. I.

2. Admirabilis est pro hoc argumento Peroratio illa, qua Aristoteles suum caput Ethicum concludit. Quæ quia prolixior est, non illam, sed argumentum saltem ejus exscribo, quale Cardinalis Aguirre in suo commentario contraxit: Dividit vero caput in sex partes: In prima monet, non satis esse homini addiscere, quæ hisce libris tradita sunt, nisi & probus fieri studeat. In secunda docet, hominem probum fieri per consuetudinem bonam. In tertia observat, bonam consuetudinem effici per institutionem legis. In quarta tradit, necessariam esse legem homini, ut

probus ſiat. In quinta, oportere hominem idoneum fieri ad leges condendas. In ſexta præſcribitur modus, quo homo ad id ſe efficere poſſit idoneum. Profecto qui rem tantam ſex menſibus didicerit, tertius mihi de cælo Cato ceciderit, præcipue ſi juvenis ſit: cum Ariſtoteles, expertus utique regum magiſter, juvenes omnino ineptos judicet ad ſcientiam juſti honeſtique diſcendam, niſi jam prius pie educati ſint & affectuum ſuorum victores.

Ad Jus gentium libri peculiares

Them. XXI. Sunt etiam libri ad jura gentium diſcenda peculiares quidam: tum potiſſimum ſcrutandi, cum res monet; quia tenere omnia mente paucorum eſt.

1. Sic ſcribunt aliqui non ſhepte de bello, alii de pace, de legationibus alii, alii de navigatione, mercatu, repreſſaliis, æquilibrio &c.

pleni faleriis

2. In his tamen non pauca ad gratiam, multa ad ſpeciem dicta reperiuntur: multa dicenda diſſimulantur, falſa aſſeruntur, vera ignorantur, recta detorquentur, fucantur inquinata.

unde difficile diſcen.

3. Ex his igitur æque facile injuriam ac jus didiceris gentium, niſi cum magna ſolertia multam experientiam, grave judicium, & invictum attuleris juſtitiæ amorem.

Auctoritas Principum quid hic valeat.

4. Huic diſcrimini eo magis objiceris, ſi auctoritati omni renuntiaveris ſuperiori, præterquam ſolorum Principum; quod ſuadent multi novi adulatores, invita ſane ratione. Namque Principes, cum de jure gentium agitur, plerumque ipſi ſunt partes contentioſæ. Si igitur ex horum ſolorum auctoritate indagabis jus gentium, nunquam ad idem aliquid pervenies, ſed ſemper jus gentium hac via à te inventum ſecum pugnabit, ſicut ipſi inter ſe principes pugnant.

Ante Civile non eſt diſcendum Jus naturæ ex heterodoxo libello.

Them. XXII. Juvenes non eſt neceſſe ante Jus Civile ſeorſim audire Jus naturæ ex aliquo eorum libellorum, qui circumferuntur.

1. Nam quid qualeve ſit Jus naturæ, omnes ſtringens, ſtatim in principio explicant omnes Juris Civilis interpretes.

3. Deinde, quæ ſint ſingulorum obligationes præcipuæ naturales ad DEUM, ad ſeſe, ad alios, debuere diſcere ex Catechiſmo.

3. Jura autem naturalia ut congruunt *Civitati*, ſive ut ea in moderno ſtatu exercenda ſunt circumſcripta legibus poſitivis, conſiſtunt in ipſo jure civili, neque adeo ante jus civile diſcenda ſunt. Ex ipſius enim Heineccii ſententia *JUS CIVILE ROMANUM EST IPSUM JUS NATURÆ actionibus hominum applicatum.* Utquid ergo primum hoc jus diſcant ex Heineccio, ſi id multo melius eſt in ipſo jure Romano? perturbat ingenia nondum firma diſcolor hoc ſtudium.

Quia jus Romanum eſt ipſum Jus Naturæ,

4. Quodſi jam contendat quis, Jus naturæ *purum* condiſcendum eſſe ante jus civile; id quoque pernego. Illud enim purum jus difficiliores habet diſceptationes quam jus civile, & in quibus errorem committere aut imbibere majoris eſt momenti ac noxæ. Non ergo huic difficultati objicienda eſt juventus tenera, non objicienda diſcrimini mens cerea in vitium flecti, & teſta nova odorem adulterinum diu ſervatura.

& Jus naturæ purum eſt difficilius jure civili.

5. Ariſtoteles melior Heineccio magiſter meliora conſulit. *Juvenis*, inquit I. Ethicor. Cap. III. *Civilis diſciplinæ non eſt idoneus auditor: eſt enim rudis actuum vitæ. Ex his autem & de his IPSÆ RATIONES efficiuntur. Præterea cum perturbationes ſequantur, incaſſum, & ſine fructu audiet: quippe cum finis non COGNITIO ſit, ſed ACTIO. Intereſt autem nihil, juvenis ſit ætate an moribus juveni ſimilis. Non enim defectus eſt ob tempus, ſed quia vivit & perſequitur ſingula cum perturbatione. Iis autem, qui ſuas rationi ſubjiciunt appetitiones cum rationeque agunt, magnam afferre poteſt utilitatem.* Ubi Ariſtoteles per *doctrinam civilem* nihil aliud intelligit, quam *Moralem Doctrinam* totius vitæ humanæ & omnium agendorum, quod eſt ipſum jus naturæ, à cujus auditione Philoſophus juvenes arcet, ſeu moribus juvenes ſint ſeu annis. Et Cap. IV. ait: *Bene inſtitutum moribus eſſe oportet, qui de honeſtis & juſtis & omni civili ratione eſt ſufficienter auditurus.* Ex quo ſequitur, de Ariſtotelis conſilio juvenibus non eſſe ante Jus civile explicandum aliquod miſerum ex heterodoxis juris naturæ compendium; quia juvenes ſunt rudes actuum vitæ. Igitur prius debent actuum vitæ notitiam acquirere, quam ſtudeant juri naturæ. Actuum autem vitæ notitiam acquirunt per juris civilis doctrinam.

Ariſtotelis ſententia.

Them. XXIII. Ad Jus Gentium aliquo modo intelligendum opus eſt aliquo apparatu, quem in medio tempore dum per annos duos Juri Civili operam dant, extraordinaria ſolertia ſibi poterunt comparare, ſi volunt homines utiles

Jus Gentium indiget apparatu.

les esse, nec vanitatis solum causa Academias pertransisse.

1. Is autem apparatus est 1. Geographia. 2. Historiæ universalis quædam idea. 3. Idea saltem mediocris Revolutionum seu mutationum, quas terræ, populi, seu regna subierunt; illa saltem quæ huic juventuti scitu sunt, propiora e. g. pro Germana juventute Revolutiones Germanorum, Gallorum, Francorum, Gothorum Longobardorum, Bojorum, Saxonum.

Post jus civile discendum.

2. Sic instructis facile erit condiscere saltem multa ac præcipua capita Juris gentium; nec tam sæpe hærebunt, quam sæpe debebunt hærere, si Jus gentium ante historiam & Jus Civile discent, ubi vel nomina multa non intelligent sine Jure civili & historia.

Jus Gentium abstractum vanum est.

3. Nemo contendat, Jus gentium tradi posse abstrahendo ab omnibus gentibus peculiaribus. Quippe vanum id est, ut si quis te gladiatoriam doceret absque omni figura brachii, aut pedis. Jura gentium non in nubibus, nec in abstractis ideis sed in ipsarum gentium moribus sita sunt.

4. Quomodo enim ostendes, justum videri omnibus gentibus, legationes recipere, nisi saltem per commodam enumerationem tibi constet de singulis, ut Germanis novis & antiquis Romanis, Græcis, Barbaris? Et quomodo ostendes Legationes esse juris naturæ, nisi ex sensu communi? Nam rationem, quæ gentibus hunc sensum indiderit, ipsam invenire fortasse difficile privato: cum alius aliud in legationibus spectare possit, sicut in ceteris. Vid. Cap. II. Them. XXX.

CAPUT V.

De Principio Juris aut Legis Naturæ.

Capitalis lex naturæ quæ.

Them. I. LEx naturæ seu effatum illius, qui naturæ Legislator est, hoc est: *Diliges DEum super omnia: Proximum sicut teipsum, utrumque propter DEum.*

1. Christiano nemini licet de hoc dubitare, postquam Ipse DEus nos hoc docuit, & Christus in his universam legem pendere edixit: Nec ulla ratio adduci contra valet:

2. Japanes autem in his cathedris non instruimus neque Tartaros. Sed ne pro his quidem neque ab his excogitari alia lex naturæ potest.

Principium Juris naturæ aliud.

Them. II. Principium Juris seu Legis Naturæ duplex considerari potest: *Constitutivum* & *Indicativum*.

Constitutivum Ratio DEI.

1. Primo *PRINCIPIUM CONSTITUTIVUM* est illud ens, à quo lex procedit seu fertur. Hocque Principium est *DEUS* sive *voluntas DEI, aut RATIO DEI.*

2. Fieri enim nequit ut natura ab alio creetur, & mox à creatoris potestate aliena ab alio legem accipiat. Is qui essentialiter est auctor, est essentialiter dominus: Essentialiter Dominus essentialiter jubet, ac legem fert. Vid. Cap. VI. Them. IV. & Cap. II. Them. XIII.

Quod Christus clare docuit.

Them. III. Miserabilis est, qui cum habeat manifestum indicem hujus principii, Christum, hoc neglecto aliunde illud quærit.

Heineccius in Præfatione, & Lib. I. §. 61. gloriatur se in hanc sententiam de DEI voluntate incidisse, quam defenderit *Coccejus* antecessor Hallensis. Tandem! Quæ infelicitas hominis Christiani, qui cum habeat clarum evangelium, tam necessariam doctrinam in eo non invenit, sed demum ex lacunis, Coccejii expiscatur.

Discrimen constitutivi & indicativi perperam neglectum.

Them. IV. Qui discrimen inter principium constitutivum & indicativum non fecerunt, incerta ac desultoria docuerunt.

Puffendorffii liber hic varia turbat, quod alibi docebimus, Cap. XIII. Them. XII.

Principium Indicativum Juris naturæ.

Them. V. PRINCIPIUM INDICATIVUM, seu Principium cognoscendi Juris vel rectius loquendo *MEDIUM deveniendi ad agnitionem obligationis homini naturalis* est omne illud quod juvat vel illustrat intellectum ad agnoscendam obligationem suam seu voluntatem Legislatoris.

Sic E. g. in Jure *Civili Romano* principium agnoscendi illius Romani Juris pro antiquissimo statu post Numam, fuit mos publicus, senatus placita, regum jussa. Postea idem indicium fuere duodecim æneæ tabulæ. Nostro ævo est Codex Justinianæus, quo inspecto agnoscimus, num hoc aut illud sit Juris Civilis Romani.

Principium Indicativum J.N. non est Unum.

Them. VI. Tale principium Indicativum seu promulgativum Juris naturalis non est *UNUM* tantum.

1. Quia DEO non potest præscribi, ut uno tantum modo significet voluntatem suam.

2. Si unum est & obscurum, quis illud deprehendet, inter tot dictamina homini occurrentia.

3. Si unum est, & illud evidens, unde tot dubitationes de Jure Naturæ? Habemus Decalogum manifestum: cum tamen ad applicationem venitur, mille modis dubitamus, num hoc num illud sit voluntatis divinæ: Ergo præter decalogum requiritur aliquid.

4. *Infirmitas voluntatis, obscuritas intellectus* nostri, *tumultus passionum, curæ hujus seculi* retrahunt nos & impediunt ab audiendo verbo DEI sive intelligenda supremi Domini voluntate. Decet inrer tot nebulas non unicum radium luminis ab auctore nostro emicare.

5. Experientia docet, doctos, ac pios homines sæpe non deprehendere voluntatem DEI. Quod fieri non posset si *UNUM* & *EVIDENS* esset signum voluntatis divinæ. Hinc docti ac pji solliciti sunt ad *plura signa* conquirenda, nec ob id vituperio digni habentur.

6. Experientiam præbent Juris naturæ Doctores maxime Heterodoxi, qui in hunc diem *jurgantur* de hoc *UNO EVIDENTE* principio, jurgaturi & deinceps. Ergo *nec hactenus* inventum est illud unum, *nec deinceps* forte invenietur. Ergo miserima adhuc fuit, & semper erit misera generis humani condirio, re tam necessaria semper carens: aut potius rei hujus inventio non est ita necessaria, ut vulgo jactant.

7. Dici nequit, alia viâ devenire nos in notitiam ipsius DEI, & rursus aliâ in notitiam Imperii ac domini divini. At via, qua devenitur in notitiam DEI, non consistit in uno medio sed multis, nempe in omnibus effectibus, operationibus &c. Igitur etiam via perveniendi in notitiam Imperii divini non consistit in unico medio, sed in pluribus.

Unum signum non sufficit.

Them. VII. UNUM signum non potest sufficere generi humano.

1. Quia unum pro omnibus datum debet esse generale. Sed de generalis hujus principii *applicatione* infinitæ dubitationes oriuntur. Hæ dubitationes non tolluntur per ipsum generale principium, cum circa illud ipsum nascantur. Ergo debent tolli per aliquid aliud significativum voluntatis DEI pro casibus particularibus, cujus indicii adjumento fiat applicatio: ut nempe generale signum & particularia conspirent.

2. Neque hinc sequitur processus in infinitum, ut detur signum ad signum. Experientia suffragatur. In Jure civili signum unum habemus codicem: ubi de ejus applicatione dubitatur, quid fit? Usus, Consensus interpretum, arbitrium boni viri, ratio temporum locorumque & alia vocatur in consilium; & sic demum statuitur de voluntate legislatoris, absque metu processus in infinitum. Vid. Cap. IX. Th. I. **Objectio.**

Signum non debet esse omnium primum.

Them. VIII. Neque deveniri debet ad illud signum, quod ex pluribus principiis vel signis est *omnium primum*, ad quod velut fundamentum cetera reducantur. Vid. Cl. P. *SCHWARZ* S. J. Juris Nat. Tit. II. Instruct. III. §. I. Quæst. II. Respons. II. num. 2.

1. Non constat, utrum DEus significationes voluntatis suæ ita sibi invicem subordinet, ut omnes ceteræ per seriem quandam fluant ex *una*.

2. Quodsi etiam constare hoc posset, nihil interest Juris naturæ, devenire ad primum; sed hæc forte Metaphysici aut Logici posset esse cura. Jus naturæ *practicum* est, in quo nemo desiderat prima omnium principia, ceteris omissis, adhiberi.

3. Jus naturæ plures tangit rudes quam doctos. Ergo maximæ hominum parti difficultas servandi Juris insuperabilis iniiceretur, si necesse foret ad primum deveniri; Vid. Them. XII. XIV. &c. infra.

4. Doctissimi nondum potuere *ratione* pervenire ad primum, cum de eo adhuc dissentiant, interque se certent. Ergo Juris naturæ nihil attinet. Imo nocet; quia Labyrintho nos horum labor includit.

Sine omni revelatione DEI ad nullum pervenitur J N. principium.

Them. IX. Illi omnes, qui in Jure naturæ abstrahere volunt à *quacumque revelatione* DEI, impossibile est ut vel ad primum vel ad qualecumque indicium voluntatis divinæ perveniant.

Indicium enim voluntatis DEI, & *Revelatio DEI quæcumque*, idem prorsus sunt. Ergo qui alterutrum excludit, utrumqne amittit.

Sed nec sine revelatione ormali.

Them. X. Omnes, qui in inquirendo principio indicativo voluntatis DEI plane abstrahi volunt *à Revelatione* formali, quæ vocatur *&* *extraordinaria*; ne hi quidem unquam ascendent ad primum.

1. Percurrat quisquam omnium gentium historias; omnes gloriantur ultimo seu primo tempore doctrinam Sanctitatis & Justitiæ se accepisse à Diis, vel ab hominibus, qui Deo familiares fuerint,

rint, aut Deorum filii. Qui locus amplior est, quam ut hic tractari possit vel debeat.

Sensus ergo communis hominum percipit, voluntatem DEI tandem & ultimo non nisi ab ipso DEO immediate significari.

2. Quis est, qui in re dubia non optaret, sibi immediate à DEO significari voluntatem suam? Hinc ad DEUM se vertunt, oculos quoque & manus ad sidera tollunt. Qualibus formulis pleni sunt etiam poëtarum libri. Et Tertullianus id familiare suo tempore gentilibus fuisse scribit in Libro de *Testimonio animæ*. Repugnat igitur appetitui communi generis, revelationem plane excludere ab indagando jure naturæ.

Ad primum deveniri debere est contra sensum communem. *Them. XI.* Est contra sensum communem, in actione deliberanda necesse esse devenire ad principium scientificum agendi ceterorum *omnium primum naturale*.

1. Qui in deliberatione sunt, illos experimur non suo tantum dictamini credere, sed jam hunc jam illum vocare in consilium. Vixque unquam venit in quæstionem, quodnam ex propositis argumentis ceterorum omnium sit primum, ex quo cetera deriventur scientifice: sed potius quod sit optimum, gravissimumque?

2. Rursus perraro quæritur, quodnam propositorum sit generalissimum & maxime abstractum à casu? Imo potius exquiruntur particularissima & casui accommodatissima.

3. Ergo sensui communi non succurrunt, neque juvant aliquid ad Quæstiones Juris naturæ solvendas, qui tale principium statuere volunt, aut multum laborem ad hoc impendunt.

Et ratio id prohibet. *Them. XII.* Ratio etiam prohibet, tale principium inveniri vel adhiberi, excepta revelatione.

1. In scientiis speculativis tale quid necessarium est, ut conclusiones particulares reducantur ad principium universale, v. g. *Est vel non est*: quia scientiæ sunt universalium, & à particularibus abstractorum. Jus autem omne in actionibus situm est, quæ *omnes* sunt contingentes & particulares. Et si reducantur, reductio est metaphysica non practica nec Jurisprudentialis. Jurisprudentis enim est, regulas, quas etiam habet, generales applicare ad agendum in particulari; non vero peculiare reducere ad universale. Hoc posterius facile est, & possunt illud maxime otiosi: Illud prius difficile, & non possunt nisi experti.

2. Actio moralis non requirit certitudinem Physicam, aut demonstrationem Metaphysicam, vel Mathematicam; cum eam ne possit quidem habere, quippe quæ versetur in contingentibus: sed ad agendum sufficit certitudo moralis, id est talis, quâ majorem *nunc* non possum habere. Imo sæpissime ne tanta quidem certitudo requiritur. Tot enim sunt negotia & actiones humanæ levioris etiam momenti, ut homo ille, qui ubique certitudinem maximam aut majorem vellet sectari, vix non necessario stupidus fieret; nisi prorsus extraordinario lumine divino adjutus esset. Videatur etiam Cap. IX. Them. I.

Them. XIII. Principium indicativum voluntatis divinæ seu legis naturæ non debet esse *INFALLIBILE* quoad nos, bene autem debet saltem aliquod esse infallibile quoad se. **Signum non debet esse *infallibile* quoad nos.**

1. Quoad se debet esse infallibile, alias DEUS conditor, & obligator noster falleret nos; sicut falleret Imperator proponens legem talem, in cujus verum sensum *nunquam* posset perveniri. Sicut fefellerunt oracula dæmonum, v. g. *Crœsus Halym penetrans magnam pervertet opum vim*. Vel *Ajo, te Aeacida Romanos vincere posse*.

2. Non debet esse infallibile quoad nos. Id est, non debemus esse infallibiles in attingendo principio agendi. Experientiâ certa est ignorantia nostra: ergo experientiâ constat, DEUM à nobis in eo statu, quo nunc nascimur, non abstulisse ignorantiam per legem naturæ, perque ejus promulgationem. Si significatio, intellectui nostro à DEO facta, esset *nobis* evidens quoad omne justum, auferret ea significatio omnem ignorantiam nostram. Sic quia evidenter nobis indicatum est à natura, *Totum esse majus parte seorsim*, nulla ignorantia hic locum habet. Vid. Cap. IX. Them. I. & Cap. III. Them. V. n. 4.

Them. XIV. Hæc sententia, quod plura sint signa voluntatis divinæ, non facit perplexos & irresolutos: sed contraria perplexos facere potest. **Plura signa non faciunt perplexos.**

1. Nemo propterea quod *ultimam* rationem invenire non possit, cessat ab agendo. Cessarent autem multi & deberent cessare, si existimarent, ultimam esse necessario inveniendam, quam tamen vident vix inveniri a doctis.

2. Nec agens manet dubius, quale ex pluribus signis sit hic vel ibi adhibendum ad hoc, ut per *rationem solam* demonstretur, hanc vel illam actionem divinæ voluntati esse consentaneam. Vid. P. Schwarz. J. Nat. Tit. II. Instruct. III. Quæst. III. Resp. II. n. 2. Nam De-

Demonſtratione, niſi morali, non opus eſt. Deinde non eſt *neceſſarium* creaturæ rationali, ut ex *ſola ratione* procedat, *rejecta revelatione*. Denique ſi dubium remanet de uno omnium primo, manet id dubium ſalva juſtitia actionis: modo adſit motivum ſufficiens proximum, non primum; quod proximum niſi adeſſet, ſalva neutiquam eſſet juſtitia actionis. Quodſi vero primum requireretur, nemo unquam in ſua actione poſſet acquieſcere, quia nunquam eſt certus, an primum adhibuerit: Et ſi eſſet obligatio naturalis inveniendi primi, totum genus humanum in hunc diem eſſet miſerrimum, præſertim à tempore, quo DD. Heterodoxi ſcribunt; quia hi illud primum ſemper magis incertum ſuis diſputatiunibus reddunt.

Si unum ac primum requiritur, Genus humanum hactenus eſt miſerum.

Sententia de uno ſigno, remota revelatione, eſt periculoſa.

Them. XV. Qui ſtatuunt, actinnes juſtas ad unum primum principium *indicativum* reducendas eſſe, remota tamen revelatione, periculoſam humano generi ſententiam dicunt.

1. Cum enim quilibet iſtorum dicit, *unum* eſſe principium, conſentiunt in quæſtione *AN?* & ita obſirmant legentes vel audientes. Deinde cum alius dicit, Principium illud eſſe tale, alius tale, viam faciunt, ut diſcipulus eligat ex his illud quod ſibi commodius eſt, v. g. Conſervationem ſui, vel Socialitatem: modo non eligat Revelationem, quam omnes iſti excludendam ajunt, qui gloriantur, ſe verum jus naturæ docere.

2. Magis autem infirmi ad deſperationem, & per hanc ad noxiam libertatem poſſunt ſeduci. Si enim tot doctores, verum jus naturæ à ſe ſolis inventum gloriantes, nondum invenerunt principium illud evidens, quomodo ego infirmus illud inveniam? Vid. Cap. XI. Them. XVIII. n. 4.

Signum Juris naturæ non debet eſſe *proprium*.

Them. XVI. Principium illud primum & unicum indicativum non debet neceſſario eſſe *Proprium*, id eſt, ſignum indicans voluntatem obligatoriam DEI non debet eſſe plane diverſum

Nec diverſum à ſigno *honeſti* ſeu Ethicæ.

1. A ſigno per quod ſignificatur, actionem eſſe *HONESTAM*, ſive tendere in DEUM tanquam *ſummum bonum*, quod ſignum vulgo aſſignatur Ethicæ? Nam ſignum hoc ipſum indicat voluntatem DEI obligatoriam, ſeu *JUBENTEM* nos *tendere ad ſummum bonum*. Ergo Jus naturæ non habet proprium ſignum diverſum à ſigno Ethicæ.

Nec à ſigno obligationis *civilis*.

2. Non debet hoc ſignum eſſe plane diſtinctum ab illo ſigno, quo nobis indicatur eſſe parendum legi *CIVILI*, quod principium vulgo referunt ad Jurisprudentiam civilem: nam tale diſtinctum principium verum Juris Civilis non datur; ſed verum principium Juris civilis eſt ipſum principium Juris naturalis (Them. XXXIII. Cap. III.)

nec *Theologica*

3. Non debet hoc ſignum eſſe diſtinctum neceſſario à principio *THEOLOGIÆ*, ſive per quod nobis innoteſcit revelata DEI voluntas. Quia voluntatis divinæ ſignificatio per ordinariam aut extraordinariam viam differt tantum quoad *modum*: & eadem præcepta naturalia, quæ DEUS revelavit per naturam, revelavit etiam per inſpirationem extraordinariam & miracula. Ergo ad intelligendam naturalem obligationem, ſeu voluntatem DEI non bene requiritur *ſolus modus* ſignificandi *naturalis*, rejecto ſupernaturali. Vid. Cap. X. Them. VIII. n. 4.

quia revelatio eſt perfectius ſignum.

4. Qui volunt Jurisprudentiam Naturalem perfectam tradere, & talem, ex qua genus humanum ſecure dirigatur, illi debent non tantum imperfecta principia ſectari, rejicere perfecta. At principium revelatum, ſive revelatio DEI indicans quid ſit naturaliter juſtum, eſt perfectius: ergo ab eo omitti non debet, qui Chriſtianis præſertim populis jus naturæ perfecte tradere promittit, quo jure ſeſe ac res ſuas publicas dirigant practicè.

Objectio. Niſi J. Naturæ habeat *proprium* principium, ſcientiæ confundentur.

5. Ajunt, niſi Jus naturæ proprium ptincipium habeat, omnes ſcientias confundi, Jus naturæ cum Ethica, Politica, Theologia morali, jure poſitivo &c. ℞. Magnum ſcilicet Generi humano periculum imminebit, ſi ludimagiſtrorum termini non ſatis ſubtiliter definiti ſint. Antequam doctores ita inter ſe partirentur ſpeculationum fines, fuitne Jus naturæ cum proprio principio? Imo olim ſolum jus naturæ fuit, & totius Ethicæ, Theologiæ, Politicæ &c. idem fuit principium. Ergo, ut ludis litterariis ſerviatur, conturbanda ſunt jura DEI; & periculoſis abſtractionibus ab illo alienandi ſunt tam fortes ſpiritus quam infirmi; & genus humanum, maximeque Chriſtianus populus auxilio ſuo unico & ſpe firmiſſima, revelatione inquam divina, privandus?

℞. diſtinctio ſcientiarum peperit confuſionem viræ ſeu Juris naturæ.

6. Ad extremum, qualecunque principium Juris naturæ *proprium* aliquis doctor deprehendiſſe ſibi videatur, ſi eidem obſtaret ſignificatio DEI per revelationem, eſſet omnino falſum & abjiciendum. Ex quo patet, Hæc Jurisprudentum principia non eſſe prima, ſed regulanda ſecundum regulam altiorem, nempe revelationem. Qui ergo primam & propriam inquirit, debet inqui-

quirere revelationem, *si qua potest haberi.*

7. Scandalo fumus gentilibus & barbaris, si hic intelligent, apud nos Christianos naturalem justitiam agnosci, qua singuli regamur, qua universi; ad illam tamen justitiam definiendam nihil valere Doctrinam Christi nostri, quæ non pro terris sed pro solo cælo data sit: quasi etiam præter legem Christi viventes nihilominus æternam salutem consequi possint: aut quasi alius esset finis ultimus hominum Christianorum, alius civium Christianorum; ita ut hominibus quidem vivendum sit secundum Christum, civibus autem secundum Pussendorffium, aut alium. Videatur etiam infra *Cap. IX. & Cap. XI. Them. XVIII. num. 4. & Cap. X. Them. IX.*

Signum unicum non est *Amor sui maximus*.

Them. XVII. Principium indicativum Juris naturæ primum & unicum non est *amor sui:* minime vero *amor sui super omnia.*

Nam si hoc esset verum, illud solum justum esse, quod ex hoc amore inferimus, non dabitur justitia erga DEUM, nec erga homines. Sed sequetur bellum omnium in omnes.

Neque *Socialitas.*

Them. XVIII. Neque hoc Principium consistit in *appetitu Socialitatis:* sive, ut melius interpretemur, in *amore proximi* solo.

1. Quia, si in officiis ex socialitate tantum manantibus consisteret justitia hominis, hominis totum officium esset impletum per societatem: ergo per societatem fieret perfectus, obtineret per eam finem suum ultimum, & esset beatus: Ergo Beatitudo hominis absolveretur in hac vita; quod & Pussendorffius docet. Hoc autem repugnat justitiæ ac providentiæ DEI; quod alibi demonstramus, Cap. XI.

2. Hæc sententia nulla potest agnoscere officia erga DEUM. Id quod jam Leibnitius, etsi Lutheranus, in hac Pussendorffii sententia damnavit. Vid. Cap. XIII. Them. XII. & alibi.

3. Ex hoc peccarent illi, qui societatem declinantes vitam eligunt solitariam: qui tamen ab omni ævo & populo habiti sunt sanctiores & justiores.

4. In hac sententia satisfaceret Justitiæ is, qui tantum externa sua ordinaret ad societatem; nam principium socialitatis animum internum non ligat. Hoc ipso vero non potest constare fides socialis, cum nemo sit securus, num socius suus, externe sibi promittens aliqua, interne se liberum forte nullisque promissis obligatum sentiat. Vid. Cap. XI. Them. XVIII. n. 7.

Pussendorffii de socialitate miseræ turbæ.

5. Pussendorffius Lib. II. Juris Nat. Cap. III. §. 14. Socialitatis principium deduxit ex aliis tribus conditionibus naturæ humanæ, nempe ex amore sui super omnia seu maximo: ex egestate omnimoda: ex propensione omnium ad nocendum alteri. Quis autem non videt, ex primo sequi, ut homo societatem omnem præ se parvipendat: ex altero rursus, ut societatem non alterius sed sui unius causa requirat: ex tertio ut societatem omnem, nocituram utique, potius abhorreat. At hæc nos accurate refellemus Cap. XIII.

6. Tandem §. 15. advertit id ipsum Pussendorffium, amorem sui super omnia constare non posse cum societate: quare ait hæc duo ita *temperanda* esse, ut ne per illum hæc perturbetur, aut evertatur. Sed unde, à quo, aut ex quo principio fortiore hæc temperanda sint, altum tacet. Tam subito illum statim in limine ita destituit suum principium, ut coactus fateatur, suum principium alio fortiori indigere; illud autem fortius nescit ipse. Igitur Socialitas quidem ab eo statuta non est principium: & alterum Pussendorffius ignorat. Itaque in eum cadit, quod Heineccius de Antecessoribus suis dixit; eos jus naturæ *nullis* principiis inædificasse. Vid. uberius Cap. XIII.

Signum unicum primum non est *essentia humana* independenter à DEO.

Them. XVIII. Principium unicum primum indicativum non est *essentia humana*, præsertim indepenter & *ante DEI voluntatem* spectata, ut vult D. Wolfius Philosophiæ practicæ Parte I. §. 122. 131. Quamvis longissimis de more circumlocutionibus alio loco mitigare quærat.

1. Si enim potest concipi aliquod principium *justi* independenter à DEO, poterit etiam concipi principium boni, pulcri, entis &c.

2. Suam doctrinam Atheis profuturam suadet D. Wolffius, quia his demonstrari possit aliqua justitia, etiam non demonstratâ existentia DEI. At vero hoc ipsum aptissimum est atheos in errore confirmare: quia hoc modo DEI existentia haberi potest pro superflua. Contra Atheum potius demonstrandum est, nullam dari justitiam, nullam bonitatem, nullam veritatem, quæ non pendeat ab essenriali prima justitia, essentiali bonitate. Hocque medio semper usus est Plato. Vid. infra cap. X. Them. II.

3. Contrà Stoici, qui ponebant principium hoc: *Naturam sequere*, congruens huic Wolffiano, per hoc prin-

cipium ad multa absurda seducti sunt, ut quod homo sibi ipse sit lex, ipse finis, ipsa beatitudo, ipse DEUS, adeo ut sapientem aliquando etiam DEO meliorem jactare videantur. Vid. Lipsii Manuductio ad Stoicam Philosophiam, & ejusdem Paradoxa. Tale seductionis periculum potest etiam ex Wolfiano principio creari aut imbecillis, aut nimium subtilibus, aut pravis: tametsi D. Wolffius id non intenderit. Vid. Cap. X. Them. VIII. n. 2. D. Wolffium Cap. XVI. excutiemus accuratius.

Neque *Amor* in genere

Them. XX. Qui *amorem* in genere pro principio statuunt ut Heineccius; aut *Amorem DEI, sui, ac proximi*, ut Cl. P. *SCHWARZIUS*, sane quidem sentiunt, & apicem tangunt. Hi tamen pro principio cognoscendi legem ponunt ipsam legem. Namque amor hic est ipsum effatum jubentis DEI, seu ipsa lex (Them. I. hoc Cap.) cum nullum sit officium hominis, quod non sit pars aliqua vel obsequium hujus amoris.

cum hic amor sit ipsa lex praecepta.

1. Quiscumque tamen sit hic error, non est opus illum impugnare, quia est mere scholasticus, nec noxias sequelas, si rite applicetur, habet, sicut habent alia principia praecedentibus Thematibus rejecta.

2. Incidunt autem saepe dubitationes, an & quid obstringat charitas? Ex quo videre est, hoc principium, amoris non esse tale, quale Auctores existimarunt, nempe *unicum, primum, evidens*.

3. Deinde haec quidem lex certa est: sed restat quaerere *ex quo indicio* agnoscimus, hanc legem naturae nostrae impositam esse? aut eam hic & nunc obligare?

P. Franc. Schmier tria signa Juris Nat.

Them. XXI. Magnificus P. *SCHMIER* vir sane doctus & Catholicus, & Serenissimae mentis (quae in Indagatore Juris naturae turbida fugientis plurimi sunt facienda) tum in Jurisprudentia sua Canonico-Legali, tum in Jurisprudentia publica Universali Dissertat. praeamb. Sect. II. n. 42. luculentiora prodit principia indicativa Juris naturae.

1. Unum à posteriori: nempe *DECALOGUM*, ubi omnia praecepta naturaliter justa sunt, si circumstantiam Sabbati excipias.

2. Alterum à priori hoc: Juris naturae est, *quidquid simpliciter expedit esse licitum aut illicitum ad felicem humanae naturae statum.*

3. Tertium, unde, quid ad hanc felicitatem expediat, cognosci valeat, est *proprium cujuscumque hominis dictamen, si in statum plane indifferentem se ponat, & se ipsum examinet, quid Auctori Naturae, de licita vel illicita actione ante omnem casum particularem quaerenti, consuluisset.*

4. Has regulas in casibus obvenientibus nunquam à se repertas esse fallaces, ait Doctissimus Auctor. De tota tamen id tum demum crediderim, si in animam tam illustrem inciderint, qualis fuit P. Francisci. Sunt tamen aliae animae carni immersae, crudae, degeneres, refractariae, quas fortioribus indiciis praestringi saepe est necesse.

Sufficiunt bonis animis.

Non carnalibus.

Them. XXII. Cicero Lib. I. de Legibus Cap. V. largior est, & bene, in designandis juris naturae cognoscendi principiis. 1. *Quid sit homini tributum naturâ:* 2. *quantam vim rerum optimarum mens humana contineat:* 3. *cujus muneris colendi efficiendique causa nati & in lucem editi simus:* 4. *quae sit conjunctio hominum:* 5. *quae naturalis societas inter ipsos? His enim explicatis fons legum & juris inveniri potest.*

Ciceronis signa quinque.

Hanc sententiam partim lubentes amplectimur, uberius deinceps capite sequenti explanaturi, addituri etiam, quae libenter amplexus fuisset Cicero, si homini Ethnico contigisset ea quoquam audire.

Them. XXIII. DEUS revera ipse DEUS constituit nobis plura signa seu principia, seu media, ex quibus cognoscere possimus ejus voluntatem.

Ipse constituit plura signa.

Incassum igitur laborem consummunt, qui unicum idque primum exquirunt. Ita DEUS jussa sua naturaliter nobis cognita, iterum eadem etiam scripta dedit in lapidibus electo suo populo Judaeorum: & iterum misit Christum qui eadem omnino voce viva humana promulgaret: rursus Evangelistas qui scriptis codicibus exponerent: Denique constituit Ecclesiam invictam, cui dedit spiritum suum invictum, ut eadem perpetuo, clare, ac palam omni creaturae denuntiaret.

Them. XXIV. Heterodoxi etiam hoc agnoscunt. *GUNDLING* Discours über das Vernunfft-Recht, Cap. II. §. 1-5. fatetur methodum Juris naturae docendi ex *particularibus determinatis* ascendendo ad unum principium esse meliorem, & ea se usurum fuisse, nisi consuetudo eum alio rapuisset, & respectus humanus. Particulares veritates multae sunt, & ex his, secundum Gundlingium, rite ac melius agnoscitur lex naturae, quam si posita generali veritate

pro-

procederetur ad particularia. Certe in practicis moralibus aliter fieri non potest.

Them. XXV. Sacrificate Sacrificium JUSTITIÆ sperate in Domine.

Sic jussit Rex David, Psalmum 4. tum canens ℣. 6. statim vero *Multi dicunt: QUIS OSTENDIT NOBIS BONA?* sive unde intelligemus, quid sit justum, quod sacrificemus DEO? Et respondet illis rex: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* S. Thomas hoc explicans sic habet: *Quasi diceret* (Psalmista) *Lumen rationis, quod in nobis est, in tantum potest nobis ostendere bona, & nostram voluntatem regulare, in quantum est lumen vultus tui, id est à vultu tuo derivatum.* I. 2. Qu. XIX. Art. IV. in Cor.

Lumen rationis ut participatum est signum Juris naturæ.

Declaratur.

Them. XXVI. Non quodlibet Rationis apparens lumen est Recta ratio: sed illud tantum est recta ratio, quod est radius com̃unicans inter DEum & hominem sive quod à DEO proficiscitur, & homini DEum ostendit. Quodcumque autem DEum non ostendit, non est lumen vultus DEI.

Unde monet Christus: *Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Luc. XI. ℣. 35. Unde reijciuntur omnia principia juris naturæ, quæ non ex se tendunt ad DEum, ut socialitas, conservatio mera sui, aliaque suprà rejecta. Item quamcunque obviæ ratiunculæ ex proprio cerebro natæ, & spiritus privatus, & jus aliquod cerebrinum.

Hinc discordans à ratione est malum.

Them. XXVII. Omnis voluntas discordans à ratione sive recta sive errante semper est mala.

Conscientia nihil aliud est, quam applicatio scientiæ ad aliquem actum. Scientia autem in Ratione est: voluntas ergo discordans à ratione errante est contra conscientiam. Sed omnis talis voluntas est mala: dicitur enim ad Romanos. XIV. Omne quod non est ex fide (id est, quod non persuasum mihi est tanquàm bonum) *peccatum est, id est, omne quod est contra conscientiam.* Hæc S. Thomas 1. 2. Quæ XIX. Art. V. latius ea stabiliens.

Them. XXVIII. Quamvis autem aliquando non liceat voluntati discordare à ratione etiam errante: ex hoc tamen non sequitur voluntatem, quæ ita concordat rationi erranti, esse bonam seu justam.

1. Ut *Voluntas occidentium Apostolos erat mala: sed tamen concordabat rationi erranti ipsorum, secundum illud Johan. XVI. Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare DEO. Ergo voluntas concordans rationi erranti potest esse mala.*

Hæc rursus S. Thomas Articulo VI. qui cum paucis fere totum hoc argumentum exhauriat, non debeo Studiosum lectorem fraudare iis quæ ibidem sequuntur.

Explicatur ex S. Thoma.

2. „Dicendum (ita pergit) quod sicut præmissa quæstio eadem est cum „quæstione, qua quæritur: *Utrum con-„scientia erronea liget?* ita ista quæstio „eadem est cum illa qua quæritur: „*Utrum conscientia erronea EXCUSET?*

3. „Hæc autem, posterior quæstio „dependet ab eo, quod supra de Igno-„rantia dictum est Qu. VI. Art. VIII. „Dictum est enim supra, quod ignoran-„tia quandoque causat *involuntarium*, „quandoque autem non.

De Ignorantia antecedente.

4. Est enim ignorantia (1 voluntatem *antecedens*, quando voluntas nihil contribuit ad illam ignorantiam; cujus antecedentiæ signum hoc est, si voluntas non ageret, quando sciretur res aliter. v. g. siquis diligentia adhibita nescit aliquem transire per viam, & ita proijcit sagittam, qua interficit transeuntem. Non enim voluisset proijcere, si scivisset transeuntem. Et hæc ignorantia facit esse *involuntarium*, seu contra voluntatem.

Concomitante.

5. Altera ignorantia est *Concomitant*, quando sic volumus aliquid quod ignoratur, ut vellemus nihilominus, etiamsi sciretur: e. g. Si quis habens animum occidendi inimicum perlustrat sylvas, & forte occurrens inter Fruteta animal conspicatur, illudque traijcit; cum revera id, quod putabat feram esse, sit ipse inimicus. Hæc ignorantia non facit actionem *involuntariam*, seu contra voluntatem esse: Sed *fuit tale homicidium non voluntarium; quia non potest esse actu volitum, quod ignoratum est.*

Consequente.

6. Tertia ignorantia est *Consequens*, in quantum ipsa ignorantia est voluntaria idque dupliciter: uno modo intellectus posset aliquid repræsentare voluntati, quod tamen voluntas non admittit ne retrahatur à peccato, vel ut excusationem putatitiam habeat e. g. cum quis scit, Christiani vitam dirigendam ex Decalogo & Evangelio, tamen docet hæc ad directionem vitæ non adhibenda, ne displiceat his aut illis. Quæ ignorantia dicitur *affectata*, & est plane *voluntaria*. Altero modo ignorantia consequens est, cum aliquis vel ex passione vel ex habitu actu non considerat, quæ considerare posset & deberet: at-

que hæc ignorantia eſt voluntaria ſaltem in cauſa, quia voluntas poſuit habitum Impedientem rationis: Aut vero voluntarie omittit media,quibus tolli poſſet ac deberet ignorantia. e. g. cum quis dubitans de propoſito ſuo omittit quærere conſilium: vel cum quis ex negligentia ignorat præcepta generaliter nota.

7. Poſt hæc de Ignorantia voluntaria aut involutaria, S. Thomas pergit dicere: „Si igitur Ratio vel conſcientia erret errore voluntario &c. tunc talis error rationis vel conſcientiæ non excuſat, quin voluntas concordans rationi vel conſcientiæ ſic erranti ſit mala. „Si autem ſit error, qui cauſet involuntarium, tunc talis error rationis vel conſcientiæ excuſat, ut voluntas concordans rationi erranti non ſit mala.

Ratio ergo nec eſt *ſolum* nec *primum* principium indicativum Juris Nat.

Them. XXVIIII. Ratio igitur cum poſſit errare, & non recta eſſe, non eſt *ſolum* indicium Juris naturæ, ſed eidem opus eſt regulis, quas ipſa ratio immediate attingat, & quibus mediantibus attingat voluntatem DEI, utens, iis tanquam ſpeculis aut ſpecillis. V. Cap. IX. Them. VIII.

Atque hæ ſunt demum regulæ quas mox enumerabimus.

Signa ſeu regulæ ſunt.

Them. XXX. Regulæ rationem Inſtruentes, ac ſignificantes voluntatem DEI ſunt duplicis generis: *INTERNÆ* & *EXTERNÆ.*

aliæ Internæ.

INTERNÆ SIGNIFICATIONES in ipſa hominis natura ſitæ ſunt. Qua de re *S. ANSELMUS* Monologii Cap. LXVI. vel LXIV. eleganter diſſerit. „*Quia*, inquit, nihil de divina „natura poſſit percipi per ſuam proprietatem, ſed per *aliud*; certum eſt, quia „per illud magis ad ejus cognitionem „accedit, quod illi magis per ſimilitudinem propinquat. --- Sicut ſola eſt „mens rationalis inter omnes creaturas, „quæ ad ejus inveſtigationem aſſurgere „valeat; ita nihilominus eadem eſt, per „quam maxime ipſamet ad ejus inventionem proficere queat. --- Quid igitur apertius quam quia mens rationalis quanto ſtudioſius ad ſe diſcendum „intendit, tanto efficacius ad illius cognitionem aſcendit: & quanro ſeipſam „intueri negligit, tanto ab ejus ſpeculatione deſcendit?„ Videatur & *AGUIRRE* Cardinalis commentarius in hunc locum. Modo ne imiteris Puffendorſium & Wolffium, qui in tota natura humana nihil inveniunt de DEO, ſed alter nudam & inplumem, ut Ita dicam, eſſentiam, alter ſtudium vanum commodorum ab hominibus ſolis reportandorum, appetitum nocendi, & cetera miſera. Vid. Cap. XIII. & XVI.

Aliæ Externæ.

EXTERNÆ SIGNIFICATIONES ſitæ ſunt quidem extra naturam hominis, eandem tamen afficiunt, ut poſt apparebit.

Quæ externæ ſunt neceſſariæ.

Them. XXXI. Præter Interna autem requiruntur etiam principia *externa* ob varias cauſas.

1. Quia homo ad multas veritates ducitur per ſenſus, qui ad exteriora feruntur: ut conſtat experientia.

2. Quia alias à principio & regula Juris naturæ excluderetur *DEUS*, qui eſt extra naturam hominis. Quo tamen excluſo nullam eſſe regulam juſti nullumque juſtum, contra Puffendorfſium ac Wolffium contendimus.

3. S. Paulus Romanorum Cap. I. docet, Gentiles propterea in reprobum ſenſum & in peccata *contra naturam* proruiſſe; quia, cum per viſibilia, adeoque *EXTERNA*, cognoviſſent DEum & DEI ſempiternam virtutem, non ſecuti ſunt *HANC REGULAM*, ſed potius evanuerunt in cogitationibus ſuis, & interioribus abſtractis figmentis, quas ſibi de ſummo bono confinxerunt.

4. Experimur, multas eſſe veritates clariſſimas in ſe, quas non agnoſcimus, niſi *exterius* admoniti. Item alias æque claras etiam admoniti non perſpicimus, ſed tum demum iis afficimur, cum eædem nobis à quopiam explicantur; ita ut deinde miremur ipſi, hæc tam clara nobis ante admonitionem non incidiſſe. Quod manifeſte probat, quam efficax & ſæpe neceſſaria ſit nobis regula *externa* ad cognoſcendas veritates naturales, præſertim morales.

5. Ex decem hominum partibus novem ſane erunt, qui interrogati, cur hoc, quod agunt, bonum ac juſtum exiſtiment? reſpondebunt primo; quia eſt rationi conſentaneum. Rurſus interrogati, unde hoc ſciant? provocabunt ad ſenſum communem aliorum hominum, ad doctrinam receptam, ad libros, ad leges, ad publicam auctoritatem & traditionem, aut omnino ad auctoritatem unius viri probi & ſapientis. Novem igitur humani generis partes principio Juris naturæ diſcendi privant iſti, qui *externa* principia reijciunt. Et Puffendorffius Heinecciusque, qui jactant, ſe jus naturæ tradituros, ad quod omnes gentes etiam *adigi* poſſint, & cui refragari nemo, niſi qui *obbrutuerit*, valeat, coacti tamen ſunt mox receptui canere, & populum ſaltem rudiorem, id eſt novem hominum partes relinquere auctoritati externæ. Vid. Cap. IX. Them. IX. n. 7. & alibi & Cap. VII.

CAPUT VI.

De Principiis Internis Juris Naturæ Indicativis.

Inhærendum antiquis.

NOn est animus, nova invenire in moralibus: In quo multi nuper nescio quid gloriæ quæsiverunt. Semper enim novitas in principiis morum suspecta est, quamvis titillet curiosiores, at non meliores. Ergo ea promemus, quæ & ab omni ævo cognita fuere, & nuperis demum subtilitatibus altercandi vincendique studiis, prava etiam forte voluntate, prope obtrita fuissent.

Siquis erit subtiliter doctorum, qui hæc *multa*, quæ damus, voluerit quacumque methodo ad *unum solum ac primum* puncti instar mathematici reducere, per me licet.

Subtilitas in Jure naturæ fecit nebulas.

Hoc tamen illum ut spectet & togo & moneo, uti labore suo faciliorem legis agnitionem efficere contendat. Vereor enim, ne multa subtilitas rebus justis potius offundat nebulas: Et vereor sane, ne in hac ipsa opella mea plus adhibuerim subtilitatis. Quod vero non sponte mea feci, sed ægro animo, omissurus pleraque, nisi loliis per heterodoxos sparsis repurgandus hic ager esset ante, quam profuturo, quod spero, semine conseratur.

Construere Rectam rationem.

Lectori autem considerandum relinquo, an is, qui hæc principia à veteribus tradita & à nobis mox tradenda rite possidet, dici possit *RECTAM RATIONEM habere* ac sequi, maxime si accedant ea, quæ postea de *fine* dicentur. Quodsi vero ne hæc quidem *recta ratio* erit, paratus sum eam à quolibet meliorem monstraturo avide ediscere.

I. Signum J. N. internum Notio veri.

Them. I. NOTIO VERI, ejusque attingendi cupiditas, quam homo naturaliter habet in se, est aliqua via *interna* ad legem seu jus naturæ ac voluntatem naturalis domini agnoscendam.

1. Nam veritas nostro imperio non subest, sed immutabilis est per nos, unde manifestum nobis fit, stringi nos inevitabiliter ab eo, qui veritatis est auctor & fons, & qui hanc veritati potestatem in nos fecit.

2. Idem experimur in cupiditate veri, quam à nobis abdicare non possumus, nec assentiri falso, nisi saltem specie ac similitudine veri obducto.

3. Unde fraudes, mendacia, perjuria, simulationes & id genus agnoscimus esse extra potestatem nostram, seu nos hæc patrando servituti ab auctore veri constitutæ facere contraria, adeoque refractaria, illicita, rebellia.

Them. II. Altera via ad legem naturæ agnoscendam *interna* est *NOTIO BONI ET APPETITUS* ejus indispensabilis.

II. Signum Internum Notio Boni.

1. Non possumus velle malum seu amare ut malum: sed si contingit nos malum petere, aut fucum boni affingimus, aut malum propter aliquod bonum petimus. Inde manifestum nobis fit, finem actionum nostrarum non esse in nostra potestate, sed ab altiore immutabilique eum nobis fixum esse. Agnoscimus hinc rursus servos nos esse huic fini velut glebæ adscriptitios, cui, seu velimus seu nolimus, serviemus tamen. Melius autem esse volentes servire: igitur necessarium nobis esse velle servire.

2. Hinc generatim intelligimus vetita nobis omnia, quæ mala eaque vera reputamus. v. g. resistere, cui resisti non potest, nempe veritati ac bonitati: Contemnere bona: negligere finem nostrum, subsistere in solis mediis: aliquod bonum destruere, nisi propter ultimum seu summum bonum: & mille alia.

III. Signum Propensio ad auxilia quærenda.

Them. III. Naturalis propensio ad *AUXILIA* quærenda tum ad deprehendendum verum, tum ad obtinendum bonum seu finem. Cui respondet iterum naturalis propensio ad ea auxilia, si ipsi obtinuimus, aliis impertienda.

B: impertienda. unde auctoritas.

1. Experimur eos, qui incipiunt ratione uti, infinita quærere, quid; qualia, cur ita sint? Experimur item in dubiis, arduisque rebus ultro nos inhiare consiliis & opi aliorum, & maxime supremi alicujus entis expetendæ: ac vicissim pronos esse ad consilia opemque aliis præbenda. *Non facile est invenire, qui quod sciat ipse, non tradat alteri. Ita non solum ad discendum, propensi sumus, verum etiam ad docendum.* Cicero III. de Finib. C. XX.

2. Ex quibus fit manifestum, *AUCTORITATEM* esse unum ex principiis Juris naturæ, præcipue divinam: sed & humanam illam, quæ DEO propinquior. Propterea Plato plus tribuit Veterrimis: & omnes majorem fidem habemus morituris; quia illi propiores DEO Principio; hi vero propiores DEO fini sunt.

3. Hinc vero, si priora simul attendimus, manifestum nobis fit, homines ab invicem juvari posse ad obtinendum suum finem: quodque ego ab altero petere possum, id à me etiam alterum posse exigere, si necesse sit ad hunc finem. Ex quo multa sane juris naturæ officia fluunt.

IV. Signum conscientia infirmitatis nostræ, & potestatis alicujus summæ.

Thema. IV. Conscientia infirmitatis seu *IMPOTENTIÆ* nostræ: Et *POTESTATIS* alicujus *SUMMÆ* DEI in nos, & omnia.

1. Non est in potestate nostra propria modus corporis, non valetudinis, non somni, non animæ vis, non denique tota vita aut mors vel ad unicum momentum: Nec est in potestate nostra conservatio speciei: quis enim conjux potest esse securus de sterilitate: aut qui impediet homo, ne meræ masculæ aut meræ fœminæ proles nascantur?

2. Hæc igitur nonne est manifesta promulgatio legis divinæ, quæ omnia maxima nostra atque minima summæ potestati subjecta, subordinataque esse vult.

3. Omnia hinc in DEum officia, omnis religio, præcepta esse intelliguntur: & quidquid huic juri DEI in nostrum corpus & animam adversum est, vetita agnoscuntur. Ex hoc quippe intelligimus, intellectum male impendi, si non ad DEum quocunque modo quærendum. Nutrimenta nisi ad servandos nos DEo illicite sumi. Dolores patienter ferendos, dum id ad DEum referatur. Necem sibimet illatam injuriam esse DEI. Corporis animæque actiones omnes esse abusus rei alienæ & piacula, si fini à DEO constituto adversentur: *DEI enim possessio sumus,* inquit Plato. *In ipso vivimus, movemur & sumus,* inquit poëta.

4. Ex eodem fluunt omnia fere officia justitiæ erga alios homines: in quos nulli hominum competere potest imperium, nisi aut immediato DEI jussu; aut participatione ultronea hominis: aut necessitate relationis ad finem ultimum.

5. Rursus hinc fluunt officia hominis in usu rerum, quarum tantum administrator est & oeconomus, non dominus.

Nec pro lubidine sed pro fine aliquo, qui ab ultimo alienus non sit, potest eas consumere. Ita Spartani mortis sententiam dixerunt in juvenem, qui sola petulantia cornicis vivæ oculos effoderat.

V. Signum Dissimilitudo naturæ humanæ à pecuina.

Them. V. DISSIMILITUDO NATURÆ humanæ à pecuina indicat nobis, multo aliter nobis quam pecudibus vivendum, alium finem, alia media spectanda.

Ea autem dissimilitudo tum in tribus primis Thematibus consistit, tum etiam in his & aliis, quæ Cicero de Legibus elegenter exsequitur, aliique Philosophi.

Primo in *Imperio animæ* seu rationis supra multas corporis actiones & appetitus. Contra naturam ergo est, animam serviliter in his obedire corpori.

Them. VI. Cognitio ordinis rerum, ascendendo, sive *NEXUS CAUSARUM*, quo homo potest aliquo modo attingere primam originem & fontem rerum. Unde habet sensum intimum suæ ab illo dependentiæ; & esse se ens respectivum. Quod Cognitione nexus rerum.

Them. VII. Cognitus nexus rerum, descendendo; seu finium *RELATIO AD ULTIMUM OMNIUM FINEM:* Unde iterum intimum sensum habet homo tendentiæ ad finem; & esse se ens respectivum non absolutum. Et relationis ad finem ultimum.

Them. VIII. CURA FUTURI, quæ omnibus naturaliter inest, etiam qui supprimere eam laborant: quæ saluberrime indita est; quia cogit nos quodammodo ad finem ultimum inquirendum. Quod curam futuri.

Them. IX. Naturale desiderium ad *BONUM* non qualecunque, sed *SUMMUM.*

Quid non excogitarunt homines, ut possent pervenire ad summam scientiam seu veritatem? Nemo non optat summam tranquillitatem, summam voluptatem, summam beatitatem. Quod *summorum* desiderium nec ipsa præsenti necessitate extinguitur, qua in mediis ac inferioribus consistere cogimur.

Them. X. Hinc sequitur *DESIDERIUM ÆTERNITATIS*, quod naturaliter inest homini. Quod desiderium æternitatis.

Quod desiderium adigit impedimenta removere vitæ etiam à corpore, quod tamen an æternum esse possit, ratione non statim attingimus. Animam vero multo ardentius cupimus æternam esse: unde & impedimenta ejus removere fortius obstringimur.

Them. XI. NATURALIS PUDOR ex male facto, & pœnitentia; contrà *GAUDIUM* quoddam & tranquillitas ex bono. Quod etiam ergo alios locum habet: quis enim v. g. homini agnitam veritatem neganti potest dicere; recte fecisti, aut illi gratulari ac congaudere? Ceterum virtus & in hoste probatur. Quæ duo sunt pars illius animo cognati sensus, quem *Conscientiam* dicimus, quam pro juris naturæ principio manifestativo Philosophi veteres plurimum laudarunt. Quod naturalem pudorem.

VI Signum Æqualitas naturæ cum aliis hominibus.

Them. XII. ÆQUALITAS NATURÆ omnium hominum.

1. Æqualiter nascimur, & quales nascimur, tales sumus. *Nec*, ut Cicero recte loquitur, *alia est definitio istius hominis, alterius alia, sed omnium eadem.*

2. Ex hoc autem rursus officia hominis in hominem intelliguntur. Ita, si Thema IV. obtusis non sufficit ad hæc officia agnoscenda, subsidio erit hoc Thema XII.

3. Illud autem æque servit subditis ac Dominis, divitibus & pauperculis. Pauperculis solatium est & magnum ad justitiam incitamentum, cum perspiciunt, etiam sine auro & purpura esse se æquales regibus, modo bene ad bonum *summum* tendant. Divitibus cristæ defluunt, coosiderantibus auro se tantum, non autem veris, humanis, summisque bonis esse superiores mendicabulo.

4. Regibus præcipue hoc debet poni adversus injustitiam & tyrannidem munimentum. Unde peccant in genus humanum, inque ipsos reges, qui in suis de Jure naturæ libris regum potestatem prope infinitam faciunt, taliaque dicunt, quasi jure naturæ repugnaret qui infinitam negaret regum vim. Si sapiunt & eruditi sunt qui judicant terram: tales libros tanquam sibi præ ceteris noxios damnant & exscindunt.

5. Neque æqualitati huic obest, alium perspicaci esse ingenio, alium obtuso: hunc memoria præstare, alium prope carere. Hæc enim sunt quidem præclara instrumenta ad finem optimum sed non præcipua: præcipua autem sunt discretio justi, & animus pronus ad virtutem & bonum summum.

Hæc autem æque inest rudibus ac doctis; & à rudibus plerumque magis exercetur, exercendoque ab his sæpius obtinetur ultimus finis. Non multos nobiles, non multos sapientes, sed quæ infirma sunt mundi elegit DEUS.

VII. Signum Sensus Communis.

Them. XIII. SENSUS COMMUNIS sive instinctus generalis hominum potest esse manifestatio legis naturæ seu voluntatis DEI: quando est thematibus præcedentibus conformis.

1. Quod enim hominibus per diversa terrarum spatia, per diversa longeque distantia tempora, in diversissimis moribus & circumstantiis & tentationibus semper fuit visum justum ac bonum non secundum carnem sed secundum partem nobiliorem, secundum causam priorem & finem ultimum: illud tuto potest teneri.

1. Si totum genus falleretur, falli possent & omnes creaturæ cæteræ: si & hæ omnes fallunt, impossibile est agnosci verum. Ergo nec causatum aliquid erit nec causa.

VIII. Signum Instinctus specialis.

Them. XIV. Nec excludendus est *INSTINCTUS SPECIALIS.*

Ut enim Summa ratio quibusdam radiis se communicavit omnibus hominibus; sic potest aliquibus modo aliquo exquisitiore sese pandere: quod & experientia constat.

2. Sperari autem posse instinctum specialem, probat sensus communis populorum, qui in rebus arduis illuminari à DEO petunt precibus, votis, jejuniis, sacrificiis, bonis operibus & suis & aliorum, sublatis in cælum animis maoibus. Socrati visus est adesse instinctus specialis, ut mori mallet, quam de DEO doctrinam dissimulare. Sybillæ aliique etiam Ethnici instinctu speciali videntur instructi fuisse. Miramur in Platone, Seneca & aliis quædam specialia lumina ceteris non communia. Ipsi Apostolo extraordinarium visum illud Poëtæ de DEO: *In ipso vivimus movemur & sumus:* Item illa inscriptio aræ Atheniensis: *Ignoto DEO.*

3. Num autem in casu particulari instinctus talis adsit, examinandum est ad alia themata. *Probate spiritus, si ex DEO sint* 1. Joan. 4. v. 1. Sed hac de re Theologi nostri locupletissime egerunt.

CAPUT VII.

De Principiis externis indicativis Juris Naturæ. Unde disci aut non disci possit Jus Naturæ.

Externa indicant nobis officium naturæ

Them. I. Etiam si homo sua sponte non cogitaret de jure & obligatione sua: tamen etiam per ea, quæ extra ipsum sunt, non permittitur ignorare.

Omnis enim hic rerum tam varius, tam in varietate conspirans ad unum apparatus si sensibus humanis, ac per hos intellectui offeratur crebrius, fieri non potest, ut non intelligat homo subjectio-

jectionem ſuam in rebus plane omnibus: ac præcipue, ſe mundi non eſſe dominum, nec totum genus humanum hoc imperio gaudere, ſed alienum fundum colere. Quæ ſola cogitatio capiſtrum ingens eſt ad retinendos rebelles appetitus, & ingens calcar ad obeundam ſtrenue cum reliquis omnibus creaturis ſervitutem.

ex ordinario rerum curſu.

2. Atque utinam locus pateretur ampliorem hic excurſum. Sed remittimus omnes homines ad frequentem iſtarum rerum contemplationem, & ad libros Sanctorum Patrum aliorumque piorum virorum. S. Auguſtinus belle ait: *Cælum & terra clamant, Domine, ut amem te.* Quod pluribus locis repetit. Legantur ejus *Confeſſiones* juris naturæ verum ſpiritum continentes. Hæcque ſola ſanctiſſimi hominis atque doctiſſimi ſententia potior eſt pro jure naturæ diſcendo & exercendo, omnibus heſternorum Naturaliſtarum libris, ut Puffendorffii, Thomaſii &c. qui concontenti DEum ſemel aut bis frigide nominaſſe, deinceps nullam amplius actionem humanam ad DEum reſerunt, non amorem ſui, non proximi, ſed in hujus vitæ ſolius miſerabili felicitate putide conquieſcunt. Quin & officia erga DEum aut ultima vilioraque, aut plane ulla jure naturæ conſtituta negant, & Societati poſt omnia ponunt.

Ex eventis Extraordinariis.

Them. II. Præter ordinarium rerum curſum optimus Pater noſter DEUS *EXTRA ORDINEM* quosdam *EVENTUS* tum ſtatuit, tum admiſit, quibus admoneamur.

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos. 1. Id nobis clamant ea, quæ omnibus temporibus & noſtris etiam contingunt, ſi circumſpicimus. Qualia ubi contingunt, omnibus bonis gaudium naſcitur, fiuntque ad juſtitiam promptiores; malis incutitur timor & ignoratio depellitur.

ut ſunt ſupplicia malorum.

2. Quis non bonus adoravit DEum in ſupplicio etiam poſthumo Cromwelli parricidæ? Abſolon lanceis trajectus, Core igne terraque hiſcente hauſtus, Judæi Solymis incenſis divenditi, magna ſunt juſtitiæ ſervandæ documenta pariter & agnoſcendæ rudimenta.

Ex adverſis rebus.

Them. III. RES ADVERSÆ, calamitates, magiſtræ nobis ſunt juſtitiæ, & admonent, ut vias noſtras conſiderantes cognoſcamus aliqua noſtra injuſta eſſe, quæ antea videbantur juſta, aut generatim, aut quoad aliqua capita.

Horatium ab Epicuri ſententia dimovit fulmen Lib. I. Carminum ode 34. Claudianus de Providentia DEI addubitans ſtatuminatus eſt poenâ Ruffini. Alios aliena, alios ſua damna fecere cautos & juſtos.

Ex eventibus inſperatis.

Them. IV. Non raro cum aliud nobis juſtum Deique voluntati placitum videtur ipſe *RERUM EVENTUS* quamvis ordinarius in contrarium ducit.

Plerumque non voce de cælo, non per prophetam, non per revelationem vel ſomnii vel exceſſus mentis, qui dicitur extaſis, ſed rebus ipſis accidentibus, & ad aliud quam ſtatueremus vocantibus, cogimur, agnoſcere DEI voluntatem eſſe aliam quam erat noſtra, ait S. Auguſtinus Epiſt. LXXX. alias 65. ad Paulinum, quæ tota diſſerit de modis, quibus agnoſcatur voluntas DEI.

II. Signum Externum Jus Civile.

Them. V. LEGES CIVILES ſæpe indicare poſſunt jura naturæ, præcipue leges Romanæ.

Hæ enim longo uſu populi prudentis conſtitutæ; à multis præterea gentibus bonæ ſanæque habitæ uſuque retentæ, ab Imperatoribus catholicis editæ, propoſitæque; ab Eccleſia catholica in paucis correctæ; ab hodierna tota Europa morum ac juris acutiſſima judice publice receptæ in ſcholas, in fora ſunt. Quod ægerrime aut nunquam fieri poſſet, ſi naturæ adverſarentur. Quomodo enim id fugeret tot cultiſſimas nationes tanto tempore? Chriſtianas? adhæc ſtudiis aliis inter ſe pugnaciſſimas, ut vel ex ſolo omnia carpendi innovandique ſtudio, heu nimis jam adulto, Leges Romanæ injuſtitiæ naturalis accuſarentur, ſiquam eæ continerent.

III. Signum externum J. N. Jura Sacra, Canonica.

Them. VI. Accedit his *JUS CANONICUM*, & *SACRA CONCILIA* tum provinciarum tum Generalia.

Hæc ſine inſigni impudentia & effronti arrogantia non poſſunt reſpui à prærogativa indicii legis naturæ. De his enim non ſolum eadem dici poſſunt, quæ de Lege Civili Romana, ſed multo majora. Conſtituta enim ſunt Jura Canonica primum à Pontificibus maximis poteſtatem ligandi ſolvendique à Chriſto ampliſſimam nactis; quorum permulti vitam pro ea doctrina, quam ſanciverant, inter dira tormenta profuderunt. Comprobata ea fuerunt non à plebibus modo per orbem terrarum ſparſis ſed à ſapientiſſimis ſanctiſſimisque tot antiſtitibus, quorum magna pars regum ac principum filii, fratres parentesque fuerunt, & alias è ſumma nobilitate. Concilia tot nationum, ubi adverſarii ad diſputandum contra admiſſi ſuccubuerant; hæc aliaque ſi ad indagandam juſtitiam naturalem nihil omni-

omnino conferunt, aut minus quam aliquot heri scripti privatorum ac profanorum libelli, actum est de omni juris naturæ indicio, & miserabilis in hunc diem usque fuit gentis humanæ conditio, re tam necessaria adhuc carentis; carentis etiam spe accipiendi meliora, si ab his justum inveniri necdum potuit.

IV. Signum externum SS. Patres. *Them. VII.* Aliud indicium sunt *SANCTI ECCLESIÆ PATRES*, Irenæus, Cyrillus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Isidorus, Beda, Anselmus, Rhabanus, Bernardus &c. Illi quoque qui Christianam Doctrinam Gentilibus demonstrarunt apprime rationabilem, ut Justinus, Athenagoras, Origenes, Augustinus in Civitate DEI, S. Thomas contra Gentes Theodoretus de erroribus Græcorum &c.

1. Hi enim non tantum ea pertractarunt, quæ fide divina tantum credi possunt, sed quæ legis naturæ sunt, ut virtutes morales & præcepta Decalogi copiosissime elucidarunt.

2. Neque id intra meditationem tantum. Nam plerique eorum erant Episcopi, ad quos olim non animarum tantum sed civilia Christianorum negotia deferebantur judicanda, quique amplissimis provinciis ac populis, aut toti etiam Christianæ reipublicæ in plurima regna diffusæ inter gravissimas tempestates maxima laude, fructu & justitia præfuerunt, aut qui à principibus populisque oraculorum instar habiti sunt, & ex eorum consiliis administratæ res publicæ & maximæ. Cum ex hesternis Juris naturæ aliquot scriptoribus nullus fuerit, qui vel pedaneum judicem aliquando egerit. Expertis autem plus quam rudibus concedi ratio jubet.

V. Signum Externum Theologi. *Them. VIII. THEOLOGORUM CATHOLICORUM* plurimi, Indices sunt idonei juris naturæ.

1. Plerique enim aut sanctitate vitæ eminuerunt; aut totam vitam in his indagandis consumpserunt; ingenio præstantes; voluntate boni; experientia etiam adjuti fuerunt. His enim homines Christiani omnis ordinis arcanissima sua & conscientiæ intimos recessus semper denudarunt, eorumque consiliis, decretisque steterunt. At quæ foris fiunt, sæpe jus naturæ dissimulant, in intima autem conscientia nemo se vel sibi ipsi dissimulare potest.

2. Putasne jam tales viros Juris naturæ saltem micam aliquam simul omnes tenere? Negat Heineccius; cui nemo vel equum suum claudum curandem crederet, ne dicam animum peccatis saucium. Id quod de Luthero olim Erasmus dixerat.

3. Quid quod permulti Theologorum etiam judiciis publicis præfuerunt, aut populos rexerunt tanquam episcopi, aut regibus principibusque regendi vivendique normam tradiderunt?

Them. IX. Idem Indicium præbent *JURIS UTRIUSQUE CONSULTI* homines expertissimi non in pulpiti tantum declamatione sed in judiciis & foris maximis, & oraculorum instar habiti. VI. Signum externum Jurisconsulti.

1. Certum est, hesternos naturalistas nihil scire, quod non ex his majoribus, quos hactenus numeravimus, didicissent. Aut dicant nobis, unde illa de contractibus, legibus, Legationum jure &c. didicerint? à se ipsis? an de cœlo cecidere Catones? De his adeo verum est, quod nonnemo bellè dixit in infideles Naturalistas, omnia sola sua ratione metientes: *Eos, cum omnia ex sacra scriptura didicerint, indeque deprompserint, quæ ipsis placent, deinde tamen dicere, se hæc ratiocinando invenisse.*

2. Fallunt. Quilibet enim sine omni periculo vel capite certaret, nullam syllabam de omnibus Grotii, Puffendorffii, Thamasii, Gundlingii, Hobbesii, Heineccii, Wolffii, aliisque id genus libris hodieque appariturum fuisse, si ea sola isti scribere debuissent, quæ non ab aliis didicerint, sed per semetipsos invenerint.

3. Atræ igitur ingratitudinis rei videntur in præceptores, quibus omnia debent. Nec adeo idonei ad jura naturæ docendum, quæ ingratitudini tantæ velut fundamento incassum superstruunt.

Them. X. Indices Juris naturæ sunt etiam *VIRI* alii *PROBI, SAPIENTES*, experti, quamquam literis nihil ipsi commendaverint. Et horum multi inveniuntur meliores illis scriptoribus atque de Jure naturæ magis edocti. VII Signum externum Viri probi sapientes.

Expromo hic locum S. Thomæ 1. 2. Quæst. C. Artic. I. *Quædam*, ait, *sunt in humanis actibusque adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possint approbari vel reprobari per illa comunia & prima principia. Quædam vero sunt, ad quorum judicium requiritur multa consideratio diversarum circumstantiarum, quas considerare non est cujuslibet, sed sapientum. . . . Necesse est, quod omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ, sed diversimode. Quædam enim sunt, quæ statim*

tim per ſe ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat eſſe facienda vel non facienda; ſicut, Honora patrem &c. Quadam vero ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione à ſapientibus judicantur eſſe obſervanda: & iſta ſic ſunt de lege naturæ, ut tamen indigeant diſciplina, qua minores à ſapientioribus inſtruantur; ſicut illud: Coram cano capite conſurge &c.

VIII. Signum externum *Philoſophi.*

Them. XI. Ad hoc indicium faciunt etiam *PHILOSOPHI* veteres: ſed non ſine circumſpectione.

1. Faciunt inquam propterea, quia revera multa juſta ac bona habent, ut *Plato* in Republica, de Legibus &c. *Cicero* in Philoſophicis, alicubi *Seneca*, *Epictetus*, Legislatores veteres apud *Stobæum*, *Ariſtoteles.*

2. Cum enim iſti in tot gentibus, per diverſa tempora ſparſi *eadem* juſta agnoverint, argumentum eſt, hanc eorum doctrinam à ſumma & uniformi proficiſci.

3. Circumſpecte tamen legendi, quia aliqua contra naturam admittunt, aut abrepti conſuetudine prava, aut ſuperbia, aut contradicendi novitatisque ſtudio, aut divinarum rerum ignorantia. Ut quod quidam necem ſibimet illatam honeſtam ducerent; quod omnia ad animum, hunc autem ad nihil ultra referendum putarent &c.

IX Signum externum *Poetæ*

Them. XII. *POETÆ* quoque veteres uſum aliquem præbent, quamquam non parum ancipitem & lubricum.

1. Primum, quia multa ad mores bonos ſpectantia docent, qualia *Mimus*, *Phædrus*, *Æſopus*, Catonis qui circumferuntur verſus, & Orphei. Sunt enim & ipſi teſtes, nullo non tempore ſcintillas quasdam clariores veri juris naturæ à vultu DEI in nos emicuiſſe.

cum cautela.

2. Sed alii, qui repurgati non ſunt, adeo nihil ad jus naturæ diſcendum conferunt, ut manifeſte noceant. Certumque habeo, unicam venenatam ſtropham in ejusmodi poëmate lectam ab infirmo plus mali procreare, quam omnes omnium poëtarum talium libri ſanare valeant.

3. Homerum, quem Plato damnavit, Heſiodum, Virgilium Homeri exſcriptorem, paucis exceptis legere jam poſſumus; nulli enim periculo nobis jam eſt illorum deorum ſtulta multitudo, & inſana eorum crimina, quæ execratus Plato erat. Quin excitant animum ad gratias ſoli DEO referendas, qui nos ab his tenebris in claram lucem eduxerit.

X. Signum externum præcipuum *S. Scriptura.*

Them. XIII. Omnium patentiſſimus clariſſimus ac profundiſſimus fons, ex quo Jus naturæ hauriatur, eſt *SACRA SCRIPTURA* Veteris ac novi Teſtamenti: ex quo ſolo, ſi omnes alii libri, voces, indiciaque cetera deficerent, hauriri totum jus naturæ poſſet.

1. Nulla in orbe gens *talem* habet librum.

2. Nulla ullius gentis lex tam paucis tanta fundamenta Juris præſcribit, & officia.

3. Neque eſt ſpes, ullum deinceps melius naturæ jus etiam per revelationem divinam proditurum.

4. Decalogus paucis verbis exhaurit fere omnia. Plurima ſigillatim exponit Salomon in Proverbiis & Eccleſiaſticus, & prophetæ, & ipſi libri Hiſtoriales.

5. Novi teſtamenti libri ſunt admirabiles. *Quæ diſputationes* ait S. Auguſtinus, *quæ literæ quorumlibet Philoſophorum, quæ leges quarumlibet civitatum duobus præceptis, ex quibus Chriſtus dicit totam legem prophetasque pendere, ullo modo ſunt comparandæ? --- Hic Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſæ in DEO creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam vita bona & honeſta non aliunde formatur, quam cum ea, quæ diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt DEUS & proximus. Hic Logica, quoniam veritas lumenque animæ rationalis nonniſi DEUS eſt. Hic etiam laudabilis reipublicæ ſalus; neque enim conditur & cuſtoditur optime civitas, niſi fundamento & vinculo fidei firmæque concordiæ, cum bonum commune diligitur, quod ſummum ac veriſſimum DEUS eſt; atque in illo invicem ſinceriſſime ſe diligunt homines, cum propter illum ſe diligunt, cum, quo animo diligant, occultare non poſſunt.* Epiſt. CLXXXVII. aliàs III. ad Quæſtiones Voluſiani. n. 17.

Heterodoxi ante Heineccium ſunt inepti ad indicendum jus naturæ.

Them. XIV. Qui ante Heineccium ex heterodoxis jus naturæ ſcripſerunt, inepti ſunt, ut ex iis jus naturæ etiam à gentilibus diſcatur.

quod probat Heineccius,

1. Hujus thematis confirmationem Heineccio faciendam demandamus. Is in præfatione ſui Juris naturæ ſic habet: *Ipſorum libris uti ad prælegendum in ſchola*, adeoque etiam ad audiendum diſcendumque ex iis jus naturæ, *admodum difficile eſſe*: *Sæpe enim talia ſunt auctoris cujusdam, quem interpretandum ſuſcipiunt, PRINCIPIA, quæ ipſi probare non poſſunt. Sæpe ille* confuſi,

quia ſunt *plera-*

pleraque sine ordine etiam *CONFUSE PERTRACTANT, UT NIHIL SIT IN LIBELLO, QUOD VELUTI CERTAM SEDEM AC FIXUM DOMICILIUM HABEAT* &c. - - -

2. *Sed habere mihi visus sum*, ita pergit Heineccius, & *alias causas, quæ me ad scribendum non modo invitarent, sed ETIAM IMPELLERENT. QUICUMQUE ADHUC IN PULCHERRIMA ILLA DISCIPLINA VERSATI SUNT* (Haud dubie Grotium, Puffendorffium, Thomasium aliosque Heterodoxos intelligit; nam Catholicos negat omnino jus naturæ scire) *illi doctrinas suas vel NULLI CERTO ATQUE INDUBIO PRINCIPIO superstruxerunt, veritates VARIAS easque utilissimas velut UNA FASCE COLLEGISSE contenti; vel PRINCIPIA PARUM IDONEA ADMISERUNT; vel denique tam longe ex SUBTILISSIMIS, QUAS METAPHYSICA suppeditat, notionibus petierunt, ut DATA VELUTI OPERA TENEBRIS OMNIA INVOLVERE VOLUISSE VIDEANTUR.*

& quidem omnes

& carent certo principio,

aut idoneo:

aut metaphysici sunt,

& studio tenebris omnia involvunt.

3. Huic Heineccii in suos antecessores edicto lubentes subscribimus? *Bonum factum.* Quod felix, faustumque sit, & reipublicæ salutare.

4. Id modo advertat prudens justique studiosus lector. Antecessores illi magnis clamoribus cum omnium fere DD. Heterodoxorum choro edixerant, omnes ante hac Theologos atque ICtos Catholicos jus naturæ plane ignorasse, aut confusum quid effudisse: se porro omnia non tam emendasse, quam de novo invenisse, atque è spissis vetustæ ignorantiæ *tenebris in claram lucem* eduxisse, firmissimis fundamentis *scientifice* inædificasse Jus naturæ, quo qui non utantur brutæ pecudis instar sint. At nunc exurgit novus Juris naturæ doctor, illorum ab unguiculis discipulus, & *COACTUM* se agnoscit ab illis inventoribus & Populorum omnium Judicibus secessionem facere. Et hac quidem de causa coactum, quod illi omnes & *QUICUNQUE USQUE AD HUC NULLA CERTA PRINCIPIA* habuerint; aut *INEPTA PRINCIPIA*; aut *PERMISCUERINT* omnia; aut *SUBTILITATIBUS METAPHYSICIS* (quod nostris theologis ipsi inexpiabili crimini vertunt) impediverint, adeo omnino, ac si omne studium ad hoc unum contulissent, ut jus naturæ *DATA OPERA* confusum, ineptum ac nullum colinerent.

Qui tamen gloriati fuerant,

se solos, invenisse Jus naturæ ignoratum.

Quos emendare coactus est eorum discipulus Heineccius.

5. Nemo jam erit qui nos incuset partium studiosos, aut odio quopiam heterodoxorum insectari Juris naturæ illos scriptores. Amore id facimus innocentum, juventutis, nobilitatis & populi Christiani. Cui non horrore stent comæ, si talibus magistris actiones suas, intimamque conscientiam & omne justum substernat? Quis non metuat rebus publicis, populo Christiano & Principibus, normam rerum suarum ex tali quodam auctore mutuantibus? Quid ad hæc Catholici parentes? Vid. Cap. IV. Them. VI.

Nec est mirum, si nos quoque ipsos ad examen vocemus,

amore Nobilitatis.

Them. XV. Heineccius ipse ineptus est ad Jus naturæ gentilibus tradendum.

Heineccius ineptus est ad J. Naturæ indicandum.

1. Hoc ipse de se probare Heineccius nobis debet. In eadem enim præfatione sua docet, illos ineptos esse ad jus naturæ docendum, qui talia fundamenta ponant, à quibus possint aliqui populi aut homines dissentire. Atque hoc ex capite rejicit omnes, qui argumentis ex D. Thoma, Patribus, jure civili, & ipsis Apostolis utuntur ad jus naturæ ostendendum. Tum pergit: *In promptu esse oportet præcepta vel leges, quas IPSA RECTA RATIO vel DEUS potius rationis auctor inter OMNES GENTES QUANTUMVIS LINGUIS AC REGIONIBUS DISSITAS constituerit, QUIBUSQUE SE POPULI OMNES, QUI NON PLANE OBBRUTUERINT, OBLIGARI FATEANTUR.* Atque tales se daturum putat promittitque.

Probatur ex ipsomet.

Recta enim ratio ipsa

2. Liceat nobis obsecrare bonum virum, quæ sit aut ubi sedem habeat *IPSA RECTA RATIO?* An in solo Heineccii sincipite? Certe nec in Patribus nec in Apostolis, hoc enim padarum est; sed nec in ipsis adeo illis Summis viris Grotio, Puffendorffio, ceteris. Nam si in his omnibus sederet *IPSA recta ratio*, utique posset ex illis disci jus naturæ? Nunc autem ex illis disci non potest: Ergo in ipsis ipsa recta ratio non sedet. Quodsi in his non sedet, quomodo persuadebit Heineccius Turcis & Sinensibus, *IPSAM rectam rationem* in ipso solo Heineccio fixisse domicilium stabile & inconcussum? Vid. Cap. III. Them. XIX.

cum in nulla antecedentium sederit.

3. Antecessores ipsius eadem de se promiserant, & tamen deceperunt. Invenit enim, ne dicam quisquam ex Sinensibus acutissimis hominibus, sed ipse-

Sed eisdem defuerit.

ipsorum antecessorum discipulus, præceptores suos *NULLA* & *INEPTA* principia posuisse, & ex illis jus naturæ condisci non posse; atque adeo *IPSAM rectam rationem*, illis defuisse, quæ obligaret omnes populos: necessitate adeo se coactum aliud Jus exsculpsisse ex *ipsa recta ratione & ex ipso DEO*, cui subjici omnes debeant.

Metus est maximus, ne & ipsi Heineccio eorum discipulo desit.

4. Verum quanti timores corripere debent Sinensem aut saltem tardiorem alium populum, ne & ipse Heineccius decipiat, quemadmodum ejus præceptores deceperunt? Nimis grandia sunt hæc, quam ut his secum in rerum summa pugnantibus committi generis humani salus possit.

5. *De DEO* autem suas tantum Heineccio non vero veterum doctorum, aut Romanas aut Apostolorum leges manâsse, quo tandem argumento demonstratum dabit Heineccius?

Maxime apud Sinenses.

6. Deinde quis est Heineccius, ut *IPSAM rationem rectam* doceat Sinenses? legesque iis scribat, quibus ni se subjecerint, bruti sint? Credo siquando Heineccii librum Sinensis quispiam legerit, risurum ipsum, de multis dubitaturum; præcipue postquam antesignanos & magistros, Heineccii deceptos fuisse didicerit ex ipso Heineccio discipulo.

Heterodoxi se mutuo laudant & rejiciunt.

7. In istos ergo plane convenit, quod de veterum philosophorum pugnis scripsit Eusebius: *Enimvero Platonem imprimis videbimus superiores philosophos irridentem; tum vicissimi Platonis sectatores atque successores aliis vapulantes. Rursus quemadmodum & Platonicis studiosi præclara illa Aristotelicæ mentis sensa redarguant; & qui Aristotele principe ac Peripatetici nomine gloriantur, quæ à contrariæ factionis defensoribus afferuntur, NULLA ESSE demonstrant.* Præparat: Evangel. Lib. XIV. Cap. II. Videatur etiam Cap. X. Them. VII.

Ex heterodoxis Gentes Christianæ nequeunt discere Jus naturæ.

Them. XVI. Neque Heineccius neque antecessores ejus apti sunt, ex quibus Jus naturæ Europæum ac Gentium seu Christianis populis commune & perfectum disci docerique possit.

1. Europæi Christiani populi sunt in statu non pure naturali, non pure civili societatis etiam complexæ, sed sunt insuper in statu religionis Christianæ veræ, quoad plures & potiores, qui est Status naturæ perfectio. Them. XIV. &c. Cap. I.

2. Huic autem Statui competit jus naturæ cum certis sibi convenientibus restrictionibus. Vid. Cap. II. Them. XXX. &c. Cap. III. Them. X. Sic naturæ nudæ congruit, nulli præter DEUM obedire: Societati familiæ obedire marito, patri, hero: Societati civili magistratibus, aut legibus, aut moribus. Societati complexæ conventiooibus, moribus, necessitatibus: Societati Christianæ competit obedire Apostolis, Ecclesiæ. In nullo tamen horum statuum cessat status naturalis, nec jus naturale; suam tamen cuique propriam faciem sortitur: & ipsum Jus naturæ mandat, ut, si in statu civili sis, morem geras legibus; si in religioso, religionem veram colas ac serves.

3. Pro hoc igitur Statu Jus naturæ aliud convenit, quam pro Japonibus aut gentilibus.

4. At isti antecessores scripserunt jus naturæ vel promiserunt scribere tale quale conveniret statui non-Christiano. Igitur ipsorum jus naturæ pro Europæ populis est ineptum; quia omnes uno ore excludunt omnem doctrinam Christi & Christianorum à suo naturæ jure, solique claudunt oculos. **De hoc** autem. Vid. plura Cap. X.

CAPUT VIII.

Objectiones contra Principia indicativa Interna.

Sceptici non enervent gim *Veri*.

Th. I. CApitis sexti Themati primo seu principio primo indicativo Juris ex *NOTIONE VERI* sumpto non juvat opponere Academicos, Scepticos & Pyrrhonistas: Quorum illi nihil nisi simile veri; hi ne simile quidem admittunt.

Quippe 1. Qui veritatem negat esse, negare debet omnes res; quia omnes res veræ sunt.

2. Qui autem negat nobis adesse notiones veri, ille debebit vorare fœnum pro pane sibi oblatum: aut irruenti in se sævo tauro non poterit decedere de via, quia nesciet, an sit verum periculum. Utrumque hoc contigit duobus antiquis Philosophis, veritatem negantibus; & talia multa fieri possunt in eos, qui adhuc forte negant.

3. Qui

3. Qui autem verismile aliquid concedit, debet concedere verum. Non enim datur simile, nisi detur id cui simile est.

Sed Academicos oppugnavere *Cicero S. Augustinus* contra Academicos. Et *S. Thomas* late agit de veritate I. parte, Quæst. XVI. & XVII.

Hæc paucis. Nam qui talia objectant, iis non opus est libris, sed elleboro.

Neque quod Verum, difficile inventu est.

Them. II. Neque contra idem thema juvat dicere: Veritatem esse inventu difficilem: id quod etiam philosophi queruntur.

Etenim aliquæ veritates sunt difficiles, sed non omnes.

Et si omnes essent difficiles, tamen non sequeretur, nullas nobis esse veri notiones. Pessima collectio: Difficile est: ergo non est. Imo, ergo est; quia *non entis nullæ sunt qualitates* secundum axioma tam Jurisconsultorum quam Philosophorum. Cupiditas autem veri inveniendi ex difficultate augetur potius, quam minuitur.

Apparentia non enervat vim summi boni.

Them. III. Contra Thema prioris capitis secundum de Notione & *APPETITU BONI* nihil facit, quod Bonum sit aliud *verum*, aliud *apparens*; ideoque ex re ancipiti non possit fieri principium indicativum juris.

Respondemus enim 1. Regulas morales nobis in hoc nostro statu non posse, ergo nec debere esse infallibiles Th. XIII. Cap. V.

℞. 2. Habemus multas certissimas notiones boni, e. g. Nullam rem existentem & contingentem esse bonam à se, sed per participationem. Esse summum aliquod & originarium ac indeficiens bonum, à quo cetera participent. Illa esse certa bona, quæ participent hoc immutabile, eique non repugnent. Vid. *S. Thomas*, parte I. Quæst. V. de Bono in communi. *S. Augustinus* Lib. de Natura boni.

Item certo tenemus, bonum aliud alii præstare, seu per majorem participationem boni primi, seu per majorem appropinquationem ad bonum ultimum: ita bona quæ ab anima seu ratione appetuntur meliora sunt iis quæ appetuntur à sensu; quæ magis ad DEUM referuntur meliora his, quæ minus. Falsum igitur est, hoc principium esse anceps, si *anceps* dicatur id quod in utramlibet partem æqualiter pendet.

℞. 3. *Apparentia* sola boni vel oritur ex obscuritate rerum, vel ex negligentia rationis non exercitatæ, vel ex prava consuetudine, qua sensui imperium admittitur supra rationem. Idcirco homines exercitati in utroque nempe in consideratione rerum & in subjugatione carnis facilius distinguunt inter bona, quam desides & carni servientes. Ergo vel hæc ipsa qualiscunque difficultas discernendorum bonorum admonet hominem officii sui, & servit adeo pro principio indicativo Juris naturæ. Si enim homo carnalis ex eo quod aliqui cibi appareant boni cum non sint, alii vero sint re vera boni, non statim acquiescit, neque dicit se carere gustu aut discretione ciborum; sed coquos artesque adhibet, ut habeat cibos quamoptimos: multo magis homo rationalis ex diversitate bonorum rationalium non debet abnegare sibi discretionem eorum, sicut Objectio hæc illam abnegat.

Sensus communis defenditur

Them. IV. Contra Thema XIII. suprà, quo *SENSUS COMMUNIS* statuitur, male pugnat Bælius, sæpe ingerens, Gentes in pauca consentire, in plerisque sentire inter se pugnantia. Igitur sensus iste communis non est à natura, aut potius plane nullus est.

contra Bælium Atheorum paranymphum.

℞. 1. Bælius cum conceptis verbis dicat se DEUM profiteri, pro Atheistarum tamen argumentis omnia tela cavillatoria ubique congerit, ut de eo dici possit, quod de Epicuro Cicero: *Verbis relinquit, re tollit DEUM.* Pessime tamen, pro mala causa pugnat innumera sophismata serens.

℞. 2. Tametsi in multis non daretur, si tamen in aliquibus argumentis datur sensus communis, jam habemus principium indicativum juris naturæ, hunc ipsum sensum. v. g. Si in hoc solo consentit, nullam rerum istarum variarum esse à se, sed esse omnes respectivas: hic unus sensus nos sufficienter doceret essentialem & indispensabilem obligationem nostram. Hunc autem sensum cum nullo modo evertere Bælius possit, non sine piaculo laborat in coacervandis pugnis sententiarum, quæ maxime modos respiciunt, non rem ipsam.

cujus *Sophisma* fœdum detegitur.

℞. 3. Non leve etiam hic est sophisma Bælii, qui *consensum* gentium sumit pro *sensu communi*: & dissensum pro carentia sensus communis.

Sensum sumendo pro consensu.

Consensus ac *dissensus* est ex deliberatione, proposito, aut certe libera voluntate cum indifferentia ad oppositum: *Sensus communis* est, qui inest etiam indeliberato.

Ita sensus communis est amor vitæ, cupido boni &c. quis enim unquam deliberat, an vitam suam, sanitatem, bonum amet? Donatistæ tamen dissenserunt à sensu communi, & *consenserunt*

inter se in odium vitæ contra sensum communem, ex deliberatione & libertate voluntatis, qua potest homo resistere veritati etiam sibi manifestissimæ, & contra suummet sensum facere: sicut homo nulla alia causa movente statim hoc momento se potest præcipitem è turri, cui insistit, dare. Probat-ne hoc, sensum communem non esse?

Sophisma Bælii à particulari ad universale.

Them. V. Nihil etiam valet Bælius, cum dicit, multos multa agere, quæ contraria sint illi *sensui communi* quem nos statuimus: & videri tamen sibi bene agere; ut Spartani sobolem debilem undis demergentes &c.

℞. Grande hoc est Sophisma Bælii, quod à particulari ad universale colligat. Sunt hi & illi homines inter se dissentientes *in multis*: ergo neque in his neque in illis neque in *ullis* est sensus idem. Quod aliquibus montanorum incolis videatur ad pulcritudinem hominis pertinere strumarum par in pectus & humeros propendens, quis hinc colligat pulcritudinem humani corporis communem hanc esse? aut communem hunc esse de pulcritudine sensum? Quod plures homines mali sint quam boni, non sequitur bonitatem non esse, imo sequitur, esse in aliquibus bonitatem, alias omnes essent mali.

Peccandi libido non evertit sensum communem.

Them. VI. Ejusdem surfuris est illud: Omnes homines experimur peccare sæpius: sed qui peccat facit contra legem naturæ: ergo omnes homines faciunt contra sensum communem, per quem lex naturæ innotescit. Ergo non datur sensus communis. Aut: Ergo sensus communis fertur in peccatum; sic enim fere colliguntur cavillationes eorum, qui sensum communem ex peccatis impugnant.

Sophisma Bælii.

℞. 1. Sophismata, utcunque formes ratiocinium, multa his insunt. Nam primo est vitium non causæ ut causæ; quia statuit, ex sensu communi sequi peccatum, cum sit contra; quod patet ex Themate XI. Capitis VI. ubi pudor & pœnitentia excipiunt peccatum.

Aliud.

2. Fit transitus à genere uno in aliud. Peccant, adeoque habent facultatem & sensum mali: Ergo non habent facultatem seu sensum boni. Cum sit tamen certum, homini esse facultatem ad utrumque oppositorum, & sensum tam boni quam mali; hoc discrimine ut sensus boni sit obligatorius, quia respondens indispensabili dependentiæ; sensus mali vero nequaquam sit talis.

Aliud.

℞. 3. Sophisma est à privatione actus ad privationem potentiæ, vel à privatione effectus ad privationem causæ. Ex eo, quod omnes homines, cum oculos claudunt, non videant solem aut lucem, non sequitur, homines carere visu: neque ex eo, quod omnes homines quotidie dormiant, aut in speluncis & fodinis totam vitam agant multi &c: Neque sequitur ex his, lucem non esse principium sensibile manifestativum visibilium; nam prædicta oculorum conclusio, somnus &c: per accidens sunt. Ita de sensu communi loquendum, cui per accidens contravenitur.

℞. 4. Sicut autem ad effectum lucis &c: tollendum multæ possunt per accidens occurrere causæ, manente causalitate ac vi lucis; ita idem fit in sensu communi & aliis principiis indicativis juris naturæ. De hoc audiamus Ciceronem, ne suspecti simus Bælio aliisque Heterodoxis, si aliquem sanctorum testem advocemus. *Perturbat nos*, ait Tullius, *opinionum varietas, hominumque dissensio. Et quia non idem contingit in sensibus, hos naturâ certos putamus; illa, quæ aliis sic, aliis secus, nec iisdem semper uno modo videntur, ficta esse dicimus. Quod est longe aliter. Nam sensus nostros non parens, non nutrix, non magister, non poëta, non scena depravat, non multitudinis consensus abducit à vero: Animis omnes tenduntur insidiæ, vel ab iis, quos modo enumeravi, qui teneros & rudes cum acceperunt inficiunt & flectunt ut volunt; vel ab ea, quæ penitus in omni sensu implicata insidet voluptas, malorum autem mater omnium, cujus blanditiis corrupti quæ naturâ bona sunt, quia dulcedine hac & scabie carent, non cernimus satis.* l. de Legibus Cap. XVII. Vid. supra Them. III. ℞. 3.

Quemadmodum igitur sol manet verum principium manifestativum colorum figurarum & omnium visibilium, tametsi nube, interveniente luna, terra superstante, manu oculis admota, aut palpebris obductis, aut cataracta, aut febre, aut spelunca aliisque modis plurimis impediatur muneruque effectus, idque quotidie: Sic omnino sensus communis manet dux vitæ, tametsi alios vis adhibita, alios consilium, alios exemplum, alios voluptas, consuetudo longa, ruditas, aut omnino deliberata voluntas excludat. Quippe hos non dereliquit sensus communis; sed ipsi sensum communem à se abjecerunt. Confer *Cap. X. Them. VI. num. 3.*

℞. 5.

℞. 5. Sed ne sic quidem subterfugere Imperium sensus communis possunt, sicut nec solem, qui ei claudunt oculos. Iterum loquatur homo gentilis, ne Christiani suspecti simus heterodoxis, ex ore Christiano loquentes. *Quis est enim, aut, quis unquam fuit* (ita Cicero) *aut avaritia tam ardenti, aut tam effrenatis cupiditatibus, ut eandem illam rem, quam adipisci scelere quovis velit, non multis, partibus malit ad sese, etiam omni impunitate proposita, sine facinore, quam illo modo pervenire? Innumerabilia dici possunt in hanc sententiam. Sed non est necesse. Nihil est enim, de quo minus dubitari possit, quam & honesta expetenda per se, & eodem modo turpia per se esse fugienda.* III. de Finibus cap. XI. opponatur Baelio etiam Lockius de Intellectu humano, Lib. IV. Cap. XX. §. 17. & seqq.

Inclinatio in malum non aufert inclinationem in bonum.

Them. VII. Nec evertit sensum communem aliud Bælii argumentum, dicentis: non tantum per accidens humanum sensum ferri in malum, sed per se id est à nativitate usque in senectam naturæ vox intra nos est: *Ede bibe, lude, fac omnia, quæ corpus expetit.* Cui consentit DEus ipse in S. Scriptura testatus: *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Genes. VIII. 21.

Sophisma Balii.

℞. 1. Iterum redire sophisma. Ex hoc enim quod homo habeat incitamenta ad unum oppositorum, non sequitur ipsum non habere incitamenta ad alterum oppositorum. Imo hoc ipso quod sit *liber*, debet ad utrumque habere incitamenta. Quæ vero ex his oppositis inclinationibus sit rectior, potior & justior, eadem S. Scriptura, & ipsa vox naturæ docet, Genes. Cap. IV. ℣. 7. cum DEus Caino homicidium in orbe primum meditanti dixit: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? Sed SUB TE ERIT APPETITUS EIUS, ET TU DOMINABERIS ILLIUS.* Cain autem revera non dominatus est appetitui malo, cui potuisset dominari per appetitum honum; & per eum appetitum, qui rectus erat, seu divinæ voluntati conformis, potuisset regulare appetitum irrectum, seu à voluntate DEI discedentem.

℞. 2. Fortiorem autem in universum esse sensum recti præ cupiditate peccati, experientia docet. Pro justitia enim sola sine cupidine alicujus mali egerunt ac passi sunt sancti stupenda. Pro malo autem & peccato solo sine spe alicujus boni nemo ne potest quidem aliquid agere aut pati.

Solutum à Platone.

℞. 3. Ex veterrimo Philosophorum Platone non inelegantem sententiam excerpendam existimo, apud quem Socrates ita loquitur in Phædro: *Scire oportet, duas in unoquoque nostrum formas, sive species esse dominantes atque ducentes, quas sequimur quocumque ducunt. Altera quidem est innata nobis voluptatum cupiditas: altera vero ACQUISITA OPINIO optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quandoque consentiunt, quandoque in seditione & discordia sunt, & modo hæc modo altera pervincit. Quando igitur opinio ad id, quod optimum est, ratione ducit ac superat, hæc ipsa vivendi potestas temperantia nominatur. Quando vero cupiditas absque ratione ad voluptates trahit nobisque imperat, imperium hoc libido vocatur. Libido autem cum multiformis sit multarumque partium, multas utique appellationes habet: & harum formarum, quæ maxime in aliquo est inordinata, sua illud appellatione nominatum reddit; nec ullum suis decorum aut dignum tribuit cognomentum. Circa cibos enim superatix rationis - - - ingluvies vocatur, & eum, qui hanc habet, hoc ipsa appellatione nuncupatum reddit. Rursus quæ circa ebrietatem tyrannidem exercet &c.*

Cum his si Bælius conjungere voluisset doctrinam Christi, & ecclesiæ sensum, non potuisset tam lubrica de sensu communi ac turbida dicere, ut atheis patrocinaretur. Sed hoc evenire solet iis qui suis argutiis confisi reges sibi rationis videntur, & aliorum doctorum auctoritatem spernunt, velut soli sapientes.

Sensus Communis non est inventum hominum.

Them. VIII. Principiis istis non obstat aliud Baelii: hæc non esse ab ipsa natura, sed ab assuetudine, ab educatione. Imo posse esse inventa illorum primorum hominum, qui in posteritatem hos sensus ac doctrinas propagaverint.

℞. 1. Si cetera omnia darentur, quæritur, unde primi illi homines illam doctrinam hauserunt?

An ipsis congenita fuit? Ergo sunt hæc principia vox naturæ?

An à DEO auctore fuerunt ipsis revelata? Ergo sunt vera ac certa.

An ipsi industria studioque ea acquisiverunt ex contemplatione rerum? Ergo habent hæc principia fundamentum in rerum natura.

An casu illa inciderunt primis hominibus? Cur non aliis hominibus casu incidunt contraria, ita ut constantes asseve-

rum vero malum; tum quia malum oppositum bono est; tum quia appetitus ille mali non tendit ad finem naturæ, sed ab ipso deficit, eique repugnat, & si posset prævalere, totam naturam destrueret, ut v. g. appetitus occidendi. &c.

℟. 5. Denique hæ notiones recurrunt animo etiam repugnanti. Exemplo potest esse Comes ille Roffensis angliæ, qui Atheismum palam professus, non potuit extinguere igniculos veros; & lecto Isaia plene est conversus. Vid. *Memoires touchant Jean Wilmot Comte de Rochester*, à Zurric. 8. l' an. 1743.

Quemadmodum igitur in artibus cum nomina, usum, & instrumenta ab hominibus quidem didicerimus, ipsa autem principiorum veritas ex thesauro rerum & actionum per intellectum deprompta est; ita doctrinam justi atque honesti, quæ in disciplinam est redacta, monentibus præceptoribus didicimus ex ipsa natura.

Objectio de confusione scientiarum

Them. IX. Frustra etiam objiciunt his principiis, per ea confundi limites scientiarum, Ethices, Theologiæ moralis; & disciplinam *Justi Pii Honesti*, ac *Decori* non distingui. Atque hoc etiam Cl. P. Schwarzio tanti momenti visum est, ut multo labore patrocinari Puffendorffio hæc sentienti conatus, affirmaret, *omnia in confusissimum chaos conflatum iri*, nisi objecta juris naturæ distinguantur ab objectis Religionis, Ethicæ, Theologiæ moralis & Jurisprudentiæ civilis: quorum illa consistant in ratione *Pii*, altera in ratione *Justi &c.* Vid. supra Cap. V. Them. XVI.

Quarum distinctio non est necessaria.

℟. 1. Et quale periculum humano generi incubuit, quando ista distinctione caruit? Num fortunatarum insularum incolæ deteriores fuere; aut veteres Romani, quos laudat Sallustius; aut veteres Germani, quos describit hostis Tacitus, laudatque rectos homines, non qui scientiarum distinctarum farraginem confarserint, cum etiam literas ignorarent; sed qui justum, honestum decorum omne pro *recto* habuerint. Rectum illis erat non furari, rectum fortia agere, rectum hospitibus bene facere.

℟. 2. Si necessarium fuisset generi humano, ista non tantum intra se cogitando subtiliter discernere, sed etiam alterum ab altero separatum docere juventutem, fuisset id etiam necessarium ante Puffendorffium, qui se jactat primum inventorem rei adeo necessariæ, ut sine ea quasi nihil sciatur de Jure naturæ. Recte queritur Leibnizius Præfatione Codicis Juris Centium Diplomatici: *Juris doctrina, certis à natura inclusa limitibus, humano ingenio in immensum diffusa est.*

℟. 3. Neque ad sciendum est hoc necessarium. Nam quisquis hæret in conscientia de aliquo opere faciendo, aut quisquis alteri ad hoc consilium debet dare, quid quærit? hoc nempe quærit: *Quid mihi licet facere? aut, quid debeo facere?* v. g. An licet mihi naufragum natantem in tabula permittere mori, si possum eum sine propriæ vitæ periculo extrahere? An obligatus sum graviter, illum eripere? An obligatus sum saltem leviore obligatione, illum fovere calore, cibo, veste? An obligatus sum saltem ex charitate eum etiam fotum aliquamdiu, dum se recipiat domi meæ servare, tametsi aliquo incommodo meo? Omnes hæ quæstiones quas mihi resolvi, quas adeo scire desidero, sunt de OBLIGATIONE. Ubicunque autem est obligatio, est aliquod jus; hoc tantum discrimine, quod strictum, æquum aut benevolum sit. *Antiqua sapientia nihil aliud quam agenda & vitanda præcepit: & tunc longe meliores erant viri. Postquam docti prodierunt, boni desunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obscuram & solertem scientiam versa est, docemusque disputare, non vivere.* Seneca Epist. 95.

Sumus obligati ad omnem virtutem.

℟. 4. A Philosophis moralibus sapientissimis omnes virtutes morales *Justæ* agnoscuntur, & pertinentes ad Jus naturæ: Ad jus naturæ autem pertinent omnia quæ obligationem dicunt: Igitur omnes virtutes morales habent obligationem.

Nam si non essemus *obligati* ad virtutes morales, non possemus contra eas graviter peccare. Peccamus autem graviter non tantum aliena rapiendo, sed etiam nostris utendo, imo nostra aliis non impertiendo. Peccamus per Intemperantiam, peccamus per tristitiam, per gaudium, per amorem, per scientiam ipsam.

Quid autem est peccare, nisi contra obligationem nostram naturali aut supernaturali Jure impositam (quæ utraque conspirant) aliquid aut agere aut omittere?

Ex quo manifestum est, bene illos docuisse, qui in omni actione bona justitiam inesse agnoverunt. Et Catechismi nostri caput quintum agens de omni genere peccati & de omni opere bono, inscribitur de *Justitia Christiana.* Et acutissimus Philosophus Plato, Lib. V. de Legibus & Lib. IX. ait: *Justitia enim & Justum Honestum est:* Et, ut Aristoteles V. Ethic. cap.I. agnoscit, illa virtus, quæ omnes virtutes atque

atque adeo omne honeſtum exercet, eſt perfectiſſima & admirabilis *Juſtitia*, de qua proverbio Græco feratur: *Juſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.* Quæ *JUSTITIA UNIVERSALIS ſeu LEGALIS* dici ſolet. De qua vid. & S. Thomas II. 2. Q. LVIII. Et hæc proprie ex diſciplina juris naturæ diſci debet. vid. Cap. II. Them. XXXIII.

Juſtum eſt idem *bonestum*

℞. 5. Idque ipſum pluribus poteſt rationibus commonſtrari. Nam quidquid voluntas DEI jubet eſt naturaliter juſtum: Jubet autem omnem virtutem, omnem honeſtatem; igitur omnis virtus eſt naturaliter juſta. Rurſus. Omne quod ad ultimum finem refertur, juſte refertur & ex debito: Virtutis autem omnis actio refertur ad ultimum finem: ergo juſte refertur. Id ipſum loquitur definitio officiorum, Juris naturalis: neminem lædere, *boneſte vivere*, jus ſuum cuique tribuere: unde patet, Juris naturalis objectum eſſe *Honeſtum* ut honeſtum. Vid. Aguirre in Ariſtotelis V. Ethic. C. I. num. 17. Idipſum loquuntur Puffendorffius, Heineccius & omnes novi Juris naturæ doctores, uno ore docentes, *Juris naturæ* eſſe non tantum ſtricte & ſub pœna præcepta aut inhibita, ſed ea etiam, quæ benevole tantum largimur aliis; aut quæ patimur concedentes aliquid de jure noſtro Vid. infra Them. XIV. n. 3. Præcipue hoc ſequitur ex Puffendorffi principio ſocialitatis. Jus naturæ à nobis exigit omnia, quæ ad ſocietatem hominum conſervandam ſunt neceſſaria. At vero ad hanc ſocietatem non tantum neceſſaria ſunt connubia, & furti pœnæ ſed liberalitas in egentes, hoſpitalitas in viatores, comitas in vicinos, reverentia in ſeniores, & quæcunque alio nomine *pia, boneſta, decora dicuntur*; ſunt tamen ex Puffendorffii etiam principio naturaliter juſta. Idem plane ſequitur ex Heineccii principio *Amoris*: Amor enim non tantum poſtulat à nobis illa, ſine quibus nihil conſtare poſſet, quæque ſunt plane abſolute indiſpenſabilia; ſed & multo leviora, & non conjuncta cum tanto rigore, ut ſunt ea quæ ſtatim ex Puffendorffii fontibus derivavimus. vid. Cap. XIV. Th. VI.

etiam ex Puffendorffii adverſarii ſententia.

Et ex Ciceronis ac P. Schwarzii.

℞. 6. Conſentit his Cicero I. Officiorum Cap. XIX. *Nihil enim boneſtum eſſe poteſt, quod juſtitia vacat.*

Conſentit etiam Cl. P. Schwarzius, Qui Jur. Nat. Inſtruct. L. §. IV. in Prolegomenis, ſibi hæc objicit: *Neque quis dicat, Principia boneſti, decori & juſti EX IPSA DIVISIONE eſſe præciſive* (id eſt per fingentis intellectus abſtractionem) *ſaltem oppoſita, adeoque ad diſciplinas DIVERSAS ſpectantia, ſola ratione juſti Juris prudentiæ naturali proprie competente.* Et mox reſpondet: *Nam contra eſt, cum hæc principia SOLUMMODO ſint diſtincta ex MODO tendendi, ſeu ex motivo, quo applicantur; & plerumque quod boneſtum ſub hoc reſpectu, ſub illo quoque ſit juſtum, & viciſſim; HÆC EADEM PRINCIPIA Jurisprudentiæ naturali ſunt propria atque intrinſeca.*

Rurſus Cicero de decoro: *Et juſta omnia decora ſunt; injuſta contra ut turpia, ſic indecora. - - Eſt enim quiddam, idque intelligitur in omni virtute, quod decent; quod cogitatione magis à virtute poteſt, quam re ſeparari.* I. Officior. Cap. XXVII.

ac D. Thomæ.

Accedit S. Thomas 1. 2. Quæ. LXV. Art. I. probans ex S. Auguſtino & Ariſtotele, virtutes morales veras ita ad invicem eſſe connexas, ut altera ſine altera eſſe non poſſit.

Accedit Gundlingius, Diſcours über das Vernunfft-Recht. Cap. I. §. 19-22. *Quilibet, qui volet JURI NATURÆ ſtudere, præmemoratis tribus principiis intendat neceſſe eſt, PRÆCIPUE AUTEM HONESTO* Atque adeo Ratio Honeſti eſt ratio præcipua Juris naturæ, ex mente Gundlingii.

Diſciplinarum nimia diſtinctio intolerabilis.

℞. 7. Nimium profecto prolixus ſim, ſi omnia, quæ in hunc locum dici poſſent, congeram. Iſtud certum, ſi tot novas diſciplinas ſcholis inſerere velimus, quot abſtractionum vias intellectus invenire poteſt, intolerabilem exgituram ſegetem, & omnia in confuſiſſimum chaos abitura. vid. ſupra Cap. V. Them. XV. & noſtrum *Jus Naturæ.*

Cauſa diverſas diſciplinas inſtituendi, non eſt ratio abſtractive &c.

Them. X. Cauſa diverſas diſciplinas in ſcholas introducendi non eſt diverſa ratio abſtractiva fœcundi intellectus, ſed neceſſitas, ſpecialis utilitas, aut ſaltem aliquis egregius decor.

Sed *neceſſitas*, quæ hic non adeſt,

1. Neutrum horum reperitur in tali Jure naturali. Quippe non eſt *neceſſe* ſeorſim doceri, quod totum aliunde in Catholicis univerſitatibus docetur, in his autem docetur, quidquid novi Naturaliſtæ habent. Id quod infra demonſtratum dabimus Cap. XIV. & XV. & alibi ſæpe.

neque utilitas

2. *Utilitas ſpecialis* non adeſt, imo detrimentum non leve; quia cum in Jure Naturæ idem doceant, quod in Civili, *alia tamen methodo*, oboritur diſcentibus confuſio & tenebræ. Præter pericula animæ, religionis ac reipublicæ inde metuenda. Vid. Them. I. &c. Cap. IV.

neque decor

3. Decor qui nunc in his quæri ſolet, ventoſus eſt, & fere imaginarius.

Id

Id experimento diſcet, quisquis juvenem ex tali ſchola reducem ſerio examinaverit.

Jus eſt pars Ethicæ

4. Jus omne & Juſtitia pertinet ad Ethicam ſeu diſciplinam moralem tanquam illius pars, & in eadem tractari omnino deberet: agit enim Ethica de ſummo bono & mediis ad illud perveniendi: hæc conſiſtunt in *Honeſto.* Honeſti partes ſunt Prudentia, temperantia, fortitudo, *Juſtitia:* Igitur ipſum juſtum eſt honeſtum, & quia habet rationem honeſtatis idcirco habet rationem juſtitiæ. Sola neceſſitas adegit, iſtam Ethicæ partem ſecernere. Creſcente enim hominum multitudine & per ſocietates malitia, tot fuerunt leges objiciendæ, ut hæc ſola Ethices pars, Juſtitia nempe, hominis quantumvis ingenioſi ſtudium ex integro depoſcat.

cur ſeorſim doceatur?

ſicut & Jus Canonicum.

5. Eadem neceſſitas juſſit Jus Canonicum ſeparare, non tantum ob Legislatoris diverſitatem & alia, ſed ob multitudinem, & ob uſum: ſunt enim quorum vita in ſolis fere eccleſiaſticis juribus, haud quaquam in civilibus, exigetur. His neceſſe eſt iſta diſcere, ſat utique multa; altera autem vel non vel obiter attingere. Quocirca etiam Proteſtantes, ut ut dicant ſe principes ſuos pro Pontificibus habere, tamen jura quædam neſcio quæ Eccleſiaſtica ſeorſim tradunt; quia neceſſitatem agnoſcunt.

6. Juri vero Naturæ tali ſeorſim docendo nulla poteſt prætexi neceſſitas; cum ipſi fateantur, iſthoc jure non hos quidem opus habere, alios non habere; ſed omnes homines æque eodem egere. Equidem egent, ſed non tali, quale ipſi ſcribunt. Si enim tali egerent, cur ſolos fere politicos illud docent, an hi ſoli homines ſunt, ceteri boves?

7. Si dicunt, Jus naturæ generale in Decalogo conſiſtens eſſe omnibus neceſſarium etiam qui ſcholas non frequentant: at illud jus naturæ, quod verſatur in actionibus civilibus, forenſibus &c. Specialiter eſſe neceſſarium iis, qui ad forum & judicia aliquando admovebuntur. Reſpond. talibus eſſe neceſſarium non qualecumque jus civile abſtractum & Univerſale; ſed tale quale in ipſorum patria receptum eſt; alias occaſio fit novationibus & inverſioni reipublicæ.

8. Si dixerint, iis, qui in aulis aliquando victuri ſunt, neceſſarium eſſe jus naturæ tale, quod verſetur in actionibus principum, populorumque. Reſpond. Iterum non eſſe neceſſarium tale jus abſtractum, ſed quale inter ipſos populos conſenſu eſt conſtitutum. Si enim Germani v. g. cum Gallis ſic agere volent, ut cuilibet videtur agendum ſecundum abſtractas quasdam rationes, ſequetur magna confuſio; quia alii hæc ratio abſtracta videbitur fortior, alii contraria; & per hoc omnia multo labore & ſanguine pacta conſtitutaque revocabuntur in dubium, & hoc ipſo nullum regnabit jus naturæ. Verbo Germanos cum Gallis neceſſe agere, ut inter ipſos pactum eſt, aut receptum: nam in pactis tam inclytarum nationum generales rationes juſti præſumuntur eſſe obſervatæ: & qui contrarium probare vult, ingens negotium ſuſcepit.

Them. XI. Legislatores veteres noluerunt hanc diſtinctionem.

1. Percurrantur apud Stobæum: legatur Plato, Cicero, & Antiquiſſimus Moyſes, ſi vel tantum ut homo ſpectetur. Omnes in ſuis legibus uno volumine tradiderunt officia pietatis, juſtitiæ, honeſtatis, decori: minore tantum ac majore obſtrictione definientes.

2. Hoc fecerunt etiam Juſtinianus & Theodoſius, qui initium poſuerunt in pietate & religione. Deinde non tantum quæ *ſtricti juris* ſunt humana ſanxerunt, ſed multa omnino *bonæ fidei, arbitrio boni viri*, ac decoro permiſerunt.

3. Quod tamen ad religionem attinet, longe aliter quam novi Naturaliſtæ ſtatuerunt. Non enim juſſerunt à Jure ſuo exeſſe religionis principia, ſed ex his principiis totam vim legum ſuarum pendere aſſidue monent etiam Gentiles. Deinde non, ut iſti, religionem ſubjecerunt magiſtratui profano, ſed ejus tractationem ac jura Sacerdotibus permiſerunt omnes: adeo, ut omnes aut plerique agnoſcerent, à Sacerdoribus peculiare Jus conſcribi poſſe ac debere, propter negotii dignitatem. Iſti vero novi Jus ſacrum, quod *ore* fatentur à DEO eſſe acceptum, negant locum ullum habere in republica dirigenda, aut regenda natura. Si veteres legumlatores reſurgerent, quibus oculis iſtos, putas, aſpicerent? Vid. Cap. X..

Them. XII. Abſurdum, quia importabile, eſt, tantam ſcientiarum practicarum varietatem & copiam & diſtinctionem inducere, quæ tamen omnes in una eademque actione verſantur.

Abſurda eſt ſcientiarum practicarum moralium nimia varietas.

1. E. g. Sit mihi propoſitum, an nocturnus aggreſſor domus ſit occidendus à me? Ut hac me quæſtione expediam, opus mihi eſt multis libris & multis diebus, ſi hanc diſtinctionem ſcientiarum admittimus. Nam utrum ſit civiliter communiter juſtum debebo petere

ex *Pandectis*; utrum ſit juſtum Civiliter Germanice, petendum erit ex *Heineccii* Jure Germanico aut Capitularibus regum Francorum, aut Speculo Suevico; an ſit juſtum civiliter Auſtriace, relegendum mihi erit ex *Suttingero* vel *Guariento*; num ſit Jure gentium juſtum, hauriam ex *Grotio*; num naturaliter juſtum, ex *Puffendorffio*, *Hobbeſio*, *Heineccio*, quos omnes & ſingulos debebo multo ſtudio ſubtiliter examinare, quia diverſa principla ſui juſti ponunt, ita ut tempore mihi opus ſit, quale ex iis principium eligam; nam ſi in principio erraverim, actio mea non erit naturaliter juſta. Deinde utrum ſit honeſtum, debebo inquirere longiſſimo labore in *Platone*, *Ariſtotele*, *Seneca*, & *Ethicis* libris multis, quorum quilibet aliud honeſtatis principium ponit. Num decorum ſit, diſcam ex *Treuero*, *Charrone*, *La Civilité moderne*, *Bellegarde* &c: Num denique pium aut religioſum ſit, diſcam, ſi ſuperis placet, ex *Lutheri ſermonibus convivialibus*. Dum hæc expedio, fur tenet loculos, ter quater ad furandum jam reverſus.

Oſtenditur abſurditas.

2. Idem neceſſe eſſet accidere in *omnibus actionibus* humanis. Itaque Quicumque voluerit homo eſſe, debebit Studere *Juri Civili* quod *omnes actiones* humanas percurrit, ut vivat civiliter juſte.

Debebit Studere Juri Germanico iterum percurrenti *omnes actiones*, ut vivat Germanice juſte.

Rurſus Auſtriaco, denuo *omnes actiones* percurrenti, ut vivat Auſtriace.

Deinde ſtudebit Grotio, percurrenti itidem *omnes actiones*, unde vivat gentiliter, ut ſic dicam, juſte.

Porro Puffendorffio, *omnes actiones* pariter pergraſſanti, ut vivat naturaliter juſte.

Idem ſtudebit Ethicæ cuicumque demum, omnino etiam *omnes actiones* evolventi, ex qua diſcat vere honeſte.

Charronem denique & Bellegardium diligenter leget, *omnes* iterum *actiones* pertractantem, qui eum doceant decori principia & vim.

Videtur id monſtri inſtar eſſe. *Omnes Actiones* toties perdiſcere ex diverſis libris diverſiſſima methodo deſcriptis, hac ſola de cauſa, ut diſcam unas easdemque actiones ſemel ideo ut naturale juſtum agnoſcam: deinde easdem iterum ideout civiliter juſtum me non lateat: & rurſus easdem ideo, ut liqueat mihi de honeſto, & ſic porro.

3. Placet ergo quod Themate X. recte placuit, diſciplinas in ſcholis diſtingui utiliter non poſſe, niſi ubi neceſſitas cogit vel omnium in univerſum, vel certorum inter homines ordinum. Et fruſtra eſt Gundlingius, dum vult defendere Puffendorffium ob rationem *Juſti* ſeorſim à ratione *Honeſti* tractatam in peculiari ſuo libro de Jure naturæ & in peculiari cathedra. Defenſionis autem à Gundlingio adornatæ momentum hoc eſt; Puffendorffius dicebat: Poſſem equidem, cum ſim Profeſſor, docere rationes Juſti, Honeſti, & Decori omnes in uno libro vel collegio. *Sed hoc eſſet dedecens*, *quia jam adeſt Profeſſor Moralium*, *qui* ea docet. Diſcours über das Vernunft-Recht. Cap. I. §. 19-22. Si recte conſideres, fundus defenſionis eſſet in ſuperbia Puffendorffii, id quod non ſcomatis ſed rei explicandæ ac detegendæ cauſa dico. Puffendorffius agnoſcebat, hanc tractationem ad Profeſſorem Moralium pertinere, qui de Virtutibus docere eſt juſſus, quarum præcipua imo tota eſt Juſtitia naturalis. Sed tamen & ego cupio nomen meum in academia increbeſcere. Profeſſor Ethices ſua Cathedra mihi non decedit, nec Profeſſores juris. Quid reſtat? Sumam mihi illarum partem aliquam, *Juſtum* illud naturale; & ſi dixerint, me in ſuam ſpartam involare, reſpondebo, ipſis Ethicis relinqui utique ſatis, utpote Honeſtum ac Decorum. Juris autem Profeſſoribus reſpondebo, ipſis Jus Civile ampliſſimum relinqui, cum ego ſolum naturale mihi uſurpem. Et ob iſtam Profeſſoris unius ſuperbiam fœdanda fuit Europa, maximeque Germania. Cetera quæ dicto loco punctim pro more profert Gundlingius partim abſona ſunt, partim pro nobis probant, & judicant, ipſum Gundlingium optare, ut hæc tria ſimul doceri poſſint: imaginatur autem ſibi aliquam impoſſibilitatem.

Them. XIII. Poſt tantos clamores de Principiis *Juſti*, *Honeſti*, ac *Decori* ſeorſim obſervandis, & poſterioribus duobus à Jure naturæ excludendis, ne ipſi quidem, Declamatores hoc obſervarunt ante Annum 1717. Igitur ſi damnanda ſunt Jura naturæ à veteribus deſcripta propter hanc principiorum confuſionem, damnanda ſunt etiam nova DD. heterodoxorum, ex proprio ipſorum ore.

Heterodoxi non diſtinxerunt Juſtum, Honeſtum.

1. Ad hoc comprobandum induco Hermannum *Kemmerichium* Directorem Collegii Nobilis Brandenburgici, cujus hic eſt liber. Neu-eröfnete Ritter-Academie, editus ſecundò Lipſiæ an. 1717.

1717. dicatus Regi Borussiæ Electori Brandenburgensi. Illius lib.i Parte I. Lib. II. Cap. X. quod est de Naturæ & Gentium Jure §. 3. sic habet, fideliter exposita ex Germanico: „ Qui „ Juri naturæ è fundamentis studere „ volet, ut omnino meretur, ante om„ nia regulas *Honesti*, *Justi* & *Decori* „ inter se discernere debet. Verum „ *ANTE HAC NULLUM habuimus* „ *compendium*, quod *HAC IN PAR*„ *TE* tyroni commendari poterat. *D.* „ *Thomasius* equidem *PRIMUS EST*, „ qui in fundamentis Juris naturæ & „ Gentium ostendit, ut discernenda „ sint hæc principia: Sed hæc illius „ Fundamenta pro tyronibus non sunt. „ *Puffendorffii* liber de Officio Homi„ nis & Civis hactenus pro optimo „ compendio Juris naturæ habebatur. „ At vero *HÆC TRIA PRINCI*„ *PIA IN EODEM VALDE CON*„ *FUSA SUNT.* - - - *Buddeus* in „ Elementis Jurisprudentiæ naturalis „ Puffendorffium utplurimum secutus, „ ex Grotio adjecit Jus Gentium, sive „ illam Juris naturæ partem, quæ to„ tos populos tangit, omniaque satis „ dilucide ordinateque exposuit. Quin, „ *si tria principia Honesti*, *Justi*, *&* „ *Decori in ejus libro essent distincta*, „ posset is pro optimo compendio to„ lerari. Commendat deinde *Gundlingii* Tertiam partem Viæ ad Veritatem, ubi Jus Naturæ secundum recentissimum modum nach der neuesten Façon contineatur.

2. Similia fere habet Gundlingius in suo discursu præliminari super J. Nat. *Si Grotium*, inquit, *& Puffendorffium aspicimus*, *ii jam Civilia jam naturæ jus*, *jam Gentium proponunt. Proinde mihi Puffendorffii pertæsum est*, *quoties ipsum explicavi. Perturbat enim homines*, *& me ipsum initio perturbavit.*

ante annum 1717. nemo distinxit Principia Justi, Honesti & decori.

3. Ecce vero, invito cordatos viros ad rem serio expendendam. Usque ad annum 1717. caruimus compendio juris naturæ bono, quia antea nemo hæc tria principia distinxit; & is qui primus distinxit Thomasius non est pro discentibus. Videant ergo illi omnes, qui ante hunc annum heterodoxas seu scholas seu commentationes adierunt spe Juris naturæ discendi, an non fuerint decepti? dum pro jure naturæ, quod promittebatur, ipsis obtrusum est *confusissimum chaos ex permixtis inter se, officiis Justi, honesti ac decori?*

Neque post an. 1717.

Thm. XIV. Sed neque post annum 1717. ab istis generis humani magistris & populorum judicibus in suis de Jure naturæ libris, quos scholis obtruserunt, observata est discretio istorum trium principiorum, sine qua tamen discretione non est nisi confusum chaos. Igitur usque in hunc diem non nisi confusum chaos ab his didicerunt, quicunque ab illis didicerunt.

Heineccius falso promisit hanc distinctionem.

1. Pro exemplo sumam Heineccium, qui novissimus istas cathedras implet. Cujus librum reseranti mihi primo in oculos meos nunc occurrit hic locus, Lib. I. Cap. VII. de officio erga alios. §. CLXXX. ubi hæc habet: „ Quum „ nemo teneatur alterum magis quam „ se ipsum amare (§. 94.) & sæpe con„ tingat, ut aut alicui ipsi, aut alteri „ pereundum sit: consequens est, ut „ eo casu, siquis nos aggrediatur, in „ ancipiti illo periculo quælibet sit *ho*„ *nesta ratio* expediendæ salutis (§. „ 163.) adeoque & cum cæde repel„ lere liceat, dumne quis limites justæ „ defensionis excedat. §. CLXXXI. „ Quinam sint justæ defensionis limi„ tes, nemini erit obscurum, qui abso„ lutam præcipue necessitatem, nullo „ alio modo evitabilem (§. 158. *fa*„ *vorem* mereri meminerit. Ex hoc „ enim consequitur, ut tum demum „ moderamini inculpatæ tutelæ sit lo„ cus, si quis in absoluta necessitate, „ vel respectiva quidem, sed in quam „ sua culpa non inciderit, versetur (§. „ 158.) Ut defunctus omni periculo „ nullo amplius defensionis jure gau„ deat. Ut qui vel sine adgressoris læ„ sione, vel leviore malo adgressori re„ præsentato periculum evitare potest, „ ei jus non sit ad cædem temere pro„ vocandi. Quum ex duobus malis „ physicis id, quod minimum est, ma„ lum eligendum esse vel ipsa recta ra„ tio nos doceat. (Elem. Philos. mor. „ §. 152.) Hoc in notula adjecta de„ ducit ex hac ratione; *quia homo ob*„ *ligatus semper est ad eligendum id*, „ *quod est optimum.* Optimum ergo „ cum sit medium quo facillime ac „ tutissime finem nostrum obtinemus, „ obligatos nos esse oportet ad me„ dium facillimum & tutissimum.

„ Hoc autem fundamentum ex me„ dia Ethica seu doctrina *honesti* ac *sum*„ *mi boni* sumtum est, imo ex subtilio„ re Ascesi. §. CLXXXII. His vero „ observatis principiis evidentissimis „ nihil facilius est, quam ad quæstio„ nes omnes quæ de hoc moderamine „ inculpatæ tutelæ incidere possint, „ respondere. Si enim quæritur, ad„ versus quos eo uti liceat? recte re-

„ spondebis, adversus omnes, per quos „ in periculum illud sine tua culpa adductus sis (§. 81.) adeoque & adversus furiosos, mente captos, itemque eos, qui alium invadere parantes te per errorem invaserint. §. CLXXXIII. Nec minus inde disces, quamdiu illud jus sese adversus invasorem defendendi duret? Recte enim hic distingunnt doctores inter eos, qui in statu naturali nulli magistratui, à quo defendi possent, subjecti vivunt, & qui cum aliis in civitatem coaluerunt. Quum enim in libertate illa naturali nemo sit, à quo nobis de injuria caveri possit. Defendendi jus non potest non incipere eo tempore, quo in periculo esse cœpimus; & durare tamdiu, quoad extra periculi aleam simus constituti. (§. 181.) Quandoquidem vero periculum nostrum incipit à tempore, quo alter hostilem animum adversus nos ostendit, & tantisper durat, dum illum animum hostilem nondum deposuit; tamdiu etiam durare jus defendendi, manifestum est. §. CLXXXIV. Quum contrà in statu civili civis, qui hostilem animum adversus civem prodit, insidiasve alteri struit, à magistratu possit coërceri: consequens est, ut civis nec insidiantem sibi alterum opprimere, nec periculo defunctus vindictam, quam à superiore sperare potest, vi & armis petere possit, adeoque tempus inculpatæ defensionis expediendæ angustis admodum finibus circumscriptum cum ipso periculo incipiat, nec duret diutius, quam ipsum periculum. §. CLXXXV. Præterea ex his principiis facile intelliges, non licere ei defensionem ad cædem usque aggressoris porrigere, qui de ejus impetu præmonitus, aut eundem in tempore conspicatus, domi se continere, aut in tutiorem locum se recipere, aut vulnere vel mutilatione aliqua ejusdem impetum cohibere potest: quamvis ad fugam, ipso jam fervente conflictu, capessendam, ob anceps illius periculum nemo omnino obstrictus videatur, nisi forte tutum ipsi pateat perfugium. Puffendorff de J. N. & G. II. 5. 13. Ubi tamen denuo monendum, quum in statu civili tam breve sit defensionis tempus, ut in tanta animi perturbatione omnes evadendi vias circumspicere non liceat, *merito non omnia tam amare exigenda, ac velut ad vivum resecanda esse*. §. CLXXX. „ VI. Denique inde non minus intelligi posse videtur, pro quibus rebus quis ad violentam illam defensionem sese accingere possit? Quum enim quædam sint calamitates, quæ homini aliquando ipsa morte videntur acerbiores, nec extrema tantum necessitas, sed & ea, quam salva vita ferre possumus, *favorem mereatur* (§. 158.) consequens est, ut, quæ pro vita, eadem pro sanitate, nec non pro integritate corporis, imo & pro pudicitia tuenda, nec non pro magistratuum, parentum, liberorum, amicorum, sed & omnium aliorum, quos in periculo constitutos esse animadvertimus, defensione sint permissa.

2. Hæc de inculpata tutela Heineccius. Ubi quatuor advertere licet 1. An non *MERITO, ÆQUO, FAVORE, HONESTO* resarciat hæc sua pauca? ipsique adeo *HONESTO* seu *OPTIMÆ ELECTIONI* inædificet? Quæ apud nos in subtili asceſi & in supererogatoriis numerantur, non in strictè debitis; nisi quoad finem, qui semper optimus esse debet. 2. An ista, quæ hic docet, ante ipsum ignoraverit mundus? 3. An certius aliquid, distinctius, copiosius, melius demum tractaverit, quam obvius quisque Casuistarum aut ICtorum aut Philosophorum? 4. An jus naturale abstractum à civili docuerit?

3. Quid multa? Cap. VIII. §. CCXIV. pro maxima parte officiorum juris naturæ statuit Heineccius duo principia, *Humanitatem* seu *INNOXIAM UTILITATEM*, & *BENEFICENTIAM*, quæ alteri tribuit cum proprio detrimento. Unde plurima infert, quæ alii in Ethica tractant, cum sint *HONESTA*, & *DECORA*, non stricti juris. *Utraque, ait, ob multarum rerum necessariarum indigentiam tam sunt necessaria, ut homines sine iis vitam SUAVITER & COMMODE traducere non possint.* In ipsa Decori & Utilis principia, & actiones: ad suavem & commodam hanc vitam tendentes, nimirum Eleemosinam dare, potum sitienti præbere, umbram æstuanti facere, consilium dubitanti, inimicis largiri ea quibus ipse abundes, Beneficia sapienter dispensare, sine spe retributionis officiosum esse erga alios &c. quæ ibi enumerat. Heineccius pleraque officia juris naturæ deducit ex honesto & decoro

4. Idem autem & passim librum ejus pervolventi manifestum fiet, Honesti, Justi, decori principia uno libro commixta esse, qui carpens ea in majoribus pro- quæ omnia commiscet, et ii, quos reprehendere rat.

promiſerat alia omnia facere. Hoc paulo pejus eſt, quam quod Cancro acciderat, qui parvulos ſuos carpens, quod retro concederent, monſtraturus greſſum antrorſum, rurſus & ipſe retro abiit. Hic autem à juvenibus carpuntur veteres, & tamen eadem faciunt, ac deteriora; quod neceſſe eſt juvenibus uſuvenire.

Objectio ex noſtro exemplo ſumpta

Them. XV. Objectari hic poteſt Heineccium & ceteros novos Naturaliſtas recte feciſſe, cum tria illa principia in Jus Naturæ aſſumpſerunt: feciſſe enim id, quod nos contendimus faciendum; neque adeo à nobis vituperandos?

diluitur.

℞. 1. Si recte ab iis factum, conſequitur, vociferationes eorum de diſcernendis principiis & à Jure naturæ eliminandis caſſas fuiſſe. Sequitur etiam injuriam ab iis factam majoribus, quos ignorantes falsò dicebant, ob principiorum confuſionem. Sequitur item, operam nihilominus vanam eos his ſcribendis libris luſiſſe, qui fecerint eadem quæ fecerant majores: majores autem vane & inutiliter, iſtorum opinione, laborarunt: ergo etiam ipſi.

℞. 2. Nos vero iis neutiquam vitio vertimus hoc, quod tria illa principia Juri naturæ ſcribendo adhibuerint; ſed multo plura ac majora alia, quæ partim oſtendimus jam, partim oſtendenda etiamnum erunt.

Juſtitia quomodo ſervet medium rei?

Them. XVI. Objectatur fruſtra: Juſtitia vera eſt virtus, quæ ſervat medium rei, non rationis. v. g cum debentur decem nummi, reddendi ſunt ex juſtitia decem nummi, nec debitum intenditur aut remittitur per rationes ſeu conſiderationes perſonarum &c: an debeantur regi, an nautæ? At vero Juſtitia illa legalis ſupra Them. IX. Reſp. 4ta oſtenſa, quæ ex diſciplina Juris naturæ diſcitur, non ſervat medium rei, ſed rationis; quia imperat actus omnium virtutum ceterarum, quæ omnes habent medium rationis, nempe proportionatum circumſtantiis. Igitur illa juſtitia legalis ſeu naturalis, quam nos hoc in opere tuemur; non eſt vera juſtitia. Vid. Cap. X. Them. XVII.

℞. 1. Etiam illa juſtitia legalis ſeu naturalis habet medium rei, quod Ariſtoteles V. Ethic. I. & ibidem Aguirre ſignificant, nempe bonum commune. Ubi bonum hoc non ſolum accipiendum eſt pro bono civitatis & cujuſcunque ſocietatis tantum humanæ; ſed eo modo, quo Plato ac Cicero accipiunt ſociale ſeu commune bonum, nempe bonum totius naturæ, ſeu imperium DEI Summi Domini & ſubjectionem creaturæ. Prima enim ſocietas homini cum DEO eſt. Hoc certe imperium, hoc ſervitutis debitum nullam patitur modificationem, ſed eſt abſolute medium rei.

℞. 2. Ex eodem fundamento Ariſtoteles reſpondet iis, qui objicerent, ſuperfluam fore Juſtitiam legalem, ſi ea nihil aliud agat, quam omnes virtutes. Non eſt autem ſuperflua; quia ceteræ virtutes ſingulæ tantum ſpectant proxime bonum particulare: hæc autem Juſtitia legalis imperat & dirigit omnes virtutes ad bonum univerſale, de quo mox egimus, Vid. Aguirre loc. cit.

CAPUT IX.

Objectiones contra Principia Externa Juris naturæ Indicativa.

Objectio. aliqua noſtra ſigna non eſſe generalia.

Th. I. Contra tria priora themata ſeu principia Capitis VII. nempe contra *Ordinem rerum externarum*, contra *eventus Extraordinarios*, & contra *Res adverſas* &c: incaſſum objicitur, ea non eſſe principia generalia pro omnibus actionibus.

Reſpondetur.

Nam ℞. 1. Tanto majus eſt beneficium legiſlatoris divini, qui non contentus generalia & ordinaria ſigna voluntatis ſuæ edere, oſtendit etiam peculiaria pro diverſis & locis & temporibus. Sicut furcæ per vias erectæ, aut tabulæ alicubi valvis affixæ non omnibus indicant legem, ſed his, qui prætereunt, aut legere norunt; vera tamen ſunt ſigna ac promulgationes legis. Hac ratione nullus fuit populus DEO charior populo Judæorum, quem toties revertentem ad vomitum toties plagis, prophetarum minis, modiſque omnibus revocavit ad officium, novis & antiquis.

℞. 2. Etiam hæc ſunt aliquo modo generalia, cum in populos fideli traditione referuntur. Sic qui vel nunquam ſciret furtum eſſe vetitum, illud tamen diſceret,

discerent, cum passim audit & videt, in furcam agi fures.

℞. 3. Ex Aristotele II. Ethicor. VII. *Sermonum eorum, qui circa actus versantur, universales quidem magis communes, particulares vero magis sunt veri. Actus namque circa singula sunt: quibus sermones rationesque consentaneas esse oportet.*

In quem locum notat Sapientissimus Aguirre, nisi particulares regulæ in moralibus habeantur, casuros nos in errorem Stoicorum, peccata omnia æqualia asserentium. *In hoc*, inquit, *dissident ab habitibus practicis theorici seu speculativi, quod horum tota vis est in axiomatis ac thesibus generalibus, quibus nituntur: Practici autem, ut Ethica Philosophia, potius insistunt singularibus: & ex iis evidentius notis regulas generales tradunt.* Particularia ergo notiora sunt universalibus & hoc ipso aptiora ad significandum Jus naturæ. Vid. Cap. V. Them. XII. XIII. & XIV. & ibid. Th. VIII.

Objectio Principia debere esse innata.

Them. II. Frustra objicitur: Principia cognoscendi juris naturæ omnia debere esse naturæ congenita, insita, & *Innata*.

Negatur.

℞. 1. Id esse falsum. Imo potius natura nostra dum capax est exteriorum & interiorum admonitionum, debet per utrasque deduci atque juvari. Deinde Status noster jam non est amplius nude naturalis, sed adventitio vestitus & ornatus. Sicut ergo naturali nudo statui potius conveniunt significationes internæ; ita & adventitio statui præclare conveniunt externæ; quia & ipse adventitius plurimum in externis versatur. Vid. Them. IX. n. 10.

℞. 2. Si hæc objectio valeret, deberet esse certum, dari ideas *innatas* ipsi animæ, nunquam acquisitas studio. At hoc minime certum est. Immo certius est contrarium, quod multis argumentis probat *LOCKIUS de Intellectu humano* toto libro I. & experientia docet infra Them. IX. n. 10.

Them. III. Leges *civiles* maxime Romanas *Canonicas* & cetera quæ sequuntur male exturbant Heterodoxi à Jure naturæ propterea, quod à Sinensibus & Japonibus non sint receptæ, ut loquitur Heineccius. Neque ideo, ut scribit Gundlingius, *quia non omnes veritates naturales ex Corpore Juris disci possunt.*

℞. 1. Ne Poëtæ quidem ac Philosophi Græci aut Romani sunt à Japonibus recepti, & tamen admittuntur ab Heterodoxis ad Jus naturæ ex iis discendum.

℞. 2. Nec Puffendorffius nec Heineccius est à Sinensibus receptus, & tamen dicunt jus à se descriptum esse jus naturæ, & ex ipsorum libris ac scholis hoc disci posse.

℞. 3. Ista cautio conveniret illi magistro, qui cathedram haberet in Japonia: Non huic, qui in media Europa scribit, in qua receptum est & naturaliter justum agnoscitur jus Romanum. Quod jus olim stante Romæ Imperio à tribus orbis partibus fere est observatum.

℞. 4. Quomodo probabit Heineccius etiam de Sinensibus, eos Jus Romanum non agnoscere pro naturaliter justo? certe natio tam humana Jus tanti imperii Romani à magno Imperatore editum suspiciet ut valde rationabile, si ipsis explicetur: Sicut nos doctrinam moralem Confutii, excepta religione, pro tali habemus. Aut si Imperii Codices stulti & irrationabiles videbuntur Sinensibus, quales videbuntur libelli Heineccii?

℞. 5. Neque ex Gundlingio, Heineccio, Wolfio &c: *omnes veritates morales* disci possunt: Ergo & Gundlingius & Heineccius & Wolfius sunt excludendi à discendo Jure naturæ.

℞. 6. Sophisma Gundlingii consistit in illatione rei determinatæ ex suppositione confusa. Non omnes, id est, *aliquæ indeterminate* veritates non possunt disci ex S. Scriptura: Ergo *determinate ista* de officiis naturæ non potest ex ea disci. ut si dicam: Non omnes libri apte tradunt Jus naturæ: ergo Gundlingii liber inepte illud tradit.

Them. IV. *Jus Civile* non est ideo excludendum à jure naturæ, quod gentium exterarum controversiæ non possint decidi ex eodem.

Jus Civile non excludendum, eo quod gentium controversiæ ex eo non deciduntur.

Heineccius in præfatione sic interrogat. *Quid vero si gens quædam cum Turcis vel Sinensibus vel Japonensibus de violatis fœderum legibus expostulat? His scilicet facile persuadebitur, justa esse omnia, quæ non dicam ICti, aut Pontifices Romani, vel Thomas Aquinas, sed ipsi prophetæ ac Apostoli scripserunt* &c. Ex quo vult, Jus civile non pertinere ad discendum Jus naturæ.

℞. 1. Si hoc Sinensibus non persuadebitur, ne illud quidem persuadebitur, justa esse omnia, quæ Heineccius, Puffendorffius &c. scripserunt.

℞. 2. Imo ne possunt quidem hæc posteriora justa videri, si justa non videntur illa priora: quia Heineccius pleraque eadem dicit, quæ in Jure Civili &c: dicebantur: nisi quod multo inefficacius

ficacius & ſteriliter dicat. Si igitur abjiciendum Jus Civile, abjiciendus etiam Heineccius.

℞. 3. Magnæ curæ Heineccii, quas ſibi nec rogatus peperit, ut de Japonum bellis componendis tam neceſſarium librum ſcriberet, nunquam ab iis legendum.

℞. 4. Si à Japonibus violatæ ſunt *leges fœderum*, quæro, habentne tales leges, conſuetudine, ſcriptis aliove modo ſtabilitas? Ex his ergo repetent deciſionem. Si non habent hodie, illas cras vix recipient ab Heineccio. Vid. Cap. II. Th. XXX.

℞. 5. Heineccius hic committit Sophisma quod vocant accidentis. Juri Civili per accidens eſt, quod ignoretur à Sinenſibus: & Heineccius vult, Jus Civile per ſe eſſe inidoneum ad Jura naturæ agnoſcenda. Item eſt Sophisma conſequentis, & à particulari ad univerſale illegitimæ concluſionis: Ex jure Civili non diſcunt Sinenſes: ergo nemo.

Jus Civile non excludendum ob id, quod non decidat lites Christianorum.

Them. V. Neque ideo à jure naturæ excludendum eſt Civile, quia ex hoc non poſſunt decidi controverſiæ populorum Chriſtianorum.

Præter omnia enim prædicta Reſpondeo 1. Neque ulla poteſt oſtendi controverſia Principum, quæ hactenus ex Grotio & ceteris fuerit deciſa. Nam quod partes litigantes aut bellantes in ſcriptis interdum allegent Grotium & alios, hoc non decidit rem. Allegantur enim etiam Jura Civilia; quibus tamen decidendi vim non admittit Heineccius.

℞. 2. Si dixerint, non ex Grotio, neque Puffendorffio, ſed ex rationibus eorum (in his enim conſiſtit jus naturæ) deciſionem faciendam: nihil efficiunt. Nam rationes multo meliores, clariores copioſiores & confirmatiores reperiuntur in Juris Civilis conſultis, Politicis &c. Ergo ſi poteſt deciſio fieri ex rationibus Grotii & aliorum talium, qui eas tantum expiſcati ſunt ex aliis &c: melius idem fiet ex rationibus ICtorum & ipſius Juris Civilis.

℞. 3. Si dixerint potuiſſe cauſas principum decerni ex Grotio, ſi modo voluiſſent Principes. Idem meliore jure dico de Jure Civili, ſi voluiſſent ex eo deciſionem accipere Principes.

℞. 4. Præterea nulla deciſio litium fit à ſola lege, ſed aut judex requiritur, aut arbitrium ſaltem, aut conventio qualiſcunque, aut denique arma.

℞. 5. Si dixerit Heineccius, ſaltem ex Jure naturæ ſcripto poſſe litigantibus aulis ſuggeri ea, quæ ipſis oſtendant jus faſque, aut quæ perſuadeant, ut juri locum dent. Nimis ſimplex Scholarcha eſt Heineccius & aularum ignarus: Nunquam deſunt aulis rationes ſeu pro bello ſeu pro pace: nunquam deſunt exceptiones rationum: ne eo quidem tempore defuerunt, quo literis & ſcholis carebant. Et ſi hoc petitur, rationes nempe in utramque partem, inveniuntur in anterioribus Theologis, ICtis & Politicis tot ac tantæ, ut vix poſſit nova aliqua ab Heineccio excogitari, quæ priores latuerit. Vid. Cap. II. Them. XXX.

℞. 6. Sophisma iterum multiplex hic committitur: Ex Jure Civili non poſſunt decidi ampliſſima negotia: ergo neque cetera &c. Ex Heineccio non poſſunt decidi principatus: ergo nec ſtillicidia.

J. Civile non excludendum, ut ſciatur, quid hoc jure & jure naturæ obligeris.

Them. VI. Neque ob hanc cauſam à jure naturæ excludendum eſt *Jus Civile*, quia aliàs neſcirent homines, ad quid obligati ſint ex jure naturæ, ad quid vero jure civili. Item cur ex jure civili poſſint ad hoc aut illud obligari?

℞. 1. Non eſt neceſſaria notitia hujus diſtinctæ obligationis, niſi in paucis, v. g. matrimonialibus &c: Et naturalem obligationem tum à puero diſcunt ex doctrina Chriſtiana: tum in caſibus dubiis abunde explicata eſt per tot Juris & Theologiæ interpretes, cum quibus in nullam comparationem veniunt iſtorum novorum turbida compendiola. Add. Cap. VIII. Them. IX. Adhæc ad præcepta Juris Civilis obligantur ipſo jure naturæ. Cum Jus Civile ſit *ipſa ratio*, ſicut confiteri debet Heineccius, Gundlingius & ceteri.

℞. 2. Ratio cur in univerſum obliget Jus Civile, paucis verbis dari poteſt; quia fundatur in doctrina Status & Juris Capite primo & ſecundo à nobis propoſita.

℞. 3. Pro caſibus autem legum & ſingulis legibus Ratio tum in ipſis legibus ſæpiſſime aſſignatur: tum ab ICtis ampliſſime inquiritur, & cuilibet ſtudioſo in ipſis Collegiis Juris ſollicite oſtenditur: Quia *ratio eſt anima legis.* In aliquibus autem non eſt neceſſarium: *Non enim omnium, quæ à majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi debet.*

Jus Civile eſt ipſum Jus Naturæ.

Them. VII. Ipſe Heineccius ceteríque fatentur, Jus Civile Romanum eſſe *IPSUM JUS NATURÆ practicum.*

1. Nam in præfatione ait: *Siquis maximam Jurisprudentiæ Romanæ partem JUS NATURALE FACTIS HOMINUM APPLICATUM dixerit, is me non admodum habiturus ſit* diſ-

dorffio nec Wolfio, nec in ullo fere est idem ordo, nisi qui alterum penitus exscripserit. Ut autem ordinem Juris Romani tueantur, id ego operæ JCtis transcribo: qui facile sciunt, quam multa sint *inversa* in ordine novo, quem Heineccius invehere tentavit in Jus Romanum. Sed hoc jam nihil ad me.

8. Eandem fere cantilenam cantat D. COCCEJUS. Is enim in Præfatione *Novi Systematis Justitiæ naturalis & Romanæ*, editi Berolini an. 1740. apud Joannem Petrum Schmid in 8vo, sic statim incipit. §. I. GROTIUS dum „ incomparabile illud de Jure belli & „ pacis opus publici Juris fecit, decla„ ravit in ipsis prolegomenis, se juris „ prudentiam privatæ diligentiæ studio „ adjuvare voluisse, quia *artis formam* „ *ei imponere multi antehac destinassent*, „ *perfecisset nemo*. §. II. Quam infeli„ citer id summus vir peregerit, ex „ ipso tractatu apparet. Præcipuam „ enim juris Romani partem non ex Jure „ naturæ demonstravit, sed, *vel* ex ju„ re naturæ pro certo rerum statu, uti „ dominia & judicia; *vel* ex jure gen„ tium voluntario, uti præcipuos ac„ quirendi modos à JCtis Romanis „ expositos; *vel* ex legibus civilibus, „ ut reliquos acquirendi modos, item „ quasi contractus, & quasi delicta &c. „ §. III. *PRIMUS* B. Parens (Coc„ cejus Senior) speciales juris Romani „ partes ex juris naturæ principiis feli„ cissimo ausu illustravit &c. §. IV. „ Cum vero semper persuasum mihi „ fuerit, JCtos non sine ratione do„ cuisse, Jus Romanum collectum esse „ ex præceptis *juris Gentium*, à pri„ ma juventute in id animum intendi, „ ut *confusam juris Romani disciplinam* „ *in artem redigerem*, adeoque leges „ Romanas ex ipsis suis fontibus ex„ plicarem. §. V. Ad finem hunc obti„ nendum alia demonstrandi via usus „ sum, ac illa, quam B. parens - - ele„ git. Secutus potius sum in demon„ strandis juribus hominum inter se ve„ teres JCtos, conditores illos juris „ Romani. - - - §. IX. Dum enim *fon„ tes juris naturalis* explicamus, *prin„ cipia simul Juris Romani proponimus*. „ §. X. Ex processu hujus operis ap„ parebit (pergit Coccejus) quam sua„ viter conclusiones juris Romani cum „ ratione naturali conveniant. Ap„ parebit, inquam nullam in legibus „ Romanis, quatenus in Pandectarum „ libris continentur, superesse iniqui„ tatem; & ea, quæ *mera arbitria* po„ puli Romani vel Prætoris vel Sena„ tus *HACTENUS visa sunt*, lucem „ ex æquitate naturali accipere.

Postquam hæc dixisset D. Coccejus statim incipit librum systematis sui primum, atque in ipso Procemii initio §. I. sic habet: „ Jurisprudentia Ro„ mana ideo saltem obscura, & ratio„ ni sæpius minus conveniens videtur, „ quia corpus illud juris quod vocant, „ *ABSQUE OMNI ORDINE* tum „ titulorum tum Legum compilatum; „ *principia autem generalia* ex quibus „ singulæ leges tanquam totidem con„ clusiones sequuntur, nullibi exposi„ ta sunt, etsi leges illæ plerumque „ *rationibus naturæ* adstruuntur. §. II. „ *Hæc principia generalia, hos fontes le„ gum Romanarum*, id est *Rationes na„ turæ*, quæ in Corpore illo disper„ sæ sunt, præsenti opere proposui„ mus, adeoque Jura Romana ex *suis* „ *principiis*, id est, ex ratione natu„ rali deduximus, eoque probavimus, „ *Jus Romanum vere ex principiis Ju„ ris naturalis & gentium collectum* „ *esse*. Hactenus D. Coccejus.

9. Non pauca in his invenio satis confusa, quæ obiter saltem & per transennam notare lubet, ut appareat, quid spei ex heterodoxis juris naturæ doctoribus supersit, id quod identidem ostendere mihi incumbit. Cumprimis in ea opinione est D. Coccejus, ante Grotium *multos* tentasse, *Jus Romanum in* scientiæ ordinem redigere. Non ergo heterodoxi, non Grotius, non B. parens, non ipse D. Coccejus sunt primi, qui in hoc desudarint, quod tamen §. III. indicare videtur. 2do Grotium ipsum id infeliciter peregisse. Igitur opinione D. Cocceii falsi sunt clamores heterodoxorum, iactantium, hunc unum esse Jovem statorem in pejus semper ruentis ignorantiæ. 3tio Peccatum Grotii hoc fuisse, quod jus Romanum *non ex Jure naturæ demonstraverit, sed EX JURE NATURÆ PRO CERTO RERUM STATU*, ut Dominia, Id quod mihi haud satis accurate dictum videtur: videtur enim conficere hanc sententiam: Grotius *Jus civile non demonstravit ex Jure naturæ abstracto, sed ex jure civili*, vel etiam habet sententiam hanc: *Grotius Jus naturæ hypotheticum non demonstravit ex jure naturæ abstracto, sed ex jure naturæ hypothetico*. Nam mihi quidem Jus civile & Jus naturæ hypotheticum sunt fere idem. 4to Quamvis parens Cocceii partes juris Romani ex juris naturæ principiis demonstravit *PRIMUS*, nihilominus filius Coccejus sibi persuasit JCtos docuisse, Jus Romanum colle- Ineptiæ D. Cocceii.

ctum esse ex præceptis Juris gentium; atque ob eam caussam decrevit confusam juris naturæ disciplinam in artem redigere, hoc est leges Romanas ex fontibus explicare. Si quis quid cohærens in hoc sermone repererit, ei vehementer gratulabor. Quamvis parens *primus* fuerit, tamen ego in artem redigam jus, quia JCti docuerunt etiam ante patrem, Jus Romanum ex Jure Gentium peti? Quamvis Columbus primus fuit, qui aliquot insulas detexit, tamen ego inventionem novi orbis in artem redigam, quia Geographi docuerunt, insulas esse natas ex terra: igitur ego ex ipsa origine inveniam insulas. 5to Istud etiam non satis perspicio: B. Parens *PRIMUS felicissimo ausu* partem Juris Romani ex principiis Juris naturæ illustravit: at ego filius illud aliter faciam: non faciam ut B. parens ex jure naturæ fecit: sed faciam ut *veteres* JCti, conditores Romani. Pater meus *primus* Felix fuit, adeoque veteres ante ipsum fuere infelices. Propterea ego nolo felix esse in docendo, quemadmodum Pater; sed faciam ut veteres, id est infeliciter. Male hæc sonant. Aut si veteres felices fuerunt, non primus felix B. parens. 6to Post suum laborem sperat D. Coccejus deinceps exemptum iri illum errorem, qui *hactenus* obtinuerat, nempe in Pandectis *mera arbitria* populi Romani contineri: Quomodo autem *hactenus* id visum est, cum jam *veteres* JCti & conditores legum Romanarum docuerint, leges Romanas non ex *arbitrio mero*, sed ex Jure Gentium Collectas esse. 7mo Quæ in Proœmio sequuntur, mihi meræ tenebræ sunt. Ita enim sonare mihi videntur. In jure Romano non exponuntur Principia generalia legum, sed tantum Rationes naturæ. Ideo ego Jus Romanum ex ratione naturæ deducam, & sic deducendo probabo, Jus Romanum ex principiis juris naturæ & gentium collectum esse. Nescio ego, an principia generalia legum & rationes naturæ diversæ inter se sint? Jus Romanum non est deductum ex principiis generalibus, sed ex rationibus naturæ: hoc peccatum correcturus Coccejus quid faciet? haud dubie Jus Romanum non deducet ex rationibus naturæ, sed ex principiis generalibus. Id quidem sperabamus nos, sed spe præcoci; quippe Coccejus §. II. nihil aliud se fecisse fatetur, quam ut *Rationes naturæ* proponeret. Si nostri Scholastici ac Theologi morales hac scribendi ratione uterentur, nemora tota in ferulas non sufficerent, quibus stupidi illi homines vapularent. 8vo Adverto, D. quoque Coccejum male tornatum sermonem huc tamen deducere, ut cum Heineccio atque Gundlingio conspiret: nimirum Jus Romanum esse quidem ipsam rationem, sed propter ordinem Coccejo displicentem non posse Jus naturæ disci ex Jure Romano. Hoc adeo compulit Coccejum, etiam post Grotium, & post B. Parentem, alterum infelicem alterum felicem, ordinem & viam aliam tenere nempe eandem quam Conditores Juris Romani tenuerant. Considera, te oro, prudens lector: Jus Romanum illum habet ordinem, quem ei dederunt Conditores sui & veteres JCti: Sed hic nullus est ordo Igitur venit Coccejus filius, & ut ordinem ex nullo aliquem faciat, servat ordinem veterum, qui idem nullus est.

10. Quocirca *illud præclarum*, quod nescivit Heineccius, ante multa secula à nostris feliciter est occupatum & Heterodoxi illud præclarum quærentes alibi atque in suo fundo semper coacti sunt ad eos ire mendicatum, quorum paupertatem elato supercilio exsibilaverant. Quique hæc rite expenderit, agnoscet, spero, post multas contradictiones ab his novis doctoribus ad nihil demum aliud deveniri, quam ad id ipsum, quod carsperant, haud paulo deterius faciendum. Nec indignentur nobis, oro, si illis applicet antiquitas nostra idem, quod Jobus in amicos non satis sinceros questus erat. *Nunc autem*, stomachabatur, *derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei: quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo &c. & mandebant herbas & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum: Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.* Si antiqui doctores singuli eriperent his novis pennas, quas sibi inde collegerunt, appareret turpis nuditas eorum, & ingens paupertas. Nunc tamen non cessant deridere veteres, quorum spoliis vestiti sunt toti; & si quid quantumvis perexiguum proferre potuerint, concurrunt & clamores plausus que cieant, jam ad nauseam totius Europæ, cumprimis infelicis Germaniæ nostræ.

Optata Heineccii impleverunt nostri ante multa secula.

Them. VIII. Falsum est dogma, siqui asserunt, in Jure naturæ non esse locum *AUCTORITATI*, sed *tantummodo Rationi.*

Auctoritas, non sola ratio valet in Jure Naturæ.

1. Auctoritatis necessitas ad intelligendum jus naturæ est fundata ac provenit ab ipsa natura. Vid. Cap. VI, Them. III.

2. Sen-

2. Sensus communis, qui est principium Juris naturæ agnoscendi internum, plurimum tamen *innotescit* per auctoritatem. Qui enim solus aliquid intra semet sentit & experitur, is non statim scit, an iste sit sensus communis, ac naturalis ac rectus: sed debet probare spiritum: & inter alia debet recurrere ad sensum communem, suumque sensum cum *aliorum* communi sensu conferre, cumque eorum exemplis & doctrinis. Hoc ipsum autem est auctoritatem ad cognoscendum jus naturæ advocare.

3. Equidem possunt contra hoc aliquæ cavillationes fieri, easque facit Bælius: sed provocare licet ad omnes bonos non profligatos, an aliter revera & practice res habeat.

alias fit locus juri cerebrino

4. Quod si aliter haberet, & rectum esset omne id quod quilibet intra se privatim existimat, nullo alio advocato in consilium exteriore, nullum jus poterit unquam habere locum. Fiet enim *JUS CEREBRINUM*, & quod libet licebit, regnabitque *SPIRITUS PRIVATUS*. Leges interpretabitur quilibet pro lubidine: religio supernaturalis hoc ipso excludetur, quia ratione *comprehendi* nequit: cetera fient quæ unicuique consideranti facile occurrunt. Denique animadvertit S. *Cyrillus* Hierosol. Catech. V. de Fide, num. III. *Neque vero apud nos tantum, qui Christi nomine censemur, magna est fidei commendatio, verum etiam universa, quæ in mundo geruntur & ab eis quoque, qui alieni sunt ab ecclesia, per fidem transiguntur. - - - Nam etiam si scripturas non recipiant, proprias vero quasdam afferant doctrinas, easdem etiam per fidem recipiunt:* Fides autem nititur auctoritate. Vid. *Cap. IV. & Cap. V. Toem. XXIX.* & seqq.

& Societas subvertitur.

5. Auctoritas adeo necessaria præsertim Statui *sociali cuicumque* moderno, ut sine ea nullus sit, sed chaos. & auctoritas frequentissime etiam contra rationem privatam est admittenda,

Puffendorffii contradictio.

sequenda, eidemque parendum. Sic filii adolescentes sæpe contra rationem suam, quæ adhuc debilis est, tenentur facere præcepta patris. Sic uxor marito, servus Domino, discipulus magistro, miles duci, civis consuli, aulicus principi quotidie obtemperant, etiam cum ipsorum ratio contradicit; etsi rationem non capiant, qua Dux, aut Princeps agit vel jubet. Atque hoc non in rebus flocci, sed summis, ac tantis, in quibus obedire non liceret, nisi esset obligatio naturalis: e. g. dum toti exercitus in mortem ruunt, dum totæ civitates & provinciæ excidio, parvulorum cædibus, fœminarum stupris, sacrorum proculcationibus sese exponunt. Quoties duo cives litem gravem apud judicem agunt, magnis advocatorum studiis, isque causa cadit, de cujus bonitate physice ipse certus est, & tamen captivato intellectu obtemperat, etiam conscientia ductus ob hoc saltem ne rem turbet publicam? nisi potius Divinam in hac auctoritate providentiam adoraret. Puffendorffius igitur, qui totum jus naturæ constituit in socialitate, ejusque executionem in ipsa societate; is totum ædificium suum destruit, si excludit auctoritatem. Cum auctoritas sit medium prope unicum, quo jura socialitatis in ipsam societatem propagentur, & in eadem conserventur: auctoritate autem sublata necesse sit omnem societatem dissolvi, adeoque omnem juris naturæ Puffendorffiani tam agnitionem quam executionem cessare.

6. DEus sic etiam providit totis gentibus & societati complexæ: ab orbe enim condito fuit semper aliquis monarcha, cujus metu & auctoritate multæ minores gentes subditæ & vicinæ continerentur in officio, nec tam facile aut prompte in quotidiana bella & injurias prorumperent: Quanquam etiam hi abusi sint auctoritate, sicut nullus est homo qui non etiam abutatur ratione.

7. Quid quod auctoritas sit pars legis naturæ? Nam *honora patrem & matrem*, non est situm in quibusdam inanibus ceremoniis, sed in obsequio, ut per eorum auctoritatem discamus, quid nobis sit faciendum. Quod cum non ad solos progenitores sed ad quoslibet, qui patrum loco esse possunt, pertineat, ad magistratus, ad Principes &c. liquet vel hinc, quam perniciosam reipublicæ, & periculosam Principibus Doctrinam semiuent Juris naturæ novatores. Si enim ratio naturalis est id, *quo unico dirigenda* vita est etiam in statu moderno non nude naturali, *exclusa auctoritate*, obsecro quid erit Princeps, quid magistratus? Si leges civiles item per rationem examinandæ sunt, ut ratione earum non deprehensa fas sit ab iis desciscere; quid facient Principes, quorum jussa sunt illæ leges?

Absque auctoritate ruit potestas juris naturæ

8. Monstrosa est Novatorum doctrina ac secum pugnans. Jam enim à jure naturæ excludunt omnem auctoritatem, solaque ratione vivendum decernunt: mox in eadem disciplina docent, Principis potestatem, infini-

finitam, etiam supra sacra esse; idque docent, in Jure suo naturæ. Nullus enim est istorum novatorum, qui non huc tendat; eo, credo, consilio, ut corruptis & corrumpentibus libris viam faciant: Si enim hoc non docerent, Vulcanus in eorum libros armaretur à quibusdam. Malunt ergo contradictoria docere, quam non dissentire ab omni antiquitate, præcipue Catholica.

Aristoteles admittit auctoritatem in demonstrandis obligationibus Juris Naturæ.

9. Aristoteles agnovit, ad inveniendas & probandas naturales hominis obligationes recte servire auctoritatem. Nam Lib. I. Ethicor. Cap. VIII. ait. *Considerandum est igitur de Summo bono & fine, non ex conclusione solum & iis, ex quibus est IPSA RATIO, sed ex iis etiam, QUÆ DE IPSO DICUNTUR. Vero namque omnia, quæ competunt, consona sunt, à falso autem cito ipsum discrepat verum.* Itaque Aristoteles ex eo, quod antiqui de fine hominis abierint quidem in varias opiniones, nullus tamen Virtutem à ratione finis excluserit, infert: Ergo verum debet esse, virtutem esse finem. *Hæc partim multi & antiqui, partim pauci virique dicunt præclari, quorum neutros tota via aberrare, sed aliqua ex parte in pluribus vera attingere, consentaneum est rationi.* Ibid.

Item Plato.

10. *Plato* in Theæteto ait: *Abunde à nobis adversus tuum præceptorem dictum est, quod necessario fatendum illi sit, alium alio sapientiorem esse, & illum quidem sapientem hominem rerum* (scilicet *agendarum*, quia loquitur de justo ac lege) *esse mensuram: nihil autem necesse esse, me, qui imperitus sum, esse mensuram.*

& Wolfius.

11. *Wolfius* in præfatione Philosophiæ practicæ profitetur vulgus, & eos qui vulgo non altius in moralibus sapiunt, in jure naturæ *teneri* stare *auctoritate* sapientum. Hoc igitur supposito, quod etiam aliter fieri in hoc humano genere non potest, id solum quæritur, quinam sint illi, qui in moralibus altius & qui humilius sapiant? Ausim ego provocare ad experientiam, & testes voco eos omnes, qui conscientiæ atque gestorum aliorum notitiam habent. Rustica plebs, juventus, & inter doctos illi, qui simplices magis quam acuti sunt, an non isti solidius insistant uni principio morali, quam sophorum istorum turba, naturalistarum præcipue, qui dum naturam quærunt sine naturæ principio, non possunt ad prima pertingere, sed semper in ultimis hærent. Unquamne simplex aliquis vir tanta in moralibus sophismata pro fundamento agendorum statuit, quanta Puffendorffius ac Wolfius, aliique sophi. Vid. Cap. X. & XII. XIII. XVI. & XVII. Respondeat Wolfius: an altius sapit, qui finem hominis claudit cum corpore, an Plato & humilis plebs, qui eundem quærunt in æternitate? An altius sapit is, qui sine DEO per sceleratum atheum servari legem naturæ, acquiri virtutem, summum bonum ac felicitatem obtineri sentit ac docet; an vero is potius, qui solum DEum esse primum verum ac summum bonum, cetera omnia nonnisi hinc & ab illo fonte bona, justa, sancta que esse firmissime tenet ac sentit, seu sententiam hanc subtilis Philosophus vocet opinionem seu existimationem, seu fidem aut persuasionem seu scientiam. An non potius profani sunt & curvæ in terras animæ, qui justitiæ regulam non in cælo quærunt, sed in luto humanæ carnis & essentia etiam animæ humanæ, quæ per se nihil est? Nonne hi potius evanuerunt in cogitationibus suis, & traditi in reprobum sensum cum DEum agnoscere se dicant, tamen non sicut DEum glorificaverunt, sed DEI negatoribus amici facti *summum bonum*, id est *finem omnium bonarum actionum & moralitatis principium* in essentia ac natura, quæ per se non est, reposuerunt.

Auctoritas indicat Jus naturæ etiam ex heterodoxorum sententia.

Them. IX. AUCTORITAS non sola ratio est principium indicativum Juris naturæ etiam ex Heterodoxorum doctrina, & alias ex ipsa experientia. Adversarii peccant in Cap. III. Them. IV. & Cap. IV. Them. I. &c.

1. Puffendorffius, qui in Præfatione legem edixerat, *solis rationibus* secum agendum esse, is vitio vertit Grotio, quod Juri Belli & pacis quædam perperam dicta inseruerit, *per quæ etiam veris ac utiliter dictis AUCTORITAS detrahitur.* Curanda igitur illius opinione in jure naturæ scribendo auctoritas. Idem porro L. II. J. N. Cap. III. §. 14. ait: *Nobis nulla via propior videtur & magis adposita ad investigandum jus naturale, quàm ipsam hominis naturam, conditionemque, & inclinationes adcuratius contemplari.* Recte; sed non est hoc inventum Puffendorffii. Nec Socrates ita fungus fuit, ut aliunde repeteret: nec Cicero Lib. IV. de Finibus Cap. X. & totis illis libris & libris de Legibus maxime primo. Verbo omnes Philosophi & sapientes id fecerunt.

2. *Adcuratius* inspecta natura quid tandem novus inventor deprehendit? Tria tantum 1. Amorem sui super omnia seu maximum 2. Summam imbecillitatem. 3. Propensionem hominis ad nocen-

nocendum jam ex ſola libidine jam omnino ex neceſſitate. Ex quibus eruit neceſſitatem *Socialitatis*, cui totum jus naturæ inædificat. Unde videas imbecilitatem intellectus ſibi ſoli credentis. Si enim Puffendorffius vel parum dare voluiſſet diſciplinæ & auctoritati majorum, ab his potuiſſet diſcere multo plura ac meliora ex quibus jus naturæ eſſet cruendum. Qualia nos ſupra indicavimus non à nobis inventa ſed ab aliis. Nunc autem ſe ſolum adhibens in Conſilium, invenit tria ſola, eaque falſa & ſecum pugnantia.

3. Falſiſſimus eſt enim & Sacrilegus *Amor ſui maximus*, & ipſum verum Naturaliſticæ Infidelitatis ac Atheiſmi fundamentum, minime vero Juris. Ille *nocendi appetitus*, quem ait, falſus eſt? non enim ex ipſa hominis nuda natura oritur, ſed ex ſocietate demum: qui enim ſolus poſſideret aliquid vel ſolus viveret, non haberet appetitum nocendi cuiquam, cum tamen veram naturam humanam haberet.

4. Pugnant etiam iſta ſecum: Nam ſi homo animal eſt ex *lubidine & ipſa neceſſitate tam noxium*, præſtat ab omni ejus conſortio ſibi longe proſpicere: & DEus obligaos ad ſocietatem iſtarum ferarum colendam, magnam pœnam immerenti impoſuiſſet. Vide iſta latius Cap. XIII. Them. V. &c.

ob imbecillitatem unius hominis. 5. Si vera eſt illa, quam prope infinitam Puffendorffius facit imbecillitas hominis, ut ſine *hominum* auxilio *nihil* fere poſſit: conſequitur hinc, hominem maxime indigere doctrina, diſciplina, id eſt auctoritate aliorum hominum, neque ad aliud magis, quam ad diſcendum officium humanum; cum his officiis inſtructi ex utero matris non prodeant. Hinc ille immenſus appetitus ſciendi ac ſciſcitandi in puerulis, qui toties petendo ipſa naturæ voce jubent, auctoritate parentum vel præceptorum ſibi accendi lucernam juris.

puerorum rudium. 6. Puerorum inſtar ſunt innumeri alii homines plebeij, agreſtes, aliique rudes, quibus tam eſt tenuis ſavilla rationis, ut ex eodem vix decimam partem officiorum, æterna omnia ex ſola fere auctoritate haurire debeant: caque longe maxima eſt generis humani pars.

Ipſorum heterodoxorum. 7. Ipſum Heterodoxorum exemplum probat, auctoritatem valere ad diſcendum jus naturæ. Si enim hic non valet auctoritas, nullus debet ſuſcipere magiſterium, aut docere quemquam jura naturæ: docentis enim multa debet eſſe auctoritas. At ipſi per annos centum tanto iſta docendi pruritu ſunt correpti, ut quotannis novus aliquis Juris naturæ Doctor in ſcenam prodeat, pro inventis à ſe tanquam pro ipſius naturæ aris pugnans. Igitur agnoſcunt iſti, ad addiſcenda jura naturæ non ſatis eſſe appetitum ſocietatis, ſed & chartas & libros conducere, absque hoc ſi eſſet, chartis perperciſſent, atque homines noſtros permiſiſſent ſolam meditari ſocialitatem.

8. Neque dicant, ſuos libros non conſtare auctoritate, ſed *IPSA RATIONE*, id quod Heineccius de ſuo libro profitetur. Nam id ſi quidquam veri haberet, non poſſent recentiores contradicere prioribus, neque Heineccius illos anteceſſores ſuos poſſet neceſſario derelinquendos declarare, *ipſi enim rationi* refragari, *ipſam rationem* deſerere piaculum eſt. **quorum libri non ſunt ipſa ratio.**

9. Puffendorffius Jur. Nat. Lib. II. Cap. III. §. 13. admittit: *Qui autem per ingenii hebetudinem demonſtrationes nectere ignorat, valde impudens eſt, ſi ſui cerebri dictatis, quatenus à RECEPTIS SENTENTIIS abeunt, aliquid tribuendum putaverit.* Qui autem ſunt illi, qui non ignorent demonſtrationes nectere in moralibus? Non *Grotius*, quem contemnunt plurimi, ut Philoſophia carentem; non *Puffendorffius*, cujus, cum ſerio quid agit, tot fere ſunt paralogiſmi & ineptiæ, quot verba, quod Cap. XIII. oſtendimus. Non *Wolffius*, Capite XV. & XVI. à nobis denudandus. Non Thomaſius, Kemerichius &c. Quia hi omnes mutuo ſe accuſant ignorantiæ, & falſorum principiorum. Igitur hi omnes *impudentiſſimi ſunt, ſi ſui cerebri dictatis, quatenus à RECEPTIS SENTENTIIS abeunt, aliquid tribuendum putaverint.* Ergo etiam doctiſſimi quique & demonſtrationum nectendarum ſua opinione peritiſſimi indigent auctoritate *receptarum ſententiarum*, ne ab iis diſcedant. Sic quidem Puffendorffius contra ſuasmet regulas fateri cogitur, ac vel imprudens veritatis invicto imperio parere, qui ibidem dicere pergit: *Vulgo autem, quod legem naturæ ex populari informatione uſuque publico haurire ſolet, ad ejusdem certitudinem SATIS ESSE DEBET AUCTORITAS ſuperiorum, qui illud in civitatibus exerceri curant; & quod ipſi rationes probabiles deſint, quibus ejusdem veritas labefactari aut convelli poſſit; & quod præſentem ipſius utilitatem quotidie deprehendit. QUO IPSO ETIAM LEX NATURALIS SUFFICIENTER PROMULGATA INTELLIGITUR, UT NEMO ADULTUS*

Puffendorffius auctoritatem admittit in J. N. **impudentes dicens aliter ſentientes.**

ET

ET MENTIS COMPOS INVINCIBILEM EJUS IGNORATIAM OBTENDERE POSSIT. Hæc ille. Quorſum ergo veſtræ ſcholæ? Vulgus plerumque ſincerius agnoſcit jus naturæ, quia legibus credit. Studioſi hi eum leges ad examen audacter vocant, incidunt in libertatem exlegem, Juri naturæ inimicam. Habemus ergo fatendem Puffendorffium, per *auctoritatem publicam* adeo ſufficienter promulgari ſeu ſignificari legem naturæ, ut debiliora ingenia, & demonſtrationum ignara *non poſſint* eam ignorare. Talia autem ingenia cum ſint ex centum hominum partibus ſaltem nonaginta novem cum tribus quadrantibus, conficitur, toti hominum generi, ſi pauculos demas, Jus naturæ demonſtrari

Puffendorffi Libertinismus & Epicurismus

auctoritate. Notanda autem ſunt verba Puffendorffii: Vulgo ſufficere debere auctoritatem ſuperiorum ideo, quia *vulgo deſunt rationes probabiles*, quibus eam convellat: item ideo, quia *utilitatem præſentem* cernit quotidie. Ceſſante igitur apud alios ratione hac duplici & cauſa, quid fiet? Nempe quotidie aliquis *probabilem rationem* invenit, qua convellere ſibi videtur auctoritatem ſuperiorum vel legum, item quoties *utilitatem præſentem* non videt, ſed transgreſſionem in præſens ſibi utiliorem exiſtimat, toties vivet ſecundum hanc, convulſa auctoritate. Per hoc autem docet Puffendorffius facere id, quod Anacharſis dicebat eſſe abuſum in legibus: per hunc enim abuſum, ajebat ad Solonem leges ſimiles eſſe aranearum telis, quibus muſcæ quidem & papiliones irretirentur, at veſpertilio ſuperveniens muſcas cum ipſis telis prorſus auferret. Sic fiet, ut leges miſero tantum vulgo ſint poſitæ, Principes vero, aulici, nobiles, docti, & paulo ultra vulgun emerſi iis ſint abſoluti; quia hi facile invenient aut *rationem probabilem*, qua auctoritatem legum convellant; aut *utilitate lucroque præſente* ducti banc ſequentur velut legem ſuam naturalem, certe Puffendorffianam, calcatis legibus civili, etiamque divina.

Omnes diſcere debent: ergo credere

10. Ariſtoteles pro fundamento poſuit, *Diſcentem oportet credere.* Diſcentes autem (quod ille JCtus agnovit) omnes ſumus, etiam cum alterum jam pedem in tumulo habemus: Nec Pythagaræ à quoquam ſuccenſetur, niſi quod nimium extendit auctoritatem fortaſſis etiam ad ea, quæ non practica ſed ſpeculativa ſunt naturalia, ut Phyſica, in quibus Haud dubie minimus eſt auctoritatis locus: ampliſſimus autem in practicis moralibus. Præterea omnes homines ſemel ſunt rudes, ac debent diſcere: ergo omnes homines ſemel debent auctoritate duci.

Exemplum juvenis ex ſurdo audientis.

11. Hiſtoria ſocietatis Regiæ Pariſinæ Anno 1703. pag. 18. refert de juvene, qui adultioribus annis aurium uſum receperat, is ſurdus, quamquam omnina faceret ac imitaretur, quæ majores geſtu & exemplo docebant, auditu tamen recepto nullum callebat principium obligationis moralis; cum tamen ratione eſſet omnino præditus, & deinde exiguo tempore omnia moralia aliaque principia facile comprehenderet. Nimirum ſurdo defuere principia, quia illa non accepit, quia auctoritas eum non affecitquia caruit organo, per quod auctoritas illaberetur. Adeo vere profundeque definivit Apoſtolus: *Fides ex auditu* eſt, auditus autem per verbum. Roman. X. ℣. 17.

S. Auguſtinus in Jure naturæ primas cedit auctoritati

12. Luculenter hoc ex ipſa ratione oſtendit S. *AUGUSTINUS* in eodem argumento, nempe Libro I. de Moribus Eccleſiæ Cap. II. *Unde igitur*, inquit, *Exoriar? Ab auctoritate, an à ratione? NATURÆ QUIDEM ORDO ITA SE HABET, UT CUM ALIQUID DISCIMUS, RATIONEM PRÆCEDAT AUCTORITAS. Nam infirma ratio videri poteſt, qua cum reddita fuerit, auctoritatem poſtea, per quam firmetur, aſſumit. Sed quia caligantes hominum mentes conſuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perſpicuitati ſinceritatique rationis aſſpectum idoneum intendere nequeunt; ſaluberrime comparatum eſt, ut in lucem veritatis aciem titubantem veluti ramis humanis opacata inducat auctoritas. Sed quoniam cum iis nobis res eſt, qui OMNIA CONTRA ORDINEM ET SENTIUNT ET LOQUUNTUR, ET GERUNT* (nempe cum hæreticis) *nihil aliud maxime dicunt, niſi RATIONEM PRIUS ESSE REDDENDAM, morem illis geram, QUOD FATEAR IN DISPUTANDO VITIOSUM ESSE, ſuſcipiam. . . . RATIONE igitur quæramus, QUEMADMODUM SIT HOMINI VIVENDUM?* Ubi vides Sanctum Patrem de Jure naturæ diſcendo agere, nempe quomodo ſit homini vivendum. Fatetur vitioſum eſſe,

cedit tamen iniquitati hæreticorum Rationem ſolum crepantium.

ut

ut in hoc incipiatur à ratione, iniquitate tamen hæreticorum nil nisi *rationem solum* semper crepantium adactum esse, ut vitio gerat morem invitus.

B. Augustinus auctoritatem commendat in J. N.

13. Iterum *B. AUGUSTINUS* Libro de Quantitate animæ Cap. VII. num. 12. ait: *Aliud est enim cum auctoritati credimus, alind cum rationi. AUCTORITATI CREDERE MAGNUM COMPENDIUM EST, ET NULLUS LABOR. Quod si te delectat, poteris multa legere, quæ magni & divini viri de his rebus* (loquitur autem de speculativis, & omnino mathematicis) *necessaria quæ videbantur, salubriter imperitioribus quasi nutu quodam locuti sunt, credique sibi voluerunt ab iis, quorum animis vel tardioribus vel implicatioribus alia salus esse non potest. Tales enim homines, quorum profecto maxima multitudo est, si ratione volunt verum comprehendere, SIMILITUDINIBUS RATIONUM FACILLIME DECIPIUNTUR, ET IN VARIAS NOXIASQUE OPINIONES ITA LABUNTUR, ut emergere inde ac liberari aut nunquam aut ægerrime queant. HIS ERGO TUTISSIMUM EST, EXCELLENTISSIMÆ AUCTORITATI CREDERE, ET SECUNDUM HOC AGERE VITAM. - - - Si autem cupiditatem istam refrænare non potes, qua tibi persuasisti, RATIONE pervenire ad veritatem, MULTI ET LONGI CIRCUITUS TIBI TOLERANDI SUNT, UT NON RATIO TE ABDUCAT, NISI EA, QUÆ SOLA RATIO DICENDA EST, ID EST VERA RATIO; & non solum vera, sed ita certa & ab omni similitudine falsitatis aliena* &c. Egregie hæc quadrant in larvatos Juris naturæ doctores, velut Divus Augustinus Puffendorffium, Heineccium, Wolffium, Gundlingium reliquamque larvatorum turbam coram habuisset instruendam.

Iterum Augustinus

14. Idem *AUGUSTINUS* inter quinque gradus animæ ad puritatem tendentis hunc profecto proximum constituit: *Societatem humanam magni pendere, nihilque velle alteri, quod sibi nolit accidere: SEQUI AUCTORITATEM AC PRÆCEPTA SAPIENTUM, AC PER HÆC LOQUI SIBI DEUM CREDERE.* Libro de Quant. Animæ. n. 73. Societati ergo adversus est etiam Puffendorffius suaque magalia evertit, cum auctoritatem exesse jubet.

auctoritatem in discendo præcedere docet.

15. Alio loco S. Augustinus de Jure naturæ quomodo illud discendum sit, sic suadet: *Hæc autem disciplina ipsa DEI lex est, quæ apud eum fixa & inconcussa semper manens in sapientes animas quasi transcribitur, ut tanto se sciant vivere melius tantoque sublimius, quanto & perfectius eam contemplantur intelligendo, & vivendo custodiunt diligentius. HÆC IGITUR DISCIPLINA EIS, QUI ILLAM NOSSE DESIDERANT, SIMUL geminum ordinem sequi jubet, cujus una pars vitæ, altera eruditionis est. Adolescentibus ergo studiosis ejus ita vivendum est, ut à venereis rebus, ab illecebris ventris &c, se abstineant. - - - Sequitur ut dicam, QUOMODO STUDIOSI ERUDIRI DEBEANT, QUI SICUT DICTUM EST* (nempe ad leges naturæ) *VIVERE INSTITUERUNT. AD DISCENDUM ITEM NECESSARIO DUPLICITER DUCIMUR, AUCTORITATE ET RATIONE. TEMPORE AUCTORITAS, RE AUTEM RATIO PRIOR EST. Aliud est enim, quod in agendo anteponitur, aliud quod pluris in appetendo æstimatur. Itaque quamquam bonorum auctoritas imperitæ multitudini videatur esse salubrior, ratio vero aptior eruditis; tamen, quia NULLUS HOMINUM NISI EX IMPERITO PERITUS fit; nullus autem imperitus novit, qualem se debeat præbere docentibus, & quali vita esse docilis possit, evenit, ut OMNIBUS BONA MAGNA ET OCCULTA* (hoc est sibi nondum nota) *DISCERE CUPIENTIBUS NON APERIAT NISI AUCTORITAS JANUAM; quam quisque ingressus sine ulla dubitotione vitæ optimæ præcepta sectatur. Per quæ cum docilis factus fuerit, TUM DEMUM discet, & quanta ratione prædita sint ea ipsa, quæ secutus est ante rationem; & QUID SIT IPSA RATIO, QUAM POST AUCTORITATIS INCUNABULA firmus & idoneus jam sequitur* &c. Lib. II. de Ordine Cap. VIII. & IX.

16. Hic, ni fallor, haud pauso prudentior est ordo discendi officii & juris naturæ, quam qualem præcipiunt larvati doctores præposterum; qui jubent adolescentulos, id est rudes, prius ratione sua niti, tum denique auctorita-

CAPUT X.

Num Religio aut Sacra Scriptura sit excludenda ex Jure naturæ docendo, aut ex principiis illius indicativis?

CApitis VII. Themate XIII. præcipuum Juris naturæ indicativum statuimus S. Scripturam. Hoc tanti momenti est, ut illud, & quidquid huc pertinet, accuratius sit examinandum.

Larvati doctores fœdissimos errores invexerunt.

Them. I. Ex falso Juris naturæ studio tam multiplex & monstrosus error prodiit, ut sit fœdum & relatu miserum.

Hoc thema amplissime comprobavit Clarissimus *P. SCHAWRTZ* Juris Naturæ Part. I. Tit. III. Instruct. II. sed & aliàs passim. Quem legendum consulimus, hic tantum paucula specimina deprompturi, exempli duntaxat causa.

Puffendorffii contradictiones.

1. *PUFFENDORFFIUS* in Jure naturæ Religionem à Justo naturali excludit. Et debet sane excludere, quia ex suo principio *Socialitatis humanæ* non potest eam deducere. Contrà in libro de officio hominis ac civis, quod est compendium Juris naturæ, religionem saltem indirecte attingit. Vid. P. *Schwartz.*

2. *Idem* docet, religionem non tantum in statu naturæ nudæ, sed & in civili, & in statu legis gratiæ esse cuivis liberam. Contrà docet, Principes habere potestatem etiam pœnis coërcendi Idololatras, magos, blasphemos. Et Rursus tamen alibi docet, Principes habere potestatem curandi religionem internam subditorum, de *externo* autem cultu non multum sollicitos esse debere.

3. *Idem* docet, leges ecclesiasticas tantum ex *conventione libera* libertate naturali statutas esse, ac ne principibus quidem Christianis fas esse contra tabulas illas conventionales aliquid præcipere, aut aliter quam ex his tabulis definire lites religionis; cum populus in hac parte non renuntiaverit libertati naturali. Ex quo sequitur, religionem non esse officii naturalis, sed permissam tantum libero arbitrio. Item sequitur, à Christo religionem nemini præceptam: aut non obstante Præcepto Christianos, quamvis præcepto agnito se subjecerint, esse liberos ad sequendum vel non. Alibi contrà docet, Principibus adesse potestatem leges ecclesiasticas seu conventionales abrogandi, novasque statuendi. Et rursus contrà docet, nihil in religione posse Concilia; cum quivis propriæ fidei judex sit, donec in supremo judicio judicium à Domino feratur.

4. Atque talia scribit Puffendorffius in instruendo Jure naturæ & in libello de religione ad Jus naturæ exigenda, quod tamen Jus naturæ profitetur se scripsisse pro statu aliquo, qui abstrahat à religione, & qualis status nec sit nec fuerit, nec esse possit, nisi in concavo lunæ. In illo autem statu ajebat non constare de ulla hominis felicitate post hanc vitam, nec de pœnis à DEO statutis aut præmiis. Et quomodo in statu, pro quo scripsit suum jus, potuit constare de extremo judicio? & quidem de judicio supra religionem, quæ ad suum naturale (utpote abstractum & nunquam futurum) jus nullo modo pertineat, cum ea religio actu extet. Igitur manifestum est, istum hominem miscere ima summis, eandemque religionem, quam homines sine revelatione colerent, colendam proponere Christianis, eamque solam. In quæ absona, contraria, & contradictoria eum præcipitarunt tum ignorantia sua tum maxime odium Vatinianum Catholicorum, quorum sacra si per ipsum staret, exusta squalerent omnia.

6. *THOMASIUS* naturalem religionem ad figmenta rejicit, & à Juris prudentia naturali plane excludit. *Alibi* contrà eam ad jus naturæ admittit, sed ultimo loco ac dignitate postremam, ita sane, ut ante omnia cavendum sedulo sit, ne religio supra statum civilem dominetur, sed constanti in servitute teneatur. *Alibi* dicit, justum esse DEUM coli, non autem naturaliter præceptum; quia ratio nihil deprehendat, cur DEUS velit coli sive à singulis sive à societate.

Thomasii fœda doctrina & pugna.

7. *FLEISCHERUS* in Instit. Jur. Nat. docet, absurdum esse, dicere, obligari nos ex regulis justi ad cultum internum. Gloriam DEI non promoveri agendo justa honesta; impostores esse, qui gloriam DEI promovendam curent.

Fleischeri absurda.

R. P. Desing Pars I. H 2

curent. Cultum autem externum DEI tantum ad regulas *decori* pertinere; quia hæ exigunt, ut homo in *indifferentibus* (qualis est cultus DEI externus) sese accommodet aliis. Hactenus fere ex P. *Schwartz*.

Hobbii impietas.

8. *HOBBIUS* seu *Hobbesius* sicut omnem obligationem non nisi ex pactis deducit, ante quæ nihil fuerit justum, ita omnem etiam religionem. Alia præterea impia, æternoque silentio ac tenebris digna.

Velthusii contradictio.

9. *VELTHUSIUS* operum suorum Tom. I. pag. 370. Religionem omnem subjicit principi. Et p. 368. admittit, ex sua doctrina sequi contradictoria, Cap. IX. *in quo quædam, quæ ex dictis profluunt, exhibentur sequelæ. Sequitur*, inquit, *primo, magistratum nunquam regimini subesse ecclesiæ. - - - Si Christianus est, ecclesiæ & regiminis ecclesiastici caput est. Et si magistratus privatis aliquid credendum aut faciendum præcipiat, cui salva conscientia subditi non possunt obsequi &c: tum à publica ipsis licet secedere, privatamque erigere ecclesiam.* Hoc admisso mox tamen eodem loco docet: *Sub magistratu Christiano Naturali uti jure non licet; sed in hac controversia de gubernatione ecclesiæ mandata tantum expressa consideranda & observanda sunt.* Qui paulo ante contrarium docuerat, cum diceret, Belgas seu Hollandos sub Philippo II. rege naturali jure usos secessionem fecisse ab ecclesia & ab religione per Christianum principem Philippum *expresse mandata.* Idem Velthusius inter sequelas suæ doctrinæ ipsemet numerat doctrinam omnium Calvinianorum, quamvis ipsi contradixerit vehementer Academia Lugdunensis. Maxime vero se confirmat horrendâ doctrina *TRIGLANDI* in libro de Civili & ecclesiastica potestate p. 317. *Ad civilem potestatem pertinet judicare & statuere, quænam religio inter cives publice exercenda sit. Si magistratus à VERA religione recedat, FALSAMQUE in locum ejus introducat, sua quidem abutitur potestate, VERUM TAMEN JUS HABET ILLUD FACIENDI*, nempe falsam religionem præcipiendi.

& infanda impietas.

Heineccii secum ipso pugna.

10. *HEINECCIUS* quoque professus scribere jus naturæ pro Sinensibus, imo ne pro his quidem, sed *pro statu fictitio*, qui nec est nec erit, & pro nuda natura; tamen in hoc suo nudo & implumi jure naturæ curam suscipit religionis Christianæ, ecclesiæ & Conciliorum. Expendat autem prudens lector: Si Heineccius scribit jus naturæ pro moderno statu, qua fronte ex illo jubet abesse Christum, Apostolos, leges? quæ constituunt modernum nostrum statum; cum hæ sint illa *certa ac stabilis ratio vivendi*, qua nos vivimus. Vid. Cap. I. Them. I. Si vero scribit Heineccius jus naturæ tale in quo nullus sit locus Christianæ religioni, sed sit ab illa tanquam ab *ignota* abstrahendum, qua scribendi prudentia in hoc suo opere tradit præcepta de religione Christiana, de ecclesia nostra, de Conciliis nostris? Hæc in statu fictitio nudæ naturæ utique non invenerit Heineccius? Nempe omnium istorum larvatorum, nudam naturam clamantium nullus alius unquam fuit scopus, quam ut professi dissimulaturos se religionem Christinam, hæreses & virus & inimicitias spargerent in Catholicam ecclesiam. Hæc est causa unica, qua pensi non habent sua promissa fallere, ignorantiam suam denudare, orbique docto se exsibilandos prostituere, dum livori, odio, furiisque in Catholicos fecerint satis. Nam si hæc, quæ Clarif. P. Schwartz, & ego post illum hoc in libro de ipsis in propatulo exponimus, propudiosa & erubescenda non sunt, dejerem ego, à toto mundo periisse frontem.

Puffendorffii inscitus livor.

11. Neque dimittendus adhuc *PUFFENDORFFIUS* est, quamque præclare de religione Christiana sentiat, indicandum. In commentatione super Bullam Clementis IX. PP. Sic incipit: „Religionem Christianam constat ab initio, *non consensu aut decreto summarum potestatum* in civitates publice receptam, sed sensim, „& tacitis velut gradibus *irrepsisse*; „plebe cumprimis eandem passim arripiente eo avidius, quod illa adversa fere fortuna pressa aut cum „tenui sorte collectari solita mire caperetur dogmatibus, quæ & præsentem numinis gratiam inter tristissima quæque, & non finiendam gaudiorum vim post mortem pollicebatur. Ipsi principes, & quod in civitate eminens dignitate, sapientiamque professi, quibus vetera aboleri „instituta displicebat, & omnia nova, ab plebe præsertim profecta, „fastidiebantur, serius eidem sese religioni adplicuerunt; & postquam „diu frustra eandem impugnando deprehenderant, *inolitas animis persuasiones* haud quidquam suppliciis „extingui, quin potius ex opposita

„vio-

„ violentia altius radices figere; vel „ potius incassum cadere omnes mortalium conatus, qui DEO destinata convellere aggrediuntur. Per „ illhoc igitur tempus, quo religio „ Christiana summis potestatibus ignorabatur aut oppugnabatur, ipsi Christiani inter se *utcumque* ecclesiam „ administrabant, doctoresque omnium suffragio electi aut consensu „ approbati collatis fere stipibus alebantur. Inter ipsos vero doctores „ præcipui, quos episcoporum vocabulo insigniri placuit, conventus agitabant, prout necessitas falsi dogmatis confutandi subigebat, aut decor ecclesiæ novis statutis sanciendus videbatur: *sicut fieri suevit circa omnia collegia, quæ ignaris aut invitis summis potestatibus PRIVATO CIVIUM AUSU enascuntur.* Post ubi principes ecclesiæ „ nomina dare cœpissent, haud quidquam *insolitas diu.* Christianorum „ consuetudines & adultam per aliquot secula episcoporum auctoritatem convellere ausi sunt, populo „ fere abs horum nutu pendente. „ Quin aliqui ultro ipsorum potestatem ac opes auctum ire *opinione pietatis, aut ut ipsos cum addicta iisdem plebe ad destinata sua eo haberent promptiores.* &c. Hæc hisque plura Puffendorffius. Nec Celsus aliquis aut Porphyrius, nec Julianus Apostata unquam religionem Christianam tam profano oculo aspexerunt, ut larvatus hic, Christiano nomine tegens impietatem. Ecclesiam Christi furtum facit & injustum conventiculum, quia contra summæ potestatis jussa irrepens. Jure dubites num ille vel audierit aliquando legi evangelium, aut Apostolorum historiam.

Ad atheos &c. convincendos non est excludenda à J. N S. Scriptura &c.

Them. II. Religio, DEI notitia & S. Scriptura à Jure naturæ tradendo non est propterea excludenda, ut jus naturæ persuadeatur atheis & aliis infidelibus.

1. Imo contrà his maxime suaderi debet S. Scriptura, ex qua melius quam ex Wolffio discent naturæ jus. Huc enim malorum ventum est, ut istam scripturam conferre cum miseris sophismarum seminatoribus necesse sit. Est autem Scriptura *vivus sermo DEI & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis* Hebræor. IV. ℣. 10. Id experti sunt tot olim gentiles, qui hac lecta proselyti facti non tantum fidem unius DEI, quæ juris naturæ est, professi sunt, Jerosolymam confluentes; sed alia etiam juris naturæ capita, sibi antè ignota, ex hac didicerunt. Eunuchus Candaces Æthiopum reginæ Quæstor ex hac non fidem modo in Christum adeptus est, sed morum etiam disciplinam meliorem suæ genti intulit. Joannes Wilmot Comes Roffensis professus publice fuerat scelus contra jura naturæ maximum, nempe Atheismum; Vixerat ita, ut vivere postea hominem docuit Wolffius, atque ut jam docebant Hobbius gentilis suus, & Puffendorffius: nempe admittebat necessitatem doctrinæ moralis, propter regimen civitatum, propter sanitatem, vitam, & amicitiam: pudebat eum vitæ turpiter actæ, non propter DEUM aut vitam futuram, sed quod bestiis similis vixerit, & incommoda vitæ sibi attraxerit, morbos, infamiam. Igitur decrevit vitæ modum plane diversum tenere. Ad hoc sperabat pervenire se posse studio philosophiæ, & acumine ingenii multum in ea profecisse & sibi videbatur & aliis. Hinc factum, ut rationalis scientiæ cumprimis peritus ridiculo haberet tanquam sophistas, & ontologiæ ac logicæ expertes illos, qui ipsi dicebant, philosophiam talem non habere principium efficax & potens ad refrænandos seu regulandos appetitus; aut qui dicebant, ad hoc opus esse superiore aliquo non homine sed DEO: hos ille habebat pro Enthusiastis & ignorantibus. Eodem tempore fatebatur tamen, illos homines etiam in hac vita optimos & felicissimos esse, qui sibi persuadere possent religionem, DEUM, ac DEI providentiam, in qua placide conquiescant; eamque se, si fieri posset, multo pretio redempturum esse: quod tamen sibi impossibile esse confitebatur. Prophetas & miracula dicebat esse historias paradoxas, inventa ac fraudes sacerdotum abutentium simplicitate populi. Cetera demum, quæ ut sint impia, juri tamen naturæ larvato sunt consentanea. Post hæc & cetera omnia quid fit? Legitur Comiti Caput Isaiæ quinquagesimum tertium, ubi Christi pro mundi salute cruciatus explicantur; & ille fatetur: * „ Tum sen-

Exemplum comitis Roffensis Athei impudentissimi.

Ex lectione S. Scripturæ conversi.

* Qu'il avoit senti une force interieure, qui l'entraînoit, & une clarté si vive, qu'il n'avoit pû y resister: que les paroles de cette prophetie lui avoient semblé tout autant de rayons de lumiere.

„ fisse se vim quandam internam sese „ trahentem, & lumen tam vivum, „ cui resistere non posset. Verba pro- „ phetiæ hujus instar totidem lucis ra- „ diorum sibi visa esse, qui spiritum pe- „ netrarent suum: ita plane, ut non „ tam rationibus sibi propositis convic- „ tus esset, sed vi quadam superiore „ raptus deinceps in divinum suum „ salvatorem tam fortiter crediderit, „ ut si eum vidisset inter nubes cœli „ apparentem. " Atque sic tactus velut salutari quodam fulmine sensit in se exusta injustitiæ in sese radicata zizania, quæ cum omni philosophia extirpare ei impossibile fuerat: & fassus denique est: *Se, qui toties Deum existere negasset, nullum tamen potuisse invenire asylum, præterquam in illius magna misericordia & compassione infinita.* Non ego hinc retraham manum, dum, quid Comiti aliàs evenerit, ipsius maxime verbis exscripsero: sunt autem hæc: „ Die quadam intereram concilio atheo- „ rum apud personam illustrem. Hic „ ego omnium causam egi, & contra „ DEUM ac religionem ante signa cer- „ tamen suscepi, tam dextre & gnavi- „ ter, ut omnium plausu excepta ora- „ tio fuerit. Confestim vero sensi ar- „ cano me horrore occupatum, qui me „ intra memet redire coëgit. Debui „ certe exclamare: Fierine potest Bo- „ ne DEUS, ut Ens lumine gaudens, „ quod potest levatis sursum oculis „ contemplari mirabilia DEI, verbo, „ quod usum sensuum & rationis ha- „ bet, impendat ea ad insultandum in- „ solenter creatori suo? " Sed ne hoc quidem telum debellavit Comitem, donec S. Scriptura, ut supra diximus, lecta rebellem expugnaverit. Utinam hoc saltem, aliisque exemplis mouentibus larvati Juris naturæ doctores resipiscerent, nec divinam scripturam ac religionem à justitia naturali condiscenda excluderent *eum in finem, ut atheis prosit.* Utinam etiam temperarent nimiæ in profanam DEIque expertem Philosophiam fiduciæ, *SOLA nescio quali quantaque RATIONE* nixæ. Idem enim Comes ingenue fassus est totius cæcitatis injustitiæque suæ originem fuisse *JUS NATURÆ LARVATUM. Stulta ista*, inquiebat, *ista absurda philosophia, qua hodie tam vehementer incantatus est mundus, præcipue quomodo illam HOBBIUS ET QUIDAM ALII propagarunt, hæc est, quæ me perdidit, me magnumque numerum meliorum Nationis ingeniorum.* Est autem Hobbii totus labor in eo, ut justitiam naturalem absque DEO consistere & oriri tantum ex pactis hominum contendat.

Hobbii Jus naturæ fecit Atheos.

WOLFIUS dicere non potest, se Hobbii dissimilem esse, ob id, quod Hobbium ipse refutat. Nam Hobbium non refutat in eo, quod Justitiam naturalem independentem à DEO faciat; cum etiam ipse Wolfius eadem doceat, ut Cap. XVI. ostendemus. Igitur in hoc Wolffius eadem ratione, qua Hobbius fuit Anglorum, potest esse seductor Germanorum.

Hobbio non dissimilis Wolffius,

PUFFENDORFFIUS quoque se Hobbio dissimilem dicere nequit, ob id, quod Puffendorffius profiteatur, justitiæ naturalis originem & formalem rationem pendere à voluntate DEI, quæ dictaminibus rationis vim legis tribuat. Nam & Hobbius aliquid simile dixerat; quia tamen id cum ejus ceteris principiis philosophicis non cohærebat, visus est cetera serio, Deum autem tantum alia quæsita causa & colore dixisse, ut *Cbumberlandus* ostendit: id quod & nos de Puffendorffio arguemus infra Cap. XIII. Them. XII. & alibi. Adde Cap. X. Them. VIII.

neque Puffendorffius

Quapropter non obstante hoc, quod *Puffendorffius* ac *Wolffius* videantur alicubi refutare Hobbium, eodem tamen veneno infecti etiam ipsi sunt; sicut qui de alterius oculo festucam extrahere laborat, potest adhuc trabem sibimet in oculo gestare. Profecto Comiti Rossensi Hobbius non ideo nocuit, quia non fuerat Hobbius imbutus Ontologiâ, Psychometria &c. sed ideo quia DEI negligentem doctrinam in moralibus adornavit. Aliàs discipuli ejus evasissent tantum rudes Ontologiæ, Psychometriæ, Geometriæ. Nunc autem, cum essent boni Geometræ, Ontologi speculativi &c: per Hobbium tamen ita instructi sunt, ut fierent ex DEI cultoribus & agnitoribus, ignorantes & abnegatores DEI.

tametsi uterque refutet Hobbium, ad speciem tantum.

Cum igitur in hoc similes sint Hobbio *Puffendorffius* ac *Wolffius*, fieri potest, ut ex ipsorum schola prodeant ontologi qualescunque, qui tamen sint ignorantes DEI ac negatores. Idque non per accidens & ex causa

Unde & ex Wolffio ac Puffendorffio facile fiunt Athei.

lumiere, qui penetroient son esprit: de sorte, qu'il ne fut pas seulement convaincu par les raisons, qu'on lui alleguoit, mais qu'entrainè par une force superieure il avoit toujours cru depuis en son Divin Sauveur aussi fortement, qu'il l'avoit vû paroitre dans les nuées du ciel.

causa externa, sed ex ipsis horum principiis, DEUM à genere morum excludentibus per rationem.

De Hac Comitis Roffensis quondam Althei historia videatur libellus sequens: *Memoires touchant Jean Wilmot Comte de Rochester par Gilbert Burnet* 8. *à Zuric, chez Heidegger.* 1743. In quo quidem libello aliqua adversus Catholicam religionem *dicuntur* nulla ratione seu probatione reddita: quæque cum ceteris collata per se necessario evanescant.

Gentiles barbaros non subtilis ratio,

2. Infidelibus autem *Barbaris* veritas fundamentalis bonorum morum, justitiæ atque officii humani non tam subtili ratione prædicanda est, quam virtute, quæ ex religione Christiana & sacris literis omnium clarissime elucet. Scribit S. *Xaverius* Lib. II. Epist. IX. de Indis suis in hunc modum: „Indi „ omnes vel Ethnici vel Saraceni sunt „ admodum imperiti. Quapropter iis, „ qui hæc loca Evangelii propagandi „ caussa peragratuti sunt, non tam literis opus est multis, quam virtuti- „ bus. - - - Tales enim India deside- „ rat, viros scilicet egregia castitate „ atque humilitate, qui nullam speciem præseferant superbiæ atque ela- „ tionis. " Idem repetit Epist. XI. Et ab eodem Xaverio interrogati primi ex Japonia discipuli. Quid in institutis Christianis eos maxime afficeret, *primas semper detulerunt confessionis & Eucharistiæ sacramentis. Et simul illud adjecerunt: Neminem, sua quidem sententiâ, rationis compotem fore, qui, cognitis Christianæ religionis mysteriis* ac *legibus,* Christi non amplectatur fidem.

sed virtus instruit,

Christique doctrina exemplo Japonum.

Etiam acutiores barbari Christi fidem probant

3. Et hæc quidem Xaverius de barbaris rudibus apud Indos. De iis autem, qui argutiore sunt ingenio non dissimilia refert: *Omnino*, inquit Lib. III. ep. VII. *Japonum ingenia eximia sunt, & mire obedientia rationi - - - Bis concionabamur de die, concionem semper excipiebat concertatio de religione bene longa. - - - Post multorum dierum certamina & interrogationes denique victi manus dare, & ad Christi fidem se conferre cœperunt. Omnium autem principes extiterunt ii, qui in concertationibus precationibusque acerrimos sese præbuerant adversarios. - - - Enimvero id Bonzii* (eorum mystæ) *iniquo ferebant animo: cumque ipsi concionibus interessent, ac cernerent, multos fieri quotidie Christianos, eos graviter accusabant, quod avita religione deserta sequerentur novam. Quibus illi respondebant, SE CHRISTIANAM LEGEM AMPLECTI, QUOD EAM JUDICARENT MAGIS NATURÆ CONSENTANEAM esse quam suam. - - - Atque ante nostrum quidem adventum perpetuo, uti accepimus, pugnabant inter se, cum suam quisque sectam optimam esse contenderent: sed postea quam nos audierunt, certamine de suis disciplinis ac religionibus omisso, de Christiana lege certare cœperunt universi.*

tanquam naturæ magis consentaneam,

4. Exponebantur autem Japonibus duo capita. Primum eorum quæ ad supernaturalem fidem Christi pertinebant ut de creatione mundi, Incarnatione &c. alterum quæ ad doctrinam Christi moralem legemque naturalem, ut de decalogo &c. Utrumque caput rationabilissimum visum est Japonibus, iis exceptis, quorum corruptæ voluptatis intererat, nihil in religione ac lege mutari. Id colligere est ex eadem epistola VII. *Percontanti* (regi) *unde tandem essemus? cur in Japoniam venissemus.* „Respondimus, nos Europæos „ esse, eo missos divinæ legis prædi- „ candæ gratia. Quippe cum nemo, „ quin DEUM ejusque filium JEsum „ Christum omnium gentium vindi- „ cem ac Salvatorem caste pieque co- „ leret, salvus atque incolumis esse „ posset. Tum ille divinam sibi legem „ exponi jussit. Quare bonam volu- „ minis partem recitavimus. Et quam- „ diu de scripto diximus (diximus au- „ tem horam eoque amplius) diligen- „ ter ab eo attenteque auditi sumus, „ atque ita dimissi. In ea urbe dies „ permultos morati in viis ac triviis „ verba fecimus ad populum. Com- „ plures avide præclara Christi facta „ audiebant; cumque ad acerbissimam „ ejus cædem ventum erat, lacrimas „ tenere non poterant. Veruntamen „ Christianis sacris initiabantur admo- „ dum pauci.

tam quoad fidem quam quoad moralia.

Cur autem initiarentur pauci, rationem reddit, nempe metum à rege. At postquam rex libertatem fecit, passim dederunt, ita ut in illa civitate Amanguci intra bimestre numerarentur quingenti tum nobiles tum è plebe Christiani.

5. Erant Japones aliqua ratione Athei, quippe in quorum doctrina nihil de DEO conditore omnium, præsertim animorum memorabatur. Inferni pœnas metuebant, paradisum sperabant: at auctorem pœnarum & præmiorum ignorabant, ut habetur Lib. IV. epist. I. & alibi. Ceterum *Gens pollet ingenio,* &

& studiis insudat, legum præsertim & Jurisprudentiæ humanæ, politicæque rationis, cujus exquisite pernoscendæ ingenti plerique cupiditate flagrant: ut habet epistola XI. Lib. V. Si Puffendorffius & Wolffius ad hos populos politicos & Atheos instruendos missi fuissent, hi duumviri, ut Japones cetera vitiis contra naturam deditos ad bonam frugem, atque ad observantiam legis naturæ reducerent, quid fecissent? nempe ante omnia suasissent, abstrahendum esse à DEO, præcipue Christi nullam mentionem faciendam, quippe qui esset scandalum gentibus; *sola ipsaque ratione* cum ipsis agendum. Enimvero etiam ante Wolffium ratio non deerat Japonibus supra omnes gentes curiosis sciendi, & tamen non veniebant in agnitionem principalium legis divinæ mandatorum. Alia omnia egit S. Xaverius & socii: ante omnia Christum & hunc crucifixum, more Pauli, annuntiaverunt, tum docuerunt DEUM creatorem, ac denique necessitatem deponendi vitia. Quæ omnia mire illustrarunt Japonum intellectum, mire expugnarunt voluntatem. Eat nunc *HEINECCIUS* quoque & vetet gentiles ex Scriptura docere.

Wolffius insignis scilicet fuisset doctor Japonum.

6. Plato Ethnicus fuit, & Jura naturæ ex solo lumine naturæ scripsit, clare tamen agnovit & frequentissime contendit, omne naturaliter justum à DEO abstrahi non posse, sed ipsum naturale justum consistere in conformatione & subjectione ad DEUM. Falsissimi ergo sunt moderni quidam Christianorum nomen gerentes, cum asserunt, jus naturæ absque DEO consistere posse, si solum rationis ductum sequamur. Platonis autem, sed & aliorum philosophorum hac de re doctrinas passim attulimus. Juvat tamen ex Platonis *Theæteto* nonnihil adjungere, ubi sic ait: „ *Mortalem autem naturam*, & hæc „ nostra loca necessario ambit malum „ & circumvagatur. Quamobrem danda „ est opera, ut hinc illuc quam celerrime „ fugiamus. Fuga autem est, „ ut DEO quam proxime fieri potest „ assimilemur atque conformemur. „ DEO autem assimilat justitia sancti„tas cum sapientia conjuncta. " Deinde aniliter decipi illos ait, qui ideo studendum esse bono censent, ut boni videamur & pergit: „ Res autem revera „ ita habet. DEUS nusquam & nequaquam „ injustus est, sed quantum „ fieri potest *justissimus* (ὡς οἷόν τε δικαιότατος) „ DEO autem nihil similius est, „ quam quum ex nobis hominibus aliquis „ quam justissimus est. In hoc „ nimirum & vera hominis præstantia „ versatur: *quantum vero inde abscedit, „ nullitas, & hujusmodi inertia atque „ imbecillitas, ut hominis nomen „ amittat, certe existit.* Hujus enim „ (DEI) cognitio & sapientia & vera „ virtus est: ignoratio contrà, inscitia „ & manifesta improbitas: aliæ vero, „ quæ facultates (δοκοῦσαι) & quasi „ sapientiæ esse videntur, in civilibus „ quidem imperiis molestæ, in artibus „ autem manualibus illiberales. "

Plato agnovit Jus naturæ sine revelatione DEI non posse perfecte sciri.

Jam consideret prudens ac ptobus lector, hancque philosophiam cum *cacosophia Wolffiana* contendat. Wolffius ante oculos habens certam cognitionem DEI & illum negare non valens, certe non audens, dicit, ex ratione posse inveniri justitiam naturalem, quæ consistat etiam remota DEI cognitione, etiam abnegato DEO & huic abnegatori DEI adesse virtutem, & bonum summum. Vid. Cap. XVII. Contrà Plato gentilis, hac DEI tam clara demonstratione destitutus; & ex sola ratione eum cognoscens, affirmat, veram justitiam, veram virtutem, verum Bonum summum non in alio consistere quam in relatione ad DEUM. Aut ergo Plato philosophus non fuit sed somniavit, aut Wolffius in meridie cœcutivit.

Plato multis modis melior Juris naturæ doctor præ *Wolfio*;

Idem Plato in epistola VIII. ad Dionis propinquos loquens non speculative, sed pro præsenti Syracusanorum necessitate consilium fidele suggerens sic ponit: „ *Servitus namque & libertas* „ infinita nullisque cancellis circum„scripta summum est malum: quod „ si modo quodam definiatur, summum „ bonum. Optimo illa modo constat „ servitus, quæ DEO paret: immode„rata est, quæ hominibus exhibetur (* nempe propter ipsos homines non propter DEUM) „ quidem hominibus „ sapientibus lex est: insipientibus vo„luptas. "

docet enim *Servitutem DEI* esse legem naturæ.

Them. III. Nihil probat argutia Gundlingii dicentis: *Quia ex ratione lex naturæ agnosci potest, non opus est ad legem naturalem scriptura sacra. Duæ sunt revelationes, altera facta est per scripturam, altera fit per rationem. Quid opus est uti scriptura, siquid ex ratione intelligere possum?* &c. Discours über das Vernunft-Recht Cap. I. §. 5. Item alius cavillus: *Veritatem naturalem ex scriptura disci non posse, aliàs ex ea etiam arithmeticam opporteret discere. Et demum concludit: Illos miserabiles homines esse, qui velint jus naturæ ex S. Scriptura docere*: *Scriptura*

Gundlingii dicterium. ex Scriptura non disci legem Nat.

tura ***LONGE ALIUM FINEM*** *esse.*

Mihi contra miserabilis videtur hic larvatus, ac novus Doctor, qui cum Jus naturæ in S. Scriptura contineri convictus alibi fateatur, illud inde accipere vetet, velut Tantalus inter aquas ultro misere sitiens.

& ipsi Gundlingio contrarium

1. Ipse Gundlingius Capite III. §. 49. 50. alia via ingreditur: *Infantes*, ait, „sunt sicut animalia: contre„ctant flammam, invento cultro se„metipsos conscindunt. Quapropter „paullatim facultate ratiocinandi im„bui debent &c. Infans ratiocinia „non audit; hinc alia adhibentur me„dia, & flagris exercentur ut ani„malia. Ergo, si pueri discunt jus naturæ ex ore patris, imo & ex flagris: quidni valeat ad hoc ductus divinarum literarum, in quibus non alia præcepta juris naturæ sunt quam quæ sapientissimus quisque parens filio prodere unquam potest? Non, sed quia heterodoxos semel cepit istud cacoëthes, sacram scripturam ex jure naturæ excludendi, ex omnibus quidem aliis disci jus naturæ potest, sola est scriptura ad hoc plane inepta & miserabilis.

fatetur enim, ex sacra scriptura jus naturæ Christianis necessario discendum

2. Corrigit vero se Gundlingius Cap. I. ad §. 29. - - - 39. dicens: „Quamvis non existimem, natura„les veritates ex scriptura demon„strari debere, expedit tamen, ubi„que ostendere, quomodo ratio & „scriptura concordent. Unde Jaque„lot de la conformitè de la Foy avec „la raison monstravit, quo pacto „*Philosophiæ* ex proprio fundo sit stu„dendum, una tamen considerandum, „quomodo cum ea consentiat scriptura, „*stulta enim hæc philosophia est, quam* „*deserere moriturus debebo.* Leibni„tius quoque scripturam spectavit: „*Quia ne potest quidem aliter fieri.* „Si Christianus factus sum, eosque „non sero, qui Christianismum con„temnunt, ut quid ergo sepono „revelationem, aliaque via incedo? „*Multo* etiam *melius* in res penetra„mus, si in auxilium scripturam ad„vocamus. Hæc Gundlingius, in „quo calida frigidis pugnant, humentia siccis. Initio huic *miserabilis* est ille homo, qui velit jus naturæ ex S. Scriptura docere; mox eidem *stultam* Philosophiam sequuntur, qui scripturam seponunt. Imo mox Jus naturæ ne *potest quidem aliter* nisi adhibita revelatione obtineri à Christiano. Ego certe hinc conficio, si omnes alii libri & doctores apti sunt ad docendum naturæ jura, larvatos istos tot sophismatum ac contradictionum Satores ad Jus naturæ ex iis discendum esse plane ineptos, ob eorum insignem in his rebus ignorantiam & suspectam nequitiam.

Leibnitius optat, Jus naturæ ex disciplina Christiana tradi,

3. *LEIBNITIUS* quamvis & ipse heterodoxus. prudentiæ tamen laude superavit desultorium Gundlingum & profunda eruditione eidem præstitit. Hic vero non miserabilem fore existimat, qui jus naturæ ex scriptura deduceret: imo inquit: *Recte a viris doctis inter desiderata relatum est.* *JUS NATURÆ ET GENTIUM TRADITUM SECUNDUM DISCIPLINAM CHRISTIANORUM, id est, Christi documentis τὰ ἀνώτερα, sublimia divina sapientum. Præfat.* Cod. Jur. Gent. Tales autem Christiani sublimia ac divina sapientes qui sunt? Wolffius? Puffendorffius, aliique à DEO & religione sejungentes jus naturæ? an apostoli eorumque Successores Pontifices, Concilia &c.

Naturalia speculativa non: bene autem moralia ex S Scriptura debent disci.

4. Tota ergo res huc denique cadit: In *SPECULATIVIS NATURALIBUS* pro initio discendi non esse sumendam scripturam sacram, sed rationem: sic tamen ut etiam in his ad S. Scripturam respiciendum sit. In *PRACTICIS* vero *MORALIBUS* scriptura omnibus hominibus utilissima, Christianis vero *plane necessaria*, ad discendum justitiam naturalem: & Gundlingius ipse fatetur, *aliter fieri non posse*, maleque morituros, qui secus faciant. Peccat igitur Puffendorffius, Heineccius, & Gundlingius suo ore damnatus, qui scholis scribunt Christianis & abstineri tamen à sacra scriptura jubent manus oculosque.

Sophisma Gundlingii

5. Ceterum primum Gundlingii argumentum in Themate propositum, sophisticum est, atque huic simile: *Quid opus est coloribus, si possum imaginem pingere carbone?* Quid opus est S. Scriptura si possum Jus naturæ docere ratione? Possum ludere organo: ergo non possum ludere chely. Gundlingius docet Jus publicum: ergo non docet Jus naturæ. Hanc Logici nostri dicunt *Fallaciam sensus divisi*, qualis est hæc: *Aqua est frigida: ergo non potest esse calida.* Ceterum & pudet me sæpe adeo ad scholam redire, & tamen necesse est tum arrogantiæ istorum Solipsorum retundendæ, & detegendæ fraudi, qua speciose in medium producta solent isti incautos nostros decipere.

Scriptura à Jure Nat. non excludenda quod à gentibus non sit agnita.

Them. IV. S. Scriptura à docendo Jure naturæ non est ideo excludenda, quod non sit ab omnibus gentibus agnita & recepta, ut argutatur Heineccius.

1. Respondimus Cap. IV. Th. X. &c.

Sophisma Heineccii.

2. Misera rursus hæc est consecutio, & sophisma periculosum Heineccii *scriptura est ignota aut non recepta* Japonibus: ergo non est apta ad veritatem demonstrandam Saxonibus, sed necessarium est in Saxonia scholam erigere pro Sinensibus: Sicut misera esset hæc alia: *Heineccii libellus non est notus aut receptus æthiopibus: ergo is non est idoneus ad docendum juvenes Saxones.* Vel hæc: Euclides non est cognitus Groenlandis: ergo P. Pardies non potuit ex eo docere Sinenses. Sophisma Heineccii est à negatione actus ad negationem potentiæ: Liber ignotus mihi, actu me non docet: at aptitudinem tamen ad docendum habet.

Sinenses prudentiores sunt istis larvatis doctoribus

3. Siquis in medio Sinarum Imperio erigeret cathedram de Jure naturæ & gentium, vetaret autem in eam doctrinam adhiberi Confutium, tametsi profiteretur, in Confutio esse jus naturæ; eum hominem, opinor, Sinenses à sua juventute longe arcerent, & ergastulo dignum haberent. Et nos absurdiora audentibus etiam applaudimus!

Juventus Christiana aliter docenda quam pagana.

4. Liberi nostrorum nobilium non ad hoc mittuntur ad scholas, ut erudiantur, quo possint Japonum similes fieri aut Turcarum.

5. Quin Doctor Christianus tradens jus naturæ etiam paganis, ex charitate teneretur S. Scripturam & Doctrinam Christianam adhibere: præcipue si facile ea cum naturali congruit, aut eadem est. Nunc autem non modo congruit, sed altera sine altera non consistit: & nihilominus novi hi Doctores eas divellunt, idque aqud Christianos.

Pagani ob defectum S. Scripturæ errarunt.

6. Veteres pagani, quamquam multa in jure naturæ interdum perviderent, multa tamen in eo peccarunt, non aliam maxime ob causam, quam quod revelatione, quam suspirabant, carerent. Isti larvati eam habent, & projiciunt.

Osiander Lutheranus docet,

Quid dicet Heineccius Andreæ *OSIANDRO* Lutherano Professori Tubingæ, qui in responso ad Analysin Gregorii Valentiani de Ecclesia Part. I. num. VI. fol. 17. hæc de S. Scriptura edit: *Universalis experientia in cordibus fidelium, imo & infidelium (nisi omnem prorsus humanitatis sensum exuerint) clamat, manifesta signa loquentis DEI conspici in scriptura, ex quibus EVIDENTISSIME pateat, cælestem esse, atque ex ipsius DEI sinu prolatam Doctrinam, quæ prophetarum & apostolorum libris comprehensa est.* Et adeo quidem evidenter, ut Gregorius de Valentia S. J. Professor Theologiæ Ingolstadii vehementer ab Obsiandro traducendus fuerit, quod is *motiva* credibilitatis conquisierit, ex quibus pagani admonerentur intelligere, quam rationi conveniens sit S. Scriptura. Hoc certe non pugnabit Heineccius, veritatem justitiæ in sacra scriptura æque clare apparere ac in suo libello. At de suo libello dicit ipse, ab omnibus esse recipiendum, nisi qui *plane obbrutuerint.* Idem de Sacra Scriptura dicit Osiander. De utro id verius dicatur, de scriptura an de Heineccii libello, siquid frontis est Heineccio ipsum judicem facio.

divinitatem S. Scripturæ evidentem esse nisi brutis.

Heineccii arrogantia

8. Equidem & S. *CYRILLUS* Hierosolimitanus Cathesi XVIII. num X. sic jubet: *Cum iis, qui scripturas non recipiunt, armis è scriptura non sumptis decerta, ex rationibus solis & demonstrationibus. His enim neque quis sit Moyses, nec quis Hesaias, compertum, nec evangelia nec Paulus cogniti.* At vero Cyrillus ibi de rebus agit solius fidei, quarum *POSSIBILITAS* à gentilibus impugnatur, ut Resurrectionis corporum. Possibilitas autem metaphysicæ objectum est, & rationis solius. Contra jus naturæ partim iam notum ex ratione inferiore, partim ex auctoritate inferiore bene potest probari ex scriptura tali, quæ quin jus naturæ contineat, ne gentiles quidem negabunt, nedum Heineccius.

Cum paganis ut agendum ratione, ut auctoritate?

Thema V. Heterodoxi agnoscunt, scripturam sacram ad discendum Jus naturæ adhibendam, ac nihilominus eam excludunt.

Heterodoxi agnoscunt Scripturam ad J. N. adhibendam.

1. De *GUNDLINGIO* id mox ante probatum dedimus Themate III.

2. *HEINECCIUS* cum Lib. I. J. N. §. 15. statuisset, Jus naturæ complecti leges per rectam rationem promulgatas, inde consequi docet, *ut jus naturæ derivandum non sit ex sacris litteris, nec ex legibus divinis positivis &c.* & addit: *Quamvis, quum idem sit revelationis ac rectæ rationis Auctor, facile largiamur, non modo multa, quæ ratio dictat, in sacris litteris repeti, sed & miram esse utriusque juris consonantiam; nec quidquam DEum in sacris pandectis vel præcipere vel prohibere, quod juri per rectam rationem promulgato adversetur.*

Heineccius

3. Is ipse *HEINECCIUS* Lib. I. Cap. III. §. 94. magnopere se delectari profitetur, quod tandem ex *COCCEIO*

Juris naturæ præsidium à S. Scriptura petit.

CEIO invenerit *principium Juris naturæ* tale, quale *à SACRIS LITTERIS PRÆSIDIUM accipiat.* Aliis quoque locis non absimilla confiretur. Ex quibus intelligo, Heineccium pro conscientia sua libenter admissurum fuisse sacras scripturas in demonstrationem juris naturæ: non ausum tamen fuisse vincere metum politicorum, quibus & ipse serviebat. Unde rursus colligas licet, eum non satis instructum & idoneum juris naturæ magistrum esse, qui verum subjiciat timori humano.

ejus respectus humanus.

Vel Socrates illo melior est, qui cum ab eo in judicio pereretur, uti deinceps cessaret, falsas Atheniensium de divinis doctrinas juventutem dedocere, publice respondit: *Si his conditionibus dimittere me velitis, respondebo utique vobis. O viri Athenienses! diligo vos equidem atque amo: DEO tamen parere malo quam vobis, & quamdiu spirabo viresque suppetent, philosophari non desinam, exhortans & docens quemcunque nactus fuero.*

Socrates illo melior

Thema. VI. Sacra Scriptura & revelatio non sunt ideo excludendæ à docendo discendoque Jure naturæ, quod sint supra naturam.

Scriptura non excludenda ideo, quod sit *supra naturam.*

Etenim 1mo Non est supra naturam, quod ad præcepta moralia spectat. Quamvis modus, quo latæ sunt illæ leges scriptæ, sit supra naturæ vires. Moralia autem S. Scripturæ adeo non superant naturam humanam, ut potius eam præ aliis omnibus Doctrinis secure ac plene perficere possint. Quod quidem experientia constat, quia hæc præcepta & consilia sequentes tot viri veteris ac novi testamenti sanctissime vixerunt.

2. Quid autem facies Andreæ *OSIANDRO* ecclesiastæ quondam in aula Würtembergensi, qui in responso ad Analysin Gregotii Valentiani S. J. Tubingæ an. 1593. edito pag. 32. in hunc modum pugnat: An vero nihil in scripturis est, quod cum principiis pugnet naturalibus? „ Quale igitur illud est, „ quod Moses totam rerum universita„ tem ex nihilo conditam affirmat? &c. „ Et quomodo ad rationis principium „ quadrat doctrina de satisfactione à „ Christo præstita, quam cælestis pa„ ter universo mortalium generi de„ stinavit, adeoque aliena justitia ju„ stificari credentes voluit? &c An „ cum natura non pugnat, quod Chri„ stum suo corpore mari tanquam ar„ idæ inambulasse, per lapidem sepul„ cralem penetrasse, per jannam clau„ sam transisse, atque id genus alia, „ quæ cum principiis philosophicis di„ recte pugnant, præstitisse legimus? „ Ipsa denique mortuorum resurrectio „ cum humanæ rationis principiis in„ sensissime pugnat &c. „ O præstantem philosophum. Hic certe præ Aristotele præque Platone potuisset scholarum philosophicarum dux renuntiari, post devoratas tamen aliquot ellebori libras. Atque hoc docet is, qui divinitatem Scripturæ evidentem nisi brutis dicit. vide supra Them. IV. num. 7.

Osiander docet

S. Scripturam directe cum natura & ratione pugnare.

3. Plurima naturalia admittimus pro regulis & fundamentis, quæ quidem captum nostrum superant: ut gravitatem corporum, quamvis nemo adhuc ejus indolem attingere potuerit, aut cur ad centrum non contra agat corpora? cur secundum lineam rectam? cur pro ratione massæ acceleret motum? Hæc omnia admittimus sine ulla ratione reddita, & tamen sine ulla dubitatione: iisque tanquam fundamentis inædificamus & scientiam physicam, & infinitas actiones domi, ruri, ac militiæ nostras, & multas utilissimas artes ex his deducimus, quia sola constante experientia hoc scimus. Neque judicium de his nostrum demutamus, si interdum videmus contraria accidere. Eodem modo debemus admittere principia moralia sacræ scripturæ, quia experimur, ea constanter valere apud omnes ætates, omnibus locis, tametsi interdum contraria evenire videantur. Nam semper reditur ad has regulas: sicut semper reditur ad gravitatem, quamvis interdum videamus lapidem ascendere, aut linea curva ferri, aut plane quiscere.

Etiam quæ non capimus nobis sunt regulæ & fundamenta agendi.

Thema. VII. S. Scriptura præ ratione & Philosophia docet optime mores.

Scriptura docet mores plus quam ratio

1. Adduco sententiam D. *ISIDORI* Pelusiotæ Lib. IV. Epist. 91. „ Christus ait: Omnia, quæ volueritis, ut „ faciant vobis homines, & vos facite „ ipsis similiter. - - - Quid quæso vel „ Platonis dialogi, vel Homeri fabu„ læ, vel legislatorum codices, vel „ Demosthenis libri, vel Tragœdiæ va„ rii atque inopinati Casus, vel co„ mœdiæ argumentum, si ad hanc bre„ vitatem perspicuitatemque confe„ tantur? - - - Quot dialogos con„ scripsit eruditissimus Plato, dum co„ natur demonstrare, quid sit justitia? „ nec tamen quidquam potuit proferre, „ quod esset perspicuum, aut persua„ dere quibusdam. - - - Quam mul„ ta scripsit; Aristoteles, Platoni se op„ ponens, ejusque dogmata traducens „ velut in comœdia? Sed neque ipse „ quidquam utilitatis contulit, nisi „quod

„ quod pugnam verborum vitæ humanæ generavit. Quam mnlta Stoici adversus Aristotelem armati conscripserunt ? Sed horum quoque extincta sunt dogmata. Comparent igitur cum iis, qui sapientes perhibentur, divinorum oraculorum perspicuitatem, & desinant nugari, divinamque oraculorum dictionem amplectantur; quæ non ad ambitionem, sed ad ntilitatem aodientium respexit. S. Isidorus Pelusiota Lib. IV. Epist. 91.

Philosophi ex ratione inter se pugnant de fundamentis morum;

2. Idem manifestum est ex pngna Philosophorum & hodiernorum Juris naturæ doctorum, omnino de rerum summa, non tantum de accidentariis quibusdam, neqne de peculiaribus conclusionibus; sed de *Summo bono*, de *ultimo fine* de *felicitate ultima*, de *Justo* ipso, de *principio Juris.* Recte adeo Porphyrius Christianorum hostis acerrimus de suis gentilibus testatur apud Eusebium Præparat. Evangel. Lib. XIV. Cap. X.

fatente Porphyrio hoste Christianorum.

Apud nos, inquit verborum conflictus ingens, quippe qui HUMAMA TANTUM EXISTIMATIONE de Bono statuamus. Ceterum qui ad assequendam illam cum superiori natura conjunctionem incumbunt, ii profecto hanc si partem investigationis (de DEO & divinis) *prætermiserint, FRUSTRA TANTUM IN SAPIENTIÆ STUDIO LABORIS OPERÆQUE CONSUMUNT.* Quibus bus subjungit Eusebius: *Quid tandem à Philosophis doctum iri nos exspectemus, si, quæ ab iis dicuntur, partem ea maximam fidei facienda principia non aliunde, quam ex CONJECTURARUM QUADAM PROBABILITATE ducant?*

Nec diffitetur id Wolffius §. 318. Philosophiæ Practicæ, ubi statuit, ac desumit ex pœnis, quas ipse positivas vocat, manifestum ex ratione esse, dari obligationem divinam positivam ad servandam legem naturæ, ac deinde adjicit: *Positivam HANC obligationem divinam urget Moses, eademque urgetur in iis, quæ Decalogo adjiciuntur. Christus vero multo luculentius eandem docuit, dum præmia & pœnas, quæ post hanc vitam à resurrectione corporum homines manent, clarissime proposuit. - - - Quæ vero à philosophis demonstrantur, auctoritas scripturæ sacræ confirmat &c.* In quo tamen paragrapho hoc peccare videtur Wolffius, quod tam alteram vitam quam alia non pertinere ad philosophos dicit Wolffius, sed tantum ad Theologos: ideo, quia ista ex rationis principiis demonstrari nequeant. Verum si nihil ad Philosophos *morales* pertinet, nisi quod *metaphysica certitudine* demonstrari potest, tota omnino Ethica ex philosophorum foro debet exesse: cum in hac multo pauciores sint ejusmodi metaphysicæ demonstrationes, quam in physica; ubi tamen paucæ quoque sunt. Plato & plerique omnes veteres philosophi certe *qua philosophi* tractarunt Jus naturæ, & tamen admiserunt vitam alteram, eamque multis argumentis moralibus demonstrarunt. Itaque falsus est Wolffius, decernens, ad Philosophum hoc non pertinere. Aut Plato, & illo multo anteriores philosophi non fuerunt. De his vero nos alibi.

3. Multo autem manifestius ea præstantia doctrinæ Christianæ moralis ab effectu & experientia probatur.

Homerus olim ac ceteri Poëtæ erant magistri juris ac morum, & in scholis discebantur: sed paucis, nempe Græcorum.

Plato eos prohibuit à sua scripta & chartacea republica tanquam impios, quales revera sunt.

Ipsius Platonis leges & reipublicæ formam nullus vicus accepit, sed Academici in scholis ex ea docebant Græcos paucos juvenes Jura naturæ.

Ex his alii volebant Platonem emendare, & Aristoteles quidem blanditus Principibus & divitibus felicitatis saltem partem constituit in honore & opibus. Sed nulla vel minima civitas ad ejus leges sibi vivendum putavit.

Epicurus major adulator summi honi id est, voluptatis causa omnia facienda concessit.

Zeno Stoicus in gratiam hominum severiorum in sola virtute reposuit honestum & justum. Nec tamen ulla *Gens* evasit Stoica.

Venit aliquis Romanorum Princeps, Romanorum jam tum orbis Dominorum. Is videbatur aptior ad leges populis ferendas. Erat enim in republica Domina nutritus, Romana Græcaque sapientia instructissimus, ipse rempublicam Romanam summo loco Consul non gesserat modo, sed prudentia sua ab interitu adeo vindicaverat, ut *Pater Patriæ* diceretur. Quis non crederet, leges ab hoc summo viro latas saltem aliquot villis placituras? Tullius is est *CICERO*, qui scriptis legibus, adjectoque à semetipso commentario, necui forte obscuriores videri possent, & redditis ubique palam legum suarum rationibus quid egit? Admodum nihil.

Venit ergo Christus ex Judæorum gente contempta, contemptus etiam à suis & suspendio infami necatus. Hic nihil scripsit, neque scribi mandavit, sed tribus solis annis paucas civitates pertransiens agensque cum peccatoribus, claudis, cæcis & rudibus edixit partim eadem quæ aliqui Philosophi dixerant, partim terribiliter ardua sed justa tamen, nihil autem discipulis promisit, quod in sensum caderet, sed omne promissum post mortem distulit: & tamen jussit pro suis legibus acerbissimos cruciatus & mortem subire. Eaque omnia per duodecim piscatores & sutores inermes ac rudes in totum orbem promulgavit. Quid porro contigit? Id nempe quod oculis nostris videmus. Gentes sapientissimæ huic submisere ingenia; potentissimæ subdidere rempublicam; ferissimæ subjecere vim; delicatissimæ sensum huic suum consecrarunt. Omnis autem illa turba Platonis, Stoæ, Peripati, Epicuri, Ciceronis velut repente conticuit, & nunc non nisi mancipatus & obsequii causa adhibetur in scholis.

Philosophorum Jus naturæ duravit tantum usque ad Christiana tempora tum conticuit.

4. In hanc rem pulcher est locus S. Augustini, testis synchroni quem exscribere non piget, Epist. CXVIII. ad Dioscorum num. 21. „Qua in re, „ inquit, satis mihi videtur de„ monstratum esse, errores gentium „ sive de moribus, sive de natura re„ rum, sive de ratione investigandæ „ veritatis, qui, quamvis essent multi „ & multiplices, in his tamen dua„ bus sectis (Epicureorum & Stoieo„ rum) eminebant, expugnantibus do„ ctis, & tanta disserendi subtilitate „ atque copia subvertentibus, Durasse „ tamen usque in tempora Christiana. „ Quos jam certe nostra ætate sic ob„ mutuisse conspicimus, ut vix jam in „ scholis Rhetorum commemoretur „ tantum, quæ fuerint illorum senten„ tiæ: certamina tamen etiam de lo„ quacissimis Græcorum Gymnasiis „ eradicata atque compressa sunt; ita „ ut siqua nunc erroris secta contra „ veritatem, hoc est, contra Eccle„ siam Christi, emerserit, nisi nomi„ ne cooperta Christiano ad pugnan„ dum prosilire non audeat. Ex quo „ intelligitur, ipsos quoque Platonicæ „ gentis Philosophos, paucis mutatis „ quæ Christiana improbat disciplina, „ invictissimo uni regi Christo pias „ cervices oportere submittere, & in„ telligere verbum DEI homine indu„ tum, qui jussit, & creditum est quod „ illi vel proferre metuebant. „ Et num 33. concludit. „ Itaque *totum* „ *culmen auctoritatis lumenque rationis* „ in illo uno salutari nomine atque in „ una ejus Ecclesia recreando atque *re*„ *formando humano generi* constitutum „ est. „ Videatur Idem Augustinus De „ Vera Religione Cap. III. n. 3. &c. Euseb. Propar. I. 3.

5. Huc & illud pertinet S. Augustini de vera Religione Cap. IV. n. 6. *Illi enim si reviviscerent, & invenirent refertas ecclesias, templaque (dæmonum) deserta, & à cupiditate bonorum temporalium & fluentium ad spem vitæ æternæ & bona spiritualia & intelligibilia vocari & currere humanum genus, dicerent fortasse, si tales essent, quales memorantur. Hæc sunt, quæ nos persuadere populis non ausi sumus, & eorum potius consuetudini cessimus, quam illos in nostram fidem voluntatemque traduximus.*

6. Naturales Socialistæ nequidem quid eorum causæ intersit intelligunt. Si Socialitas est fundamentalis lex juris naturæ, illud quod socialitatem maxime docet, maxime est idoneum ad jus naturæ discendum, nihil autem magis & illustrius docet socialitatem veram quam Christiana Religio, ut Cumberlandus advertit apud Puffendorffium ipsum J. N. L. II. Cap. III. §. 15. fin. Ipseque Puffendorffius in Analectis De Concord. Pol. cum Relig. Christ. Ergo ipsimet suam disciplinam inconsulto privant lumine ac præsidio unico.

Placet etiam SERRANI, qui Platonem interpretatus est, animadversionem judicii plenam in Timæum hic adjungere. Sic autem scribit: „Etiam at„ que etiam providendum esse in his „ disputationibus, ut duo extrema ca„ veamus: ne dum pulcherrimæ cogni„ tionis studio vehementer tenemur, „ ethnicarum Sirenum illecebris capia„ mur, id est, repleamur pravarum „ opinioonum præjudiciis: vel dum co„ namur horum errorum scopulos evi„ tare, ea remedia iis emolliendis in„ stituamus adhibere, commodius in„ terpretando philosophorum senten„ tias, ut aliena personâ illos prorsus „ induamus, & veritatem transforme„ mus, hujusmodi eis affingendo, de „ quibus ne ipsi quidem unquam cogi„ tarunt; & germanæ veritati vim „ etiam inferamus: quarum illud in„ eptissimum, hoc sceleratissimum. „ Non enim ideo debent legi ethnico„ rum philosophorum scripta à nobis, „ ut ab illis petamus cognitionem ve„ ritatis tanquam fontibus: sed ut per„ spiciamus, quatenus progrediatur „ humana ratio in cognitione de DEO,

„ & de virtute, & de vita æterna: videlicet hactenus, ut sint homines ἀναπολόγητοι ex naturalis illius cognitionis luce, quæ in tantæ corruptionis, qua genus humanum plane obvolutum est, tenebris lucet. - - - -

sed ad S. Scripturam examinentur.

Hæc autem mihi quidem tutissima videtur regula ad certam fructuosamque philosophicæ Doctrinæ cognitionem, ut adhibita judicii diligentis animadversione, quidnam illi dicant, prudenter consideremus: quæ primævæ, id est unius, veritatis vestigia apparebunt, studiose amplectamur, ac proinde eadem veritatis ἐλέγχῳ mendacium in illis deprehendamus atque convincamus. Mendacium autem erit, quidquid à veritate aberrabit; sibi enim ubique consentiens est veritas. *Illud autem veritas existimandum erit in philosophis, quod propius accesserit ad eam doctrinam, quæ in sacris Bibliorum libris continetur*, quæ est una ac certa veritas & Germana Philosophia. Quidquid ergo vel diserte cum illa consentit, vel ipsius principiorum analogia, verum est. Illa igitur primæ veritatis vestigia in philosophis diligenter sunt observanda. Quæ quidem non pauca apud illos comperiuntur: sed quam absurde in media via deficiunt! quam ineptas conclusiones ex bonis principiis eliciunt! Convincendo igitur mendacio, cujus apud illos magna copia est, ita adversus eos agendum erit, ut ipsi de se ipsis profiteantur.

cum ipsimet fateantur,

Rerum enim veritatem non affirmant penes se esse, sed tantum εἰκόνας, illius veritatis, quantum quidem in hominem cadere possunt, & adulterina quadam ratiocinatione effictas atque efformatas.

divina revelatione esse opus,

FATENTUR SE DIVINO QUODAM SERMONE OPUS HABERE, QUO AD VERITATEM DEDUCANTUR, QUAM SE AMICE AMPLEXUROS TESTANTUR, SIQUIS DEMONSTRARIT ET MELIORA DOCUERIT. In hoc maxime argumento obscurissimo quidem illo, id subinde inculcat Plato, auxilium à DEO implorans ut ducem se præbeat in his salebrosis mæandris. Quid hic ergo? A philosophis ad ipsos philosophos provocemus, & illas scintillas veritatis, quæ in ipsis apparebunt, idem ipsis opponamus, & mendacium inde deprehendamus, quum sibi ipsis repugnabunt philosophi;„ Serranus ergo vir Philosophicarum rerum præ Puffendorffio, Wolffio, Heineccio, ut videtur, peritus, agnovit criterium veritatis philosophicæ in moralibus ex scriptura petendum: in quo consentientes habet ipsos philosophos, maxime philosophorum regem Platonem, qui & ipse optavit divinitus quidpiam revelari. Consentientes in hoc habet omnes gentes etiam barbaras, unice exoptantes revelationem divinam. Quantum ergo probrum sunt moderni quidam heterodoxi, qui *philosophice* de summo bono, fine & obligatione naturæ humanæ disserere se posse negant, nisi revelationem etiam à sese agnitam procul abjecerint cum Ipso DEO. Aut Plato divinam revelationem pro veritate morali eruenda exoptans Philosophus non fuit: aut isti revelationem agnitam repudiantes non sunt philosophi, judicet de his Sanior mundus. Ego Consilium Serrani secutus monstrabo Capite maxime XVI. hos multo minus Philosophos fuisse, qui sibi fere ubique, ubi de fundamentis agitur, repugnent & contradicant.

Them. VIII. In Jure naturæ nisi seductionis suspectus esse velis, non est abstrahendum à DEO, neque ab officiis erga DEum, neque talia principia ponenda, ex quibus non sequatur obligatio erga DEUM, aut DEUS non constituatur finis juris naturæ proprius.

In Jure naturæ non abstrahendum à DEO

1. Qui enim abstrahit à DEO, ille in medio relinquit, deturne DEUS necne? DEO autem non stabilito in animis nullum datur primum movens, nullus ultimus finis ad justitiam servandam: alii enim fines præter DEum assumpti sunt instabiles, & tantum movent quamdiu ipsi sunt, v. g. utilitas, respectus humanus, amor civis, parentis, conjugis; illis autem cessantibus cessat motus lineæ moralis.

2. Etiam *GUNDLINGIUS* (quamvis DEI verbum ex Jure naturæ excludat) statuit: *Mihi fixum est, DEum ex systemate Juris naturæ omitti non posse. Initium sapientiæ est timor DEI. Cur hic relinquamus DEum? In Mathesi possum à DEO abstrahere: nihil hic refert si errem: Secus habet in MORALIBUS, ubi displicet DEO ni faciam.* Discours über das Vernunfft-Recht. Cap. I. §. 32-39. ubi & ostendit, omisso DEO nemini potenti aut Principi, aut in occultis versanti posse suaderi sufficientem caussam ne aliena auferat, ne voluptate perfruatur &c.

quod & Gundlingius agnoscit.

3. Qui

Abstrahentes seducunt in Atheismum

3. Qui abstrahit ab officiis erga DEUM, & dicit, illa ad Jus naturæ non pertinere, ille docet, non esse justitiam in DEI cultu: quod idem est ac dicere, hominem ad nihil obligari DEO. Unde sequitur DEUM non esse Dominum, hominem non esse servum. Quod est ipsa medulla & origo Atheismi. Et seductores ad Atheismum habendi sunt omnes tale jus naturæ docentes; quidquid verbis protestentur.

sicut illi qui officia erga DEUM remittunt tantum ad Theologiam.

4. Huc etiam pertinent illi, qui docent, officia erga DEUM tantum spectare ad *Theologiam* naturalem; Theologia enim naturalis in istorum sensu, est scientia *speculativa*, consistens & quiescens in agnitione veritatis circa divina. Sed veritatem divinam pessime attingunt, etiam naturalem tantum, illi, qui nihil practice nobis erga DEUM faciendum docent, sed tantum speculativam considerationem DEI exigunt. Nam talis speculatio non repræsentaret DEUM ut Dominum, nec ut principium nostrum, nec ut finem. Et posset talis speculatio esse etiam si tam homo quam DEUS esset ens uterque absolutum & independens. Hoc autem rursus est principium Atheismi. Vid. Cap. V. Them. XV. n. 3.

5. Gundlingium in hanc classem non refero. Is enim fatetur, in Jure naturæ non posse abstrahi à DEO ejusque cognitione etiam practica: attamen cum Jus naturæ ad plurima se extendat, ipse profitetur, se tantum illam partem juris naturæ tractare, quæ ad externa & pacem colendam pertineat. Quo dicto nolo approbare omnes illius de Jure naturæ doctrinas. Contra Puffendorffiius aliique promittunt *totum jus naturæ*, & tamen in re admodum substantiali deficiunt: unde in periculum seductionis conjiciunt discipulos suos; qui possunt inferre, se, si Puffendorffium teneant, totum jus naturæ tenere. In quo tamen deciperentur.

Pericula ex Puffendorffio &c.

obligationes dantur non solum externæ.

6. Ejusdem seductionis periculum creant, qui docent, obligationes juris naturalis tantum esse ad externa, non ad interna. Interna porro tantum spectare ad disciplinam honesti quatenus honestum est justo contradistinctum. Quod idem est, ac per omissionem aut commissionem internam non violari jus; aut, subjectionem internorum erga DEUM non dari. Quod est Atheum; & tamen ab Heterodoxis non semel usurpatum.

Puffendorffius tantum externas obligationes

potest admittere.

7. *Principia Puffendorffii* ad hoc thema plane pertinent. Ponit enim Principia, ex quibus totum jus naturæ, seu omnes obligationes hominis, quatenus *ratione sola* attingi possunt, eruantur; & subsistit in sola *socialitate hujus vitæ*, è qua mihi nullam obligationem erga DEUM educere potest. Ergo potest infirmis persuadere totum ab ipsis naturæ jus observari, modo sociales sint. Hoc vero Atheismo aut Naturalismo est plane Germanum. Vid. Cap. XIII. Them. IV.

Quomodo Puffendorffius supponat DEUM?

8. Neque absolvitur Puffendorffius ex hoc, qud alicubi memorat, *supponere se Deum*: Etiam Epicurus supposuit. Neque sufficit, eum alicubi memorare cultum DEI: nam hic cultus non sequitur ex ejus principiis: ergo infirmi possunt suspicari, Puffendorffium nonnisi extra sua principia & extra oleas, ut ajunt, hoc aliunde inseruisse. Neque sufficit, ipsum alicubi etiam memorare, DEUM esse principium & rectorem omnium, nam si id volebat rite docere, debuisset etiam omnia in DEUM tanquam ultimum finem referre. In toto autem naturæ jure nihil refert ad DEUM, sed omnia tantum ad tranquillitatem societatis. In qua si totus finis naturæ humanæ consistit, vicit Atheismus. Nec reipsa docet *providentiam*, quamvis verbis semel efferat; cum neget ratione constare, an à DEO præmia sint posita; cum asserat, immortalitatem animæ ad jus naturæ nihil pertinere. Ipse Gundlingius loc. cit. affirmat. *Illa moralis doctrina miserabilis est, in qua OMITTITUR immortalitas animæ.* Hæc enim mortalitas est omnium Atheorum votum, & Atheis adeo plurimum favet, DEO autem ejusque providentiæ detrahit, consequenter jus naturæ subvertit is, qui totam justitiam consistere docet, seu sit immortalis anima seu non sit. Cicero non ex sacra scriptura, sed ex sensu communi hausit, quod ait. *Providentia DEI sublata auferri etiam cultum sincerum & pietatem: cum qua simul & sanctitatem & religionem tolli necesse est: quibus sublatis perturbatio vitæ sequitur & magna confusio.* Lib. I. de natura deorum. cap. II. Tale jus naturæ præsidio suo, Providentia inquam divina, destitutum evertit ipsum Puffendorffianum larvatum jus, ipsam societatem, & ne gentilibus quidem, pro quibus isti doctores scribere profitentur, est proficuum sed perniciosum. Vid. Cap. X. Them. XXXIII.

inconsequenter tantum & ludicre.

Neque docet providentiam DEI

adeoque nec justitiam.

8. Eadem justitia tollitur, sublata animæ immortalitate. *Respice enim quid dicam*, inquit S. Cyrillus Hierosolymitanus: *Multi homicidæ in lecto impuniti*

Immortalitate animæ in medio relicta.

puniti decessere. Ubinam ergo DEI justitia? Plerumque homicida quinquaginta homicidiorum reus, semel abscisso capite pœnas luit: ubinam ergo quadraginta novem cædium pœnas daturus est? Nisi post vitam hanc fuerit judicium ac retributio, injustitia Deum arguis. Catechesi XVIII. n. IV.

Cur SS. Patres adferam ego?

9. Dudum sufpicot stomachari Wolffium, & philetetodoxos: semper me ad Patres recurrere, ad illos Patres, ad Patres in jure naturæ? das ist von Hertzen schlecht. Equidem & dixi hoc sæpius & sæpe dicam: Ego in uno quolibet Patrum plus rationis, justitiæ ac virtutis reperio, quam in omnibus, qui larvata adhuc jura naturæ ediderunt. Et quando in justitia naturali & religione naturali ad illos rationalistas, ut ita dicam, recurritur, majori ego jure mecumque orthodoxi stomachabuntur: das ist von Hertzen schlecht.

Puffendorffius potest esse scandalo gentilibus

Them. IX. Tales doctrinæ sunt scandalum gentibus, easque si videant tolerari ut justas apud Christianos, possunt à salute & doctrina Christiana averti.

1. Non enim omnes sunt ita fortes, ut cum B. AUGUSTINO reponant iis, qui S. Scripturam excludunt: *Illud vero quis ferre possit, quod nos notissimis ac jam in manibus omnium libris constitutis credere vetant, & iis, quæ ipsi proferunt, imperant ut credamus. Egone de illa, quam constanter latissime divulgatam video, & ecclesiarum per totum orbem dispersarum contestatione munitam, dubitabo miser, &, quod est miserius, te auctore dubitabo?* &c: De Moribus Eccles. Lib. I. n. 61.

cum lex Christi à vitæ regula excluditur studiose,

2. Quis paganus non offendatur, si intellexerit, Christianis esse datam legem à legislatore suo Christo, secundum quam vivant in omni justitia; & tamen à Christianis scribi libros de justitia in omni vita servanda, ac de ea scholas haberi, sic tamen, ut ad hoc jus in omni vita servandum Christi lex non pertineat, neque ex lege Christi disci possit, quomodo in omni vita agendum sit juste? Vid. Cap. XI. Them. XVIII. num. 4.

ac DEI voluntas.

3. Et quam absurdum est, si *Christiani* negent, DEUM DEI voluntatem ac divina non posse humana ratione doceri, atque ideo non esse principia justi naturalis: cum tamen omnes *philosophi* etiam *barbari* strenuissime id propugnent, quod hi, Christiani dicti, negant? Socrates ob id ipsum etiam mortem est perpessus. Agnoverunt philosophi DEUM auctorem justi: ergo potest agnosci. Ergo ab agnito auctore non est abstrahendum, sed ab eo ducendum est principium justi.

Puffendorffius potest in peccatum inducere Principes

Them. X. In peccatum per istos, & à Christi obedientia, atque adeo ab æterna salute *possunt* abduci principes.

velut si regimen non subsset legi Christi,

1. Cum enim ipsis suadetur, regna administrari debere ex jure naturæ hoc est ex *sola* ratione, exclusa hinc penitus lege Christi; videtur per hoc suaderi, regna Christiana non debere regi secundum præcepta DEI, aut Christi: sive in administrandis regnis non spectandas esse, multo minus sequendas regulas Chtisti & Scripturæ Sacræ. Igitur etiam repugnante lege DEI ac Christiana juste agent reges quidquid *ipsorum rationi* videtur? Hinc profecto subire potest ptimo neglectus divinæ legis, tum & parvipensio doctrinæ Christi, propriæque rationis libido; præcipue si hæ doctrinæ eorum etiam procetibus insitæ assidue regum aures circumstrepunt. Hinc deinceps multa in rem publicam mala, cura hujus tantum vitæ, ceteraque sequuntur, quæ morientes fecisse nollent.

aut velut lex Christi sit noxia reipublicæ,

2. Cum præterea Puffendorffius aliique palam criminentur, veram religionem nostram esse perniciosam reipublicæ, videanturque non ob aliam causam suos juris naturæ libros protrusisse, quam ad rem Catholicam denigrandam & inquinandam, adducam hic epistolam *S. Augustini* ad Marcellinum 738. Augustino objecerant quidam gentiles, Christi præceptum de malo non reddendo, de maxilla altera præbenda idque genus alia, reipublicæ moribus esse contraria; inter cetera respondet Augustinus interrogando: „ Quomodo „ poterant Romani gubernare atque „ augere rempublicam, quam ex parva & inope magnam opulentamque „ fecerunt, qui accepta injuria ignoscere quam prosequi malebant? Teste Sallustio in Catilina. Quomodo „ Cæsari administratori utique reipublicæ mores ejus extollens Cicero „ dicebat, quod nihil oblivisci soleret „ nisi injurias? Dicebat enim hoc tam „ magnus laudator, aut tam magnus „ adulator. Sed si laudator, talem Cæsarem noverat: si autem adulator, „ talem esse debere ostendebat, principem civitatis, qualem illum fallaciter prædicabat. Quid est autem, „ non reddere malum pro malo, nisi „ abhorrere ab ulciscendi libidine? „ Hæc cum in eorum leguntur auctoribus, exclamatur & plauditur; „ describi atque prædicari mores videntur, quibus dignum esset exur-

quod jam ante criminabantur gentiles.

„ gere

à S. Augustino refutati cum Puffendorffio.

„ gere civitatem, quæ tot gentibus imperaret, quod accepta injuria ignoscere quam persequi malebant. *Cum vero legitur præcipiente auctoritate divina &c: accusatur religio tanquam inimica reipublicæ.* Ut quid autem ad illud respondeam, quod dicunt, per quosdam Imperatores Christianos multa mala Imperio accidisse Romano? Hæc generalis conquestio calumniosa est. Nam si apertius certe de præteritis imperatoribus aliqua commemorarent, possem similia vel fortasse etiam graviora de imperatoribus non Christianis & ego commemorare, ut intelligerent, vel hominum hæc esse vitia non doctrinæ; vel non Imperatorum, sed aliorum, sine quibus imperatores agere nihil possunt. " Hæc D. Augustinus. Adduxit deinde testes Sallustium & Juvenalem, qui luxu & opulentia periisse rempublicam testantur. Tum ita pergit: „ Quid ergo exspectas, ut ego exaggerem, quanta mala importaverit successu prospero iniquitas sublevata, quandoquidem & ipsi, qui aliquanto prudentius attenderunt, plus dolendum viderunt, paupertatem quam opulentiam periisse Romanam: in illa enim morum integritas servabatur, per hanc autem non muros urbis sed mentes ipsius civitatis dira nequitia omni hoste pejor irrupit. "

Finis Juris Nat. Puffendorffiani evertit rempublicam.

3. Huc nempe deducit tum incogitantia de DEO in administranda republica, tum finis Puffendorffianus Juris naturæ, si nempe in regnis republicaque gerenda pro fine statuuntur *commoda hujus tantum vitæ.* Hæc ipsa commoda, hæc affluentia sunt illæ pestes, quæ cum ad summum pervenerint, cumque adeo *summum bonum Puffendorffianum* videntur jamjamque parituræ, & sese, & ipsa etiam secum necessaria, rempublicam denique ipsam evertunt & dissipant. Neque mihi dixeris, non ab affluentia & commodis hanc venire perniciem, sed à malo commodorum usu, & ab abusu doctrinæ abstrahentis à DEO. Nam affluentia hujus vitæ pro scopo juris posita & neglectus doctrinæ cælestioris, sunt ipsa via ad interitum, nempe affluentia ipsa non ad aliud quam hanc vitam neque ad DEUM ordinata, est ipsa tentatio, & illicium peccati, imo ipsum peccatum; cum à fine ultimo desciscat, quippe ad alium finem ultimum quam DEUM ordinata. Doctrina quoque à DEO practice in vita humana ac regimine abstrahens est ipsa deviatio practica à fine ultimo.

Puffendorffius corrumpit etiam privatos.

Them. XI. Eadem doctrina corrumpit etiam privatos & singulos, & Justitiæ civibusque est exitiosa.

1. Si enim religio & doctrina Christi non est publice necessaria Christianis, quis eam necessariam existimabit privatim? Apud Spartanos auri usus erat vetitus. Invento ergo in ædibus auro, quod Persæ clam submiserant, deliberabatur. Alii projiciendum statuebant: alii fulgore capti in publicos saltem usus adservandum: sed sapientiores intercessere, hac ducti ratione: Neminem fore, qui privatim contemnat aurum, si id publice in honore esse conspexerit. Vicit hæc sententia, & aurum tenebris sepultum fuit. Eundem in modum, si publice in honore est Jus naturæ Puffendorffianum & Wolffianum, si publice necesse est Christo aurem præcludere, Scripturam ad vitam civilem nihil attinere putare, si publice immortalitas animæ tanquam metaphysice indemonstrata ex regula vitæ humanæ est excludenda, si publice fas est moderari imperiis absque respectu ad præmia pœnasque DEI tanquam ratione non constantes: Si inquam publice potest perfecta justitia omissis supra dictis obtineri & beatitudo ac summum bonum, & rationabile publice est ridere ceteros maxime ecclesiam, Patres &c: quomodo pro se quisque privatim existimabit, sibi aliter agendum. Non erit laudabile, honestum ac bonum civi, quod est honestum principi? Imo mihi videtur, non contemnenda pars reipublicæ Christianæ hac peste jamjam correpta, & libertinis, exlegibusque scatere, qui reges sibi sua sola ratione videantur.

Impertinentia heterodoxorum.

2. *TULLIUS* gentilis ait Lib. I. de natura deorum cap. 2. *Haud scio, an pietate adversus deos sublata fides etiam & societas humani generis, & una excellentissima victus JUSTITIA tollatur. Est enim pietas justitia adversum deos.* Isti autem Christiani crepant, à nostris Patribus justitiam naturalem sublatam conspurcatamque fuisse, quod illi DEI cultum & Christi dogmata inseruerint moribus.

Romani ratione sola, relictis legibus, corrupti sunt.

3. Romani nobiles Cato, Pompejus, Lucullus, Piso, Scipio aliique versus finem reipublicæ solebant aut in Græciam discendæ philosophiæ causa proficisci, aut Græcos magistros suæ domi audire. Ab his magistris immutata sunt principia moralia ac dictamina nobilitatis Romanæ: qui enim antea fidem, virtutem, leges servare solum justum esse pro certo tenuerant, à philo-

sophis jubebantur non ita serviliter addicti esse legibus, sed *RATIONE SUA UTI.* Rationis privatæ usu semel præ ratione publica, præ moribus & legibus patriis recepto, non modo mores boni paulatim evanuerunt, sed & subierunt mali, & confusio principiorum nata est, inter Romanos tanta, quanta fuerat inter Græcos, ut nemo fere quo se verteret, aut ubi esset jus, inveniret. Hinc subiere mortes violentæ sibimet illatæ, hinc puerorum abusus, hinc Stoica indolentia, aliaque majoribus ignota. Quæ eo efficacius seduxerunt, quod, qui illa sequerentur & facerent, etiam *Philosophi*, id est Sapientiæ amatores putarentur. Atque in hunc modum non armis magis quam vitiis concisa est illa res publica, quod fatetur Sallustius loco non uno.

Nostra ætate contingit idem. 5. Siquis nostram ætatem consideraț attentius, nescio an prope eadem nobis contingant, eademque facientibus eadem etiam timenda supersint. Considerent ea Sapientiores, & quibus reipublicæ salus curanda incumbit. Metus autem hoc esse debet gravior, quod non illa principia, quæ patrum tantum nostrorum arbitrio instituta sunt, suffodiuntur, sed quod ipsa DEI lex & sanguine proprio Confirmatum Christi testamentum supremæque ejus voluntates attendi debere à *justis*, iisque etiam *Christianis*, negantur. Et tamen hæc disciplina pro vera Philosophia, Sapientia vera, veraque justitia venditur; & in ea non parva gloriæ pars à juventute reponitur: atque habentur indocti atque ad rempublicam inepti illi, qui hoc jus Puffendorffianum non suxerunt.

Excusatio Naturalistarum vana. *Them. XII.* Non excusat naturalistas, si dicunt, non negamus Sacram Scripturam aut doctrinam Christi, imò agnoscimus ipsi: Sed per eam non cognosci naturaliter justa asserimus: Ceterum illam in suo vigore relinquimus.

Nam 1. Etiamsi ita haberet, est tamen absurdum, & non tolerandum, idque minus, quàm tolerarent Sinenses hominem docentem, ex Confutio non debere aut posse disci naturaliter justum, ceterum Confutium in suo vigore relinqui, minus inquam hoc tolerabile; quia Confutius homo est instar ceterorum, etiam de Sinarum sententia, qui errare potuit, & forte erravit. Noster autem & Heineccii quoque regulator Deus est.

Lex Christi non dirigit tantum futuram sed præsentem. 2. Ex horum doctrina sequitur, etiam à Christianis vitam nostram præsentem exigi posse ac debere, quin pro ejus regula adhibeatur doctrina Christi. Nam vita præsens exigenda est ex lege naturæ; lex naturæ ex doctrina Christi non discitur; ergò vita præsens non est ex doctrina Christi exigenda. Rursus vitæ præsentis scopus est is, ad quem dirigit principium juris naturæ; juris naturæ principium est socialitas, quæ scopum habet tranquillitatem externam hujus tantum vitæ. *Alia autem est indoles, alius scopus religionis Christianæ ab hac disciplina juris naturalis; eoque rectè Apostolus miserrimos dicit fore Christianos omnium mortalium, si in hac tantum vita in Christum sperarent,* ait Puffendorff. Jur. Nat. Lib. II. cap. III. §. 19. fin. Quo, ni fallor, hoc dicit, Christianam doctrinam non pertinere ad dirigendam hanc vitam, sed ad futuram, si qua sit, egregie nempè: in hac vita serviemus Puffendorffii juri naturæ, & in altera Christo. Aut cum hic servierimus tribus annis Puffendorffio, ibi æternam mercedem repetemus à Christo.

3. Quæro jam: Christi doctrina estne necessaria ad regulandas actiones humanas naturaliter justas, an non, idque in præsenti vita? nempe potum aquæ frigidæ dare; abstinere ab injuria; reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris; parere dominis; subesse potestatibus; fratri Racha non dicere; aliquibus, qui possunt capere, consilia evangelica suscipienda servandaque permittere; Regibus denegare arbitrium tam doctrinæ Christianæ, quam Hierarchiæ & disciplinæ ecclesiasticæ? estne scopus Christi, ista nobis præcipere agenda in hac vita solum, cum in altera peragi nequeunt? si ita est, potest ergo & debet Christi doctrina habere hunc scopum, ut regulet actiones naturaliter justas hujus vitæ; non tamen propter hanc vitam tantum; cum nec jus naturæ in hac sola vita subsistat, sed *insuper* jubeat omnia facere propter aliam vitam, hoc discrimine, quod jus naturæ intendat vitam alteram naturalem mere, Christiana etiam supernaturalem fruitionem plenam Dei.

Si non est ita, sufficit Christiano, in altera vita Christum sequi, in hac autem Platonem aut Grotium aut Puffendorffium, imo etiam Platonem ejusque sanas doctrinas sequendo, sequerer nihilominus moralem Christi doctrinam; quia Platonis leges & omnium philosophorum corrigendæ sunt secundum leges morales Christi ac reliquæ scripturæ.

4. Neque dixeris, Christianum ùt Christianum debere vivere secundum Chri-

Christum etiam in hac vita; ut Philosophum vero debere vivere secundum Puffendorffium. Quo mihi hæc subtilis Philosophia, quam non modò Apostoli, sed & gentiles contempserunt? Hi enim profitebantur, secundum regulas à DEO traditas vivendum etiam philosophis esse, si modo aliquæ à DEO vivendi regulæ nobis revelarentur.

Christianus ut Philosophus vivat secundum Christum.

Sic enim creditur & docetur, quod est humanæ salutis caput, non aliam esse philosophiam, idest, sapientiæ studium, & aliam religionem. S. Augustinus, inquit de vera religione cap. V. n. 8. Plato non uno loco agnoscit, se & alios sequi debere & secuturos esse legem, siqua à DEO sibi expressè annunciaretur. Nos autem Europæi, & inter hos Germani agnoscimus legem aliquam à DEO nobis annuntiatam, eam juravimus, eam didicimus; ergò etiam ex philosophi naturalis sententia obligamur hanc legem servare.

Cum religio dominetur omnibus actionibus humanis.

5. Gentibus enim notum est, Religionem vinculum seu ligamen esse omnium actionum justarum: cum omnes legislatores initio legum suarum hanc posuerint, ut in omnibus actionibus respiciendum sit ad DEUM, cui ligemur & cujus causa ligemur etiam aliis. *Minimè autem convenit*, ait Cicero, *cum ipsi inter nos abjecti, neglectique simus, postulare, ut Diis immortalibus cari simus & ab his diligamur.* III. De finibus Cap. XX. Ergo *propter hoc*, ut simus DEO conjuncti servanda est amotis proximi lex, sublato autem tali jure omnes virtutes morales tolli necessarium agnoscit idem Cicero. *Nam hac nascentur ex eo, quod natura propensi sumus ad diligendos homines, quod fundamentum juris est: neque solùm in homines obsequia, sed etiam in DEOS ceremoniæ, religionesque tolluntur, quos non metu sed eâ conjunctione, quæ est homini cum DEO, conservandas puto.* Lib. I. de Legibus. C. XV. Unde non parum sapientior est *FRITSCHIUS*, qui in libello *Princeps peccans* dicto probat, peccare Principes, qui *alium*, quam gloriam DEI, & subditorum *æternam* salutem regiminis sui finem & scopum sibi propositum habeant. Item peccare Principem, qui omne de religione judicium, excluso clero ac populo, ad se trahit. Item eos etiam, qui libertinismum & confusionem religionum in republica permittunt &c. Item qui in delictis divina lege severe prohibitis aggratiandi jure abutuntur. Qui homines malos, impios, atheos, latæ vel nullius conscientiæ in aula

Etiam Principum in regenda republica

sua fovent, eosque ad dignitates & officia publica evehunt. Adhæc in delictis contra DEUM dispensatio principis nullo modo locum habet, ut agnoscit & probat *Limnæus* Jur. Publ. Lib. IV. Cap. VIII. num. 280. *Knipschild* de Civ. Imper. Lib. II. Cap. XXVII. num. 19. *Besold* Disputat. Polit. III. Clas. I. Thes. XIV. Quæ omnia pulcre ostendunt, à Jure naturæ, à Politica, à reipublicæ moderatione excludi divina præcepta non posse, sed ex iis discendum quid facto opus sit.

Socialitas Puffendorfii caret capite, i. e. DEO.

6. Ergo tametsi *socialitas* deberet statui pro vero fundamento Juris naturæ, Puffendorffius tamen & alii in ipsa socialitate omiserunt caput, nempe DEUM, atque adeo nullum posuerunt Juris fundamentum. Quæ autem socialitas esset statuenda, si præfracto animo nolebant à Christo discere, discere potuissent aliquo modo ex gentili Cicerone; qui cum Lib. I. cap. VII. de Legibus Principium Juris ex natura non tantum humana, sed universa repetiisset, etiam ipso invenit societatem; sed *primam hominis societatem* statuit *esse cum diis*. Si hoc ex S. Scriptura excerperemus, suspecti essemus heterodoxis, sed Ciceronem utique non habebunt suspectum. Idem & Plato sensit in Gorgia, & Philosophi alii.

Apostoli verba corrumpit Puffendorffius.

7. Apostoli autem verba de miseria Christianorum I. Corinth XV. ℣. 19. perperam accipit Puffendorffius, dum vult exsculpere, finem hominis, abstrahendo à Christo, consistere in felicitate societatis tantum in hac vita, per Christum autem finem seu assecutionem felicitatis post vitam homini de novo constitutum esse. Quam doctrinam esse falsam & infidelitatis ministram sequenti capite ostendemus. Sicut post Christi prædicationem finis ultimus Christianorum non est in hac tantum vita, ita etiam ante illam prædicationem finis ultimus totius humani generis non fuit in hac vita. Ergo ex ista miseria majore Christianorum hypothetica Puffendorffius non tantum imperite sed improbe infert diversitatem finis ultimi, & ex diversitate tali patrocinium perperam quærit suo larvato Juri naturæ scopum in hac tantum vita captandi. *Major illa miseria* de qua Apostolus, hæc esset: quia ceteri omnes homines si in hac tantum vita finem juste quærunt moderato usu hujus vitæ, (quod docet Puffendorff) miserrimi omnino sunt; quia quod quærunt non inveniunt, sed eo

Finis humanum non est hæc vita, etiam ante Christi prædicationem.

æternum carent; Ita eadem ratione miserrimi sunt etiam Christiani; imo in oculis hominum minus illuminatorum etiam sunt miseriores omnibus aliis hominibus non Christianis, quia & fine æternum privantur sicut alii, & insuper carent illis rebus, in quibus multi homines saltem aliquam umbram felicitatis suspiciunt, nempe commodis multis; & mortem etiam, vincula, cruciatus inter illas persecutiones patiuntur, quas eo tempore expertus jam est S. Paulus ceterique.

8. Cæterum quam belle sonat iu auribus Christianorum, juventutis maxime, illud jus naturæ, quod justitiam veram consistere docet in appetitu hujus mundi: quodque profitetur scopum sibi propositum esse à Christiana doctrina *longe abeuntem*. Abortivum tale jus aptum plane est à DEO summo bono abducere. Nam si Puffendotffius serio vult hominem ad DEum conversum & in illo acquiescentem, ipsius doctrina non haberet scopum à doctrina Christi alienum. Nunc autem habet, ipsomet confitente.

Jus naturæ Christianum non separandum à Jure naturæ communi

9. Juris naturæ ac gentium *ut Christiani* separatio practica à jure naturæ & gentium in communi & barbaro, est contra mentem omninm gentium Christianarum, quæ ab illo multum abhorrent. Quoties legimus in litteris sic dictis *Manifestis* amaras conquestiones de exustione oppidorum, trucidatione inermium, tanquam contra jus gentium non quidem barbarum, sed certe Christianorum patratis? In eundem modum *mancipatus* est contra jus gentium non quidem barbarorum sed Christianorum, tanquam in jure naturæ melius eruditorum. De Turcis mancipia facimus, non de Suecis. Ii porro Doctores, qui regulas Christianas separant & excludunt à jure naturæ in erudienda juventute Christiana, *ansam præbent, ut de novo introducatur antiqua in bello barbaries.*

Fallacia in dicto *Christianus ut Christianus*

10. Ceterum latet aliqua fallacia in illa distinctione & reduplicatione *Christiani ut Christiani*; quæ paucis explicanda est. Verum est, Christianus duo complectitur, ob hoc ipsum, quia est in statu adventitio: Omnis enim status adventitius habet obligationem duplicem, alteram primam naturalem origigariam, alteram adscititiam ac derivatam. Sicut aliquis *Francus* habet obligationem humanæ naturæ, & civitatis Francicæ tanquam adventiriæ. Sed hæ duæ obligationes distinguuntur inadæquate, ut loquuntur scholæ, nimirum distinctione *includentis & inclusi*, qualis est ex. gr. inter hominem & animam hominis. Jam enim Cap. I. Them. V. docuimus, Statum primævum non tolli per statum adventitium, sed perfici. Et rursus eodem Capite I. Themate XIX. & XX. docuimus, statum adventitium non includi in primævo, sed ptimævum includi in adventitio. Igitur Status civitatis Francicæ includit in se statum humanum. Eodem etiam capite Them. XIV. &c. docuimus, statum Religionis esse adventitium: & in statu religionis includi statum primævum humanæ naturæ. Quamobrem verum manet, distinctionem inter hominem & Christianum, esse distinctionem includentis & inclusi seu inadæquatam.

11. His, ut erat necesse, expositis jam facile est pervidere *sophisma* Naturalistarum: Si D. Wolffius instruendum in arte ratiocinandi acciperet *Petrum* aliquem, suamque Doctrinam faceret attendere unice ad animam Petri, abstrahendo à Petro ut Petro, quippe si doctrina hæc ad Petrum ut Petrum tenderet, non posse ptodire bonam ratiocinandi artem; credo equidem D. Wolffium hac sua disciplina & labore pertenue aut nullum potius minerval prometiturum; neque facile inveniret quemquam, qui eum non pro sophista & nugatore esset habiturus. Pari ratione omnes isti larvati Juris naturæ doctores vocant ad se juvenes Christianos, petunt legi à viris Christianis, eisque promittunt: nos instruemus vestram natutam humanam & docebimus, quales actus justos edere illa Debeat? sed cavemus diligenter, & vos etiam ipsi cavete, ne attendamini tanquam Christiani; hoc enim si in vobis attenderetur, non posset prodire nisi spuria justitia naturæ vestræ. **exponitur,**

magisque declaratur

12. Ut eo amplius detegatur sophistica fallacia larvatorum Naturalistarum, explicemus, quid sit Christianus ut Christianus? hoc est, quæ sint *obligationes* Christiani ut Christiani. Nemo Christianorum mihi negaverit, *Christianum ut Christianum* obligari ad duo: nempe ad *aliqua CREDENDA*, & ad *aliqua AGENDA*. Equidem suspicor futuros quosdam, qui pugnandi pervicacia contendant, Christiano ut Christiano nihil aliud obligationis incumbere, *nisi ut credat*: atque in hoc intime consistit tota Acatholicorum secta, Christiano ut Christiano nihil præter *solam fidem* esse necessarium, nulla autem *opera* seu agenda illi ut Christiano imposita. Si hæc est sententia larvatorum Juris naturæ doctorum Puffendorffii, Heineccii, Wolffii, quos denudan-

heterodoxi sub larva Juris naturæ volentes stabilire hæresin de *sola fide* justificante;

nudandos suscepimus, in aprico jam est: *Istos doctores nihil aliud per Jus naturæ suum quærere, quam ut hæresin & sectam per speciem Juris naturæ in omnes homines derivent:* Nempe solam fidem sufficere Christiano. Quodsi jam totius Acatholicorum Juris naturæ scopus in solus est, ut hæresis larva Juris vestita tradatur, quomodo non erubescunt Catholici parentes filios suos horum disciplinæ tradere? Aut quomodo non erubescunt illi, catholici, qui de hoc periculo moniti frigide & insulse respondent: hæc monita sunt ex animo insulsa, dareistvon Hertzen schlecht. Videatur Præfationis nostræ finis. At vero si Acatholici Naturalistæ confitentur, per jura naturæ à se descripta nihil aliud quæri, quam ut hæresin suam de *sola fide* stabiliant etiam inter Catholicos, sive ut Catholicam religionem evertant, & mundum hæreticum faciant: ego cum illis pugnam jam non conferam. Sufficit mihi *LARVAM DETRAXISSE*, ut hæresis, jam nuda sine adscititio pulcro vestitu compareat. Cæterum remitto lectores ad Theologos nostros, imo & ad antiquissimos Ecclesiæ Patres, ad Apostolos, ad ipsius Christi præceptoris verba, quæ docent, solam fidem Christiano ut Christiano non sufficere; atque adeo illos, qui contraria Christo docent, non colligere cum Christo &c.

Christianus ut Christianus tenetur obligationibus naturalibus.

13. Supposito ergo, fidem solam Christiano ut Christiano non sufficere, consequitur, *Christianum UT CHRISTIANUM obligari ad Bona opera*, ad virtutes, ad justitiam naturalem. Ex hoc autem rursus manifestum est, eum doctorem, qui Christianum informandum accipit in justitia naturali, id Beneficium præstare Christiano ut Christiano, quia Christiani ut Christiani est, opera bona facere. Sicut è converso qui Christianum ut Christianum erudiendum accipit, debet omnino jura naturæ & virtutes illum docere, quia hæc conveniunt homini Christiano ut Christiano.

Observatio Juris naturæ est Christiani ut Christiani

14. Præterea justum sophisma ex alio pestilenti fundo excrevit: quem nunc detegemus. Ad omnia illa obligatur Christianus *ut Christianus*, quæ à Christo præcepta sunt discipulis suis ita, ut ex observatione horum præceptorum agnoscerentur esse discipuli Christi seu Christiani. Sive signa, ex quibus aliquis agnoscitur esse Christianus, conveniunt homini *ut Christiano* seu Christiano ut Christiano. Jam autem signorum istorum duo iterum sunt genera, alia consistunt in credendo, alia in agendo. De signis Christiani in credendo consistentibus, non est quod addamus verbum. De agendis autem manifestum ex Evangelio & ex Apostolorum epistolis est, Christum mores & justitiam exigere perfectam ad hoc ut agnoscantur ex iis esse discipuli Christi seu Christiani. Et hactenus quidem doctrina, quam exposuimus Catholica est: sed jam exponenda est hæresis Acatholicorum, cui larvam juris naturæ circumponunt. Nimirum negant, *Christum Præcepta edidisse ad vitam hanc pertinentia*: negat Puffendorffius Christi doctrinam ad hanc vitam pertinere, *ALIUM esse hujus doctrinæ SCOPUM* nempe vitam alteram, siqua datur, negant alii heterodoxi, *CHRISTUM LEGISLATOREM* esse, ex quo etiam negant, Christiano ut Christiano *agenda* incumbere. Quæ hæresis dudum expugnata, hoc loco debellari à me iterum non debet: non enim institutum jam fert meum contra hæreses dimicare, sed ostendere, Jus naturæ heterodoxorum ad hoc tendere: ut Catholica religione è discentium animis per fraudem ejecta per fraudem irrepat hæresis, hoc autem cum ostendo, uti nunc denuo ostendi, *Larvam Juris naturæ*, heterodoxorum libris utique detraho; Agnoscant igitur incauti monitorum nostrorum contemptores, quam ex animo insulsum sit eorum judicium, von Hertzen schlecht.

Heterodoxorum id negantium scopus est, *Christum non esse legislatorem.*

Christianus habet legem naturæ.

15. Hactenus dicta rationem satis claram habent, siquis nolit ultro claudere oculos. Etenim Lex naturæ tantum nos obligat, quantum est nobis cognita; eo quod ipsa cognitio practica obligationis sit ipsa Lex naturæ participata, ut docuimus semper; atque hæc est causa, cur invincibiliter ignorans non peccet, seu non agat contra legem naturæ, quia in hoc casu legem non habet, sive non habet cognitionem practicam obligationis. Jam vero Christianus *ut Christianus* practicam cognitionem obligationum naturalium habet & intensive & extensive majorem ac certiorem. Christianus ergo *ut Christianus* habet firmiorem obligationem naturalem. Quapropter denique qui obligationes naturales tradit Christianis, non potest excludere lumina illa majora ac certiora, quæ Christianis *ut Christianis* concessa participataque sunt. Esse autem Christianis talia lumina, nemo qui quidem Christianus sit, ignorat. Ideo quippe Plato reliquique gentiles doctrinam juris naturæ incertiorem, mancam, & non raro pravam tradiderunt, quia lumen superius optabant

 qui-

quidem, ſed obtinere non poterant. Et ideo heterodoxi Juris naturæ doctrinam tradunt non mancam tantum ſed pravam & à DEO fine naturæ abducentem, quia lumen ſuperius ipſis immerentibus oblatum petulanter repellunt & exeſſe jubent.

Gentiles agnoverunt,

16. Ut oſtendamus autem, non à nobis tantum ita ſentiri, ſed à ſapientiſſimis jam olim atque nunc viris, præ quorum luce noctuæ ſint Puſſendorffius, Heineccius, Wolffius; Theologi dudum obſervarunt, ab omni genere humano agnitum fuiſſe, lapſam à ſtatu meliore eſſe naturam humanam, atque in ignorantiæ & infirmitatis barathro jacere, è quo emergere nequeat, niſi veniat quiſpiam & potentiæ maximæ & ſapientiæ, qui manum docendo juvandoque porrigat. Quotquot igitur venerunt tales ſapientes, paſſim agniti & aliquo tempore habiti fuerunt pro talibus, qui humanum genus ex his malis ad juſtitiam veram & verum bonum perducturi eſſent: quamquam incaſſum: Venit ergo Orpheus, venit Mercurius, Lycurgus, Socrates, Plato, Zeno, promiſeruntque hominum generi liberationem: Nos ſequimini, beati eritis. Et profecto multi in eorum ſe diſciplinam tradiderunt, donec cernerent etiam hos ad vera bona neutiquam conducere. Venit ad extremum Chriſtus, ſuam doctrinam proponens talem, ut ſi is vera auxilia non præbuit; verumque bonum non docuit, deſperatum ſit de omnibus aliis. Videatur hæc pulcre expendens *THOMASSINUS* Dogmatum Theologicorum Tom. III. de Adventu Chriſti Cap. XIII. & Tomo I. de Incarnatione Lib. I. Cap. VIII. &c. Ubi oſtendit inter auxilia à Chriſto præbita humano generi eſſe: *Legem naturalem* ad majorem perfectionem redactam, repurgatamque à gentilium tenebris & erroribus: docens, hanc etiam vitam deponendam eſſe, ut ex hac fovea emergas ad felicitatem homini ab initio deſtinatam. Quod Philoſophi aut neſcierunt, aut dicere auſi non ſunt, aut efficere & impetrare à ſuis non potuerunt. Nam *Socrati quidem certe nemo tantum* fidei „ habuit, ut pro placito ejuſcemodi „ mortem perferret; Chriſto autem, „ qui & à Socrate ex parte agnitus „ eſt &c. - - - Non quod alienæ ſint à „ Chriſto Platonis doctrinæ, ſed quod „ ſibi ipſis non omnino conſtent; ſicut „ neque aliorum, Stoicorum videlicet „ Poëtarum & Hiſtoricorum. Pro ſe „ enim quiſque ex parte nativæ ſibique „ inſitæ, divinæ rationis id quod affine „ & cognatum ſibi eſſet cernens, recte promulgavit. - - - Quæcumque „ ergo apud omnes recte dicta ſunt, no„ ſtra Chriſtianorum ſunt. Nam ſcripto„ res omnes propter rationis ſemen il„ lis inſitum *perquam tenuiter* ea quæ „ ſint, cernere potuerunt. Aliud eſt „ enim ſemen alicujus & imitatio pro „ virili parte conceſſa, aliud id ipſum „ per cujus gratiam inde provenien„ tem participatio illa & imitatio exi„ ſtit. „ S. Juſtinus Martyr Apologia prima. Nempe aliud ſunt Philoſophi ex tenui radio veritatis loquentes; aliud ipſa veritas & ſol juſtitiæ; Aliud Puſſendorffius, Wolfius, Heineccius ad ſolem hunc ultro occludentes oculum, ut videntes non videant, & intelligentes non intelligant, quando lumen humano generi ab antiquo exoptatum ad Juris naturæ doctrinam iſti recalcitrantes petulco pede eijciunt. Nos vero hoc argumentum claudemus prolata pulcra ſententia S. Chryſoſtomi in Epiſtolam I mam ad Corinthios Homilia VII. ubi obſervat, gentes non fuiſſe relicturas veterem doctrinam, ſuavem & commodam, qualis eſt noſtrorum heterodoxorum, amplexuraſque haud fuiſſe doctrinam Chriſti ſeveram, niſi hæc præ illa viſa fuiſſet rationabilior. „ Atqui, inquit, gentium quidem res „ & inſtituta abſque diſcrimine (peri„ culo) tenuerunt; noſtra autem ſu„ ſceperunt cum periculis. Quam„ obrem ſi cum majori ea ratione te„ nuiſſent, quum in eis tanto tempore „ eſſent educati, non ab eis defeciſſent; „ & maxime cum nec ſine periculo li„ ceret ab eis deficere. Poſtquam au„ tem ex ipſa rerum natura cognove„ runt, illa eſſe periculo & errore ple„ na, propterea etiamſi mors intenta„ retur, à conſuetis quidem defece„ runt, ad nova autem confugerunt; „ utpote *quod hoc quidem dogma (Chri„ ſtianum) eſſet ſecundum naturam, il„ lud vero præter naturam.* Gentium exemplo & nos à Puſſendorffii, Heineccii, Wolffii ac ceterorum doctrina juris naturæ abſtineamus, & ſequamur doctrinam Juris naturæ à Chriſto luculentiſſime traditam, utpote, *quod hoc quidem dogma ſit ſecundum naturam, illud vero præter naturam: id* quod ultimis hujus libri partibus amplius docebimus.

homini lapſo neceſſarium eſſe reſtauratorem.

Pro talibus habiti ſunt veteres Philoſophi;

Incaſſum.

Chriſtus denique juvit

Legem naturæ perficiens.

Pro quo mortem ſubiere multi, non pro philoſophia.

minime pro Puſſendorfſio &c.

S. Scriptura præcepta moralia plene continet.

17. Waltonius doctiſſimus Anglus editor Bibliorum Polyglottorum in præfatione agnoſcit dicitque, *aurea eſſe ac veriſſima verba* Pontificis maximi Gregorii XIII. in literis Apoſtolicis ad Regem Catholicum datis, quæ Bibliis regiis

gilis præfixæ sunt, nempe: *Scripturarum beneficium permagnum esse. Namquod ad theologiam attinet, quæ est summa philosophia, his libris omnia nostræ religionis & divinitatis mysteria explicantur: quod vero ad eam partem attinet, quæ* MORALIS *nominatur,* HINC *quoque* OMNIA *ad* OMNES VIRTUTES PRÆCEPTA *colliguntur: Quibus quidem duabus partibus omnis nostræ salutis & felicitatis ratio continetur, ut nihil esse possit horum librorum lectione dignius, nihil fructuosius,* NIHIL OMNI HOMINUM GENERI ACCOMMODATIUS, *nihil majori doctrina & sapientia refertius.*

18. Equidem ista omnia de S. Scriptura esse plane vera, convictissimus quisque esse debet ex ipsa ejus lectione; quæ lectio certissime ostendet, Jura naturæ omnemque moralem doctrinam cum summo & unico fundamento descriptam esse in Sacratissimo hoc libro. Atque ego tot virorum idem sententium dicta non eo fine protuli in medium, quasi horum sententiæ essent demonstrationes mathematicæ istius rei: Sed quod sint demonstrationes morales, quæ mathematicis in certitudine nihil concedunt, ut dudum Illustris Huetius in demonstratione Evangelica probatum dedit. Consideret, oro, lector, uter ex duobus in regula morum accipienda sequendus sit? An illi, qui dicunt, S. Scripturam non bene statui pro regula morum, id est, pro libro tali, ex quibus mores & Jura naturæ disci possint; quique hujus dicti sui rationem aut pondus nullum proferunt? An potius sequendi sint illi, qui S. Scripturam dicunt ad hoc probe valere; quique dicta sua pulchre ostendunt, quibus liber ipse Scriptura omnino conformis est; & quibus suffragatur experientia multa, eo quod multi ex illo libro vera ac sana naturæ jura, alias ignorata, condidicerint? Heterodoxi aliqui, homines pauci, iique heri nati dicunt, Scripturam ad hoc nihil valere, neque dicti sui afferunt demonstrationem, quam ipsi sibi alias fieri postulant, de rebus etiam sole clarioribus? neque ostendunt experientiam ullam. Istis nos opponimus tot alios viros prudentes, dictorum suorum rationem reddentes; opponimus confessionem ipsorum heterodoxorum vel ab invitis expressam; opponimus experientiam. Postulamus igitur jure, uti sententiam æquus lector ferat. Experientia autem videtur rem omnino conficere debere. Nam si vel unus hominum fundamenta vera sani

Scripturam ad Jus naturæ valere probarunt multi.

negant heterodoxi sine probatione.

Quos refellit experientia.

juris naturæ ostenditur didicisse ex S. Scriptura potius quam vel ex aliis libris, vel ex inventis rationis philosophicæ, ac metaphysicæ; hoc ipso jam erit semper verum, Posse ex S. Scriptura disci Jus naturæ verum ac sanum, idque melius quam ex ontologia profana. Atqui non unus homo, sed innumerabiles etiam populi interque hos Germani majores nostri. Vid. epist. *S. Hieronymi* ad Sunniam & Fretelam. Veriora ac saniora jura naturæ didicerunt ex scriptura sancta, quæ tamen jura ex ratione librisque profanis & ontologia frigida nec illi nec alii potuerant discere: uti manifestum est, & à nobis aliquo modo exhibitum. Igitur est manebitque semper verum, Jura naturæ non tantum bene ex S. Scriptura disci posse, sed *melius* quam ex ratione ac philosophia profana, maximeque ex Ontologia Wolfiana, ceteris multo ineptiore ad fundamentale ac solidum Jus naturæ docendum aut demonstrandum.

Them. XIII. Frustra contendunt Naturalistæ, se non docere, deserendam esse doctrinam Christi, atque ex actionibus vitæ humanæ excludendam, sed tantum ex jure naturæ demonstrando ceterum suadere, ut pro actionum regula assumatur Christi doctrina.

℟. 1. Si saltem hoc protestarentur, illudque sæpius facerent, non tantum esset periculum perversionis in juventute incircumspecta. Sed non faciunt. Contra assidue clamant tantum de necessitate hujus socialitatis, deque injustitia actionum, quæ ad hanc non tendant, deque excludendo Evangelio.

℟. 2. Quin etsi istas protestationes facerent, non satis facerent. Si enim eadem actio, quæ jure naturæ recta est, regulanda tamen necessario est per doctrinam Christi: si ratio humana ae tota natura regulanda est per DEum, & ipsum jus naturæ jubet DEO: Si Christiani actione naturaliter justa salvari non possunt, nisi sit justa ex regula Christi: si idem est utriusque doctrinæ scopus: si scopus unius doctrinæ attingi non potest à Christiano, quin adhibeatur altera doctrina; cur Christianos ita instruunt, ut semper doceant tantum unam doctrinam adhibere altera non tantum tacite præterita, sed conceptis verbis contentiose exclusa? Sicut Doctores Christiani, Apostoli, Patres, Theologi, cum doctrinam Christi explicant & tradunt populis, non excludunt doctrinam morum naturalem; quia nec ipse Christus eam exclusit, sed elegantissime tradidit: Ita Christiani Doctores Juris non debent id quod majus est & quod ad finem

Est protestatio actui contraria.

finem naturæ ultimum certius conducit, excludere; quia etiam ipſa natura non excludit divinam doctrinam, ſed unice exigit atque exoptat tanquam perfectionem ſuam. Præcipue cum *doctrina moralis Chriſti ſit revera doctrina juris naturæ.* Vid. ex Gundling. ſupra Th. III. num. 3.

℞. 3. Is qui ceteros omnes juſti doctores ſugillat & explodit, quique promittit verum & *perfectum jus naturæ* tradere hominibus, ex quo perfectam juſtitiam diſcant, non debet à ſua doctrina practica excludere doctrinam juſtitiæ naturalis ceteris omnibus perfectiorem: omnibus autem perfectior eſt ea, quæ in ſcriptura ſacra continetur & in doctrina Chriſti. Vid. ſupra Them. VII.

Jus naturæ heterodoxum poſſet tolerari *ſpeculative* forte, ut Epicureorum.

℞. 4. Ferendi forte eſſent, ſi dicerent, Jus ſuum naturæ eſſe tantum ſpeculativum & per modum hypotheſis, ſicut leges Platonis & Ciceronis. Nunc vero contra faciunt, voluntque reipſa ſic vivi, ut ipſi docent, ſic adminiſtrari rempublicam, ſic opprimi religionem, ſic felicitati hujus vitæ omnia poſtponi. Sicut Epicureos fortaſſe minus damnaſſent ceteri philoſophi, ſi illi per modum hypotheſis expoſuiſſent ſpeculative ſuam de voluptate doctrinam, ut otioſis materies diſputandi ſuggereretur: Verum cum illa doctrina in mores tranſit, & voluptas pro fine vivendi aſſumpta eſt, merito damnata eſt illa cacoſophia. Quamvis enim forte Epicurei veram & laudabilem voluptatem intelligerent, damnari tamen meruit eorum doctrina, quia pronam occaſionem præbere potuit aberrandi: ita damnari meretur etiam doctrina Naturaliſtarum, quia ex ea pronum eſt ſaltem minus circumſpectis, deviare ab ultimo fine, & conſiſtere in felicitate caduca.

Them. XIV. Rurſus non juvat Naturaliſtas, tueri ſe exemplo Juris civilis. Nam etiam in hoc abſtrahitur, inquiunt, à religione & Scriptura, eaque doctrina relinquitur Theologis.

Jus Civile non abſtrahit à religione.

℞. 1. Jura Civilia non abſtrahunt à religione Chriſtiana, ſed eam pro fundamento ponunt. Legatur frons ipſa Codicis Juſtinianei: *De ſumma Trinitate & fide Catholica, & ut nemo de ea publice contendere audeat.* Hi autem naturaliſtæ non tantum audent de ea fide publice contendere ſed eousque temeritatis procedunt, ut eam publice editis libris excludant à juſtitia & adminiſtranda republica. Deinde Lex prima Codicis quid imperat? *Cunctos populos, quos Clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam divum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio usque adhuc inſinuata declarat, quamque Pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: Hoc eſt, ut SECUNDUM APOSTOLICAM DISCIPLINAM EVANGELICAMQUE DOCTRINAM Patris & filii & ſpiritus Sancti unam Deitatem ſub pari majeſtate & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes CHRISTIANORUM CATHOLICORUM nomen jubemus amplecti: reliquos vero DEMENTES VESANOSQUE JUDICANTES, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, divinâ primum vindicta, poſt etiam motus animi noſtri, quem EX COELESTI ARBITRIO ſumſperimus, ultione plectendos.*

Sed hereticos damnat, veſanosque declarat.

Ex quibus liquet, hereticos, id eſt à Sede Petri & à doctrina Evangelii, Apoſtolicaque *diſciplina* ſeu inſtitutione alienos ab Imperatoribus non agnoſci *naturaliter juſtos*; quia eosdem *DEMENTES & VESANOS* pronunciat, id eſt à recta ratione ſive à jure naturæ alienos.

In hanc autem ſententiam conſpirant cetera Juris Civilis communis edicta eodem & ſequentibus titulis propoſita. *Sacras & divinas regulas etiam noſtræ ſequi non dedignantur leges.* Novel. 83. cap. 1.

Sacros autem Canones non minus quam leges valere, etiam noſtræ volunt leges. Sancimus in illis obtinere, & quæ ſacris viſa ſunt canonibus, perinde ac ſi civilibus inſcriptum eſſet Legibus. Leg. 45. Cod. de Epiſcop. & Clericis. Add. Novell. 6. §. 8. & in epilogo & proœmio ejus. Et Novel. 131. cap. 1. ait Imperator: *Prædictarum enim quatuor ſynodorum dogmata SICUT SANCTAS SCRIPTURAS accipimus, & REGULAS SICUT LEGES OBSERVAMUS.* Et Tit. V. de Hæreticis & Manichæis leg. 2. dedecernitur: *Hæreticorum autem vocabulo continetur, & latis adverſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, QUI VEL LEVI ARGUMENTO à JUDICIO CATHOLICÆ RELIGIONIS ET TRAMITE DETECTI FUERINT DEVIARE.* Cætera denique, quæ ſi ſerventur, horrorem incutiant Naturaliſtis.

Qui ſint hæretici?

Juris Civilis Doctores non abſtrahunt à religione.

℞. 2. Juris quoque Civilis conſulti & interpretes easdem vias inſiſtunt, & ante omnia docent, Chriſtianis neceſſum eſſe dogmata & diſciplinam ſcripturæ, Chriſti, & Evangelicam ſectari,

docent,

Cur eam non ex professo tractant?

docent etiam jus civile corrigi à Christo ejusque ecclesia; atque adeo ubi Jus civile aberrat, quamquam videretur ex natura sumptum, regulam habere superiorem, nempe Christianam: Id quod passim Catholici ICti uno ore profitentur, & plurimi etiam Acatholicorum. Quod vero uberiorem Doctrinæ Christianæ tractationem ipsi non faciant, fatentur sibi non satis adesse virium ad utraque tractanda, suntque parte imbecilliore contenti, nutum secuturi fortioris partis. Naturalistæ autem hodierni omnia judicant, omnia despiciunt, Christumque ipsum inutilem juri naturæ manifeste docent; promittentes perfectum Jus naturæ tradere, Christo necessariè excluso.

Puffendorffius secum pugnans.

Them. XV. Ipse etiam Puffendorffius alicubi oblitus erroris sui, dum pugnat contra alios, his se armis tuetur, & statuit, pro regula agnoscendi veri juris naturæ sumendam esse Religionem, & Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem. Eoque pejus alibi eandem hinc excludit. Nunquam enim sibimet esse consentiens in totum error potest.

Pro regula Juris naturæ statuit Religionem & auctoritatem.

1. In Præfatione Juris Naturæ, Grotii laborem judicat talem esse, ut multa emendatione indigeat, aut potius omnino aliud ex integro Jus naturæ cudendum sit. Quod fieri non esset opus, siquid Jus Grotii valeret; quemadmodum Heineccius id ipsum de Puffendorffio edixit postea. *Quantumcunque tamen*, inquit Puffendorffius, *ejus viri* (Grotii) *fama nobis cordi sit, qui & peculiari nomine ejusdem filio obstricti sumus; fatendum tamen est, non pauca ab ipso plane esse prætereita, quædam levi duntaxat brachio tractata, quædam denique admista, quæ & ipsum hominem esse arguerent.* * *IMPRIMIS autem non exiguam nobilissimo operi LABEM aspergunt, queis PASSIM à RECEPTIS ORTHODOXÆ ECCLESIÆ SENTENTIIS DIVERSUS ABIT. Qui quidem magnorum ingeniorum INFELICISSIMUS LABOR MIHI SEMPER VISUS FUIT, CIRCA DIVINA ALIQUID NOVARE; cum tanta aliarum rerum superſit copia, in qua alicui INNOXIE cornicum oculos configere liceat. Et PER ISTHÆC ETIAM VERE AC UTILITER DICTIS AUCTORITAS DETRAHITUR, ac plurimorum asperrimæ censuræ provocantur, qui aliàs contra tales viros ne hiscere quidem digni erant Conati quidem sunt viri quidam docti editis ad istius libros de Jure Belli & Pacis commentariis his DEFECTIBUS mederi; quorum unus & alter operæ pretium fecit non spernendum: Aliis tamen LONGE UTILIUS JUDICATUM FUIT, TOTAM ISTAM MATERIAM DENUO INCUDI SUBJICERE, AC IN NOVAM FORMAM REFINGERE.*

Idem in Apologia §. 37. agnoscit legitimam causam repudiandi alicujus Juris naturæ scripti esse, si illud scriptum erroribus heterodoxis sit infectum. Ait enim citato loco: *Hobbesium autem & Grotium, qui tam MULTA à RELIGIONE NOSTRA ABEUNTIA suis operibus immiscuerunt, nè amplius juventuti prælegere cogerer, librum meum præcipuè edidisse me professus sum* Sententiam, quam in Grotium dixerat, in semet tulit. Hæreses enim damnatas eum passim in hoc opere docuisse ex ipsomet ubique apparet: & alibi in libello de habitu Religionis &c. palam profitetur, sibi in hoc opere id maximè propositum fuisse, ùt Catholicam religionem everteret. Quin & heterodoxi ejus collegæ hæreseos ipsum & corruptæ juventutis postularunt. Quorum *Becmannus*, *Quem*, inquit, *corruptarum novitatum pruritus præposterè instigat contra juris naturæ & divini solida fundamenta, is unicùm omnium instar sibi commendatum habeat Puffendorffium* &c.

Equidem huic apologiam opposuit Puffendorffius, sed malignis Sarcasmis & auditu fœdis maledictis, quam ratione aliqua refertiorem.

Et ipse Ludovicus *Sekendorf* grande inter Heterodoxos Luteranos nomen & columen maluit cum Bœclevo & Casparo Zieglero sentire, qui jus naturæ per scripturam regulari inter Christianos suadebant. — Item Sekendorffius.

Nec agnoscit utilitatem in separatione illa Puffendorffiana. *Eum verò* inquit Sekendorffius, *è recentibus hypothesibus (contra mentem quidem & scopum Auctorum) proterva nostra & verbum DEI quotidie magis fastidiens juventus ansam arripit, ut veteres regulas, quæ apud ipsos tanquam Christianos meritò*

* Si talia in Catholicis Doctoribus deprehendisset Puffendorffius, stupidos illos, barbaros, juris omnis exsortes, pecudes, fortasse & tenebriones dixisset.

meritò valere debebant, non ampliùs ma- „ *gni* æstimet, recentibus autem haud „ constanter fidem adhibeat, & non „ ulterius, quam quatenus expedit. „ *Unde & hodie plures quam unquam* „ *aliàs dantur homines, qui Principum* „ *ac rerum publicarum destinatis QUA-* „ *LIBUSCUNQUE è laxis illis & per* „ *probabilitatem corruptis principiis* „ *FACILE ASSENTIRI, COLO-* „ *REMQUE ALLINERE POS-* „ *SUNT.* Christen-Staat. pap. 315.

Rursus Puffendorffius.
2. Pergit autem *Puffendorffius* loco citato censuram in Hobbesium ferre in hæc verba: *Sed quod & hic IN RELIGIONE PECULIARIA sibi & horrida dogmata finxerit, hoc ipso apud multos NON CITRA RATIONEM sui aversationem excitavit.*

3. Ultimo deinde concludit: „ His „ ergo causis motus operi huic manum „ admovi, atque universam hanc ma- „ teriam eo, qui mihi commodissimus „ fuit visus, ordine digessi, atque id „ laboravi, ut omnia solidis & perspi- „ cuis rationibus, quantum fieri potuit, „ confirmarem, & *illa, IN QUI-* „ *BUS ANTEA LAUDATI AU-* „ *CTORES IMPEGERANT, DE-* „ *CLINAREM.*

qui Theologos spernens.
4. Reddit denique Puffendorffius rationem cur Theologos Catholicos excludat: *Scilicet his hominibus SUORUM TRADITORUM NULLUM CERTUM FUNDAMENTUM aut hypothesin substernere solenne est; sed prater illa, quæ à JCtis mutuari solent, frivolas ut plurimum quæstiones paribus ratiunculis confirmare contenti, de cetero integras legiones suæ sectæ scriptorum allegasse præclarum habent, quorum unum si noveris, omnes noveris; ita omnes magno conatu magnas nugas agunt, ut tamen vix ulla sit quæstio, in qua isti in partes non discedant.*

Seipsum damnat, & à discipulis damnatur.
5. Egregiam in se ipsum sententiam adornavit Puffendorffius, quam deinde promulgat in ipsum ejus discipulus Heineccius, *Nullum certum fundamentum* cum jecisse, frivola confusaque egisse ita ut velut data opera tenebris omnia involveret, necessitatemque discipulis suismet imponeret totam istam materiam de novo refingendi, utinam felicius. Vid. Them. XIV. Cap. VII.

J. N. non orthodoxam damnandum.
6. Ex his autem manifesto liquet, per ipsum Puffendorffium illud jus naturæ relinquendum exterminandumque putari, quod in religione recedat à *receptis* orthodoxorum sententiis, ab Ecclesia, à religionis puritate. Et quanto magnis exterminandum est illud, quod religionem orthodoxam omnino exturbatum it; & præterea errores dudum damnatos & cum his novos inserit, atque Naturalismo ac Atheismo viam complanat? Nonne ob ista tanta piacula etiam ea, quæ sana dicit Puffendorffius, suspecta fiunt, aut certe minoris fieri debent, aut omnino legi 2. Codic. de Sum. Trin. supra exscriptæ subjacere? Plures ipsorum Protestantium in hunc censuras collegit Cl. P. Schwarz, Prolegom. J. N. Instruct. VII.

Dogma Naturalistarum.
7. Congruit quodammodo Puffendorffii doctrina cum doctrina nuperi cujusdam Angli sic dicti Archiepiscopi *Naturalismum* palam defendentis: qui ait, Præstaturum homini, si nulla religio revelata esset, sed solis luminibus & ideis naturalibus regeretur, & relinqueretur appetitibus, cum hi plus tendant & apti sint ad pacem & felicitatem societatis. Idem sic dictus Archiepiscopus impietatis seminator concludit; quia revelatio obscuritatem habet, homini nullas alias regulas actionum suarum superesse, quam leges civiles, & religionem naturalem. Nomen pestilentis prodere haud est opus. Eruditiores non ignorant.

Objectio. Lex Christi in jure naturæ admittenda.
Them. XVI. Inanis est contra doctrinam Christi objectio ista: Si doctrina Christi est admittenda in jure naturæ docendo, vel est admittenda ut jus divinum positivum, vel ut humanum? Non ut divinum positivum; quia juris positivi disciplina est distincta à disciplina juris naturalis. Neque ut humanum; quia humana jura non sunt naturalia, neque adeo spectant ad disciplinam Juris naturæ.

ut promulgatio Juris naturæ.
R. 1. Doctrina Christi non tantum utroque hoc modo est admittenda in disciplina Juris naturæ, sed insuper tanquam ipsissima legis naturæ promulgatio tam clara tamque augusta, qua clariorem & augustiorem non habemus in orbe terrarum.

2. Singula hæc hactenus jamjam ostensa sunt. Ostensum est enim, Legem positivam divinam moralem etiam Mosaicam non posse excludi à Jure naturæ docendo; cum sit præclara legis naturalis promulgatio. Ostensum est, leges humanas positivas seu Civiles non posse excludi à disciplina juris naturæ; quia Leges fere omnium populorum, saltem pleræque, continent *ipsam rationem*, ut supra fassus nobis est Gundlingius. Ostensum quoque est ex heterodoxorum ipsorum confessione, sacram scripturam, præcipue Evangelium, continere ipsum Jus naturæ.

3. Et

Retorsio in Puffendorfium. 3. Et possum hanc objectionem retorquere in novos juris naturæ doctores: Horatii, Juvenalis, Platonis doctrinæ, senecæ sententiæ, Grotii regulæ, Puffendorffii scita, Heineccii emendationes quas vendit antecessorum suorum, Wolffii paragraphi; isti omnes, inquam, vel sunt admittendi in jure naturæ docendo, vel excludendi? Si excludendi sunt? ipsi viderint quo jure professi fuerint orbem terrarum docere jus naturæ adhuc ignoratum. Si admittendi hi, quæro, an ut Jus divinum positivum, an ut jus positivum humanum admittendi sint? **Responsio heterodoxorum.** Respondebunt merito neque ut divinum, neque ut humanum jus positivum admitti posse hos auctores, cum nulla prorsus legislatoria potestate præditi fuerint: attamen admittendos esse istos, præcipue autem Heineccium, tanquam jus naturale; eo quod Heineccii præscriptiones sint *ipsa ratio*, cui repugnare nequeant nisi ii soli, qui *plane obbrutuerint*.

Rejicitur. 4. Verum huic responsioni meritissimo opponimus novam petitionem: petimus enim, ut hi præceptores nobis prodant illud ingens discrimen inter Heineccium & Christum: illam ingentem prærogativam Heineccii præ Christo: cur Heineccii placita sint ipsa ratio, cur nequeant nisi à brutis respui, cur adeo locum amplissimum & necessarium in jure naturæ è cathedris Christianorum docendo habeant, cur populorum ac principum controversiis dirimendis serviant: contra cur Christi doctrinæ nec ratio sint, nec nisi brutis conveniant, cur è Cathedris juris naturæ exponi ne quidem possint salvo jure naturæ, cur à regum litigiis comprimendis ita procul abesse debeant? Deficitne Christo ratio, quæ Heineccio abundat? An est ignotus in orbe Christus, Heineccius vero omnibus populis decantatus? An reges Domini quidem sunt Christi, Heineccio vero serviunt, ut ex ejus præscripto judicentur? An forte, quia Christus de moderamine inculpatæ tutelæ, de locatione, de stillicidio nihil scripsit, ideo è jure naturæ ejiciendus est, recipiendus autem Heineccius, quod paucula quædam ex aliorum libris in suum libellum consarcinaverit?

5. Christi Doctrina & S. Scripturæ si non est ipsa ratio, quæro an saltem possit rationem juvare, & aliquod lumen præbere in agnitione Juris naturæ? Si respondent, Christi doctrina nihil juvari rationem, vehementer abominandi nobis sunt isti doctores. Si respondent, Christi doctrina juvari rationem, necesse est, concedant, eandem ad jus naturæ discendum admittendam esse ex hac ratione; sicut ex eadem ratione admittitur Puffendorffius, Heineccius &c.

Them. XVII. Incassum Objicitur: Lex Christi moralis est Lex Naturæ: ergo omne peccatum contra doctrinam Christi moralem præceptivam est peccatum contra naturam. Hoc vero absurdum: cum enim Christus præcipiat omnem virtutem, sequitur, quodlibet peccatum, contra quamcunque virtutem admissum, esse peccatum contra naturam. Hoc si admittitur, nulla erit amplius distinctio peccatorum, & triumphabit doctrina Stoica, quæ omnia peccata paria facit. **Objectio. Ergo omne peccatum contra legem Christi est contra naturam.**

℟. 1. Omnia peccata contra præcepta Christi moralia, & contra quamlibet virtutem, revera esse peccata contra naturam. Naturæ enim nostræ convenit omnis virtus: sive natura nostra facta est & destinata ad omnem virtutem: ergo quidquid est contra ullam virtutem, illud est contra naturam, & contra finem naturæ, quem omnes virtutes directe aut indirecte intendunt. Vid. *Cap. VIII. Them. IX. Resp. 4. & Them. XVI. eod. cap.* **℟. 1. Conced.**

℟. 2. Ex hoc non sequitur, nullam esse distinctionem peccatorum. Imo sequitur esse distinctionem multam. Sicut enim virtutes distinctæ sunt, ita distincta sunt etiam peccata; tam quoad speciem moralem, quam quoad magnitudinem. Et sicut justitiam legalem magis observavit, qui pro parente mortem occubuit, quam qui amicum salutavit; ita is magis in illam peccavit, qui matrem occidit, quam qui servo abscidit aurem. **℟. 2. Nihilominus distingui peccata.**

℟. 3. Cum his omnibus manet adhuc fixum, *secundum moralem æstimationem* esse quædam peccata *SPECIALITER contra naturam*: qualia vulgo habentur commissa in iis, quæ homo habet cum ceteris animantibus communia, ut occidere parentes, congredi cum eodem sexu &c. V. S. Thomas 1. IIdæ Qu. XCIV. art. III. & Q. C. Art. II. **℟. 3. quædam peccata specialiter esse contra naturam**

℟. 4. *Secundum moralem æstimationem* hoc ita habere; quæ æstimatio potest esse varia pro modo occurrentium subjectorum, quod in moralibus necessario fieri Aristoteles agnoscit I. Ethicorum. Nam consideranti fundum rerum magis contra naturam est DEUM blasphemare, quam prolem occidere: & tamen si vulgus hominum quæratur, pauci fortassis erunt, qui utroque peccato hoc in medium proposito, **morali æstimatione, quæ non una est.**

posito, illud posterius non illico proclament contra naturam factum, in altero vero priore aliquantisper hæreant.

interdum etiam corrupta assuetudine.

Hinc etiam assuetudine fieri potest, ut quod nunc peccatum specialiter naturæ repugnare judicatur, aliàs judicetur naturæ aut minus difforme, aut etiam consentaneum. Sicut de Thracibus narratur, qui parentes senio confectos mactatos ipsi devorarunt, pietatem id esse existimantes. Vid. supra Cap. VIII. quæ de Sensu Communi disputavimus Them. IV. &c.

Objectio. Aristoteles legitur in scholis: ergo & Pufendorffius &c.

Them. XVIII. Nec possunt illi Heterodoxi postulare, ut ipsorum libri admittantur ad Jus naturæ in scholis nostris discendum ideo, quia admittuntur & prælegunrur etiam Gentiles, ut Aristoles.

Quæ cautio servanda?

℞. 1. Gentiles isti non admittuntur nisi sub certis conditionibus. *Prima* est, ut denuntietur discipulis, ipsos non tradere doctrinam tutam. *Secunda* distinguenda in his esse prava à rectis. *Tertia* Corrigendos eos esse secundum Sacram Scripturam, Doctrinam Christi & Apostolicam. Quod ni fiat, periculosos esse illos libros & ad Atheismum ac naturalismum disponere, uti revera disponunt Aristoteles, Epicurus, Seneca &c. His ergo conditionibus si Pufendorffius eique similes admitti volunt, potest ipsis aliquis locus dari. Sed hoc ipso Princeps semper locus est Christo, Scripturæ, & doctrinæ Catholicæ.

Gentiles Philosophi peccarant ignorantes,

℞. 2. Eadem quæ in Gentilibus emendanda & abjicienda sunt, sunt etiam emendanda in novjs Juris naturæ doctoribus. Illorum peccatum fuit, quod non sciverint clarius, quomodo justitia naturalis à DEO deduceretur. Hoc ipsum ignorant hi novi; quorum multi in jure naturæ statuendo jubent DEUM pro extraneo haberi. *Alterum*, in quo Gentiles peccarunt, hoc est, quod Justitiam naturalem, ejusque exercitium non retulerint ad verum finem ultimum, sed plerique in crepundiis hujus vitæ substiterint. Hoc ipsum peccant isti, qui ideo etiam animæ immortalitatem ad Juris naturæ doctrinam statuendam non necessariam docent, nec præmia à DEO decreta &c.

aliàs admissuri doctrinam Christi.

℞. 3. Philosophi admitti possunt, quia verosimillimum est, ipsos, cumprimis Platonicos, Christi doctrinam & Moysis non exclusuros fuisse, si eam audire contigisset: imo credibile est, Platonem & Pythagoram ex Mosaicis aliquid accepisse, in ceteros deinde propagatum. At novi Doctores jam non

At heterodoxi excludunt cognitam veritatem.

possunt admitti: cum enim profitentur, se jus naturæ tale docere, in quo non sit locus doctrinæ Christi, & quod jus habeat scopum & indolem à doctrina Christi abeuntem. Itaque non admittunt doctrinam Christi pro regula correctiva suæ doctrinæ, sed eam excludunt. Christianis ergo nihil superest, quam ut hos tanquam incorrigibiles abjiciant, & præ illis eligant gentiles, etiamsi nullum ipsi Christiani haberent juris naturæ doctorem, cum tamen habeant plurimos.

Unde à Christianis respuendi,

℞. 4. Sed & à gentilibus non possunt isti novi admitti pro tutis doctoribus Juris naturæ. Nam gentiles facile agnoscent, Justitiæ naturalis finem esse beatitudinem veram, siquidem ipsa justitia vera est: veram autem beatitudinem non esse in hac vita. Igitur facile etiam agnoscent Juris naturæ doctrinam non sufficere illam, quæ ultra hanc vitam nihil curet. Requirentibus autem aliquid, unde huic enormi defectui succurrant, nihil offerunt ac produnt novi doctores; & illum Christum, qui tot populis supplet id quod deerat, isti novi etiam excludunt: Igitur Gentilibus non potest satisfacere nec ab eis admitti hæc nova Juris naturæ doctrina.

& æque à gentibus.

℞. 5. Propter scandalum etiam excludendi è Scholis Christianorum sunt hi novi, non item veteres philosophi. Nemo enim juvenis scandalum patitur, si Aristoteles Christo contraria sentiat; quia juveni dicitur: Aristoteles non agnovit Christum, fuit ante ipsum, & infelix. Sed hi novi Christum agnovisse se dicunt & ejus doctrinam callere, & tamen partim ei contraria docent, partim illum ad suam doctrinam nihil pertinere. Videatur in fine hujus libri *Excusatio Catholicorum.*

Scandalo non sunt gentiles Philosophi, sed heteredoxi.

Them. XIX. Non valet ista objectio: Ex S. Scriptura & auctoritate intelligi quidem potest, *quid* sit juris naturæ, non autem *cur?* Ergo S. Scriptura non est principium indicativum Juris naturæ.

Objectio. Ex S. Scriptura non discitur cur aliquid sit Juris naturæ?

℞. 1. Consequentiam hanc esse falsam, sicut falsæ sunt istæ: Ex Aristotele non discitur, *cur* materia prima & cetera philosophica ita habeant: sed *cur* ita se habeant, discitur ex ratione, quam per Aristotelem prolatam esse per accidens est: Ergo Aristoteles, excludendus est à discenda philosophia. Item Euclides est excludendus à discenda Geometria, Ptolemæus ab Astronomia, Horatius à Poëtica, Wolffius à Jure naturæ &c. Item: ex Duce viæ, vel ex veredo aut accolis non est quærendum

ferit etiam Philosophos & Puffendorffium &c.

dum de via Romam tendente; quia ex illo non percipio *cur* hæc via tendat Romam, sed tantum *quod* tendat.

℞. 2. Quamvis ergo Philosophia, Geometria, Astronomia, Iter Romanum &c: non ideo vera sunt, quia ab Aristotele, Euclide, veredo produntur: tamen ex Aristotele, Euclide ac Veredo ista perbelle discuntur. Ita prorsus, quamvis aliquis infidelis existimaret leges naturales non ideo veras esse, quia in S. Scriptura referuntur; tamen etiam huic summopere conducet Scriptura ad legem naturæ discendam; quia sicut Euclides in Geometria, ita Scriptura in jure naturæ tradendo gravissimas, optimas, & fundamentales doctrinas affert præ omnibus gentium libris. Id quod Heineccius & Gundlingius non ignorarunt.

CAPUT XI.

De Fine Ultimo Naturæ humanæ ac Juris Naturæ.

Ratio recta fit ex *fine*.

Th. I. Ratio recta est non quæ initium habet tantum rectitudinis, sed quæ ad finem suummet ac proprium tendit.

Hoc habetur in axiomate: *Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.*

Finis humanæ naturæ est aliquid *Summum*.

Them. II. Finis humanæ naturæ nullus est proprius nisi *summum* aliquid, *summum* nempe *Verum* & *summum Bonum*. Them. IX. Cap. VI. Alias dicitur finem esse juris, *Bonum commune.* Agnoscit autem Aristoteles I. Ethic. Bonum commune esse id, quod omnia appetunt. Atque hoc esse bonum divinum.

Actio à summo vero tendens ad summum bonum justa est.

Them. III. Actio humana ad utrumque ordinata, nempe incipiens à summo vero & desinens in summo bono, est recta, justaque dans cuique suum, origini & fini. Actio verò proficiscens à falso aut desinens in malum curva est & injusta; quippe se subtrahens utrique, cui essentialiter obstringitur.

Facit prudenter, qui audire de summo bono potissimum velit: hoc enim constituto in Philosophia, constituta sunt omnia. Nam ceteris in rebus sive prætermissum sive ignoratum est quippiam, non plus incommodi est, quam quanti quæque earum rerum est, in quibus neglectum est aliquid: SUMMUM AUTEM BONUM SI IGNORETUR, VIVENDI RATIONEM IGNORARI NECESSE EST: ex quo tantus error consequitur, ut, quem in portum recipiant, scire non possint. Cognitis autem rerum finibus, cum intelligitur quid sit & bonorum extremum & malorum, inventa vitæ via est, CONFORMATIOQUE OMNIUM OFFICIORUM. Idest obligationum hominis sive Juris naturæ. Cicero de Finibus. Lib. V. cap. VI.

Omnis ratio vitæ definitione summi boni continetur, DE QUA QUI DISSIDENT, DE OMNI RATIONE DISSIDENT. Idem IV. Academicorum cap. XLIII.

Antiochus dicebat, duo esse hæc maxima in philosophia, judicium veri & finem bonorum; nec sapientem posse esse, qui aut cognoscendi initium ignoret, aut extremum expetendi, ut, aut unde proficiscatur, aut quo perveniendum sit, nesciat. Hæc autem habere dubia, neque his ita confidere, ut moveri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Cicer. IV. Acad. IX.

Recedentes à S. Scriptura non inveniunt summum bonum, nec Jus naturæ.

Them. IV. Puffendorffius & omnes qui à S. Scriptura recedunt, dum putant se sequi rationem naturalem, falluntur, & ignorant summum bonum. Igitur ignorant omnem rationem vitæ & Jus naturale verum ac solidum.

Sicut Puffendorffius.

1. Statuit enim summum hominis bonum in tranquillitate hujus vitæ per societatem obtinenda, adeo ut in Præfatione Juris naturæ sui etiam religionem naturalem, seu jure naturæ impositam, de qua alibi abstrahit, cum hac vita finem habere asserat.

Statuens finem Juris naturæ in hac tantum vita.

2. A paragrapho enim 15. Cap. III. Lib. II. usque ad §. 21. nullum finem homini à DEO propositum memorat, nisi ad quem per societatem perveniatur. & §. 21. omnia præmia & pœnas violatæ legis naturæ constituit tantum in bonis aut malis hujus vitæ. Et ab immortalitate animæ abstrahendum dicit in jure naturæ. & §. 19. alium scopum juris naturæ, aliam indolem dicit, quam Christianorum, qui miserrimi essent, si in hac tantum vita sperarent in Christum. Et passim ita pro-

profano sensu loquitur, ut vel ex plerisque gentilibus melior possit idea summi boni atque ultimi finis hauriri: id quod post docebimus Them. XVII.

3. Hæc autem talia asserens, neglecta S. Scriptura, potestne dici *summum bonum* attigisse, quod in Scriptura tam clare exponitur?

Justitia ad ultimum finem non relata non est vera virtus.

Them. V. Ex Naturalistarum larvatorum systemate sequitur, Justitiam veram virtutem esse, etiamsi ad ultimum finem non feratur; cum in horum sententia jus naturæ feratur in commoda hujus vitæ, non subordinata ulteriori fini à natura intento.

Esset autem vera juxta Puffendorfium

1. Hoc ita sequi satis est expeditum. Vera enim virtus haud dubie est, per quam summum bonum adipiscor, at per justitiam, ad ultimum finem etiam non relatam, obtinentur commoda hujus vitæ Puffendorffiana; Continuus progressus Wolffianus in actionibus essentiæ & naturæ humanæ convenientibus; Conservatio sui Hobbesiana; incrementum generis & multiplicatio Pagenstecheriana &c. Ergo sequitur Justitiam etiam non relatam ad ultimum finem esse veram justitiam.

contra S. Augustinum.

2. Est hoc contra Catholicorum Patrum non sine ratione doctrinam. S. Augustinus de nuptiis & concupiscentia negat, *pudicum veraciter dici, qui non propter DEUM fidem servat uxori.* Et Lib. IV. contra Julianum Cap. III. ait: *Non officiis sed finibus discernendas esse virtutes.* Et ibidem: *Siquidem manus abstinere ab alieno si officium cogites, potest VIDERI esse justitia: sed cum quæritur, quare fiat? & respondetur, Ne plus pecuniæ litibus pereat; quomodo jam hoc factum vera poterit esse justitiæ, cum serviat avaritiæ?* Vid. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. Tom. I. Lib. I. Artic. IV. & Tomo. II. Lib. III. de Virtutibus Cap. V. Ita justitiam servare, ut commoda acquiras, ne alii tibi noceant, ut quietus sis, estne hæc justitia an potius cupiditas, & studium ejus quod interest?

3. Ratio quoque & sensus communis adversantur. Omnium enim moralium bonitas à fine desumitur: ergo & justitiæ. Nec temperantia est vera, nec fortitudo, nec prudentia sine suo fine vero. Falsa temperantia est, quæ tantum corpus non animum regit; animum autem non regit, quæ verum finem, rem animæ humanæ propriam, insuper habet. Falsa justitia est, quæ solum consociata corpora regit in qualicunque pace, animo vero non imponit vinculum illud, quo solo denique ligari potest, nempe DEUM. Nec enim in latronibus, nec in tyrannis est justitia, tametsi rigide facerent leges etiam optimas & societatem observari. *Amor mundi, quo quisque amicus est hujus mundi, non est à DEO: amorque, fruendi quibuscunque creaturis sine amore creatoris, non est à DEO. Per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis: sine hoc amore creatoris nullis quisquam bene utitur creaturis.* S. August. contra Julianum Pelagianum hæreticum. Sic etiam justitia erga creaturas sine justitia & subordinatione erga creatorem non est à DEO &c. non est vera justitia. Christiani hanc justitiam Puffendorffianam ac Wolffianam nesciunt.

4. Idem S. Augustinus Lib. XIX. de Civit. DEI Cap. XXV. propius ad institutum sic habet. *Quamlibet videatur animus corpori & ratio vitiis laudabiliter imperare; si DEO animus & ratio ipsa non servit, sicut sibi serviendum esse DEUS ipse præcepit, nullo modo corpori vitiisque RECTE imperat. Nam qualis corporis atque vitiorum potest esse mens domina, veri DEI nescia, nec ejus imperio subjugata, sed vitiosissimis dæmonibus corrumpentibus prostituta? Proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitiis ad QUODLIBET adipiscendum vel tenendum, nisi ad DEUM retulerit, etiam ipsa vitia sunt POTIUS quam virtutes. Nam licet à quibusdam tunc VERÆ & honestæ putentur esse virtutes, CUM AD SE IPSAS REFERUNTUR, nec propter alias expetuntur; etiam tunc inflatæ & SUPERBÆ sunt; & ideo non virtutes sed vitia judicanda sunt. Sicut enim non est à carne sed super carnem, quod carnem facit vivere; sic non est ab homine sed super hominem, quod hominem facit beate vivere.*

5. Non tamen ob id asserimus, hominis opus ob pacem externam factum, sine alio *malo* fine, sine superbia &c. esse *PECCATUM*. Sed tale esse dicimus, quod non conducat ad ultimum finem naturæ, sed tantum ad intermedium. Imo si reflexe ac deliberate aliquis cognito fine ultimo etiam ut naturali, vellet tamen subsistere in hoc intermedio, hic etiam peccaret. Ad ita autem subsistendum egregie conducit Puffendorffiana & ceterorum abstrahentium ac religionem à Jure excludentium doctrina. — Non tamen est peccatum.

5. Imo

6. Imo ex his ſequitur, peccata quoque graviſſima eſſe naturaliter juſta. Naturaliter juſtum, ſaltem permiſſive, eſt id, quo pax publica Societatis ſtabilitur & commodum ſine ulteriori fine. Sed apud Perſas pax promovebatur connubio cum matribus: apud Ægyptios cum ſororibus, apud Spartanos ſubmerſione parvulorum debilium, & furto occulto ac mendacio; apud Scythas devoratione parentum; apud Indos defloratione virginum & combuſtione uxorum &c. Ergo hæc omnia erant naturaliter juſta, quia ex Principio Puffendorffii fluentia; & ad Puffendorffii finem apta.

Ita præceptum erit hominem innocentem occidere, ſi tyrannus minitetur exeidium, ni fiat.

Ita licitum erit & præceptum mentiri & pejerare ad ſalvandam rempublicam. Tolerare obſcœnas comœdias, ne populus commoveatur; aut admittere idololatriam, ſi Princeps armatus jubeat.

Ultimum finem ſolâ revelatione agnoſci.

Them. VI. Socialiſtas & Naturaliſtas non juvat ſi dixerint: Ultimum finem & Summum bonum non conſtare niſi per revelationem Supernaturalem: ergo ea non pertinere ad Jus naturæ, ſed in hac diſciplina poſſe præteriri, aut ex alia diſciplina ſupponi.

negant Philoſophi

℞. 1. Fallere iſtos, clamant unor e Philoſophi veteres, qui cum revelationem ſupernaturalem non haberent, de Summo Bono & ultimo fine agnoverunt plurima, tametſi alia errarent circa ejus determinationem. Vid. Them. XXI. n. 4. &c.

Et ſenſus communis,

℞. Clamat idem omnium hominum innatum deſiderium ad *Summam felicitatem*, qualiscunque illa ſit. Quam tamen *Summam felicitatem* in nulla hujus vitæ poſſeſſione qualicunque conſiſtere, fateri vel inviti coguntur omnino omnes, ſaltem in illo articulo ultimo, in quo, qui poſſederunt plurima, minime contenti ſunt.

& ratio naturalis

℞. 3. Ratione naturali conſtat, eundem eſſe proprium finem legis DEI qui eſt legislatoris DEI: Sed Legislatoris DEI finem non poſſe eſſe alium quam ſe ipſum, conſtat ratione: ergo & ratione conſtat, Legis divinæ finem proprium eſſe ipſum DEum. At vero Lex Naturæ eſt ipſa lex divina, idque rurſus conſtat ratione, ut concedunt Socialiſtæ & cæteri, niſi Atheiſmi velint eſſe rei: Igitur ratione conſtat, legis naturæ finem proprium non poſſe eſſe alium quam DEUM.

An ſocialiſtæ finem ultimum al unde ſupponant?

Them. VII. Nihil juvat Socialiſtas, dicere, ipſos finem ultimum non excludere, ſed aliunde ſupponere. Nunc autem de Solo fine intermedio loqui.

℞. 1. Id ex eorum ſcriptis non liquet. *Sæpius* autem *legislator profiteri debet, quid ſibi velit, & ſi mihi hoc contigerit, conſequor, quod volo; ſin minus, futurum eſt ut aberrem à ſcopo.* Plato. Lib. V. Legum. Si igitur bonus eſſet legis naturæ rogator aut Scriptor Puffendorffius, ſaltem ſemel diceret, ſcopum ſuum eſſe, naturam ducere ad ultimum ejus finem, DEum. Quod cum non facit, aberrat à ſcopo & alios aberrare facit.

℞. 2. Imo liquet contrarium. Totum enim jus naturæ deducunt ex ſolo principio Socialitatis humanæ aut ſimili, ceteris omnibus Principiis *excluſis* velut ad naturam non pertinentibus. Ex Socialitate autem hominis cum homine nullo modo deduci poteſt finis ultimus DEus: ex aliis autem principiis, ut amore DEI ſuper omnia, ſervitute DEI, conjunctione DEI &c. quæ tamen principia naturalia ſunt, poſſet talis ultimus finis, nempe DEus, deduci: Ergo excludunt poſitive DEum ut ultimum finem. Qui enim poſitive excludit principium & media ad finem, excludit & Ipſum finem

℞. 3. Socialiſtæ etiam Religionem veram ac revalatam ſubjiciunt ac ſubordinant fini Societatis, eamque non niſi propter pacem & bonum civitatis tenendam docent: hinc Principibus omnem in eam poteſtatem aliqui admittunt, idque cavere jubent, ut ſemper ſerviat. Vid. Cap. X. Them. I.

℞. 4. Nec ſufficit ſupponere tantum finem hunc. Jus enim habet DEus exigendi ut *omnia* in ipſum *referantur*, & homo eſt obligatus hoc facere. Non ſufficit viatori Romam tendenti Romam tantum ſupponere, ſed omnes paſſus ad illam dirigere neceſſe eſt.

℞. 5. Quid ſi aliquis Socialiſtis reſponderet: Ego ſuppono finem naturæ eſſe ſocietatem, interim dico jus naturæ conſiſtere in Studio Phyſices, quod miro lumine & voluptate afficit animum omnium incumbentium: faciunt qui contra rationem ii, qui huic ſe non dedunt?

Peccatum Philoſophicum.

Them. VIII. Socialium aliorumque id genus Naturaliſtarum opinio valde propinqua eſt errori illorum, qui admittunt peccatum Philoſophicum, ſeu *actum humanum diſconvenientem naturæ rationali & rectæ rationi: qui actus in eo, qui DEum vel ignorat, vel de eo actu non cogitat* eſſet, *grave peccatum,* ſed

sed non esset offensa DEI, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam DEI, neque æternâ pœna dignum. Qui tamen error est damnatus ab Alexandro VIII.

1. Nam revera Puffendorffius non statuit, imo non agnoscit pœnam qualemcunque arbitriam aut æternam à DEO statutam in transgressores legis naturalis socialis & turbatores societatis: sed omnes pœnas ab hominibus infligi asserit; nempe odium, invidiam, privationem commodorum.

2. Neque potest reatum verum neque offensam DEI, neque dissolutionem perpetuam amicitiæ DEI admittere, qui semel quidem loquitur de Religione naturali sine subjectione ad DEum, statim autem dicit, eam cum hac vita finiri. Si quis ergo in ipsa morte sua, ut sæpissime fit, violat legem Societatis, is juxta Puffendorffium transgressus esset legem naturalem, pœnæ tamen reus non esset; quia non potest ullum amplius incommodum ab hominibus experiri.

In Puffendorffii doctrina

3. Aliter sic ostenditur. Justitia Puffendorffiana & Wolffiana consistit in observatione Socialitatis etiam ab Atheo præstita, seu ab homine de DEO non cogitante: ergo & peccatum seu injustitia Puffendorffiana consistit in turbatione socialitatis, quamvis nullo modo cogitatus sit DEus; aut saltem non tunc, quando transgressio est facta. Item observatio legis naturæ potest etiam ab Atheo impleri, quin DEO sit grata, aut præmium habeat: igitur etiam transgressio potest fieri, quin DEus offendatur ex horum quidam principiis.

4. Portasse objiciet eorum aliquis: Quid Pontifici cum jure naturæ, ut tales sententias damnet? Cui respondemus: Et quid Puffendorffio, quid Heineccio cum Jure naturæ? nunquid ipsi caput sunt alicujus Ecclesiæ, aut pagi?

Subtilitates an ad Jus naturæ pertineant?

Them. IX. Socialistæ non juvat, si prætendant: Has esse subtilitates, quæ non sint ad omnium captum, sed tantum ad acutiorum: adeoque non pertinere ad Jus Naturæ, quod pro omnibus æqualiter valere debet.

℞. 1. Ergo nec Jus Puffendorffianum fieri potest, cum ipse profiteatur, suum jus non esse pro populo, sed pro Philosophis: Fatetur enim, populum Jus naturæ discere debere ex institutione majorum &c. Vid. Them. IX. Cap. IX. Si ergo licet Puffendorffio tradere Nobilibus & acutioribus Principia juris naturæ subtilia quidem, sed falsa, suspecta, periculosa; licebit etiam veræ Ecclesiæ sanæque doctrinæ alumnis tradere ejusmodi principia plana quidem, sed contra subtilitates falsas vindicata subtilitatibus veris ac sanis Raro enim falsitas devastat genus humanum, nisi aliquo veritatis colore aut similitudine subtiliter vestita.

Nostra doctrina ad captum omnium.

℞. 2. Hanc nostram subtilitatem Puffendorffiani resistere possunt à quocunque docto & indocto, qui in extremis constitutus idoneus testis erit, num ipsi subtilitate aliqua persuaderi possit, observata socialitate se perfecte implevisse totam obligationem suam, & finem suum ac beatitudinem omnino obtinuisse? Quin contra omnes moribundi valere jubent totam societatem, optantque meliora, ab hominum opinione non pendentia. Legatur Phædo Platonis. Plerumque etiam pœnitet eos societatis, & ajunt. Cur demens servivi & placui hominibus? Dicuntque cum Gundlingio: *Quo mihi Jus naturæ, quod moriens relinquere debeo?*

Finis J. N. non debet esse brevior natura humana.

Them. X. Finis Juris Naturæ non est, qui non tamdiu durat, quamdiu durat ac *durare potest* ipsa natura, sed aut per accidens aut necessario cessat, non cessante natura: Est enim finis ex omnium sapientum notione *Bonum, in quod tendit agens, & quo obtento cessat motus ejus.*

Societas est brevior natura?

1. Socialistæ hoc peccant. Nam Societatis pax & commoda ab hominibus cessant in homine ad desertam insulam ejecto, aut in eremicola; cum tamen adhuc in istis duret natura humana, adeoque & Jus naturæ: igitur societatis hæc bona non sunt finis juris naturæ.

De monasticis sten contradictio Puffendorffii.

2. Hæcque fuit causa Puffendorffio in absurdum incidendi: nempe ait rationi repugnare, atque adeo contra jus naturæ peccare instituta monachorum ac solitariorum Lib. II. Cap. IV. §. 4. Quamvis enim contra agnitam veritatem mentiatur, instituta hæc societati prodesse humanæ nihil tamen & si vera esset criminatio Puffendorffii, absurda est & secum pugnans. Si enim solitariorum instituta sunt contra jus naturæ, carent fine juris naturæ, nempe felicitate hujus vitæ, & commodis & honore & favore, ceterisque Puffendorffii idolis. Si vero hæc instituta istis carent & ita infelicia sunt, cur tantopere invidet illis Puffendorffius, eorumque divitias & commoditates exagitat, cum commoditates sint finis juris naturæ & beatitudo ex mente Puffendorffii? An invidiosum est carere fine juris naturæ? An con-

contra naturam eſt finem juris naturæ poſſidere?

à Cicerone corrigitur

3. Cicero non ex revelatione ſed ex ratione locutus eſt, cum Puffendorffii ſententiam tanto ante repreſſit. Magno autem intervallo ſuperat naturalis ſapientia Ciceronis meditationes Puffendorffii, in fallor. Sic vero ſapienter ac ſerio loquitur Cicero, quippe ſcribens & dogmata ſtatuens filio ſuo unice dilecto, quem prudens pater ut deciperet, nec æris cupidine nec certandi pruritu, nec captandæ auræ vanitate decipi potuit; quomodo tamen deceptum eſſe Puffendorffium ſuſpicari licet; qui ideo falſo aſſerit, veteres omnia ignoráſſe, ut nempe ſua valerent: *Multi autem & ſunt & fuerunt, qui tranquillitatem expetentes à negotiis publicis ſe removerint, ad otiumque perfugerint. IN HIS ET NOBILISSIMI PHILOSOPHI LONGEQUE PRINCIPES, ET QUIDAM HOMINES SEVERI ET GRAVES nec populi nec principum mores ferre potuerunt, vixeruntque nonnulli in agris, delectati re ſua familiari. HIS IDEM PROPOSITUM FUIT, QUOD REGIBUS, ut nequa re egerent, ne cui parerent, libertate uterentur. Quare cum hoc commune ſit potentiæ cupidorum cum iis, quos dixi, otioſis, alteri ſe adipiſci id poſſe arbitrantur, ſi opes magnas habeant; alteri ſi contenti ſint & ſuo & parvo. In quo NEUTRARUM OMNINO CONTEMNENDA EST SENTENTIA. Sed & facilior, & tutior, & MINUS ALIIS GRAVIS VITA EST OTIOSORUM; fructuoſior autem hominum generi, & ad claritatem amplitudinemque aptius, eorum, qui ſe ad rempublicam & ad res magnas gerendas accommodant.* Lib. I. Officior. Cap. XXI. Etiamſi ergo nihil ad DEum referendum eſſet, atque adeo in Puffendorffii profano ſyſtemate, tamen juri etiam tali profano naturæ congruens eſt Status ſolitariorum etiam otioſorum.

4. *Poſſibile* eſt, humanam naturam durare etiam poſt mortem ſeu reſolutionem corporis. Et nullus eſt etiam Atheus, qui poſſit oſtendere contradictionem, aut invictis argumentis probare, animam *debere* interire cum corpore.

Poſſibile eſt humanam naturam durare poſt mortem hanc.

1. Quæro jam ex Puffendorffio, vel ex Atheo aliquo: Si iſtud poſſibile revera ſit, ſi anima ſupereſt, eſtne *jure naturæ* conſtricta? Si eſt: ergo juris naturæ finis non eſt hujus vitæ ſocietas & felicitas. Si non eſt: Ergo jus naturæ ceſſat non ceſſante natura. Quis autem ſuſtulit illud jus, adhuc ſubſiſtentibus naturis? Aut Jus naturæ corporibus Scriptum eſt tantum, non animis? Aut animæ juſtæ quidem poſſunt eſſe, quamdiu in corpore ſunt, extra corpus juſtitia vacuæ, & felicitate carentes ſunt?

2. Si ergò admittit aliquis Turca, dubitante Puffendorffio, animam à morte ſupereſſe annos trecentos aut mille, poſtquam in corpore fuit annis quinquaginta; talis anima fuiſſet Juri naturæ obnoxia annis quinquaginta, annis reliquis mille nihil ad ejus naturam ſpectabit jus naturæ. Huic longævæ naturæ mille annis carendum erit felicitate, nempe commodis hominum; etiamſi toto vitæ corporeæ tempore multa perpeſſa ſit, parum vero lætata, & agonizaverit pro juſtitia usque ad mortem?

Them. XI. Finis proprius juris naturæ non poteſt conſtitui in aliquo, quod eſt indifferens ad bonum & malum, honeſtum & inhoneſtum. Talis autem eſt felicitas ſocialium Juris naturæ doctorum.

Finis J. N. non eſt aliquid indifferens.

1. Juſtitia non eſt, quæ non eſt vere bona & vere honeſta: Vera bonitas actionum à vero fine manat: Veram bonitatem emanare non poteſt finis in ſe indifferens ad bonum & malum: igitur Juſtitiæ naturalis finis non poteſt conſtitui in indifferente.

2. Si felicitas iſta & pax non eſt indifferens ad bonum vel malum, omnis qui eam obtinet, erit bonus, & honeſtus. Hoc autem eſt contra ſenſum communem, ne dicam contra divina præcepta. Fuere enim tyranni, injuſti, qui pacem in ſua republica ſervarent & cum vicinis, non minus quam juſtiſſimi quique monarchæ.

Pax externa eſt indifferens.

Them. XII. Finis naturalis juris naturæ debet eſſe in poteſtate naturæ & in mediis ad illum finem præſcriptis. Pax & felicitas hujus vitæ non eſt in poteſtate neque ſingulorum neque omnium hominum. Ergo ea felicitas non eſt finis Juris Naturæ.

Finis J. N. debet eſſe in poteſtate ac mediis.

1. Nulla enim poteſt eſſe obligatio tendendi ad finem, quem conſequi neque in me eſt, neque in mediis, quæ mihi præſcribuntur. Ut ſi Romam tendens nec ego vires habeam illuc eundi, nec duces mei, nec paſſus, nec ipſa via in poteſtate ſint.

2. Hujus autem vitæ felicitas adeo non eſt in poteſtate noſtra, ut à quolibet poſſimus impediri, à fure, à verme. Et quomodo felicitas vitæ ſit in poteſtate, cum ne ipſa quidem nuda vita ſit in poteſtate, quæ ſingulis momentis deſinere etiam nolentibus poteſt? Finis autem juris naturæ non debet auferri

nolentibus, alias injuste obligaremur eum velle & quærere.

Talis non est felicitas Puffendorffiana.

3. Ad obtinendam autem hujus vitæ felicitatem præscribunt ii, qui putant se bonos esse moderatores generis humani, præscribunt inquam amorem hominum tanquam æqualium, abstrahendo ab amore DEI: Præscribunt pœnas temporales sitas in hominum odio, multa pecuniaria, aut etiam mortis. Verum enim vero neque amor hominum ut æqualium, non relatus ad DEum; neque illæ pœnæ prædictæ tantum habent potestatis, ut per se sint apta ad obtinendam felicitatem etiam tantum Puffendorffianam.

4. Nam primo plerumque. qui maxime ad hoc tendunt, minime obtinent. Ne vivere quidem est in nostra potestate, adeo ut in momenta non simus securi mortis. Quanto minus in nostra potestate est hoc modo Puffendorffiano feliciter vivere seu aliorum favores & auxilia cogere.

quam felicitatem justissimi non obtinent.

5. Imo qui justissimus esse studet, ille de hac felicitate Puffendorffiana minimam partem obtinet, imo secundum sapientem Platonem ne potest quidem obtinere. Platonis Lib. II. de Republica seu de Justo, profundiore meditatione expendendum appono, prolixum sane, sed omnibus Socialium libris simul sumptis longe meliorem.

Platonis subl mis meditatio de justo viro.

„Vitam utriusque justi videlicet & injusti ita plane dijudicabimus, si justissimum virum seorsum & injustissimum distinguemus. - - - Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus injustitiæ ab injusto, neque quiquam ab justo justitiæ. Primum igitur injustus tanquam optimi artifices faciat; videlicet quemadmodum gubernator summus vel medicus, quæ in arte sua confici possunt & quæ non possunt, sentit: & illa quidem aggreditur, ista relinquit: & siqua præterea in re peccaverit, corrigere potest. Ita & injustus recte injurias aggrediens lateat, si maxime injustus futurus est: Sin autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim injustitia est, justum videri eum, qui non sit justus. Danda est igitur perfecte injusto perfectissima injustitia, neque auferenda; sed permittendum, ut is, qui est injustissimus, apud omnes justi habeat opinionem; & siqua in re peccavit, corrigere possit; sitque ad persuadendum idoneus, siquid de ipso mali facinoris nunciatur; Et ad vim, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, & amicorum copia.

Injustissimus debet esse felicissimus, & justus videri.

„Cum hunc talem finxerimus, juxta ipsum virum ponamus Justum, simplicem hominem & ingenuum, qui ut scriptum est ab Æschylo, non videri, sed esse bonus studeat. Removenda quippe ab eo justitiæ omnis opinio, ne justus cuiquam videatur. Si enim videbitur justus esse, aderunt illi honores, & præmia; incertum igitur erit, justine an honorum munerumque gratia talis sit. Privandus itaque rebus omnibus, præterquam justiria, atque ita ponendus, ut superiori contrarius sit. Nihil enim injuste agens injustissimus esse credatur; ut quasi quodam examine ad justitiam sit probatus, ex eo, quod nec infamiæ, nec his rebus, quæ eam sequuntur, moveatur aut labefactetur, sed usque ad mortem immobilis perseveret, dum per omnem vitam injustus existimatur, est tamen justus.

Justissimus debet esse infelicissimus, & videri injustus.

„Cum utrique ad extremum pervenerint, judicetur, uter eorum sit beatior?

Plato descripsit imaginem Christi patientis.

„Ii, qui præ justitia injustitiam laudant, dicent, quod ita affectus justus cædetur, torquebitur, & vincula patietur, eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpessus suspendetur, * atque cognoscet, non esse, sed videri justum, concupiscendum esse.

Injustissimo convenit felicitas Puffendorffiana.

„Injusto autem perfectissimo omnia contraria evenire dicet: Primum quidem magistratus capere in sua civitate, cum justus appareat: deinde unde velit uxorem ducere, & suas cui velit elocare: cum quibuslibet congredi & communicare, atque ad hæc omnia utilitatem capere, quæstum facientem, cum injuriam inferre minime vereatur: in certaminibus tum publicis tum privatis Superiorem evadere, plusque emolumenti quam adversarios inde excerpere; atque hinc effici divitem unde & prosit amicis, & inimicis obsit: Deos autem Donariis & sacrificiis cumulate & magnifice colat: & multo melius quam justus conciliare sibi possit quemlibet vel hominum vel deorum, ex quo consenta-„neum

* En imaginem justissimi; ut agnoscit Illustrissimus Bossuet in Observationibus ad Historiam Universalem.

„ neum esse volunt, * ut DEO charior sit quam justus.

Quam Plato sola ratione agnovit falsam.

6. Ecce Beatitudinem Juri Puffendorffiano propositam, quæ à Justitia velut à toto cælo aberrat. Plato sola ratione ista cognoscit & describit: Puffendorffius ne tot quidem revelationibus adjutus id agnovit. Imo agnovit, sed dilexit magis tenebras quam lucem. Illi quidem merito suo inflicta est cæcitas, curvæ in terras animæ: sed utinam non tot alios incantasset, traxissetque in perniciem; quod jam ipsius tempore Sekendorffius deploravit & alii etiam Heterodoxi: Vid. *Them.* XV. Cap. X.

quam & tinea corrumpit.

7. Contingit sæpe ut tota aliqua respublica pace interna fruatur, per amorem & socialitatem parta; veniunt autem àforis barbari totam devastantes, aut pestis, aut fames, aut incendia, aut diluvia, aut terræ motus, grandines, cicadæ, mures, eruca, pruinæ, aliæque innumeræ pestes. Hæc Puffendorffius non negabit lumine naturæ nota, nec fastidiet hæc, quia descripta sunt in sacris literis. Igitur fateatur necesse est, Justitiæ naturalis finem non esse eum, quem tinea corrumpit: quod si istum doctorem ratio sua docere non potuit, docuisset quilibet obvius Evangelii locus.

Pars felicitatis Puffendorffianæ

repugnat alteri parti animo bono

quem divitiæ corrumpunt.

8. Imo ea, in quibus saltem partem felicitatis constituit Puffendorffius nempe divitiæ & potentia, fere repugnant alteri felicitatis parti, videlicet bono animo. Audiat & discat ex *Platone* Lib. V. de Legibus: „ Viri civilis *mentem habentis* non ea voluntas est, quam in legumlatore optimo esse debere multi affirmant, ut quam maximam & ditissimam esse velit civitatem, auro & argento refertam, ac terra marique plurimum dominantem: quibus addunt, ut quam optimam etiam ac felicissimam esse velit, si recte leges laturus est. Sed harum quidem alia fieri possunt, alia minime. Possibilia igitur volet legislator, impossibilia nec volet, (nam vana esset cupiditas) neque aggredietur. Felices ergo & probos esse, quæ simul necessario ferme fieri solent, volet quidem; divites autem valde simulque probos, est impossibile. - - - Quia acquisitio tam injuste quam juste facta plus quam duplo eam superat, quæ solummodo juste fit: & impendia, quæ nec honeste nec turpiter impenduntur, duplo minora sunt illis, quæ honesta sunt, honesteque impenduntur. Nunquam igitur illo, qui duplo plus acquirit, & dimidio minus erogat, ditior is erit, qui contra facit. Est autem alter istorum probus, alter non malus quidem quando duntaxat parcus est; nonnunquam vero malus omnino; bonus autem, ut modo diximus, nunquam. Nam qui & juste pariter & injuste pecunias cumulat, neque juste impendit neque injuste, dives fit, quando est parcus. Sed qui omnino malus, quoniam ut plurimum impos & prodigus est, valde pauper fit. At qui honeste expendit, & juste solum acquirit, neque facile divitiis excellet unquam, neque premetur inopia. recte itaque sermo noster asserit, valde divites bonos viros non esse: quodsi boni non sunt, felices quoque non erunt. - - - Quapropter oportere dicimus, nec aurum nec argentum esse in civitate, neque quæstum insuper multum in mechanicis operibus, cauponationibusque & fœnore, nec ex pecoribus turpiter, sed ab his, quæ agricultura offert ac præbet: *Atque hoc ita, ut quæstus non cogat ea negligere, quarum causa quæruntur pecuniæ: hæc vero anima & corpus sunt.* „ Ecce Philosophum insignem acuta utique ratione de republica bona statuentem, sed plane contraria Puffendorffio. Forte repones, à Puffendotffio non negligi animum. Respondeo: Imo loquitur de animo: sed quæ ei præcipit, quemadmodum totum suum jus naturæ, tantum refert ad bona societatis & commoda hujus vitæ tantum.

quæ si maximæ sunt, cum justitia non consistunt.

unde eos Plato excludit à republica.

Commoda Puffendorffiana non possunt obtineri per civitates.

9. Commoda Puffendorffiana non posse obtineri, docet experientia. Civitates ait ideo institui debuisse, ut reprimerentur injuriæ maiorum: nam ante civitates quilibet, si volebat & poterat, capiebat aliena, percutiebat &c. unde inquieta omnia. Igitur civitates institutæ sunt. Verum quid fit civitatibus institutis? Nihil rapitur? nihil cædis occultæ publicæque patratur? Quot fraudes, perjuria, veneficia, criminaque patrantur magistratuum maximeque principatuum obtinendorum causa? iisque obtentis, quæ pauperum oppressio? quæ judiciorum, ad quietem servandam institutorum, perversitas? Deinde ante civitates singulis forte eripiebantur oves, triticum, vestis:

* Injustitiæ, vel falsæ justitiæ Patroni.

ſtis: nunc civitatibus inſtitutis pro furtis paucorum ſucceſſerunt maxima latrocinia, id eſt, multorum inter ſe populorum bella, totas provincias late depopulantia. Et cum ante civitates parva furta flagitia haberentur, poſt illas magna hæc latrocinia habentur ingentia decora: & non ſolum ars eſt, homines turmatim occidere & eruere provincias, ſed omnium artium præcipua. Hæc enim ſola nobilitat artificem ſuum etiamſi peſſimus ſit civis; hæc ſola gloriam reliquam omnem excedere à civitatibus exiſtimatur, iis enim qui plures occiderint, plura vaſtaverint, erecti ſunt triumphales arcus, trophæa triumphique ſplendidiſſimi decreti: contra viris ſanctis, qui virtutibus & legibus inſtruxere rempublicam, Suloni, Platoni, Catoni Cenſurio, vix bipedale ſaxum memoriæ ergo locatur.

10. Quanto juſtior etiam in his eſt civitas DEI, Eccleſia Catholica: quæ non regibus bellorum ac cædium cauſa, ſed privatis maxime viris, iiſque in vita contemptis templa, feſtos dies & æternam memoriam conſecrat; qui ſeu ſibi ſolis ſancte vixerint, ſeu doctrina, exemplis, beneſactis rempublicam juverint, quo melius finis ſui ultimi admoneretur, ad eumque obtinendum proveheretur.

11. Inquies, ſcelerum in civitate commiſſorum non eſt cauſa civitas ſeu ſocietas, ſed voluntas prava hominum, quam ſocietas non emendat, ſed ſæpe accendit. Reſpondeo, hoc ipſum eſt grave illud à Puffendorffio commiſſum in ſtatuendo Juris naturæ principio peccatum: quod & Principium & finem eum ſtatuat, quo animus non fit melior ſeu felicior, imo quod eſt inſtrumentum aptum ad eum corrumpendum. Statuiſſet ille nobiscum ſervitutem DEI pro principio, & DEum obtinendum pro fine, nemo poſſet ei objicere, per hæc duo animum unquam corrumpi.

12. Demum advertere & hoc & pluribus aliis locis juvat, omnes civitatum inſtitutores operam vanam luſiſſe, etiam cum hujus tantum vitæ pacem ac commoda pro fine ac meta collocarunt. In nulla enim humana republica, per nullas humanas leges obtineri potuit pax externa, niſi multis & fortaſſe pluribus inquietudinibus turbata: neque obtineri potuerunt commoda, niſi incommodis pluribus confecta: neque injuriæ & incommoda arceri potuere à quoquam legislatore, niſi per media, quæ rurſus aliarum injuriarum & quidem majorum non occaſio duntaxat, ſed & illicia eſſent. Igitur natura ipſa rerum & tam longa aliquot millium annorum experientia docent nos, quam male tetigerint ſcopum, quotquot in commodis hujus tantum vitæ tanquam fine ſuo ac humanæ ſocietatis acquieverunt aut in his *finem Juſti honeſtique* eſſe ſtolide exiſtimarunt.

Thema XIII. Finis verus Juris naturæ eſt, qui nullo fine alio ultra intento ſufficit, ut actio ponenda ſit juſta: cujus vero contrarium ſufficit, ut actio ponenda ſit injuſta. Finis autem Socialium plane eſt diverſus. Non eſt igitur is verus finis.

Finis verus ſufficit ad actionem bonam faciendam.

1. Nam à fine deſumitur actionis bonitas; ſi igitur finis non ſufficit ad actionem bonam faciẽdam, non eſt finis verus.

2. Si Pax ex amore & ſocietate ſufficeret ad actionem juſtam ponendam, & viciſſim; juſtum eſſet necare innocentes, pejerare &c. propter pacem obtinendam. Vide Them. V. n. IV. Contra calamitas & bellum & diſcordia avertenda ſufficeret ad omittendam veram religionem &c.

Societatis pax non ſufficit ad hoc.

Them. XIV. Finis Juris naturæ non eſt diverſus à fine ſingulorum hominum. Singulorum autem hominum finis non eſt iſta tranquillitas & felicitas ſocialis, quæ potius ſingulis gravis eſt.

Finis J. N. eſt idem qui ſingulorum hominum.

1. Nam ſi ſinguli ſpectentur, pauci ſunt aut nulli potius, qui hunc Socialium finem aſſequantur legatur. Horatii Satyra I. Lib. I. quam perpetua experientia invicte probat.

Socialitas ſingulis eſt gravis

Qui fit Mœcenas, ut nemo, quam ſibi ſortem
Seu ratio dedit, ſeu fors objecerit, illa
Contentus vivat; laudet diverſa ſequentes?
O fortunati mercatores, gravi annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator. - - - - - - -
Cetera de genere hoc (adeo ſunt multa) loquacem
Delaſſare valent Fabium.

2. Deinde ii qui maxime pro eo fine acquirendo laboraverunt, & illum etiam acquiſiverunt, denique eodem rurſus privantur fine ulla ſua injuſtitia: nempe cum mors venerit, quæ omnem hanc felicitatem uno ictu ſuccidit. Idque patiuntur naturaliter omnes juſti, nullo excepto.

3. Præterea ii, qui maxime hanc adepti ſunt pacem, in eamque ſuum finem maxime poſuerunt, graviſſime puniuntur in ejus amiſſione per mortem. In hos enim cadit illud: *O mors quam amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis.* Eccli 43. ỷ. 1.

4. Ut publica quies ſervetur, ſinguli de ſua felicitate debent multa remittere, multa etiam infelicia pati, quæ ipſis cau-

causantur à societate; Quid patiuntur conjuges à se & à filiis? servi à Dominis? cives à vicinis? aulici à regibus? rustici à nobilibus, militibus? Hinc illæ multorum lacrimæ detestantium societatem, & in desertis habitare optantium ni dura necessitas cogat persistere. In gravi autem duraque necessitate finem singulorum ponere non est justum.

5. Placet hic exscribere doctrinam S. Augustini, ut eam boni viri conferant cum doctrina Puffendorffii ferantque judicium de judicio Barbeyraci tantopere Puffendorffium præ Augustino deprædicantis, ut offendi etiam Turcæ possint, si modo hi suspicarentur, Barbeyraco aliquid sani sensus, cum talia scriberet, superfuisse. Instruit autem S. Augustinus Macedonium Africæ vicarium virum potentem, ac regia prope dignitate; nequis existimet ad vulgus tantum pertinere ista, regum vero majorem esse apud DEum respectum. Sic ergo Macedonium alloquitur Epistola CLV. n. 7. „ Quoniam vero te rei „ publicæ scimus amatorem, *non aliunde esse beatum hominem, aliunde civitatem* vide quam sit in illis sacris litteris clarum. Nam quidam in eis Sancto Spiritu plenus hæc loquitur, orans: *Exime me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii velut novellæ constabilitæ in juventute sua: Filiæ eorum compositæ, & ornatæ sunt sicut similitudo templi: Cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc. Oves eorum foecundæ, multiplicantes in exitibus suis. Boves eorum crassæ. Non est ruina maceriæ, neque transitus neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: BEATUS POPULUS, CUJUS DOMINS DEUS IPSIUS* (Psalm 143.) Vides exaggeratione terrenæ felicitatis beatum populum non dici, nisi à *FILIIS ALIENIS*, id est, non pertinentibus ad regenerationem, qua efficimur Filii DEI: à quorum manu iste (Psalmista) se eximi precatur, ne ab eis in hane opinionem atque in peccata impia pertrahatur. Loquendo quippe vanitatem beatum populum dixerunt, cui hæc sunt, quæ supra commemoravit; quibus ea felicitas constat, quam solam dilectores hujus mundi inquirunt. Et ideo dextera eorum dextera iniquitatis; quia hæc præposuerunt, quæ fuerunt postponenda, sicut sinistræ præponitur dextra. - - Proinde ut transiret (Psalmista David) omnium vanitatum & insaniotes mendacium limites, atque ibi beatam vitam poneret, ubi vere est, Beatus, inquit, populus, cujus Dominus DEus ipsius. Hoc nobis velimus, hoc civitati, cujus cives sumus. Non enim aliunde beata civitas, aliunde homo, cum aliud civitas non sit quam concors hominum multitudo. Itaque si omnis prudentia tua, qua consulere conaris rebus humanis; si omnis fortitudo, qua nullius iniquitate adversante terreris; si omnis temperantia, qua in tanta labe nequissimæ consuetudinis hominum te à corruptionibus abstines, si omnis justitia, qua recte judicando sua cuique distribuis, id laborat, id nititur, ut hi, quibus vis, ut bene sit, salvi sint corpore, & ab omni cujusquam improbitate tuti atque pacati habeant Filios sicut novellas &c. nec litigantum clamor perfonet in plateis eorum; ita non erunt veræ virtutes tuæ, sicut nec istarum beatitudo. - - - Si qualibet administratio tua illis, quas commemoravi, instituta virtutibus hoc intentionis fine determinatur, ut homines secundum carnem nullas iniquas molestias patianrut; nec ad te existimas pertinere, *QUO ISTAM QUIETEM, QUAM PRÆSTARE NITERIS, REFERANT*; id est quomodo DEum, verum, ubi est quietæ vitæ omnis fructus; colant; *NIHIL TIBI PRODEST AD VITAM VERE BEATAM TANTUS LABOR.*

Beata civitas non fit per alia, quam per quæ beatus fit homo.

Graphice, ni fallor, depinxit sapientissimus Augustinus Societatem, quam hac vita circumscribit Puffendorffius filius alienus mentitus nobis, si mihi permittitur phrasi divina in eum uti.

6. Si DEus naturam humanam ad nullum alium Finem condidit, quam ad hæc terrena, fecit illum miserum: nempe infinite cupidum summorum, & tamen ab earum adeptione sine culpa necessario ac perpetuo exclusum.

Them. XV. Non possunt designari illa bona hujus vitæ, quæ sint tanquam finis à jure naturæ intenta, tametsi sensibilia sint. Quod est signum, Socialistas in aëre ædificate.

Non possunt assignari Bona hujus vitæ, quæ sint finis Juris naturæ.

1. Illa bona summe societati tali propria, quæ esset sana & integra, qualem explicat Plato Lib. II. de Justo seu Republ.? Consisteret ea in paucis iisque oppido necessariis. Veste hi utentur simplici; *nutrientur ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim*

Bona Societatis sanæ sunt valde pauca.

ut frumentum, glandes &c.

tim quidem pinsendo, partim addito fermento subigentes placentas egregias panesque super calamis aut puris foliis imponentes, in lectisque ex herbis smilace atque myrto factis discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filii, bibentes vinum coronati, & DEOS laudantes jucunde simul vivent, nec ultra censum filios generabunt, caventes paupertatem aut bellum. - - - Oblitus & hoc eram, quod habituri essent obsonium, salem videlicet & oleas, & caseum & bulbos, praeterea olera quasi agrorum pulmenta coquent, & bellaria ipsis apponemus ficuum, ciccrum ac fabarum, & baccas myrti & fagineas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes, sicque quiete & salubriter viventes, ut par est, senio confecti aliam ejusmodi vitam posteris suis relinquent.

Estne jam hæc, à Socrate descripta felicitas, quam jus naturæ socialistarum decernit orbi & omnibus gentibus? At credo pleræque nihil magnæ hic felicitatis odorabuntur. Audiamus quid Glauco respondcrit Socrati.

Plura commoda faciunt civitatem morbidam

2. *Si suibus, ô Socrates, civitatem instituisses, quanam alia ipsis cibaria præparasses? Quid ergo agendum ô Glauco? Quod multi solent, inquit, super thoris discumbendum NISI MISERE VELIMUS VIVERE, epulisque ex mensa vescendum, obsoniisque & bellariis, quibus his temporibus utuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intelligo: non enim urbem, ut videtur, consideramus solum quomodo fiat, sed DELICATAM urbem. - - - VERA UTIQUE MIHI CIVITAS ESSE VIDETUR QUAM DIXIMUS, TANQUAM SANA. Verum si vultis, CIVITATEM QUOQUE TURGIDAM SEU TUMESCENTEM considerenus. - - -* „ Thori addentur, & „ mensæ, & alii apparatus, & vasa & „ obsonia, unguentaque & suffitus, „ scorta, aromata, condimenta, oblectamenta; singulaque horum omnis „ generis. - - - Addenda rursus pictura & varietatis artificia, aurum „ &c. Nonne igitur majorem civitatem oportet constitui? *Illa enim sana* „ non amplius sufficiens est: sed mole „ quadam & multitudine replenda est „ eorum, qui non amplius necessitatis causa in civitatibus sunt; quales „ sunt venatores omnes & mimi, imitatoresque partim circa figuras atque colores, partim circa musicam „ &c. actores, cantores, saltatores, „ operum publicorum redemptores & „ apparatuum instrumentorumque variorum artifices, tum aliarum rerum, „ tum eorum, quæ ad muliebrem „ mundum pertinent. Quin etiam „ ministris pluribus indigebimus, pædagogis, nutricibus, educatoribus, „ comptricibus, tonsoribus, & iis qui „ obsonia & culinam parent. - - - & „ medicis indigebimus - - - Atqui & „ regio, quæ tunc eos homines satis „ commode alebat, ex copiosa parva „ erit. - - - Nonne igitur de finitimorum regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad „ pascendum atque arandum; & finitimi quoque de nostra, si & illi ad „ cumulum divitiarum se conferant infinitum, necessitatis terminos excedentes? - - - Pugnabimus ergo, vel „ quid agemus? Pugnabimus. - - - „ Igitur & majore civitate opus & ad „ exercitum maximum comparandum, „ qui ob ea, quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obvius fit. &c. “

& vitiosam

& injustam.

Ecce huc demum cedit socialium felicitas, eam civitatem constituens, quam Puffendorffius beatam laudat, Plato vero ait tumentem, & ulcerosam, minimeque sanam sed sanæ contrariam, itaque affectam, ut plura etiam hinc mala quam bona consequantur.

3. Deinde si maxime in sensibilibus constituendus est justitiæ finis, quo judice dirimetur lis de modo deque ipsa substantia hujus felicitatis? Alius decem jugera agri divitias putat, alius pauperiem. Cæsar aliquis mallet inter paucos agrestes esse primus, quam in maxima Roma secundus. Alexandrum Persæ devicti laudabant, detestabantur iidem Macedones, qui victoriam pepererant. Pacem expetunt coloni, miles horum videt ignaviam, & Suevi gloriæ summam existimabant, fines habere latissime vastotos à se.

Them. XVI. Neque effugiunt sociales, si dixerint, Finem Juris naturæ non consistere in his rebus, neque in quocunque earum usu, sed in usu recto id est virtuoso.

Ex Puffendorffio, qui commoda & vitæ sectatur hoc ipso est justus.

1. Virtuosus usus ex intentione debiti finis, & actione ad finem temperata consistit. Sed socialium finis intentus sunt ista commoda, & actiones civiles ita temperatæ ut hæc commoda consequantur. Igitur ex socialium principiis hoc ipso est aliquis virtuosus quod sit ita felix. Ille ergo erit vitiosus, qui non erit ita felix. Malus ergo erit is, qui propter justitiam odia & exilia patietur, pessimus autem qui etiam morte afficiatur propter justitiam.

2. Si

2. Si vero ex intentione horum commodorum non fit homo virtuosus, consequitur, hæc commoda non esse finem Juris.

Rectus usus bonorum consistit in expensione.

3. Rectus & honestus usus istorum commodorum potius consistit in illorum expensione, quam in fruitione: ergo acquisitio, possessio & retentio illorum non est finis Juris honesti; si enim ea essent verus finis, sola eorum possessio vere beatum faceret. Nunc vero qui divitias, honores, favores, auxilia plurima habent, virtuosiores ab omnibus reputantur, si ea cum aliis communicent & largiantur; si vero soli possidere student, habentur pro avaris, ambitiosis, invidis, adeo ut etiam affectus & propensio in ista displiceat justis.

Commoda non sunt verus finis, quia indigent alio fine.

4. Verus finis justi non est, qui alio fine indiget à quo veram rationem boni, justi, honesti, recti demum obtineat. Socialium autem talis est finis, ut actus ad finem directus fine etiam obtento nondum sit rectus & regulatus & justus; sed demum à nescio quo usu honesto illius finis debeae fieti rectus & regulari. Quod ipsum argumento est, Finem Socialium esse aliquid indifferens ad rectum & non rectum, ut jam suprà Them. XIII. ostendimus.

Puffendorffius a Gentilibus vituperatus.

Them. XVII. Hæc doctrina Puffendorffii &c. pro gentilibus, ut ipse ait, scripta, ab ipsis gentilibus agnita est vituperio digna, & execratione.

Sicut Aristoteles.

1. Philosophi vehementer in Aristotelem invecti sunt, ambitiosum, voluptuarium dicentes, quod externa bona & commoda honoresque saltem in consortium felicitatis constituendæ admiserit. Quocirca etiam *Vulpes* dictus est, velut insidias veræ felicitati tendens. Vid. Euseb. Præparat. Evangel. Lib. XV. cap. II. &c.

2. Si nos ista dieeremus, aut aliquis SS. Patrum, clamare inciperet Puffendorffius, nos suspectos esse tanquam Christianos qui omnia in unum chaos conflent & sacra profanaque inter se commisceant, & ex illo Apostolo ex illo propheta stupide Jura naturæ repetere. Nunc ea dicunt Ethnici, qui non possunt esse suspecti Puffendorffio tanquam Pauli aut Matthæi discipuli; cum ex lumine naturæ hæc senserint quæ Puffendorffium non tetigerunt. Vulpina ergo hæc gentilium sapientibus visa est Juris-naturalis prudentia, quæ ut aduletur hominibus, DEI causam prodit.

Plato reiicit Puffendorffium.

3. Plato aliam in Puffendorffium sententiam decrevit, ejusque Jus naturæ ac societatem damnavit. *Duplicia vero*, inquit ille, *bona sunt, alia humana, divina alia: dependentque à divinis humana. SIQUA VERO CIVITAS MAJORA SUSCEPIT* (id est divina) *MINORA QUOQUE POSSIDET: SIN AUTEM ILLIS CARET, UTRISQUE PRIVATUR. Minorum autem primum est sanitas, forma secundum, tertium vires, quartum divitiæ &c.* Lib. I. de Legibus. Puffendorffii ergo civitas bona divina negligens, nec-valens ex suo principio deducere, caret etiam humanis bonis, adeoque utrisque. I nunc Puffendorffi & Heinecci & gentiles *adige* ad tuum Jus naturæ sequendum. Legatur Cicero de Finibus.

4. Idem Plato Lib. VII. de Legibus rursus damnat vanitatem Socialistarum. *HUMANÆ QUIDEM*, inquit, *RES MAGNO STUDIO DIGNÆ NON SUNT: Serio tamen quædam agere necesse est, quod infortunatum dixerim. - - - Oportet igitur, aio, quod studio dignum est, studiose tractare, non digna vero nequaquam. AC DEUM QUIDEM NATURA OMNI BEATO STUDIO DIGNUM: Hominem vero, sicut etiam supra diximus, esse fictum, ut esset DEI ludus; ATQUE ID VERE IPSIUS OPTIMUM ESSE.*

5. Quoque Puffendorffio os penitus opprimatur, Epinomidem etiam Platonis, seu Philosophum consulamus. Hunc librum subjecit Legibus, & quamquam in legibus sæpe indicasset, quo fine tantam lucubrationem instituerit, nempe ut hominibus felicitatem veram procuraret; tamen necessarium censuit, singulari libro indicare, in quo consisteret ea felicitas? Ipse Plato in principio ejus libri ostendit, hanc esse suam mentem hoc consilium. Jam cetera audiamus. *Multi fluctibus hujus vitæ jactati illud prædicant: Humanum genus felix atque beatum esse non posse. Attende igitur, & considera, utrum & Ipse recte hac de re dicere videar. IMPOSSIBILE ARBITROR, HOMINES IN HAC VITA, præter admodum paucos, FELICITATEM ET BEATITUDINEM ASSEQUI: BONA TAMEN SPES EST, UT POST MORTEM QUIS EA OMNINO CONSEQUATUR, QUORUM DESIDERIO ACCENSUS OPTIME PRO VIRIBUS EGIT VITAM, ATQUE EXEGIT. Nec inauditum aliquid novumque adduco, sed QUOD BARBARI OMNES ET*

GRÆ-

GRÆCI MODO QUODAM COGNOSCIMUS. Nemo enim ignorat, quanta sit in prima generatione animalium difficultas &c. Nam per mille labores fieri hæc non ignoramus. Breve autem tempus est, non solum, respectu diuturnitatis malorum, verum etiam quocunque modo quis cogitet, quod quasi circa humanæ vitæ medium respirare parumper nos facit. Sed cito tristis senectus superveniens efficit, ne quis optet rursus in vitam redire, cùm præteritas molestias cogitet, NISI PUERILI OPINIONE FERATUR. Deinde rejicit à conceptu beatitudinis omnes artes, scientias, & exercitia corporis atque animi, per quæ vulgo dicitur salus reipublicæ comparari. Concluditque beatitudinem hujus vitæ consistere in contemplatione rerum cælestium visibilium, sed ita, ut in visibilibus his intendatur ad illud *unum* omnia formans, regens ac continens. *UNUM ENIM HORUM OMNIUM INTELLIGENTI VINCULUM APPAREBIT. Qui vero aliter hæc adipisci studet, fortunam, ut dicimus, invocet. NUNQUAM ENIM ABSQUE HIS NATURA IN CIVITATIBUS ULLA FELIX EFFICIETUR. Etenim hic modus est, hæc educatio, hæ disciplinæ. Per hæc itaque sive facilia sive difficilia sint, eundum. Nefas autem est Deos negligere, cum felix omnium illorum doctrina OMNIBUS RECTA RATIONE PATUERIT. Eum sane, qui cuncta hæc ita percepit, vere sapientissimum appellamus. Quem ego etiam joco & serio affirmo, cum diem suum obierit, non amplius multorum sensuum ut nunc, sed unius sortis participem fore, unumque de multis factum, felicem, sapientissimum, atque beatum, & si quis in continenti, sive in insulis, seu publice, seu privatim vixerit, modo ita se gesserit, EANDEM A DEO SORTEM REPORTATURUM.*

6. Idem Plato Lib. X. de Republ. *Primum quidem hoc mihi reddetis, quod qualis uterque sint. Justus & Injustus, Deos non latet. Si Deos id non latet, ille quidem à DEO amabitur, hic odio habebitur. Deorum autem amico OMNIA QUOAD FIERI POTEST à diis optima tribuuntur, nisi quid mali ex priore delicto ei necessitate quadam immineat. Sic itaque de justo viro existimandum: sive paupertati seu morbis, sive quibuscunque aliis eorum, quæ MALA VIDENTUR, obnoxius sit, huic demum VEL VIVENTI VEL MORTUO ad bonum aliquod ista conducere. Neque enim à diis unquam negligitur, quicumque justus evadere, virtutisque officiis, quod homini licet, DEO similis fieri conabitur.* Denique totum illum de Justo librum sic concludit & perorat Plato: *Quamobrem si sermonibus meis obtemperabimus immortalem fore animam arbitrantes, talemque, ut & mala possit & bona omnia sustinere, viam semper ad superiora ducentem sequemur, justitiamque cum prudentia omni ratione colemus; ut & nobis ipsis simus & diis amici, dum hanc ducimus vitam, & postquam virtutis præmia reportaverimus tanquam potiti victoria & triumphis, & hic & in millenario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.* Audiant hæc socialistæ hodierni, iique Christiani. Plato gentilis agnoscit de Justo deque re publica agere se non posse, nisi eam à DEO ordiatur, cum DEO finem ejus ultimum constituat. Hi vero sociales grandis ignorantiæ accusant Doctores Christianos, Juri tradendo adhibentes DEUM, & non in nuda natura solaque hac vita subsistentes!

7. Sed & in *Timæi* sive libri de Natura fine Plato summam felicitatis constituit primo contemplatione divinarum rerum, quæ ad certam felicitatem ducat. *Et certe is, cui DEUS has sortes attribuerit, per verissimam opinionem ad felicissimam vitam deducitur: si quis contra durus & præfractus fuerit, nec sanctissimis illis præceptis voluerit parere, eum pœna consequetur tum ex legibus, tum ex illorum sermonum vocibus, quæ & cælestes & infernas pœnas denuntiant.* Addatur Ejusdem *Timæus* fin.

8. Neque contendat profanus aliquis, Platonem hæc ex sacris bibliis & ex Hebræorum disciplina adeoque ex revelatione didicisse, adeoque non pro gentili sed pro Judæo habendum, qui Puffendorffio debeat esse suspectus. Nam si vel ex sacra scriptura ea hausit Plato, & revera ad religionem revelatam conversus est, commendatur hinc vis Sacræ Scripturæ in Gentiles: igitur perperam ea scriptura omittenda dicitur cum jus naturæ tradendum est, etiam gentilibus. Si vero Plato mansit gentilis, & tamen has egregias doctrinas ex scriptura non hausit modo ipse, sed aliis quoque inculcavit; hinc rursus apparet, Gentiles posse doctrinam Juris naturæ discere ex S. Scriptura, neque hanc esse exturbandam è jure naturæ docendo.

9. Ceterum qui pulcre collectas sententias Philosophorum & aliorum de

fine

fine humanæ vitæ, laborum ac justitiæ legere ad sese excitandum instruendumque voluerit, adeat Theophili Raynaudi Disciplinam moralem Dist. I. à. n. 41. usque ad 343. & S. Thomam metaphysice ac moraliter de his disputantem Contra Gentes.

Them. XVIII. Sententia Socialium non est apta ad refrænandos homines ab injustitia. Ergo nec in propriis principiis stare potest; cum una manu ædificet civitatem, altera destruat. Ædificare vult per propositum finem commodorum: destruit per proposita commoda talia, quæ fere plus ad injustitiam invitant, quam ad justitiam.

1. Quid ergo faciet homo ille, qui non habet quod metuat incommoda illa humana, nec quod amplius desideret commoda? Servabitne justitiam, cum non habeat finem servandi? Adducam hic Gundlingium, minus suspectum socialibus, Discours über das Vernunfft-Recht Cap. I. §. 27-39. „ Fingamus, „ me esse solum, absque arbitro: quod „ fieri facile potest. Mevius reposuit „ pecuniam: eam esse Mevii haud me „ fugit. Discessit Mevius. Ego vero „ mecum: Insanus sim, si hanc illi re„ stituam. Me id tulisse is rescíscere „ haud quaquam potest. Quid me hic „ moveat, ne pecuniam retineam? *Habeo præsens commodum; nihil est incommodi; virgis non cædar, cum lateam omnes. Ostendat mihi quisquam ex illa Philosophia Wolffiana* (addo Puffendorffinam) *argumentum aliquod, cur non retineam pecuniam? Dices fortasse: recte ab hoc retineri pecuniam. O præclaram philosophiam! - - - Itaque efficitur, etiam pœnas arbitrarias locum habere* (quod Puffendorffius ait sibi persuaderi non posse) *nobisque leges natura-„ les non solum* ob id esse servandas, quod „ utiles sunt, sed quod à DEO impera„ tæ, & nisi servaveris, DEUS te ex„ traordinarie puniet. Quæ hæc do„ ctrina moralis, ubi nihil est quod „ quemquam deterreat, quo minus in„ juste faciat? Multa utique ab ho„ minibus clam patrantur, & cum non„ nunquam facta in apertum produ„ cantur, sæpius manent occulta. Plu„ ra horum exempla dari possunt. „ Finge esse aliquem Principem. Huic „ deerunt motiva, ne hoc neve illud „ faciat. Cumprimum agnoverit utile „ sibi fore, omnibus te spoliabat. Mo„ nebis illum, abstinendum esse? Re„ spondebit: Eccur abstineam? res mi„ hi conducit, *commoda est*. Repones „ ei: à Populo eum traduci. Dicet „ ipse: quid mihi cum istis homini„ bus? - - - Atheus *veritates* legum „ naturalium potest agnoscere, sed eas „ non discit nisi sub specie utilitatis. „ *Illi vero qui leges naturales sub hac „ tantum ratione discunt, carent forti „ vinculo, sed cogitant: cessante com„ modo posse fieri transgressionem.* In „ aliquibus quidem apparet satis gra„ vis metus, ad servandum adigens; „ ne destruas corpus. At sunt pecca„ ta, quæ corpori non officiunt. Ut „ furtum non vitiat stomachum, nec „ viscera inde deteriora fiunt. - - - „ *Bona doctrina Moralis, Bonum Jus „ naturæ omni momento debet esse ap„ tum, ut ab omnibus peccatis retineat.*“ Igitur de sententia Gundlingii malum est Jus Puffendorffii, quod nullas pœnas arbitrarias ac præmia à DEO agnoscit, omniaque tantum commodis & incommodis humanis metitur. Et frigide solum adjicit, istas pœnas humanas à DEO constitutas esse. Unde enim demonstrabit, *à DEO* decretum esse odium, exilium, mulctam capitis, proscriptionem bonorum? Vid. Cap. IV. Th. III. & infra hoc Themate n. 7.

2. Puffendorffius, Heineccius, Wolffius instruendos summunt Turcas, Sinenses, Japones, vel alios homines, qui de æterna vita post hanc temporalem nihil, ut ipse quamquam falso existimat, didicerunt. Quomodo his persuadebit, ut usque ad mortem certent cum passionibus & appetitibus suis; ut inimicum sibi insidiantem non auferant clam è medio; ut ad obtinendas divitias non omnia impendant; ut obtentis his divitiis & commoditatibus non in illis tanquam in fine ultimo conquiescant? Si enim justum est propter hæc tantum commoda amare socios, ille justitiam totam implevit, qui amando socios hæc assecutus est. Qui justitiam implevit, illi nihil superest obligationis. Si autem consequendo hæc commoda non implevit totam justitiam, falsum est in his commodis esse finem justitiæ. Gentilibus non prodest J. N. Heterodoxum.

3. Produco hujus rei testem gentilem, qui naturaliter saltem tam doctus fuit quam Puffendordorffius & Heineccius. Plato is est rursus. Vir multo rigidior. Quippe is etiam hanc doctrinam perniciosam & è republica eliminandam asserit, quæ admittit pœnas injustis non tantum ab hominibus, *sed etiam à diis, & quidem post hanc vitam* infligi; si tamen ea doctrina simul admittat, Deos ad remittendum adeo faciles esse, ut re quavis obvia placentur *etiam animo malo non mutato.* Platonis doctrina justior.

Quid dixisset Plato de iis, qui sibi persuadere non possunt, præmii aliquid à DEO promissum esse justitiæ, justitiamque ultra hanc vitam non porrigi, sed omnia intra hominum laudes & favores stare?

„ Præcipiunt sane Patres filiis, atque omnes, qui curam aliquorum habent, oportere justum esse, non ipsam justitiam laudantes, sed eos qui inde sequuntur honores; ut, qui justus habetur, ex ea opinione magistratus & connubia & cetera assequatur. Quin etiam gloriam quoque illi præterea adjungunt: nam commemorantes deorum benevolentiam, summa referre possunt à diis beneficia sanctis viris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusque testantur. Ille enim justis Deos hoc concedere perhibet, ut quercus in tamis altioribus glandes ferant, in mediis apes; & oves luna onerentur, multaque alia generis ejusdem bona. His similia dicit & alter: Quomodo, inquit, probo regi, quique Deo similis suis reddat jura, ferat terra nigra triticum atque hordeum, fructu onerentur arbores, fœcundæ pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque ejus filius excellentiora etiam bona justis ab ipsis diis tribui voluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosque in sanctorum conviviis collocantes coronatos faciunt magna semper in voluptate ebrios vivere, existimantes pulcherrimum virtutis præmium æternam ebrietatem &c. Et malos quidem divites potentesque facile honorant, privatimque ac publice beatos appellant; eos autem contemnunt, qui imbecilles & pauperes sunt, quamvis concedant, ipsos meliores ceteris esse. Horum vero omnium maxime mirandi de diis & virtute sermones circumferuntur: Deos plurimis bonis hominibus infelicem vitam dedisse, malis autem contrà &c. - - - Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum juvenum, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta commode celeriterque conversi & quasi convolantes? ex iis, quæ dicuntur, ratiocinari possunt, qualem eum esse deceat, & quam viam ingredi, qui optime vitam agat? Consentaneum est, juvenem talem Pindari illud animo volvere: Utrum justitiæ conscendam alta mœnia? an obliquas doli vias ingrediar, meque ita fulciens vitam agam? - - - Ex omnibus jam dictis, ô Socrates, quis crediderit, eum hominem justitiam velle colere, cui sit aliqua vis aut fortunæ aut opum, aut corporis, aut generis; ac non potius subrisurum, si laudari eam audiverit? Quinimo siquis falsa ostendat, quæ diximus, recteque novit, justitiam optimum esse, vehementer ignoscet, neque irascetur injustis; cum intelligat, nisi quis divina quadam natura iniquitatem oderit, vel doctrinâ abstinuerit ab injustitia, neminem sua sponte esse justum, sed præ timiditate vel senectute vel alia quadam imbecillitate vituperare injustitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem *ex eo patet, quoniam, ut primum quis potestatem adeptus est, primus pro viribus agit injuste.* *HORUMQUE OMNIUM NULLA ALIA EST CAUSA, QUAM EA, UNDE HÆC OMNIS ORATIO MIHI ET HUIC, O SOCRATES, ADVERSUM TE* (Puffendorffium & alios sociales) *PROFECTA EST.* Nempe quod aut hujus tantum vitæ præmia pœnæque proponuntur; aut si alterius quidem vitæ sed non tamen nisi externa & corporea; aut si præmia etiam excellentiora pœnæve à DEO inferuntur, ille tamen placabilis creditur muneribus, absque animi conversione in melius.

4. Fingamus jam aliquem gentilium, Turcarum, Japonum, aut etiam Atheorum (pro quibus heterodoxi Jus naturæ scribere profitentur) legere ejusmodi librum, ut Hobbesii, Thomasii, Puffendorffii, Wolfii, Heineccii. Nonne ille poterit ita secum cogitare: Iste homo loquitur mihi primum aliqua de DEO; cum tamen mihi non demonstrat, sed tantum ait. Ille ipse contendit, secundum *rationem* naturalem *solam* non vitam modo, sed & religionem exigendam esse. Rationem autem de DEO cum mihi nullam dederit, nullam etiam de religione aut DEI timore amoreve dedit. Igitur in his quæ ad DEUM sunt, per ipsum relictus sum soli meæ rationi. Hæc autem ratio DEUM mihi non ostendit: igitur ignota est mihi illius existentia, illius providentia, illius legislatoria vis. Imo Wolfius conceptis verbis docet jus naturæ obligare ante DEI voluntatem, & etiamsi concipiatur DEUS non esse vel non obligare. Puffendorffius verbis quidem dicit, obligationem oriri ex DEO, rebus tamen idem negat; quia facit anceps, an DEUS præmia pœnasque

Gentiles ac Turcæ scandalisantur ex doctrina Puffendorffii ac Wolfii &c.

que, id est vincula nobis injiciat. Quid superest? omnes dicunt me justum esse, quamvis Atheum, aut de DEO inscium, aut ad DEUM non tendentem: justum autem esse per hoc, si studeam conservare societatem hominum. Quo vero fine conservem? non metu DEI aut amore, qui nihil præmii justitiæ meæ proposuit, tanquam rem vilem existimans. Sed cur tandem? ut commoda ab hominibus accipiam, incommoda declinem. Quis autem est is, qui mihi hæc commoda, hæc incommoda? DEUS est, ait Puffendorffius: DEUS, ait Wolffius. Sed verba sunt ista: & isti canes Christiani latrant secum pugnantia: alter dixit, à DEO non statui præmia pro ipsius DEI arbitrio, sed præmia ex hominibus veniunt: nunc dicit, pœnas ab hominibus venientes imperari à DEO, quem tamen DEUM ratio illius & mea non invenit. Hæc adversantur rationi: ergo in his non invenitur jus naturæ. Alter dixit, obligationem consistere in essentia hominis *, & eam dari ante voluntatem DEI **, igitur dicere debuit, etiam pœnam à DEO non esse statutam in naturali jure: & tamen mox dicit contrarium, nempe pœnas à DEO auctore esse. *** Hujus ego doctrinam illam sequar, qua me docet, rationem meam sequi; doctrinam ejus alteram, qua mihi de DEO quædam inspergit, quæ non cohærent, missam faciam. Video autem hisce oculis, justis nihil aliud præmii *in hâc vita* tribui quam injustis: imo contra injustis potius evenire illa commoda, quæ sunt finis & felicitas justitiæ. Igitur quid ni potius per injustitiam properem ad commoda hujus vitæ, per quam injustitiam illa commoda plerumque certius & copiosius in hac vita, experientia teste, obtinentur? Nam de Altera vita nihil docent me isti Christiani: imo fatentur ipsi, animæ immortalitatem nihil pertinere ad incitamentum justitiæ, neque ad finem, sed finem justitiæ esse in morte. Equidem (ita perget Turca, Atheus & Tartarus) audivi multa de quodam Evangelio aut Testamento, tanquam rerum bonarum, divinarum humanarumque præclarissimo quodam & antiquissimo codice mirabiliter tradito, & de Moise ac Christo duobus doctoribus sapientissimis. Constatque his libris & doctrinis sapientissimos Græcos, potentissimos Romanos, barbaras etiam nationes multas ac tota regna subjecisse se, justam agnoscentes hanc doctrinam. Non parum me hæc tanta experientia vellicat, ut cupiam illud testamentum evolvere: Forte enim ibi latent, quæ me clarius edoceant? Sed Puffendorffius ecce & Wolffius & aliqui alii ejusdem Christi discipuli sunt, scientes hoc testamentum, dicentesque se melius ceteris omnibus discipulis hoc scire, & ipsam veram ejus sententiam tenere quasi ex ipso ore magistri acceptam. Hi dicunt se scire veram justitiam quæ mihi Turcæ, mihi Atheo conveniat, ceteros ante se omnes illam ignorasse; ceteros imo etiam in hoc turpiter errasse, quod existimaverint, in illo testamento veram justitiam inveniri, quæ mihi Turcæ conveniat, aut qualis deceat ullam gentem quæ non plane bruta sit & belluina. Prohibent me hi ipsi, ne Jus naturæ ex isto testamento discam; neve ex ullo eorum, qui hujus testamenti fuerunt periti; neque ex his etiam, qui pro hujus testamenti doctrina cruciatus & mortes pertulerunt. Video insuper, alios Christianos, ex veteribus illis descendentes, qui se Catholicos dicunt, nunc assentiri his, quos ego lego, ùt Puffendorffio, Wolffio, Heineccio: video illos Catholicos horum libros avide legere, in diversas linguas traducere, in suis scholis explicare publice: video eorum nobilitatem suos liberos certatim ad Heineccii scholam mittere, ut ibi justitiam discant, quam ex veterum libris & testamento illo hactenus nemo discere potuit. Video præterea eorum sacerdotes nihil contra dicere aut facere; & principes hoc etiam probare. Quid igitur ego Turca & Tartarus faciam? Mihi quidem videntur isti recentiores vera dicere; quia etiam illi veteres, qui à septendecim amplius seculis justitiam didicerunt ex illo testamento, nunc videntur fateri errorem suum; justitiam enim non amplius ex illo testamento discunt, sed ex his recentioribus. Ergo prope certus sum, justitiam ex illo testamento non posse condisci; in hoc enim jam prope omnes & veteres & novi consentiunt. Rursus autem excrucior animo, considerans, istos recen-

magis scandalizantur gentiles ex Catholicis Jus naturæ Wolffianum &c. amplectentibus.

* Wolf Philosophiæ pract. Tom. I. §. 129. 141. &c.

** Idem §. 150.

*** Idem §. 308.

tentiores inter se vehementer confligere: quorum alius justitiam hinc alius illinc repetit, huc alius, alius illuc trahit: & qui ex illis recentiores sunt tempore, ceteros ajunt à principio errasse, ineptosque esse. Ex quibus denique ego justitiam agnoscam?

5. En tibi candide lector, rixam animi, quæ ex ista heterodoxorum doctrina concitari potest in illis, quos sibi discipulos fore ore professi sunt isti, cum re ipsa Catholicos discipulos venentur. Quas rixas descripsi simplici oratione, qualis esse solet, cum intus nobis ipsis loquimur. Et hæc omnis saburra pleno alveo descendit ex illo corrupto fonte. Vid. Cap. V. Them. XV.

Amplius scandalum datur juventuti Catholicæ.

6. Quid porro juvenes Christiani sermocinari intra se possint, cum viderint, parentes suos doctrinam justi ab antiquo traditam ineptam judicare ideo, quod ex Christi testamento sumatur; & relictis propriis scholis mitti se ad jus naturæ discendum ex Puffendorffio, Heineccio &c. quod horum jus aptius creditur ideo, quia Turcis & Tartaris conveniens, & à DEO, Christo, immortalitateque animæ, tanquam rebus ad justitiam naturæ humanæ inutilibus abstrahens? ceteraque talia, quæ jam Plato suis gentilibus metuebat: nolim ego latius diducere, ne aliis paratragœdiari videar, aliis etiam pestifera suggerere. Nonne jure ego dixerim politico illi viro: Das ist von Hergen schlecht.

Socialitatis principium aptum ad evertendam societatem.

7. Denique doctrina socialium potius ad evertendam societatem nata est. Si singuli sciunt, suum socium, filium, servum, fœderatum &c. tantum externe promittere fidem, & ex hoc fine ut bona ac commoda temporalia consequatur; tollitur omnis fiducia, omnis amicitia unicum constantis societatis vinculum; quæ amicitia semper credita est in animorum potius quam corporum societate consistere. Nullaque si sit fortior causa, quæ societatis incommoda superet, facile dissolvetur. Hinc est ut figulus figulum oderit, & inter familiares arctiorique societate junctos jurgia sint promptiora, quam inter exteros. Nihil autem ad solvendas amicitias impellit fortius, quam id, quod Sociales pro fine juris ponunt, nempe acquisitio commodorum hujus vitæ. Vid. Cap. XIII. n. 7. & hoc Cap. XI. Them. XVIII. & alibi sæpius. Puffendorffius ergo, qui hanc cupiditatem nocendique appetitum probe agnovit, cum eum debuisset restinguere, accendit vehementius, frænumque non ori sed caudæ alligavit. Quis enim non appeteret summum bonum? præsertim cum cogitare possit, Puffendorffium non serio præscripsisse media ad illud consequendum: aut eum fortassis in mediis præscribendis errasse, sicut erravit in aliis: præcipue cum media ab ipso præscripta sæpissime fallant, pluresque hanc beatitudinem obtineant fraudibus quam pietate?

8. Unum etiamnum testem Gundlingio supra n. 1. adducto hic addere opportunum. Vereor enim ne Puffendorffianis etiam sodalis Gundlingius suspectus sit, ut qui talem sententiam non à natura nescio qua, sed à Christo forte fortuna didicerit, doctrinâ Christianâ in pueritia corruptus. Cicero ergo loquatur Lib. I. de Legibus Cap. XIV. *Tum autem qui non ipso honesto movemur ut boni viri simus, sed utilitate aliqua atque fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet nisi testem & judicem? Quid in deserto loco natus, quem multo auro spoliare possit imbecillum atque solum? Noster quidem hic naturâ* (i. e. DEO) *justus vir ac bonus etiam colloquetur, juvabit, in viam deducet. Is vero, qui nihil alterius causa facit, & metitur suis commodis omnia, videtis, credo quid sit acturus. Quodsi negabit se illi vitam erepturum & aurum ablaturum, nunquam ob eam causam negabit, quod id naturâ turpe judicet, sed quod metuat, ne emanet, id est, ne malum habeat. O rem dignam, in qua non modo docti, verum etiam agrestes erubescant!*

Tametsi vero hic Cicero motivum abstinendi proximum videatur constituere in amore socii, & Puffendorffius illud repetere ex amore reipublicæ, idem tamen est Societas & respublica. Item Cicero vituperat eum, qui *suit* commodis omnia metitur; Puffendorffius quoque eundem vituperat, laudans eum, qui reipublicæ causa facit. Tamen nec Puffendorffius diffitetur, reipublicæ commoda non esse potens motivum, nisi intelligeret homo, ea quæ rei publicæ prosunt, etiam sibi prodesse. Naturâ ergo, id est DEO, honestum & ad finem ultimum aptum debet esse id quod potenter moveat hominem.

Them. XIX. Pessime sibi consulunt naturalistæ, si dicunt, se non velle, ut homo ad actiones suas moveatur à commodis humanis; sed illum moveri debere ab ipsa natura sociali, quæ sit principium legis naturæ, ortæ à DEO.

1. *Qui-*

1. *Quibus Natura jure reſponderit, non eſſe verum, aliunde finem beate vivendi, à ſe principia rei gerendæ peti. Eſſe enim unam rationem, qua & Principia rerum agendarum & ultima bonorum continerentur. - - - Quid autem minus conſentaneum eſt, quam cognito ſummo bono, reverti ad naturam, ut ab ea, petant agendi Principium, id eſt officii? Non enim actionis aut officii ratio impellit ad ea, quæ ſecundum naturam ſunt, appetenda: ſed ab his* (appetendis nimirum, ſive à ſummo bono) *& appetitio & actio commovetur.* Cicero Lib. IV. Frin. cap. 17. Nempe finis movet voluntatem ad agendum, non actio movet finem.

Cicero refutat Puffendorffi Socialitatem.

2. Sic igitur Cicero in Puffendorffendorffium pugnat: Aut agnoſcis Puffendorffi Summum bonum, aut ignoras? Si ignoras; apage à Jure naturæ. Si agnoſcis bonum ſummum, omne officium naturale hominis & omnem obligationem voluntatis ab hoc ſolo ſummo bono repetere debes, nequaquam aliunde. Socialitas enim tua eſt naturæ conditio. Naturæ autem conditio non impellit ad agendum, ſed impellitur à bono appetendo, id eſt à ſummo bono. Igitur debes oſtendere non ſocialitatem, ſed ſummum bonum, quod impellat ad agendum. Commoda autem hujus vitæ impellere quidem poſſunt, ſed non conſtanter; cum infirmos potius moveant, fortioribus autem faſtidio ſint. Si autem aliud agnoſcis bonum ſummum, ab hoc debet moveri voluntas ad officia juris præſtanda, non à quocunque alio. Ex quibus conficitur, Puffendorffium à ratione ſummi boni excluſiſſe DEum: quippe alias hunc, non carnem, ſtatuiſſet pro fine movente totam naturam humanam ad agendum officium. Certe in ſanam rationem ac philoſophiam peccavit, cum principium juris agnovit originem in DEO habere, finem autem repoſuit in ipſo homine: nam ſi juſtitiæ finem repoſuiſſet in DEO, inveniſſet DEum, motorem voluntatis & in hac vita, & etiam poſt hanc vitam. Quam etiam facile inveniſſet, ſi perſpexiſſet, alium eſſe hominis, alium pecudis finem. Vid. Cap. XIII. Them. XII. n. 5.

Puffendorffius parum differens ab Hobbio.

Them. XX. Socialium ſyſtema parum differt à ſyſtemate Hobbii, quod experientia & ſanorum judicia demonſtrarunt eſſe noxium. Imo eſt non nihil deterius.

1. Hobbius enim pro fine Juris naturæ conſtituit conſervationem ſuimet in hac vita; pro mediis aſſignavit omnia ad hunc finem neceſſaria, Puffendorffius autem pro fine conſtituit conſervationem ſui in hac vita, ſic tamen ut aliquando etiam ſocii vita ſit præferenda; item addidit *nudæ* conſervationi *commoda* quædam in hac vita: pro mediis autem conſtituit ea, quæ neceſſaria eſſent, & ipſa illa commoda, in quibus alias finem Juris repoſuerat.

Imo eſt deterior

2. Igitur peccavit primum contra rationem, finem conſtituens in mediis.

3. In hoc etiam pejor eſt, quod Hobbius hominem jubeat eſſe contentum neceſſariis tantum mediis, & nuda conſervatione vitæ: Puffendorffius autem delicatiores facit homines, nec contentos *neceſſariis*, indulget, imo jubet quærere *commoda* hujus vitæ, tanquam finem totius juſtitiæ naturalis.

4. De Hobbio Chumberlandus in ejus confutatione Cap. I. §. XXIX. *Univerſum hoc, cujus incolæ noſcimur, quodque primo ſe offert conſiderandum, innumera nobis ſuppeditat, quæ ad primæ ſuæ cauſæ cognitionem ac honorem animum ſollicitant, &, ſi nosmet ſpectemus, mentium perfectionibus inſerviunt &c. Cum autem hæc ex obſervatione innoteſcant obvia,* * *adeo ut Hobbium latere non poſſet; FACILE QUILIBET CONJICIAT, QUAM OB CAUSAM JURI LEGIBUSQUE NATURÆ FINEM ASSIGNARIT NON AMPLIOREM, QUAM caducæ hujusce vitæ conſervationem: interim ad obtinendum EXIGUUM ADEO FINEM omnia unicuique dedit tamquam neceſſaria. Hic autem tantundem in exceſſu peccavit, quantum ibi in defectu. Nec unquam turpius peccari poteſt à quoquam contra rectam rationem, quam FINEM OPTIMUM NECLIGENDO, & impoſſibilia pro mediis neceſſariis reputando.* Hæc ille, quæ certa menſura & in commodos hos Socialiſtas Puffendorffiano conveniunt.

Puffendorff agnoſcit debilitatem Juris naturæ ſui.

Them. XXI. Puffendorffius fatetur, & contendit, legem naturalem ut à DEO cum ſanctione latam non eſſe tantæ poteſtatis, ut hominibus iſta commoda procuret, ſed inſuper vel maxime opus eſſe civitatibus & civilibus legibus atque imperiis. His ipſis autem legibus vim tribuit ex pacto ſeu voluntate Sociorum: finemque rurſus nullum alium conſtituit, quam bona hujus vi-

* Hoc enim dicunt: *non admodum accurate.*

tæ comparanda, mala autem avertenda, quæ absque societate timeri debebant ex imprudentia partim, partim ex malitia hominum. Vid. Lib. VII. Jur. Nat. Cap. II. §. 5. &c.

Sufficientia ad opus bonum ad scribitur viribus humanis

1. Hæc autem & alia quæ ab Hobbio didicit (quamquam in levioribus ab eo discordet) profana sunt, & rectæ rationi adversa, quia quiescunt in re vana & intermedia, cum ratio facile ulteriorem deprehendat. Ad hæc *sufficientiam* ad opus bonum ac justum denique adscribunt humanis viribus, quæ est hæresis Pelagii, quæ hæresis ex æquo adversatur Revelationi ac Rationi.

Ex codice possunt disci saniora.

2. Legisset saltem Imperatoris constitutionem novellam CIX. procem. *UNAM nobis esse in omni nostra reipublicæ & Imperii vita IN DEO SPEM, credimus; scientes, quia hæc nobis & animæ & Imperii dat salutem: unde & legislationes nostras inde pendere competit, & in eam respicere, & hoc PRINCIPIUM ESSE, ET MEDIUM ET TERMINUM.*

3. Legisset idem in Novelia VI. procemio. *Nos igitur*, ait Imperator, *maximam habemus sollicitudinem circa vera DEI dogmata, & circa sacerdotum honestatem, quam illis obtinentibus credimus, quia per eam maxima nobis dona dabuntur à DEO; & ea, quæ sunt firma habebimus, & ea, quæ nondum hactenus venerunt, acquiremus. Bene autem universa geruntur & competenter, si rei principium fiat decens & amabile DEO. Hoc autem futurum esse credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam justi, & laudandi inspectores & ministri DEI verbi tradiderunt Apostoli, ut Sancti Patres custodierunt, & explanaverunt.* Injuria autem afficeret Imperatorem, qui diceret, eum tales leges condere & observare velle pro corporum tantum & hujus vitæ commodis, non item pro fine ultimo. Stolidus vero ille est, qui diceret, hunc finem rectæ rationi repugnare: quod tamen dicere Puffendorffium est necesse; quia recta ratio ipsi non potest persuadere præmia à DEO dari præter quam hujus vitæ; neque animam immortalem, neque Christi doctrinam admittendam esse.

Et ex Platone

4. Puffendorffius potuisset etiam ex Platone veriora de legibus humanis cognoscere, non ad mortalitatem ordinatis, neque ex mortali derivatis. Plato enim Lib. IV. de Legibus cum ad ipsam civitatem legibus instruendam progreditur, ait: *DEum imprimis ad constitutionem civitatis invocemus. Qui utinam audiat, exaudiensque propitius & benignus nobis adveniat, unà nobiscum civitatem & leges exornaturus. Veniat opto.* Deinde disputat, eas non esse vere respublicas, in qua sunt duæ partes, altera serviens, altera dominans. Quodsi tamen civitas vere dicenda sit, ubi est unius partis verum dominium & alterius verum servitium, non aliam talem civitatem existere quam civitatem DEI, qui solus creaturæ rationalis verus est Dominus. Verba Platonis huc refero, interius utique intelligenda si ex libro ipso cum antecedentibus & consequentibus legantur. *Quæ autem modo nominatæ sunt, non respublicæ, sed urbium habitationes quædam sunt, in quibus pars una servit alteri dominanti; & à partis dominantis potentia tota nomen accipit gubernatio. OPORTEBAT AUTEM, SI HOC MODO NOMINANDA SIT CIVITAS, DEI IPSIUS NOMINE NUNCUPARI, QUI ILLORUM, QUI MENTIS COMPOTES SUNT, VERUS EST DOMINUS.* Servi autem Finis non est sua commoda quærere, idque quamdiu servus est, sed Domini honorem; & Domini causa omnia facere. Igitur & quamdiu creatura rationalis potest esse serva veri Domini sui, nempe DEI, tamdiu illius finis est non commodum suum (excepta mercede) sed Domini honor. Serva autem Creatura rationalis potest esse non tantum in hac, sed & in altera vita. Sive vero id neget, sive ajat Puffendorffius, consequitur certe, creaturam rationalem neque in hac vita neque in altera *pro fine* habere suum commodum; sed tantum aut pro medio seu nutrimento in vita hac aut pro mercede, in vita nempe altera.

vera res publica est civitas DEI.

docetur veteri traditione à Platone

5. Plato rem de legibus ulterius explicat fabula. Ubi fabulam non sumit pro figmento, sed pro veteri Sermone aut traditione: quod eruditos non latet. *Multo ante habitationes urbium*, ait Plato, *Principatus quidam & Gubernatio sub Saturno valde felix fuisse dicitur; CUJUS IMITATIONEM QUANDAM habet, quæ nunc ab optimatibus gubernatur. Attentius ergo de ipsa, ut videtur, est audiendum. FAMA profecto beatæ illius vitæ ad nos usque pervenit, copiosa ipsam omnia, suaque sponte parata habuisse. Cujus rei causa fuisse hæc TRADITUR. Cum intelligeret Saturnus --- nullam hominis naturam res humanas ita gubernare posse, ut, si omnibus arbitratu suo domine-*

minetur, lasciviori superbia injustitiaque non repleatur: cum hæc, inquam, non ignoraret, non homines, sed divinioris præstantiorisque generis dæmones (id est Spiritus seu Angelos) *civitatibus nostris reges principesque præfecit. Quod nos in ovium gregibus aliorumque cicurum armentis facimus:* „ Non enim bobus boves, nec capris captas præficimus, sed nos ipsi, genus melius, dominamur. Similiter DEUS homines amans genus dæmonum genere nostro præstantius nobis, præfecit, quod summa tam sua quam nostra facilitate nostrarum rerum curam habebat, pacemque & pudicitiam, libertatem & justitiæ copiam præbens, procul à seditione, & felix hominum reddebat genus. Hic utique *sermo veritate usus* asserit, *civitatibus omnibus, quibus non DEus, sed mortalis aliquis dominetur, nullam unquam malorum laborumque fore quietem:* Sed omni studio *imitari* nos jubet vitam, quæ sub Saturno fuit, & quantum in nobis est, *immortalitatis*, ipsi obtemperantes, privatim & publice Domos civitatesque gubernare ipsam *mentis* in qualibet re dispensationem legem nuncupantes. Nam si homo unus aut paucorum aut etiam populi potestas voluptati & cupiditati deditum animum habeat, hisque repleri desideret, cumque id minime assequatur, inexplebili inextinguibilique ardore & insanabili murbo vexetur, dominetur autem civitati aut privatis nonnullis, statim spretis legibus non est, ut modo dicebamus, spes ulla salutis.

6. Hæc qui rite expenderit, videbit, quantum sufficientiæ sit in legibus humanis hominum voluntate & pacto statutis, nisi referantur ad DEum; quamque sint nullius momenti, quæ Puffendorffius dicto libro VII. Cap. II. admodum verbose & confuse pertractat. Videbit etiam, quam propior sanæ rationi Plato præ Puffendorffio sit, dum ille DEum Principium & finem facit, hic vero Principium DEum faciens, finem autem *alium* statuens hoc ipso etiam Principii rationem aufert.

7. Quoque plus in ruborem, si fieri potest, dentur Sociales illi, qui *licet nomen Christianorum sibimet imposuerunt, attamen à Christianorum se fide & communione separant*, Novell. 109. procem. proferam & alia gentilis Philosophi verba paulo post locum supra exscriptum. *Sic itaque ad eos* (nempe erectæ primum civitatis colonos) *dicamus. DEUS, ô VIRI, sicut antiquus quoque sermo testatur,* PRINCIPIPIUM, FINEM, ET MEDIA RERUM OMNIUM CONTINENS, *recta peragit secundum naturam procedens. Hunc semper judicium comitatur, eos, qui à divina lege desciverint, puniens. Cui quidem judicio, quicunque felix futurus est, adhærens humilis subsequitur atque compositus. Qui autem superbia elatus est, quòd pecunia vel honoribus antecellat, vel corporis fama polleat &c. is penitus à DEO deseritur. Desertus autem & alios hujusmodi nactus exultat omnia simul perturbans; multisque videtur minime contemnendus: brevi tamen postea inculpabili DEI punitus judicio seipsum, domum suam, civitatemque universam evertit. - - -* DEUS PROFECTO NOBIS RERUM OMNIUM MAXIME SIT MENSURA, MULTOQUE MAGIS QUAM QUIVIS, UT FERUNT, HOMO. - - - - - *Bono quidem viro diis sacrificare, & cum ipsis conversari, illosque prosequi orationibus alioque cultu divino,* PULCHERRIMUM, OPTIMUM, ET COMMODISSIMUM EST AD BEATAM VITAM, IDQUE PRÆ CETERIS EST DECORUM. *Malo autem contra contingunt omnia. Impurus autem mali est animus, boni autem purus. Frustra igitur circa Deos profani laborant, quod oportune faciunt omnes sancti. Atqui* SIGNUM *quidem* HOC EST, QUO ACIEM DEBEMUS INTENDERE. SAGITTÆ VERO AD ILLUD ET QUASI IPSARUM IMPETUS QUALESNAM DICI POSSUNT, QUÆ RECTISSIMÆ ILLUC FERANTUR? *Principio post cælestium civitatique præsidentium deorum honores:* Addit L. V. de Legibus: ANIMUM SUUM NEMO HONORAT, QUANDO HANC VITAM SUMMUM BONUM CENSET: IMO TUNC ETIAM VITUPERAT. *Nam animo existimanti,* OMNIA *apud inferos mala esse, protinus assentitur, neque resistit, docens ipsum atque redarguens, eo quod ignoret, utrum contra quæ apud deos inferos sunt, omnium bonorum nobis maxima sint.*

Plato DEum Principium ac finem agnoscit.

& mensuram rerum omnium

Cultus divinus commodissimus ad beatam vitam

Hanc vitam pro fine habens inhonorat animam suam.

8. Quan-

Hæc ex sola ratione didicerat Plato.

8. Quantum hæc Philosophia tradita non ex revelatione sancta, sed, quod Puffendorffius postulabat, ex *sola ratione*, pugnat cum illa Socialium? Plato toti hominum vitæ, omnibusque ejus actionibus velut totidem sagittis unam metam constituit DEum, cum hoc conjunctionem & conversationem statuit commodorum ac beatæ vitæ summam: Fœdos dicit, qui hanc vitam summum nostrum bonum dicerent: apud inferos seu mortuos non omnia mala esse docet, adeoque etiam non esse ibi interitum animæ: imo contra apud mortuos esse maxima nostra bona. Puffendorffius miser proculcata revelatione ratione etiam ipsa excidit, ut præter hujus vitæ fumos nihil ipsi in mentem veniat, & sagittas pro ipsa meta cernat.

Socialium doctrina est Illusoria.

Them. XXII. Qui justitiam naturalem cum hac vita finit, non potest de jure naturæ *Serio* & ex animo docere, sed illusorie agit & seductorie. Item destruit Socialitatis vim.

Wolffii motivum ad justitiam nullum est.

1. Wolffius aliique docent, ad agendum juste requiri *motivum*, quod legem cum actione *connectat*. idque recte. Motivum autem actionis naturaliter justæ, legem cum ea actione connectens ait esse pœnam. Equidem demus ei hoc interim. Quæro autem: quæ poena debet esse motivum actionis naturaliter justæ? An pœna ab hominibus infetenda? igitur potentes non *possunt* agere juste, quia pœna hujus vitæ eos non movet. Aut Wolffii motivum erit pœna tantum hujus vitæ? Igitur homo moriens non *potest* agere juste, quia pœna cum morte cessat, imo mors jamjam imminens avertit pœnam; juste igitur talis blasphemabit, mentietur, detrahet, mandabit innocentes occidi, fraudabit pupillos. Experimur autem, homines in fine vitæ plerumque meliores habere sensus de justitia servanda, ubi nullas amplius pœnas *hujus vitæ* timent.

Neque dicas: Wolffius non *unicum* motivum statuit *pœnam*, sed convenientiam cum natura seu intrinsecam bonitatem. Nam Resp. neque nos vim argumenti in hoc posuimus, quod Wolffius pœnam statuat pro *unico* motivo; sed in hoc quod pœnam statuat pro motivo Justitiæ in *hac tantum vita*: ut Thema nostrum loquitur. Quare manet jam, hoc motivum Wolffii inane esse. Quam male autem sufficiat ejusdem Wolffii sic dicta Bonitas intrinseca, Cap. XVI. luculentius docebimus. Unde restat, *nullum motivum* verum à Wolffio esse assignatum, consequenter inane esse ejus jus naturæ, & ne quidem cum Ethnicis philosophis comparabile.

Puffendorfii quoque nullum.

2. Puffendorffius ipse fere nescit, quibus motivis excitet hominem suum ad agendum juste. Pronior tamen est in partem Wolffio adversam, nempe homines *moveri* per *commoda*, sed tantum ab hominibus speranda, modo ne à DEO. Verum ita juste non potest agere, qui est pauper & statuit in egestate manere & in servitute, quia non sperat commoda, nisi talia, quæ vix mereantur hoc nomen. Experimur autem pauperes & qui multa patiuntur, plerumque esse justiores: justiores igitur minus haberent motivorum ad justitiæ observantiam. Rursus si commoda hujus vitæ tantum movent, nemo in morte potest habere motivum juste agendi v. g. cum ob crimina perpetrata pœnitens est & plectitur capite. Vel cum injustus moriens divitias male partas jubet restitui fraudatis; Quale enim commodum hujus vitæ speret ex restitutione in morte & ex capitis abscissione?

Ejus repugnantia

Exemplum.

3. Exemplo rem illustremus. Addixit nonnemo servitium hero, stipulatus mercedem dignam laboribus, quamquam non definitam. Servit accurate; præter necessaria tamen alimenta accipit perparum, idque multis tædiis intermixtum. Servit tamen porro, tum ob fidem, tum ob spem recipiendi. Interim calcaneum premit mors. Quid hic solatii misero? At enim herus mercedem dudum promissam nunc in ultimo articulo exsolvit totam. Quo mihi hæc merces, inquit ille, quæ utinam soluta fuisset, cum me juvisset; nunc cum non juvat, datur quidem sed non solvitur: morior enim sine accepta mercede. Ita recte Gundlingius: *Quo mihi illa Philosophia, illud Jus naturæ, quod moriens relinquere debeo?*

Pro patria aut alia virtute mori repugnat Juri naturæ Puffendorffiano.

4. Puffendorffius admittit, hominem ex ipso *solialitatis* principio obligari per leges posse, ut ad bellum profectus mortem in pugna subeat pro patria. Sed hoc ipsum destruitur per aliam ejus sententiam, finem Juris naturæ esse in hac vita, abstrahendo à duratione vitæ post resolutionem corporis.

Finem Juris naturæ intendere vel non intendere, non est positum in arbitrio humano: quia finis à lege statuitur non à subdito legis; homo autem est subditus legis naturæ, non ejus auctor: igitur neque in ipsius potestate est finem statuere. Neque est in arbitrio licito

seu

seu indifferenti positum, intendere finem à lege statutum: quia tota ratio & vis legis in hoc ipso consistit, ut subditos ad finem à lege statutum dirigat; & si lex vel legislator subdito indifferentem permitteret finem suæ legis præstiturum, cessaret tota legis ratio. Quod de *natura* totius lege præcipue verum est,

5. Jam *finis Puffendorffianus* legis naturæ est *vita hæc tantum & quidem commoda.* Igitur in nullius hominis potestate est non intendere vitam & quidem commodam. Igitur nullus potest renuntiare vitæ suæ, nullus etiam homo potest imperare homini, ut vitam perdat; vel etiam incommodam tantum ducat.

6. Quodsi igitur Puffendorffii finis admittendus est, rejici debet ipsius Principium Socialitatis: imo cessare debet hominum societas. Contra si Societas, ut est, debet admitti, falsus est finis Puffendorffii, & falso explicatus.

Immortalitas animæ impugnata. 7. Aliter id argumentum proponitur sic: Nullus propter quodcunque bonum virtutis moralis seu naturalis vel in se, vel in alio, vel communitatis, debet vel potest appetere *omnino non esse suum;* quia secundum Augustinum III. de Lib. Arbit. *Non esse non potest appeti:* nunc autem si anima non esset immortalis, moriens acciperet *non esse* totaliter. Ita Scotus proponit, in IV. Sentent. Dist. XLIII. Qu II. n. 14.

Scoti responsio. 8. Equidem huic argumento respondere conatur idem subtilis Scotus n. 22. ex Aristotele IX. Ethicorum cap. IX. Quod 1. ille, qui mortem pro communitate subit, ideo possit petere *non esse* & totalem sui destructionem; quia per hanc destructionem consequitur simpliciter *maximum bonum*, nempe bonum & conservationem societatis. Et 2. quia si vitam in his circumstantiis servaret, *vitiose* viveret. Debet autem etiam *ipsum esse* relinqui, ne vitium contrahas; cum vitium sit maximum malum.

9. Verum primum illud Aristotelicum multa habet incommoda. Nam 1.) neque occumbens, neque jubens occumbere, est certus, an ex morte sequatur illud bonum commune? cum sæpissime etiam post innumera occisorum millia sit civitati pereundum, ut omnis retro experientia docet. Propter bonum autem per experientiam tam incertum destruere bonum certum, non est rectum. 2. Falsum est, bonum illud, quod ex morte bellatoris sequeretur, esse simpliciter maximum bonum communitatis. Nam absolutum bonum communitatis hoc est, ut *tota* communitas servetur, seu omnes partes simul sumptæ. Per hanc autem mortem non servatur tota communitas, sed necessario pars destruitur: destructio autem partis est toti mala naturaliter & quo plures pereunt, hoc majus est malum. Igitur id, quod ex tali morte necessario ac per se sequitur, potius est malum simpliciter, quam simpliciter bonum, ne dicam bonum maximum, nisi forte ageretur de *specie humana* conservanda. Nam si species humana consisteret v. g. in tribus individuis, eaque species servari *non posset*, nisi uno individuo pereunte, videtur necessario uni individuo pereundum esse. Sed hæc non conveniunt societatibus his civilibus, de quibus Puffendorffio & nobis est sermo. 3. Neque interitus unius membri est proprie & absolute & ex rei natura necessarius ad conservationem civitatis. Sed ista necessitas est plane hypothetica & consequens. Et quidem consequitur ex malo aliquo assumpto. Per se necessarium est, ut Societates inter se pacem colant, & nullum individuum destruant: supposito autem, quod velint pacem non servare, aut per incommoda aliqua non redimere, id est, supposito aliquo malo demum sequitur illud alterum malum, ut individua occidenda sint. Sicut supposito, quod cives non possint à blasphemiis abstineri nisi per rogum, necesse est rogo ferroque destruere blasphemos 1 4. Adhæc ambiguum est & lubricum illud Aristotelis bonum commune. Nam cum duæ civitates bellant, utraque imponit suis civibus obligationem mortis, & utraque dicit, moriendum esse propter bonum commune. Cum tamen id sit falsissimum. Si enim vere commune bonum quærunt, quærent id quod non alterutri peculiare est, *sed utrique societati* commune. Nunc autem quælibet seorsim jubet mortes & destructionem individuorum, ex quibus tamen mortibus utraque communitas patitur detrimentum. Adeo falsa sunt, quæ huic societatis principio à DEO abstrahenti inædificantur.

10. Alterum, quod de *vitio* supra dictum est, in Puffendorffii & Aristotelis sententia nihil valet. Nam si finis juris naturæ est vita hæc commoda, illud solum honestum ac virtuosum erit, quod huic fini aptum, ergo vitiosum erit deponere vitam una cum commodis suis. Præterea vera virtus debet beatum facere ipsum possidentem, & vitium debet fine privare vitiosum: Mors talis non facit beatum morientem; nec fuga mortis infelicem. Multi fugam non vitio-

vitiosam sed virtuosam existimarunt, ut ille, qui cecinit: *Vir fugiens iterum pugnabit.*

Them. XXIII. Puffendorffius poreft esse suspectus Deismi, aut Naturalismi, & videtur admittere quidem utcumque DEUM, sed revelationem insuper habere, imo supprimere. Vid. Cap. X. Them. VIII. Cap. XIII. Them. IV.

1. Puffendorffius dicit contraria. Utraque non potest serio dicere; sed alia serio, alia autem dicit tantum ad speciem & fallaciam.

Dicit DEUM auctorem omnium; omnia moderari; illum pœnas sanxisse cum lege naturali, esse colendum.

Contra dicit cultum DEI cessare cum hac vita. Finem legis naturæ esse commoda hujus vitæ; Principium sive propositionem, ex qua *omnia* officia justi deducantur, esse propositionem hanc *unicam*: fac quod ad Societatem servandam est necessarium. Denique Immortalitatem animæ dubiam relinquit.

2. Imprimis hæc conciliare ac simul stare non possunt, ut hactenus ostensum est. Nam si DEUS revera est prima causa & legislator, est necessario etiam finis ultimus ad quem officia referuntur. Si est vere providus, debet pœnas & præmia sanxisse *omnibus* male aut bene factis; quæ tamen non habent locum, si justitia cum hac vita cessat; & si nulla alia sint justi officia, quam quæ ex hac una socialitate deducuntur.

Puffendorffius de divinis loquitur simulatorie tantum.

3. Restat igitur, ut ex contrariis his moralibus, quæ in uno genere humano stare simul non possunt, Puffendorffius alia ex animo dixerit, alia vero simulans. Nisi tertiam viam liberandi Puffendorffii eligamus, nempe, eum imprudentem fuisse, & paulum, cum hæc scriberet, consopitum: quod ipsum parum commendaret ejus libros de Jure naturæ.

4. Criteria autem dignoscendæ seriæ doctrinæ ab affectata, sunt varia; nec possumus omnia hic exsequi, cum plura jam hactenus ostenderimus. Age vero, faciamus periculum in paucis.

Primo. Qui serio aliquid docet, is argumenta sollicite affert, & removet omnia, quæ doctrinæ suæ obesse possunt: contraria autem nude dicit, nullis argumentis, aut plane levibus allatis, nec adversa removet.

Id facit Puffendorffius. Nam De DEO auctore legis naturæ ac moderatore generis humani loquitur ita perfunctorie, nihil plane probat. Illa autem, nempe Socialitatem tanquam demonstrationem *omnium* officiorum justi, & finem in commodis hujus vitæ positum, operose, & quantum in ipso est, subtiliter expendere laborat & stabilire, contraria removens & excludens, quod & in lectione ejus libri patet, & nos indicavimus, & in C. P. Schwarz uberius conspici potest.

5. *Secundo.* Qui serio totam suam doctrinam tradit, ponit talia principia, ut tota doctrina possit ex iis deduci, præsertim doctrina magni & maximi momenti, in quo sita est salus generis humani.

At à Puffendorffio contra fit. Nam si pro primo ejus doctrinæ principio sumis verum DEUM auctorem humani generis & legis naturæ; ex hoc non potest deduci, finem legis in commodis hujus tantum vitæ esse; hoc enim repugnat vero DEO, qui omnia propter se solum tantum agit & instituit:

Si vero pro principio ponis Socialitatem humanam; ex hoc principio nullo modo potes provenire ad DEUM neque ut auctorem neque ut finem; neque ad DEI providentiam in sanciendis præmiis ac pœnis, ut jam multis probatum dedimus.

6. *Tertio.* Qui aliquid concedit, & simul concedit alia, quæ indigna sunt concessis, non concedit ea serio.

Puffendorffius concedit DEUM; & mox concedit, illum bonis non largiri aliquid ex se; aut saltem illud in dubio relinquit. Concedit etiam Justis pœnas inferri naturaliter à DEO, nempe mortem & privationem omnium commodorum, in quibus repositus erat finis justitiæ. Puffendorffii enim DEUS mox jubet credere, se omnium dominum; mox autem rempublicam & Principes sui commodi causâ omnia facere. Puffendorffii DEUS justitiæ est origo, in fine autem, cum perficiendum est opus, deficit, & justissimos sine præmio, injustissimos sine pœna dimittit. Igitur non serio fatetur DEUM.

7. *Quarto.* Servus, qui expressum mandatum domini v. g. scriptum in tabula studio excludit à regulanda actione sua & conservorum; & illos voluntatem domini *solum* expiscari jubet ex signis obscurioribus ac tacitis, is non serio procedit in servitio, & suspectus esse potest de intentione subvertendi expressa heri mandata, aut de iis denegandis.

Puffendorffius plane jubet, & contendit, expressum mandatum DEI, etiam à se agnitum, à conservis non esse admit-

mittendum ad exquirendam voluntatem DEI. Igitur eſt ſuſpectus de naturaliſmo, ſive de Revelatione negata ſerio, & ad ſpeciem tantum admiſſa.

8. *Quinto.* Qui Naturaliſtas laudat à ſoliditate doctrinæ; qui in multis non bonis eos ſequitur; qui tantum aliqua pauciſſima eorum utcunque refellit; qui ignorantes dicit Naturaliſtarum adverſarios; & qui demum principia ſtatuit Naturaliſtis parum aut nihil meliora; is poteſt, ceteris unà conſideratis, merito eſſe de Naturaliſmo ſuſpectus.

Puffendorffius eadem agit circa Hobbium ſeu Hobbeſium: quem excuſat, laudat, parum refellit, in multis ſequitur; & ut Hobbius principium ſtatuerat amorem ſui ſuper omnia, ita Puffendorffius ſtatuit amorem hujus vitæ ſocialis maximum. Vanus uterque, & oſtendens, de DEO tantum per accidens dixiſſe.

9. *Sexto.* Qui revelationem à jure naturæ excludendam profitetur propter *exteros*, & tamen eam reipſa etiam excludit imo ſupprimit apud eos qui *exteri* non ſunt, & in quibus ceſſat ratio excludendi, nempe non-agnitio; is videtur ſerio revelationem excludere apud *omnes*; & illuſorie tantum de ea qualitercunque admittenda loqui.

Puffendorffius, & alii hoc faciunt: dicunt enim excludendam revelationem propter *gentiles*, quia illi eam non agnoſcunt: & deinde reipſa excludunt illam apud *Chriſtianos*, qui eam agnoſcunt. Itaque revera eam excluſam volunt apud & Ethnicos & Chriſtianos, id eſt apud *omnes*. Suadet etiam Puffendorffius, Principibus, ut quoad religionem ſaltem in illis capitibus quæ inter Catholicos & Varios proteſtantes diſceptantur, deciſionem ipſi faciant *in favorem ſuum ex lumine rationis* &c. Plura harum vid. in C. P. Schwarz. Part. I. Tit. III. Inſtruct. III. §. IV. Igitur videtur ſerio Revelationem negare, atque adeo eſſe naturaliſta.

Puffendorffius Jus naturæ ſcripſit hoc fine.

10. *Septimo.* Qui in ſcribendo Jure naturæ, & excludenda Revelatione, & ſtatuendo principio habet alium ſcopum privatum, ad jus naturæ nec facientem nec pertinentem, ſed alterius ordinis; is videtur principia & dogmata ſui Juris naturæ ad aſſequendum illum ſcopum dirigere, ita ut ſerio ſuum ſcopum quærat, illuſorie tantum utatur jure naturæ.

ut Catholicam religionem extirparet.

Puffendorffii ſcopus eſt, ut ipſe fatetur, Catholicæ religionis dogmata evertere, & diſciplinam. Chriſtianam autem Religionem ad Jus naturæ nihil pertinere etiam ipſe docuit. Igitur præfixit ſibi ſcopum ſeorſim, privatum, & à jure naturæ alienum. Videtur ergo huc omnia tela procudiſſe, ut Jus naturæ fingeret tale, quale non conveniret rebus ipſis ſed ſuo perverſo ſcopo. Vid. Cap. XII. Them. II. &c.

11. *Octavo.* Qui jus naturæ ſerio deducit à DEO vero, is non poteſt tam immenſum diſcrimen inter DEI ſervos agnoſcere, ut unis, qui natura æquales ſunt, omnia admittat, omnia blandiatur, ceteros fere deſpiciat. Videatur etiam Cap. XIII. Them. IV.

Puffendorffius aliique ita adulantur Principibus, qui tamen naturâ æque ſervi ſunt, ut jus ipſis faciant etiam in divinis omnia etiam falſa & perverſa audendi. Vid. Capite Superiore Them. VIII. n. 8.

12. Hic demum moneo, Chumberlandum quoque ſimili quodam argumento uſum eſſe ad veram Hobbii mentem detegendam. Cap. I. §. XII. Verum in Hobbio parum laboris fuit, obvia ubique impietas eſt & craſſa. Puffendorffio in Germania & Suecia non licuit eſſe tam crudo. Paulo plus ceruſſæ illinendum larvæ fuit, ne illico exerceretur. Monzambanum propterea diu pernegavit à ſe eſſe ſcriptum. Crudum enim opus erat.

Excuſatio Puffendorffii de commodis vitæ, ut fine Juris naturæ.

Them. XXIV. Non excuſat Puffendorffium, qui diceret, ab ipſo non ſtatui commoda hujus vitæ pro fine Naturæ humanæ, ſed pro fine tantum, ob quem obtinendum civitates primitus inſtitutæ ſunt. Sive primos civitatum inſtitutores ad inſtituendas has non fuiſſe motos religione aut conjunctione cum DEO obtinenda, ſed motos fuiſſe avertendis injuriis humanis & procurandis commodis humanis. Idque hinc apparere, quod religio fuerit ante civitates, & quod potuiſſet religio etiam ſubſiſtere ſine civitatibus; cum tamen ſine his civitatibus non poſſint conſiſtere commoda illa humana, nec injuriæ averti.

An civitates inſtitutæ propter religionem?

1. In hac doctrina etiam ſibi plaudit Puffendorffius in libello de Habitu Religionis Chriſt. §. 5. & alibi ſæpe. Ubi & alias ratiunculas addit. Ut (a quia religio æque in parvo ac magno cœtu poſſit exerceri. (b Quia injuriæ humanæ increbreſcentes non ſpectabant ad religionem pervertendam; unde civitates non inſtitutæ ſint ad injurias religionis avertendas. (c Quia ſocietas hominum per ſe non facit ad DEI cultum. (d Quia ante civitates inſtitutas vixerunt Patresfamilias pietatis laude celebres.

De facto est incertum. 2. In universum autem Respondeo nihil his juvari Pussendorffium aliosve Sociales. Nam quid institutores reipsa permoverit ad instituendas civitates, res est facti, & difficilis, ut ajunt ICti, probationis; paucissima enim restant documenta historica antiquitatis illius remotissimæ.

Tamen certius, Platone doctore, 3. Imo ex iis, quæ restant, contra Pussendorffium est pronuntiandum. Platoni in instituenda republica & legibus eidem ferendis ultimus ac verus finis est DEI amor & conjunctio, ut supra Them. XXII. & Them. XVII. demonstravimus, potuissemusque demonstrare **Stobæo,** ex Stobæi legislatoribus, & aliis Ethnicis. Hebraicæ civitatis institutio sic fa- **Abrahamo,** cta est, ut inde ab Abrahamo promissis quidem temporalibus allicerentur infirmi illi, principalis tamen finis semper constitueretur in cultu veri DEI. Hinc quoties Judæi ab hoc defecerunt, subtraxit DEUS etiam illa commoda, ut manifeste intelligerent, commoda non propter se ipsa promissa esse, sed propter cultum DEI. Legatur Liber Judicum.

4. Deinde quod populi præcipue spectant in conservanda re publica, idem eos spectasse in constituenda, prope certum est. Idem enim solet esse Philosophis principium constituendi, quod conservandi, cum conservatio non sit nisi continuata productio. Jam vero in conservanda republica ante omnia servare sacra soliti sunt populi, ita ut sacris deletis deleta & dissipata etiam civitas existimaretur, servatis porro iis **Virgilio,** servata etiam hæc. Æneas Troja incensa ignem sacrum & Penates in Italiam transferens solum quidem patrium amisisse sibi visus est, at non civitatem. Et Virgilius non fuit ita ignarus sensus communis populorum, ut talia in poëmate suo poneret, si vel dubitare potuisset, risum in se oriturum, talia **Romani,** dicentem. Romani cum à Gallis teneretur eorum & regio & urbs, patriam civitatem servasse sibi visi sunt non tam quod arci Torpejæ insisterent, quam quod sacrum Vestæ ignem in eam transtulissent. Apud Gentiles non tam commune forum, quam qui communia sa- **Gentilibus in universum veteribus,** cra haberent ejusdem civitatis reputabantur participes. Gentiles à gentilibus bello non religionis sed agri causa petiti, tamen non pro agris sed pro sacris præcipue certandum agnoverunt, pro *aris & focis*; cum in contutanda republica plus spectentur aræ, quam foci. Quo pertinet longior sed plana Plu- **Plutarcho,** tarchi hominis ethnici sententia in Lib. *adversus Colotem*, ante finem. *DEUS quidem, ut & antiquitus traditum est, principium, medium, FINEMQUE TENENS OMNIUM RERUM, rectam lineam conficit secundum naturam incedens. Hunc sequitur justitia, vindex eorum, qui à divina desciscunt lege. Hæc enim qui tanquam fabulam contemnunt, & circa ventrem felicitati locum statuunt, reliquisque voluptati parandæ servientibus laboribus; iis lege opus est, metu, verbere, ac rege vel principe jus in manibus habente, ne proximum quisque quemque devoret præ gulæ studio impietate efferato. Talis quippe brutorum est vita, quæ nihil voluptate pulcrius norunt, neque justitiam deorum agnoscunt. - - - Itaque sapiens Epicurus, qui dicat, omnia pulcra, sapientiâ, & subtilia animi inventa propter voluptatem carnis, spesque eò pertinentes* (idest vitæ hujus cum corpore finiendæ) *esse constituta. - - - Atqui in legum constitutione primum est & maximum de diis opinio. Quamobrem & Lycurgus La-* **Lycurgo, Numa, Atheniensibus, Deucalione,** *cedæmonios, & Numa Romanos, & Jon antiquus Athenienses, & Deucalio Græcos fere universos diis consecraverunt, votis, sacramentis, vaticiniis, omnibusque eos ob spem ac metum diis deditos obnoxiosque reddentes. Et si terras obeas, invenire possis urbes muris, litteris, regibus, domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiorum & theatrorum nescias: urbem templis diisque carentem, quæ precibus, jurejurando, oraculo non utatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris avertere nitatur, nemo unquam vidit. Sed facilius urbem condi sine solo posse puto, quam opinione de diis penitus sublata CIVITATEM COIRE AUT CONSTARE.*

5. Hactenus de quæstione facti, an **De Jure debuit propter religionem civitas institui.** ob religionis motivum coierint civitates? Nunc de quæstione Juris, qualem finem debuerint habere institutores civitatum. Variæ certant opiniones de fine proximo legum, in quo non liceret conquiescere, de fine autem ultimo naturæ, in quo sit quiescendum nulla potest esse disceptatio. Qui enim institueret civitatem ob hoc duntaxat, ut in hac vita & quamdiu corpus durat, tranquilli & saturati conquiescamus, ille sine dubio Epicureus est, & à scopo toto cælo aberraret, quemadmodum Puffendorffius: nec aliud instituit quam stabulum equorum bene pastorum & ad stivam aut arenam probe institutorum. Quod ne causentur Puffendorffiani ex sacris tantum nos literis didicisse, Ciceronem audiant leges **quod probat Cicero.** pro instituenda republica scribentem

Lib.

Lib. I. cap. XIII. *Ad res publicas firmandas, & ad stabiliendas vires, SANANDOS POPULOS, omnis nostra pergit oratio. Quocirca vereor committere, ut non bene provisa, & diligenter explorata principia ponantur: nec tamen ut omnibus probentur (nam id fieri non potest) sed ut iis qui omnia recta atque honesta per se expetenda duxerunt, & aut nihil omnino in bonis numerandum, nisi quod per se ipsum laudabile esset; aut certe nullum habendum magnum bonum, nisi quod vere laudari sua sponte posset.*

Ad *SANANDOS* populos civitates sunt instituendæ. Quæ autem huc medicina facit? Non *societas*; quæ æque facile inficit ac sanat. Non Lex; alias omnes, qui legem habent, sani forent; & in corruptissima republica plurimæ leges. Non *pœnæ*; quas qui pessimi sunt & fortissimi in malo, non ferunt. Non *judicia*; de quorum iniquitate ubique magna querela; & de internis (at hic latet ulcus) non judicat prætor. Non *commoda hujus vitæ* ex legis observantia relata; quippe quæ frequentius desunt, nec acquisita satiant, & indigna sunt præmia tanta contentione animi; & animo etiam sano tentationem & illicium ad morbos suscitant. Non *omnia humana externa* sanant populos, quia animus solis externis non ligatur, non curatur. Vid. Them. XVIII. hoc capite. *Solus* est *DEUS* qui sanare est potens, qui vere est bonus, vere laudabilis, vere honestus finis: ad quem Augustinus: *Da quod jubes, & jube quod vis.* Cetera omnia quod habent boni, ab eo tantum summo bono habent, ita tamen ut ab illo avelli non debeant, cum avulsa nihil boni habeant.

Ad hæc modernæ societates non possunt consistere si earum finis sint commoda hujus vitæ: nemini enim civi poterit persuaderi, ut finem istum à se projiciat, vitamque ipsam una cum omnibus commodis profundat. Imo sic profundens læderet jus naturæ; cum quidquid contra finem juris naturæ fit, peccatum fit. Unde merito Leibnitius Philosophos ait hæc talia pulcre quidem præcipere magis quam solide demonstrare. *Ut vero universali demonstratione conficiatur, omne honestum esse utile & omne turpe damnosum, assumenda est immortalitas animæ & rector universi DEUS. Ita fit, ut omnes in civitate perfectissima vivere intelligamur sub Monarcha, qui nec ob sapientiam falli, nec ob potentiam vitari potest; idemque tam amabilis est, ut felicitas sit tali domino servire. Huic igitur qui animam impendit, Christo docente, eam lucratur. Hujus potentia providentiaque efficitur, ut omne jus in factum transeat, ut nemo lædatur nisi à seipso, ut nihil recte gestum sine præmio sit, nullum peccatum sine pœna. - - - Ex hac consideratione fit, ut JUSTITIA UNIVERSALIS appelletur, & omnes alias virtutes comprehendat; quæ enim alioqui alterius non interesse viderentur (veluti ne nostro corpore aut nostris rebus abutamur) etiam extra leges humanas naturali jure, idest æternis divinæ monarchiæ legibus vetantur, cum nos nostraque DEO debeantur:* & ad hunc solum finem extent, sicut ex hoc solum principio venerunt. Ita Leibnitius in Præfat. Codicis Jur. Gent, Diplomatici.

6. Ad Puffendorffii rationes seorsim respondendum. *Religio fuit ante civitates: ergo religio non fuit finis instituendi civitates?* ℟. 1. Commoda vitæ & tranquillitas etiam ipsa fuerunt ante civitates: ergo propter commoda non fuerunt instituendæ civitates. ℟. 2. Imo tranquillitas fuit antea major, & pro paucis commodis civitatum multa successere incommoda. Vid. Them. XIV. &c. Sophismata Puffendorfii.

7. *Commoda ait, vitæ non possunt consistere, nisi civitates instituantur; ergo commoda sunt finis civitatum instituendarum.*

℟. 1. Priorem propositionem esse de communi sensu falsam. Ab omnibus laudatur ætas aurea, qua civitates nullæ fuerunt, tanquam multis modis commodior hac nostra ætate tot civitatibus impedita.

℟. 2. Mala est etiam consecutio, quod probo ex simili. Sine civitatibus non darentur mœnia, non curiæ, non magistratus communes, non tabulæ legum communium, non Principes & reges potentes & splendidi: ergo civitatum instituendarum finis sunt reges & eorum iste splendor? aut ædes & mœnia? Vix hoc somniaverit Endimion.

℟. 3. Argumenti futilitas alia intorsione ostendi potest. Sine civitatibus non darentur carceres, furcæ, rogi, non inobedientia subditorum in magistratus, non iniquitas judicum, non oppressio pauperum per reges, non Tyrannis: Ergo carceres, iniquitas, tyrannis sunt finis instituendarum civitatum?

℟. Denique 4. Totam orationem Puffendorffii vitiosam esse. Nam supponit civitatum alium finem esse quam homi-

homi num: ideo arguit, homines novis medi is electis novum etiam sibi finem statui sse; quod esse falsum supra diddicimus ex Augustino Them. XIV. num. 5. Et ratio communis dictat, finem ultimum civitatum esse proprie convenientem naturæ humanæ; quod uno ore Philosophi gentiles confitentur. Naturæ autem homini non proprie conveniens est finis in commodis hujus vitæ locatus, uti amplissime probavimus: igitur nec civitatis finis. Et rursus non agnovit Puffendorffius, tam Civitates quam commoda per eam parta esse *media tantum* ad talem finem qui proprie humanæ naturæ convenit; aliàs qui in his commodis conquiesceret, satisfecisset toti naturæ hominis. Unde intelligas, imperite ratiocinari Puffendorffium.

8. At enim pergit Puffendorffius *religio & DEI bonor æque potest in parvo ac in magno cætu consistere: ergo civitates sive magni cætus non sunt instituti propter finem divinum & religionem.*

℟. 1. Antecedens itidem esse falsum. Nam doctrina vera de DEO melius propagatur seu conservatur per majores cœtus. Nisi turris Babel tam cito disperdisset illum magnum cœtum & in multos minores divisisset, non fuissent tot fabulæ assutæ veris traditionibus. Si Judæi mansissent semper civitas, non ita variata fuisset eorum adhuc doctrina. Si Germania esset civitas perfecta, non plurium civitatum fœdus fere tantum (quamquam hic cum Juris publici nostri consultis nullum mihi bellum) aut nunquam in hæreses diffluxisset; aut citius rediisset ad unum, quemadmodum in Francia rediit. Quantum conferant ad gloriam DEI cœtus majores in veram divinam doctrinam consentientes multis possem argumentis declarare: quæ tamen attentis facile occurrunt. His ego supersedeo. Christi autem exemplum jubeo considerare, qui ovile suum non parvum sed omnem terrarum orbem complexurum prædixit, utque ad illud pertrahetentur omnes gentes, non unum sed multos legatos dimisit.

℟. 2. Iniquus generi humano est & carnem sapit Puffendorffius. Societates majores agnoscit pulcre posse proficere ad bona corporibus ac sensibus procuranda, ad animorum autem elegantiam, virtutem & beatitudinem nihil amplius conferre, quam quantum quisque se solo efficeret. An homines in civitatem coëuntes nonnisi corporibus coëunt, animos ad mare Creticum interim ablegant? Quodsi secum ferunt animos, otiosos non ferunt; aut illis sociandis non nullum finem habent; aut societas non debet nihil ad animorum cultum conferre.

℟. 3. Rursus etiam consecutionem Puffendorffianam esse vitiosam, & huic similem: Scientia æque potest doceri in parva ac in magna schola: Ergo Academiæ seu magnæ scholæ non fuerunt institutæ propter scientias tanquam finem. Talaque multa possunt huic dialectico solvenda objici.

℟. 4. Puffendorffius nunquam dimittit illud suum *grande falsum*, nempe commoda hujus vitæ esse id quod naturæ humanæ proprie conveniens sit. Et videtur Religionem pro incommodo habere. Si enim Religio commodum est, & si civitas propter omnia commoda instituitur, instituenda est etiam propter religionem, nec potest nisi injuriâ & imperite simpliciter dici: Civitatis finis *non est* religio; sed saltem dici deberet; non est *totus finis*, aut solus. **Puffendorffio religio videtur incommodum vitæ.**

9. Ait Puffendorffius *Injuriæ hominum malorum ante civitates constitutas grassantes non tendebant ad religionem lædendam, sed ad pecuniam & commoda cetera auferenda, & turbandam quietem. Ergo instituendarum civitatum finis non fuit religio aut DEus, sed commoda servanda.*

℟. 1. Antecedens est facti. Et Puffendorffio non erit facile, illud comprobatum dare. Historiæ antiquæ miraculi instar habent, si quis victor alterius populi ejusdem populi sacra illæsa intactaque reliquit, seu cadem essent seu differrent à cultu victoris: unde colligas, ordinarie sacra non fuisse intacta. Notus est Cambyses sacra Ægyptiorum evertens cum sacerdotibus. In Romanis autem hoc pro ingenioso invento & arte politica fuit habitum, quod devictis relinquerent sacra; quæ tamen indirecte & occultiore quadam arte aboleverunt, nempe populorum diis nomina deorum apud Romanos recepta imponentes, ut Mercurii, Jovis; deinde Romam transferendo gentium variarum sacra, ut gentes pro Roma quasi pro suis aris certarent; denique Romani imperii divinitatem commenti sunt, eique templa in provinciis erexerunt, ut populi Romam non tantum dominam sed & deam seu bonam sibi seu malam colerent, aut amore aut metu. Ex quibus falsum appatet, religionem antiquitus non fuisse injuriis homi-

hominum petitam. Tametsi forte *solus* religionis causa raro pugnatum fuerit, nisi bello Græcorum sacro & paucis aliis.

℞. 2. Jam iterum sophistica Puffendorffii collectio est, & huic similis: Antequam civitates fierent, homines mali non insidiati sunt aliorum artibus, scientiis, prudentiæ, temperantiæ, Justitiæ, fortitudini, amicitiæ, concordiæ, caritati, benevolentiæ, ceterisque animi bonis auferendis, sed tantum auferendis pecuniis & exterioribus illis Puffendorffianis bonis: Ergo instituendarum civitatum finis non fuit temperantia, concordia, caritas, justitia, prudentia?

Fons sophismatum Puffendorffii. ℞. 3. Omnia adhuc dicta Puffendorffii sophismata nituntur falsa suppofita *Majore*, quam Dialectici vocant, propositione, quæ est hæc: *Quidquid sine altero potest esse, illud non est finis hujus alterius.* Hoc autem tam est falsum quam quod falsissimum, quacunque ex parte illud spectes. Nam esse sine altero est, per se non referri ad aliud: esse autem finem, per se non dicit relationem ad alterum, sed potius alterius relationem ad hoc. Unde manifestum est, in illa *majore* propositione prædicatum & subjectum non esse idem seu non conjungi: ideoque propositionem esse falsam. Quod clarius apparet in aliis propositionibus similibus: v. g. Quidquid per se non refertur ad alterum, ad illud non potest aut non debet alterum referri: DEUS per se non refertur ad alterum: Igitur alterum non potest aut debet referri ad DEUM. Quam belle! Sumamus exemplum facilius ad captum Puffendorffii, qui videtur in Philosophicis minus exercitatus fuisse, quam ut ratiocinii vim perciperet; aut, si percepit, mala fide egit. v. g. Sapor consistens sine altero non potest esse finis adhibendi hujus alterius: At sapor panis consistit sine cymino: Igitur sapor panis non potest esse finis adhibendi cymini. Homines sine civitatibus defenderunt se à furtis & injuriis vicinorum: ergo civitates non sunt institutæ ad avertendas injurias. Homines sine observantia legum positivarum adepti sunt vitæ commoda: ergo civitatum instituendarum finis non fuit, obtinere vitæ commoda per observantiam legum positivarum. Quæ omnia Puffendorffio devoranda sunt, ab ipsomet intrita.

Homines item ante civitates fuerunt justi, fortes, temperantes, prudentes, sociales, benefici, boni, sapientes, in hac vita tranquilli ac feliciores: Ergo neque propter virtutes, neque propter bonum, neque propter tranquillitatem institutæ sunt civitates. Propter quid ergo tandem fuerunt institutæ?

℞. 4. Præterea aliud sophisma latet in consequente Puffendorffii, quia mutat statum prædicati. Bene diceret sic: DEUS ejusque gloria non per se refertur ad civitates: Ergo non fuisset necesse DEO, instituere civitates. Male autem infert: Ergo civitates non *fuerunt* institutæ: aut: non fuit necesse, civitates, siquæ instituerentur, institutas referre ad DEUM. Aliud fons sophismatum.

Aliaque sophismata plura spargit Puffendorffius & hic & omnibus locis, ubi vel parum ratiocinari instituit. Tædetque jam tribliginibus istis detergendis porro immorari: Ergo paucis expediam.

10. Rursus Puffendorffius cavillatur sic: *Societas hominum per se non facit ad DEI cultum: Ergo civitatum finis non est cultus DEI.*

Respondeo. Antecedens esse falsum. Humanæ enim naturæ finis est prosecutio DEI, ut conjungendi. At societatis humanæ idem necessario est finis, qui est naturæ humanæ. Igitur societatis humanæ finis est prosecutio DEI. Quodsi vero humanæ naturæ ac societatis finis DEus est, societas humana per se facit ad cultum DEI, sicut ad eum per se facit humana natura.

Denique arguatur Puffendorffius: *Ante institutas civitates fuerunt homines insigniter religiosi: Ergo non fuere institutæ civitates propter religionem.*

Respondeo primo. Siquis hoc Puffendorffio negaret, nescio an aliunde quam ex revelatione & sacra scriptura probaret. Quodsi jam sacra scriptura Puffendorffio valet ad oppugnanda juris naturæ dogmata & religionem; quidni valeat ad ea demonstranda & propugnanda?

Respondeo secundo retorquendo telum: Ante civitates fuere insignia commoda humanæ vitæ, quæ per traditionem antiquissimam meruerunt nomen Aureæ ætatis. Ergo civitates non fuerunt institutæ ob commoda humanæ vitæ, & Puffendorffius suummet ædificium diruit. Fuit ante civitates pax, justitia, amor socialis. Ante Romam fuit Romulus cum sociis: ergo Roma non fuit condita propter Romulum & Socios.

Them.

Christus correxit alias doctrinas, & hanc Puffendorffii seu Epicuri.

Them. XXV. Si per impossibile fingamus, revera hanc aliquando fuisse legem naturæ, ut homo præsentis tantum vitæ commoda per societatem quæreret; aut si fingamus, aliquando in genere humano pro vera habitam fuisse hanc doctrinam, quod finis juris naturæ sint commoda hujus tantum vitæ; tamen nunc illa doctrina non potest haberi pro vera Juris naturæ doctrina, sed esset correcta per Christum, sicut ille error Judæorum de libello repudii, aut ille de odio & vindicta inimicorum, aut ille latissimus de idolis & oraculis: quæ modo nefas est docere esse juris naturæ.

Christus multo evidentius docuit, beatitudinem in commodis hujus vitæ non esse sitam, quam docuerit, idola non adoranda, vindictam non quærendam. Si ergo certum est, doctrinas illas jam nefandas & juris naturæ repugnantes habendas, multo est verius, Puffendorffii doctrinam nefandam esse & juri naturæ repugnantem, maxime cum honestior mundus semper etiam contraria eidem senserit.

An Scotus faveat Puffendorffio, de Præmiis & pœnis?

Them. XXVII. Neque Scotus pro Puffendorffio facit, qui in lib. IV Sententiar. Quæst. II. n. 27. dicit: *Non apparet per rationem naturalem, quod est unus rector hominum secundum leges justitiæ retributivæ & punitivæ.* Et hinc Scotus ibidem ait, non esse pro immortalitate animæ vitaque futura *demonstrativum* argumentum illud: DEus est justus: sed in hac vita virtuosi majores patiuntur pœnas quam vitiosi, per DEum: Ergo DEI justitia in hac vita non expletur: igitur restat altera vita.

Ceterum nobis debet sufficere (quidquid sit de subtili scientia, quæ inflat) ab Innocentio XI. PP. Damnatam esse hanc propositionem: *Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.*

Scotus explicatur.

Nam 1. Commentator Scoti fatetur, hanc responsionem Scoti displicere Cano & aliis. Addit tamen, facilem esse concordiam, quia Scotus aliter sumit demonstrationem, aliter Canus. Sumit enim Scotus demonstrationem in rigore, prout de ea egit Philosophus in libro Posteriorum, ut est per causam & effectum necessaria & præcisa. Sive: hæc propositio: *DEus est retributor*, non est lumine naturali nota *ex terminis*; quales tamen debent esse propositiones, ex quibus immediate deducitur conclusio *metaphysicæ demonstrationis*. Notum autem ex terminis apud philosophos illud est, cui assentiri intellectus necessitatur statim, ut termini seu ideæ illam rem explicantes rite apprehensi fuerint. e. g. propositio hæc: totum est majus sua parte, vel tria plus sunt quam Duo.

Puffendorffii sensus de pœnis DEI.

2. Equidem tali modo non est evidens illa propositio, *DEUS est retributor.* Ex hoc tamen non sequitur, illam non esse lumine naturæ notam: aut non esse certissimam. Præsertim Puffendorffius per hoc nihil juvatur: nam illi hæc propositio de DEO retributore in genere certa est & quidem lumine naturæ, adeo, ut ab ea totam vim legis naturæ pendere dicat; quamvis id extra sua principia deduxerit, ut Cap. XIII. docebimus Th. IV. Et, certo agnito retributore, duo tantum dubitat Puffendorffius 1. An DEus præter pœnas malorum etiam constituerint præmia bonorum? 2. An pœnæ etiam in altera vita infligantur? Ergo Puffendorffius propositione illa semel tanquam naturaliter certa admissa, debet omnia admittere, quæ ex ea legitime inferuntur, seu quæ in ea continentur: & debet negare, quæ ei repugnant. Illa autem duo, de quibus dubitat, nisi admittantur, repugnat hoc concessæ propositioni priori. Nam si DEus aliquod malum, in hac vita impunitum, non punit etiam in altera, verum erit dicere, illum non esse retributorem. Ex Puffendorffii autem sententia sequitur, malum in hac vita impunitum, in altera etiam non puniri. Ergo ex Puffendorffii sententia sequitur, *DEum non esse retributorem omnium*, cum tamen antea concesserit, *DEUM esse retributorem omnium.*

An ipsum peccatum sit pœna peccati?

3. Neque Puffendorffium juvat dicentem, opponi posse: ipsum peccatum esse pœnam peccati. Nam *primo* non omnia, quæ opponuntur, statim faciunt incertam propositionem; cum aliquis fortasse etiam contra hanc inveniat, quod opponat: Totum est majus sua parte. *Secundo.* Hoc oppositum generice sumptum longe est incertissimum, & non potest probari aliquo fortiore argumento. *Tertio.* Plato alicubi advertit, impiis mortem etiam præmium fore, si nulla peccatis statuta sit pœna, præter ipsum peccatum. Nam liberarentur per mortem à peccatis tanquam pœnis: deinde liberarentur etiam à metu aliarum pœnarum, quas tam ab hominibus, quam ab altiore Domino exspectare poterant. *Quarto* sequeretur, probabile esse, malis etiam præmia à DEO retributore constituta esse; quia mali non tantum peccatum commiserunt, quod portant tanquam pœnam, in hac sententia; sed insuper illi plerumque

per

per peccata obtinent commoda hujus vitæ, quæ sola est beatitudo, solaque præmia, quæ à DEO secundum Puffendorffium tribuuntur. Ut adeo ex hac absurda & Epicuræa sententia sequatur, DEum nunquam & nullo modo retributorem esse, sed potius injustum aut cæcum. Nam ut peccatum sibi ipsi pœna sit, non opus est DEO retributore; cum homo qui peccatum fecit, hoc ipso fecerit ipse suam pœnam; & per hoc ipsum peccatum sibi obtineat etiam commoda, quæ sola sunt beatitudo naturæ humanæ secundum istos. Vid. Lokius Lib. II. C. XXVIII.

4. Ad ultimum negari etiam potest demonstrationis veritatem aut certitudinem tantum pendere à propositionibus, sic, ut numero 10. dictum erat, notis. Ex hoc enim principio: omne triangulum æquivalet duobus angulis rectis, Mathematici faciunt demonstrationes æque certas ac ex illo: totum est majus sua parte. Cum tamen illud de triangulis fortasse non possit demonstrari nisi per contingentia, & non sit per se notum.

5. Quid quod ab aliis Philosophis totum Aristotelicum ædificium demonstrationum per *causas* & *effectus necessarios*, arenosum judicetur. Quamcunque enim causam aut effectum asseras nulla erit adeo notorie necessaria, ut non aut hæsitare possis, aut ulterius doceri velle. Præterea non placet multis, ea demonstrata censeri, quæ ex *Universalibus* inferuntur, non item quæ ex particularibus; Quippe videtur universalium scientia prius nasci ex scientia particularium, quam contra. Sed hæc jam non sunt hujus loci ad aliam philosophiam spectant. Consuli tamen potest *Lokius*. Lib. III. Cap. VI.

6. Si veritates istas morales necessarium esset demonstrare per talia lumina naturæ, quæ evidentia sunt ad prædictum modum metaphysicum Aristotelis & Scoti, statim ex ipsis terminis, nullam possumus admittere legem naturalem, nullam humanam, nullum peccatum, nullam virtutem, nullam beatitudinem, nullum Principium morale, nullum finem. Vid. Cap. V. Th. VIII. XI. &c.

Hæc tractatio non est longanimis.

Them. XXVII. Non est nimis prolixa pertractatio hujus in fine civitatum constituendo erroris: sed est adhuc imperfecta & cur?

Quia hic error est fons multorum

1. Hic enim error, & præterea frigida Puffendorffii de DEO locutio, & religionis abstractio sunt fontes turbidi, è quibus omne reliquum cœnum despumat. Vid. Them. III. Quodsi boni nomen, inquit Maximus Tyrius, illis quæ bona non sunt, tribuas; qualis aut corporis sanitas, aut forma, aut auri argentique ornamenta sunt, aut decus majorum, aut honor civilis & ejusmodi, quæ voluptatis potius quam boni nuncupanda sunt nomine, eliminas mysteria, DEum ipsum offendis. Differt. 23. n. 135.

Cum finis nec in scientia nec virtutibus tiam Theologicis consistat.

2. Quin his etiam majora cani possunt: Finem hominis nequidem in perfecta, utut innocente, scientia; neque in virtutibus moralibus utcumque magnis; neque in agnitione & amore DEI naturali quantuscunque in hac vita potest haberi; neque in virtutibus summis Theologicis etiam supernaturalibus hujus vitæ, nempe divina fide, divina spe, divina charitate consistere certissimum est plane. Quod tamen explicare supersedeo. Legatur S. Thomas contra gentes Lib. III. Cap. XVII. usque ad cap. XLVIII. & in Summa Theolog. I. ma 2dæ Quæstionibus prioribus. Quæ tamen omnia ita habere non tantum ex doctrina revelata sed etiam ex lumine sanæ rationis demonstrari potest, suntque idcirco Juri Naturæ vero plane consentanea; omnia tamen per Puffendorffium & heterodoxos doctores hinc exclusa, & rejecta.

Perfecta civitatis institutio tantum ex S. Scriptura petitur.

3. *Perfectam* autem civitatis Institutionem & fini ultimo examussim convenientem ex Sacra tantum Scriptura & Christi doctrina licet haurire. Nos tamen hoc Capite imperfectiores tantum demonstrationes attulimus ex Philosophis; coacti improbitate adversariorum, qui divina dogmata hac in parte petulanter rejiciunt. Huc enim malorum redacti sumus horum vanis studiis, ut dum Christianis persuadere Jura, ac vitæ modum volumus, & summum bonum civitatibus spectandum ostendere, non liceat nobis receptas ab omnibus Christianis sententias producere, sed magistris uti oporteat aut cæcis aut luscis philosophis. Ad hoc autem januam aperuit iniquitas Puffendorffii, & auditorum ejus novandi studium inconsideratum.

Puffendorffii iniquitas.

4. Iniquitatem dico Puffendorffii. Est enim iniquus, qui quod juris in alterum statuit, in se ipso non admittit. Puffendorffius Grotium à Jure naturæ & à scholis ejiciendum dicit, quia *receptas Ecclesiæ orthodoxæ sententias* passim deserit. Ipse vero Puffendorffius receptis Ecclesiæ sententiis plane contraria, & cum ipsa sana ratione cumque Philosophorum doctrina pugnantia in novo Jure naturæ scholis obtrudit:

Et tamen præ Grotio recipi in institutione juventutis vult.

Nobilium in confiderantia in Jure naturæ difcendo.

5. Nobilium deinde auditorum dico (absit verbo calumnia) inconfiderantiam. Hic enim pulchro Juris naturæ ac gentium vocabulo illecti profundius in disquisitionem non descenderunt. Quoniam ergo gentium negotia in ipsorum sunt manibus, recte quidem desiderarunt Gentium jura discere. Sed unde ea discerentur, non recte considerarunt, sed obvium quemque magistrum arripuerunt; Grotium primo, mox Puffendorffium, deinde alios; ultimo Heineccius, ut quisque a suis decantatus in theatro apparuit.

per aliquot tantum menfes.

6. Cui errori alius etiam dedit ansam, quod existimarent, Jus naturæ ac Gentium uno semestri aut etiam anno condisci posse à juvenculis: quod longe est à vero ac possibili alienum.

Decepti à Puffendorffio.

7. Deinde spe sua frustrati fraudatique sunt à splendidis Puffendorffii promissis, spondentis publice, Jura se naturæ datutum, ac *Gentium*, magnum Nobilitatis instrumentum. Reipsa tamen de Jure naturæ nonnisi falsa Principia posuit, ipsum autem Naturæ Jus minime tradidit tanquam jus naturæ: *Jus* vero *Gentium* prope totum omnino omisit. Vid. Them. XIII. Cap. VIII.

Conclusio pulcra S. Augustini de summo Bono.

8. Concludamus jam hoc caput sententia S. Augustini: *Dicebat Epicuræus, mihi frui carne bonum est, dicebat Stoicus, mihi frui mea mente bonum est. Dicebat Apostolus, mihi autem adhærere DEO bonum est. Errat Epicuræus, fallitur Stoicus. Tunc enim recte anima vivit, si non secundum carnem neque secundum se ipsam vivit, sed secundum DEum.* Posset adjungi: dicebant Hobbius & Puffendorffius, mihi placere Principibus bonum est. Dicit Apostolus, *si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem:* Galat I. ỷ. 10. dicebat Rex ipse David: *Nolite confidere in principibus in filiis hominum in quibus non est salus.* Ps. 145. ỷ. 2.

CAPUT XII.

Puffendorffii Hæreses & Calumniæ in Catholicos.

Non hic refutamus hæreses, sed detegimus.

Them. I. NE hæreses illas confutare hoc loco animus est, sed indicare: nec contra calumnias vindicare Catholicos, sed animum tantum Puffendorffii detegere, & juventutis pericula indigitare.

Ipsi inter se heterodoxi eas refutant.

1. Hæreses enim toties in Polemicis libris confutatæ jam sunt, & adhuc quotidie confutantur ab aliis. Imo catholicorum ad hoc opera superflua est. Ipsi inter sese pro nobis pugnant nolentes. Quidquid enim in Calvinianos dicere possumus nos, id omne in eos dixerunt Lutherani. Quod idem de Lutheranis & aliis omnibus dicendum est.

Vis veritatis divinæ.

In quo sane veritatis divina vis adesse Religioni Catholicæ deprehenditur; cui etiam inimici, nil tale cogitantes, pugnare debent. Quemadmodum DEI sapientiam & sanctitatem etiam peccantes, utut repugnando, confirmant.

Heterodoxi pro nobis militant.

2. Nec ipsa modo religionis capita, sed subsidia etiam & arma nostra propugnantur ab hostibus. Sacram Scripturam alii claram, ut à quovis passim intelligi queat, asserunt: alii quantum studii ad hoc requiratur, pulcre ostendunt. Patres Sanctos alii exagitant, tanquam rudes & inutiles: alii docent, quam nihil sine his sciremus in religiosis. Valde pro nobis hic pugnant multi Angli.

Scopus Puffendorffii, Catholicam religionem prebere.

Them. II. Animus ac Scopus Puffendorffii in Jure naturæ scribendo & in plerisque à se scriptis fuit, catholicam religionem facere *ridiculam*, imo stultam & Juri naturæ repugnantem. Sic autem loquitur.

Ejus verba ex Apologia.

1. *Hoc dico: (1) nulla dogmata moralia, qualia omnem fere religionem comitantur,* CONTRA JUS NATURALE ET SANAM POLITICAM PUGNANTIA, *sub specie religionis obtrusa, in civitate esse toleranda:* „ *qualia sane* PESTILENTISSIMA sub religionis Larva alicubi irrepsisse nemo rerum humanarum „ peritior est, qui ignorat. (2) *Ex* „ *eo genere* sunt isthæc dogmata. (3) „ Dari potestatem *extranei alicujus* sacerdotis, quibus summi imperantes „ *civiles* sint (4) subjecti, quique (5) „ ipsos solio dejicere, ac cives obligatione adversus eosdem absolvere „ queat. (6) Omnibus sacerdotibus „ cujuscunque reipublicæ Christianæ „ *necessario* dependendum ab sacerdote *aliquo extraneo*. In *sacerdotes* „ (7) summo imperio civili *nullam* esse „ pote-

,, potestatem: Sacerdotibus *necessario*
,, competere immunitatem ab oneri-
,, bus *respublicæ*, ut tamen ipsis in
,, *infinitum* suas opes *cumulare liceat.*
,, Quemlibet civem actiones suas (9)
,, exteriores & ad statum civitatis
,, spectantes juxta propriæ conscien-
,, tiæ dictamen posse regere, *etiam*
,, *contra leges publicas & jussa* sum-
,, morum imperantium. (10) Non de-
,, pendere abs cujusque arbitrio ac-
,, tiones, super quibus in foro huma-
,, no solet ratio exigi. (11) Illicitos
,, esse homini Christiano aliquos ac-
,, tus ad conservationem civitatum in
,, isthac mortalium conditione *neces-*
,, *sarios*. (12) Aut dari aliquod vitæ
,, genus civitati *necessarium*, quod
,, per se vitio & impuritate laboret:
,, fanaticorum deliria & commenta pro
,, oraculis divinitus inspiratis: & si-
,, quæ sunt ejus farinæ alia." Hæc
Puffendorffius profitetur in Apologia pro suo Jure Naturæ §. 6.

item ex Jure naturæ

2. Et in ipso suo sic dicto Jure naturæ enumerat alias, quæ juri naturæ repugnent Lib. II. cap. IV. §. 4.
,, Quas penitus eradicari, genetis hu-
,, mani quam maxime interfit. - - -
,, (13) Quod Numen *peccata* homi-
,, num velut *nundinetur*, & ea *redi-*
,, *mi* patiatur *pecunia* aliisque mune-
,, ribus, nec non *inanibus* quibusdam
,, ritibus aut conceptis verborum for-
,, mulis, *citra ementationem vitæ*.
,, (1) Item quod numen capiatur ejus-
,, modi *inventis hominum*, adsumptis-
,, que vitæ institutis, quæ ad societa-
,, tem *humanam & civilem*, ad *sanæ*
,, *rationis & legis naturalis dictamen*
,, attemperatam, non quadrant: Quo
,, pertinent *pleraque* instituta Mona-
,, chorum &c. (15) Mala quoque est
,, illa persuasio, quasi *homini* solum
,, pietatis exercitium erga DEum suf-
,, ficeret *citra respectum* ad probitatem
,, & officia erga homines exercenda:
,, (16) aut quasi imitamenta pietatis &
,, *exteriora* cultus divini accurate obi-
,, ta *pensare* queant *injustitiam* erga
,, homines exercitam; ac per *totam*
,, *vitam malis* bonisque artibus pecu-
,, nias corradere *fas esse*, dummodo mo-
,, moribundus *aliquid* ad *Pias causas*,
,, uti vocant, relinquat. (17) Prava
,, quoque est opinio, simplicem homi-
,, nem posse non solum pro se officio
,, suo adversus DEum satisfacere; sed
,, & ipsi superesse posse quod in alios
,, transfundat, sic ut alieno merito *hu-*
,, *mano* defectus neglecti officii velut
,, suppleri queat &c. (18) Quo perti-
,, net, quod quibusdam persuasum est,
,, hostili *odio* prosequendos, qui à no-
,, stra Religione sunt alieni: religio-
,, nem gladio esse *propagandam*: di-
,, versis à religione nostra fidem non
,, esse servandam; nec politicam, quod
,, vocant, amicitiam & officia huma-
,, nitatis cum iisdem exercenda; aut
,, eosdem in externa conversatione ve-
,, lut immundos aversandos &c.

Lib. I. Cap. III. §. 4. ait: ,, Siquis
,, judicio practico, aut conscientiæ pe-
,, culiarem vim dirigendi actiones tri-
,, buere velit, quæ à lege non depen-
,, deat aut proveniat, quibuslibet ho-
,, minum phantasiis vim legum tribuit,
,, & summam confusionem rebus hu-
,, manis inducit. Et fatendum est, ist-
,, hunc vocabuli conscientiæ sensum ne-
,, que in divinis litteris, neque apud
,, veteres autores latinos, quantum
,, mihi constat, occurrere, sed à scho-
,, lasticis primo introductum, ac nupe-
,, ris seculis qui vocantur casus con-
,, scientiæ inventos à callidis sacerdo-
,, tibus, flectendis ad suam libidinem
,, hominum animis.

quæ in Catholicos contorquet.

3. Hæc Puffendorffius in Catholicam religionem maximam partem aut omnia contorquet. Quamquam enim eam non in singulis calumniarum suarum capitibus nominet, satis tamen illius animus liquet primum ex præcipuis capitibus, quæ de Systemate Catholico prodit: deinde ex iis quæ variis locis & scriptis aliis profitetur: denique ex modis loquendi de piis causis de formulis absolvendi à peccatis &c.

aut ignorantissimus rerum catholicarum,

4. At hæc tamen omnia talia sunt, ut vel *ignorantissimum* rerum Catholicarum fuisse Puffendorffium necesse sit; adeoque temerarie sese impenderit contra rem Catholicam incognitam, vel, si non ignoravit, *mendacii* & contra mentem locutionis ac falsi apud juvenes & alios dicendi testimonii sit reus. Neque nudi mendacii, sed *calumniæ*, sive studii vincendi in publico judicio per mendacium, & partem adversam ream constituendi. Denique permulta ex his, quæ vendit Puffendorffius, fraude dialectica & *sophistica fallacia* colorantur. Quod genus argumenta qui in judicio civili produceret ad seducendos judices, gravissima se noxa obstringeret, & mereretur à causa deinceps dicenda excludi atque esset infamis. Quanto magis sophistæ illi cum sophismatis suis declarandi sunt inhabiles ad standum in judicio naturæ publico! & Puffendorffius adeo excludendus è numero scriptorum illorum, qui *Jus naturæ* doceant, cum falsum & fallacia

aut mendax

& calumniosus,

insuper Sophista.

Scienter intentata & dolo excogitata

scienter intentata & dolo excogitata. Juri naturæ repugnent, & legibus civilibus?

Summ. assertum. dogmata contra J. N. non toleranda.

Them. III. Ad (1) Puffendorffii assertum subscribimus omnino: Nullum dogma *juri naturæ*, & sanæ politicæ repugnans est tolerandum in civitate.

1. Quippe Jus naturæ est jussus jubentis DEI & necessitas servi hominis. Servus autem admittere non potest Domino repugnantia.

Quæ sit sana politica;

2. *Sana* autem politica illa sola est, quæ DEO Domino summo est subjecta, non quomodocumque, sed pro modo agniti dominii. Ita qui agnoscit voluntatem Domini sui & non facit, vapulabit multis: qui non agnovit & non fecit, vapulabit tamen, licet paucis; id est qui magis agnovit magis est reus, ni faciat, qui minus agnovit, minus est reus.

Pro modo agnitionis DEI instituenda.

3. Sic Regum ac Populi Judaici politica si fuisset instituta ad leges Lycurgi & politicam Solonis, non fuisset sana; sed opportuit eam institui secundum leges Mosi per DEum revelatas: neque licuit Judæis ab his legibus abstrahere.

Christiana politica non potest abstrahere à lege Christi, ut jubet Puffendorf.

4. Christianis quoque regibus & populis politica sana non est, si ea abstrahat à legibus *cognitis* Christi, & quæ hinc consequuntur.

5. Hoc autem facere jubet Puffendorffius. Igitur Puffendorffii politica sana non est, ejusque doctrinæ de summa potestate, de Ecclesia, legibus &c. Suo adeo ore judicatur, pronuncians suas doctrinas in civitate tolerandas non esse.

II. Assert. Catholica doctrina an pestifera?

Them. IV. Ad (2) assertum. Quo doctrinas, quas Catholicis partim affingit, ex *eo genere PESTILENTISSIMARUM* esse ait: Dico, si eas docerent Catholici, pestifera quidem docerent. Longe tamen pestilentiora reipsa docent acatholici: qui Puffendorffium socialitate omnia metientem, à religione & animæ perpetuitate abstrahentem sibique repugnantem facile suis partibus accommodabunt. Adeoque si vel vera de catholicis diceret Puffendorffius, quid objicit Catilina Cethego?

Acatholici pestifera docent.

1. Quid acathnlici magistri pestilens doceant tum passim notum est, tum supra Cap. X. Them. I. videri potest.

Puffendorffius capitur.

2. Apparet id ipsum ex modo sequentibus Themm: nam Puffendorffius has, quæ post sequuntur, doctrinas pestilentes ait, sive illas vere Catholici admittant, sive ab eo falso affingantur: ergo admittere debet omnes istarum doctrinarum contradictorias esse veras & salutares. Manifestum autem est aliquas harum doctrinarum esse contradictorias Christo: igitur manifestum est Puffendorffium admittere debere doctrinas Christo contradicentes, esse salutares.

Them. V. Ad (3) Puffendorffii, quo pestiferam doctrinam ait, hanc *dari potestatem EXTRANEI alicujus sacerdotis:* Dico: omnibus modis falli aut fallere Puffendorffium. **III. Assert. de extranei sacerdotis potestate.**

1. Fallit in voce *Extraneus*, per quam vult significare Romanum Pontificem. Quis enim est Extraneus? Et certo jam cum Puffendorffianis etiam non vero jure naturæ, sed Puffendorffiano falso fictoque, ex quo coguntur admittere, Pontificem Romanum non esse extraneum. Sicut aliquando ex ipsis Lutheri & Genevensibus Bibliis ostendimus Lutheri ac Calvini doctrinam neque sibi constare. **An Papa sit extraneus?**

2. Sacerdotes Cybeles Phrygiæ, & Sacerdotes Isidis Ægyptiæ, quæro fueruntne extranei, postquam sacra illa spuria fuerunt à republica Romana adoptata? Responderunt: extraneos fuisse civili sed non sacro utut naturali jure, si vel admitti posset jus naturæ ad sacra talia, quæ naturæ repugnant, ut Cybeles & Isidis. Igitur & Sacerdos Christianus quicunque sive Romæ existens sive alibi non est extraneus ab ulla societate ullave domo, quæ illius sacris est addicta. Unde Apostolus omnes Christianos vocat *Domesticos fidei*, Gal. VI. ỳ. 10. & *Domesticos DEI*, Ephes. II. v. 19. *Omnes* igitur catholici, qui sumus in America, India, Tartaria, Africa Europa, agnoscimus Romanum Pontificem tanquam maxime nobis intraneum, utpote administratorem domus DEI, in qua sumus, constitutum à DEO Christo in quem credimus. Idque tenent non rustica modo plebi, sed multo magis reges nostri, qui frequentius cum isto communi Patre commercium rerum sacrarum habent; quam ipse populus. Quique hoc non tenent, illi omnes sunt nobis quoad sacra extranei, etiam si Fratres nostri sint aut parentes aut filii. **ab exemplo.**

3. Decipit Puffendorffius, cum dicit sine circumscriptione ulla: dari *POTESTATEM* sacerdotis, non definiens, quæ, quanta, qualis, unde, quo ea sit potestas? Per hoc enim in invidiam adducere contendit non tam Pontificem, quam Catholicam doctrinam: quasi potestas illius Sacerdotis infinita sit, aut irregulata. Quod ideo dicit, ut *omnem* illam excludat tanquam pestilentem. **Decipit Puffendorf.**

4. Hæc

An rex Angliæ fit extraneus?

4. Hæc autem fallacia gravior eſt, quam illa, ſi dicerem: *Peſtifera eſt hæc doctrina, dari nunc in anglia poteſtatem alicujus nobilis extranei:* Quod aſſerturo mihi os opprimerent Angli etiam Independentes, negarentque primo regem ſuum eſſe *extraneum*: negarent etiam, peſtiferam eſſe doctrinam de *poteſtate* regis, ſimpliciter ſed tantum de poteſtate irregulata. Regulam autem hanc juberent quærere apud ſe, non apud Germanos; & in ſuis tabulariis, non in Archivis, multo minus in libris Juris publici Germanòrum. Pulcre hæc à quovis applicari poſſunt ad catholicos, Pontificem, horumque Scripturas & libros, è quibus, non è Puffendorffio & heterodoxis & extraneis hauriendus eſt modus hujus poteſtatis.

alia deceptio Puffendorffii

5. Decipulam aliam ſtruit Puffendorffius in voce *Sacerdotis*, & in voce *alicujus*. Nam hoc uno vocabulo Sacerdotis ſperat ſe, miſer, everſurum totam hierarchiam eccleſiaſticam, & Primatum Petri, & poteſtatem clavium, & inſtitutionem *Petræ* à Chriſto factam: callide enim mentitur Pontificem nihil aliud eſſe quod *ſacerdotem*, qualis eſt cujusque ignobilis pagi curatus, aut curati ſocius, aut capellanus. Hoc idem eſt, ac ſi diceret Anglorum quispiam: *Peſtifera doctrina eſt, dari in Britannia poteſtatem alicujus NOBILIS extranei*; ſi per illum nobilem intelligeret Georgium regem Britaniæ, Electorem Hannoveranum.

alia deceptio

6. Imponit ſimplicibus Puffendorffius per vocem *alicujus*, quæ determinationem nullam habet; quaſi *cuilibet* temere occurrenti ſacerdoti ſubjiceremus animas, ducendas; quaſi non multo conſilio celebretur Pontificis electio; quaſi reges Catholici electionis non eſſent conſcii; quaſi non in toto orbe Catholico, cum is eligitur perpetuis comprecationibus divinus ſpiritus in vota vocaretur; quaſi non multis ampliſſimis ſignificationibus ſeſe à ceteris omnibus ſacerdotibus hic ſacerdos apud totum gregem diſtinguat. Applicetur hoc ad Electorem Hannoveranum.

IV. Aſſert. de ſubjectione Principum.

Them. IV. Ad (4) Puffendorffi, cum dicit: *Quibus ſummi imperantes civiles ſint ſubjecti:* Dico ego, Puffendorffium in omnibus his verbis non ſemel fallere, & dolos machinari.

Deceptio

1. Antea ſtatim dixerat de *aliquo ſacerdote*, tanquam uno: nunc mox ſubjicit, *QUIBUS*: invita Grammatica, invita veritate, juſtitia & ſano ſenſu. Ut nempe invidia non in ſolo Pontifice reſideat, ſed bona Puffendorffii voluntate ad omnem eccleſiaſticum ordinem extendatur.

Deceptio.

2. Ait *SUMMI IMPERANTES*, ut perſuadeat, Pontificem velle eſſe dominum *omnium* ſummorum imperantium; ita ut tremendum ſit omnibus audito Pontificis nomine.

Deceptio.

3. Ad hoc ipſum adjungit Imperantes *CIVILES*, quo haud dubie ſignificare vult, Pontificem tentare, *civilia* omnia ſuſque deque vertere: & nullam civilem poteſtatem, imperium civile nullum eſſe, ubi Pontifex agnoſcitur; quod quam ſit falſum, noſtro calamo non opus eſt demonſtrari.

Deceptio.

4. Denique utitur voce *SUBJECTI*, quæ invidioſa eſt, & illis proprie convenit, qui vi in aliorum poteſtatem venerunt. Quod fuit Romanorum ethnicorum, parcere *ſubjectis & debellare ſuperbos*, ut & ipſi ſubjiciantur. Pontifex non *ſubjectos* vocat reges ſed filios cariſſimos. *Subſunt* Principes, quia Chriſto fidem jurârunt voluntate ſancta: non *ſubjecti* ſunt, quamvis *ſubjici* à Chriſto potuiſſent non ſibimet tantum ſed cuicumque Chriſtus poteſtatem voluiſſet in ipſos committere etiam civilem. Pulchre *S. Cyrillus* Hieroſol. de Eccleſia Catech. XVIII. n. 27. *DEI gratia debitos honores recipit à regibus & viris dignitatum ſublimitate conſpicuis, & omni denique hominum genere ac ſpecie. Quumque reges diſtributarum diverſis locis gentium ſuæ poteſtatis limites habeant, ſola eſt S. Catholica Eccleſia, quæ per orbem totum indeterminata gaudet poteſtate.*

Profana ſubeſſe ſacris

6. Non eſſe autem hoc juri naturæ non ſanæ politicæ adverſum, agnovere Imperatores, qui leges etiam ſuas Pontificis & Eccleſiæ correctioni ſubeſſe confeſſi ſunt. Vid. Them. XIV. C. X. Vide & hujus operis Appendicem. Cum Pontificis ſententias & anathemata confirmare & exequi Imperatoris ſit. Novel. XLII. in princ. & fin. l. *Cognoſcere* §. nullos 5. Cod. de Epiſc. aud. l. *decrevimus* 16. C. de SS. Eccl. l. 2. §. 2. C. de Sum. Trin.

agnovere Imperatores.

6. Agnovere id etiam gentiles non tantum Barbari, ut Tartari erga Lamam, Japones erga Dairum; ſed & ſapientes Romani, apud quos augurum ſumma poteſtas etiam in civilibus fuit. Quamvis enim ſumma rerum apud Populum eſſet, tamen Auguris multa vis ſupra populum fuit. Idque fuit agnitum apud Romanos tam delicatos politicos. Cicero ejus rei teſtis eſt locupletiſſimus Lib. II. de Legib. Cap. XII. *Maximum autem* inquiens, *& præſtantiſſimum in republica jus eſt augurum,*

Gentiles, Barbari

Augurum Romæ potestas supra summos magistratus.

rum, & cum auctoritate conjunctum: neque vero hoc, quia sum ipse augur, ita sentio, SED QUIA SIC EXISTIMARE NOS EST NECESSE. Quid enim majus est, si de jure quærimus, quam posse à SUMMIS IMPERIIS ET SUMMIS POTESTATIBUS comitiatus & concilia vel instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid gravius, quam rem susceptam dirimi, si unus augur ALIUM * *dixerit? Quid magnificentius, quam POSSE DECERNERE, UT MAGISTRATU SE ABDICENT CONSULES* ** *? Quid religiosius, quam CUM POPULO CUM PLEBE AGENDI JUS AUT DARE AUT NON DARE? Quid? legem SI NON JURE ROGATA EST, TOLLERE? ut Tetiam decreto collegii: ut Livias consilio Philippi consulis & auguris. NIHIL DOMI NIHIL FORIS PER MAGISTRATUS GESTUM SINE EORUM AUCTORITATE POSSE CUIQUAM PROBARI?*

Jus Pontificium distinctum à civili.

7. Idem Cicero eodem libro Pontificium jus à jure civili distinguit, ostenditque Jus Pontificium Romanorum ab auctoritate pependisse Pontificum, non à legibus civilibus: graviterque reprehendit Scævolas Pontifices, quod vellent jus civile saltem in subsidium Pontificii adhibere. Quid hic fecisset, si paulo serius natus Christi legem audisset?

Sacerdotum ethnicorum potestas.

8. Objicitur: Debet tamen admitti alius finis civitatis, alius ecclesiæ, ne confundantur, confusis etiam potestatibus seu Principatu & Papatu.

Resp. Omnino admitto alium finem proximum. Ecclesiæ finis proximus est Salus æterna: civitatis finis proximus salus temporanea. Ecclesiæ finis proximus est ipse finis ultimus civitatis. Igitur finis civitatis est subordinatus fini Ecclesiæ. Idque consequenter etiam de potestatum subordinatione dicendum est. Puffendorffius has misere confundit ultima subordinans medils.

9. Ceterum de Ethnicorum sacerdotum hierarchia, potestate, excommunicatione regum ac principum, absolutione seu lustratione & aliis plurima congessit Theophilus Raynaudus Tom. IV. de Virtutibus Lib. IV. Sect. III. à num. 302. Quæ certe ostendunt juri naturali ac *sensui communi* non repugnare tantam sacerdotum vim, etiam ubi nihil singulare à DEO vero revelatum est civitatibus.

V. Assert. de depositione regum.

Them. VII. Ad (5tum) Puffendorffii arietem, de dejectione principum à solio per Pontificem, dico: fallere iterum Puffendorffium.

Fraus Puffendorffii.

1. Vult enim invidiam in *solum* Pontificem cumulare; cum de nemine præterea loquatur. Equidem ex paucis illis, quæ contigerunt, exemplis, constat certo, quamvis Pontificis tanquam capitis summa fuerit hac in re sententia, tamen multa præterea concurrisse ut res tam grandis efficeretur. Concurrit enim (1. Principum illegitimus usus potestatis. Concurrit (2 Subditorum ipsorum desiderium. 3) Salus reipublicæ. (4 Necessitas religionis. (5 Incorrigibilitas. (6 Concilia à magna parte non Episcorum modo sed & procerum super hac re celebrata. (7 Aliorum etiam Principum magnorum consilium, voluntas, auxilium. (8 Maximeque Ordinum non servorum sed liberorum petitiones; imo horum facta aliquando Pontificem etiam prævenerunt.

Reges non à solo Pontifice depositi.

Non indigemus hac in re instructione Puffendorffii.

2. Profecto illætabile est de tantis reipublicæ vulneribus loqui etiam his, qui sanati sunt, neque ob aliud *Infandum* Samuele *jubes renovare dolorem*, quam ut dolore nostro invidus pascaris. Sed talia in juvenum tantis rebus imparium aures ingerere velle cum Puffendorffio, nimis quam imprudens esset. Viri de his, timore DEI munientes cor legant P. *DANIEL* dissertationem in historiam Franciæ de Abdicatione Childerici regis & salutatione Pippini per Ordines & Pontificem. *SFONDRATI* librum de Regali Sacerdotio. Petri de *MARCA* Concordiam Sacerdotii & Imperii. Georgii ab *HERWART* Defensionem Ludovici IV. Bavari Imp. Nec Puffendorffii hæretici instructione in his indiget aut Ecclesia Catholica aut Principes.

Fallacia Puffendorffii.

3. Fallacia utitur Puffendorffius, cum vult persuadere, hoc contra Jura naturæ pugnare. Qui tamen negare non potest, legitimam potestatem aliquando degenerare in tyrannidem: Tyrannidi autem *legitimis modis* obviari jure naturæ posse. Nec audebit ipse decernere, quinam sint ii legitimi modi.

4. Quæ-

---

* *Diem nempe.*

** *Summus Romanorum magistratus.*

Exempla depositorum regum ab Anglis. Germanis, Francis &c. Suum finum excutiant Acatholici. Monitum ad Juvenes.

4. Quæro tantum ex Puffendorffianis, non decerno: An potuere Angli jure naturæ Carolum I. regem solio dejectum etiam capite carnificis manu multare? An potuit Mariam Stuartam Scotiæ reginam securi percutere Elisabetha! an iidem Angli Jacobum II. regno expellere, Guilielmo Arausicano in ejus locum advocato? An potuere Germani Carolum Crassum potentissimum Imperatorem, Germaniæ, Galliæ, Italiæque regem simul omnes deserere famique objicere? An Wenceslaum regem Romanotum Bohemum regia potestate exuere, eaque induere Rupertum Palatinum? An Adolpho Nassovio rege repudiato eligere Albertum Austriacum? An Franci Childericum monasterio includere? An Franci iidem Carolum Simplicem includere carceri? An Germani Ludovico infante mortuo superstitem Caroli magni sanguinem hereditate Germaniæ ac post Italiæ, ac Lotharingiæ exuere? Et adhuc nihil memini de *Batavis* à Philippi II. obedientia semet absolventibus; nihil de *Danis* & *Suecis* maxime, quibus id prope familiare fuit; nihil de *Russis*, *Polonis*, *Hungaris*, *Turcis*, *Numidis*, *Persis*, Magnoque *Mogore* Oranchzebio. Sane id genus exempla diebus nostris ac hisce prope oculis vidimus. Hæc aliaque multa dirimant, sinumque proprium repurgent, tum demum etiam de aliis disputabimus. Juvenes autem discant, non temere in judicia, multo minus in affectus & odia prorumpere. Multa his in rebus vel viros, etiam aliàs doctos, latent; multa eminus conspecta aut bona judicantur aut mala, quæ si comminus perspicias pertractesque, in aliam te a pristina opinionem traducent.

5. Quod si crude & indigeste ita sumptam hanc doctrinam pestilentissimam & Juri naturæ ac sanæ politicæ adversam dicit Puffendorffius, ipse viderit, quantum amurcalis offæ exhauriendum sibi sit. Illam enim doctrinam (nihil hic decerno juris, nihil ajo, sed in medio relinquo ab aliis disputanda) non chartis sed rebus gestis admittere visi sunt majores nostri maximi magnarum Germaniæ nationum Principes, ipsique adeo Imperatores. Tenemus diploma Rudolphi I. Habsburgici Romanorum Regis de anno 1274. in ipsis Comitiis frequentibus Imperii seu Numerosis, Norimbergæ tum celebratis editum ad omnes Principes Ecclesiasticos: quo idem antecessori suo Friderico II. evenisse testatur, nempe, excommunicatum eum ac depositum fuisse, & illegitima agnoscit ejus acta post sententiam depositionis gesta editaque. Nuperque Senkenbergius Tom. III. Selectorum Juris Pub. protulit duas Bonifacii IX. bullas de Wenceslao & Ruperto Romanotum regibus. Sed hæc, ut dicere cœpi, intacta relinquimus: quæ enim ad Summam utramque sacram & profanam potestatem tanquam pupillas reipublicæ attinent, non nisi summa reverentia & sollicito quodam timore tractanda sunt, nec debent livido Puffendorffii dente lacerari.

VI. Assert. de potestate Papæ in Sacerdotes.

Thes. VIII. Ad (6)tum Puffendorffii emblema de potestate Pontificis in omnes sacerdotes, Dico: Puffendorffium hic quoque iisdem artibus uti.

Fraudes Puffendorffii.

1. Invidiose omnia exponit, & Pontificem rursus *extraneum* dicit, & tantum *sacerdotem*, & *aliquem*, quasi in concavo, quod ajunt, Lunæ vagantem, & ignotum nescio quem.

Ista ad Puffendorffium nihil attinebant, ab exemplo.

2. Exhibeat, quæso, Puffendorffius mandatum, quo eum cujusquam reipublicæ Christianæ sacerdotes advocatum suum fecerint, ne Pontifici subsint. Sine hoe enim quis eum audiet, quis inutilem negotiorum gestorem non dicet? Mansisses melius mi Samuele domi. Sicut si Sueciæ procerum aliquis disputare contendat, Calvinianos Germanos uti debere jure Ecclesiastico Binghami; Anglos contra Jure Ecclesiastico sic dicto Böhmeri. Extraneus nobis est Puffendorffius, nec ad postulandum admittendus si non in Germania, saltem in aliis regnis, leg. *Nemo* 15. Cod. de Episcop. Aud. Authent. *Credentes* Cod. de Hæret. & Manichæ:

Imperatoria lex non est pestilens: contrar a mentem Puffendorffio.

3. Pestilentissimam & insanam ergo si Puffendorffius non decipit, doctrinam statuit Imperator, quando professus est, Romanum Pontificem primum esse & caput omnium sanctissimorum DEI sacerdotum, eique omnes totius orbis terrarum ecclesias esse subjectas, eique subesse omnes Patriarchas, Metropolitanos, Episcopos & episcopis inferiores: atque istius esse, de fidei sincera doctrina judicare, hæreticos damnare, sacerdotio deponere &c. quæ singula constituta indubitataque legere est in sequentibus & aliis legibus, nimirum l. *Inter claras* 8. §. reddentes, §. petimus, §. liquet, Cod. de Suma Trinitate. Novella IX. in Princip. l. *Sancimus* 29. in princ. Cod. de Episc. audient. *siquis* 49. §. Sin autem. Cod. de Epis. & Cler. Novel. V. in fin. Novel. VI. cap. 6. Novel. XXVIII. cap. 2. Novel. XL. Novel. CXX. cap. 9. Novel.

vel. CXXXI. c. 1. 3. 4. Novel. CXXXII. l. *cognoscere* 7. princ. Cod. de Sum. Trin. Novel. XLII. princ. Novel. III. c. 2. Novel. XI. Novel. CXV. c. 3. §. 14. l. *certissime* 34. §. si vero 4. C. de Episc. aud.

VII Assert. de Imperio civili in sacerdotes.

Them. IX. Ad (7)mum Puffendorffii de imperio civili in sacerdotes, dico, iisdem id dolis esse plenum.

Dolus Puffendorffii.

1. Dolus est & machina, cum absolute dicit *Sacerdotes* non subesse imperio civili. Sacerdotes enim qua cives utique tenentur legibus civilibus. Qua sacerdotes gaudent privilegio canonis & fori per Canonica & Civilia jura concessi non contra jus naturæ & sanam rationem, sed congruentur S. Scripturæ, & convenienter rationi, quam uno communi sensu agnoverunt omnes gentes & homines etiam barbari, excepto Puffendorffio, qui se Evangelium dixit. Res tot libris tractatas, tot legibus firmatas, tot in comitiis generalibus & nationalibus coram Regibus & nationibus definitas ignoravitne Puffendorffius? & valde socors fuit. Scivit? & valde impudens, qui unus speraverit ceteris omnibus erutos oculos esse, ne obvias viderent.

Puffendorffius aut ignorans, aut impudens.

Dolus alius.

2. Dolus & in hoc amplificatur, quod *nullam* potestatem imperio civili in sacerdotes ajere nos mentitur. Extant de foro Clericorum plurima volumina: extat usus plurimus. Hujus autem loci non est hæc discriminare, sed tantum technas Puffendorffiani Juris naturæ ac larvas detrahere.

Dolus summus.

3. Doli autem Puffendorffiani summa in hoc est, quod Sacerdotum privilegia inter *pestilentissimas, JURI NATURÆ, ac sanæ politicæ* adversas doctrinas numeret. Ex quo consequitur omnes gentes, ac præcipue Christi Ecclesiam, Christianos reges ac principes usque ad Puffendorffium laborasse pestilentia morali, *juri naturæ* repugnasse, sanæ politicæ renuntiasse, & in hunc usque diem laborare; quia nemo adhuc Principum fuit, qui Puffendorffii medicinâ, tanquam pessimi medici, uti vellet.

VIII. Assert. de immunitate.

Them. X. Ad (8)vam Puffendorffii laciniam de Immunitate onerum & divitiis sacerdotum, dico, Fraudes & mendacia illum loqui.

Fallacia.

1. Dum enim ait, docere nos, immunitatem clericis *necessario* competere, non explicat nostrum sensum: necessitas enim non unius modi est, metaphysica, physica, moralis: atque hæc moralis rursus varia, obligatio, nempe juris divini, aut humani, stricta & congruentiæ &c. *Aliquam* necessitatem concedendarum sacerdotibus Immunitatum agnoverunt omnes gentes. Qualem Catholici asserant si nescivit Puffendorffius, debuit & facile potuit discere in tanto librorum apparatu, ac tantus librorum helluo, quantus suis videtur. Si scivit & tamen universim *omnem necessitatem* sine restrictione effatus est quasi sensu catholico, non excusatur ab animo fallendi juvenes, invidiamque provocandi.

Alia fallacia.

2. Idem fallendi animus aut eadem ignorantia est in verbo: *Reipublicæ:* quasi catholica doctrina esset, clericos nihil onerum portare etiam cum de *re* agirur *publica*. Puffendorffius professus est se Jus publicum Germanici Imperii tam profunde intelligere, ut non tam hujus juris disciplinam quam ipsum jus Publicum reformare & in aliam speciem transfundere posset; quo fine scripsit Monzambanum suum, quamquam à se scriptum fuisse diu negaret metu pœnæ. Is tamen Germanici Juris reformator nescivit aut nunquam legit matriculam Imperii, in qua rotundis numeris descripta sunt omnia quæ Episcopi, Abbates, Abbatissæ, Præpositi Germaniæ immediati in rempublicam conferunt. Quodsi acta alia legisset, invenisset, istos sacerdotes multo plura quam debebant contulisse in publicum. Quodsi insuper legisset regesta steurarum seu vectigalium, donorum gratuitorum, aliorumque extra ordinem datorum à Sacerdotibus etiam municipalibus seu mediatis, nempe in os suum ac suæ fronte aut deceptum aut mentitum se agnosceret ac *forte* erubesceret, & res est certa, à sacerdotibus multo plura in publicum contribui, quam ab aliis multo plura possidentibus.

An sacerdotes in Germania nihil in publicum conferant?

Calumnia, licere Clericis opes in infinitum augere.

3. Calumnia est quam Catholicis dicit, velut horum doctrina esset, *licere* ipsis clericis opes suas *in infinitum* cumulare. In quo Canone, in quo Concilio, in qua Pontificum bulla, in quo Catholici scriptoris libro hoc legit? Aut non legit unquam vel audivit Catholicorum doctorum orationes damnantes clericum omnem, qui turpis lucri etiam parvi gratiâ rem faceret, & avarus opibus inhiaret?

4. Ipsi clerici opes suas non cumulatunt, sed Catholici Principes, Nobiles ac plebs de suo illis adjecerunt tam largas eleemosynas. Legat Puffendorffius passim extantes chartas ac libros traditionum. Omnia ignorat Puffendorffius, aut omnia de industria

dissimu-

diſſimulat & in omnibus nos cogit, ferula ipſi monſtrare tabulam. Has chartas ſi legerit, deprehendet. vix ullum jam eſſe epiſcopatum, monaſterium aut alium ſacerdotum locum, qui prædiis ac reditibus antiquis ex integru jam gaudeat: & ſiquid de novo alicubi comparatum eſt, de veteri multo plura perierunt & in aliorum poteſtatem venerunt: jure id, an injuria, an neglectu? nihil intereſt hujus loci; ubi id ſolum oſtendendum, nec catholicorum eſſe ementitam Puffendorffii doctrinam, nec vera de cumulatione divitiarum decantaſſe ipſum.

Puffendorffius Juris naturæ transgreſſor,

5. Quam vero belle indolem ſuam ſervat, cum cumulum illum divitiarum *infinitum* facit. Ad invidiam & odium concitandum, non ad veritatem hæc dicuntur. Et hæc dicuntur in Jure naturæ, quod jubet auctorem ſuum Puffendorffium tanquam ex lege divina omnibus hominibus (homines autem non canes ſunt clerici, ſi Puffendorffio placet) non tantum permittere quæ ſua ſunt, ſed etiam de commodis propriis concedere. Nunc autem Clericos, qui ſua ab aliis conceſſa retinent, & de his iterum aliis concedunt, dicit peſtilentiſſimam jurique naturæ repugnantem doctrinam ſequi. At ſi etiam ſequerentut, ſequerentur in hoc Puffendorffianam doctrinam: hæc igitur eſt illa peſtis: & hue adactus is eſt, ut ſuos aculeos ipſe lingat. Clerici enim ſi ſtuderent infinite cumulandis divitiis & commoditatibus, id facerent, in quo totum Juris naturæ finem Puffendotffius repoſuit. Poteſtne Puffendorffius illos peſtilentes dicere, qui ſummum apicem juris ab ipſomet couſtituti attingere laborant ſine fine?

& ſecum pugnans.

6. Sine fronte autem eſt, ſi opes clericorum etiam magnas, bene tamen in rempublicam, in pauperes, in multos homines alendos, in cultum divinum expenſas damnat tanquam aliquid peſtilens &c. Nulla enim eſt gens, quæ non divitias ab antiquo adjecerit Sacetdotiis ſuis. Non autem omnes unà gentes adverſus naturam pugnant. Nec inſanus fuit peſteque correptus Imperator, tam ſollicite prohibens, ne quidquam à locis ſacris prædiorum ullo alienationis genere abſtrahatut. Legantur Tituli Codicis de Sacroſanctis Eoclefiis &c. & multæ Novellæ, & Authenticæ. Nequid dicam de Regibus, ac Principibus per omnem terrarum orbem, etiam infidelibus, qui pto Catholicis Sacerdotibus domos erexerunt, prædia & vectigalia & immunitates conceſſerunt.

7. Neque penitus diſſimulanda eſt iniquitas & ingratitudo Puffendorffii. Epiſcopia enim & ſacerdotia non ſolis laicorum opibus opima facta ſunt, ſed frugalitate & parſimonia ipſorum ſacerdotum: ſunt enim in manibus ingenti numero chartæ ſacerdotum, qui de patſimonia ſua erexerunt Canonicatus, Parochias, cœnobia, Xenodochia, Adelphotrophia, eleemoſynas annuas.

Deinde Monachi multam Germaniæ partem horridam & incultam ſuis ipſi manibus excoluerunt, pagos, villas, oppida, civitates condendi anſam & matetiem & formam præbuerunt. Res hiſtoriarum modice gnaris non ignotas loquor, quamquam ignotas Puffendorffio tanti nominis hiſtorico.

IX. Aſſert.

Them. XI. Ad (9num) Puffendorffii piaculum ſubſtiti aliquamdiu, incertus an de Catholicis hoc fingeret, an oblitus ut aliàs ſui ſuammet doctrinam incautus quidem ſed non injuſtus, damnaret. Deprehendi tamen hujus rei ipſum inſimulare Catholicam doctrinam: ſed hoc eum dicere fraudulenter, & falſe.

An cujuslibet phantaſia ſit lex?

1. Catholicis, iiſque Scholaſticis & Caſuum conſcientiæ ſcripturibus mendaciter tribuit doctrinam huic ſuo figmento valde affinem, hanc nempe, *cuilibet hominum phantaſiæ eſſe vim legis.* Vid ſupra Them. II. n. 2. fine ex Puffendotffii J. N. Lib. I. cap. III. §. 4. Quam doctrinam ſi noſtri traderent, facile ex ea flueret altera peſtis, nempe *contra leges publicas cuilibet fas eſſe propriam phantaſiam in exterioribus præſerre.*

etiam contra leges publicas.

Satis eſſet negare calumniam.

2. Quoniam autem in criminatione tanti momenti ne hilum quidem probavit, & ne probare quidem conatus eſt Puffendorffius, ſed ex querno tripode mendax oraculum edidit publice; nobis ſatis eſſet calumniam in auctoris ſinum publice retotqnere, etiam nulla probatione addita. Verum ut iniquitas, ſi fieri poteſt, oppilet os ſuum, & ne innocentibus ac ſimplicibus offendiculo ſit ſilentium, pauca ſaltem capita doctrinæ Scholaſticæ & moralis proferam hac de re.

Sed docetur contrarium ex Catholicis.

3. S. Thomas Theologorum utriusque generis Princeps Par. I. Q. LXXIX. art. XIII. ſibimet objicit. *Videtur, quod conſcientia ſit quædam potentia. Dicit enim Origenes, quod conſcientia eſt ſpiritus corrector & pædagogus animæ ſociatus, quo ſeparatur à malis & adhæret bonis. Sed ſpiritus in anima nominat potentiam aliquam; vel ipſam men-*

Q   *tem;*

tem; vel ipsum IMAGINATIONEM. - - - - Et Resp.: *Dicendum: quando conscientia dicitur spiritus, pro MENTE ponitur, quia est quoddam mentis dictamen.* Igitur contendit, Conscientiam non esse *phantasiam*, quod finxerat Puffendorffius de Scholasticis.

4. Idem I. 2.dæ Quæst. XIX. Art. IV. concludit: *Cum ratio humana ad legem æternam comparetur ut causa secunda primæ subordinata, necessarium est, voluntatis humanæ bonitatem MAGIS EX LEGE ÆTERNA, QUAM EX RATIONE dependere.*

5. Idem articulo sequente V. Objicit sibi dictum S. Augustini: *Inferioris potestatis præceptum non obligat, si contrarietur præcepto potestatis superioris. Sed ratio errans quandoque proponit aliquid quod est contra præceptum superioris, scilicet DEI: Ergo dictamen rationis errantis non obligat.* Et respondet: *Verbum Augustini habet locum, quando cognoscitur, quod inferior potestas præcipit aliquid contra præceptum superioris potestatis.* - - - *Similiter si aliquis homo cognosceret, quod ratio humana dictaret aliquid CONTRA PRÆCEPTUM DEI, non tenetur rationem sequi; sed quando ratio errans proponit aliquid UT PRÆCEPTUM DEI, tunc idem est contemnere dictamen rationis, & DEI præceptum.*

6. Idem S. Thomas I. 2.dæ Quæst. XCVI. Art. IV. per totum. demonstrat & ab objectionibus vindicat hanc suam conclusionem: *Justæ leges humanæ obligant homines in FORO CONSCIENTIÆ, ratione legis æternæ, à qua derivantur.* Ubi accurate etiam explicat, quomodo lex humana fiat injusta ratione auctoris, finis, materiæ &c.

Mendacium Puffendorffii. 7. Ex his autem manifestum est, quam fraudulenter de Catholicorum Theologia mentiatur Puffendorffius in suo emblemate nono. Ita enim torquet, ut apparere credulis possit, nos obligationem adimere legibus etiam justis. Quia ait dicere nos, *actiones ad statum civitatis pertinentes* posse à quovis secundum arbitrium temperari: videtur enim Puffendorffius *actiones* ad statum civitatis pertinentes ponere pro actionibus juste præceptis.

Fallacia. 8. Sed etiam si sic sumeret & recte sumeret, adhuc latet fallacia; videtur enim velle inferre, hoc ipso legem aliquam justam esse, quod præcipiat actiones ad statum civitatis pertinentes. Quod tamen est falsum; cum legis justitia neque ex sola materia sive ex solis actionibus præceptis pendeat, neque ex solo fine medio, nempe bono civitatis; sed ex aliis etiam, ut forma, auctoris conditione &c. Sic si faber publice affigeret legem, qua jubentur cives conferre æs ad cudenda arma in defensionem patriæ; hæc lex præciperet actiones pertinentes ad statum civitatis, & tamen neminem obligaret. Igitur Puffendorffius calumniatur, si sic exponat nostrorum doctrinam, ut contra leges *etiam justas* ire liceat. Si autem non sic exponit, cavillatur sophista, cum imponat nobis propositionem generalem, quæ nobis non convenit nisi in aliquo distincto sensu.

9. Plura equidem in paucis Puffendorffii verbis latent sophismata: sed quoniam stomachum jam movet stribliginum istarum pertractatio, abstineo.

10. Siquem porro deprehendit ex Catholicis doctoribus hæc docentem, opportebat primo eum protrahere in publicum; protractum certe exagitassent ceteri, & Pastor ecclesiæ nostræ primus ejus sententiam damnasset. Deinde deprehenso etiam uno aut pluribus non debebat Puffendorffius simpliciter Scholasticis & Casuistis hanc doctrinam affingere per calumniam; ac dicere alibi à *nuperis seculis* hanc conscientiam esse à Scholasticis creatam.

11. Injustus est Puffendorffius, quando consarcinat tales doctrinas à se confictas, detortas aut non intellectas, & tamen per earum consarcinationem hoc intendit, ut persuadeat juvenibus, Catholicorum doctorum sententias esse pestilentissimas, adversas juri naturæ & sanæ politicæ: idque eo fraudulentius facit, quod glorietur, se unum præ omnibus aliis, præcipue autem præ omnibus Catholicis, esse summum & infallibilem veri juris naturæ doctorem, & grandem politicum Imperiique Romani Reformatorem. Injustitia Puffendorffii.

Them. XII. Emblema (10mum) Puffendorffii de libero arbitrio suspensum me tenet, quod fraudem nimium texerit. X. Assert. de libero arbitrio.

1. Quin de Catholicis eam doctrinam finxerit, haud sinunt ambigere ea quæ præcedunt & sequuntur; adhæc prona ipsius per omnia opera sua voluntas ad calumniandos Catholicos. Si de Catholicis dicit.

2. Falli tamen ipsum summopere res est orbi nota. Idque ostendunt tot Catholicorum labores pro vindicando adversus hæreses libero arbitrio tam in Fallit.

interioribus, quam exterioribus actionibus.

3. Libertatem tamen arbitrii jam totam jam dimidiam negant variæ hæreses. De quibus adeo si Puffendorffius hoc emblema intelligit, ei utraque manu subscribimus, pestilentissimam esse hanc doctrinam juri naturæ repugnantem, & sanæ politicæ.

XI. Assert. de Votis religiosis.

Thesi. XIII. Undecimo themate videtur notare vota religiosa, præsertim Castitatis, quo sit illicitus certus usus corporis. Si hoc intelligit, dico eum non modo hæreticam doctrinam defendere, sed miserrime cavillari. Si aliud intelligit, debuisset prodire in lucem is, qui plenis buccis pestilentiæ incusat alios.

1. Primum illud de hæresi probare supersedeo.

Dolus Puffendorffii.

2. Alterum paucis castigo. Nam si de jure naturæ scribit Puffendorffius, in quo à doctrina Christi abstrahendum, cur nunc homines dedocet errorem, quem committunt, ipsius opinione, non tanquam homines, sed tanquam *Christiani*?

Fallacia.

3. Si Christianos ut Christianos corrigit, cur objicit putatitium peccatum, quod peccatum non tangit doctrinam Christi, sed *istbanc mortalium conditionem*, seu statum *quà humanum*? Adeo vix tria verba balbutit, quin duo in iis sophismata abscondat secum pugnantia.

Sophisma imperitum.

4. Cur exprobrat *Christianis* doctrinam ad *statum civitatum* non accommodatam; is qui negotiosissime contendit, neque Civitates esse institutas propter religionem, neque religionem Christianam propter politias? Si meum iter non dirigitur Holmiam sed Romam, cur me carpit, si Viennâ discedo ad Venetias, non ad Hamburgum?

Stolidus metus ex cœlibatu sacerdotum.

5. Quid stolidius, quam dicere aut supponere, civitatem & mundum periturum, nisi omnes monachi uxores ducant? Quodsi ingrueret aliqua talis necessitas, interroget Pontificem, quid tunc esset permissurus monachis. Vel interrogasset saltem præteriti temporis historias, quid jam concesserit Papa in ejusmodi extremis eventibus? Quas historias cum non ignoraverit Puffendorffius, fraude usus est.

Sophisma.

6. Fallacia præterea latet in verbo *necessarios*, & in conservatione civitatis. Falsum est quippe, necessarium esse connubium *omnium*. Falsum est, *conservationem* civitatum sitam esse tantum in *connubio* carnis: plurimi enim nubunt & sunt steriles. Plurimi fœtus edunt, & non possunt educare: falsum denique, singulos homines obligari facere *omnia* ad civitatem necessaria; sed aliis alia locumbunt.

XII. Assert. de connubio per se impuro.

Thesi. XIV. Duodecimum Sphalma Puffendorffii, nisi me ambiguitas fallit, iterum in Ecclesiasticos &c. incurrit & monachos, & calumniatur, à Catholicis Connubium per se haberi impurum & illicitum. Sed est Sophisticum, omnibus prope verbis.

Falso affingit Catholicis.

1. Repetit æquivocationem suam de *Necessitate* matrimonii, non distinguens inter absolutam & hypotheticam &c.

2. Mentitur, si intelligit, Catholicam doctrinam esse, Matrimonium *per se* impurum & illicitum esse, Illicitum est post promissum DEO factum, Purum est *per se* matrimonium, per accidens impurum. Purum est matrimonium, sed purior virginitas. *Qui matrimonio jungit virginem suam, BENE facit; qui non jungit, MELIUS facit.* 1. Corinth. VII. 38.

3. Doctrina de impuritate matrimonii est hæresis Joviniani, damnata ab Ecclesia ante 1400. annos. Doctrina de majore puritate Virginitatis celebris est & fuit apud plurimas gentes, quæ solo jure naturæ vixerunt.

XIII. Assert. de Pœnitentia, eleemosynis.

Thesi. XV. Larvam (13tiam) Puffendorffius sumpsit ad deterrendos Catholicos à Sacramento Pœnitentiæ, & à Satisfactione per eleemosynas & alia. Est autem hæretica tota, Pestilentissima & juri naturæ repugnans ipsius intentio: præterea cavillatur.

Calumnia.

1. Insignis calumnia est, *citra emendationem* vitæ remitti peccata nos docere. Vel pueri nôrunt, Propositum serium emendandi nisi adsit, saltem implicite, confessione non modo non dimitti peccata, sed novum sacrilegium contrahi.

Daniel pœta delens est Puffendorffio.

2. Cavillus est, nundinari nos *peccata*, & *culpam* eleemosynis velut pretio redimi docere. *Pœna* commetita, eaque non omnis sed temporaria tantum redimi potest piis operibus, etiam pecuniis in eleemosynas datis. Puffendorffio Daniel quoque Pestilentissimus & insanus doctor est, qui jussit regem gentilem peccata eleemosynis redimere. Cap. IV. ℣. 24.

Protervia.

3. Neque proterve dicere debuit, Juri naturæ hoc esse repugnans. Omnes enim gentes hoc studium rationabile agnoscunt, quarum sententia longe prævalet huic cavillatori.

Eleemosyna non est contra politicam.

4. Neque sanæ politicæ adversatur eleemosyna, imo vehementer ad eam conducit: quod probatione nulla indiget.

Remiſſio peccatorum vana Puffendorffio.

5. Per *Ritus & conceptas verborum formulas* haud dubie ſignificat Abſolutionem ſacerdotalem, quam ex lege hæreſcos inanem dicit, negatque adeo ſacerdotibus traditam facultatem remittendi peccata: in quo Chriſtum facit mendacem. Accipite Spiritum Sanctum: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Joan. XX. 23. & Matth. XVIII. 18.

Vera Chriſto.

Imperitia Puffendorffii.

6. Quodſi etiam verba, *ex ſe* ſunt inania ſignificatione naturali, non ſtatim inſerre debuit Puffendorffius abſolute: ergo ſunt inania. Nam quod de ſe inane eſt, poteſt aliunde fieri efficax, nempe ex inſtitutione Chriſti. Sicut multæ formulæ forenſes *de ſe* inanes ſunt, fiunt autem valde efficaces inſtitutione civitatis & legum. Ut ergo formulæ judiciales non repugnant juri naturæ, ita multo minus repugnant formulæ Chriſtianæ.

Scopus Puffendorffii, evertere rem Catholicam.

7. Hic autem patet Jus naturæ Puſſendorffianum hunc habere ſcopum, ut Chriſtianam religionem eliminet. Nam ideo remiſſionem peccatorum penitus eradicandam ex *genere humano* (non tantum ex Chriſtianis populis) hic contendit, quia formula abſolutionis naturaliter eſt inefficax, atque adeo quia eſt contra jus naturæ adhiberi ab hominibus ea quæ naturaliter ſunt inefficacia. Quod argumenti genus ſi valet, facile ad omnem revelatam doctrinam traducitur in hunc fere modum. Contra jus naturæ & eradicandum eſt omne id, quod naturaliter eſt inane. At vero naturaliter inanis eſt ablutio ſeu baptiſmus; naturaliter inanis ſumptio panis & vini; naturaliter inanis conſecratio; naturaliter inanis Incarnationis & Trinitatis divinæ doctrina; naturaliter inanis reſurrectionis opinio &c. igitur *hæc omnia penitus eradicari generis humani quam maxime intereſt.*

XIV. Aſſert. de ſtatu monaſtico.

Them. XVI. Decima quarta Puffendorffii furia iterum in monachos inſurgit. Eſt autem hæretica, ſalſa & cavillatoria.

Cavillus lividus.

1. Cavillus eſt, quod vocat inſtitutum monaſticum abſolute *inventum hominum*, non diſcernens exteriora ab intimis, accidentaria à ſubſtantialibus. Subſtantia & nucleus monaſticæ vitæ eſt *Conſiliorum Evangelicorum* obſervatio, quam Chriſtus toto Evangelio verbo & exemplo docuit: Pauper, Virgo, & obediens uſque ad mortem. Hoc non eſt inventum hominum mi Puſſendorffi, ſiquando legiſti Evangelium. Alia, veſtes, clauſtra, temporis ratio ab hominibus inventa ſunt ad imitationem Chriſti, Apoſtolorumque.

Quomodo Monachiſmus ſit inventum hominum?

An monachi ad ſocietatem civilem faciant?

2. Inſtituta *non faciunt*, ait, *ad ſocietatem humanam & civilem.* Eccur? Forte quia prolem non generant? An hoc ſolum eſt, quod faciat ad ſocietatem humanam, nihil præterea? ſiquid ergo præterea eſt, peſſimus ſophiſta non debuit inſerre: monachi civitates non implent pueris: ergo ſunt inutiles.

Sophiſma.

An monachi ſanam rationem ſervent?

3. Monachi *ad ſanam rationem & legis naturalis dictamen non quadrant*, ait. Puffendorffius nunquam audivit Monachum prædicantem verbum DEI, ſcholas juventutis regentem, ſcriptas à monachis bibliothecas nullas vidit; neſcivit à monachis excultam Germaniam, Daniam, Sueciam, ad Chriſtum adductos Indos, Afros, & ſexcenta alia? Verum hæc omnia ſanæ rationi & Jure naturæ adverſa ſunt quia à monachis fiunt; *hæc penitus eradicari totius generis humani quam maxime intereſt*, ſi Puffendorffius verum jus naturæ docet: Si is verum non docet, viderint alii, quam præclarum magiſtrum ſint ſecuti.

doloſa moderatio Puffendorffii,

4. Quod autem addit, *pleraque* tantum monachorum non omnia inſtituta huic ſuæ ſubeſſe cenſuræ, captare vult laudem moderationis. Ipſius enim ratio omnia excludit horum inſtituta, cum nullum ſit inſtitutum monachorum genus ad ſobolem multiplicandam. Quamdiu adeo monachi ſunt in orbe, tamdiu regnat peſtis & nullum Jus naturæ conſiſtit. Quin igitur imus, & monachos omnes partem aſſos partem elixos damus?

XV. Aſſert. in monachos.

Them. XVII. Decimum quintum arietem jam denuo in monachos & ipſos eremicolas armat. *Malam* dicens, & extirpandam perſuaſionem, ſi *homines* ſoli DEO vacare inſtituant. Cavilli ſanæ rationi adverſantes.

Sophiſma.

1. Cavillus eſt in æquivocatione verbi *homo*, quam ſumit in alia ſuppoſitione in antecedente, alia rurſus in conſequente. Malum eſt hominem (ideſt *omnem*) tantum DEO ſoli vacare ſepoſita ceterorum cura: ergo malum eſt *aliquos* homines ſingulariter huic ſeſe muneri dicare. Idem eſt ſophiſma quòd in prioribus: Malum eſt hominem (nempe omnem) abſtinere à nuptiis: ergo malum abſtinere aliquos. Liceat nobis, id compenſare Puffendorffio ſophiſmate alio ſimili: Malum eſt hominem ſolis occidendis hominibus intendere: ergo malum eſt in civitate hominem eſſe carnificem, eſſe militem, eſſe Ducem.

Ma-

Malum est, hominem solis litibus occupari, ergo malum est, hominem in civitate esse judicem, & sic porro.

Sophisma fraus. 2. Idem sophisma regnat in verbis *citra respectum* ad officia erga homines. Potest enim intelligi varie, ita ut pro varietate sit bonum aut malum: Puffendorffius autem varietate per fraudem dissimulata infert solum malum. *Citra respectum* potest idem esse ac citra *omnem* respectum ad dilectionem proximi, ita ut occasione se etiam offerente contemptim ac negligenter omittantur officia dilectionis proximi: ut si solitarius ex cella sua videret hominem in fluvio pereuntem, quem accurrens posset salvare nec salvat tamen. Hoc sine dubio malum est. Sed indicet nobis Puffendorffius, ubi hæc persuasio regnet? Si respondeat, nullibi regnare, sed exempli tantum causâ & per modum hypothesis hæc esse allata, attamen repono primo, ex toto contextu apparere, in catholicos hæc eum confinxisse. Reponо secundo: Si vel maxime finxerit talia in neminem convenientia, fecit admodum imprudenter, qui novas malas persuasiones Juri naturæ repugnantes confinxerit, cum tot alias alibi & in suo maxime suo reperire potuisset.

Imprudentia Puffendorffi.

An sit malum DEO soli servire. 3. Si vero illæ voces *citra respectum &c.* sic intelliguntur, ut in *hoc illo*, aut *pluribus* casibus respectum officii erga proximum seponam propterea ut serviam soli DEI; hæc persuasio adeo per se mala non est, ut sit sæpe optima. Si enim in mari simul natantibus licet seposito tunc amore proximi se potius salvare quam proximum, ob amorem sui: cur in aliis occasionibus v. g. cum duo simul sunt in eadem tentatione, posiposito amore proximi, non liceat potius servire unice DEO? Amor sui ipsius, qui certe fortior amore proximi & hujus exemplar est, potest bene postponi amori DEI, ita ut tradam corpus meum igni: cur non sit bonum amorem proximi eidem amori DEI postponere, facta hypothesi quod utrumque nunc aut non, aut vix possit simul fieri? Existimo hæc satis esse manifesta ad Puffendorffii captiosa ratiocinia prodenda.

Carnea mens Puffendorffii. 4. Quo facit & illud, homines in Ecclesia Catholica solitarios non esse negligentes officii erga proximum. Equidem Puffendorffius nullum officium agnoscit, nisi quod palpari possit, ut sunt liberi; & agri & pecora: At homines qui melius sua ratione utuntur, facile perspiciunt officia his meliora; qualia sunt orationes ad DEUM pro aliis, placatio offensæ divinæ Numinis Certe Gentes etiam & Turcæ agnoscunt, propter unum hominem probum & sibi maxime eharum, DEUM parcere totis civitatibus. An nihil hic profuit, qui à DEO impetravit, quod civitas tota avertere adeo non potuit, ut potius id ipsum malum avertendum peccando in se provocaverit?

Temeraria dialectica. 5. Unde magna est Puffendorffii temeritas, qui positis tam fallacibus, quas vocant, præmissis, audacter inferat istam conclusionem decretoriam: *Malæ sunt hæ doctrinæ & ut penitus eradicentur, ad totum genus humanum pertinet.*

XVI Assert. De solis exterioribus operibus. *Them. XVIII.* Decimo sexto admodum crasso, sed falso & ementito pilo Catholicos petit: quasi hi sentirent, solis exterioribus signis cultus divini compensari charitatem proximi, imo iniquitatem in eum commissam &c.

Mendaciter objectum, orbe aliter sciente. 1. Id quidem mendacium Puffendorffii coarguere non est opus allato ullo argumento; sed provocari potest ad omnes, quotquot in universo orbe sunt, Christianos vere Catholicos

Palmare mendacium. 2. Præcipue palmariter mentitur, si Catholicis affingit, per ipsos *FAS ESSE AC JUSTUM per omnem vitam malis artibus corradere pecunias, dum moribundus ALIQUID ad pias causas relinquat.* Quot pene verba, tot mendacia. Per Catholicorum doctrinam *nefas* est, non tantum tota vita sed etiam uno momento, etiam sola cogitatione inhiare divitiis aut culcunque plane rei per malam artem quærendæ. Per Catholicos non tantum *moribundis*, sed sanis omnibus post peccatum necesse est intra se pœnitere & resipiscere, ac conteri animo ob DEum offensum Per Catholicos non sufficit, *aliquid* à moribundo ad pias causas relinqui, sed per eosdem non dimittitur peccatum, nisi restituatur *omne* ablatum, si potest.

Imperite pia legata reprobantur. 3. Imperitus est Puffendorffius & rerum & juris, simpliciter mala pronuncians pia legata, ab iis etiam facta, qui injuste vixerunt. Sæpe restitutio fieri non potest iisdem, quibus fuerant res ablatæ, ut si caupo aut mercator successive cumulet pecuniam defraudans cives. Is si moriens substantiam suam det Xenodochio, Ecclesiæ, monasterio, male agit Puffendorffio; qui forte probaret, si fisco regio ad alendos canes & luxum ista cederent, aut ad bellum gerendum hominesque catervatim mactandos.

4. Lubet jam iterum quærere num Catholicæ nobilitati Jus naturæ discendum sit ex tali errone & Catholicorum calumniatore doloso?

XVII Assert. de communione Sanctorum.

Them. XIX Emblema Puffendorffii decimum septimum hæreticum est, tollens communionem Sanctorum in Symbolo Apostolorum expressam.

Nos ad illud confutandum nihil afferimus. Quodsi enim singula à Puffendorffio peccata corrigere vellemus, non uno libro opus foret.

XVIII. Assert. de odio hæreticorum.

Them. XX. Quæ emblemate suo decimo octavo criminatur Puffendorffius de *Odio* eorum, qui à nostra religione dissentiunt &c. falsa partim, partim cavillatoria sunt.

Pœnæ non inferuntur ex odio.

1. Odium nullius hominis apud Catholicos licitum est, sed ex doctrina nostra odimus vitia, hominem diligimus. Nec qui pœnas infert, quales Imperator multas & gravissimas statuit in hæreticos, odisse homines dicendus est, sicut non odit, qui furcas, rotas atque rogos parat furibus, prædonibus & veneficis. Hæc sunt vel rusticæ plebi notissima, quamvis non Puffendorffio.

Religionem armis *defendere* fas est.

2. Religionem gladio esse *propagandam*, Turcarum est dogma, non Catholicorum, sed propagatam adversus vim *tueri* armis, fas est tam naturali, quam revelato jure: idque necessarium, utile, & laudabile esse S. Augustinus accurate demonstrat tota prolixa epistola XCIII. olim 48. ad Vincentium, quem contra sentientem, utpote *hæreticum ipsum* vel saltem schismaticum, probe confutat.

an Infidelibus servanda fides?

3. Disputant aliqui, non, utrum servanda sit fides iis, qui *diversi* sunt à religione *qualibet*, sed qui sunt alieni à *vera*, & infidelibus? Cumque sint in utramque partem motiva, nullibi tamen definitum est hoc dogma à Pontificibus, vel Conciliis assertum & in doctrinam Catholicam redactum. Puffendorffius hic sibi sumpsit auctoritatem definiendi. Equidem existimo, parum utilitatis habituram definitionem.

Hæretici an vitandi?

4. In ultimo autem pulcre favet hæresibus, Apostolo vero refragatur, qui præcipit, cum hæreticis & seductoribus *nec cibum sumere.* 1 Corinth. V. ℣. 11. Quæ quousque se extendant, accurate & copiose passim à nostris doctoribus dudum ac sæpe explicata sunt, nec doctore Puffendorffio indigebamus; qui certe unus est ex illorum numero, qui *vitandi* sunt juvenibus, ob seductionis periculum, quod mendaciis & fallaciis suis instruit. Vid. Index librorum prohibitorum. Ceterum observa pulcrum Puffendorffii Evangelium: Vitare convictum hominum hæreticorum Puffendorffius hic docet esse opinionem *pestilentissimam* & Juri naturæ repugnantem, *exterminandam*: Hæc autem est Doctrina Pauli & Evangelii: Ergo Puffendorffius docet doctrinam Pauli pestilentissimam &c. Nunquid Puffendorffius idoneus magister est Catholicæ juventutis?

5. Cetera, quæ supra eo libro I. Puffendorffii Cap. III. §. 4. allata sunt, supra à nobis falsitatis convicta sunt Themate XI.

Non omnes Larvatorum calumnias retulimus.

Them. XXI. Non hic omnes Puffendorffii & aliorum hæreses & in Catholicam Ecclesiam calumnias denudavimus. Supersunt multo plures, tum in ipso tum in Heineccio & aliis, falsæ opiniones, & cavillationes maxime de Ecclesiastica potestate. Nobis vero id solum propositum fuit, fraudes saltem paucas indicasse, commissas autem in re capitali: Unde qui tam spurie ac perverse tractavit res summi momenti, quid diligentiæ aut sinceritatis exspectes, ab eo in rebus levioribus?

CAPUT XIII.

Puffendorffius vel caruit facultate recte ratiocinandi, vel ultro & animo decipiendi Cavillis inædificat res gravissimas.

Them. I. Non est nobis propositum omnia hujus & ejus similium sophismata colligere; quod esset ingentis voluminis & non pauca jam Superioribus locis excussimus; sed specimen saltem dabimus cavillationum aut ignorantiæ in iis, quæ fundamentum deberent esse Juris naturæ Puffendorffiani.

Fundamenta J. N Puffendorffiani.

Them. II. Fundamentum totius Juris naturæ Puffendorffiani est *socialitas:* & finis totius illius Juris Naturalis est commodum ac *felicitas hujus vitæ.* Id quod passim tum in Jure naturæ, tum in Apologia & alibi in Analectis inculcat aut etiam gloriatur. Hæ ergo sunt ipsius Principales & fundamentales conclusiones, quarum evincendarum causa om-

ex præmissis versatilibus sophistice deducta.

omnem laborem insumpsit. Ostendendum ergo nunc est, has conclusiones eum deducere ex præmissis, quæ omnes aut sunt manifesto falsæ; aut ancipites & in utrumque versatiles, ita ut æque contraria ex iis deduci valeant; aut alia ratione insufficientes, perplexæ &c.

Præmissæ Puffendorffii ex quibus infert *social*-*tatem*.

Theem. III. Puffendorffius, ut præparet se ad *demonstrationem* Socialitatis sic præfatur Lib. II. Cap. III. §. 14. „ Nobis *nulla* via *propior* videtur, & „ magis opposita ad investigandum jus „ naturale, quam *ipsam* hominis natu„ ram, conditionemque & inclinatio„ nes *accuratius* contemplari; etsi in „ ea consideratione *necessario etiam* ad „ alia, quæ *extra* hominem sunt, *re*„ *flexio* sit facienda; ac *imprimis* ad „ ea, quæ ad commodum aut incom„ modum *aliquod* eidem conciliandum „ *apta* sunt.

Perplexus modus loquendi.

1. Hæc perplexa sunt, nec sapiunt methodum aut disciplinam rationis: facileque possunt transferri ad contraria inferenda; contraria, inquam, Juri naturæ & *Socialitati* ipsi. Si *nulla* est propior via quam *ipsius* naturæ contemplatio; quæro, an ergo *reflexio ad exteriora* sit æque propinqua via, an remotior? Sive sit æque propinqua sive minus propinqua, bonus logicus dixisset: Via ad investigandum jus est contemplatio duplex: primo ac proxime contemplatio externorum.

Imperitia Logices.

2. Si sic ut modo dixi intelligi potest Puffendorffii præambulum: recte habet: sed tum male alio loco asserit, unicum tantum principium seu medium investigandi Juris naturæ esse; cum hic ipsemet statuat duo, interna & externa.

secum pugnans.

3. Quodsi vero Puffendorffii præambulum non ita est intelligendum, sed contemplatio naturæ internæ, & externorum non est nisi unum proximum Principium; tum primo imperite locutus est. Nam illa contemplatio exteriorum *addenda* contemplationi interiorum necessario, estne principium idem vel distinctum? Si idem; ergo Puffendorffius jubet idem solum non sufficere, nisi etiam idem *addatur* sibi ipsi; quod est stolidum. Si contemplatio illa exteriorum non est idem cum contemplatione interiorum: ergo hoc ipso jam sunt duo principia investigativa.

adhuc magis imperite

ut nesciret, quid diceret

4. Sed hæc possunt leviora haberi, & eo tantum à nobis indicata sunt, ut appareat, Puffendorffium methodi ac logices expertem fuisse, impetu pleraque effudisse, ac sæpe nesciisse quid diceret in ipsis fundamentis investigandis.

Puffendorffius rem in principiis dubiam relinquit:

5. Illud gravius est & periculosum. *Præcipuam* reflexionem externorum fieri debere ad commodum & incommodum *ALIQUOD*: hoc fermentum totam massam corrumpit. Qui enim in limine non statuit, quale commodum admittat, quale excludat, sed indiscrete *aliquod* commodum admittit esse debere præcipuum, is liberum facit omnibus, ut quisque commodum tale pingat, quale in oculis suis est pulcrum, sicque locus amplissimus bonis *apparentibus*; cum tamen tota Philosophia in hoc potissimum occupetur, ut apparentibus bonis rejectis vera sola triumphare possint. Epicurus igitur Puffendorffii sententiam vertet ad commodum voluptatis, quia hoc est *aliquod* commodum; Stoicus vertet ad impatibilitatem, hæc enim est *aliquod* commodum, & sic porro.

Nollo sensu potest juvari Puffendorffii imperitia vel fraus.

6. Aut enim est unicum tantum commodum naturæ? aut sunt plura *æqualia?* aut sunt plura *inæqualia*, alia suprema, alia media, alia infima? Quidquid sit horum, Puffendorffius erravit vehementer, cum principium investigandi juris quærens indicavit *aliquod* ineptum ad discernendum: unde necesse est nullam ex eo demonstrationem seu cognitionem Juris naturæ posse deduci; & inutilis est ejus omnis labor.

Sive sit unum bonum naturæ.

7. Nam si *unicum* est bonum naturæ, debebat dicere Puffendorffius hoc unum: & male dicit *aliquod*; quia hæc vocula est disjunctivæ significationis, & exponitur per distributionem in plura subjecta ope particulæ *vel*, in hunc modum necessario jus naturæ agnoscitur ex iis, quæ homini commodum afferunt *aliquod*, id est, commodum vel hujus vitæ vel alterius, vel utriusque; vel corporis vel animæ vel utriusque; vel summum, vel medium, vel infimum, vel omnia. Hæc sunt primis Logices tyronibus tritissima, Puffendorffio autem ignorata.

Sive plura æqualia

8. Si commoda naturæ proposita sunt plura *omnia æqualia*, tunc equidem bene diceret Puffendorffius, indeterminate *aliquod* considerandum. Esset enim perinde, utrum horum æqualium considerares, ex utro deduceres jus naturæ. Sed plura sic æqualia esse, est falsum & eversivum totius juris naturæ. Igitur etiam sic Puffendorffius quamvis non peccasset in logicam, peccavit tamen in naturam humanam, ponens principium anceps & indiscretum, cum natura ipsa hæc probe discriminaverit.

9. Si

sive plura inæqualia.

9. Si commoda naturæ proposita sunt *inæqualia*, peccavit Puffendorffius dicendo *aliquod* commodum: ex hoc enim loquendi modo nulla venit notio inæqualitatis, nec ulla ratio ad aliud potius quam ad hoc contemplandum sese applicandi, ex eoque jus naturæ derivandi.

10. Imo Puffendorffius revera non jussit considerari ipsa commoda, qualiacunque, sed consideranda jussit *ea*, *quæ apta* sunt ad commodum qualecunque homini conciliandum. Hic autem sermo est imperitus. Quid enim vult? Mox ut aliquid cognovero esse aptum ad commodum quodcunque mihi conciliandum; agnoscone ex eo statim, in illo *apto* esse situm jus naturæ? an, in illo commodo, quod ex re apta profluit, esse situm jus naturæ? an, ad illud aptum aut ad illud commodum me jus è naturæ habere? Nolo ego pessima quæ hinc legitime ad injustitiam stabiliendam deduci possunt, nolo, inquam, ea jam deducere: hoc tamen utique liquet, plenam imperitiæ esse Puffendorfii tractationem; & promissa fallentem. Promit enim proximam viam agnoscendi juris naturæ, seu tale lumen, ex quo immediate appareret, quid sit juris naturæ; & nunc tale affert lumen vel talem potius caliginem, quæ non solum nihil juris detegat, sed æque est apta ad injustitiam eruendam.

& in malum omne prona.

Fefellit promissa.

11. Non possum præ ingenti fastidio huic parti diutius immorari. Illud addo, Puffendorffium tamen & hic aliquid egregium dixisse: nempe contemplationem naturæ esse principium seu medium investigandi juris naturæ: non tamen contemplationem qualemcumque, sed *ACCURATIOREM.* Hoc est, haud dubie, talem quæ saltem *præcipua* non omittat. Atat Puffendorffius cum post interjectas non nisi sex lineas ad hanc contemplationem instituendam ipse progreditur, statim suæ regulæ oblitus, in tota natura humana non nisi paucissima miserabilia deprehendit, omissis omnibus præclaris & præcipuis. Ergo aut non habuit sufficiens ingenium ad istam contemplationem accuratius instituendam: atque sic debuit ab hoc sibi labore temperare; nec alios omnes ante se, ipsumque Grotium contemnere, multoque minus magistrum se totius terrarum orbis præficere. Aut si habuit satis cerebri, & studium magnum adhibuit, ac nihilominus præcipua omisit, convictus est, ipsum voluntate peccasse, hominibusque pro veris, solidis & sufficientibus principiis eruendi juris naturæ ultro ac data opera tantum exposuisse vilia, & ancipitia, hoc autem esset publice agere seductorem.

Bonum regulam dedisset Puffendorffius,

à qua illico defecit.

aut caruit ingenio,

contemptor aliorum:

aut voluntate peccavit, reus fraudis.

12. Agnosco hoc nec solus ego nec primus. Agnoverunt imo illud dudum ipsi Acatholici, qui Puffendorffium seductorem passim dixerunt. Agnovit nuper Heineccius, qui antecessores suos omnes, adeoque & Puffendorffium, pronunciat principia posuisse nulla, incerta, & *DATA OPERA*, idest, animo decipiendi, omnia tenebris involvisse. Vid. Them. XIV. Cap. VII.

Unde & à fois pro seductore est habitus.

Them. IV. Puffendorffius quatuor *tantum* in natura humana deprehendit, quæ sint media aut via proxima ad investigandum Jus Naturæ.

Quatuor sola in natura humana vidit Puffendorff.

1mo Amorem sui maximum.

2. Summam egestatem propriam.

3. Aptitudinem ad commodum præstandum.

4. Aptitudinem & appetitum nocendi.

1. Hic, etiam adhibita quam promisit *ACCURATIORE* consideratione *internorum & externorum*, nihil invenit Puffendorffius in humana natura & extra illam, quo homo ad DEum quomodocumque referatur: quod ante hac omnes existimaveramus esse in homine præcipue considerandum.

Nihil omnino erga DEum invenit in homine.

2. Aut Puffendorffius agnovit aliquam in homine aptitudinem ad DEum? & reus est flagitii cum tacuit, in *accuratiori* consideratione.

3. Aut tacuit ideo; quia existimavit hanc aptitudinem hominis ad DEum nihil pertinere ad agnoscendum jus naturæ? Et si ita est, manifestum est, ipsum jus naturæ revera non derivare à DEO. Itaque quoties verbis dicit, DEum esse auctorem juris naturæ &c. simulare videtur, & hunc verborum corticem tantum prætexere ad speciem.

Itaque falsum dicit, cum dicit se Jus naturæ à DEO derivare.

4. Hoc enim Syllogismo ejus doctrina comprehenditur: Jus naturæ proxime agnoscitur ex natura, conditione & inclinationibus hominis; & necessario etiam ex iis quæ extra hominem sunt. Natura, conditio, & inclinationes hominis accuratius examinatæ consistunt tantum in his quatuor: Ergo Jus naturæ agnoscitur proxime ex his tantum quatuor. At inter ea quatuor non est conditio, aut inclinatio ad DEum: Ergo ex inclinatione ad DEum non agnoscitur jus naturæ. Jus autem naturæ incognitum hominem non obligat: Igitur jus, quod ex relatione ad DEum oriretur, non obligat hominem. Quoties ergo Puffendorffius ait, Jus naturæ à DEO proficisci, loquitur contra mentem; quia per ejus principia

Syllogismus, quo constat Puffendorffii doctrina.

non

non poteſt agnoſci ullum jus à DEO ortum; cum non detur medium tale jus agnoſcendi.

Excuſatio vana: à DEO tantum abſtrahi: non excludi eum.

4. Neque juvat Puffendorffium, ſi quis excuſet: aptitudinem ad DEUM à contemplatione naturæ non poſitive excludi, ſed tantum ab ea abſtrahi. Nam 1. Contemplatio naturæ humanæ in ordine ad inveſtigandum ius naturæ debet juxta regulam Puffendorffii eſſe *ACCURATIOR*. Accuratior contemplatio non eſt, quæ præcipua quidem non poſitive excludit, ſed tamen ea *omittit*: Præcipuum autem naturæ humanæ eſt relatio ad DEum: Ergo ne abſtrahi quidem poteſt in *ACCURATIORE* naturæ contemplatione à relatione ad DEum.

Qui accuratior eſt præcipua non omittit.

Excuſatio vana, DEum aliunde ſupponi.

5. Neque juvat dicere, DEum aliunde ſupponi ex Theologia, hic autem tantum inquiri principia *JURIS NATURÆ* ut ſunt propria & domeſtica ipſi juri naturæ. Hoc enim videtur dicere velle Puffendorffius §. 13. his verbis: *Indolem demonſtrationis intelligentibus facile patet, Principia non ſolum neceſſario vera & prima eſſe debere, ſed etiam PROPRIA ET VELUT DOMESTICA HUIC DISCIPLINÆ, de qua inquiritur, & ita perſpicua, ut animus percepta ex illis aſſertionis cauſa placide acquieſcat, nec ulterioribus probationibus immineat. Contra quam legem genuina rectæ rationis dictamina eliciendi impegerunt illi, quorum fundamenta juris naturalis hactenus diſcuſſimus &c.* Diſcuſſerat autem & rejecerat illos, qui jus naturæ deducunt ex SS. Litteris §. 13. initio, & §. 5. Item diſcuſſerat & rejecerat illos, qui principia juris naturæ deduxerunt ex voluntate DEI, virtutes juſtitiæ & veritatis in mundi regimine exercere volentis §. 12. Item ex moribus omnium aut plerarumque gentium §. 7. 8. 9. Ideo igitur repellit hæc, quia non ſunt intranea & domeſtica diſciplinæ Juris naturæ, ſed ad Theologiam vel neſcio quo pertinent.

Nam inclinatio ad DEum non eſt extranea naturæ humanæ.

6. Verum hoc effugio nihil juvatur Puffendorffius. Nam ex ipſius regulis proxima Principia cognoſcendi juris naturæ, adeoque intranea & domeſtica ſunt inclinationes & natura & conditio hominis: Ergo ſi datur aliqua inclinatio & conditio hominis ad DEum, hæc inclinatio non eſt extraneum ſed intraneum principium agnoſcendi juris. Ergo, qui profitetur Jus naturæ declarare ex Principiis domeſticis, debet illud declarare ex inclinatione ad DEum; & quidem præcipue, ſi hæc inclinatio eſt præcipua in homine. Qui vero ſtatuit, ex inclinationibus hominis deducendum eſſe Jus naturale, & tamen illud jus ex inclinatione ad DEum non deducit, ſed tantum ex ceteris inclinationibus, ille videtur inclinationem naturæ humanæ ad DEum ſincere ſaltem non admittere.

quam tamen Puffendorffius videtur non admittere.

Quamvis expreſſe de DEO loquatur.

7. At inquies, Puffendorffius proteſtatur non ſemel, ſe Atheum non eſſe, dicit mundum à DEO conditum eſſe & gubernari, idque ſana ratione certo conſtare: ergo maligne tantus vir infamatur.

Contra ſua met principia.

℞. 1. Verbis dicit, rebus & regulis ſuis negat. Nam ſi ratione ſana naturali conſtat, DEum eſſe gubernatorem, atque adeo legislatorem ſeu fontem juris naturalis, tunc ex regula Puffendorffii via ad hoc agnoſcendum proxima eſt, inclinatio hominis & conditio ad Deum: at Puffendorffius inter conditiones & inclinationes hominis, è quibus jus naturæ cognoſcatur, nullam poſuit inclinationem aut conditionem ad DEum: Ex regula igitur Puffendorffii DEum eſſe gubernatorem mundi adeoque legislatorem non conſtat ratione. Et Puffendorffius duo contradictoria loquitur: Ratione conſtat DEum eſſe legislatorem noſtrum: Ratione non conſtat DEum eſſe noſtrum legislatorem. Hoc poſterius ſequitur ex ipſius Principiis & regulis, adeoque *ſerio* illud dixit: illud alterum dixit ſine probatione, neque ex regulis ejus hoc ſequitur: ergo illud prius de DEI gubernatione dixit tantum *ſimulatorie* non *ſerio*. Vid. Cap. XI. Them. XXIII. & Cap. X. Th. VIII.

contradictoria.

Non tamen illum atheum dico.

℞. 2. Neque ego Puffendorffium atheum dixerim. Sed principia ejus lubrica accuſo, quæ talia ſunt, ut & ipſa atheiſmo ſint affinia, & auctorem in ſuſpicionem adducere valeant, & tyronibus aut pravis anſam faciant. Ergo ſaltem incaute poſita.

Ex principiis Puffendorf infertur Jus Nat. non niſi canum vel boum.

Them. V. Ex quatuor prædictis conditionibus hominis, quas ſolas Puffendorffius ſtatuit pro proximis mediis agnoſcendi Juris naturæ, neutiquam poteſt inferri aliud jus quam canum, boum, & urſorum.

Oſtenditur applicatione.

1. Canis (1mo ſumme amat ſeipſum, omniaque agit, ut ſe conſervet. Idem (2do cum editur in lucem, eſt ſumme egenus, ita ut pereundum ipſi ſit. Idem (3tio aptus eſt ad commodum præſtandum catulis ſuis, ipſique adeo homini. Idem (4to habet appetitum nocendi, mordendi &c. Sed hæ inclinationes in homine exiſtentes ſunt proxima via ad agnoſcendum jus naturæ: ergo eadem ſunt proxima via agnoſcendi juris naturæ canini.

Ab imperitia non potest excusari Puffendorf.

2. Si dicit Puffendorffius, in homine aliquid aliud præterea supponi, ut jus naturæ inveniatur; sequitur hæc quatuor non facere ad ullum jus naturæ inveniendum; sed illud solum, quod præterea supponi dicitur, viam esse ad inveniundum jus naturæ: cum per hæc quatuor non inveniatur Jus, sed caninum aliquid.

atcumque temperet sua dicta.

3. Si dicatur, Puffendorffium non intelligere ista quatuor in homine ita crude sed cum aliquo temperamento. Nempe amorem sui talem, qui aliquando sciat cedere amori alterius. Egestatem, quæ à nativitate potissimum regnet, paullatim autem fiat minor. Aptitudinem ad commoda præstanda non qualiacunque, sed humanæ naturæ convenientia. Denique appetitum nocendi circumscriptum metu, ne alius mihi æque noceat. ℞. Hæc eadem inveniri in cane. Vidimus canes amore heri ad ejus occisi cadaver morientes; & quotidie videmus canes pro heri defensione objicientes se gladiis. Catulus à matre aliquamdiu lactatus nec ipse eadem est egestate qua prius. Canis item non perpetuo nocere tantum copit, sed multoties à noxa abstinet metu verberum.

Circulus vitiosus Puffendorf.

4. Quod autem tertio loco dictum est de potestate commoda præstandi non qualiacunque sed ea tantum quæ homini conveniant; illud aut rem deducit in circulum, aut cogit Puffendorffium mœnia sua diruere, & extra hortos suos quærere aliquod principium investigandi juris naturæ, adeoque fateri, male se munivisse male consevisse hortos suos, & ineptum esse sa ad Jus naturæ docendum. *ostenditur.* Nam aptitudo ad commoda simpliciter non est idonea ad cognoscendum jus naturæ, sed fit idonea per convenientiam cum natura humana: Sed convenientia naturæ humanæ est tantum in illis quatuor, quæ sola per *accuratiorem* contomplarionem inveniri possunt: Ergo aptitudo ad commoda simpliciter ad jus noscendum idonea fit per illa tantum quatuor nempe amorem, egestatem, nocendi vim, & maxime per aptitudinem ad commoda simpliciter: adeoque aptitudo simpliciter non idonea ad jus fit idonea per se ipsam.

Ut circulum evitet, debet sibi repugnare.

5. Quodsi vero convenientia illa, reddens aptitudinem commodorum idoneam ad agnoscendum jus, non reperitur in illis quatuor, sed aliunde extra naturam humanam est accersenda, Puffendorffius Jus naturæ non deducit ex principiis domesticis, peccat in suasmet leges, & peccat idem quod aliis exprobrans asinos illos dixerat.

aut fateri socordiam, aut habetudinem, aut nequitiam.

6. Quodsi convenientia illa reperitur in natura, & tamen Puffendorffius tantum quatuor posuit, quæ inter non est hæc convenientia, sequitur eum aut accuratius non contemplatum fuisse naturam per socordiam; aut ei contemplandæ imparem fuisse per ingenii debilitatem; aut id quod reipsa detexerat omisisse ac suppressisse per malitiam.

Ex amore sui Puffend. non recte infert. J. N.

Them. VI. Puffendorffius ex prima rota quadrigæ suæ non potest inferre jus naturæ seu legem naturalem: nempe ex amore sui quam maximo.

1. Ex hac propositione: Homo quam maxime amat se ipsum; Infert Puffendorffius: Ergo lex naturæ & obligatio fundamentalis est hæc: *cuilibet homini, quantum in se, colendam & conservandam esse pacificam adversus alios socialitatem, indoli & scopo generis humani in universum congruentem.* §. 15. dicto *Sophisma* cap. III. L. II. Hæc consequentia falsa est. Et argumentum Sophisticum est simile huic: Homo quam maxime cupit & potest nocere aliis: ergo lex fundamentalis & obligatio hominis est omnes alios perdere. Vel huic: Homo quam maxime est rationativus, dialecticus & mathematicus: ergo lex fundamentalis est hominem alios docere Mathesin. Vel huic: Ego me possum vestire: ergo sum obligatus vestire alios. Vel denique huic: Canis est conservandi suis studiosissimus: ergo lex fundamentalis canum est socialitatem ad alios colere &c. Vel huic etiam: homo quam maxime cupit famem suam sedare; ergo lex naturæ fundamentalis est, præbendum esse cibum aliis.

Nec amor sui moralis recte infertur.

2. Imo nequidem obligatio moralis amandi *sese ipsum*, nedum alios legitime infertur ex prima hac rota, sed tantum aliqua necessitas cæca & physica.. Male colligitur sic: Homo habet amorem sui maximum: ergo est moraliter obligatus amare se. *Sophisma* Sicut male colligeretur: Homo habet gravitatem seu tendentiam ad centrum: ergo est moraliter obligatus tendere deorsum: ergo per tendentiam deorsum fit justus.

Vanum effugium.

3. Quodsi Puffendorffius dicat, se intelligere in antecedente, Amorem sui non physicum sed moralem: quæro an per se sit moralis, an per aliquid aliud? Si per se, sequuntur omnia, quæ diximus mox. Si per aliud, illud debet poni, pro principio, non amor nudus. Sicut cum dico: homo esurit & comedit: ergo moraliter est obligatus esurire & comedere. Fames & comestio possunt fieri morales per aliud, per se non sunt: Sicut amor sui potest fieri moralis per aliud, per se non est: Fames enim non

est

est id, quod moraliter obligat hominem ad sumendum cibum; sed servitium creatori Domino summo jubenti exhibendum hoc sane est id quod moraliter obligat ad cibum: moralis enim obligatio à lege est, lex à superiore & Domino. Stat ergo, Puffendorffium posuisse viam, per quam ad jus naturæ non potest veniri.

Se ipsum Profligat Puffend.

4. Ipse Puffendorffius eodem loco, quo incipit de amore sui loqui, sic scribit: *Id igitur primo homo habet COMMUNE CUM OMNIBUS ANIMANTIBUS, queis sensus sui inest, ut se ipsum quam maxime amet, seipsum studeat omnibus modis conservare &c.* Et quomodo ex re cum *omnibus animantibus communi* mox §. 15. infert legem naturalem esse *societatem SCOPO GENERIS HUMANI CONVENIENTEM?* An convenientia illa est homini communis cum omnibus animantibus? an ab illis discrepans? Si est communis cum animantibus; non potest ex communi inferri aliquid discrepans. Si est discrepans; debet aliunde quam ex amore sui doceri discrepantia, quia in amore sui homo non discrepat ab animantibus sed convenit. Imo ex hoc argumento longe alia lex naturæ infertur in hunc fere modum: quæ amant sese maxime tenentur lege fundamentali Societatis: sed homo non magis quam animantes amant sese maxime: ergo homo non magis quam animantes tenetur lege fundamentalis societatis.

valde imperite.

5. Suo denique se gladio confodit Puffendorffius. Fallaciæ incusat Hobbium, qui ex *utilitate* amoris & conservationis proprie concludit ejusdemmet *obligationem*. Sic ait: Ex *demonstratione* Hobbii *liquido constare, saluti hominum EXPEDIRE, ut ab hominibus juxta ista rationis dictamina vita agatur: Non tamen statim ita concludi posse: JUS est: homini ista media ad sui conservationem adhibere; ergo & ad eodem observanda velut EX LEGE ALIQUA tenetur.* Puffendorffius etiam ex utilitate se solum conservandi negat sequi necessitatem legalem. Et tamen antea ex sola dispositione physica conclusit legem fundamentalem. Hæc ille §. 16. sub initium.

Ex egestate hominis male deducitur Jus Nat.

Them. VII. Altera rota Puffendorffianæ quadrigæ, nempe *summa egestas*, æque est infirma.

Quia est animantibus communis.

1. Illa egestas est homini cum animantibus saltem plerisque communis. Ex communi autem pluribus non potest inferri proprium uni tantum. Jus autem naturæ homini debet esse proprium, secundum ipsum Puffendorffium.

Paradoxum sophisma.

2. Mirabile ratiocinium: Homo est ipse ex natura sua omnium egenus: ergo debet alios juvare? Homo est ipse ignorans: ergo debet alios docere. Ipse esurit: ergo debet alios pascere. Ipse caret robore ergo debet alios roborare. Ipse est cœcus: ergo debet ducere alios æque cœcos.

Non fugatur excusatione.

3. Ait forte Puffendorffius: Non infertur sic: Homo est egenus; ergo debet juvare: sed sic: Homo est egenus: ergo debet juvari, & quidem ab hominibus.

℟. Primo Puffendorffius vere facit illationem à nobis explosam: nam ex egestate hominis infert, legem fundamentalem esse, *colere societatem erga alios.*

quæ est novum sophisma.

℟. *Secundo.* Ne hæc quidem posterior Puffendorffii illatio valet: Homo est egenus: ergo debet juvari *per hominem.* Est enim in conclusione aliquid quod non erat in præmissis, & quod est in quæstione. Quæritur enim: an jure naturæ sit obligatus homo ad juvandum homines alios, vel an homo habeat jus ad petendum auxilium aliorum hominum? Equidem homo indiget ope, & hæc indigentia est physica sicut indigentia canis: Ergo homo *moralem* necessitatem potest imponere alteri homini, ut sese juvet? Si hoc sequitur, sequetur etiam, canem vi suæ egestatis physicæ posse imponere moralem necessitatem alteri cani ad se juvandum, vel saltem homini.

& tota seges sophismatum.

4. Multa alia sophismatum seges latet in hoc Puffendorffii discursu. Ut, homo est egenus opis: sed canes & equi possunt opem præstare homini: ergo fundamentalis lex naturæ est colendam societatem erga canes & equos. Iterum: homo indiget ope, & quidem ope veniente ab homine, quod Puffendorffio ex gratia permittamus, quid sequitur? Ergo debet societatem *omnibus hominibus* convenientem colere? Licetne ab particulari collectionem facere ad universale? Si unus homo non potest vivere in terra, addatur ei alter à quo juvetur, quæ mihi demonstrabitur necessitas saltem tertii adjungendi? Item eodem modo inferetur jus aliquod caninum, quia societas Canum debet congruere generi Canino.

De morali altum silentium Pufdorffii.

5. Homo, ait, est animal ineptum servari sine sui similium auxilio: ergo Societas similium est necessaria homini. Esto, donemus Puffendorffio hoc totum, idque gratis: nam possunt omnia negari, eaque ægre demonstrabuntur.

Verum non id jam agitur, quid *necessarium* sit homini ad se servandum? est enim necessarius cibus & potus, & aër & somnus, & motus & quies. Hoc vero quæritur, quodnam sit *Jus*, seu quæ *moralis necessitas*? De qua altum silentium in demonstrationibus ac principiis nugatoriis & profanis Puffendorffii. Hoc unum erat demonstrandum: hoc unum indemonstratum reliquit. Ait quidem postea, obligationem ex DEO oriri: sed id ex quatuor his ejus principiis nullo modo agnosci potest. Igitur aliunde illud assumpsit, nec serio. vid. Them. XXIII. Cap. XI.

6. Denique si homo est *omnium* ac *summe* egenus, & jus naturæ ei pro remedio quæritur, tale debet quæri, quod ei in *omnibus* & in *SUMMIS* subveniat Puffend. Societas el subvenit in *PAUCIS* & *PARVIS*. Non autem subvenit ei in altioribus; non animæ à corpore solutæ; nondenique ultra sortem pecudum.

Item si juvanda est hominis summa egestas, non illi pro adjutorio assignanda est aliorum egestas æque summa: sed auxilium ab eo adsciscendum, in quo nulla egestas sed vera ac mera potentia est.

7. Quod si occurreret Puffendorffius sic: Ego homini egenti auxilium peto ex alio homine, non inquantum ille alius æque egenus est, sed in quantum ille est potens: v. g. homini esurienti peto cibum ex alio homine, non quatenus ille alius est pariter esuriens, sed quatenus cibo abundat.

Nam si ita intelligitur Puffendorffius, nondum tetigit principium. Homini enim uni non convenit *ex ipsa natura*, egere cibo, alteri vero eodem abundare; si enim hoc ex natura conveniret semper alius egeret, alius abundaret; sed hæc contingunt aut per accidens, aut alia causa. Igitur Puffendorffius non deducit suam sententiam ex ipsa natura, sed ex accidentibus causis, quas ipse ignorare vult.

Aptitudo ad commoda præstanda. *Them. VIII.* Tertia Puffendorffiana rota de maxima aptitudine humana ad commoda, male currit.

Sophistice parit J. N. 1. Homo maxime *idoneus* est ad præstanda commoda alteri: ergo est *obligatus* jure ea præstare. Argumentum est sophisticum simile huic: Homo maxime est idoneus ad loquendum, canendum articulate, dimetiendum, poëmata facienda, equitandum, navigandum, disputandum &c. Ergo jure naturæ est ad hæc singula obligatus. Vel: Homo maxime est idoneus ad nocendum alteri homini: ergo jure naturæ est obligatus ad nocendum aliis.

2. Vocula *maxime* est ambiguæ potestatis. *Maxime idoneus* potest (1 significare aptitudinem talem hominis, ut alia major aptitudo in eo non sit. Et hoc sensu est falsa Puffendorffiana. Vel *maxime idoneus* (2 significat valde magnam aptitudinem, sic tamen ut possit dari alia major: Et sic nihil sequitur; quia obligatio necessaria & justitia non possunt inferri ex qualibet aptitudine. Vel *maxime idoneus* potest referri (3 ad alias naturas, ita ut homo præ aliis naturis possit prodesse homini. Et hoc significatu rursus nihil juris præstandi infertur; sicut, quod homo præ aliis naturis sit aptus ad disputandum, artesque exercendas, non infertur necessitas moralis hæc exercendi. Amphibologia

3. Illud etiam in ambiguo est, an *præ omnibus* an *præ aliquibus* tantum naturis homo sit aptus ad commodandum aliis. Unde videas omnia, quæ ad probandum assumit Puffendorffius in ancipiti esse posita & in varios sensus trahi posse, & falsos & veros: & ex tam ancipiti principio Puffendorffius vel alius homo ratiociniorum rudis trahit unum tantum, quod propositæ sibi phantasiæ est commodissimum, nihil curans cetera. alia amphibologia periculosa

4. Quod si argumentum aliter enunciettur, aliter etiam cavillus se prodit. Homo est idoneus accipere commoda ab aliis, maxime vero & præ ceteris ab hominibus: ergo lex hominis fundamentalis est colere societatem aliorum hominum. Hoc argumentum non differt à priori: nam eadem sunt hæc: Homo aptus est maxime ab hominibus accipere commoda; &: Homo maxime aptus est exhibere commoda homini. Sicut hæc duo idem sunt: Ego aptus sum ut præ aliis cibis nutrimentum accipiam à pane: &, Panis præ aliis cibis aptus est ad nutrimentum mihi præbendum. frustra enenciatur.

Sicut ergo ex argumento priore modo enuntiato non infertur jus naturæ ita nec ex posteriore. Et sicut priora enunciata sunt ambiguæ potestatis, ita etiam posteriora enuntiata manent talia.

6. Accedit & alia ambiguitas & fallacia. Puffendorffius sic loquitur. *Manifestum est, post divinum Numen homini non plus subsidii atque solatii posse accedere, quam ab aliis hominibus.* Comoda, quæ homo ab homine accipit, majora sunt commodis illis quæ homo ab aliis naturis accipit, post DEUM. Quid sequitur? Ergo homo est *obligatus* prodesse aliis? Si hoc legitimum est, legitimum erit & illud: Sophisma aliud

Commoda, quæ equus accipit à Stabulario, post herum majora sunt commodis, quæ accipit à canibus, capris &c. ergo equi lex fundamentalis est colere societatem stabulariorum.

DEI mentio fit ad speciem.

7. Quod vero duobus verbis addit, *post divinum numen*, nugatur, & extra thombum à semet descriptum saltat. Qui enim in natura humana *accuratius* considerata nullam deprehendit conditionem aut inclinationem, aut essentialem relationem ad DEUM, quomodo, cum jus naturæ ex his tantum deprehensis conditionibus inferendum docet, nunc subito mentionem facit DEI? Si pertinet DEUS ad commoda hominis, si ad essentiam, & quidem pertinet præ aliis ac præ hominibus: ex hac pertinentia ex hac relatione conditione ac inclinatione demonstrandum fuie jus naturæ, non ex quatuor illis miserabilibus & in bonum ac malum versatilibus principiis. Quidquid ergo sit de animo malo Puffendorffii, cujus cum se oppido suspectum fecerit, damnare tamen eum nolim; illud certum est, ruditer eum in jure naturæ & præcipue in illius fundamentis fuisse versatum: cui ruditati, ut fere fieri solet, addidit stolidam jactantiam & intolerabilem aliorum omnium præ se contemptum.

Ruditas noxia detegi debet.

Mallem mitiora de homine loqui, neque hæc convitii causa dico; sed quoniam ipsius ruditas aliis nocere potest, detegenda magis magisque est; nec convitium est cum scapham scapham, ficum ficum nomino.

Amor sui cum commodis alienis male cohæret.

Them. IX. Hæc rota tertia *commodorum alienorum* non bene cohæret cum rota prima *amoris sui supra alios.* Igitur inter se pugnantia non bene junguntur ad unum tertium inde deducendum, nempe jus naturæ.

Hic duo nobis ostendenda sunt: *Primum*, hæc duo per se non cohærere, sed potius pugnare. *Secundum*, à Puffendorffio nihil afferri ex principiis humanæ naturæ, quô hæc pugnantia concilientur, adeoque ejus principia semper manere pugnantia. Ex pugnantibus autem principiis non potest sequi concors & vera doctrina.

Quod ipse Puffend. fatetur.

1. Quod ad primum attinet, ipse Puffendorffius agnoscit hanc pugnam. Nam §. 15. eodem sic scribit: *Nos dum sociabilem esse DEBERE hominem tradimus, ei non suum bonum ab aliis distinctum pro scopo habendum, sed & ceterorum innuimus; nec ulli commodum suum cum oppressione aut neglectu reliquorum QUÆRENDUM, nec cuiquam suam felicitatem SPERANDAM, si alios negligat, aut INJURIIS lacessat.*

Copia Sophismatum,

2. Hæc omnia plena sunt fallaciarum, & non cohærent. Etenim asserit hominem *debere* seu obligari *necessario* esse socialem: quod tamen ex principiis ab eo positis neutiquam sequitur: ergo falso asserit; ut hactenus abunde probavimus.

male conciliatorum,

3. Deinde cum *debitum* morale beneficiendi aliis sine ratione statuisset, mox statuit *debitum* benefaciendi sibimet, non attento debito benefaciendi aliis: quia admittit justum aut debitum amorem sui *præ omnibus aliis.* Ait enim §. 14. *Iste quidem cujuslibet erga se ipsum amor REGULARITER tam validus est, ut QUÆVIS inclinatio erga QUEMVIS alium hominem ipsi CEDAT.* Igitur regularis est amor, qui suum bonum proprium adeoque distinctum præponit omnium aliorum bono, quique insuper habet bonum aliorum, ut suum obtineat. Idcirco quando centum homines sunt in eadem navi, regulariter facio, si meam vitam à ceterorum vita distinctam servem neglecta vita nonaginta novem ceterorum. Hæc autem pugnant: *Debeo præponere* meum bonum separatum bono omnium ceterorum: & *debeo* simul meum bonum *non præponere*; vel saltem præter meum bonum etiam æqualiter quærere bonum alterius. Sicut si debeo præcedere famulum meum, & simul debeo ipsum comitari.

& in contradictionem abeuntium,

4. Si jam prior positio vera est: *debeo* meam vitam præponere vitæ Pauli; quomodo convincetur falsa esse positio hæc: *debeo* ad servandam vitam meam negligere vitam Pauli? Regulariter enim electio & assecutio unius præ alio consistit in amplexu unius, altero neglecto; sicut qui oblatis sibi duobus equis cum album eligit, fuscum practice negligit.

quæ conciliari nequit.

5. Eandem difficultatem pervidit quidem Puffendorffius §. 16. sic scribens: *Primo observandum fuerit, amorem proprium & socialitatem haud quidquam sibi invicem opponi DEBERE; sed potius ita temperandas esse* (hoc est, temperati *DEBERE*) *eas inclinationes, ut ne per illum hæc perturbetur aut evertatur. Istud TEMPERAMENTUM ubi per ENORMEM libidinem fuerit abruptum, & quisque suum commodum quærere instituat cum læsione aliorum, enascitur quidquid est turbarum, quo genus mortalium invicem colliditur.* Fatetur eas inclinationes *ex sese oppositas* esse; agnoscit autem necessitatem seu

Difficultatem agnovit Puffend.

& fassus est pugnam suorum principiorum.

ſeu *debitum* ad efficiendum, ne practice opponantur. Agnoſcit inſuper *neceſſarium* eſſe aliquid, per quod hæc duo contraria temperentur & per quæ efficiatur ne pugnent. Agnoſcit denique, *ſi deſit* illud neceſſarium, aut non ſit potens, aut non applicetur, pugnam illam adeo manere ac perſiſtere, ut omnem effectum ſuum hæc pugna ſortiatur; nempe omnes turbas generis humani, atque adeo everſionem ſocietatis humanæ, id eſt fundamentalis legis naturæ. Igitur cum fateri neceſſe eſt, has duas inclinationes ſine addito alio tertio tales eſſe, ut *per ſe tendant ad jus naturæ evertendum*. Et quo tandem ingenio ex ſolis his duabus inclinationibus gloriatur ſe inveniſſe ac evidenter demonſtraſſe jus naturæ? ceteros vero omnes, qui his principiis uſi non fuerint, Bœotos fuiſſe & aſinos?

ex qua omne jus naturæ peſſumdetur:

Nihil tamen invenit, quo pugna componeretur.

6. Alterum à nobis demonſtrandum hoc eſt, Puffendorffium nullum inveniſſe medium ad hæc pugnantia ſua principia concilianda. Nam ſtatim poſtquam hanc pugnam ſuorum principiorum faſſus eſt, & ei pugnæ neceſſarium eſſe aliquid, per quod temperentur & cohibeantur, agnovit in verbis numero ſuperiore adductis; continuo ſubjungit ipſe illud medium temperans, his plane verbis: *Quæ* (turbæ nempe hominum generi ex illa pugna orituræ) *ut declinentur, ipſa ſalutis propriæ cura jubet ſocialitatis leges obſervari; quippe cum illa citra hanc firma ſubſiſtere nequeat*. Quod idem eſt, ac dicere: hæc duo pugnantia, nempe cura ſui præ aliena, & cura aliena cum propria, debent temperari per ſe ipſa. At hæc ſi per ſe ipſa temperari poſſent, non pugnarent. Cum igitur per ſe pugnent, per ſe non ſufficiunt ad pugnam ſuam tollendam. Egent igitur re alia, nec qualicunque, ſed quæ fortior ſit utraque. Puffendorffius autem ineptus fuit qui nullum plane temperamentum potuit aſſignare. Et quæro: utrumne ex his ambobus erit temperans, utrum vero temperatum? An amor ſalutis propriæ debet temperare amorem alienum? & ſic amor alienus erit tantum ſubjectus, amor vero proprius erit princeps & regula: adeoque in amore hoc proprio conſiſtet lex fundamentalis naturæ, non in alieno. An vero amor alienus debet temperare amorem proprium? & ſic amor proprius erit ſubjectus, amor alienus erit lex. An uterque debet ſimul & ſemper eſſe temperans, & ſemper temperandus? Et hoc repugnat. An modo amor prius debet habere partes ſuperiores, modo amor alienus? Si ita eſt, quis dictabit hodie amori proprio, ut frænum patiatur, cras ut ſeptrum ipſe teneat? An ſortientur inter ſe? An caſui rem permittent? An ex diphtera & fato cæco ferentur? An præliabuntur inter ſe, donec alter feſſus ab arena diſcedat? Loquatur Puffendorffius. Jam enim opus nobis eſt doctore. Hoc ſolum eſt, quod in toto jure naturæ quæritur: quæ eſt illa regula, quæ vis, quæ ratio, ad obſequium ducens & conſtringens rebelles voluntates & paſſiones? Hoc ſolum qui dicere neſcit, etſi de reliquis bibliothecas impleverit, Jus tamen naturæ minime attigit.

7. Agnoſcit præterea Samuel ſupra n. 5. hoc utriusque amoris temperamentum mutuum abrumpi poſſe per lubidinem non qualemcunque ſed *enormem*. Igitur debet agnoſcere *normam* aliquam, quæ comprimat, ne enormis fiat. Si agnoſcit, eamque non indicat, non invenit nec indicavit Jus naturæ, quod jus naturæ haud dubie eſt illa norma ſuperior. Si jus naturæ non invenit ex ſuis principiis, principia poſuit falſa & inidonea: fefellitque tam ſplendida promiſſa, & ſine cauſa ſannas conjecit in omnes ante ſe doctos & Sanctos viros, concilia & totam Eccleſiam Chriſtianam.

Ex nocendi potentia male infertur J. N.

Them. X. Puffendorffii rota quarta plane eſt peſſima & ad interitum currens, nempe *nocendi potentia & voluntas*, neque ea eſt principium, ex quo agnoſci valeat jus naturæ; ſed potius defectus naturæ.

1. *Iidem homines* (qui maxime idonei ſunt ad maxima commoda præſtanda) *NON MINUS invicem NOCUMENTI & moleſtiæ inferre POSSUNT, & ſæpe VOLUNT, vel inſtigante prava LIBIDINE, vel ſubigente NECESSITATE ſeipſos contra aliorum noxas defendendi.* §. 14. Quid hinc ſequitur? *Ex hiſce poſitis ait, facile eſt fundamentum legis naturalis invenire*; nempe *ſocietatem aliorum* cuilibet homini cuſtodiendam. §. 15. Verum hoc falſo inferri, jam ſupra Themata ſuperiore, & alibi oſtendimus.

Paradoxa illatio.

Potius infertur fuga Societatis noxiæ.

2. Imo contra inferretur melius ſic: Nemo homine magis nocere mihi *poteſt*, & *vult*, quandoque *libidine*, quandoque etiam *neceſſitate*: Sed nocumenta maxima afferentem jubet maxime fugere amor mei præ omnibus: Igitur amor mei jubet me maxime fugere hominem. Cauſa ergo fugiendi non cauſa ſocietatis quærendæ eſt nocendi iſta

pote-

potestas, voluntas & necessitas. Quandonam enim mihi potero promittere, securfusve esse, an non necessitas alterum subigat ad mihi nocendum, cum etiam possit, & ex natura sua velit?

Societas parit appetitum nocendi.

3. Adde quod appetitus nocendi in homine non sit naturalis simpliciter ac per se, sed oritur demum saltem per occasionem *ex societate*. Qui solus extra societatem possidet tugurium & agellum, quomodo aut volet, aut cogetur, aut poterit nocere alteri? Sed cum primum alius fines meos tangit, aut agelli mei vult fieri particeps, consurgit primo metus, ne mihi noceat affinis, & subinde appetitus eidem prius nocendi, ne is mihi noceat. Cura enim servandi sua *prope alium* cum aliquanto sit major, solet esse conjuncta cum nocumento, aut saltem parato ad nocendum animo, hoc magis, quo numerosior est societas.

Teste experientia.

4. Quapropter Societas non est illud fundamentale jus corrigens & sanans, sed inserens potius plagas. Idque experientia comprobatur. Cum enim ad avertenda parva furta homines cœperunt magnas societates inire, pro parvis furtis nata sunt magna latrocinia, bella inquam, & ingentes, non nummorum tantum, jacturæ, sed hominum ac legionum strages, & integra populorum excidia. Socialitas quoque ipsa disponens ad actualem societatem non ducit ad aliquod bonum, sed ad malum inevitabile; adeoque non est principium juris naturæ, etiam Puffendorfiani. Vid. Cap. XI. Th. XII. præsertim n. 9.

5. Sed hoc qualecunque est non urgeo: cum non ignorem quid contra proferri valeat. Illud autem constat, Puffendorffium ex posito hoc quarto principio jus naturæ seu obligationem moralem non recte demonstrasse. Noxam enim ab aliis inferendam fugere non est statim moraliter, sed naturali physico instinctu necessarium. Eademque omnia cadunt in animantes feras tanto magis, quanto sunt ferociores; cum tamen ex his nullum animantium ferarum jus possit agnosci.

Rationes Secundariæ Puffendorffii omnes Sophisticæ. Petuntur autem

Them. XI. Rationes secundarias vocat Puffendorffius, & argumenta minus principalia, ex quibus intelligi possit, jus naturæ consistere in socialitate colenda. §. 15. Sed ex æquo omnes tales, ut non nisi sophistice ex illis hoc concludi possit.

à Solitudinis mœrore

1. *Nihil*, ait, *perpetua solitudine homini tristius.* Ergo jus naturæ est socialitas. Verum (1. Antecedens est falsum, simpliciter loquendo. (2. Est æquivocum seu ambiguum. *Homini* dicit, non differens, an omni, an multis, an paucis? Et deinde tamen infert conclusionem generalem: ergo socialitas omnes homines obligat. (3. Argumentum est simile huic: homini nihil est tristius dolore, cæcitate &c. Ergo jus naturæ consistit in voluptate, visu &c.

à loquendi facultate

2. Ait: Sine societate *inutilis est homini lingua, per quam solus homo præ ceteris animantibus animæ sensa articulato sono potest exprimere*: Ergo jus naturæ consistit in societate. ℞. (1. Antecedens simpliciter est falsum. Homo enim posset cantare & loqui sibimet de laudibus DEI. Et sicut non inutiles sunt cantillationes variæ avicularum, & voces, latratus, mugitusque aliarum animantium, quamvis jure naturæ *sociali* proprio non teneantur; ita non essent inutiles qualescunque voces & soni hominum. (2. Hoc & alia Puffendorffii argumenta supponunt majorem propositionem falsam, nempe hanc: Quæcunque sunt necessaria ad voluptatem qualemcumque hominis in illia consistit jus naturæ: Sed societas est necessaria ad voluptatem conversandi, consabulandi &c: ergo societas est juris naturæ. In omnibus itaque his argumentis omnis negatur consequentia; quia nituntur falso supposito, aut ex rebus in multas partes versatilibus & indeterminatis infertur determinate Jus naturæ, res tanti momenti.

à cupidine ostentandi se

3. Aliud argumentum est; *optimus quisque præclare agendo inter alios sese ostentare maxime gaudet*: Ergo jus naturæ est socialitas.

℞. 1. Antecedens negaverint optimi quique: & negavit id Christus. Et valde lubrica curva & avia ad agnoscendum jus naturæ via est *ostentatio*. (2. Fuere multi & sunt ubique gentium, qui perfectiorem vitam existimant eam, quæ in abscondito ducitur. (3. Multos scimus virtutis veræ amore ultro ex vita sociali confugisse ad solitariam: illique sapientiores agnoscuntur etiam ab iis, qui permanserunt in societate: contrà pauciores multo ex solitudine ad societates provolarunt amore virtutis & vitæ perfectioris.

à facultate commoda præstandi.

4. Puffendorffius eodem capite III. Lib. II. §. 16. subjungit aliud argumentum vel potius repetit: *Etiam ideo animal sociabile hominem diximus, quod homines mutua commoda magis quam ullum aliorum animantium promovere idonei sint; sicut & contrà nullum animal*

mal plus commodi ab homine experiri poteſt.

℞. (1. Id argumentum jam ſupra Themate VIII. hoc Cap. eliſum eſt. (2. Eliditur eodem modo, quo Puffendorffius Hobbium repreſſerat: Ex eo, quod homo ſit idoneus vivere propter ſuummet commodum, non rite infertur; ergo jus naturæ conſiſtit in ſtudio proprii commodi: ergo neque ex aptitudine ad commoda ſociorum infertur jus naturæ conſiſtens in ſtudio aliorum ac ſocietatis.

à gloria

5. Aliam rationem eodem §. 16. ſic profert: *Eo magis cujusvis hominis præſtantia & perfectio exſplendeſcit, quo plura ab eodem in ceterorum commodum proficiſcuntur, eaque opera nobiliſſima habentur, ſummamque ſapientiam poſtulantia:* Ergo lex fundamentalis naturæ eſt ſocialitas.

℞. (1. Hobbius id retorquet. Præſtantior eſt, qui lædi à nemine poteſt, id eſt, qui omnibus ditior ac potentior eſt: Ergo jus naturæ conſiſtit in obligatione ad maximas divitias & potentiam ſibi conquirendam. (2. Hancque Hobbeſii concluſionem lubens alibi admiſit Puffendorffius eodem Lib. II. cap. II. §. 4. *Ampliſſimi inter mortales faſtigii inſtar habetur, totius civitatis viribus ſubnixum in hiſce terris neminem ſuperiorem agnoſcere.* Quapropter qui potentiſſimus evaſit, is optime implevit jus naturæ. (3. Argumentum eſt ſimile huic: Perfectior eſt qui eſt architectonicen doctus, item qui centum annos vivit ſanus & vegetus &c. ergo jus naturæ eſt eſſe architectonicen doctum, aut centum annos vivere ſanum. (4. Sophisma ſitum eſt in ambiguitate perfectionis. Eſt *aliqua* perfectio multis bene facere, regnare, vivere diu &c. ſed non ſumma, nec omnis, nec unice neceſſaria. Item: Eſt perfectio, non tamen ſe ſola, ſed fit perfecta ex fine. Bene facere aliis, regnare &c. ſe ſolo eſt indifferens. Et tamen ex his ambiguis & verſatilibus Puffendorffius perpetuo ſuo more concludit aliquid certum pro lubitu ſuo.

ab ignobilitate nocendi.

6. Aliud argumentum ſtatim ſubjungit priori: *Aliis negotium faceſſere & nocere etiam nauci & ſtolidus homo poteſt:* Ergo prodeſſe ſocialiter eſt legis naturæ, obeſſe eſt contra.

℞. (1. Sophisma. Generare ſobolem poſſunt etiam homines nauci ac ſtolidi; erudire autem tantum ſapientes: ergo erudire eſt juris naturæ, generare autem eſt contra jus. Item comedere ſatis poſſunt & ſtolidi, ſobrii eſſe tantum ſapientes: ergo hoc eſt ſecundum, illud contra jus naturæ. Eſt ſophisma accidentis.

7. Imperitia Puffendorffii agnoſcitur ex ſequente turbida argutatione, quæ ipſi acuta videtur, utique quam Hobbio acuto homini oppoſuit. Sic autem habet: *Accedit, quod ſi propria cuique utilitas unicus ſcopus recte haberetur, ubi plures eadem in re ſummam ſuam utilitatem verſari judicent, neceſſarium erit, ut aut plurium ſcopi contradictionem involventes ſimul cum recta ratione congruere dicantur, quod eſt abſurdum: aut, cum nullus prætendere poſſit, ſuum ſcopum alterius ſcopo præferendum, neceſſario fuerit admittendum, non debere hominem ita ſuam ſibi utilitatem pro ſcopo proponere, quin aliorum quoque rationem habeat.*

Inepta argutia Puffendorffii.

℞. (1. Si Puffendorffius voluiſſet aperire oculos, ex hac ſua conſideratione potuiſſet diſcere, ſcopum felicitatis atque adeo juris naturæ haud quaquam eſſe iſta terrena commoda hujus vitæ, quæ non poſſunt à pluribus integre ac quiete poſſideri. Nam aut 1. natura ſingulis hominibus æqualiter conſtituit plenam ac totalem beatitudinem, aut 2. hanc plenam tantum conſtituit toti generi, ſingulis autem non niſi particulas beatitudinis, tanto minores futuras, quanto plus genus humanum multiplicetur. Si *primum*, ſequitur, omne illud non eſſe verum ſcopum felicitatis humanæ, quod non poſſunt ſinguli homines integre conſequi; nempe regna, & quidquid ex tota hac terra & hac vita poteſt venire commodorum. Si vero *ſecundum*, & ſi beatitudo tota toti tantum generi, ſingulis autem nonniſi particulæ ſunt propoſitæ; ſequitur, quo major ac copioſior fiet ſocietas, eo miſeriorem illam fore; quia regnum aliquod ob multiplicatos incolas non fit majus, ſed, ut Plato advertit, fit anguſtius; & non ſolum non plus felicitatis accedit ſed decedit ſingulis, & ex ſingulorum penuria naſcitur publice inopia, fames &c. Adeoque rurſus ſequitur, ſocietatem non eſſe fundamentum juris naturæ nec ſcopum: & Puffendorffii fundamenta à ſe ipſis deſtruuntur.

Ex qua ipſa potuiſſet diſcere errorem ſuum.

Beatitudo vera omnibus debet ſufficere.

℞. (2. Ponamus igitur Duas perſonas Principes ſcopum felicitatis poſuiſſe in Hiſpaniæ regno poſſidendo. Hic Puffendorffius idem regnum, ſeu ejusdem regni poſſeſſionem dicet eſſe duos ſcopos contradictionem involventes. Quod non facile apparet:

Argutia Puffendorffii traducitur in exemplo duorum regum idem regnum petentium.

poteſt

poteſt enim utrisque contingere totum regnum ſucceſſive: nam principum illorum nemo erit tam delirus, ut cupiat perpetuo poſſidere regnum: eſt enim moriendum. Adhæc diſputant non pauci, & adhuc ſub judice lis eſt, an poſſit dari dominium duorum in ſolidum? Denique DEI conjunctionem & acquiſitionem peti & obtineri à pluribus ſimul & conſtanter, non habet contradictionem; quia DEUS eſt verum bonum omnibus ſufficiens. Igitur, cum Puffendorffius in ſuo bono ejusque poſſeſſione à pluribus, ipſe invenerit contradictionem, potuit ſane agnoſcere, ſe non indicaſſe verum bonum, ſed falſam ſpeciem boni, & curvam in terras animam profane nimis ac vane Juris naturæ principia ac fines determinaſſe.

℞. (3. Altera pars eſt æque imperita. *Ex duobus idem poſtulantibus nullus poteſt prætendere, ſuum ſcopum ſeu beatitudinem eſſe præponendum ſcopo alterius: ergo quisque debet non ſuum tantum ſcopum ſed etiam alterius quærere.* Hoc idem eſt ac ſi dicam. Carolus non poteſt prætendere ut in poſſeſſione Hiſpaniæ præferatur Philippo, nec Philippus Carolo: Ergo Jure naturæ Carolus non tantum ſibi debet quærere poſſeſſionem Hiſpaniæ ſed etiam Philippo, & ſimiliter Philippus Carolo. Uter autem eorum debet facere initium Puffendorffi? Aut debebit uterque in ſolidum eſſe rex Hiſpaniæ, ſiquidem illud regnum patitur duos, quod negat poëta? Aut inter ſe divident? nam & duo & plures olim reges Hiſpaniam diviſis partibus poſſidentes videbantur, in terrenorum oculis, non infelices propterea, quod non totum ſinguli tenerent. Fateor jam tandem dignam eſſe hanc doctrinam, quam omnes principes ac gentes ſequantur. Ira-

Utinam paucos annos supervixiſſet Puffend.

ta profecto fata toti Europæ, Aſiæ, Africæ atque Americæ fuerunt, cum tantum virum ante Hiſpanicum illud bellum orbi terrarum eripuerunt. Is enim hoc ſuo cornuto ſyllogismo, & conſequentiâ falſa aggreſſus maximos reges omnem tumultum hunc facile abſtuliſſet.

Bellum Hiſpanicum ceſſaſſet.

Contra tantum enim Juris naturæ primum ac ultimum doctorem imo inventorem & contra tam neceſſarium ſyllogismum nemo, quod vel hiſceret, habiturus fuiſſet. Hoc unum nos etiamnum nonnihil hærere facit. Quod conſequens quidem, ſive propoſitio illa in qua concluſio conſiſtit, *nempe non proprium tantum, ſed etiam alterius bonum quærendum eſſe*, vera quidem ſit, ſi rite accipiatur; attamen conſequantia ſit falſa; ſive hæc propoſitio ex Puffendorffii præmiſſis non deducitur, ſed aliunde probari debet.

℞. (4. Omnium magnarum machinarum periculum ſolet fieri in parvo, & domi; tum ne æris, tum ne exiſtimationis diſpendium ſit tam grave, ſi ſtatim in magno & palam edantur. Puffendorffius potuiſſet doctrinæ ſuæ periculum facere in duobus venatoribus eundem cervum telo petentibus.

Periculum Puffendorffianæ regulæ fit in duobus venatoribus, cervum eundem petentibus.

Heus vos! quid inſanitis cum uterque veſtrum cervum ut *ſuum bonum tantum* perit? Niſi deſiſtitis ſic petere, ruinas trahet totum meum naturæ jus quanta calamitas! „ Nam neceſſum e„ rit, ut aut veſtri ſcopi contradic„ nem involventes ſimul cum recta ra„ tione congruere dicantur, quod eſt „ abſurdum: aut, cum nullus veſtrum „ prætendere poſſit, ſuum ſcopum al„ terius ſcopo præferendum, neceſſa„ rio fuerit admittendum, non debere „ te, ô Actæon, ita acquiſitionem cer„ vi pro ſcopo tibi proponere, quin „ habeas quoque rationem Adonidis, „ ut & ipſe eundem cervum ſibi ac„ quirat. “ Mirum niſi repente, velut ſerpentes Mercurii caduceo tacti, certatim Puffendorffium, dimiſſo cervo amplexentur & Actæon & Adonis, ſemperque ex ejus ore tam præſtigioſa docentis pendeant. Ignoſcat mihi lector prudens brevem hanc ſcenam edenti in re ſeria. Equidem maledicentia hiſtrionica Puffendorffii commeruerat paſſim his ſalibus perfricari. Sed tum à nobis id alienum eſt; tum agnoſcimus jocularia iſta dedecere argumentum hoc, ubi de ſumma felicitatis humanæ, deque via certa ejus inveniendæ in conſpectu Summi rerum omnium moderatoris ac ſoſpitatoris DEI diſputamus.

Maledicentia Puffendorffii meruerat gravem caſtigationem.

8. Novum Puffendorffii argumentum, æque argutum. *Præterea*, inquit, *ſi illud tantum cuique bonum eſt, quod ipſius ſolius utilitati inſervit, ſequitur, ceteris idem malum eſſe, quia ipſorum utilitati inſervire nequit. Atqui ſic idem ab uno appetetur, abs reliquis oppugnabitur; id quod non poteſt non colliſionibus inter homines auſam præbere.* Quid ſequitur? ergo jus naturæ non conſiſtit in ſtudio propriæ ſelicitatis tantum, ſed in ſocialitate.

Alia ejus infelix argutia.

℞. (1. Uno paſſu longius debuiſſet proficiſci Puffendorffius. In ſocietate etiam ipſa non ceſſat, ſed permanet appetitus boni proprii ut proprii, & quidem plurium circa eandem rem, ut nuper de venatoribus diximus: atqui bona

bona hæc terrea non possunt esse sufficientia & propria omnibus & singulis, eoque minus sufficiunt, qun major fit societas: igitur etiam *in societate oriri collisiones*, & reapse oriuntur. Ergo neque socialitas est Juris naturæ fundamentum, nisi pugnans cum altero fundamento amoris proprii.

Ad misera bona semper intentus Puffend.

℟. 2. Exilis est illa locutio, *quod uni bonum est, alteri malum est quod unus possidet, eo alter eget.* Hæc tantum pertinent ad misera bona seu talia, quæ non faciunt vere felicem, in qualibus solis perpetuo angitur Puffendorffius, non obscure prodens, nullam ipsum agnoscere beatitudinem nisi carnem à creatore propositam homini, ad quam quærendam sit jure naturæ obligatus; adeoque esse ipsum de Epicuri hara.

Verum bonum sufficit omnibus.

Verum bunum (atqui ad tale quærendum naturá obligamur) si illud non magis omnibus quam singulis à natura propositum est, debet à singulis ita posse obtineri, ut cum ab uno fuerit obtentum, alter eodem non egeat: sive ut, cum unus eodem beatus effectus est, alter ad idem obligatus & ejusdem æque studiosus non maneat *necessario* miser. At bona Puffendorffiana societatis hujus vitæ omnia talia sunt, ut singulos non satient, & felicitas unius necessario miserum faciat alterum. DEUS autem etiam naturaliter cognitus, & amatus, & acquisitus si unum satiat, alter propterea eodem nulla ratione debet egere: nec acquiescentia unius in DEO, alteri est malum. Igitur non illa misera bona, sed hoc verum bonum tam singulis quam societati propositum est: nec ergo in societate miserorum, sed in acquisitione hujus boni situs est perfectus finis juris naturæ, & obligatio Juris naturæ consistit in profectione seu tendentia ad illum finem.

Aliud argumentum Puffend.

9. Rursus aliud Puffendurffii argumentum pro Societate tanquam fundamento juris allatum in contrarium cadit. *Omnia ad suam tantum utilitatem, neglectis ceteris, trahere aggrediens, incassum laborabit; quia impossibile sit, res omnes & personas secundum voluntates singulorum hominum contraria volentium disponi.* Ergo debet velle etiam bonum ceterorum.

℟. (1. Imprimis redeunt, quæ numero septimo diximus.

Amphibologicum.

℟. (2. Consequens habet aliquid vagi & incerti. Non enim apparet, an velit, *omnia* referri ad utilitatem aliorum debere, an *aliqua* tantum? Si omnia, fallit: nam sequeretur, nihil referri posse ad amorem proprium vel admittenda est *subordinatio*, qua admissa redeunt omnia Themate Nono suprà disputata. Quodsi secundum vult inferre, nempe *aliqua* debere referri ad sese, *alia* ad proximum; falsum est, Juris naturæ legem fundamentalem esse hanc, *fac omnia quæ societati congruunt:* sed potius hæc debebat statui lex: fac quæ *partim tibi ipsi, partim societati congruant.* Sed hæc rursus falsa est & vaga lex, ex qua nemo potest fieri certus de qualibet re agenda vel omittenda; nec apparet obligatio moralis, quæ tamen est ipsa substantia & forma legis.

℟. (3. Cur non etiam sic ratiocinatus est Puffendorffius: Impossibile est, in hac vita res omnes ita disponi, ut & singuli & omnes beati sint, & ipsa societas multis privat bonis: Ergo Jus naturæ non respicit hanc vitam tantum seu solitariam seu socialem.

Ultimum argumentum Puffend.

10. Ultimum Puffendorffii argumentum hoc est: *Si vel maxime ab aliquo neque boni quid neque mali in me proficisci possit, nihilque in se is habeat, quod vel metuam vel desiderem; tamen & hunc, TANQUAM COGNATUM ET ÆQUALEM haberi natura VULT. QUÆ etiam SOLA RATIO, SI CETERÆ DEFICERENT, ad amicam societatem colendam humano generi sufficit.* Argumentum est tale: Quicunque sunt cognati & æquales, debent jure naturæ societatem colere cedendo mutua commoda: Homines sunt cognati & æquales: Igitur hoc debent homines jure naturæ.

est in quæstione.

℟. (1. Major propositio imprimis est in quæstione: & agnita etiam æqualitate inquiritur in causam, cur hominis in hominem & unde nascatur *obligatio* & *jus*? cum æqualitas potius videatur esse fundamentum libertatis. Nam & leones inter se cognati sunt & æquales, nec tamen jure societatis tenentur. Quin Puffendorffius etiam *primas* cedit amori proprio: unde ergo repetit necessitatem amandi alios homines, animantia tam nocendi cupida?

& in circulum redit.

℟. (2. Si Puffendorffius fundamentum, cur homo æqualis alterum æqualem amare *debeat*, deducit ex societate, suo nempe Juris naturæ fundamento, manifesto revertitur in circulum: Obligatus sum amare socium, quia est obligatio colere societatem seu, quod idem est, amare socium.

℟. (3.

Ex æqualitate non sequuntur dogmata Puffendorffii.

℞. (3. Cur ergo totum jus suum Puffendorffius non deduxit ex *æqualitate*? Quodsi ex æqualitate deduxisset, longe diversam ei faciem induxisset. Unde enim ex æqualitate deducitur servitus, principatus & pleraque civilia, quæ ipse in jure naturæ pertractat?

Æqualitas societatem solvit.

℞. (4. Æqualitas, nisi aliud fundamentum habeat, societates modernas plane pessumdare nata est. Unde paucæ civitates, paucæ familiæ in perfecta æqualitate & perfecta communione omnium rerum, quæ æqualitati propria est, diu perdurare potuerunt: sed, ut societas stare possit, inducenda est quædam inæqualitas. Veniat enim ad me socius, postulans: cede mihi domo tua; quia sum tibi æqualis, & cognatus. At ego inverso spiculo reponam: desine, ô bone, nugari: sicut enim tu vis hanc domum, ita volo & ego; quia sum tibi saltem æqualis & cognatus.

Emendatur ratiocinium Puffendorffii.

℞. (5. Sic porro justum fuisset Puffendorffii Ratiocinium: Qui sunt æquales natura', eis jus naturæ & scopus idem est propositus: At commoda societatis hujus vitæ terrenæ non omnibus hominibus æqua proposita sunt, teste experientia: Igitur Jus naturæ humanæ & scopus non est societas & ejus commoda hæc terrena.

Quomodo Puffendorf. de DEO loquatur?

Them. XII. Puffendorffius denique etiam ad DEum se convertit in constituendo jure naturæ: sed nec serio, ut videtur, & certe præter sua principia; & in ipso DEO assignando rursus deficit. Lib. II. Cap. III. §. 19. ait *Ut ista rationis dictamina* (intelligit legem socialitatis) *obtineant vim legum, necessum est præsupponere, DEum esse, & per ipsius providentiam tum omnia, tum imprimis genus humanum gubernari.*

Inconsequenter, & extra sua principia.

1. *Inconsequenter* eum docere patet *primo*: quia antea §. 14. dixerat, sibi *nullam* viam propiorem ad indagandum jus naturæ videri, quam naturam humanam *accuratius* consideratam: at in hac accuratius considerata nihil deprehendit ipse præter quatuor à nobis exagitata, nullam inclinationem ad DEum: Ergo ex ipsius mente *nulla* via naturali pervenitur ad agnoscendum jus naturæ per relationem ad DEum. Ergo cum nunc §. 19. subito incipit de DEo loqui, hoc nullam habet cum Puffendorffii doctrina connexionem. Non ergo ipsum ad hoc sua methodus, non doctrinæ consequentia, non intentio deduxit, sed aliud quiddam. Et quidem illud aliud debuit esse *naturale*, nam revelata ait in jure naturæ locum non habere. Inter naturalia autem homini omni cognata & intrinseca Puffendorffius non invenit relationem ad DEum: neque inter extrinseca, quæ præcipue consideranda duxit ergo aliquid aliud naturale adscititium ipsum ad hoc permovere videtur: fortasse metus aliquis aut pudor. Quod tamen nolim affirmare: sed crediderim potius, ipsum ex animo DEum fuisse professum. Hoc tantum ajo, Doctrinæ Justi naturalis principia ipsum talia posuisse, quæ ad DEum non ducant: hocque sufficit ad periculum incautis excitandum, & ad hoc, ut nullibi ejus doctrinæ in primo principio & in ultimo fine deficienti tuto possis confidere, sed semper vigili oculo indigeas, necubi sit in fundamentia fallax.

Quod ejus doctrinam imitatam ubique fuit.

2. *Secundo*, inconsequenter eum docere, ac sanis principiis destitui hinc manifestum fit: Nam §. 14. ponit fundamenta ex quibus lex naturæ fundamentalis agnosci possit: nempe illa quatuor, amorem sui &c. nulla mentione facta de aliqua naturæ necessaria relatione ad DEum. §. 15. ex his positis ait manifesto agnosci *fundamentum legis naturæ*. Post aliquot vero lineas decernit: *FUNDAMENTALEM LEGEM NATURÆ* isthanc esse, cuilibet homini colendam societatem *scopo generis humani congruentem*: nulla iterum facta mentione subjectionis vel ordinationis ad DEum. Et post aliquas iterum lineas definit tam media, quam finem hujus *FUNDAMENTALIS LEGIS* naturæ, his plane verbis: *Omnia, quæ ad istam socialitatem necessario faciunt, jure naturali PRÆCEPTA; quæ eandem turbant & abrumpunt, VETITA intelligi.* Tum accedit ad cumulandas causas, quæ secundario saltem demonstrent, *LEGEM FUNDAMENTALEM*, finem, & media ejus non alia esse, quam quæ descripserat; hæ autem demonstrationes secundariæ sunt eædem, quas superiore themate vanas ni fallor, ostendimus. Ex his autem omnibus constat, Puffendorffium demonstrare voluisse talem *LEGEM FUNDAMENTALEM* naturæ, talem ejus finem, talia ejus media, quæ nec à DEI voluntate oriri per ipsum, cognoscantur, neque ad DEum tanquam finem ordinari: eodem modo quo Deistæ & Naturalistæ & Hobbius & hujus farinæ homines alii solent de Jure naturæ loqui. Quibus omnibus si addas etiam hoc, Immortalitatem animæ à Puffendorffio haberi pro re ad Jus naturæ non pertinente; Præmia nulla & pœnas autem à DEO non esse constitutas

Ostenditur sibi non cohærere.

Voluit legem naturæ statuere neglecto DEO.

& Immortalitate animæ, & præmiis divinis.

tutas nisi incommoda hujus tantum vitæ per revelationem non significari jura naturæ &c. Et tamen ab ipso totum suum naturæ jus deduci ex his ac talibus principiis; nemo certe poterit dubitare, quin demonstrationem legis naturæ, ipsam etiam naturæ legem, legis finem ac media atque adeo in universum Jura naturæ talia decreverit ac statuerit Puffendorffius, quæ nec à DEO oriantur, nec ad eum referantur, nec cognosci valeant nisi abstrahendo à DEO & divinis. Rursus postquam §. 16. 17. 18. contra Hobbium parum aut nihil, ut Themate priore ostendimus, dissemisset, jam §. 19. profitetur hoc suum principium deducendi juris naturæ esse, *genuinum*, *manifestum*, *SUFFICIENS* & *ADÆQUATUM*, *hactenus*, *ut non sit ullum præceptum juris naturalis*, *alios homines spectans*, *cujus ratio non ULTIMO exinde petatur*.

Amplius probatur

ejus pugna, Hæc autem vix effutierat, *ultimamque* rationem asseruerat illas quatuor rotulas suas, cum subito animadvertit, quantum sibi incommodi & contemptus inde nasci à sapientibus posset, quorum nullus *ultimam rationem* legum naturalium hanc agnoscit, videtur saltem famæ suæ consulere voluisse, ut statim & continuo subjiceret hæc verba: *Etsi*, *quod mox ostendemus*, *ut ista rationis dictamina OBTINEANT VIM LEGUM*, *necessum sit PRÆSUPPONERE*, *DEum esse & per ipsius providentiam omnia gubernari*.

& fluctuatio, 3. In hoc autem ipso *Tertio*, manifestavit fluctuationem animi sui in suis principiis. Nam prius socialitatem &c. definiverat *ESSE LEGEM FUNDAMENTALEM*; definiverat, ea quæ ad socialitatem pertinent esse media *præcepta*; commoda inde nascitura esse finem, idque demonstrari non ex DEO sed ex suis quatuor cardinibus: nunc subito evertit omnia à se dicta, asserens hæc tantum esse dictamina quædam *non leges*, neque *VIM LEGUM* habere ex illis quæ ante docuerat, sed ex DEI ordinatione. Antea isthæc erant leges, & *ultima* ratio juste agendi, nunc subito eadem ipsa non sunt amplius ultima ratio agendi, nec sunt amplius leges, sed fiunt denique leges per voluntatem DEI.

Lex & obligatio ab eodem sunt. 4. Nec purgat ipsum cavillus. Hæc quidem lex sunt, sed vim obligandi demum accipiunt à DEO. Nam quid est hoc? Lex sunt isthæc abstrahendo à voluntate DEI, sed vim à DEO accipiunt: Ergo aliunde lex oritur naturæ, aliunde ei accedit efficacia? Sicut si dicerem, homines orti sunt ex sese vel aliunde demum, sed vires iis attribuit denique DEUS. Hoc affine est fœdo errori illorum hæreticorum, qui DEum alium Bonum alium justum faciebant, quorum Bonus hominem produceret, Justus producto leges scriberet. Vid. Cap. XI. Them. XIX.

5. Quapropter quidquid contra Grotium pugnare videtur Puffendorffius, Male pugnat in Grotium. umbratile est. Grotius per hypothesin vel suppositionem aliquam (qualis assumi potest etiam ea, quam quis falsi convicit) autumaverat: etiamsi *per impossibile* fingeretur, non dari DEum moderatorem, tamen *ALIQUEM LOCUM* futurum Juri naturali. Puffendorffius contra hoc cristas erigit, pejora ipse faciens. Nam Grotius professus est, *fictione* opus esse ad hoc: Puffendorffius ait, abstrahendum; & cum recitat legem ex ratione naturali à se deprehensam, affirmat positive, hanc rationem esse *ultimam*; cum tamen hæc ipsius ultima ratio DEum plane non contingat: igitur non *fingit*, sed *affirmat*, ultimam vivendi rationem esse societatem humanam ad commoda hujus vitæ terminatam. Deinde Grotius *fictione* facta nihil aliud *autumat*, quam *aliquem adhuc locum* esse *posse* Juri naturali: sic enim ipse Puffendorffius Grotii sententiam exponit §. 19. At Puffendorffius non per fictionem, non per autumationem, sed per asseverationem decernit tam jus naturæ, quam ejus media ac fines ex meris principiis ad DEum nullo modo spectantibus seu relatis; & ea, quæ statuit, affirmat esse *ultimam* rationem actionum *justarum naturalium*. Hoc autem, ni fallor, plus est, quam fingere aliquid per impossibile, & ex hac ipsa fictione nonnisi parvum aliquem locum conclusioni suæ facere.

6. Quod, ut tangi manu possit, similis quodam explicandum est. Sint homines duo: alter sic ait, tametsi fingam ostenditur exemplo per impossibile non existere fontem, neque mare; nihilominus autumo fluxum amnis habere aliquem locum aut saltem eum aliquo modo cognosci posse ex medio, seu ripæ atque undæ inter se comparatione: Alter autem adseverat, ripæ atque undæ comparationem esse ultimam rationem fluminis, ex eaque pendere totam fluminis naturam: deinde tamen repente incipiat aliquid de fonte recitare, de mari autem omnino nihil sed tantum iterum de ripis. Quæro quis eorum vero propior est? aut quis naturam fluminis saltem vero similius explicavit? Præcipue si hic posterior antea adfirmaverit, finem fluminis

minis atque curſus Rheni v. g. eſſe, ut Moguntiam tendat. Ita prorſus Puffendorffius totum juris naturæ flumen primus ac ſolus promittens, aſſidue non niſi in parte riparum verſatur, cumque illud indagare ſe dicit ea via, qua nulla ſit propior, & accuratiore contemplatione, tamen neque fontem ad hanc indagationem neceſſarium vidit neque mare: ſed omnibus jam conſtitutis & flumine fluxuque integro adornato, repente incipit loqui de fonte, atque dicere, *vim fluminis* nullam dari, niſi præſuppoſito ſaltem fonte.

Puffendorf. probaturus, vim obligandi à DEo eſſe,

7. Equidem Puffendorffius, ſpeciem præbere vult etiam ſerio de DEO loquentis; idcirco §. 20. accingit ſe ut oſtendat, quomodo cognoſci poſſit, vim obligationis ac legis naturalis nonniſi ex DEO manare: ait enim, hoc lumine rationis demonſtrari poſſe. Argumentum ejus hoc eſt. DEus naturam rerum & hominis ita formavit, ut homo nequeat ſervari ſine ſocietate: Ergo intelligitur, DEum voluiſſe, ut homo actiones ſuas huic indoli, quam humanæ naturæ præ brutis aſſignavit, attemperet. Atqui hic finis obtineri nequit, niſi obſervata lege naturali: ergo obligatio legis naturalis venit à DEO.

Primam ex ſuis propoſitionibus probat his verbis: *Ea de cauſa DEus homini indidit animum notionum ſocialitati inſervientium capacem; easque notiones per motum rerum naturalium, ab ipſo tanquam primo motore profectum, animis infinuat, eorumque neceſſariam connexionem ac veritatem perſpicue repræſentat.* Per has autem notiones Puffendorffius haud dubie intelligit quatuor ſuas ſcorteas rotas, appetitum nocendi, amorem proprium &c.

miſerabiliter ratiocinatur,

8. Nemo logices vel parum gnarus non intelligit, miſerabilem eſſe hunc Puffendorffii diſcurſum, in coque nihil plane divinum, præter nomen demonſtrari. Si enim volet demonſtrare, vim legis à DEO eſſe, debet oſtendere media per quæ homo refertur & nectitur eſſentialiter ad DEum. At nunc nihil aliud recantat quam antiquam fabulam ſocialitatis, quæ ex amore ſui, cupidineque nocendi demonſtrata ſit. DEum autem velle legem qualemcumque obſervari; DEum indidiſſe has rationes; DEI finem hunc eſſe; connecti nos per iſta ad DEum ac referri, ne ſyllabâ quidem probat, at id unice erat probandum. Certe cum *primum motorem* nominat, id eum ſerio de DEO cogitaſſe non magis probat, quam Ariſtotelem, qui poſt multa de primo motore diſputata adhuc ab Atheiſmo non eſt abſolutus. vel ſaltem à ſuſpicione non immunis. Verum ego rurſus, ut ſæpius ante hac, profiteor, me id criminis ipſi Puffendorffio imponere nolle. Quin hoc tantum ajo, argumentis eum ac fundamentis juris naturæ nimium profanis & fallacibus uti, ac talibus, quæ animum ad DEum nequaquam ducant, quod tamen, noſtra ſententia, finis eſt juris naturæ. Imo ſiquis vel incautus, vel animo nonnihil pravo acceſſerit, facillime ſeduci poſſe in naturaliſmum, Deiſmum, Indifferentiſmum, &c. ita ut ad externam tantum ſocietatis ſpeciem totam vitam ſuam componat.

& nulla probanda probat

Facile ſeduci incautos ad Atheiſmum &c.

Puffendorffius Jure naturæ ſcribendo longe impar fuit.

9. Quod igitur initio poteram Puffendorffio cum Cicerone dicere: id nunc pro coronide dicam. *Nunc videamus quaſo, de ſummo bono, quod continet philoſophiam* (ajo ego, quod continet jus naturæ) *ecquid tandem attulerit, quamobrem ab inventoribus tanquam à parentibus diſſentiret?* Lib. IV. de Finibus Cap. VI. Ego certe id confeciſſe me ſpero, Puffendorffium, cui de reliqua doctrina nihil detractum volo, juri tamen naturæ ſcribendo longe imparem fuiſſe; id quod Gundlingius, Heineccius, aliique ante me agnoverunt ipſi.

)o(

CAPUT XIV.

Jus Naturæ à Puffendorffio & Heineccio descriptum, non esse Jus Naturæ promissum sed particulare Juris civilis, ornatum aliquot spoliis Ethicæ ac Theologiæ moralis.

Puffendorffius profitetur scribere Jus Naturæ puræ, imaginariæ.

Them. I. Jus naturæ vel est Naturæ *puræ*, vel *hypotheticæ*. Vid. Cap. I. Them. III. & Cap. II. Them. XXII. Puffendorffius profitetur scribere illud prius.

Lib. I. Cap. I §. 11. pronuntiat de se in hunc modum: *Nos, qui heic illa duntaxat hominis officia tradimus, quorum necessitas ex lumine rationis colligi potest, nequaquam pertendimus, ejusmodi statum hominum unquam extitisse, aut jam esse posse, aut debere, in quo SOLÆ ISTÆ obligationes in eundem caderent.* Igitur suum jus non scripsit vel scribere saltem professus est, pro natura in hypothesi, seu per adventitium statum alterata, sed pro natura ab omni hypothesi abstracta: qualis natura hominis esset etiamsi conciperetur solus, aut in luna positus, aut in spatiis forte imaginariis. Et scribit officia pro illo statu hominum, de quo non possit dici, eum unquam extitisse, aut jam esse posse aut debere consequenter scribit pro statu naturæ puræ, qualis jam esse non potest.

Executum est contrarium.

Them. II. Huic vero promisso neutiquam inhæsit Puffendorffius, sed principia plane contraria & hypothetico tantum statui convenientia posuit.

Socialitas convenit statui non puro, sed tantum hypothetico.

1. Posuit enim socialitatem tanquam fontem *omnium Officiorum*, in quibus latissime deinde versatur iste scriptor. At Socialitas ejusque officia non conveniunt statui puro naturæ sed adventitio seu hypothetico. Igitur Puffendorffius posuit principia & hinc fluentia officia non convenientia promisso statui puro.

2. In prima harum propositionum, sive *Majore*, quam dialectici vocant, tota intentio, totus labor Puffendorffianorum scriptorum desudat.

quæcunque hypothesis de ortu hominum concipiatur.

3. Altera propositio seu *Minor* sic ostenditur. Ex lumine naturæ solius possunt tria initia hominum concipi. Vel enim unus homo à causa prima positus est in mundum & in statum suum naturalem: ex quo homine deinde fœmina sit ab eadem causa prima producta, & sic porro ceteri homines.

Vel vir seorsim ex aliqua materia factus est, & mulier seorsim ex aliqua quacunque materia.

Vel, quod fere idem est, eodem tempore ac loco, aut locis temporibusque diversis DEus condidit plures viros & plures fœminas, ex quibus reliquum genus propagatum.

4. In omnibus istis casibus homines ita conditi, singuli sunt in statu puro naturæ: inter ipsos est similitudo seu identitas naturæ, at societas inter ipsos nulla est. Quod enim tempore simul existant, non facit societatem; sicut Puffendorffius & Magnus Mogor Oranchzebius non fuere in societate, quamquam tempore eodem viverent.

5. Quod loco concipiantur conjuncti, non magis eos socios facit, nisi alia accedant facta.

6. Quodsi factum unum aut plura accedant, e. g. pactum, consensus & determinatio quorundam officiorum, antea non debitorum, jam non est status purus, sed adventitius.

7. Ergo omnis status socialis est status hypotheticus. Probata est igitur illa propositio nostra secunda.

Omnis status socialis est hypotheticus.

Objectio de statu connubiali.

8. Neque potest objici, primum statum adventitium, nempe connubialem, non esse proprie adventitium, nec facto humano constitutum, sed ipsa pura natura præceptum, & homines illos ipso instinctu naturæ ad hunc *obligatos* fuisse. Nam qui hoc ajunt, in duo absurda videntur incidere. 1. Si iste instinctus est lex naturæ, moralis, justum faciens revera etiam animantes feræ sunt naturaliter justæ, quæ hunc instinctum exsequuntur. 2. Si ad connubium non fuit opus consensu & pacto aliquo, sequi videtur, primos viros jure potuisse cogere fœminas ad connubium, ac vicissim à fœminis cogi. Deinde qua ratione demonstrabit Puffendorffius, ad essentiam hominis pertinere conjunctionem maris & fœminæ? aut propagationem necessario per hanc conjunctionem ab initio fuisse faciendam? Potuere multis aliis modis propagari: & fallitur Gundlingius, dum ait, indecens futurum,

Solvitur.

turum, ut pater prolem in brachio aut fœmore aut dorso natam circumgestaret, sicut arbor gestat sua prima.

Alia objectio

9. Neque rite objicitur, homines istos undecunque primos potuisse ac debuisse ex contemplatione naturæ suæ inter se similis, agnoscere, impossibile esse ut ipsi se servent, nisi societatem inter se & societatis varia officia colant: adeoque societatem esse naturæ humanæ cognatum ac proprium principium. Nam præterquam quod hæc omnia gratis asserunt, potest *ea impossibilitas* omnino negari, cum nulla contradictio possit ostendi. Deinde Principium *intrinsecum* debet maxime conforme esse naturæ humanæ in eo, in quo ea maxime differt à brutis: sed in conjunctionem maris & fœminæ, in defensione etiam mutua contra vim, & in aliis id genus officiis societatis externis homo non maxime differt à brutis; imo potius differt in internis. Ergo societas ista Puffendorffiana non efficit naturam puram, neque adeo convenit ei statui: estque principium juris adventitii potius & civilis, quam naturalis. Quod autem *deriventur* hæc officia à jure naturæ, id non facit ut jus sociale sit jus naturæ *puræ*. Omne enim jus non formaliter revelatum debet à jure naturæ *derivari*, omnesque leges etiam minimæ societatis. Quodsi ergo ista derivatio faceret, ut lex aliqua sit pure naturalis, omnes leges Romanæ, Germanæ, Sinicæ erunt lex puræ naturæ. Quæ sunt à disciplina & logica aliena. Quapropter si Puffendorffius putavit, in eo se descripsisse Jus puræ naturæ, quia omnia à se prodita officia possint derivari ex jure naturæ, deceptus est. Leges enim Romanæ, Germanicæ, Japonicæ etiam ipsæ derivatæ sunt ex jure naturæ; nec tamen eas Puffendorffius admittit inter jura naturæ, imo excludit, æque ac Christianas.

Derivatio à Jure naturæ convenit statui hypothetico.

Them. II. In statu adventitio seu hypothetico & artificiali duo possunt considerari. (1. Officia quæ restant ex statu puro naturæ. (2. Officia nova quæ statui puro ex facto proprie vel alieno accesserunt. De illis prioribus vix pauca exposuit Puffendorffius: totus versatur in posterioribus. Igitur totus ejus labor paucis exceptis versatur in jure civili utcunque imperfecte tradendo.

Status hypotheticus duo habet genera officiorum, naturalia & nova.

Puffendorffius posteriora tractavit

contra promissa.

1. Manifestum est autem ex ipsius Puffendorffii verbis priore Themate allatis, ipsum longe ab his diversa promisisse: nempe ea *tantum* officia, quæ necessaria ex lumine rationis colligi possunt. Nunc autem persequi eum officia, quæ non ex rationis lumine necessaria colligantur sed ex consensu & artificio hominum, quamvis supposita ratione seu natura humana; quod aliunde planum est supponi, debere, si consensus ille sit hominum non jumentorum.

2. Quo enim syllogismo persuasisset homini uni ex illis primis, necessarium esse connubium, necessarium mercari, emere domos, navigare, servire, regnare, militare, & cetera, in quibus tres partes libri Puffendorffiani absolvuntur?

Them. IV. Ex ipso Puffendorffio & ex Gundlingio probari potest, ipsum non docere Jus naturæ puræ sed civile, seu artefactum.

Puffendorffius ipse fatetur,

1. Puffendorffius postquam duos libros & tria capita libri tertii scripsisset, caput quartum sic incipit: *Quæ hactenus exposita sunt officia, ex communi illa cognitione, quam natura inter omnes homines constituit, invicem debentur, licet NULLUS INTER IPSOS ACTUS ANTECESSERIT. Enimvero solo isthoc ambitu circumscribere officia, quæ inter homines mutuo sunt exercenda, parum est. Nam neque quibusvis ea est ingenii bonitas, ut omnia, quibus aliis prodesse queunt, EX SOLA HUMANITATE ET CARITATE velint præstare, citra exploratam spem* pars *recipiendi &c. Rationi sane convenit, ut, quæ actiones per priores obligationes nondum sunt occupatæ, addicantur iis, qui per PACTA prius jus ad eas sibi quæsiverunt. Igitur ut mutua inter homines officia, qui fructus est socialitatis, EO CREBRIUS & ad certas VELUT regulas exerceantur, necessum fuit, homines ipsos inter se convenire super ejusmodi rebus invicem præstandis, quæ EX SOLA HUMANITATIS LEGE semper certo sibi polliceri quis non poterat. Adeoque in antecessum determinandum fuit, quid ulteri quis præstare, quidque ab eodem iterum exspectare suoque jure exigere deberet. Ex quibus intelligitur, QUOMODO OFFICIA HUMANITATIS SEU CARITATIS DIFFERANT AB ILLIS, QUÆ EX JURE PROPRIE DICTO exiguntur, QUÆQUE ADEO JUSTITIA STRICTA DIRIGIT. Ista quippe* * non

se partim officia humanitatis, partim Jus conventionale tractare.

* Nempe officia caritatis.

non ex pactis expressis aut implicitis debentur, sed ex sola obligatione PER IPSAM NATURAM quibusvis hominibus injuncta: sed quæ alteri ex pactis & conventionibus debeo, illa ideo debeo quia NOVUM sibi JUS iste adversus me ex proprio CONSENSU quæsivit &c.

Non ergo Jus naturæ puræ

2. Habemus ergo duas periodos, vel quasi epochas juris naturæ Puffendorffiani ab ipsomet auctore designatas. Ea Puffendorffiana, quæ usque ad caput IV. libri III. effusa sunt, debita *charitatis* & *humanitatis*, non juris proprie dicti, sed *decori*, & *honesti*: Quæ vero ex illo capite ad finem sex fere libris exponuntur, illa denique propriam juris obligationem habent: non tamen Juris naturæ, sed adventitii & *conventionalis*, adeoque civilis: nempe quæ in varii generis pacto stipulato constituuntur, & in quibus totum jus civile consistit, seu artefactum. Itaque duo Libri Puffendorffii continent Decorum, Honestum, & charitatem, non justitiam: reliqui sex libri continent justitiam, sed particularem & *civilem* tantum. Atque hæc ex ipsius Puffendorffii confessione & descriptione. Ubi ergo, in quo capite aut libro est illud Famosum *Jus naturæ Puffendorffianum*; quod tam necessario fuit à Puffendorffio de novo elaborandum etiam post Grotium? Ego certe in toto libro nullibi invenio: nec ipse Puffendorffius invenire hoc in suo libro potuit.

Vane se excusat.

3. Equidem subolfecit Puffendorffico, hæc sibi exprobatum iri, quo ergo locum suum utcumque tueretur, gladium sibi de priore plumbo fabrefecit, dicens: *Etsi autem, quæ & qualia pacta à singulis hominibus ineantur, in cujusvis sit arbitrio, ut tamen aliqua inter homines existant in genere & indefinite, hactenus natura præcepit, quatenus sine illis socialitas & pax inter homines servari nequit.* Quam versatile hoc sit telum, jam ante ostendimus, Redit Puffendorffius in circulum, ac demonstrationem ducit in id, quod est in controversia: nempe an socialitas eaque talibus pactis formata & artefacta sit præceptorum naturalium principium & fundamentum?

Fefellit etiam promissum in Jure naturæ Scientificum methodum.

4. Aliis quoque ab instituto ac promissis declinat. Promiserat enim jura naturæ talia, quæ in formam disciplinæ ab ipsomet redacta fuit, & quidem ab ipso tanquam primo cui hoc in orbe terrarum post homines natos contigerit, cum Natura humana ante ipsum ista re ad socialitatem jure naturæ necessaria caruerit, calamitate non satis deploranda. Cum ergo reliquorum conatus disciplinam nullam oleant, sed sint labores asinini, ita ut qui unum horum nugatorum noverit, omnes noverit; necesse est, apud Puffendorffium omnia demonstrative cohære, nihil extra orbitam reperiri, præcipue autem nihil secum pugnans. Liceat ergo ex Puffendorffio quærere: num pacta illa & officia, quæ ipse à libro suo tertio usque ad octavum diffuse exposuit, sint officia Juris naturæ illius, quod ipse sibi scribendum proposuit? an vero sint officia juris naturæ alterius cujuscunque, quod ipsi propositum non erat; seu civile illud dicas, seu hypotheticum aliquod, seu absque nomine dimittas?

5. Si responderit quisquam Puffendorffianorum, hunc Patriarcham in illis quinque libris docuisse jus naturæ tale, quale docendum sibi sumpsit; fateor, me hanc pulcram disciplinam non capere. In ipso enim ingressu operis sui, Lib. I. Capite I. §. 11. edixerat, quo tenderet; nempe se *hic EA DUNTAXAT OFFCIA hominis tradere, quorum necessitas ex lumine rationis colligi potest, nequaquam* autem *pertendere, ejusmodi statum hominum unquam extitisse, aut jam esse POSSE aut debere, in quo SOLÆ ISTÆ OBLIGATIONES in eundem caderent.* Haud dubie omnia ab ipso describenda hominis officia pertinent ad talem statum, qui *nunquam* extitit, neque nunc *potest* extare neque *debet* extare: In statibus autem existentibus sunt officia contractuum & alia ab ipso per libros quinque vel sex *descripta*: ergo officia ab ipso *descripta* non possunt esse eadem cum officiis ab ipso describendis sive, quod idem est, alia officia proposuit sibi describere, alia revera descripsit: *Amphora cœpit institui, vertente rota cur urceus erit?* Horat. Art. Poët. Hoc autem majus peccatum ullum committi posse à scriptore nego, in vera & methodica disciplina, quam ut à scopo proposito penitus aberret in *adversum.*

6. Quodsi Puffendorffianus aliquis contendat, Puffendorffium sive in prioribus, sive in posterioribus libris, sive in omnibus libris descripsisse officia ad statum naturæ purum, non adventitium vel hypotheticum pertinentia; ego quidem rursus huic demonstrativæ disciplinæ capiendæ me imparem profiteor. Paucis enim officiis propositis, iisque non juris sed honestatis tantum, initio capitis IV. libri tertii incipit docere sic: *Ut mutua inter homines officia, qui fructus est socialitatis, eo crebrius,*

brius, & ad CERTAS VELUT REGULAS exerceantur, NECESSUM FUIT, homines ipsos inter se convenire &c. Distinguit deinde inter obligationes sola ratione deprehendendas, seu factas ab ipsa natura; & inter alias ortas ex facto hominum accedente, *JUS NOVUM* tribuente, sive per pacta constituto. Has autem obligationes *novas* pactis & *factis* hominum ortas describit sex libris. Igitur ex ipsius doctrina ac principiis liquet, ipsum descripsisse *officia nova hypothetici status ex hominum facto orti non puri.* Hæc autem, quantum ego perspicio, sibi contraria sunt. Puffendorffius scripsit in toto libro officia pro statu puro non pro hypothetico & Puffendorffius descripsit officia pro statu hypothetico, non pro puro: idque saltem per duas tertias operis sui partes, imo plures.

Imperitia Puffendorffi.

7. Quod si vacaret illud capitis quarti initium presso vestigio examinare, facile esset ostendere, nullum prope in illo verbum esse, quod cum reliquis cohæreat, quod non falsum sit, non ambiguum & versatille, non falso supposito nixum, aut alias sanæ methodo ac rationi adversum. Neve ea comminisci tantum sine causa insimules, consideret aliquis voculas illas paucas: Pacta necessaria fuisse ad *EO CREBRIUS* exercenda officia charitatis. Hoc autem stricte sumptum significat, pacta necessaria fuisse non simpliciter, sed *ad melius esse*, ut loquuntur doctores; Puffendorffius autem alias dicit pacta necessaria fuisse ex obligatione legis naturalis, quam omnium *strictissimam*, non tantum ad melius esse, ipse agnoscit.

8. Eodem spectat, quod aiat, pacta necessaria fuisse ad *OFFICIA CARITATIS* seu humanitatis crebrius exercenda: & tamen ait, per pacta demum introductum fuisse *jus novum* proprie dictum: ante pacta autem non fuit nisi charitas, & naturalis obligatio: igitur ante ea non fuit jus proprie dictum: igitur jus naturæ, quod certe ante pacta fuit, non fuit jus proprie dictum.

9. Nec multum abludit illud, quod per pacta ait hoc tantum effectum esse, ut per *certas VELUT regulas* homines exerceantur. Tam versatili modo non loquerentur doctores nostri, ut pacta dicerent *velut regulas*, *Quasi regulas*. Sed piget immorari. Illud ubique fere elucet, Puffendorffium versatilia loqui, ut facile in omnem partem sua interpretari posset, & si quis eum premeret, hunc convitiorum plaustris onustum dimitteret, fretus interim tutela potentum, quibus omnia concessit, tanquam jure naturæ debita.

Gundlingii promissa in jure naturæ. Docet Puffendorffium confundere naturalia civilibus.

10. *Gundlingius* Discours über das Natur- und Völcker-Recht. Discursu præliminari §. 1. ait: se in suo Jure naturæ tria observare. 1. Quid ratio dictet, sine respectu ad imperium? 2. Quid in statu Imperii observandum? 3. Quid illa præcepta rationis inter gentes operentur? *Ante hac omnia confusa fuerunt. Et si Grotium ac Puffendorffium spectamus, illi JAM CIVILIA, jam jus Naturæ, jam Jus gentium exponunt. Eam ob causam mihi Puffendorffius, quoties eum pro suggestu explicavi, fastidio fuit, quod homines conturbet. Quippe me ipsum initio conturbavit.* Quamquam autem Gundlingius non definiat, quanta pars operis Puffendorffiani in civilibus versetur, id tamen cuilibet juris civilis vel parum perito non potest esse ignotum, duas esse saltem tertias partes. Ceterum quid de Puffendorffio ipse judicet, liquet ex ejus Discursu præliminari über das Natur- und Völcker-Recht. *Puffendorffius quæsivit, librum suum methodo magis scholastica instruere.* Quod nostri scholastici vix agnoscent. Deinde dicit: *Puffendorffii stylus non omnino purus est, sed neque omnino barbarus, sed medius inter barbarum & purum. Qui vero linguæ non omnino potens est, cogitata sua sæpe nescit rite exprimere. Id evenit Puffendorffio, quod & Barbeyracus demonstravit.*

Ostenditur, Puffendorffium nihil tradidisse de Jure naturæ.

Them. V. Puffendorffius fere duos libros consumpsit, ex illis octo, in altercationibus maxime metaphysicis & ex toto opere sive ex *septuaginta quatuor* non nisi *sex* capita impendit in officia caritatis seu humanitatis describenda; adeoque fere nihil in officia juris naturæ proprie dicti, secundum ipsum. De origine & varietate entium moralium cap. I. Libri I. De certitudine disciplinarum moralium Cap. II. De intellectu hominis prout concurrit ad actus morales Cap. III. ubi jejune ac confuse de conscientia disserit. De voluntate hominis, prout concurrit ad actus morales Cap. IV. ubi paucissima eorum attingit, eaque perturbat, quæ à nostris doctoribus amplissime ac distinctissime, ac quod est summum, secure pertractata sunt. De Actionibus moralibus in genere &c. & de Imputatione Cap. V. in quo omnia ad hæresin ordinantur, & ad gratiam divinam, & Justificationis opus velut juris naturæ contrarium exsufflandum. De Norma actionum moralium, seu de lege in genere Cap. VI. Ubi rursus de Lege te-

nuia, confusa, versatiliaque docet, quæ à majoribus accepta multo pejora reddidit. De actionum moralium qualitate Cap. VII. Ubi de bonitate ac malitia, de justitia ac injustitia tractat, nulla parte similia iis, quæ majores docuerant. De Actionum moralium Quantitate Cap. VIII. & Cap. IX. iterum de Imputatione: quæ ad hæresin spectant. Et hactenus Jus naturæ non, sed juris naturæ quædam præambula statuit.

2. Libro deinde II. pergit in præambulis. Capite I. explicat, Hominis naturæ non congruere ut vivat exlex. Cap. II. de statu hominum naturali differit. Caput tertium impendit in inquirendum quæ denique sit lex & principium juris naturæ; cujus magnam partem superioribus depexam dedimus. Denique vero hujus libri tertii residua tria capita, & libri sequentis quarti capita tria priora impendit in designanda officia juris naturæ, vel, ut alibi vocat, in officia *humanitatis* seu caritatis.

3. Cetera omnia, quæ de Contractibus, dominio, pretiis, connubiis, Jure patrio, imperio, magistratibus &c. confuse prodit, nullus est fere Juris Consultorum, qui ea non accuratius expendat: nullus Theologorum qui non intimius perscrutetur. Quæ si vellem singula hic ante oculos exponere, duplex mihi volumen exscribendum superesset: nempe unum Puffendorffii, alterum alicujus Juris civilis consulti, aut etiam Theologi, Puffendorffiano comparatum. Sed quid necesse, scripta rescribere? Legat qui volet Puffendorffium juris civilis & Theologiæ jam antea gnarus, & fatebitur (præter forte Poëtarum ac Philosophorum dicta) nihil fere se ex Puffendorffio addiscere, quod non distinctius antea sciverit. Contra legat aliquis solius Puffendorffii gnarus Jurisconsultos & Theologos, mirabitur, ita spondeo, quanto in labyrintho ante circum palpaverit: præcipue si Theologorum nostrorum ac ICtorum principes consuluerit. Non enim inficiamur, inter hos alium alio esse præstantiorem aut copiosiorem aut clariorem aut profundiorem.

Heineccius Jus hypotheticum, Civile tradit, non naturæ purum.

Them. VI. HEINECCIUS in multis quidem multo modestior, in ceteris tamen æque ac Puffendorffius deficit, & jus plerumque civile, hypotheticum ac artificio seu ex facto hominis ortum docet ex *quindecim* suis capitulis non nisi *quatuor* impendens in officia talia, quæ ne quidem ipsa sint officia juris, sed potissimum Charitatis, honestatis, decori. In ceteris pauca tantum eorum tenuiter & per meras plerumque assertiones tradit, quæ à nostris amplissime deducta, excussa, & confirmata Dudum fuerunt, & hodiedum in *omnibus scholis* docentur.

1. Heineccius duos facit libros ex libello suo. Imus dicitur *de Jure Naturæ*. Secundus *de Jure Gentium*.

2. Liber Prior continet capitula *Quindecim*. Ex quibus priora *quatuor* versantur in præparanda, ut ait, Juris naturæ disciplina: nempe de nomine &c. Juris naturæ; de Actibus humanis; de Conscientia; De Ignorantia vincibili, invincibili; De Spontaneo, libero &c. Distinguit Principium Juris naturæ à norma actionum humanarum. Agit de Justitia DEI & hominis. Facit amoris duos gradus Justitiam & humanitatem: & de amore concupiscentiæ ac benevolentiæ quædam differit. De Imputatione denique, culpa, foro fori & foro poli. De legis interpretatione, ignorantia, vi, metu. Quæ qui cum tractatibus & voluminibus Nostrorum tam Theologorum quam Jurisconsultorum contulerit, exsanguia & paupertate plena deprehendet.

3. *Capitulum quintum* impendit officiis erga DEUM, agens de ejus honore, superstitione &c. Et hic dici potest, ipsum Incipere Jus naturæ tractare. *Capitulum Sextum* pergit in jure naturæ agens de officiis hominis erga se. De autochiria, cultu ingenii, corporis, famæ &c. *Capitulo Septimo* pergit in jure naturæ, explicans officia hominis erga alios absoluta & perfecta: & de jure in vitam alterius, De moderamine inculpatæ tutelæ De læsione aliorum in bonis animæ, corporis, famæ. De Mendacio, jure jurando. De restitutione. *Capite Octavo* tractat aliquantum de officiis imperfectis quæ vocat, nempe de beneficentia, gratitudine.

4. Atque hic finitur Jus naturæ quod Ipse putat esse hactenus purum, atque ab hypothesi liberum. Ut adeo subducto calculo ex omnibus quindecim capitulis primi libri ne tertia quidem pars impensa fuerit ab Heineccio in jus naturæ purum. Reliqua undecim capita aut prolegomena sunt, aut jus hypotheticum seu pactitium & civile aut quasi civile, certe humanum, loquuntur. Totus autem liber secundus jura gentium adumbrat.

Jus naturæ Heineccianum non est naturæ purum sed pactitium.

5. Nam *capite IX.* Libri primi Incipit agere de officiis erga alios hypotheticis; ubi de Dominio, proprietate, possessione: De booorum divisione: De modis acquirendi dominium, ut inventione, alluvione &c. *Cap. X.* De deriva-

Ulterius probatur.

rivativis dominii acquiſitionibus, de alienationibus &c. de Pignore, hypotheca. *Cap. XI.* De Hereditatibus, pactis ſucceſſoriis. *Cap. XII.* De juribus & officiis, quæ ex dominio oriuntur: De rei vindicatione: de fructibus extantibus, conſumptis; de bona vel mala fide &c. De furto, fraudatione, reſtitutione. *Cap. XIII.* De rerum in dominio conſtitutarum comercio. De Contractibus. De Pretiis rerum. De pecunia. De permutatione. De contractibus innominatis. De commodato, depoſito, mandato, negotiorum geſtione. De emptione, locatione &c. Uſura, pignore, hypotheca, pacto antichretico, de Societate. *Cap. XIV.* De Pactis expreſſis & tacitis. Conſenſu, Conditione, ex die & in diem. *Cap. XV.* De ſolutione contractuum & pactorum.

Them. VII. Grotius quoque non ſcripſit Jus Naturæ; quamquam ſi hoc ſcribere voluiſſet, multo ad hoc aptior erat Puffendorffio Philoſophiæ experte.

1. Id probatione non indiget. Inſcripſit enim librum ſuum *de Jure belli & pacis*, & principibus fere ſuggeſſit, quid facto iis ſit opus. De Ingenio autem deque eruditione & Philoſophia Grotii, quantum ea ſuperior Puffendorffii loquacitati fuerit, nulli dubium eſſe poteſt, qui utroſque legerit.

2. Etiam Gundlingius de Grotio agnoſcit, ipſum Jus gentium & publicum univerſale tantum ſcripſiſſe, & initio quædam de Jure naturæ Generalia addidiſſe. Ut aut fallatur Puffendorffius in præfatione dicens, Grotium primum fuiſſe, qui Jus naturæ in formam diſciplinæ redegerit: aut fallatur Gundlingus, dicens, Grotii librum non habere ſyſtema, ſed congeſtum methodo arbitraria. Diſcurſu Prælim: über das Natur- und Völcker-Recht.

CAPUT XV.

Grotium, Puffendorffium ac cæteros tales perperam dici primos auctores Diſciplinæ Juris Naturæ, nec adfuiſſe ſanam rationem à vetuſtate recedendi, nec modo eſſe ad quidquam utiles,

Dicentes, ante Grotium ignoratum eſſe Jus naturæ,

Th. I. PLerique omnes Juris naturæ ab ipſis ſic dicti Scriptores fecerunt aut inerudite, aut maligne, aut impudenter, quoties jactarunt Jus naturæ ante Grotium fuiſſe in orbe terrarum incognitum, & præcipue Catholicos omnes doctores illius juris ſemper fuiſſe & in hunc diem eſſe rudes.

faciunt inerudite,

1. *Inerudite* fecerunt: nam ſi vel duos tresque ex ſolis caſuiſtis, & ex Juriſconſultis attente legiſſent, omnia illa, quæ à ſe dicunt de novo inventa eſſe, reperiſſent uberrime tractata, perque multas rationes & argumentationes pulchertime ſtabilita. Qui ex lectoribus meis (ſimodo legi à quoquam hæc mea merebuntur) Jurium civilium ac Theologiæ ſaltem moralis periti ſunt, illi veriſſima agnoſcere debent ea quæ jam dixi. Qui vero illis imbuti non fuerunt, aut quorum è memoria hæc forte rurſus exciderunt, jubeant quæſo ſibi prælegi titulos ſaltem ex corpore Juris civilis: aut alicujus Juriſconſulti indicem, aut aliam comparationem faciant, quà ſuis ipſi oculis cernant, & videant nudam eſſe paupertatem, quidqui heterodoxi Naturaliſtæ ſcripſerunt, ſi cum noſtro quolibet uno ſaltem caſu iſta conferantur.

fecerunt maligne,

2. *Maligne* fecerunt illi, qui anteriorum doctorum libros cognitos habuerunt, & tamen aliis hominibus conantur perſuadere, in anteriorum libris jus naturæ non contineri. Sic qui quærenti mihi, num in hac domo habitet judex, reſpondet: non habitare: imperitus eſt, ſi reſpondet, cum ipſe neſciat: aut, cum ſciat habitare, eſt malignus, qui neget.

& impudenter,

3. *Impudenter* fecerunt; ſeu legerint noſtros libros, ſeu non legerint; quia ſperârunt, ſe hominibus oculos eruere poſſe ne cernant; aut nebulam facere, ne apertis etiam oculis videant; aut denique ſtolidos præ ſe omnes habebant & inertes, qui in verum nunquam eſſent inquiſituri.

neque ſe excuſant per methodum meliorem.

4. Neque ullum eſt effugium, ſi ita ſeſe purgent: Saltem methodo nova conſcripſimus jura naturæ, &, quæ apud alios ſparſa erant, in unum redegimus. Quippe ℞. (1. Nova methodus non facit novam ſcientiam. Jus civile Romanum alii per commentaria ad ſingulas leges ediderunt: alii per cauſas: Heineccius nuper per conciſos paragraphos & naturali ordine ſæpe in præpoſterum mutato. Num igitur Lauterbachius, num Heineccius inventores ſunt Juris Romani, & ante hos ignoratum fuit in orbe Jus Romanum? ſicut iſti crepant, ante Grotium, & maxime Puffendorffium ignoratum fuiſſe jus naturæ? ℞. (2. Qualis fuerit anteceſſorum inde à Grotio uſque ad Heineccium

cium methodus, quam ſolide, dilucide, certe ac ſecure tractaverint jus naturæ, ſuprà pluribus oſtendimus, non ex noſtra, ſed ex ſua ipſorum ſententia Themate XIV. Cap. VII. nempe, *nulla habuerunt aut incerta principia, omnia confuderunt, naturalia civilibus, omnia tenebris velut data operâ involverunt, ita ut ne refingi quidem & emendari aut ſanari eorum libri poſſent, ſed neceſſe omnino fuerit, illis plane dimiſſis omnino novos juris naturæ libros nunc demum ſcribi.* Hæc omnia citato mox loco comprobata dedimus, & alibi ſæpius in noſtro hoc libro. Cap. VIII. Them. XIII. & infra hoc Capite Th. XI.

quippe quæ ipſis deeſt.

5. Ad hoc maledicorum genus ſpectat is, qui *BILDERBEKII* ſtatum Imperii Germanici poſterius edidit lingua Germanica, cum in Bibliotheca juris publici Germanici operi præmiſſa ait, *totum literatum mundum obſtupuiſſe, cum catholicorum aliquis auſus eſt Jus naturæ & gentium ſeu publicum univerſale edere.* Is eſt Magnificus P. Franciſcus Schmier ex libero Imperiali monaſterio Ottoburano Rector quondam Univerſitatis Salisburgenſis, Archiepiſcopo ibidem à conſiliis intimis. Verum is vir non Jus naturæ ſcribere inſtituit, ſed jus tale quod publica maxime negotia temperare poſſet, non uni genti peculiariter ex toto congruens, ſed ſaltem per partes, quemadmodum Platonis ac Ciceronis leges à nulla republica totæ fuerunt receptæ, poſſunt tamen multis rebuspublicis ſervire ad ſua negotia ordinanda. Equidem rem egregie præſtitit Magnificus ac doctiſſimus ille vir, ſed ut ſuper eo tanquam Catholico obſtupeſceret mundus, non habuit. Quo ille Bilderbekii editor quid aliud vult, quam hoc ipſo quod aliquis ſit catholicus, ineptum eſſe ad jus naturæ vel univerſale ſcribendum aut cogitandum? Quod idem eſt ac ſi diceret Catholica religio repugnat juri naturæ & univerſali: ſi enim non repugnaret, non redderet homines ineptos ad illa jura. Quæ quidem hominis blasphemia ſtupida etiam eſt. Si enim Catholica religio repugnaret juri naturæ & publico univerſali ſcribendo, repugnaret etiam eidem ſervando. Ergo nulla poſſet reſpublica, aut communio plurium gentium catholicarum conſiſtere, & Catholici omnes ſaltem paulatim deberent in beſtias degenerare. Quo quid ſtupidius poſſet cogitari? Ceterum P. Schmier non fuiſſe propoſitum *Jus Naturæ* abſolutum ſcribere ſed potius *civile univerſale*, quale Plato circiter, hodiernis tamen & maxime Chriſtianatum gentium moribus accommodatum, quod optaverat Leibnitius, manifeſtum eſt; quia pro *Fontibus* ſui Juris adſignat *Jus Naturæ*, & *Jus Canonicum.* Si ipſe voluiſſet Jus naturæ ſcribere, quomodo Jus naturæ diceret eſſe fontem juris naturæ;

An Catholicum ſcribere jus naturæ ſit poſſibile?

Bilderbekii editoris ſtupiditas.

6. Hic autem *VELTHUSIUS* homo obſcurus Batavus à nobis erit nominandus. Præco ille operum ſuorum Tom. II. in præfatione ad Diſſertationem epiſtolicam de Principiis Juſti & Decori poſt pag. 954. cum decreviſſet, Principium Juris naturæ eſſe *Conſervationem ſui*, pergit & ſuſpicatur fore quosdam, qui ipſi objectent; unde evenerit, ut tot antè ſeculis nemini hoc in mentem venerit? His ille aſſumpto magiſtrali ſupercilio medicinam qua à ſtupore ſe reficiant, præbet hanc: *Neminem amplius admiratio detinere poterit, QUOMODO TOT SECULIS ETIAM PRO ERUDITIS HABITIS VERITAS LATERE POTUERIT? Primo ſummam & minime protritam induſtriam ad hoc requiri certum eſt. At quam RARA TALIUM * INGENIORUM COPIA Omni ævo fuit? Deinde ex eorum exiguo numero quam pauci, ** qui litteris ex toto animo ſe addicunt? Et ex iis, qui litteris operantur, quam pauci ***, qui veritatis ſtudio ſeſe applicant? Alii linguarum peritiam quærunt, alii hiſtoriarum cognitionem: pars in lectione Patrum tempus & induſtriam collocant.* Cetera denique garrit Velthuſius, quæ exſcribere prolixius & pudet & pœnitet; quot enim verba tot ineptiæ & gerræ. Hic potius obſtupeſcendum eſt ſi non toti literato mundo, certe literatiſſimæ Europæ, extitiſſe nuper in ipſa hominem novum, obſcurum, ignobilem, qui toti retro Europæ tam craſſam ſocordiam exprobravit, tam pinguis eam Minervæ accuſaverit, ut ne unus quidem per tot ſecula male erudita illud ſaltem principium totius vitæ agendæ ex ratione invenire potuerit, ſine quo tamen invento nec ordo, nec juſtitia nec adeo vita ulla eſſe humana in toto mundo potuit, ut nemo cognoverit, *Conſervationem ſui* ad Jus naturæ pertinere.

Velthuſii ſtolida gloriatio.

Se primum agnoviſſe, Conſervationem ſui eſſe de Principiis J. N.

Them.

* Quale nunc in Velthuſio DEUS induſit terrarum orbi.
** Et inter hos paucos Velthuſius certe.
*** Rurſus inter horum paucorum pauciſſimos Velthuſius, imo ipſe ſolus, ſi ſuperis placet.

Novatores sine causa recesserunt à vetere J. N. arte.

Them. II. Novatoribus non adfuit sana ratio & sufficiens causa ad recedendum à veteri juris naturæ docendi arte.

Recedendum à veteribus si *mala*

aut si *male* docuerunt.

1. Puffendorffius, & Heineccius ipsi agnoscunt sanam & legitimam rationem à vetere *DOCTRINA* discedendi esse, si veteres *MALA* docuerunt. At recedendum à *DOCTRINÆ MODO* tunc esse, cum *MALE* omnino doctum est, ita ut disci ex vetere modo nihil potuerit. Idque sane in Moralibus & practicis locum habere debet. Nam in speculativis potissimum *modus sciendi* spectatur, ita ut sæpius ac facilius hic mutari queat, manente substantia. In practicis enim modus & ipsa doctrina paulo delicatius inter se connexa sunt.

Puffendorffius hoc agnoscit,

2. Nam Puffendorffius rationem cur à Grotio necessario discesserit, eique suum jus opposuerit, assignat hanc: quia is sententias Ecclesiæ improbatas passim adserat: id est, quia *MALA* doceat. Eandem vero rationem à Catholicis Patribus & doctoribus deficiendi non potest dare Puffendorffius. Illæque doctrinæ, quas malas dicit, & Catholicis affingit, per sophisticam tantum fallaciam affingit. Vid. Cap. XII.

& Heineccius

3. Heineccius cum Puffendorffii ac omnium antecessorum suorum adeoque Protestantium Jura naturæ relinquenda doceat, utut malam seu à sua abludentem eorum doctrinam non existimet; tamen causam recedendi alteram sumpsit nempe *MODUM DOCTRINÆ* tenebrosum, confusum, principiis destitutum: cui & Gundlingus subscribit. Vid. Them. XIV. Cap. VII.

ob methodum recedens debuisset meliorem invenire,

4. Quodsi Puffendorffius causam discedendi prætendit *METHODUM* seu modum veterum, debuit ipse, si homo peritus & ad reformandos veteres idoneus fuit instituere *methodum meliorem*. Si peritus non fuit, & tamen reformatorem agere voluit doctissimorum è tot seculis hominum, fuit præsumptuosus & temerarius nec dignus qui audiatur. Non fuisse autem idoneum, nec methodum invenisse meliorem tum Heineccius & Gundlingus & Kemmerichius & alii agnoscunt; tum ipse ejus liber omnium certissime docet; & nos supra ostendimus, ipsum methodi, Logicæque expertem in sophismatis passim versari, & ex rhetorum potius quam philosophorum disciplina prodiisse; qui rhetores non sunt solliciti, num vera dicant, sed id agunt unice, ut à se dictis similitudinem saltem veri concilient ac circumdent.

quod facere non potuit,

nec fecit.

5. Ergo sic jam Quæro: Aut isti novi doctores alia honesta aliaque justa docent, quam quæ justa honestaque docuerint veteres doctores, & leges nostræ civiles per Christianas correctæ? Aut docent eadem? Si eadem? ergo impudenter contendunt, à veteribus recedendum fuisse, veteres hæc ignorasse, se solos esse sapientes; cum nihil aliud quam veteres profiteantur se scire aut docere. Quodsi ipsi alia honesta justaque quam veteres nostri docent, non audiendi sed damnandi sunt. Plato in Dialogo VII. de Legibus gravissime monet, quam periculosum rei publicæ sit mutare apud juventutem aliquid, si vel soli ipsorum ludi pueriles mutentur. Nam *si mutetur id genus, novique ludi quotidie inducantur, semperque novis delectetur juventus tum figuris gestibusque corporis, tum reliquo apparatu & supellectili; ac DECENS & INDECENS in his rebus aliter in dies & aliter judicent, atque inventores novarum rerum, colorum scilicet & figurarum ceterorumque hujusmodi semper honorent: pestem hac nullam civitati majorem fore censemus, recte admodum judicantes: Mutat enim juventutis mores OCCULTE, facitque, ut* PRISCA QUIDEM VILIA, NOVA VERO DIGNA HONORE VIDEANTUR. *Qua oratione & opinione nihil rursus assero perniciosius civitate esse. - - - - Mutationem omnibus in rebus, præterquam MALIS esse periculosissimam, in temporibus invenienus, in ventis, in dieta corporum, in moribus animorum, & in omnibus simpliciter, præterquam in MALIS, ut modo dicebam.*

Si novi *eadem* docent, quæ veteres, sunt impudentes:

Si alia docent, non sunt admittendi,

Platonis consilio egregio,

6. Quodsi tantum est periculum reipublicæ à mutatione puerilium ludorum & gerrarum; quia *occulte* tantum & sine sensu disponunt ad veteres leges & mores præ novis spernendos & mutandas sententias vel tantum de *decenti* aut *indecenti*: quam grande est periculum, ubi ipsa *justitiæ prima* doctrina in dies novam faciem nova principia induit, qualia induit apud heterodoxos quotidie scriptores? Hæc enim innovatio mores jam non occulte mutat, sed palam & uno velut ictu succidit omnia: præcipue cum novi doctores tyronibus suis velut pro fundamento substernunt contemptum antiquiorum doctorum & Sanctorum Ecclesiæ Patrum. Neque veterum modo sed & omnium hodiernorum, ita ut *miraculi* instar sit, si quisquam ex hodiernis Catho-

ludis mutatis mutatur respublica,

mutatis moribus perit.

tholicis doctoribus proferat aliquid Juri naturæ ſimile. Quo alludit locus ex *Elizalde* exſcriptus nuper à Cl. P. *Concina* in Diſſert. II. De Uſura Tractatus Trini. pag. 143. quem hic repeto. *Mirabere quorundam Recentiorum pinguem ſane imperitiam, qui exemplo novarum inventionum rei tormentariæ, bellici pulveris, artis bombardarum, & ſimilium, novas ætatis opiniones morales, ætatemque ipſam commendant, quaſi tum demum, ſicut cetera illa inventa, ita ars quoque quaſi nova vivendi, peccata vitandi, & plurimos ſalvandi excogitata ſit &c.*

Mutatio in laudandis vituperandisque moribus periculoſa.

7. Eandem in rem faciemus plura etiamnum Platonem loqui, libro VII. mox citato. *Sed cetera quidem, præſertim circa figuras, mutata minus nocent. CREBRA VERO IN LAUDANDIS VITUPERANDISQUE MORIBUS INNOVATIO, GRAVISSIMA ETIAM, UT ARBITROR, ET PLURIMUM FORMIDANDA.* - - - - *Ergo Nemo poëta* (ſeu ſcriptor) *præter civitatis leges & juſta vel honeſta vel bona fingere quidquam audeat. Nec liceat, quæ compoſuerit, ulli privatorum oſtendere, antequam conſtituti hac de re judices legumque cuſtodes & viderint & approbaverint.* Quæ utinam tandem Principes noſtri obſervari accuratius faciant, ut nihil heterodoxorum librorum permittatur manibus privatorum, eorum maxime, qui, tametſi falſo, crepant, ſe *juſta*, *honeſta*, ac *bona* docere, diverſa tamen à Civitate noſtra communi Eccleſia Catholica.

Cautela de libris edendis.

Muſicæ mutatio periculoſa: cur?

8. Mutata muſicâ neceſſe eſſe mutari rempublicam Plato agnovit. Ubi quidem vir ſapiens haud dubie intellexit, non mutationem muſicæ eſſe cauſam motum mutandorum, ſed animos jam jam mutatos cauſam eſſe *tolerandæ* muſicæ mutatæ. Sicut noſtris temporibus omnia prope exteriora in veſtibus, cibis, potu, omnique cultu mutata, non ſunt cauſa mutatorum in univerſum morum; ſed animi degenerantes cauſa fuerunt, ut hic cultus mutaretur.

Novatores cum veteribus tantum de ingenio litigant non de Juſto,

9. Totus conatus (præter ſcopum Catholicæ religionis ſuffodiendæ) iſtorum ſcriptorum ad hoc impenſus eſt, ut oſtenderet quilibet recentior, anteceſſores ſuos fuiſſe imperitiores ſe in methodo ſeu in arte tradendi juſti. Plato acutus ille agnovit, non eſſe hanc legitimam cauſam procedendi in aciem: ſed eos, qui juſta docturi ſunt, debere certare contra adverſarium juſti non contra doctorem juſti. Neque Wolffius plus pro ipſa juſtitia agonizavit contra injuſtitiam, quam ejus anteceſſores, quos imperitos tantum non injuſtos dicit: imo ipſe ignavius ceteris multis pugnavit, qui campum juſtitiæ deſeruerit ſummis juſtitiæ adverſariis Atheis, eiſque in prædam conceſſerit ſummum bonum. Ita Puffendorffius non contra injuſtitiam ſed contra Grotii tenebras: ita Gundlingius contra turbas viciſſim Puffendorffii: Heineccius contra anteceſſorum ſuorum & magiſtrorum confuſas ineptias ſuſcepit certamen, aut ab iis defecit. Lepidus eſt ea de re dialogus Platonis, dictus *Alcibiades primus*. Cum enim Alcibiades juvenis in procinctu eſſet ad rempublicam ſe conferendi, Platoque ei oſtenderet ignorantiam ad hanc rem ſuam, Alcibiades excuſavit ſemet, ceteros, qui nunc reipublicæ præeſſent, æque eſſe ignorantes aut ignorantiores; hoſce ſe ingenii ſui bonitate facile ſuperaturum: vehementer eum reprehendit Socrates ob hanc maxime cauſam, quod Alcibiades, rempublicam tractandam aggreſſurus, hoc fine, nempe republica, neglecto ſibi propoſuerit certamen cum iis, qui rem publicam adminiſtrarunt. Eodem fere modo philoſophicam reprehenſionem mereri videntur heterodoxi iſti ac novi ſcriptores Juris naturæ. Hi enim profitentur, ſe *Jus naturæ* ſeu juſtitiam naturalem tradituros. Cum ad rem & ſcriptionem exſerendam venitur, certant cum anterioribus, qui idem Jus naturæ adminiſtrandum ſeu commonſtrandum ſuſceperant, & quid poſt hæc omnia faciunt? non oſtendunt alia juſta: non oſtendunt aut conantur oſtendere alia ac meliora fortioraque fundamenta contra injuſtitiam; ſed totus eorum labor hic eſt, ut alios ignorantiores & ingenio inferiores oſtendant: Rem ipſam, nempe Juſtitiam naturalem interim exponunt, aut omnino injuſtitiæ aliquam partem relaxant, modo ſpes adſit ceteros Juris naturæ doctores ſuperandi.

& per hoc injuſtitiæ campum aperiunt.

Ex Platone exemplum Alcibiadis.

Objectio: Nos idem facere.

10. Occurret mihi aliquis, eundem laborem etiam à me ſuſceptum eſſe, ut qui contendam vincere heterodoxos & oſtendere, imperite ipſos Jura naturæ tractâſſe? At Reſpondeo. Hoc me non niſi per occaſionem facere. Ceterum meum inſtitutum eſſe, ut doceam, Ipſa fundamenta juſti male ab his eſſe jacta. Si id potuiſſent facere meliore arte & cohærentia, cohærentiam ego illam atque

Reſp.

que artem minime notâssem: Cum tamen id fecerint contra artem ac methodum sciendi, necesse mihi fuit *duo* in his reprehendere: *primum* est, quod mala doceant, mala principia Justi statuant, atque adeo Injustitia per istos justi doctores relinquatur intacta & impunis. *Alterum* est, quod doceant etiam malè, imperite, fallaciter & contra leges artis. Equidem malebam ego solam priorem partem pertractare nempe de justitia ipsa tuenda. Verum suscipienda etiam fuit pars altera de modo tractandi; idque propterea, quod isti scientiam suam præ omnibus veteribus eximiam esse jactantes, & se solos sapere dicentes possint invenire fidem apud multos innocentes & artis minus gnaros, si nemo sit, qui ostendat, hæc promissa futilia, vana, ac mendacia esse.

Duo præstanda nobis proposita: Larvatos & mala docere & male.

Them. III. Isti libri heterodoxorum de Jure Naturæ parum sunt utiles (detractis etiam sententiis damnatis ab ecclesia) ad discendam ex iis Ethicam seu disciplinam bonorum morum.

Novatorum libri non prosunt ad bonos mores discendos;

1. Quia nec est ipsorum intentio, illos docere. Cum profiteantur plerumque, abstrahendum esse à motivis honesti ac decori; ipsique profiteantur, se velle tradere disciplinam ab *Ethica distinctam*. Quamquam etiam hoc male exequantur, & plerumque omnia confundant, ut Cap. VIII. Them. XIII. ex ipsorum ore demonstravimus.

quia nec eos profitentur,

2. Quia ad Ethicam pertinet non tantum justitiam, sed & ceteras virtutes morales, earum partes, & subsidia docere. Quorum nihil præstant isti.

nec præstant.

3. Quia facile istorum doctrina ad corrumpendos publice ac privatim mores traduci potest, & reapse à multis traducta est. Vid. Cap. XI. ac alibi. Cum essem ante hos annos Viennæ Austriæ, Nobilis nonnemo ex Saxonia cuidam è Regiis summis administris, cujus eram familiaris, non sine dolore professus est, quam ancipiti fiducia adolescentes suos erudiendos tradat scholis Acatholicis ipsa Acatholica Nobilitas, ob desultorias & spiritui cujuslibet privato passim accommodatas doctrinas. Vide Appendicem secundam infrà.

Them. IV. Multo-minus utiles sunt isti libri ad conscientiam & pacem internam procurandam, & securam coram summo illo ente reddendam; sive iis utatur Christianus aliquis sive qualiscunque gentilis aut Judæus.

Nec prosunt ad conscientiam regendam.

1. Nam Gundlingius quidem ingenue profitetur, Jus naturæ debere ad hoc tendere; sed se non sufficcisse toti, ideoque particulam juris naturæ minorem seu corticem sibi examinandum sumpsisse, nempe pacem externam, nucleo aliis relicto.

quod tamen ad Jus naturæ pertinet,

2. Ceteri autem, ut D. Wolffius, & Puffendorffius aliique quomodo possunt jus naturæ tradere tale, ex quo discatur pax interna cum DEO habenda; cum doceant jus tale, in cujus ipsis principiis abstrahatur à DEO simpliciter, vel saltem à DEO retributore seu pacis hujus custode & exactore?

ab istis tamen ne potest quidem præstari,

3. Deinde Christianus quilibet nullam plane fiduciam potest habere de discendo moderamine conscientiæ & pace cum DEO habenda ex talibus libris, qui in præcipuo fundamento morali Christo plane contradicunt, in quo tamen Christo omnium Christianorum etiam Sectariorum spes esse reposita debet. Christus ante omnia jubet sperni commoda hujus vitæ, & bona alterius vitæ inquiri: Isti vero profitentur in sua doctrina abstrahendum esse à vita futura, imo etiam à DEO, & hujus tantum vitæ commoda doctrinæ suæ scopum esse. Christus jubet non timere eos, qui possunt occidere corpus, timere autem eum, qui animam possit damnare: Hi vero omnem vocem Christi ex sua doctrina procul esse jubentes, nihil præter metum principum, id est hominum, suadent. Christus jubet odisse animam suam, & nisi id fiat, eam perituram denuntiat: Isti vero viam cupiditatibus latissimam muniunt, dum in sua disciplina finem totius humanæ justitiæ statuunt commoda hujus vitæ. Christus dicit, regnum suum non esse de hoc mundo, jubetque eos, qui regni sui participes esse volent, non tantum omnem spem in futurum differre, sed etiam in hac vita amarum calicem ebibere: Ast isti præter spem hujus vitæ nihil inveniunt quod doceant, nec aliam ex sua doctrina beatitudinem promittunt, nisi paucorum annorum. Christus suam doctrinam professus est dominam totius generis humani, etiam regum; ejusque doctrinæ arbitrium nequaquam commisit regibus sed piscatoribus: Hi vero Naturalistæ ne hiscere quidem audent cum tota sua doctrina adversus aliquem regum; itaque videntur comparati aliqui, ut vel cuivis regio satelliti quantumvis absona à Christo mandanti facile obtemperent: Quippe Christi doctrina ad ipsorum doctrinam nihil pertinet. Et tamen ipsi ejus doctrinam atque regnum submittunt regibus terræ; cum tamen illius doc-

maxime Christianis omnia contraria edoctis.

à Christo.

trinæ

trinæ nec auctores sint nec domini. Talia innumera dici possent. Quibus omnibus perspectis pro me spondeo, mallem me conscientiæ meæ curam permittere Platoni quam istis. Plato enim DEUM ex sua doctrina non exclusit: Christi autem non unum vestigium ostendit, ambabus ulnis excepturus, Christum totum si hæc ei feliciras contigisset.

Sed nec gentibus, 4. Gentilium conscientiam quietam non reddi ex doctrina tali, qualis est Istorum, manifestum est iis, qui tum veterum Philosophorum scripta perlegerint, tum variarum gentium historias. Nemo omnium pacem internam adeptus est per commoda hujus viræ, adeo ut apud Indos, Japones &c. multi voluntariam mortem ceremoniis quibusdam procuratam necessariam sibi ad conscientiæ quietem judicent; adeo nihil ad hoc præsidii in commodis hujus vitæ agnoscunt.

nec Judæis. 5. De Judæis constat, illos pacem conscientiæ non in his terrenis quærere. Unde Paradisum, Infernum, & Purgatorium admittunt. Vid. Picart Ceremonies Religieuses de tous les Peuples. Tom. I. Dissertation sur les Juifs Par. V. cap. X. Turcarum Paradisus famosus est. Facileque ex omnium gentium historia ostendero, nullam esse gentem, quæ conscientiæ quietem requirat aut invenire se putet in tali doctrina, qualem Puffendorffius ejusque similes tradunt, abstrahentem à DEO animæque immortalitate.

Hi libri non prosunt foro civili, *Them. V.* Nihil prosunt hi libri ad forum civile contentiosum, nempe advocatis, judicibus, assessoribus.

quod legibus & moribus regitur. 1. In foro enim pronuntiandum est secundum leges in foro *receptas*, quales in Germaniæ Provinciis sunt Jura Statutaria, & in earum subsidium Jus Romanum. Ac deridiculo haberetur advocatus in causa civili allegans Puffendorffium, Grotium, Wolffium; vel Judex secundum illum pronuntians: æque ac videretur judex sententiam ferens ex legibus Platonis, aut Ciceronis, aut Charondæ, Zoroastris, Zaleucci, Solonis aut Draconis.

Ipsimet excludunt leges. 2. Ipsimet hi auctores excluserunt se à foro; cum ex sua doctrina excesse jusserunt leges Romanas & *omnes civiles*, statueruntque ac jusserunt, ex sua mente decisionem justi *à sola ratione* petendam esse. Id quod foro judiciario plane adversum est, quod tum demum ratione sola utitur, cum lex nulla superest, nulla consuetudo, observantia, aut stylus curiæ, vel præjudicia, aut denique nullæ receptæ communes opiniones. Et sicubi ad æquitatem recurrendum est, judicia ista merito *Christianam* æquitatem omnibus aliis præferunt; quam tamen Naturalistæ solam excludunt à sua doctrina.

3. Num in judiciis Sinensium, Turcarum, aut Japonensium doctrina Istorum aliquem usum præstare possit, ipsorum curæ relinquimus. Nobis nostræ juventutis utilitas cordi præ ceteris est. Vid. Cap. IV. Them. XII. &c. *Forte valent in Judiciis Japonum?*

Them. VI. Libri isti non præstant usum nobilirati ruri degenti ad sua prædia, plebem, mancipia, aut affines etiam colendos. *Hi libri non prosunt nobilitati ruri,*

Sola enim ratione si quilibet nobilis se suosque regere instituet, neglectis statutis, legibus, observantia, & Evangelio, pulcram scilicet intra paucos annos habebimus provinciæ faciem. Alius Thomasium sequetur, alius Grotium; Puffendorffium hic, ille Heineccium; rursus alius istorum neminem sed se solum consulet.

Them. VII. Nihil juvant ad Regimen societatum, Principatuumque. *Nec regimini Principatuum,*

1. Imo cum inter se pugnent, conflictus ex iis oriri debebit, etiamsi ante hac nullus fuisset. Conflictuum ergo cum jam sit plusquam satis, præstat novorum conflictuum satores procul abesse.

2. Res publicæ *moribus*, firmisque *legibus* regendæ sunt. Isti autem excesse jussis legibus atque moribus solam rationem præscribunt, gladium ancipitem. Quem ancipitem esse ipsi maxime experimentum præbent, cum contraria sentiant & omnes tamen sola ratione sese niti protestentur, aliosque præ se ignorantes ac ratione carentes crepent. *& rerum publicarum.*

Them. VIII. Præcepta *juris naturæ* ab istis tradita non sunt necessaria, nec utilia ad causas publicas populorum inter ipsos discriminandas. *Nec ad causas populorum decidendas.*

Id jam confirmavimus. Cap. IX. Them. IV. &c.

Them. IX. *Jus Gentium* ab istis scriptum levem aliquem usum præstare potest. *Jus gentium istorum modice utile.*

Grotii quidem majorem, expunctis erroribus, *Heineccii* autem pertenuem, cum admodum gracile & jejunum sit.

Puffendorffii plane nullum. Quippe qui nullum jus gentium scripsit.

Et ut verbo dicam, Jus Gentium res longe alia est, quam quæ tali modo, tali ætate, tali temporis spatio,

ex

ex talibus libris talibusque doctoribus condisci possit. Vid. Cap. II. Them. XXX. Cap. IV. Them. XIX. &c. & *Jus Gentium* à nobis utcumque descriptum.

Them. X. Qualem demum quantamque talem istorum labores habeant, dicere cupimus vel ex aliis vel ex ipsis.

Pro me fateor hanc utilitatem perspicere me noodum potuisse. Docilem tamen animum facile præbebo, siquis veram aliquam & realem utilitatem aut modicam saltem necessitatem prodere dignabitur, talem, cui non satisfecerint veteriores jam scriptores, quantum quidem satisfieri per ullos scriptores potest.

* His scriptis finieram telam hanc de gloriatione falsa heterodoxorum, Jus naturæ ante ipsos sepultum jacuisse. Impulit me, ut pauca in id argumentum adderem, impotens sui Thomasius.

Thomasius ait, ante Lutherum in cognitum Jus naturæ fuisse.

Them. XI. Christianus Thomasius scribit, ante Lutherum Jus naturæ aut non, aut pessime traditum fuisse.

1. In Historia Juris naturæ Cap. IV. §. 17. post innumera alia in Sanctos Patres effusa scribit de Theologis sic:

ejus verba.

In his omnibus commentariis, tam super sententias Lombardi, quam super Summam Thomæ frustra quæres doctrinas utiles, & à SANA RATIONE profectas; sed omnia repleta sunt auctoritatibus, subtilitatibus, inanitatibus.

2. Et §. 30. affirmat B. Alberti Magni & D. Thomæ doctrinam eo spectare, *ut homines USU RECTÆ RATIONIS & LIBERTATE SENTIENDI privarentur, & sub jugum despoticum non solum quoad corpus, sed & intuitu animæ & conscientiæ mitterentur.*

3. Eidem concinit Franciscus Budæus in Historia Juris naturæ, Puffendorffius in Præfat: Jur. Nat. & communiter alii Protestantes, Grotio excepto.

Sed misere secum pugnat.

Them. XII. Thomasius misere cespitat, cum de initiis Juris naturæ tempore Lutheri cœptis scribit.

Fatetur J. N. per Lutherum non esse restitutum:

1. Imprimis fatetur, per Lutheri Deformationem nondum fuisse Jus naturæ restitutum. Ait enim Histor. Jur. Nat. Cap. V. *Jam porro inquirendum est, qui factum fuerit, ut per reformationes Lutheri, Zwinglii, & aliorum instrumentorum, quibus divina providentia in opere reformationis usa fuit, præter alias EMENDATIONES antiquorum errorum, non etiam differentia & GENUINUS USUS LUMINIS NATURALIS ET SUPERNATURALIS tam in cathedris ecclesiasticis, quam academicis fuerit restitutus?* Igitur fatetur ac supponit, eum usum rectæ rationis per Lutherum ac Zwinglium non fuisse restitutum.

cœptum quidem rectæ ratione usi in religione, & contra Papam:

2. Deinde vero affirmat, cœptum tamen ab his esse negotium & *rectæ rationis* saltem igniculos emicuisse. Sic enim mox pergit: *Equidem in eorum scriptis CONTRA PAPATUM deprehenduntur MULTÆ BONÆ AD ISTUM SCOPUM PERTINENTES DOCTRINÆ, dum partim ineptas ARISTOTELICÆ communiter receptæ doctrinæ series observationibus passim notarunt, partim vivis coloribus eam declinearunt.* Deinde ait: *Imprimis autem in controversia de TRANSSUBSTANTIATIONE ostenderunt, quod etiam in quæstionibus Theologicis non plane seponi, aut verba sacræ scripturæ contra regulas rectæ rationis exponi debeant.*

de usu autem hoc rationis dissidium ortum inter Lutherum & Zwinglium.

3. Idem Cap. V. §. 2. scribit porros *Infaustum dissidium inter duos reformatores ecclesiarum Evangelicarum, seu protestantium super eodem articulo de sacra cæna & super EADEM QUÆSTIONE PRIMARIA DE USU LUMINIS NATURALIS IN INTERPRETATIONE SACRARUM LITTERARUM ortum, & postea HUCUSQUE MAGIS MAGISQUE AUCTUM, si non unica, certe ex præcipuis causa una fuit, cur DISQUISITIO MAXIME NECESSARIA IMPEDITA fuerit, & cur potius in utraque ecclesia duæ illæ classes scholasticorum, orthodoxorum & mysticorum, quarum nempe utraque, ut hactenus monstravimus, illi disquisitioni obfuit, iterum caput erexerint.*

& hucusque magis auctum:

unde jus naturæ incurabile fuit.

4. Et §. 9. enumerat, quæ ex neglectu illius quæstionis primariæ de *USU RATIONIS*, deinceps etiam post reformationem invaluerint mala: *Itaque*, inquit, *initio seculi decimi septimi doctrina de VIRTUTIBUS ET VITIIS, sive de DIFFERENTIIS JUSTI ET INJUSTI, BONI ET MALI, DE JURE NATURÆ &c. tam apud Pontificios quam apud EVANGELICOS miserrimo & pene INCURABILI morbo laborabat. Scholastici Pontificii in libris, qui tituli de Justitia & Jure, vel finibus ipsius insigniebantur, talia dogmata infirmabant animis discentium* quæ *solum* inserviebant, incremento *PAPATUS & Clericatus, & supprimebant AUCTORITATEM Principum & ordinum politicorum & laicorum. Præterea diversissimas res inter se miscebant, Jura naturæ, gentium, Mosaica, Judaica,*

Græca, Romana, imperialia, pontificia, colligendo videlicet ex istis, quidquid inde peti poterat ad scopum modo memoratum. Hæc ille, ut plurima alia omittamus.

quam ista sint pugnantia, ostenditur.

5. Misera vero hæc adeo sunt, ut ubi sensus Thomasio fuerit, cum talia scriberet, vix appareat. Nam is de Jure naturæ vult scribere, abstracto à religione, & sacris litteris. Et subito inquirit in Lutherum & Zwinglium, cur illi reformata, ut putat, religione, non etiam jus naturæ seu rectam rationem renovaverint? Imprimis grandis est temeritas Instrumenta DEI tam pretiosa, Lutherum & Zwinglium, qui à DEO missi sunt ad religionem reformandam, quorum os DEI os est, in jus vocare? Grandis deinde stoliditas, ab iis exigere rationem ejus rei, ad quam ipsi missi non fuerunt. Nimirum Thomasius docet, Juri naturæ cum religione nihil esse commune, & per tot secula peccatum turpiter fuisse, quod utraque non seorsim tractata fuerint & nunc *religionis* reformatores arguit, quod *Jus naturæ* non emendaverint? Illi missi sunt ad religionem, nunc arguuntur ob rem à religione plane separatam, nempe ob jus naturæ, ob rectam rationem? Missi ob religionem, quæ ratione omni humana Superior est, sugillantur jam ob rationem, quæ ad religionem non pertinet? Recte pretiosa hæc DEI instrumenta respondebunt Scribæ Thomasio; Tu accipe religionem à nobis propositam, bonam, si superis placet, neque nos coge, ut idem peccemus, quod aliis omnibus & maxime Pontificiis tute exprobras, ut de recta ratione ac Jure naturæ una cum Religione agamus.

Laudat Lutherum ab eo, quod vituperabile ipse dixerat.

6. Mox vero Euripi instar Chalcidici in contraria versus Thomasius incipit laudare eosdem pretiosos viros, Lutherum ac Zwinglium. Qua vero de re putes eos laudatum iri? Certe, quod Religionem à recta ratione separaverint? Id vero multum abest; Laudat illos ex eadem re, quam vituperio dignam semper docuerat Thomasius: nempe laudat, quod Religionem & certam rationem conjunxerint: laudat quod peccaverint, laudat quod rem stultam ac perniciosam egerint DEI instrumenta. Nimirum laudat, quod ii qui Religionem reformandam habuerunt, cujus indoles à ratione sejuncta est, fuerint solliciti de recta ratione, quod Aristotelicam doctrinam, utpote rectæ rationi, non religioni contrariam, exagitaverint in suis scriptis religionis reformatoribus.

& quidem sæpe capitali

7. Quodque delirio propinquius est, præcipue ac *imprimis* eos laudat, quod ostenderint hi pretiosi viri, *rationem ac religionem esse conjungendam*, idque ostenderint præcipue in *Transsubstantiatione*, seu Sacramento Eucharistiæ. Estne hoc sinciput sanum, oro? Tota ipsius Historia propterea scripta est, ut *vituperet* eos, qui Religionem rationemque conjunxerunt: & nunc *primariam laudem* tribuit his DEI instrumentis, quod ostenderint, hæc duo *esse conjungenda*. Et ab his scriptoribus qui quid ore aut calamo profundant nec per tria momenta retinent, sed quovis passu suimet obliviscuntur, nos catholici tantis antiquitatis subsidiis fulti, & in possessione sanæ doctrinæ moralis per tot secula existentes, nunc incipiamus discere *usum rectæ rationis*? discamus cantare à mutis? lyram pulsare ab asinis, ut proverbium habet? Primum Thomasius ipse cum suis cerebrum aliquot libris Ellebori repurget, discat prima ratiocinandi principia, discat quinque versus absque contradictione scribere, tum veniat, & circumspiciat, num sit aliquis Logicæ nostræ tyronum, quem non dico erudire, sed cum quo sese conferre saltem possit?

A tam instabilis scriptoribus discant catholici?

An Lutherus ac Zwinglius rectam rationem ostenderint in articulo Eucharistiæ?

8. Quid quod est falsissimum, Lutherum ac Zwinglium in controversia de Eucharistia ostendisse, ut recta ratio adhibenda sit ad religionem & sacram scripturam. Qui docent, ut adhibenda sit recta ratio ad S. Scripturam, ii non debent docere *contradictoria*, hæc enim repugnant, nihil autem repugnans satisfacit rectæ rationi: nam contradictoria non possunt simul esse vera; quemadmodum primo Logices mense discunt nostri tyrones. Jam hi duo reformatores & instrumenta providentiæ divinæ docent contradictoria: & alter adhibendo usum rectæ rationis invenit, corpus Christi *esse* præsens: alter adhibendo usum rectæ rationis invenit, corpus Christi *non esse* præsens. Uter eorum docuit rectam rationem conjungendam esse cum Scriptura? Hic loquere Thomasi! Fare! Respondes, uterque docuit, conjungendam esse rectam rationem: sed non uterque id ipsum recte exsecutus est. Esto, & demus tibi hanc responsionem: sed duorum alterum consequitur certe: Aut conjunxerunt rectam rationem cum Scriptura, aut non conjunxerunt, quamvis vellent conjungere. Si conjunxerunt, digna vituperio sunt hæc instrumenta divinæ providentiæ; quia rem vituperabilem & perniciosam fecerunt, nempe conjunctionem religionis & rationis.

Labyrinthus Thomasii.

Aut vero non conjunxerunt, quamvis conarentur conjungere? Et sic rursus digna sunt vituperio instrumenta DEI, primo ob conarum rei vituperabilis, secundo ob insignem defectum vel tantillæ rationis, quæ ipsos a contradictotiis saltem præservare posset: insigois enim temeritas est rebus tam altis se immiscere, quin saltem tantillum habeas rationis, ne in contradictoria incurras,

an Lutherus instrumentum providentiæ divinæ.

in iisque perseveres. Ceterum injuriam virga ferrea dignam facit Thomasius iste Providentiæ DEI, qui non dubitet istos bomines adeo stultos & contradictoria docentes iaudare tanquam instrumenta providentiæ æternæ: quasi Providentiæ divinæ opus esset, contradictoria docere. Aut igitur uterque, aut certe alteruter instrumenrum DEI non est. Utrum eorum sit, Dominos Protestantes inter se disceptare, atque etiam decernere sine invidia permittimus. Nos certe, si contingat ex Patribus nostris alium docere alia inter se pugnantia, non dubitamus fateri, illum Patrem aut Doctorem, qui pugnantia docuerit, in his non fuisse instrumentum Providentiæ divinæ, neque à DEO missum. Esse tamen istos alio quodam modo instrumenta providentiæ DEI; sicut sunt omnes creaturæ, sicut omnes boni & mali, omnes hæretici, tyranni, ipsique adeo cacodæmones, quis neget? omnia serviunt DEO ad finem suum, ipsa adeo peccata & blasphemiæ maxime horribiles.

De Dissidio Lutheri &c.

9. Neque adhuc dum satis Thomasio turpitudinis: Numero 3tio supra fatetur, inter duos Reformatores, & instrumenta providentiæ DEI orta esse duo infausta dissidia: alterum de *Cœna Domini:* alterum de *QUÆSTIONE PRIMARIA*, nimirum utrum Religioni conjungenda sit *recta ratio*, nec ne? Hic ego repono, quomodo potuit dissidium oriri de coena Domini inter duos Reformatores? Ante illos quidem apud Pontificios potuere non dissidia sed etiam errores nasci, ac nasci etiam debuerunt, quia illi recta ratione omnes pariter destiruti fuerunt. Verum duo insallibilia instrumenta DEI Lutherus ac Zwinglius à Providentia divina primi sunt instructi recta ratione, ac primi ostenderunt, idque *in hoc articulo de Cœna Domini* ostenderunt, ut recta ratio in hoc articulo sit jungenda scripruræ ac religioni: Quomodo igitur fieri potuit, ut in hoc articulo dissidium esset in recta ratione? aut quomodo recta horum ratio esse potuit, quæ dissidebat?

10. Pessimum vero id est, duo hæc instrumenta providentiæ non tantum in articulo de cæna dissidium fecisse, sed vel maxime in ipsa *QUÆSTIONE PRIMARIA*, an recta ratio adhibenda esset ad scripturam & religionem? Sive ergo adhibuerint illi duo rectam rationem, sive non adhibuerint, æque infelices & ipsi & eorum discipuli sunt: nam si non adhibuerunt, forte fecerunt male, quia *primaria quæstio*, num ratio sit adhibenda, nondum est decisa. Si adhibuerunt, forte perperam fecerunt; quia nondum est decretum, an sit adhibenda; adhuc sub judice iis est: quin imo adhuc nullus judex agnitus est.

& quidem in quæstione primaria.

Dissidium Thomasii secum ipso.

11. Deinde si Lutherus ac Zwinglius ostenderunt, ut adhibenda religioni sit recta ratio, quomodo factum est, ut centum annis post, initio seculi decimi septimi, quemadmodum supra ex Thomasio descripsimus, *doctrina de virtutibus ac vitiis, justo & injusto, bono & malo, deque JURE NATURÆ seu* tecta ratione adhuc *apud ipsos Evangelicos* Lutheri ac Zwinglii discipulos, esset in *miserrimo ac pene INCURABILI statu*? In tam turbidis Thomasii & aliorum Protestantium criminationibus, cogor sæpe dilemmnate uti; quia nescio, album an nigrum ex ipsorum turbulento sermone eliciam. Itaque: Aut Reformatores docucrunt rectam rationem de virtute, justo, bono, aut non docuerunt? *Si non docuerunt*, duo sequuntur Thomasio incommoda

ex quo multa eidem devoranda sunt.

Primum, quod Reformatores nihil præ catholicis præcipuum habuerint; nam & hi, Thomasio judice, non docuerant rectam rationem. *Alterum*, quod Thomasius ipsos ob hoc etiam iaudare debeat, quia fecerunt, quod Thomasius necessarium judicat, nimirum rectam rationem à teligione sejunxerunt. Ex quo tamen consequitur Thomasio incommodum *Tertium*, nimirum, laudare ipsum debere etiam Catholicos, quos viruperat; quia ipsius confessione etiam hi rationem separarunt à religione, vel potius nullam habuerunt. Quin & *Quartum* hinc sequirur incommodum Thomasio; nempe ipsum falso laudasse Lutherum ac Zwinglium, quod primi ostenderint usum rectæ rationis in religione: si enim tectam rationem non docuerunt, non poruerunt ostendere usum rationis in religione. Accedit his & *Quintum*, Thomasium perperam incusasse Theologos Catholicos, quod hi Jus naturæ & disciplinam moralem sibi vendicaverint, quæ non Theo-

logos sed Philosophos decebat. Cap. IV. Histor. Jur. Nat. §. 17.

Barbeyracus à Luthero Jus naturæ restauratum ait.

12. Quodsi vero juxta alterum dilemmatis membrum duo reformatores *docuerunt rectam rationem*, & tamen centum annis post illos recta ratio neque in ecclesia Protestantium neque in scholis viguit, sequitur Protestantes reformationi aut nunquam adhæsisse aut valde ab ea defecisse, atque adeo eos aut nullam ecclesiam esse, aut corruptam. Revera autem Barbeyracus in Præfatione ad Puffendorffii Jus Naturæ §. 11. contendit, *Lutherum* & *Calvinum* non modo Religionem, sed & *moralis doctrinæ Jurisque naturæ scientiam redintegrasse*. Adeo incerti Reformationis suæ sunt hi Protestantes, ut ipsi nesciant, tangatne sua reformatio virtutem & justitiam, an illam potius negligat? Et hi nobis objicere defectus, quodque plus est, hi nos docere volunt? Et nostri aliqui scioli ac male curiosi homines, hos sibi magistros constituunt?

Cautela pro *nostris catholicis*.

Jus naturæ

Them. XIII. Nihilo sanius sentit Thomasius de Jure naturæ *post Grotium*.

à Grotio miraculose inventum,

1. Is Cap. V. Historiæ Juris Naturæ §. 14. sic scribit: *Igitur cum summa ignorantia & confusio, ac suppressio luminis naturalis per ALIQUOT SECULORUM DECADES inter gentes Ethnicas & Christianas, & novissime inter protestantes æque ac catholicos, tantas radices egisset; quis, quæso, prævidere vel ominari potuisset, ISTAM CONFUSIONEM EMENDARI AC IN ORDINEM REDIGI UNQUAM POSSE? Tantum abest, ut sperare potuisset, EAM EMENDATIONEM proxime exspectandam esse. Sed divinæ providentiæ nihil est impossibile. Omnia agit suo, id est, debito tempore, & ubi ERROR SUMMUM ATTIGIT FASTIGIUM, adventus veritatis appropinquat. CONFUSIO VERI & FALSI per Doctores in cathedras ecclesiasticas & academicas introducta erat &c. Suscitabat igitur divina sapientia virum &c. Talis erat vir incomparabilis & nunquam satis laudandus HUGO GROTIUS.*

jactat Thomasius,

2. Jam triumphat Thomasius, & in uno Grotio cessasse omnem veri falsique confusionem, luminis naturalis suppressionem in ordinem redactam, ignorantiam boni & mali, justi & injusti abolitam, errorem toto orbe per plura annorum millia ad fastigium productum sub initium seculi decimi septimi à radice penitus emendatum dulciter lætatur, nihil aliud cogitans nihil spectans; ut corvus invento cadavere. Verum o bone nunquid sentis ulcus in imo adhuc corde sæviens? Non sentis, impos animi tui es præ inconsulto gaudio. Tangendum igitur est. Non meminit Thomasius passione potius quam ratione scribens, paulo ante se longe ab his diversa scripsisse, ejusdem Capitis quinti §. 2. quæque nos supra Them. XII. num. 2. exscripsimus: nimirum. *INFAUSTUM DISSIDIUM inter Lutherum ac Zwinglium ortum esse de sacra cœna, & de QUÆSTIONE PRIMARIA DE USU LUMINIS NATURALIS IN INTERPRETATIONE SACRARUM LITERARUM, idque infaustum dissidium postea HUCUSQUE MAGIS MAGISQUE AUCTUM.* Si dissidium de *quæstione primaria* usus rationis in religione *HUCUSQUE* id est *usque ad Thomasium* non tantum duravit, sed *magis magisque* auctum est, quid excidit Thomasio, ut tam ambitioso apparatu & providentia extraordinaria DEI sublatam omnem confusionem blatteraret à Grotio? Si illud dissidium post Grotium adhuc Thomasii tempore infeliciter tenuit, imo *auctus* fuit, *confusio* illa *terribilis* omnium retro seculorum certe non fuit sublata, sed *major* & *terribilior* evasit.

& tamen sibi contradicit.

cum morbum hucusque auctum dicat.

3. Post Grotium in hunc diem altercantur Protestantes de cœna Domini. Post Grotium rationem rectam adhibere se alter ait, alter rationi hic loci nihil esse contendit. Quid igitur emendavit Providentia DEI per Grotium?

quem auxit ipse Grotius

4. Confusio omnium seculorum consistebat in hoc, quod Theologi & Jurisconsulti Græca, latina, Gentilia, sacra & profana adhiberent ad docendum demonstrandumque Jus naturæ, ut Thomasius queritur supra Them. XII. num. 4. exscriptus. Nihil horum emendavit aut mutavit Grotius, qui pariter sacras litteras, leges Romanas, Philosophos Græcos & Latinos Theologos etiam scholasticos hominum omnium si Thomasio fides, ignorantissimos pro vasta sua eruditione in suo opere de Jure Belli & pacis combinavit, atque tam copiose combinavit, quantum vix ullus scholasticorum unquam fecit. Igitur Grotius non emendator sed antiquissimi erroris patrator dici à Thomasio debuit, si, quid loqueretur, Thomasius scivisset. Neque hoc solum, sed errorem hunc ad fastigium jam perductum Grotius plane in culmine posuit, qui eruditione in medium prolata ceteros plerosque superaverit.

Grotius carpitur ab heterodoxis

1. Deinde refragatur Thomasio Puffendorffius, alter Juris naturæ stator, si tu-

si superis placet; qui in præfatione sui Juris naturæ Grotium adeo miserabilem invenit, ut ne sanari quidem ullo modo posset, sed ex integro abjiciendus fuerit, ut alibi ostendimus. *Puffendorffius in Præfat. Jur. Nat.*

6. Puffendorffio, suffragantur Thomasioque resistunt multi alii Protestantes, nequid de catholicis hic dicamus, nam hi Bæotica sunt pecora & in antiquo ignorantiæ errore adhuc volutantur. *Salmasius* magni inter Protestantes nominis, Grotium sic describit: tanquam ratiocinio infirmior *In Philosophicis si disputandi solertia spectetur, vix mediocribus par est: NEC UNQUAM VIDI, QUI MINORI CUM VI RATIOCINETUR: Librum ejus de jure belli & pacis refutandum suscepit quidam Professor almæ Juliæ, qui amicis aliquot, quos vidi, adfirmavit, se ostensurum esse, NULLAM PAGINAM VACARE INSIGNIBUS ERRATIS.* Hic ergo Grotius Primariam illam quæstionem de usu rationis naturalis non potuit dirimere. Ad hoc enim opus esset homine rationis vi summa pollente, quippe ad rem quammultorum seculorum in toto orbe docti homines conficere non potuerunt, neque ipsa adeo magna duo orbis luminaria Lutherus ac Zwinglius. Quomodo ergo illud conficeret Grotius, *quo nemo minore cum vi ratiocinatur?*

etiam ab Heineccio 7. Quomodo porro nuperrime Heineccius Grotium, Puffendorffium, Thomasium unaque omnes *ante se* alios laudet, quamque nihil confusionis ab his sublatum fuisse contendat, in superioribus jamjam ostendimus Vid. Cap. VII. Them. XIV. Quamquam etiam hæc putida sit jactantia, nihil sani, nihil cum fundamento ratiocinatum esse omnem reliquum mundum, donec Abecedarius Heineccii libellus obstetricante hoc uno homine progigneretur. Vid. Cap. XIV. Them. IV. n. 10.

SS. Patrum contemptus *Them. XIV.* Sancti Patres Ecclesiæ Christianæ effronter traducuntur à Protestantibus tanquam Juris naturæ ignari & corruptores. Thomasius lepidum animal.

per Barbeyracum, 1. Barbeyracus, qui semibarbare scriptum Puffendorffii Jus naturæ in Gallicum sermonem transtulit, Præfationem ei prolixam præmisit, in qua hoc fere solum eidem propositum est, Patrum illorum ignorantiam generatim sugillare, sed, & maxime, quid in Jure naturæ peccaverint, singulis objicere.

quem castigat P. Cellier 2. Equidem hujus mendacem superbiam castigavit R. P. D. *Cellier* monachus doctus Ordinis Benedictini edito Parisiis An. 1718. libro pro Morali Doctrina SS. Patrum adversus Barbeyracum. Cui tamen hic opposuit cavillatorium *Tractatum Theologiæ Moralis Ecclesiæ Patrum.* In quo quam mala fide ac dolo quantaque ignorantia sit Barbeyracus, nuperrime R. P. *Concina* P. Concina. in Theologiæ Christianæ Tomo VI. Dissertatione prolegomena Cap. II. clare, doctèque ac summa cum fide demonstravit.

3. Joannes Clericus famosus Belgii Grammaticus critico dente D. Augustino præcipue minax fuit, ejus doctrinam contempsit, ob *Juris naturæ ignorantiam* succensuit, ex eo maxime, quod Augustinus probare contendat, hæreticos pœnis coërceri posse. Pro *Domo* enim *sua* perorantem aut latrantem Clericum quis miretur? Verum hunc quoque D. Ludovicus Antonius *MURATORIUS* celeberrimus in orbe literato D. Muratorius. vir refutandum suscepit in opere de *Ingeniorum moderatione &c.* contra *Phereponum*, nam hoc Phereponi nomen sibi circumposuerat Clericus, naturali saltem adhuc pudore prohibitus sub proprio nomine causam suam profligatam contra Augustinum tueri.

4. Sed juvat animi saltem causa audire adhuc in hoc suggestu perorantem Cur SS Patres vituperent heterodoxi? Christianum *Thomasium*, quippe lepidum præ ceteris animal. Ubi Historiam Juris naturæ texit, capite tertio dicacitatis suæ periculum etiam in Sanctos Patres facit; callide sane ac prudenter pro filio tenebrarum. Quomodo enim non nigros facere Patres laboraret homo Lutheranus, ab his omnibus uno ore tanto ante damnatus? Huic ergo Thomasio spes erat, quoniam ante Christum ignorabatur Naturæ jus, ut saltem ab ortu Christi tanquam Justitiæ solis naturalis luminis usus revivisceret. At evenisse mox, ut errores pristini & confuso luminis naturalis ac supernaturalis etiam viventibus apostolis revivisceret, illis vero extinctis omnium Christianorum è animis penitus infunderet. Causam ejus rei perlepidam affert. Nimirum quamdiu Christi doctrina hæsit cordibus idiotarum, piscatorum, tamdiu eam fuisse puram; simul ac ethnici eruditi nomen Christo dederint, disputationes ortas, philosophiam irrepsisse, dissidia esse excitata.

5. Multis nominibus lepidum mihi Lepidus his Thomasius animal Thomasius est. Non enim advertit, se sibi maxime nocere hæc scribentem. Vix enim erit quisquam inter Christianos, quales per DEI gratiam in Europa maxime sumus, ita

obcsa nare, ut, cum ex ipso Thomasii calamo intelligit, Christi ecclesiam inde ab ipsis apostolis aliter de religione & naturæ jure sensisse, aliter usu retinuisse quam nunc sentiat usuque teneat hic Thomasius, non statim secum ipso statuat: Ergo malim ego cum tota retro ecclesia atque apostolis sentire, quam cum hoc Thomasio. Apostolos novi, novi Patres, qui quantique sint: Hic Thomasius quis sit, liceat mihi ignorare; heri natus, nec nomen habens apud avum meum.

& iterum lepidus. 6. Quam porro lepidum illud: Thomasius instituit scribere juris naturæ Historiam: nunc vero enarrat, quomodo Doctrina Christi corrupta sit: Estne Doctrina Christi tibi Thomasi Jus naturæ? si est, cur eam semper jubes à naturæ Jure separare? Si non est, quid illius Historiam texis pro Historia Juris Naturæ?

iterumque. 7. Lepide ait Thomasius, spem fuisse ut cum Christo naturale lumen oriretur. Quis illud sperarat? Thomasius? Thomasius sexdecim seculis post Christum natus in ortu Christi sperabat, aut timebat, aut flebat, aut quidquam faciebat? Equidem non omnia mentitus est Thomasius, spes erat dudum ante Christum, ut hoc nascente lumen naturale ac Jus naturæ perficeretur. Ita enim optavit Plato & Socrates, ut de ultimo fine hominis melius edocerentur à quodam ex Divinitate orto. Quodque optabant, credo eos etiam sperasse.

8. Verum serione agis Thomasi? Tibi spes erat, cum Christi doctrina etiam lumen naturale meliori in luce poni posse ac debere? *IGITUR CHRISTI DOCTRINA AD JUS NATURÆ QUAM MAXIME PERTINET*, atque spes melior Juris naturæ in Christi doctrina reposita etiam te ipso judice est. Sic nempe tu judicabas, cum rationis qualicumque scintillæ in te obsecundabas: at simul atque passioni laxasti frænum, contradicere tibimet haud te puduit, & contendere, *exesse Christi doctrinam à Jure naturæ debere*, per eam hoc corrumpi, perturbari, in miserrimum statum & insanabilem redigi: Non igitur omni ratione vacuus & orbus Thomasius est. Gaudet enimvero ratione, agnoscit enim Christum ad Jus naturæ aliquid valere: sed hoc fere dolendum est, quod pro una scintilla rationis toti rogi perturbatarum passionum, & irrationabilium hoc cerebellum exussferint.

9. Lepidum denique hoc est, quod homo versatilis, qui Lutherum & Zwinglium deprædicat, quod cœperint ostendere, lumen naturale non prorsus esse excludendum à Religione, nunc Primos Christianos & haud dubie etiam Paulum Apostolum carpat, quod naturali ratione seu Philosophia usi sint in doctrina Christiana. Deinde volebat Thomasius ostendere, ut Jus naturæ corruptum fuerit, illata in illud religione: cum vero calamum chartæ adhibet, scribit, ut religio Christiana corrupta fuerit à Philosophia, in eam illata. Adeo male imperat calamo suo homo ubique lepidus. Sed ego tandem horum finem facio, ne leporibus opprimam lectorem. Quamquam hi mihi lepores eliciant amaras lacrimas. Quod multi in talibus magistris Jus naturæ quærant, rem tam Sanctam.

CAPUT XVI.

D. Wolffii Principia J. Naturæ admodum lubrica sunt in Part. I. Philosophiæ practicæ.

De Wolffio multis agere videtur ad me non pertinere. *Them. I.* DE Illustris D. Christiani Wolffii Juris Naturæ disciplina multa differere, *ad institutum meum præsens* non admodum spectaret.

quia ego de periculosis moneo auctoribus. 1. Institutum meum præsens fert, monere homines de multis periculis, quæ juventuti maxime nobili subnascuntur, si variorum authorum Heterodoxorum scripta de jure naturæ eisdem præcipue pro schola prælegantur; ob varias rationes, quas in præfatione ac reliquo opere identidem significavimus: maxime quia facilibus promissis sese insinuant, quamquam non præstandis.

2. Dominus autem Wolffius ab hoc periculo creando est certe quadam ratione Wolffius non videtur

multum periculi creare;

tione remotior. Nam *primo ipse* fatetur in præfatione Philosophiæ practicæ, ubi fundamenta Juris naturæ tradere profitetur (*hoc enim opere hic utemur cetera mole seposita*) scribere se Doctis; juvenes autem, ad scholam Juris naturæ accedentes, ordinarie docti non sunt; nec adeo ad juvenes & scholas ejus opus pertinet. Item fatetur: *Neque hæc vulgo imperito scribuntur; nec iis, qui in moralibus haud altius vulgo sapiunt; SED HIS, QUORUM AUCTORITATE & vulgus, & qui eodem non altius sapiunt, STARE TEnentur.* Juvenes autem non sunt hi, quorum auctoritate & vulgus & ceteri stare tenentur; Igitur ad juvenes Domini Wolffii labor non spectat.

2. Deinde in ipsius operis decursu non semel idem D. Wolffius fere eadem ingeminat; nempe suam doctrinam oon esse perviam nisi *acutis*, & in *Geometria*, in *methodo mathematica*, in *metaphysica* valde exercitatis; & quidem in metaphysica non alia, quam à D. Wolffio conscripta, ait enim ipse in præfatione Politicæ Germanicæ vom gesellschafftlichen Leben; *In hunc diem in hac scientia meras tenebras fuisse: itaque per hujus tenebras non potuisse lumen accendi in ceteris scientiis.* Se vero easdem plane dispulisse, apud eos certe, qui capacitatis satis habeant Tales autem rarissimi sunt iis, qui juvenes scholas accedunt, nobiles cum primis.

& diffusissimos libros Wolffii velut memoria tenentibus;

3. Quia ipsa tractatio D. Wolffii, satis præsefert vera esse ea, quæ is fassus fuerat nimirum valde doctos eum lectores requirere; idque ideo maxime (1. quia valde diffusa est: at juvenes hodie eo maxime seducuntur, quod aliquot mensium auscultatione Juris naturæ peritos ipsos fieri promittitur. (2. quia ut Scriptionem D. Wolffii intelligat juvenis, opus ei esset non tantum alias in toto Philosophiæ ambitu esse multum exercitatum; sed insuper ut methodum ipsam Wolffianam apprime perspectam habeat. Præterea ut omnia hujus Philosophi opera lectitaverit, Logicam, Ontologiam, Psychologiam, Theologiam naturalem &c. omnes eadem methodo scriptas. *Nullum autem videtur periculum*, ut juventus properans in tot volumina impendat quatuor aut sex annos ad hoc, ut apta fiat ad Jus naturæ Wolffianum intelligendum. (3. Quia tractationes D. Wolffii tædium multum parere

& quia ejus tractatio est plena tædii

possunt, quo tædio alias plena esse solet juventus. Tædium autem parere potest *TUM* frequentissima demonstratio rerum *certarum*, de quibus in moralibus maxime aliunde nemo dubitat: *TUM* per singulos passus iterata remissio non tantum ad multos paragraphos ejusdem libri, sed etiam ad alios complurium aliorum librorum; in quibus paragraphis iterum ad alios; & in his rursus ad tertios ac quartos redire juberis aliaque, quæ ob prolixitatem hic recenseri non possunt, & ob nullam necessitatem non debent, sed experientiæ relinquuntur, & in *Diatriba de methodo Wolffiana* à nobis expenduntur. *TUM* illud non parvum est tædium, quod post tam fastidiosum laborem devoratum is, qui hæc didicit, denique advertit, se non *alia* didicisse, sed tantum aliter & ambagibus majoribus, quæ alia methodo *facilius* poterat discere, aut fortasse jam sciverat. Iterum hic provoco ad experientiam, ne in vastam solitudinem per sentes abire cogar. Juvenis autem hominis non refert adeo, quomodo discat, sed quid; præcipue in moralibus: imo illius refert ut modo faciliore discat, ne tempus actioni dandum vepreto implexarum speculationum comburatur. *TUM* post hæc omnia tædium hoc manet capitale; quod securus esse vix queas, num intellexeris ac penetraveris: ipse enim Dominus Wolffius prodit, hæc intelligi posse tantum à jam doctis, acutis &c. Ceterum de implexa methodo Wolffiana *Diatribam* nos seorsim edidimus.

Them. II. Ipsa incommoda, quæ Wolffianam Philosophiam moralem comitantur, possunt non parum commodi habere tam apud juvenes, quam apud alios.

Quod tædium potest magnum commodum parere:

1. Nam posito etiam, quod D. Wolffius in Jure naturæ admisceat revera aliquas doctrinas non sanas, aut proclives ad errorem, illæ tamen minus possunt ad certum assensum trahere studentem, & ob hoc ipsum minus illi periculum creaot: commodum autem est, periculo carere, aut periculum minus habere. Sicut Avicennæ, Averrois &c. scripta minus periculum creant, quia minus intelliguntur id quod commodi loco habetur.

Quia malesanis ejus doctrinis non est facile assentiri;

2. Ad intelligendum enim scripta, hæc Domioi Wolffii opus est viris jam doctis, qui ceteros auctoritate ducant; acutis; verbo opus est viris Domini Wolffii similibus. Qualis autem sit D. Wolffius jam ab annis aliquot & 20. depictum ipse dedit in libro Germanico de Jure na-

Cum nemo certus sit, an eas intelliget, nisi sit infallibilis, qualem Wolffius dicit.

turæ,

turæ, seu Philosophia practica * in cujus procemio §. 11. sic habet. *Qui sine præjudicio & cum capitate in scripta mea incidit, inveniet, VERITATEM ESSE, QUIDQUID HIC SCRIPSI. DIU EST (quæ DEI sit laus) QUOD A DECEPTIONE MEI IPSIUS IN EJUSMODI JUDICIIS SIM IMMUNIS; eo quod rem ex suis internis principiis dijudicem, nihilque mibi sit rei cum externis. Qui præsertim Logicam meam Latinam legerit ATQUE INTELLEXERIT, is videbit, callere me, quid facto opus sit, ut verum EX FUNDAMENTO COMCOMPREHENDATUR, & quantum opus sit perpendere rem, donec securus esse possis, ejus te adeptum esse certitudinem nec ne &c.*

3. Nisi ergo quis sentiat, se simile Domino Wolffio ingenium nactum esse & sexaginta annos omni contentioné ad Philosophiam solam incubuerit ut D. Wolffius, atque ut jam decipi in judicandis doctrinis non valeat, is vix ullam doctrinam tot aliis libris implexam adeo certo assensu recipiet, ut absolute tanquam veram recipiat. Adeoque si etiam ponatur, in doctrina morali Wolffiana esse quædam non sana, aut alia ad malum applicabilia, judicare Lector D. Wolffii debebit semper, se forte non recte intellexisse aut ad fundum oon penetrasse. Ex quo sequitur, talem *STUDIOSUM HANC WOLFFII DOCTRINAM NUNQUAM PRO REGULA SUORUM MORUM STATUERE POSSE*, quod commodum non est exiguum: *PAUCISSIMOS* enim existimo futuros, qui sibi certo persuadeant tanto se ingenio scientiaque esse præditos, quanto Illustris hic Philosophus se credit excellere, ut decipi non possit.

Viris non nocebit Wolffius;

4. De *non juvenibus* eadem multo videntur esse planiora. Nam viri aut otiosi sunt, aut negotiis occupati. Otiosis satis quidem est temporis; sed ii plerumque laboris sunt impatientes, qui tamen plurimus requiritur: & nisi sufficiens labor adhibeatur, omnis certitudinis fiducia aufertur: nec possunt *incerta* pro regulis morum accipi etiam ab otioso. Demus autem, virum otiosum vincere se, & satis studii in Dominum Wolffium impendere, is, si etiam imbuatur aliqua doctrina noo sana, sibi maxime soli oocebit: nec enim otiosi doctrinas laboriosas solent in alios propagare: quin si id facere tentarent, nemo eis adhiberet fidem; quia nemo nescit doctorem aliorum debere esse laboriosum, oon otiosum.

quia *otiosi* tantam difficultatem fugiunt:

Negotiosis vero tantum temporis non suppetit.

5. Si vero vir oegotiosus est, ut sunt aulici, milites, Doctores, alii; vix ei sufficit tempus ad tam longinqua & anfractuosa pervestiganda tanquam indagine quadam. Apud hos enim axioma prudens receptum est: *Quod potest fieri paucis, non debet fieri multis.* Et si vel maxime satis temporis ceteris negotiis suffurati, illud studio Wolffiano sacrificaverint, ne tum quidem securi erunt, nisi ad Domini Wolffii insigne ingenium accedere sese perspexerint, & omnibus ejus doctrinis fuerint valde imbuti, præcipue Ontologia.

Wolffii regula actionum humanarum.

Them. III. D. Wolffius Regulam actionum humanarum facit *essentiam & naturam bumanam ac determinationes tam barum, quam omnium rerum ad actionem bumanam concurrentium.* Discursus super hoc, quomodo verum aut falsum id sit?

Sit videtur colligi ex ambitioso appara.u paragraphorum.

1. Hanc esse doctrinam D. Wolffii, videor mihi legere in plurimis paragraphis tomi primi Philosophiæ practicæ. *VIDEOR*, inquam, non enim fortasse sum certus, an funditus comprehenderim. Adducerem aliquos §§. nisi prælonga series esset adducenda ad hoc, ut lector posset mentem ejus rite deprehendere. Igitur, paragraphos quidem ipsos in decursu disputationis suis locis referam; Nunc vero, nequid temere affingam viro Illustri, statuam *aliquot bypotheses*, ex quibus aliqua ad ipsius mentem erit. Præmittam tamen brevem totius argumenti explicationem methodo nostris usitatiore & faciliore, ut nobis quidem videtur: quæ si & aliis videbitur talis, conducet forte, ut ipsum etiam Wolffium lecturi facilius mentem ejus venentur.

2. De-

* Vernünfftige Gedancken von der Menschen thun und lassen, Francof. 1733. edit. 4. in 8vo Wer ohne Vorurtheil und mit Fähigkeit über meine Schrifften kommet, der wird finden, daß alles Wahrheit seye, was ich hier geschrieben. Ich bin GOttlob! längst darüber weg, daß ich mich in dergleichen Urtheilen selbst betrügen solte; indem ich die Sache aus ihren innern Gründen beurtheile, und mit auswärtigen nichts zu thun habe. Wer meine lateinische Logik insonderheit gelesen und verstanden, der wird sehen, daß ich verstehe, was zu gründlicher Erkanntnuß der Wahrheit erfordert wird, und was für Uberlegung nöthig ist, damit man versichert seyn kan, ob man in der Sache Gewißheit hat oder nicht. Er wird aber auch ic.

Totius argumenti descriptio, nostra methodo.

2. *Descriptio argumenti* hæc erit:

A. ESSENTIA dicitur à nostris *principium quod* essendi: id est illa ratio aut vis, qua ipsa sum.

Esse quid?

B. ESSE duplex est, Possibile & Actuale seu existens. Hic de solo existente erit sermo; quia quæritur regula seu lex naturæ non possibilis sed actualis.

Natura quid?

C. NATURA dicitur principium operandi, seu ratio illa ac vis, qua ipsa ultra nude existendum potens sum movere, exercere, producere.

* Num hæc in una re distincta sint, an tantum modo nostro concipiendi separantur, hue jam minime spectat; utrum enim horum supponatur, Essentia ac natura sunt regula Wolffiana. Ipse certe Wolffius ista nec re nec ratione distinguit, dicens in nora §. 136. *Nec essentia à Natura distinguitur ita, ut per naturam nec essentia sola nec essentia unà cum natura INTELLIGATUR.*

Determinationes quid?

D. *DETERMINATIONES* à nostris dicuntur *Limitationes* seu constrictiones ad certum tantum, non qualemcunque modum tam *essendi* quam *operandi*. Quæ limitationes ideo dicuntur necessariæ, constantes, seu perpetuæ, & imutabiles, quia certæ sunt, quia essentia & natura illas nunquam potest egredi.

Objectum Finis.

E. Inter determinationes maxime attenduntur *Objectum* ac *Finis*, cuilibet naturæ fixus & immutabilis.

Ostenduntur hæc exemplo.

Exemplum horum omnium ostendo in Homine. Ejus *essentia* est ipsum ejus esse ac existere corpore & anima. *Natura* est ejus vis ad operandum corpore & anima. *Determinationes* sunt constrictiones seu limitationes necessariæ ad sic non aliter essendum, ad sic non aliter agendum. Præcipue adstrictus est intra certos *fines* & certa *objecta*. Nam intellectus v. g. non potest aliud objectum formale habere, quam *Verum*; Voluntas non potest non habere pro objecto *bonum*; facultas locomotiva non potest aliud habere quam *lationem-talem*. Et sic porro de omnibus. Rursus etiam ipsis *rebus aliis*, quæ ad actionem hominis concurrunt, tales sunt determinationes variæ, qualitatis, quantitatis, modi, finis &c.

His ita breviter descriptis quæ permultis §§. à D. Wolffio dicuntur ac redicuntur, nec tamen clare exponuntur, ponamus hypotheses de doctrina D. Wolffii.

Hypothesis I. qua potest Wolffius intelligi.

3. *Hypothesis prima.* Si D. Wolffius vellet, Essentiam & naturam hominis nudam, sine suis determinationibus esse regulam primam seu legem naturalem hominis, haud dubie falleretur, & in hoc sensu ejus doctrina non potest accipi. Quod probatur sic. Regula duplicis potest esse modi vel est regulans seu determinans tantum & non regulata: vel est regulans quidem, sed regulata aliunde ac aliunde determinata: Sive quod idem est, *Regula* alia est vere *prima*, alia est *secunda*. At vero Essentia humana nuda sine limitationibus non est *regula PRIMA*, aliàs esset ens illimitatum, & consequenter aut DEUS aut nihil determinatum: quæ utraque concipi non possunt: quod prolixiori probatione non eget. Præterea essentia humana absque determinationibus non est *regula SECUNDA*; quia neque est regulata seu determinata, cum supponatur absque determinationibus esse; neque est regulans seu determinans, cum in essentia tali nuda indeterminata non insit *sufficiens ratio* ad alia determinanda seu regulanda. Itaque essentia & natura sic sumpta potius exspectant regulam, quam ut ipsa sint regula.

Regula alia prima alia secunda.

Hypothesis II. Determinationes essentiæ.

4. *Hypothesis 2da.* Si D. Wolffius vellet, ipsas has *limitationes* seu determinationes esse *primam* regulam *absolute* nempe regulantem tantum non etiam regulatam, à quibus nempe determinaretur essentia, atque ab essentia sic determinata seu regulata deinde regularentur actiones humanæ: in hoc sensu itetum falleretur, neque ergo in hoc sensu accipi potest, quia *ipse scit se non falli*.

Eum autem hoc sensu falli, probatur sic: Aut enim limitationes illæ, determinationes, ac necessariæ constrictiones essentiæ sunt *à sese*: & sic sententia Wolffianà manifeste esset Atheistica, quod absit; quia tali modo id, quod essentias determinat, limitat &c. esset *primum omnium* determinans omnia & non determinatum, ut supponitur: & tamen non esset DEUS, sive non esset primum omnium determinans tantum quin sit determinatum ab alio.

non sunt à sese.

Aut vero limitationes illæ sunt *ab alio* limitante: & sic istæ limitationes jam non sunt limitativum primum, neque adeo regula absolute *prima*: sed potius limitatum ab alio, & rursus limitans alia, qui est conceptus *regulæ secundæ*. Igitur tali modo Determinationes Wolffianæ sunt regula tantum secunda habentia priorem. Sicut v. g. si ista constrictio naturæ humanæ necessaria ad modum, objectum, finem, prodiret à motu siderum, motus siderum

Sed ab alio sicque sunt regula tantum secunda.

dici deberet lex & regula tam essentiæ, quam naturæ humanæ, quam determinationis rerum omnium ad actiones humanas concurrentium. In fundo ergo D. Wolffii determinationes essent regula prima, ut ipse supponeret; & non essent prima, ut probatum est.

Hypothesis III. Bona est, si tam essentiæ, quam determinationibus præficitur ens superius determinans:

5. *Hypothesis 3tia.* Si D. Wolffius vult. Essentiam & naturam humanam, ad hoc ut sit regula, non tantum sumi debere tanquam conjunctam & combinatam cum illis determinationibus, quas patitur, sed tanquam illis subjectam & ab illis regulatam; rursus autem determinationes illas non esse aliquid aliud, quam leges & necessitates ab aliquo ente priore præscriptas, præceptas, & constitutas; quidquid sit illud ens prius: Tum vero recte sentit D. Wolffius, & in hoc sensu tuto recipi debet ejus regula. Nempe ut tam *essentia*, quam *natura*, atque *determinationes* sint regula secunda, regula autem prima sit ens illud primum, determinationes istas necessarias imponens, seu hominis ac Essentiam ceterarum rerum constringens ad hæc tantum objecta non alia, hos fines non alios &c.

Quid autem sit illud ens prius regulans, aut quo nomine appellandum, huc non pertinet, modo constet, illud, qualecunque sit, esse regulam necessariam, quæ ista determinando *subjicit sibi essentiam & naturam* hominis, & actiones inde proficiscentes: & quæ consequenter sit ens superius ac dominum non humanæ duntaxat essentiæ, sed omnium omnino rerum.

Quod probatur.

Veram autem esse hanc mentem, si D. Wolffius illam habet, sic ostenditur. Probavimus suprà, Naturam nudam non esse primam regulam ceterorum, sed regulari à priori, nempe à limitationibus illis. Probavimus, Limitationes istas non à sese esse, sed ab ente priore. Atqui quod probatur regulari ab alio priore, illud probatur esse regula secunda tantum. Ergo probavimus, Essentiam, naturam, ac determinationes seu limitationes illas, si sunt regula, in tantum esse regulam, quia in quantum omnia ista sunt regulata, ordinata ac præcepta ab ente superiore: sive esse ista omnia regulam *tantum secundam.*

An lex naturæ sit independens à voluntate DEI.

Them. IV. Lex naturæ est independens, ac anterior voluntate cujusque entis superioris: Sive lex naturæ, & obligatio ad illam datur abstrahendo à voluntate DEI. Quomodo hæc D. Wolffii doctrina possit recipi, aut debeat respici?

Suppositio I. ut essentia sit à se,

1. *Suppositio prima.* Si sic sumeretur sententia D. Wolffii, ut Essentia, natura ac determinationes sæpe dictæ sint à se ipsis, & *nulli* præceptioni *ullius* entis superioris subjectæ, falsa esset sententia & vel Atheismum docens, vel ipsam essentiam *à sese determinatam* constituens pro *ente summo.*

absurda est.

2. Præterea esset absurda sententia. Quia istæ limitationes, si supponuntur esse aliquod *ens, distinctum* ab essentia humana, essent longe nobilius ac fortius ipsâ essentiâ; imo omnium fortissimum, cum per illud non tantum essentia humana determinaretur, sed omnium rerum, quæ unquam possunt ad actionem humanam concurrere: cum tamen in ipsius essentiæ humanæ potestate neutiquam sit rebus ullis limitationes præscribere alias, quam quas aliunde habent: unde apparet, tales determinationes longe ipsa essentiâ humanâ fortiores futuras esse, si ita intellegeretur D. Wolffii sententia.

3. Si vero determinationes illæ non sunt ens distinctum ab essentia, sed ipsa essentia; sequitur essentiam determinari à se ipsa, necessitari à se ipsa: itaque esset necessitans secundum essentiam, & secundum eandem essentiam non esset necessitans sed necessitatum.

Hypothesis II. si Wolffius per naturam intelligit ens indistinctum,

4. *Hypothesis secunda.* Si D. Wolffius sentiret, quod non sentit, Essentiam illam determinatam, tanquam regulam, dependere à natura, fortuna, casu, fato, necessitate; istam tamen naturam, fortunam &c. non esse ens superius distinctum ab entibus omnibus, sic incideret in naturalismum, Epicurismum, Stoicismum, & Atheismum.

aut distinctum.

Si vero per naturam, casum, fatum &c. intelligit aliquod ens distinctum determinativum omnium & à nullo determinabile, *hoc ipso intelligitur DEUS, & ab illo non abstrahitur,* sed is vere pro regula naturæ prima statuitur quam optime, sicut debuit statui.

Clara sunt hæc, & multis argumentis fierent tantum obscuriora.

Hypoth. III. si Wolffius distinguit

5. *Suppositio tertia.* Si D. Wolffius admittit quidem Dependentiam essentiæ regulantis à voluntate *aliqua* DEI, & tantum quærit à qua DEI voluntate pendeat? Sic recte resolvi debet, distinguendo duas voluntates seu præceptiones DEI. Una ac *PRIMA VOLUNTAS DEI* est præceptio DEI, qua essentiam humanam constituit, eique hos limites immutabiles proponit, ut voluntas bonum, intellectus verum, ceteræ facultates alia tantum possint ac debeant attingere; & sic

voluntatem Dei *primam,*

sic etiam in determinatione aliarum rerum, quæ omnes subordinari debent enti primo, aliæ quidem tantum directe & absolute ut cetera; aliæ etiam reflexe & cum intentione ut homo. Et tali modo regula seu *lex naturæ est essentialiter pendens à voluntate hac DEI prima tanquam à sua superiori regula, nec ab illa* abstrahi potest; cum aliquid secundum quà subordinatum non possit concipi sine subordinante. Subordinans enim ingreditur conceptum subordinati, vel habet in se rationem sufficientem &c.

à voluntate secunda,

6. Altera ac *SECUNDA*, & quoad nos posterior *VOLUNTAS DEI* est imperium aliquod DEI, quod fert in essentiam humanam, quæ per anteriorem suam voluntatem jam erat regulata.

à voluntate 2da DEI lex naturæ potest abstrahere.

Ab hac voluntate lex naturæ *potest* abstrahere; quia talis voluntas secunda non ingreditur conceptum essentiæ humanæ ut per primam voluntatem determinatæ: nec in natura humana simpliciter considerata per actum illum primum regulatâ continetur ratio sufficiens, cur talis actus secundus *extet* aut extare *debeat*, bene tamen quod *possit* extare.

7. Nam ab actu ad potentiam est bona argumentatio: In nostra essentia ùt regulata per voluntatem primam DEI continetur ratio sufficiens actus divini *extantis*. Ergo continetur ratio sufficiens ad *posse extare* etiam aliorum actuum æque divinorum.

Voluntas 2da dicitur Lex *positiva*

volontas 1ma lex naturalis.

Cur lex positiva observanda?

8. Cum igitur *VOLUNTAS DEI SECUNDA* dicatur præceptio seu *LEX DIVINA POSITIVA*: *VOLUNTAS* autem *PRIMA* dicatur *LEX DIVINA NATURALIS*, tanquam prima formatrix naturæ ac rectrix; apparet sufficiens ratio *CUR LEGE NATURÆ OBLIGATI SIMUS ETIAM AD LEGEM POSITIVAM DIVINAM SERVANDAM*, dummodò cognitam. Id quod nos in Jure naturæ nostro uberius inculcavimus. Nam ille DEUS, qui prima voluntate sua constituit essentiam nostram *servam* sui imperii primi, non potuit nos ab imperio secundo immunes reddere, nisi essentiam priorem adimeret, & novam diversam daret, ita ut non essemus *iidem*. Hoc autem repugnat enti primo, ut recte de his D. Wolffius allegat Theologiam naturalem. Quæ tamen non tantum tractanda erant in Theologia naturali, utpote mere speculativâ: sed omnino in Jure naturæ, quod debet docere praxin hominis erga DEUM.

R. P. Desing Part I.

Hypothesis *IV.* Lex naturalis an sit supernaturalis?

9. *Suppositio quarta.* Si D. Wolffius contenderet, essentiam humanam *solam* debere dici *legem naturalem*, voluntatem autem primam DEI *solam* debere dici *Legem divinam*: ita ut essentia humana sit *regula prima in ordine naturali*, voluntas autem prima divina esset tantum *regula prima in ordine SUPERNATURALI*: contentio ista explicatione vocum dirimi potest, & debet reduci ad modos loquendi est antiquo jam usitatos. Cum nomina bona recepta mutari non conveniat, ob rationes passim notas, & ob periculum erroris, quod periculum etiam hic inesse statim ostendam.

Quid dicatur *Naturale*?

10. Nam *NATURALE* hactenus diximus omne illud, quod fluit secundum ordinem creaturarum *prima* creatrice DEI *voluntate* constitutum: à quo Ordine DEUS non excluditur neque excludi vel abstrahi hic ordo à DEO potest; quia DEUS est hujus ordinis principium essentiale. Principiatum autem tale à principio tali non potest abstrahi, quia primum continetur in conceptu secundi qua secundi.

Voluntas DEI prima est lex naturalis.

Tali modo Voluntas prima DEI determinatrix ordinis hujus est *VERE NATURALIS LEX DIVINA ABSOLUTE PRIMA.* Contrà essentia humana est *VERE NATULALIS LEX SECUNDA*: potest tamen *respective* dici etiam prima, sed *prima creata*, aut *participata*, uti nos in nostro jure naturæ fecimus, secuti Patres nostros cum S. Thoma.

Quid dicatur *supernaturale*?

11. *SUPERNATURALE* autem solemus dicere id, quod in illo ordine primitus per DEUM constituto non continetur, sed *secundo* DEI decreto imperatur & fit extra ordinem, ad secundum imperium manifestandum aut exsequendum utatur ordine creato primo tanquam instrumento, medio &c. Sic peccatum grave seu aversio totalis voluntatis humanæ à DEO ut summo bono, non potest per solum ordinem naturalem primo decreto stabilitum restitui aut aboleri; quia in toto ordine naturæ quem DEUS imperando constituit, non invenitur peccatum, alias DEUS peccatum imperasset, constituisset: ergo neque in eodem ordine invenitur peccati remissio &c. Quamvis DEUS imperio secundo adeoque supernaturali volens remittere peccatum, utatur creatis progressibus rum ad remissionem illam manifestandam, tum ad conferendam. Sic usus est humanitate Christi, in ordine naturali quoad substantiam jam contenta: Sic utitur aquâ ad baptismum, mo-

tibus voluntatis ad pœnitentiam &c. De his quoque nos plura in Jure nostro naturæ, ubi de fide supernaturalium, de spe, de pœnitentia egimus.

Duo scopuli in Juris naturæ disciplina.

12. Ceterum monere hoc loco homines convenit, præsertim illos, qui jura naturæ docere alios volunt aut debent, duos esse scopulos in hac doctrina æque evitandos, quemadmodum Scyllam & Charybdin, aut quemadmodum Symplegades Poëtarum. Nam Juris naturæ doctor ostendere debet. Hominem obligari *NATURALITER*. Debet etiam, nisi Atheus sit, ostendere, obligari ipsum à *DEO*. Jam si multum laborat ad ostendendam obligationem *NATURALEM*, corrupta discipulorum indoles pronior fit ad sentiendum, omnes obligationes esse *mere naturales*. Experimento enim constat, animam libenter esse præcipitem ad universalia concludenda ex quibusdam particularibus. Hine habnimus homines, qui semel isto sensu abrepti magnos conatus adhibuerunt, ut ostenderent, omnia quæ divinitus revelata credimus, mere naturalia fuisse: & hi proprie Naturalistæ vocantur. Hi iterum in duas classes pro sua libidine abierunt, quarum altera DEUM insuper habet, & dicuntur Athei: altera DEUM ad ordinem naturalem qualem-cumque imperfectum refert & hi Deistæ sunt. D. Wolffium inter istos non refero: is tamen valde timet, ne, si legem naturalem *divinam* esse admittat, ipsa sit *supernaturalis*. Vide notam ejusdem in §. 123.

Qui valde urget NATURAM, potest inducere in *Naturalismum*:

Qui valda urget DEum.

Contrà si Doctor paulo sollicitiorem se ostendit in *DEO* adstruendo & obligatione erga illum; tum proni ad exorbitandum discipuli induere incipiunt hunc sensum, quasi obligatiooes, erga DEUM maxime, essent ordinis *supernaturalis*. Quia enim DEUS supra naturam istam creatam est, hinc volunt sibi persuadere, quidquid ad DEUM refertur, supernaturale esse.

Hoc autem utrumque facit in ipsis consuetudo quædam à voluntate contracta, quam contraxit sæpe obtemperando sensui & carnalibus appetitibus. Nam animus sensualitatis captivus præceps fit ad omnia sensualiter consideranda, æstimanda, ac sequenda. Hinc si audit, obligationes nostras esse *naturales*, coocludit, *omnes tantum esse naturales*. Cur hoc? quia sibi blanditur, se cum natura, quidquid ea sit, facile compositurum; cùm natura aut ipsemet sit, aut saltem nihil supra ipsum. Unde exuit timorem, exuit pudorem, & pecudis more vivit.

Potest dare ansam, ut præcepta *impossibilia* videantur, tanquam *supernaturalia*.

Quodsi cootrà homo sensualis audit, obligationes oriri à DEO, referri ad DEUM *incomprehensibilem &c.* id rursum pro se arripit, & concludit, se his obligationibus satisfacere non posse: divinas enim eas esse, adeoque *supra naturam, & viribus naturæ non implendas.*. Se autem tunc confitebitur hominem infirmissimum, longe imparem ad recipienda, speranda, implendaque supernaturalia; ideoque sibi nihil posse imputari. Hinc nota est doctrina hæretica: hominem noo posse mandata DEI servare.

Ex quibus patet, quam cautus esse debeat Juris doctor, & quam necessario nos inter talis doctoris dotes numeraverimus, ut sit *Vir Bonus*. Vid. *Jus naturæ* Cap. 1.

Doctrinæ Wolffii nude sumptæ periculosæ:

Them. V. Doctrina D. Wolffii, quod *Bonitas* actionis consistat in ipsa essentia ac natura hominis ac determinationibus, independenter à voluntate DEI. Item quod Obligatio ad Bonum etiam erga DEUM sit ex ipsa essentia hominis independenter à voluntate DEI §. 250. Et id genus aliæ ejus doctrinæ nude sumptæ periculosæ suot infirmis; in certa hypothesi ae nostra explicatione sunt bonæ. Sed necesse erat addi explicationem talem, quæ videretur non magis tribuere essentiæ humanæ à DEO abstractæ, quam Voluntati DEI.

in certo sensu sunt bonæ.

Periculum ex bonitate independente à DEO.

1. Si enim ita nude accipitur, bonitatem intrinsecam & imutabilem æternamque consistere in ipsa essentia humana etiam sine respectu ad DEI voluntatem, periculum est valde propinquum, ut mox antea dixi, ne homo sensualis ex hoc præsidium sibi sumat ad naturalismum; Si enim esseotia mea, (argutabitur ille secum) est ratio intrinseca boni eaque immutabilis, ego quidem semper ero bonus; quia nunquam ego aut actio mea erunt sine essentia sua. Si libere eligam quod libet, bene eligam, quia libertas mea est de mea essentia, & cetera id genus. Reclamabit qnidem in aliis paragraphis D. Wolffius; sed homo sensualis dicet; hanc priorem doctrinam esse naturalem & intelligibilem, posteriorem autem esse initelligibilem, aut metaphysicam, aut plane supernaturalem.

Nec reclamatio Wolffii periculo cavebit. Cur?

Quomodo sane accipi possit Wolffius?

2. In certa hypothesi autem sumptæ hæ doctrinæ, & sobrie explicatæ, ut suprà cœpimus, bonæ sunt. Nempe Bonitas actionum intrinseca sita est in essentia ac determinationibus rerum *in-*

depen-

dependenter quidem à voluntate SECUNDA & extraordinaria DEI, five independenter à lege *POSITIVA*. Quo ſenſu idem affirmârunt dudum noſtri Theologi. Attamen bonitas intrinſeca non eſt ſita in eſſentia rerum independenter à voluntate DEI prima & ordinem naturæ ſeu determinationem eſſentiarum conſtituente. Omne enim Bonum participatum ſeu quod non eſt *à ſe*, non conſiſtit *in ſemet* independenter à primo ac ſummo bono; quod non eſt aliud, quam voluntas DEI ſive DEUS ut auctor omnium bonorum, aut Bonum ipſum comunicabile ac non-communicatum aliunde.

Malum per ſe non eſt à DEO. Car?

3. Hoc equidem indubitatum eſt, *Malum* per ſe aut *intrinſecum* non eſſe à DEO; quia nec in ordine conſtituto per primam DEI voluntatem continetur, nec continetur in ordine conſtituto per ſecundam ac poſitivam DEI voluntatem; niſi per oppoſitionem ac negationem. i. e. DEUS utraque hac voluntate conſtituit meras res & facultates bonas, & inter has facultates poſuit etiam liberam voluntatem, capacem ad agenda bona à DEO inſtituta, capacem etiam ad deficiendum ab eis, & ad convertendum ſe tentative extra hunc ordinem rerum poſitivarum bonarum ad *nihil*, ad *non-bona*, ad ſublationem boni &c. hoc eſt ad ordinem negligendum aut pervertendum. Si voluntas ſe continet in ordine illo utroque, non poteſt niſi bene facere, quia facit ſicut conſtituit Dominus ordinis qui dominus jubet tantum, juberi autem non poteſt ipſi à quoquam. Si voluntas ordini utrivis ſe opponit aut eum inſuper habet, & alium ſibimet conſtituit, qui *non-eſt*, quia ab ente primo conſtitutus non eſt; tum vero nihil boni ſed malum tantum eſt. Homo enim, ſi deſignando conſtituendoque aliquid extra ordinem quem DEUS inſtituit, poſſet *bonum* facere ac conſtituere, ſequeretur, ipſum eſſe auctorem alicujus boni à DEO non pendentis, atque adeo homo eſſet creator novi boni non aliunde habentis reale eſſe, quam ab ipſa hominis voluntate. Quod longe abeſſe debet etiam à ſuperbiſſimo. Nihil igitur *boni* cum poſſit per hanc averſionem facere homo, ſequitur eum tali modo *non niſi malum* facere; quod autem *non niſi malum eſt*, revera eſt *per ſe* & *intrinſece malum.*

4. Verum ſi D. Wolffius ſic intelligit indepentiam legis naturalis à lege *poſitiva tantum*, fruſtra tantum apparatum metaphyſicum adhibuit, quaſi rem novam demonſtraturus & mortalibus incognitam. Nemo hactenus neſcivit, legem poſitivam eſſe naturali poſteriorem, atque adeo *illam* ab *hac* trahi non poſſe. Potuiſſet, ac, ut fidelem doctorem ageret, debuiſſet clare ac ſæpe edicere, non ſimpliciter independenter ad voluntatem DEI legem conſiſtere in Eſſentia humana: hoc enim lubricum eſt: ſed, legem DEI conſiſtere in eſſentia humana ut independente ab lege *poſitiva* DEI.

Lex naturæ conveniens voluntati divinæ.

Them. VI. Iſtæ locutiones: Lex naturæ eſt voluntati divinæ conveniens: & ſiquæ ſunt id genus aliæ, in hypotheſi ſunt accipiendæ aut rejiciendæ.

non omnino bene dicitur,

1. Si intelligitur voluntas DEI *prima*, & tamen dicitur, legem naturæ eſſe *mere* ac *nude conformem* eidem voluntati ſine *dependentia* ab eadem, falſa eſt hypotheſis. Lex enim naturæ increata eſt ipſa DEI voluntas prima: Lex naturæ creata eſt eſſentialiter pendens à voluntate eadem, hoc eſt lex naturæ creata totam eſſentiam, ac formam unice accepit à ſola eadem voluntate, independenter à qua nec eſſet nec regularet. Sic autem convenire cum voluntate DEI, non eſt nude *congruere*, ſed unice *dependere*; Sicut lex principis non eſt nude conveniens voluntati ejuſdem, ſed ab ipſa procedit, pendetque unice.

& dat conceptum peccati philoſophici.

2. Deinde hæc expreſſio *nuda* convenientiæ cum voluntate DEI *ſine dependentia* à DEO poſſet eſſe occaſio exiſtimandi, eum qui peccat contra legem natnræ, non tamen peccare contra DEUM: ex nuda enim convenientia leges cum voluntate DEI ſine pendentia, non videtur poſſe probari *neceſſitas parendi* DEO: ubi nulla probatur neceſſitas parendi DEO ibi nullum datur fundamentum judicandi, DEUM fuiſſe offenſum; quia offenditur ſolum per *inobedientiam* ac violationem debiti. Conſequenter daretur peccatum contra legem naturæ & tamen non contra DEUM. Id quod eſt proſcriptum ab Alexandro VIII. 24. Aug. an. 1690. ut poſt videbimus. Exemplum rem faciet claram. Lex Statutaria Saxoniæ vetat aliquem contractum: Eundem contractum vetat etiam lex Perſarum. Qui jam in Saxonia obſervat hanc legem, is agit conformiter voluntati Ducis Saxoniæ, & ſimul conformiter voluntati Regis Perſarum. At regem Perſarum non offendit, offendit autem regem vel Ducem Saxonum is, qui eam transgreditur. Quamvis enim lex Sa-

xonum ſit conſormis voluntati regis Perſarum, tamen ab ea non pendet.

Reducitur ad contradictoria.

3. Quodſi dicatur, ex nuda illa convenientia ſine dependentia poſſe demonſtrari neceſſitatem parendi DEO; debebit in nuda convenientia ſine dependentia ineſſe *ſufficiens ratio* neceſſitatis parendi DEO. Si convenientiæ huic independenti ineſt ſufficiens ratio parendi DEO, ineſt eidem ſufficiens ratio dependentiæ à DEO quia parere eſt dependere. Ergo ineſt tali convenientiæ dependentia à DEO & non ineſt dependentia à DEO.

Sententia damnata de peccato philoſophico.

4. Sententia damnata hæc eſt: „ Peccatum Philoſophicum ſeu morale „ eſt actus humanus *diſconveniens natura rationali* & rationi. Theolo„ gicum vero mortale eſt transgreſſio „ libera *divinæ legis*. Philoſophicum „ quantumvis grave in illo, qui DEum „ vel ignorat, vel de eo actu non co„ gitat, eſt grave peccatum, ſed non „ eſt offenſa DEI, neque peccatum „ mortale diſſolvens amicitiam DEI, „ neque æterna pœna dignum.“ Hic patet *convenientiam* legis naturæ cum voluntate DEI non excludi: *dependentiam* tamen ab eadem excludi, cum poſſit violari lex naturæ, quin violatur voluntas DEI; ut fundamentum peccati philoſophici ſit *Independentia* legis naturæ à voluntate DEI. Quodſi igitur his in terminis verſatur D. Wolfſius, ſtruxit fundamenta peccati philoſophici. Si non verſatur in his terminis, debet reduci ad illos terminos, quos poſuerunt patres noſtri: ex quo viſibile fit, male tuta eſſe jura naturæ novorum & Clariſſimi etiam Domini Wolffii, quando profitentur ſe ab ignorantia Patrum longe recedere.

Quod peccatum deterius ſequitur ex hypotheſi hac Wolffii.

5. Quin imo ſi D. Wolffii ſententia verſatur in his terminis, longe deteriora ſequuntur: nempe peccatum philoſophicum dari non tantum in ignorante DEUM, ſed in ſciente & actualiter cogitante. Nam in Caſu Alexandrino, ut mihi videtur, peccatum Philoſophicum conſtituitur in deordinatione ſimplici à natura rationali, nihil cogitando de convenientia hujus legis naturalis cum voluntate DEI: quia talis pſeudophiloſophus fortaſſe neſcit iſtam convenientiam & ipſum DEUM. At in Caſu D. Wolffii (ſuppoſitis terminis prædictis) philoſophus apprime intelligeret demonſtratamque haberet convenientiam legis naturæ cum voluntate DEI: ergo indirecte demonſtratum haberet DEUM ipſum ejusque voluntatem. Et nihilominus iſte philoſophus non peccaret contra DEUM etiam cognitum, quia neſcit dependentiam à voluntate DEI, aut potius pro demonſtrato accepit à Wolffio, bonas & malas actiones eſſe ex ipſa natura humana hoc eſt ex ipſa lege naturæ *independenter* à voluntate DEI. Firmiter ergo ſibi perſuadebit, ſe legem quidem naturæ offendere, non tamen voluntatem DEI: niſi forte per indecentiam & incivilitatem; quia egerit aliquid contra *convenientiam nudam* ſimplicem, non autem contra neceſſitatem & obligationem ſuam ac *dependentiam*.

Num Pontificis ſit in philoſophia morali aliquid vetare?

6. Non credo ita inhumanum fore D. Wolffium, ut dicat: quid ad rem facit Alexandri Papæ declaratio aut proſcriptio in materia philoſophica? Demonſtrare debuiſſet Alexander, & methodo ſcientifica uti, & mathematicum eum fuiſſe oportebat. Nam facilis ad ea pateret reſponſio alia: ſed nos ex D. Wolffii ſententia reſpondebimus. Is, ut initio diximus, admittit, in jure naturæ agnoſcendo ac diſcernendo fundamentum eſſe *Auctoritatem, quam ſequi TENEANTUR* & vulgus & vulgo nihil altius in doctrina morali ſapientes. Igitur Alexander Papa nihil fecit aliud, quam quod D. Wolffius poſtea Pontificibus tanquam viris auctoritatem habentibus præſcripſit. Ut autem Pontifex pro doctis aliquam demonſtrationem ederet, nec patitur ejus auctoritas ſine *tali* demonſtratione vigens; nec rerum ac hominum conditio. Nam ubi eſt ille vir doctus, qui, niſi humilis & auctoritati obediens ſit, demonſtratione ſe patiatur ſuperari? DEUS ipſa certitudo & eſſentiarum eſſentia ex nihilo fecit omnia bona idque fecit ſua voluntate ut agnoſcit Wolffius, ab eadem voluntate factum totum id quod eſt. Dominus Wolffius quin ſit doctus, ego neutiquam dubito, ſicut nec ipſe dubitat, ſecurus utique dudum, ſe falli in his rebus non poſſe; id quod ſupra Them. II. num. 2. retulimus. Jam vero D. Wolffius ita ſecurus ſuæ doctrinæ, operoſas ſerit argumentationes, quibus videtur confutare alios etiam doctos viros, qui bonitatem intrinſecam actionum humanarum etiam ipſius D. Wolffii oſtendunt dependere à voluntate DEI. Atque ipſe contra hos doctos viros omnem Geometriam, atque Metaphyſicam ſuam jungit & intendit ad probandum, Bonitatem actionum humanorum non dependere à voluntate Dei: quam-

Wolffius id negare non poteſt.

Docti non demonſtratione ſed auctoritate ſuperantur, cum certant.

quamvis illam dependentiam alii, etiam docti, demonstrâsse sibi visi sint. Sicut ergo docti viri suis demonstrationibus nihil profecere contra Wolffium, nec Wolffius contra ipsos; ita nihil profecisset Pontifex contra doctos, etiamsi methodo scientifica ipsius Wolffii usus fuisset.

Cur de Wolffio hypotheses fecerim?

7. Non ego D. Wolffii demonstrationes ita dictas trahere cupio in hanc solam partem, ut *OMNEM voluntatem* DEI excludat. Ne enim hoc facerem, usus sum hypothesibus, & discriminationibus & spatium libenter ei permitterem, ut in partem commodiorem se ipse interpretetur, modo sanam & offendiculo non ita patentem. Sed hoc tamen inde colligitur, doctum virum demonstrare sic, ut ad bonam applicationem harum demonstrationum discernendam ab applicatione mala, opus sit homine æque docto aut forte doctiore: quia, nisi doctior sit Domino Wolffio, & *securior* ab errore, facile iterum producet tales alias demonstrationes, quæ ancipites sint.

Nulla definitio moralis potest fieri ex sola ratione.

8. Igitur videtur pronuntiandum, nullam unquam fieri posse definitionem de re morali difficili & recondita, si definitio sumenda est à doctrina Philosophica nuda; minime vero si definitio sumenda est à doctrina tali, quæ dependentiam à voluntate & auctoritate Dei, consequenter etiam ab omni alia, ambiguam proponit. Contrà vero possibile est & necessarium, ut definitio talium fiat ab *aliqua* auctoritate. Quippe Docti semper inter se certant rationibus & imaginariis demonstrationibus; &, si summam divinam auctoritatem respuant vel ambiguam faciant, semper certabunt, nunquam definient; quia eorum principia nunquam poterunt ad unum determinativum *necessarium* reduci. Si autem decisio facienda esse diceretur ex magnitudine doctrinæ, in æternum anceps manebit, uter doctus sit altero doctior ac certior. Contrà

Sed ex auctoritate,

utra auctoritas altera auctoritate sit potior, non adeo perpetuo in ancipiti est positum. Nam nostri v. g. Catholici, cum inter Pontificem & D. Wolffium comparatio auctoritatis instituenda est & doctrinæ, facile se expedient. Nam quantum ad doctrinam attinet, dicent, se rem in medio relicturos: Dominum quidem Wolffium edidisse libros multos, à Papa nullum esse editum: sed hoc, inquient, nihil probat: cum etiam doctissimi nihil scripserint, ut Socrates; & cum ipse Dominus Wolffius præfeserat se doctum fuisse ante quam scriberet. Quod autem spectaret ad Auctoritatem, haud dubie longe præstare auctoritatem Pontificis. Nam Domino Wolffio etiam longe his minora publice mandanti nemo vel cerdo etiam ex suo cœtu crediderit obediendum, cum Pontifici tot sapientissimi viri & ipsimet in magna auctoritate constituti libenter & ex animo obediant; cum etiam accedat ingens præsumptio, Pontificem *cum suis* non minus esse doctum quam Wolffium *solum*, tametsi nec Geometra esset, nec Analysi infinitorum instructus, nec Ontologiæ aut Logicæ Wolffianæ unquam studium adhibuisset. Sicut ante centum annos fuere doctissimi quidam viri, tametsi Libros Wolffianos non habuerint.

quæ major est Pontifici, quam Wolffio,

Them. VII. D. Wolffius videtur promissum de Juventute in altum tollenda, non omnino implevisse.

Wolffius promittit,

1. In præfatione ominatur, futuros quosdam, qui juventutem à subtilitatibus Wolffianis abstracturi sint propterea, ut placeant eidem juventuti, *humi repere, quam altius se à terra tollere malenti.* Persuadet ergo sibi subtilitates suas ad hoc valituras, ut humi repens hactenus juventus altius attollatur.

se juventutem sublimia docturum ob subtilitates:

2. Equidem nostri doctores adeo non sunt subtilitatis & acuminis expertes, ut avidissima etiam juventus non explere sitim uberrime valeat. Quid quod heterodoxi, & ex nostris etiam non pauci accusent scholarum in his superfluitatem.

quæ cum in nostris abundent doctoribus,

3. Subtilitates non ideo utiles sunt, quia subtilitates: imo non raro utiles aliàs doctrinæ per hoc ipsum redduntur inutiles, quod acuantur subtilius. Tristis id loquitur multorum experientia, qui subtilitate nimia cœperunt hebescere & a sana mente deflectere. Veteres quoque Philosophi, quod S. Augustinus in Joannem dudum notavit, de virtutibus, de Summo Bono multa subtilissime diviserunt ac discursus acutissimos nexuerunt. Pauci tamen illorum altius extulere mentem, aut subtilitatibus suis ad cœlum evecti sunt.

non tamen ob ipsam subtilitatem prosunt,

sed sæpe obsunt. Experientia.

4. Atque ut ad rem veniam, mihi videtur D. Wolffii promissa altitudo in præcipitium & Icarium volatum facile abire posse apud multos juvenes, si ejus doctrinâ illi utantur, maxime circa hanc *independentiam* legis naturæ sive naturæ humanæ à voluntate DEI. Neque poterunt à vertigine liberare sese, nisi se receperint ad nostrorum ab antiquo doctorum sententias, & secundum has rectificaverint doctrinam Domini Wolffii.

Subtilitas Wolffii potest fieri præcipitium.

5. Ver-

5. Vertiginem illam colligere est ex supra dictis Themate IV. & V. & infra ex Themate de Atheo Cap. XVII. Them. VIII. n. 7. &c. ubi per hæc Principia concedi debet Atheo, non dari legem naturæ, utque adeo nullum omnino peccatum ne Philosophicum quidem committi ab homine Wolfiano posse. Quæ luxuriosæ juventuti & avaræ senectuti valde commoda sententia foret.

Wolfius non dedexit multa in Jure Nat.

Them. VIII. D. Wolfius non est inventor multorum novorum in doctrina Juris naturæ.

ut ipse gloriatur,

1. Præsertim in præfatione Juris naturæ seu Morali, Germanica lingua exarati, multa enumerat, quæ ipse primus hic præstiterit; Inter alia, *se internam indolem liberarum actionum, hactenus obscure cognitam, in omni clara luce posuisse: demonstrasse se id, cujus demonstratio antea impossibilis habebatur, nempe, inimici dilectionem esse convenientem rationi, odium vero eidem contrarium: Reperisse se novum usum syllogismi, nempe quomodo passiones & affectus reprimi debeant, refutando præmissas syllogismi ad malum inclinantis: invenisse se se certas regulas decori hactenus ignoratas: Neminem se clarius ostendisse discrimen inter opera gratiæ & naturæ: Neminem fuisse, qui libertatem voluntatis magis ipso in usum reduxerit; clariusque demonstraverit, quomodo ex libero arbitrio virtus suam pulcritudinem, & vitium mutuetur suam turpitudinem &c.*

quæ tamen à nostris dudum pertractata sunt.

2. Non hic in singulorum istorum inventorum discussionem intraverim; quorsum enim abducerer? Sed appello eos omnes, qui in Doctorum Catholicorum libris saltem mediocriter versati sunt, num hæc aliaque à Domino Wolfio inventa in iisdem libris desiderentur? Quodsi enim tot doctrinæ morales hactenus desideratæ fuissent, quam miserum ante Wolfii libros genus humanum tam felix futurum erat post illos libros à multis jam ejus discipulis lectos, & ut existimant, amplius etiam demonstratos. Quam felicitatem cum experientia in hunc diem nondum confirmaverit, posteris nostris experiendam libenter permittimus, si ea est possibilis.

Convenientia actionis cum natura humana.

Them. IX. Convenientia actionis cum natura humana in *quadam hypothesi* est Principium discretivum juris naturæ.

est Principium est discretivum legis naturæ,

1. Principium discretivum dicimus rationem aliquam, ex qua perpensa & rite applicata, discernimus obligari nos ad hoc vel illud ex jure naturæ & non ex alio. Adeoque istud principium non est ipsa lex naturæ, non est ipsa obligatio, sed est indicium seu argumentum obligationis non cujuscunque, sed obligationis naturalis. De quo nos in Jure naturæ uberius.

non in quolibet sensu.

2. Ut ergo de Convenientia rite statuamus; certum est non *quamcunque Convenientiam* haberi posse pro genuino discretivo; nisi velimus quidlibet ex quolibet inferri, idque in re tanta, *ex qua*, omnium confessione, *summum hominis bonum pendet*.

3. Deinde non potest admitti convenientia actionis cum natura humana *quomodocunque* spectata. Quia hoc quoque licentiæ & defectioni à Summo bono portam apperiret: cum talis convenientia sit etiam in maximis peccatis, quæ certe conveniunt naturæ creatæ *quomodocunque* spectatæ, nimirum ut defectibili &c.

cum non in quolibet importet obligationem:

4. Convenientia ergo *nuda*, ceremonialis quasi, & quæ non habeat in se *rationem sufficientem imponendæ NECESSITATIS ad OBSEQUENDUM*; talis non est illud Principium discretivum genuinum. Nam si cui repræsentetur: Ecce debes abstinere à mendacio: quærit utique cur *debeo* abstinere? Ais ipsi quia non *convenit* naturæ humanæ. Dicet ille: Cur non? Tu rursus ipsum urgebis sic: Quia natura humana imprimis ex se apta est ad veritatem agnoscendam: deinde quia voces per se institutæ sunt ad significandos mentis conceptus. Rursus quia omnes homines volunt sibi dici veritatem: quia denique tua quoque naturæ ita est comparata, ut nolis ab aliis decipi. Quilibet in his agnoscit *convenientiam ALIQUAM*: sed aliquis forte non majorem deprehendet, quam qualem inter se servarent duo aulici mutuis ceremoniis certantes. Nam dicet forte aliquis: Intellectus humanus *aptus* est quidem ad verum, sed etiam ad falsum inveniendum id quod multis contingit per accidens; multi etiam id ex instituto fecerunt. Vocum deinde institutio facta est ab hominibus mei similibus & antiquis, quibus nullum, ne dicam naturale, in me jus fuit. Imo etiam sancti homines utuntur interdum vocibus ad mentem suam *celandam*. Homines quidem & ego ipse nolo decipi; sed per hoc tamen ego non possum ipsum naturaliter *obligare* ne me decipiat; sicut nec ipse me naturaliter potest obligare ne eum ego decipiam: riserim enim ipsum obligare me volentem. Hoc ergo peto, ut mihi probes *Convenientia ista me*

OB-

OBSTRINGI, & cur & unde, & quousque?

5. Præterea actio debet convenite cum natura humana non ut nuda, ſed *ut determinata*, nec quomodocunque determinata, ſed ut *determinata ab ente potentiore ab ſuperiore ad ſerviendum;* ſeu debet conſidetari *ut pendens* ab imperio. Sic enim convenientia continebit in ſe *rationem ſufficientem OBLIGATIONIS;* quæ utique obligatio conſiſtit in poteſtate trahendi ad obſequium ex una parte, & ex altera parte in debito ſeu neceſſitate obſequendi. In tota vero natuta nulla exiſtit *poteſtas naturalis* trahendi nos ad obſequium omnium noſttatum actionum, niſi DEUS, vel quocumque nomine dicatur *ens Dominum omnium rerum*, ſtatuatur pro *ultimo & univerſali* omnium hominum impellente, & imo compellente; ſalvo libero atbitrio: libero, inquam, ſed non Domino rerum.

Poteſtas obligandi eſt in ſolo DEO

6. Nam quænam eſt illa poteſtas univerſaliter ſtringens ad obſequium omnes, in omnibus actionibus, & exempli cauſa in veritate dicenda? An Natura humana? id eſt ego ipſe me conſtringo ad vetitatem dicendam? Hoc autem eſt in quæſtione, ut ajunt. Ut cœteris enumerandis ſed ſupet eam, ajo, id eſſe inſtitutionem aliquam omnibus naturis ac eſſentiis creatis potentiorem. Nam imprimis ſi coeant omnes reges, omnes exercitus, omnes ſapientes, omnes homines, omnes denique creaturæ, in iſtorum omnium poteſtate nunquam fuit nunquam erit ut vetitatem ullam ipſi efficiant; ſive ut id, quod verum eſt, faciant eſſe non verum, aut quod eſt falſum faciant eſſe verum, aut aliqua alia circa veritatem reipſa immutent, eamque ſibi ſubjiciant: ſed quod eſt verum, etiam repugnantibus omnibus hominibus & creaturis eſt verum; & quod eſt falſum omnibus creaturis repugnantibus eſt falſum. Ex quibus luce meridiana clarius omnes homines docentur, ſi modo attendant, veritatis determinationem factam eſſe ab ente ipſis omnibus potentiore ac Domino, cujus ſervi ſint homines, quorum adeo non eſt, veritatem jam ptoferre jam ſupprimere.

7. Et quamvis exiſtimem, iſta eſſe clariora omnibus mathematicis demonſtrationibus, tamen juvat, ad deprimendam fiduciam humanæ argutationis exemplo palpabili tem explicare. Terra iſta, quam pedibus calcamus eſt omnium maxime crudum elementum, & videtur non attentis eſſe plane in poteſtate noſtra: eam coloni tractant velut ſuam. Eant autem coëantque homines omnes, & vectes omnes, omnesque machinas Philoſophiæ experimentalis & technicæ adhibeant per omnia ſecula, & toto hoc labore auferant mihi dimidiam partem terræ. Nec peto ut ita auferant, ut nullibi amplius extet, ſed tantum ut non amplius extet in hoc globo; aut faciant de novo ſaltem unicum arenæ granum: multaque alia quæ de hoc ſolo dici poſſunt. In his ad populum & ad ſeſe explicandis, utilius, (credo equidem) deſudarent ingenia Doctorum hominum, quam in ferendis ſubtilitatibus, quibus probent, humanam natutam eſſe ſuammet regulam independenter à DEO.

8. Quodſi aliquis veniens dicat, talia ideo non poſſe ab hominibus mutari, quia hæc eſt *eſſentia* iſtarum rerum. Si eſſentiam ſumas tanquam Ens à ſe, id eſt determinans omnia cum ſit indeterminabilis ipſa, habemus Atheiſtam aut Naturaliſtam, aut Epicureum: contra quos jam non vacat plura diſputare. Si Eſſentiam ſumis tanquam ens determinatum, limitatum, hoc eſt ens ab alio; jam habemus illud ens aliud determinativum, univerſale; quod quocunque nomine appelles licet.

Objectio.

9. Dices: Hæc neceſſitas eſt Phyſica tantum: ergo non eſt criterium obligationis moralis. Reſpondeo. Eſt phyſica tantum, quamdiu non intenditur pro fine actionis deliberatæ; concedo: Eſt Phyſica tantum, cum à voluntate intenditur pro eo; nego. Lapis neceſſario agit ſecundum neceſſitatem à prima cauſa ſibi impoſitam, ejus actio ſicut ipſa neceſſitas eſt Phyſica tantum. Quodſi lapis poſſet agnita neceſſitate impoſita eidem ſe libere conformare ita ut pto fine haberet & appeteret libere parere Domino hanc neceſſitatem imponenti, tum ſtatim actio lapidis eſſet moralis, & natutalitet *juſta:* quia voluntarie ſatisfaciens juri ac Dominio naturalis Domini.

Objectio.

Them. X. Inconſequens eſt D. Wolfii doctrina, §. 250. 254. dum aſſetit, Hominem lege naturali *obligari* ad *repræſentandam* gloriam DEI: ſi ille ſtatuit independentiam ejusdem legis à voluntate DEI.

Repræſentatio Gloriæ DEI.

1. Unde enim orirettur iſta obligatio, aut cujus DEI gloriam deberet repræſentare? an DEI *volentis*, *imperantis*, *determinantis*? Sed DEI volentis nulla ſufficiens ratio reperitut in lege naturæ aut in eſſentia humana, ſi eſſentia eſt independens à DEO volente, & ſi alterum non eſt de conceptu alterius.

Inconſequenter imponitur à Wolffio.

2. Unde coactus est D. Wolffius rationem sufficientem repræsentandi gloriam DEI in alio medio quærere: nempe in obligatione ad perfectionem suam, ad quam homo ex essentia sua tenetur. Eccur hoc? quia homo per ipsam essentiam suam obligatur ad committendas actiones intrinsece bonas §. 228. Actiones autem intrinsecæ bonæ quæ sunt? respondet, eas esse intrinsece bonas, quæ per se ad perfectionem nostram tendunt §. 103. vel aliter, eas esse intrinsece bonas, quæ per ipsam notionem actionis bonæ sunt; & illud ipsum explicat, §. 57. sic: *positis iis, sine quibus actio concipi nequit, ponitur ejus bonitas intrinseca.* Potest autem actio concipi sine voluntate DEI, aut sine DEO volente, & ipse Wolffius revera ita concipit actionem illam, quæ per se ad perfectionem hominis tendit, quia in nota paragraphi 103. ubi de actione ad perfectionem hominis per se tendente loquitur, expresse tanquam necessariam cautelam addit, & cavet, ne quem subeat cogitatio de voluntate divina: sic enim ait: *Nemo non videt, nos hic philosophari de actionibus, quatenus spectantur tanquam actiones liberæ hominis citra respectum ad superiorem, cujus potestati subjectus est homo. -- Probe autem hæc notanda,* inquit, *veniunt, ne circa bonitatem intrinsecam actionum hæreat, qui præjudiciis occupatum tenet animum, & ut intrinsecæ bonitatis demonstrandæ principia suppetant.*

Discursus Wolffii

3. Ex hac dissertandi ratione apparet, ultimam rationem, cur actio sit intrinsece bona, esse hanc, *quia est actio*, seu quia habet notionem actionis; hoc tamen sollicite excluso ne in hanc notionem ingrediatur respectus ad Superiorem. Nisi enim hic respectus excludatur, jam non poterit suppetere Principium demonstrandæ bonitatis intrinsecæ, juxta Wolffium. At bonitatem intrinsecam habens actio est ipsa actio perficiens hominem, ut eodem §. 103. statuitur; Igitur ab actione perficiente hominem debet sollicite excludi respectus ad Superiorem cui est subjectus homo, id est ad DEum volentem aut imperantem. Adeoque in actione hominis, in essentia ejus, in lege naturæ, in bonitate intrinseca, in perfectione hominis nulla includitur ratio sufficiens ad repræsentandam gloriam DEI vel aliquid DEI: imo potius inest in actione, & in perfectione hominis ratio sufficiens excludendi omnem respectum ad DEum cum enim hunc sollicite jubeat excludere Dominus Wolffius, crediderim, hoc tantum philosophum non sine sufficiente ratione fecisse: ipse enim securus est se in his decipi non posse.

facit actionem bonam quia est actio.

4. Dato etiam, DEum non excludi per Wolffium, parum tamen apte videtur asserere obligationem repræsentandi gloriam DEI. Equidem hoc potest probare, hominem esse *aptum* ut ex illius natura *appareat* majestas DEI: ***obligationem tamen moralem*** ei ad hoc inesse, non probat, quia neminem ostendit, qui hominem ad id *liget*, adigat. Nam & culex, & pulvillus quilibet est aptus ad manifestandam gloriam DEI, quod microscopia vel sola nos docere possunt: nunquid ergo culex ob id est obligatus ad hanc repræsentationem? Horologium ex essentia sua est aptum ad repræsentandam scientiam artificis sui: obligatum autem ad hoc non est: maxime si Horologium in perfectione sua debet excludere omnem respectum ad artificem; sicut Wolffius ab actionibus perficientibus hominem exclusit omnem respectum ad DEum.

5. Ceterum gratis dedimus illud suppositum. Non enim hoc uno loco citato, sed sæpe alias excludit Wolffius respectum ad DEum in probandis obligationibus legis naturalis. Certe §.250. monet: „Probe autem notandum est, „obligationem ad manifestationem „gloriæ Divinæ hic ex ipsa hominis „essentia atque natura fuisse deductam, *INDEPENDENTER à VOLUNTATE NUMINIS.* Adeoque in ipsa essentia humana *excluso respectu ad DEum Superiorem* debuit esse sufficiens ratio obligationum ac dependentia.

Them. XI. Quæ D. Wolffius in suo jure naturæ de DEO & de obligationibus erga ipsum loquitur, loquitur inconsequenter, & more Puffendorffii extra rem cogitur repetere, tanquam impertinentia ad Jus naturæ.

De DEO loquitur inconsequen-

1. De Puffendorffio, quomodo is DEum non ex suis Principiis sed aliunde repetere debeat, alibi nos in Larva detracta Cap. XIII. Them. XII. Item jam de Wolffio, in hac tamen hypothesi, si is independentiam legis naturæ à voluntate DEI *OMNI* intelligit, ut supra aliquoties monuimus, & ut §. 103. paulo ante excusso sollicite videtur jubere.

ut Puffendorffius.

2. Ait quidem §. 274. *DEUS legem naturæ hominibus tulit.* Probationem ejus petit ex Theologiæ naturalis §. 989. Part. I. quæ Theologia est juris naturæ *extranea* secundum ipsum. Deinde probat hoc ex obligatione committendi actiones, quæ per se tendunt ad perfectionem

DEum asserit auctorem

ctionem

ctionem nostram. De his autem mox vidimus, quomodo D. Wolffius ab earum natura excessa jubeat DEum. Quomodo ergo ex illo, quod DEum excludit, potest probari & inferri DEus tanquam auctor ipsius & præceptor?

Ex alis similis valoris. 3. Rursus ad DEum legis naturæ auctorem probandum utitur hoc medio: Quia lex naturæ nos obligat ad manifestationem gloriæ DEI. Sed de hac propositione ostendimus, etiam ipsam esse inconsequentem & impertinentem ad legem naturæ Wolffianam. Præterquam quod sic in circulum eatur.

Syllogismus Wolffii 4. Iterum quidem §. 275. statuit: *Obligationis naturalis auctor DEus est.* Id autem probat per hoc, quod in syllogismum reduco: Obligatio naturalis est ipsa essentia hominis ac rerum: atqui essentia rerum & hominis oritur ab auctore DEO: Ergo obligatio naturalis oritur ab auctore DEO.

major 5. In hoc argumento propositio major vel sumitur in sensu Wolffii vel in alio? Si in alio sensu sumitur, nihil probat ad intentionem Wolffii. Si in sensu Wolffii sumitur propositio, sic ea sonat: Obligatio naturalis est ipsa essentia hominis ac rerum *excluso DEO & exclusa dependentia ab illo tanquam Superiore.* Id quod supra mox ostendimus.

minor constat terminis implicantibus. 6. Si jam pergas ad propositionem minorem, ea rite sic sonare debet ex Wolffii mente alibi ab ipso explicata §. 103. nempe: Atqui essentia rerum ac hominis *tanquam excludens DEum & independens ab ipso tanquam Superiore* oritur ab auctore DEO. Hæc quidem propositio constat terminis implicantibus: aliquid non dependens ab hoc quoad essentiam dependet ab eodem quoad essentiam. Ut si dicerem horologium independenter ab arte artificis monstrat horas æquales, & tamen ab arte artificis oritur ejus necessitas monstrandi horas æquales.

conclusio repugnans. 7. Conclusio, quæ ex duabus præmissis legitime deduci potest, hæc solum est: Ergo obligatio naturalis non Wolffiana seu juris naturæ Wolffiani non propria eidemque non conveniens, sed alia longe, oritur ex voluntate DEI, seu ab auctore DEO. Alias enim esset illa implicatoria consequentia: Ergo obligatio independens à DEO est dependens à DEO.

Wolffius sensit difficultatem 8. Subolfecit D. Wolffius hanc difficultatem, sed eam ex Principiis sui juris naturæ solvere non potuit. Hinc in nota ad §. 274. subjungit hæc: *Atque adeo patet*, *DEO NON ADIMI POTESTATEM legislatoris*, *utut lex natura à natura & essentia humana rerumque DERIVETUR. Hoc enim non obstante AGNOSCERE DEBEMUS*, *DEum nobis tulisse eam legem*, *quam naturalem appellamus.* Advertit sane acutus Philosophus idemque Mathematicus, ex suis Principiis independentiæ à DEO non posse deduci dependentiam à DEO. Unde angorem animi sui denique lenire quæsivit hoc cataplasmate imposito, nempe *NON ADIMI* propterea potestatem DEO, quod lex naturæ derivetur ab essentia hominis. Et quare non *adimitur*? Quia, inquit, non obstante hoc (oempe non obstante, quod lex naturæ sit ipsa essentia hominis *ut independens* à potestate Superiore) *DEBEMUS* agnoscere DEum legislatorem. Et quare *DEBEMUS*? Hic altum silet Wolffius. Sumit sibi tantum hoc, quia aliud effugium non patet, & ne petit quidem probare. At ego ex Principiis Wolffii haudquaquam nos *debere*, imo *ne posse* quidem hoc nos agnoscere docebo. *Debemus*, inquit, id est, *obligamur*. Hæc obligatio estne naturalis? haud dubie. Et omnes obligationes naturales continentur io ipsa essentia hominis *ut independente* à potestate superiori: igitur ex ipsa essentia tali independente, in qua consistit Jus naturæ Wolffiianum *non debemus nec possumus* agnoscere potestatem Superiorem: ergo lex naturæ Wolffiana & ejus positio io ipsa essentia hominis, *obstat*, quo minus agnoscamus, voluntatem DEI oobis præcipere, & nos ab illa ut Superiore pendere.

R. P. Dafing Part I.

quam verbis frustra lenit

nec probat.

probatur contrarium.

Non sufficit DEO *non adimi* potestatem legislatoriam.

9. Deinde frigidum hoc est, per legem naturæ Wolffianam DEO *non adimi potestatem* legislatoriam. Si enim D. Wolffius vult, homines per legem naturæ obligari ad DEum, quod pluribus §§. prodit, non sufficit dicere: in jure naturæ seu essentia humana nulla est ratio sufficiens, cur DEO adimatur à nobis potestas legislatoria: sed oportet probare, in jure naturæ esse sufficientem rationem legislatoriæ potestatis DEI, seu quod est idem, dependentiæ nostræ à voluntate DEI. Nam ubi non est ratio sufficiens obligationis, non potest adstrui obligatio. Sicut, si docerem ego, legem Franciæ esse codicem Ludovicianum independenter à voluntate regis Franciæ: deinde vero dicerem, Gallos lege Franciæ teneri ad parendum regi Franciæ: & si Galli mihi reponerent, tu constituisti legem Franciæ in codice independente à rege, quomodo ergo nunc vis nos dependere à rege eique obedire; Rectene his ego

Exemplum de Rege.

respondèrem: per hoc quod ego *derivem* legem Franciæ à Codice Ludoviciano independenter à voluntate regis, ego *NON ADIMO* potestatem legislatoriam Franciæ regi; quia hoc non obstante agnoscere *debetis*, regem Ludovicum hanc legem vobis tulisse, quem codicem Ludovicianum dicimus?

Aliud lenimentum Wolffii.

10. Sed uno hoc lenimento, *non adempta* DEO per paragraphos suos potestatis, non contentus Doctor Wolffius & adhuc animi æger, mitigare dolorem verbis quærit. Hactenus enim semper statuerat conceptissimis formulis, legem naturæ *ESSE ipsam essentiam humanam ac rerum, eaque posita PONI ipsam legem, & ipsam obligationem legis, EXCLUSO RESPECTU* ad ullum ens Superius, ad ullum Superiorem: nunc remittit ex hoc alto tono, & dicit, *legem naturæ DERIVARI ex essentia humana:* quasi vero lex naturæ Wolffiana minus feriretur objectionibus si tantum *derivatur* ab essentia, quam si est ipsa essentia. Sive enim ipsa essentia est ipsa lex naturæ, sive ab ipsa essentia tantum derivetur lex naturæ, semper verum est, in essentia debere inveniri sufficientem rationem dependentiæ à DEO, si statuitur, obligationem colendi DEum esse obligationem legis naturæ.

Rursus aliud lenimentum.

11. Rursus aliud lenitivum efficaciæ nihilo majoris hoc est, quod addit: debemus agnoscere, DEum nobis tulisse eam legem, quam *naturalem APPELLAMUS.* Quare modo essentia *APPELLATUR* tantum lex naturæ, quare non *est* ipsa lex naturæ? Fortasse ratio sufficiens dependendi à potestate DEI, quæ in ipsa *Substantia* legis naturæ non est (utpote hinc exclusa per D. Wolffium) reperietur denique in *vocabulo* & *appellatione* legis naturæ?

Quid sit legem naturæ esse *etiam* divinam?

12. Nec plagam istam sanant §§. sequentes, præsertim 277. ubi statuit: *Lex naturæ est ETIAM divina.* Rationem reddit hanc: *Quia à DEO obligamur ad servandam legem naturæ, consequenter ad id, ad quod lege naturali obligamur. Enimvero si voluntate DEI obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex naturæ SIMUL est lex divina. Patet itaque legem naturæ esse ETIAM legem Divinam.* Hæc D. Wolffius.

male sonat

13. Ex his conjicio interim, Wolffium *duas virtutes legislativas inter se distinctas & ab invicem independentes* statuere: identitatem autem admittere non inter ipsas, sed tantum inter earum legum materiam & objectum vel subjectum. Nam inquit, legem naturalem esse *simul* divinam, esse *etiam* divinam. Non ait, *legem naturalem ipsam* esse divinam, sicut alibi dixerat, *essentiam humanam ipsam* esse legem naturalem. Quo dicto omnimodam identitatem asseruit inter Essentiam humanam & inter legem naturæ, ita ut una de altera prædicaretur & altera cum ea converteretur, dicendo: Ipsa essentia humana est lex naturæ; & lex naturæ est ipsa essentia humana. Si enim tum dixisset, *essentia naturæ humana est ETIAM vel est SIMUL lex naturæ*, nemo non ex eo argueret, Wolffium dicere, Essentiam humanam & legem naturæ posse quidem esse *SIMUL*, aut duas leges esse *simul* obligantes: non inde argui poterat, legem naturæ & essentiam humanam *esse idem.*

Wolffius duas potestates independentes admittit.

14. Hanc autem *simultatem*, non vero *identitatem* legis naturalis ac divinæ ex Wolffii doctrina sequi, jam ostendo. Aspiciamus primum propositionem ejus majorem: *à DEO*, ait hæc, *obligamur ad servandam legem naturæ.* In se usu Wolffiano hæc non aliud significat, quam hoc; à DEO obligamur *NOS* sive *à DEO obligatur ESSENTIA ET NATURA NOSTRA ad observandam * essentiam ac naturam nostram:* cum lex naturalis Wolffiana nihil sit nisi ipsa essentia nostra. Hanc autem propositionem negare debet ipse Wolffius. Quia in essentia nostra nulla est sufficiens ratio, cur hæc obligatio à DEO oriatur: cum essentia nostra *ut obligatoria* excludat DEI voluntatem. Ut ostendimus hactenus ex ipsomet.

15. Omissa autem sequela, quam præmissæ majori adnectit, consideremus jam ejusdem minorem, nempe hanc: *Enimvero si voluntate DEI obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex naturæ SIMUL est divina.* Hanc minorem ei interim negemus, ut res magis in apricum veniat. At ille probationem jam dudum paraverat, §. 150. quæ nos cogit responsionem magis diffundere & postulare lectorem patientem. Sic autem ait §. 150. *Si voluntate DEI obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur: lex naturæ ABIT in*

* Observare enim & servare hic idem esse docet §. 138.

in divinam, seu SIMUL EST lex divina. Et, si voluntate hominis obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex naturæ ABIT in humanam, seu SIMUL est humana. Hæc quoque si ei negamus, adducit probationem sequentem, quæ deinde examinanda erit. Sic autem ait discursu in formam reducto: Lex naturæ nos obligat ad ea, ad quæ per ipsam hominis essentiam obligamur: Sed possibile est ut DEus vel homo velit nos obligare ad eadem: Ergo possibilis est obligatio profecta à voluntate DEI vel hominis ad idem, ad quod obligatio proficiscebatur ex lege naturæ. Subsumit: At vero lex à voluntate DEI aut hominis profecta est lex divina aut humana: ergo Lex divina vel humana simul erit lex naturæ,

Ratiocinium Wolffii

16. In hoc ratiocinio Dialectices periti plura desiderabunt. Nos propositiones singulas examinemus: *Major propositio* est (1. tautologica. Lex naturæ nos obligat ad ea, ad quæ per essentiam humanam obligamur. Nam in sensu Wolffiano lex naturæ & essentia humana sunt convertibiles, & propositio consequenter ita sonat: *Essentia humana ad ea nos obligat, ad quæ per ipsam essentiam humanam obligamur.* (2. Eadem propositio major recipit plures hypotheses, nec ergo sine exceptione concedenda est: nam sumitne Wolffius hic essentiam humanam ut pendentem à DEO? Si sic, frustra conglomerat probationes in contrarium: sufficiebat dicere: Lex naturalis obligat nos ad ea, ad quæ per essentiam *dependentem* à DEO obligamur, seu ad quæ obligamur obligatione orta ex voluntate DEI &c. Quodsi D. Wolffius intelligit, lege naturali nos obligari ad ea, ad quæ per essentiam *independentem* à DEO obligamur; tunc videat D. Wolffius, quomodo probet *minorem suam* quæ sic sonat: Atqui possibile est, DEum vel hominem obligare ad id, ad quod obligamur lege naturæ, id est in sensu Wolffiano *ipsa essentia humana INDEPENDENTE à Superiore ullo.* Ipse D. Wolffius suamet vineta cedere, & hanc suam minorem negare debet. Nihil enim est possibile apud Wolffium, nisi cujus ratio sufficiens continetur in eo de quo agitur: at vero in lege naturæ, id est in essentia humana *ut independente ab omni superiore,* non datur ratio sufficiens dependentiæ à superiore, consequenter nec obligationis ab eodem imponendæ. Ergo in lege naturæ seu in essentia humana non est possibilis obligatio à DEO vel homine deducenda.

Major est Identica

& amphibologica

reducitur ad contradictoria.

17. Nec juverit argutari, possibilitatem hanc non deduci ex essentia humana utpote independente, sed ex essentia divina, in qua sufficiens ratio contineatur hominem dependentem faciendi, contra enim ℞. Si in essentia divina debet esse sufficiens ratio ad hoc ut possit DEus imponere activam obligationem; debet etiam in essentia humana esse sufficiens ratio ad hoc ut essentia humana recipiat vel habeat passivam obligationem seu dependentiam à DEO. Si inest in homine talis ratio dependentiæ sequitur, essentiam humanam esse independentem, & corruit tota Machina Wolffiana.

Effugium inutile.

18. Cetera ad hunc syllogismum pertinentia eadem distinctione admittenda vel recipienda sunt; Hoc semper firmo manente, quod, si lex naturæ consistit in essentia *ut independente* à DEO, in tota lege naturæ nulla ratio sufficiens inveniatur cur homo sit ullo modo naturaliter obligatus ad DEum. Et hoc modo verum quoque manet Dominum Wolffium nec demonstrasse nec in suo jure naturæ demonstrare posse ullum officium erga DEum; ejusque doctrinam æque ac Puffendorffianam Atheo oportunam esse posse. Quod mox amplius probandum.

19. Interea ancipites locutiones sunt: lex naturæ *abit* in Divinam: & est *simul* divina, nam prima posset significare *mutationem* legis naturalis in divinam. Altera significat, *duas* revera esse leges ab invicem non pendentes, sed tantum, ut ita dicam, juxta positos. Ipseque ita explicare deprehendetur §. 150. Et certe si obligatio per DEI legem imposita non est distincta ab obligatione per Essentiam seu legem naturæ imposita, neque erit distincta ipsa vis obligationem imponens. Atqui vis hæc utraque est distincta cum altera consistat juxta Wolffium in essentia humana & altera in actu voluntatis divinæ, qui certe est indistinctus ab essentia divina.

Them. XII. Ipsum D. Wolffii ratiocinium ad demonstrandam obligationem legis naturæ denique ab ipsomet resolvitur ultimato in DEI intentionem seu præordinationem, quæ nisi fallor est DEI imperium quoddam. Non ergo stetit promisso, Atheis demonstrandi legem naturæ independenter à DEO. 1) Rem ex ipsomet probabimus, per Soriten relegendo Wolffii vestigia ab ultimo usque ad primum.

Wolffius denique cogitur recurrere ad voluntatem DEI.

Sorites ad hoc ex ipso Wolffio

Homo obligatur ad actiones legi naturæ conformes per *motiva*. §. 118. &c.

Motiva sunt *Bonitas intrinseca* actionum §. 127.

Bonitas intrinseca consistit in *tendentia* ad perfectionem hominis §. 103. 128.

Tendentia illa datur, si actio libera per *easdem rationes finales* determinatur, per quas determinatur etiam actio naturalis seu non libera. §. 49.

Actio libera determinatur per easdem rationes finales tunc, cum ideo agitur, ut actu consequatur eum *usum facultatum animæ ac corporis, quem possunt habere*. §. 47.

Usus autem, quem possunt habere facultates, sunt *FINES à DEO INTENTI* §. 46.

Ergo homo obligatur ad actiones legi naturæ conformes *PER FINES à DEO INTENTOS.*

Wolffius Atheis promissa non implevit

Ergo D. Wolffius obligationes legis naturæ demonstrat per *intentionem DEI*: Ergo non independenter à DEO: Ergo contra promissa Atheis facta.

Effugium Wolffii

2. Sed posset D. Wolffius reponere, se istas voculas *intenti à DEO* fines, tantum addidisse alicujus explicationis causa; potuisse se eas omittere. Sive, sensum illius paragraphi esse hunc: *Usus facultatum sunt fines simpliciter* abstrahendo à DEO; & sic qua simpliciter fines jam sufficiunt ad movendam voluntatem; non autem *quia à DEO intenti*, reduplicative.

est inutile

3. Respondeo ad hæc primo: si ita juvari causa D. Wolffii potuisset, is haud apposuisset *intentionem DEI* in illo maxime Paragrapho, qui statuit quasi fontem moralitatis, seu juris ac legis nempe *Finem*. Philosophus qui longa Disputatione tam sollicite ac sæpius cavet, ceterosque etiam cavere jubet, ne ad DEI aliquod statutum ac voluntatem recurrant aut ejus meminissent, is certe hoc maxime ipse cavere debuerat in ipso quasi Principio disputationis suæ, à quo cetera pendere debere vi methodi scientificæ probe agnovit.

contra ipsum et pugnat

4. Respondeo 2do ex explicatione eidem paragrapho subjuncta à Wolffio fit clarum, illam *DEI intentionem* non temere fuisse adjectam. In ea enim explicatione *probandum* sumpsit, non quod usus facultatum sit finis; sed *quod DEus intenderit usum* illum tanquam finem. Sive quod *DEI intentio* dederit usui illi *rationem finis*: Intellexit ergo D. Wolffius, usum ipsum facultatem non habere rationem finis in semet, sed *rationem finis* esse in intentione DEI. *Intentio* autem est volitio §. 616. 633. ergo per D. Wolffium ratio sufficiens finis totius naturæ & usus humani est unice in *voluntate DEI.*

& effugium sibimet præcludit

5. Respondeo 3. Ipse D. Wolffius §. 48. sibimet præcludit omne effugium per distinctionem *finis qua* seu reduplicativi. Nam §. 48. docet, *usum* de se nullo modo esse finem, sed esse *medium* tantum ad aliud, quod revera finis est. Ait: Organa vitalia simul sumpta hunc habent *usum*, ut *per eorum functiones vita* corporis conservetur; consequenter cum *conservatio vitæ* corporis sit *finis à DEO intentus*, (§. 46.) functiones organotum vitalium - - - - per conservationem vitæ corporis tanquam *rationem finalem* determinantur (§. 113. Ontol.) Unde patet, apud ipsum D. Wolffium usum facultatum non esse finem neque *qui* neque *qua*, sed tantum medium ad finem. Ita per eundem etiam conservatio vitæ corporis per se non est finis, sed rationem finis habet in voluntate DEI.

& in contradictoria impellitur.

6. Ex quibus omnibus sic denique arguo: D. Wolffius rationem sufficientem bonitatis actionum ultimato posuit in *fine* seu ratione finali: At is ipse non potuit rationem finalem alibi reperire quam in voluntate DEI. Igitur per ipsum ratio ultima Bonitatis *est voluntas DEI*, ex his §§. Et tamen per ipsum eadem ratio bonitatis *non est voluntas DEI*, per ceteros §§.

Etiam abolito paragrapho suo 46. & 48.

Quodsi tamen D. Wolffius aboleret suum §. 46. & 48. aliosque super his ædificatos, & decerneret, aut *ipsum usum facultatum*, aut obtinendam per hunc usum *conservationem vitæ* esse in se ac *per se finem*, *exclusa intentione DEI*, per accidens forte, aut nullo modo concurrente ad rationem finis; ne sic quidem D. Wolffius evadet notam perversæ doctrinæ, aut contradictoriæ.

Perversa menet doctrina.

7. Peversa doctrina statim videtur sensui communi hæc: Usus facultatum animæ ac corporis sunt regula rectitudinis actionum humanarum omnium: atqui usus facultatum istarum adest in actionibus etiam iis, quæ sensu communi pessimæ habentur: ergo usus facultatum est regula rectitudinis, qua applicata prodit etiam curvum; unde facile quisque sine multa mathesi ac metaphysica inferet contradictionem hanc, nempe: Usum istum esse regulam recti & non esse regulam recti.

& criminibus favens

8. Minor seu secunda propositio ex præmissis paret ex hoc; quia usus facultatum adest in multis criminibus,

& sæ-

& ſæpe exquiſitior ac intenſior in iſtis, quam in bonis. Ut qui fraudes, mendacia, hæreſes, atheiſmum &c. adornant, quanta non utuntur contentione ingenii, adeo, ut *fortis ſpiritus* à multis dicantur? Corporis quoque viribus & organis non magis pii ac probi utuntur quam improbi. Si ergo uſus facultatum eſt regula bonitatis, actio mala erit bona: ſeu diſcrimen boni malique nullum erit: ſeu uſus erit regula boni, & non erit regula boni; erit regula & non erit regula.

9. Fruſtra diſtinguet D. Wolffius: uſum facultatum non quemlibet eſſe regulam, ſed uſum bonum, legitimum, id eſt fini congruentem. Nam hæc diſtinctio contradictoria eſt: Uſus enim facultatum eſt regula prima boni, ex illa ſuppoſita doctrina Wolffii: & idem uſus non eſt regula prima, quia indiget alia priore ſeu ulteriore.

10. Si autem uſus ſalcultatum regulandus eſt per *conſervationem vitæ corporis*, ſequitur intrinſece bonum eſſe mendacium factum ob conſervandam vitam corporis. Item ſequitur, nullo caſu vel cauſa bonum eſſe, vitam corporis exponere vel etiam amittere; quia quod eſt ex natura ſua contra primam regulam bonitatis, eſt intrinſece malum: amittere autem vitam ex natura ſua eſt contra primam regulam conſervationis; igitur amittere vitam eſſet intrinſece malum.

11. Si D. Wolffius facit exceptionem, vitæ corporis conſervationem eſſe finem cum exceptione, oſtendit, exceptionem eſſe fortiorem regulâ: quod in naturalibus indubie prodit regulam ulteriorem. Si non facit exceptionem, incidit in abſurda prædicta & in contradictiones. Et oſtendit præterea, ipſius jus naturæ ſimillimum eſſe Puffendorffiano, pro corpore tantum ſollicito, animæ vero negligentiori.

Wolffius Atheo non poteſt probare legem naturæ.

Them. XIII. D. Wolffius §. 245. Atheo ſic argumentanti: *Non datur DEUS: Ergo non datur lex naturæ, ſeu obligatio naturalis:* Concedit antecedens, negat conſequentiam, ſive potius ait, etiam conceſſo antecedente tamen inde non ſequi conſequens. Id Dominum Wolffium ſecundum ſua propria principia facere non poſſe, & debere ipſum conſequentiam Atheo concedere, oſtendendum jam eſt accuratius.

Bælius in Atheiſmo multum expertus adducitur in teſtem.

1. Ante vero notandum eſt aliquid de Atheo, idque ex Bælio, qui in hac materia de Atheiſmo aliquid ſcire præſumendus eſt, eo quod ab aliis accuſatus Atheiſmi, ab aliis Atheorum paranymphus dictus, aliquot ſcriptis ſe defendit eo maxime argumento, quod accuſatores male perceperint naturam Atheiſmi: Hic igitur Bælius melius quam alii intelligere debet naturam Atheiſmi, quia alios de hac differentes corrigit & docet. Is itaque Bælius affirmat, vix eſſe ita Atheum quemquam, ut neget, aut ignoret *an ſit DEUS*: id potius ignorari, *quid ſit DEUS*. Jam impoſſibile eſt ſcire, *DEUM eſſe*, quin *aliquid* ſaltem de eo ſciatur, etſi pleraque lateant; hinc etiam aliquid ſaltem de DEO debet eſſe cognitum iis, qui de eo argumentari volent, quemadmodum Atheus cum Wolffio facit. Non enim voce ſola *materiali* poteſt uti is, qui negat dari DEUM: ſic enim negaret dari hoc *vocabulum DEUS*.

qui dicit Atheo non negari an ſit DEUS? ſed quid ſit?

2. Rurſus id, quod per hoc vocabulum *DEUS* ſignificatur non eſt *quidlibet*, neque DEUM negans quidlibet negat, ſed aliquid determinatum ſeu notione aliqua à ceteris diverſa præditum. Ut enim qui DEUM admittit, non utique admittit Jovem Græcorum, aut Frayam Germanorum, aut vitulum Ægyptiorum; Ita qui negaret DEUM, hoc negando non utique negaret præciſe Jovem, Frayam, vitulum Ægyptiorum: alias nos omnes Europæi eſſemus DEI negatores & Athei.

3. Quam obrem cum Atheus Deum negat, negat dari id, quod in communi omnium doctorum ac rudium acceptione per hoc vocabulum intelligitur, etiamſi cetera pleraque lateant. Intelligitur autem per vocabulum, *DEUS*, ab omnibus *ens aliquod determinans omnium rerum eſſentias*. Quamvis de eo quid præterea ſit, ſeu quas habeat proprietates æque docti ac rudes ignorent plurima, & in altiores diſcuſſiones ingrediendo, ipſa rei univerſalitate, immenſitate, ſublimitate velut viſum perdant, & aliquando vertigine corripiantur, ita ut alii caſum, alii fatum, fortunam alii, rurſusque noctem, aut harmoniam præſtabilitam, aut ſyſtema cauſarum occaſionalium excogitaverint ad liberandum ſe ab anguſtiis, quas in concipiendo hoc infinito patiebantur.

Quid per DEUM intelligatur?

His ergo ſuppoſitis faciamus ab Atheo ſuum argumentum proponi in legitima forma; quia agendum eſt cum illuſtri philoſopho, qui ſe agnoſcit etiam doctos docuiſſe novam ac certiorem infallibilium demonſtrationum artem ac methodum ſcientificam: quod illi ſine omni invidia concedimus, eo lubentius, quod ejus ars ac principia in iis, in quibus ſunt vera ac bona, non differant à pr-

Diſputatio Athei cum Wolffio.

pristinis. Sic ergo progrediatur hæc disputatio:

A. Non datur ens determinans rerum essentias.

5. *Atheus:* DEUS est ens determinans rerum omnium essentiam. Enimvero ens determinans omnium rerum esscoriam non datur: Ergo non datur DEUS.

W. Conced.

6. C. *Wolffius* Concedo tibi totum, hac tamen conditione sola, ut mihi ex hac concessione aliquid demonstres contra legem naturæ à me stabilitam.

A. Non datur ratio cur lex Naturæ detur potius quam non.

7. *Atheus.* Ex principio tuo præclaro, clarissime Wolffi, omne illud non potest concedi, cujus non datur *ratio sufficiens*, cur potius sit quam non sit. Enimvero ex modo concessis, Wolffi clarissime, non datur ratio sufficiens, cur lex naturæ potius detur, quam non detur. Igitur ex concessis non potest concedi lex naturæ.

W. Neg.

8. C. *Wolffius.* Nego minorem.

A. Legis N. non datur causa

9. *Atheus.* Cujus non datur neque causa neque effectus, illius non datur ratio sufficiens &c. Enimvero legis naturæ non datur causa neque effectus. Itaque legis naturæ non datur ratio sufficiens.

10. C. *Wolffius.* Nego minorem.

11. *Atheus.* Probatur 1mo de *causa.* Causa determinarionis rerum est ens aliquod determinans essentias, seu determinarione hac essentias limitans &c. Enimvero ex concessis non datur ens determinans rerum essentias. Ergo *ex concessis* non datur *causa* quæsita. Ergo ex concedendis non datur lex naturæ.

ex concessis

neque effectus

12. Probatur 2do de *Effectu.* Effectus determinationis rerum esset lex naturæ, vel obligatio naturalis. Sed lex naturæ non datur, aut hic saltem est in quæstione, & per Dominum Wolffium erit probanda aliis mediis, ne idem probetur per idem. Igitur non datur effectus legis naturæ. Igitur neque causa neque effectu, hoc est nulla ratione sufficiente, existente, non potest per D. Wolffium concedi jus naturæ, concesso semel non dari DEUM.

ergo nulla ratio sufficiens.

Argumentum Athei breve.

13. Idem argumentum posset Atheus sic brevius intendere: Lex naturæ est ipsa essentia rerum ut determinata, seu cum determinationibus suis. Atqui concesso, quod non detur ens determinans essentias rerum, non datur ratio sufficiens determinatarum essentiarum; & ratione sufficiente non data non potest concedi determinatio essentiarum. Ergo Concesso quod non detur DEUS non potest concedi quod detur lex naturæ.

Atheo neganti, dari veritatem, debet Wolffius concedere.

Them. XIV. D. Wolffius retorquet Atheo argumentum sic: *Non datur DEUS: ergo nulla datur veritas?* in nota ejusdem §. 245. Sed ne hanc quidem consequentiam potest ipse negare, in suis principiis.

1. Quod Atheus sic ostenderet. Veritas, si daretur, rationem sufficientem haberet in aliqua causa determinatrice, cur potius sit veritas quam non sit. Sed causa determinatrix (nempe Deus) ex concessis Wolffii non datur: Ergo ex Wolffii concessis & concedendis non datur veritas.

2. Non respondebit, opinor, D. Wolffius, Veritas rationem sufficientem cur potius sit quam non sit, habet in semet ipsa. Nam hoc de nulla veritate potest esse verum, nisi de veritate prima, & incommunicata, id est de DEO. Atque hoc modo Wolffii retorsio haberet hunc sensum: *Nondatur DEUS: ergo non datur DEUS.*

Concesso, non dari DEUM, nullum absurdum potest negari.

Them. XV. D. Wolffius neque Atheo neque cuiquam alteri potest negare ullam consequentiam absurdam & improbam, concesso, non dari DEUM.

Deducitur ad contradictoria.

1. Non datur DEUS, dicat e. g. aliquis: Ergo non datur justitia, non præmium boni, non pœna mali, non anima, non liberum arbitrium. Quia hæc omnia aut habent rationem sufficientem, cur potius sint quam non sint, in se ipsis, aut in aliqua causa omnium determinatrice? Si in se ipsis habent, sive sibi ipsis sunt ratio sufficiens essendi & existendi, sunt ipsa entia divina; quod est contra Wolffii concessa, non dari DEUM. Si autem ista rationem sufficientem habent in alio ea determinante, & Wolffius negat hoc determinans dari, hoc ipso negat rationem eorum sufficientem: negata ratione sufficiente justitiæ, animæ, liberi arbitrii ac ceterarum, non potest negare consequentias prædictas: non dari justitiam &c.

Effugium redit in circulum.

2. Respondebit aliquis pro D. Wolffio: Justitia, liberum arbitrium, anima, pœnæ &c. rationem sufficientem non habent in se, sed in alio, non tamen in DEO, sed in essentia humana ac rerum, independenter à DEO. Sed hoc modo responderetur id quod est in quæstione; & reditur in circulum, tali fere ratiocinio: Datur Justitia etiam independenter à DEO, quia datur justitia independenter à DEO.

3. Deinde si urgetur: an ratio sufficiens justitiæ sit in ipsa essentia humana tanquam sui ipsius determinativa & imparticipatè, redeunt difficultates supra expositæ hoc Capite XVI. Them. III. num. 4. & essentia humana sit aut

divina,

divina, aut contradictionem involvens, qua sit determinativa sui & non determinativa sui.

4. Si responderet, rationem sufficientem justitiæ esse in essentia humana non nude spectata, sed unà cum determinationibus essentiarum reliquarum; seu rationem sufficientem justitiæ esse in essentia humana prout illa substat cursui & ordinationi hujus mundi: etiam sic nihil boni sequitur pro D. Wolffio: sequitur enim negatio DEI non modo tanquam per suppositionem impossibilem, sed tanquam realis & actu necessaria. Nam in hac responsione ratio sufficiens justitiæ ac omnium ceterorum contineretur in ordine rerum independenter à DEO, hoc est ita ut ordo rerum rationem sui sufficientem non haberet in DEO sed in semet: & *consequenter* in ordine rerum non esset sufficiens ratio cur DEUS potius sit quam non sit. Enimvero omne illud debet negari, cujus ratio sufficiens non datur. Ergo vi prædictæ responsionis *debet negari existentia DEI.*

Wolffius debet negare DEUM.

5. Majoris propositionis sequela probari à nobis debet, nempe hoc ipso quod ratio sufficiens justitiæ contineatur in ordine rerum *independente à DEO*, sequi, quod etiam ratio sufficiens DEI non contineatur in ordine rerum. Nam si ordo rerum est independens à DEO, sequitur, ordinem rerum cum DEO non connecti. Enimvero ea connectuntur, quorum unum continet in se rationem alterius; & ea non connectuntur, quorum unum non continet in se rationem alterius. DEUS vero cum ordine rerum non connectitur: Igitur in ordine rerum non continetur ratio DEI, si ordo rerum est independens à DEO. V. §. 259.

6. Auctor libri *Essai sur l'Ame des Bêtes* in Tractatu prævio de Certitudine morali Cap. VIII. Themate X.X. proponit hanc Quæstionem: *An Atheus sit certus, existere corpora?* Et respondet: Exceptis Veritatibus mathematicis seu idealibus, & irrealibus, Atheum *nullius rei* posse habere certitudinem, quin Atheismum ejuret. Videatur ipse, si lubet.

Wolffius præ angustia mutat sententiam

Them. XVI. D. Wolffius acutus philosophus, probe in se advertit vim eorum, quæ suis principiis adversantur: itaque angustias animi solaturus in dicto capitali paragrapho 245. subjungit essentiam hominis à nobis tantum *non cognosci* dependenter à DEO. Ex quo fortasse responsionem sibi facit ad supra allata argumenta, quasi diceret: Ego non hoc pono pro principio, legem naturæ *existere* sine dependentia à DEO: sed tantum ajo, eandem legem naturæ in nostra cognitione versari, etsi DEUS etiam ab eadem cognitione absit vel excludatur. Hæc vero nihil juvant D. Wolffium.

& independentiam à DEO jam constituit non in *essendo* sed in *cognoscendo.*

1. Verba D. Wolffii §. 245. sunt hæc: *Lex naturæ PONITUR POSITA hominis rerumque* natura atque essentia *(§. 136.) & ejus obligatio rationem sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia atque natura habet (§. 143.) Quamobrem etsi Atheus neget dari DEUM, non tamen ideo negare potest, hanc esse hominis essentiam, quam INDEPENDENTER à COGNITIONE DEI* cognoscimus. *Admittere igitur tenetur legem naturæ, stante hypothesi impia, consequenter lex naturæ SUBSISTIT etiam in hypothesi impossibili Athei.*

Male forte argumentatio

2. In præmissis hujus argumentationis loquitur D. Wolffius semper de *existentia* legis naturæ, non de *cognitione:* In priore consequente loquitur de cognitione non de existentia: Et rursus in posteriore consequente loquitur de existentia, non de cognitione: Ipsa vero thesis hujus paragraphi sonabat tantum de *existentia*, his verbis: *Lex naturæ SUBSISTIT etiam in hypothesi Athei. Hoc est, ex eo, quod Atheus ponit non DARI DEUM, minime sequitur, non DARI legem naturæ.* Argumentum ergo ejus in forma videtur esse tale: Lex naturæ *existit* in essentia ipsa hominis ac rerum. Atqui essentiam hominum *cognoscimus* independenter à DEO. Ergo lex naturæ *existit* independenter à DEO.

& Sophistica.

3. Si hoc est argumentum D. Wolffii, continet fallaciam adjacentis, cum ab esse *cognito*, quod rebus adjacet & accidit, argumentetur ad esse *reale:* sic: cognosco hominem sine DEO: ergo homo *est* sine DEO. Et potest argumentum Wolffio inverti sic: Possumus cognoscere hominem cum DEO: ergo homo est cum DEO, seu habet connexionem cum eo. Vel sic: possumus cognoscere legem naturalem cum DEO & ex DEO: ergo lex naturalis est dependens à DEO. Hæc esset ratio argumentandi, novo cuidam auctori heterodoxo usitata: *Cogito me esse justum: ergo sum justus.* Vide finem *INVITATIONIS*, quam *Juri Naturæ* præfixi.

Invertitur argumentum contra Wolffium.

4. Aut vero D. Wolffii argumentum sic format. In mente Athei potest esse repræsentatio essentiæ huma-

Nihil evincit Wolffius contra Atheum,

næ ac rerum fine repræfentatione DEI tanquam entis effentias rerum determinantis: Atqui repræfentatio effentiæ humanæ absque repræfentatione entis limitantis eft repræfentatio legis naturalis: Ergo in mente Athei poteft dari repræfentatio legis naturalis fine repræfentatione entis limitantis. Si fic fonat argumentum Wolffii, Atheus negabit minorem & dicet, repræfentationem effentiæ humanæ fine limitationis repræfentatione effe potius repræfentationem *libertatis* quam *legis*. Et ulterius inferet: Mihi vivendum eft fecundum repræfentationes à Wolffio etiam bonas feu moraliter poffibiles agnitas: igitur mihi vivendum eft *libere* non fub lege aut limitatione, quæ nulla mihi repræfentata fuit, nifi phyfica forfan.

qui fe per effent am liberum dicet, non obligatione vinctum.

Nullum paffive determinatum da tur fine activo determinante.

5. Si volet inftate Atheo Wolffius: Effentia humana ac rerum utique in fe ipfa eft limitata, determinata & conftricta, quod docet experientia; cogitur D. Wolffius neganti hoc Atheo probare, quod aliquid fit *determinatum* ac *paffive* fe habens fine *determinante active* fe habente: aut quod poffit aliquid concipi tanquam determinatum quin concipiatur determinans etiam confufe faltem. Si nullum *determinans* poteft probare Wolffius, Atheus negabit ipfi *determinationes*, atque adeo negabit *leges*, & principiis Wolffii ad hoc negandum utetur, ut *libertatem* folam pro lege fua agnofcat, donec ei demonftretur quidpiam, quod eum moraliter conftringat.

An effentia fit limitativa fui ipfius?

6. Nihil proficit D. Wolffius fi forte dicat: Limitationes effentiæ humanæ ac rerum evidenter apparere ex hoc, quod homo cum omni libertate arbitrii non poffit aliam effentiam fibi facere, neque rebus ceteris. Quid enim ex hoc infert Wolffius? Inferene hoc: Effentiam humanam effe limitatam in fe ipfa, *fine alio limitante?* Si hoe infert, Atheus utraque manu illud amplectetur, ac dicet: Ego ex Wolffii principiis fum limitativus ac determinativus mei ipfius: Determinatio mei ipfius à me ipfo eft mihi lex: Ergo determinabo me quocumque voluero, & legem meammet implebo.

7. Si rurfus hortetur Atheum Wolffius: Non te debes ipfe determinare quo voles, fed jam es determinatus à tua effentia. Atheus dicet, Wolffium præ nimiis litteris infanire. Quæret enim Atheus: Effentia mea eftne aliquid aliud quam ego? Si effentia mea ego fum, aut oftendatur mihi is, qui me ligat & lege circumfcribit: aut ego liberum me putabo.

Determinationes Wolffianæ tantum phyficæ.

8. Deinde perget Atheus: Limitationes illæ, quas mihi, clariffime Wolffi, dixifti, funt phyficæ tantum. Id eft: mihi eft phyfice impoffibile, ut aliam mihi effentiam dem, ficut idem eft impoffibile lapidi. Quemadmodum igitur lapis non eft *moraliter* lege naturali obligatus ad cafum erga centrum tanquam perfectionem fuam; ita nec ego ero moraliter obligatus ad ufum facultatum mearum tanquam perfectionem meam; fed tantum phyfice, ac cæco quodam modo.

Si Wolffius rationem determinationum quærit extra hominem,

9. Si D. Wolffius limitationem illam refundet non in effentiam ipfam folam humanam, fed ulterius in effentiam ceterarum mundi rerum, ad actiones humanas concurrentium; per fe patet, Ipfum rationem fufficientem determinationis, obligationis, ac legis jam non in ipfa effentia humana reperire poffe, fed aliunde eam repetere debere. Jam vero fi rationem fufficientem limitationis & confequenter obligationis non invenit nifi in iis, quæ extra hominem funt, debebit illam reperire cum Aftrologis in aftris, aut cum Epicuro in cafu; aut cum Stoicis in fato; aut cum Leucippo, Empedocle ac eodem Epicuro in declinatione atomorum; aut cum Pythagora in numeris; aut cum Hefiodo in nocte &c. Quidquid autem horum pro limitativo rerum affignaverit Wolffius, duas maximi in Jure naturæ momenti quæftiones refolvere debebit Atheo: *primam*: quæ fint illa tam potentia aftra, qui cafus, quod fatum? namque *nominibus* iftis utique non fuccumbere volet Atheus, aut ullus homo. *Alteram* quæftionem, quæ fit aftrorum, aut cafus, aut fati actio & obligatio *MORALIS* juftum faciens, in effentiam aut voluntatem humanam? Nifi enim *moralis* obftrictio oftendatur Atheo, phyficâ quidem concedet fe teneri, fed invitum: dicetque non affignari fibi hactenus caufam, cur *libenter* obediat. Hoc enim, cum obedio, quia mihi impoffibile eft aliter facere, nemo habebit pro obedientia morali, fed pro neceffitate phyfica, ficut cafus lapidis verfus centrum nihil eft morale lapidi, fed phyficum.

debet recurrere ad fatum, aut cafum, aut atomos &c.

ex quo quæftio redibit 1. quid fit fatum? &c. 2do unde ex hoc obligatio moralis?

Lex naturæ Wolffiana non parit obligationem moralem.

Them. XVII. Lex naturæ Wolffiana nulla eft ac nullam parit obligationem moralem fed mere phyficam: adeoque non eft regula jufti.

1. Apparet hoc ex iis, quæ ftatim antea differuimus.

2. Probo

Probatur ex Wolffio. **Necessitas moralis est ex al quo supposito.**

2. Probo idem ex Wolffio in hunc modum. *Obligatio passiva legis naturæ est NECESSITAS MORALIS agendi vel non agendi.* §. 118.

Atqui *necessitas moralis est tantum hypothetica, sive SUPPOSITO quod actio DEBEAT esse recta.* §. 116.

Igitur obligatio passiva legis naturæ est tantum hypothetica, seu ex *supposito*, actionem *debere* esse rectam.

Supposita non sumnantur ex ipsâ natura rei, sed debent probari

3. Supposita autem possunt negari, & is, qui ea supponit debet probare; cum non sumantur ex ipsa rei natura, sed aliunde sumantur, & naturæ supponantur. Igitur *conditio*, quod actio humana *DEBEAT* esse recta, non sumitur ex ipsa natura actionis humanæ, sed aliunde supponitur.

Et potest Wolffio negari, actionem debere esse rectam: **quod non potest probare.**

4. Quodsi igitur, ut quilibet potest, D. Wolffio neget aliquis *suppositum* hoc, actionem *DEBERE* esse rectam, quid faciet? Ex ipsa essentia humana ac rerum non potest illud probare; cum aliunde supponat. Et si ex essentia illud *debitum* rectitudinis probare vellet, probaret necessitatem non hypotheticam seu moralem, sed physicam ac metaphysicam. Necessitas enim essendi in humana essentia est metaphysica, & necessitas existendi agendique sic & non aliter in natura humana est physica. Unde ergo & ubi illud *debitum rectitudinis suppositum, aut hypotheticum*?

Declaratur amplius exemplo.

5. Sicut ergo non possum dicere, in lapide esse moralem necessitatem cadendi ad centrum, sive ex supposito, quod *debeat* cadere ad centrum; quia hæc est lapidis natura: Sic in actione humana non possum dicere, esse necessitatem moralem agendi convenienter essentiæ & naturæ humanæ ac rerum, ex supposito quod debeat agere convenienter essentiæ ac naturæ; quia hæc est natura hominis. Ratio primi de *lapide*, est; quia debitum cadendi ad centrum non est suppositum aut hypotheticum vel conditionatum lapidi, sed naturale ac physicum. Ratio secundi de *actione humana* est plane eadem; quia ut actio conveniat essentiæ ac naturæ hominis, non est debitum conditionatum sed naturale ac physicum. Eodem modo quo calefactio ignis non est debita igni ex supposito, sed ex natura.

Wolffius deducitur ad contradictoria.

6. Hoc tantum subjungo, ista D. Wolffii principia iterum esse contradictoria, & Athei conclusioni faventia, quam D. Wolffius ei negare non potest. Lex naturæ est moralis, quia est regula morum: & non est moralis, quia non nititur conditionata rectitudine, cum rectitudo per legem naturæ intenta sufficientem rationem habeat in ipsa essentia physica §. 135. & 259.

Iterum.

7. Rursus vero statim aliud sequitur contradictorium, aut, si non contradictorium, certe tautologicum, idem per idem probans. Nam. §. 135. ait: *Leges sunt regulæ, juxta quas actiones nostras determinare obligamur. Quamobrem, cum regula sit propositio enuntians determinationem rationi conformem (§. 475. Ontolog) Leges sunt propositiones, quæ enuntiant, quomodo actiones liberæ RATIONI CUIDAM conformiter determinari debeant. Leges itaque suas habere debent rationes.*

Atqui lex naturæ & essentia ac natura humana & rerum est idem. Adeoque essentia humana est propositio enuntians determinationem *rationi cuidam* conformem. Igitur essentia humana debet habere *rationem quandam* cui conformet determinationem. Igitur lex naturæ seu essentia humana nititur conditione aliqua supposita, quod alicui rationi debeat conformari actus. Quæ conditio & ratio, nisi Atheo probatur esse DEUS, negabit debitum & obligationem legis naturæ.

Ipsa essentia non est illa supposita ratio.

8. Nihil autem valet, si dicas: *ratio* illa inest in essentia humana intransitive, ita ut ipsa essentia sit illa ratio: Nam hoc enim est reditus in circulum. Essentia humana ac rerum debet habere rationem cui conformentur determinationes; ratio illa est ipsa essentia humana ac rerum: Ergo essentia humana ac rerum debet habere essentiam humanam ac rerum.

Vacillatio Wolffii.

D. Wolffius vacillans jam operose contendit, essentiam humanam esse ipsam rationem cur actio debeat eidem essentiæ conformari; jam iterum ponit; essentiam humanam debere habere aliquam rationem cui conformiter fiant determinationes: vel cui conformiter reguler regula.

Tautologia Wolffii.

Them. XVIII. Tautologia est etiam in hoc D. Wolffii enuntiato: *Homo ratione valens ac utens sibimet ipsi lex est.* §. 268.

Homo est sibimet lex, non est aliud, quam homo est sibi homo.

1. Nam homo ratione valens & utens est ipsa essentia & natura humana ac rerum ad actionem liberam concurrentium. Lex naturæ est iterum eadem ipsa essentia ac natura humana ac rerum. Igitur citatus §. habet hanc expositionem: Ipsa *Essentia & natura humana ac rerum, est ipsi essentiæ humanæ ac rerum; ipsa essentia humana ac rerum.* Nempe ipse homo est ipsi homini ipsa lex seu homo.

Ansam præbet Atheismo.

2. Quodsi super hæc omnia accedant sollicitæ jussiones D. Wolffii, vetantis omnino, ne ratio illa debiti referatur ad ullum ens superius homine, aut ad DEUM, utpote legi naturæ plane extraneum; nemo non videt quanta possit nasci ad libertinismum & ipsum Atheismum proclivitas. Qualis nata est apud Stoicos semet sibi pro lege ponentes; & apud Epicuræos omnia mundana ferri absque DEI voluntate dicentes.

Liberum arbitrium impeditur Wolffii doctrinâ.

Them. XIX. Ex D. Wolffii principiis liberum arbitrium non habet sufficientem rationem ad hoc potius quam aliud eligendum, & semper debet manere suspensum ac perplexum.

Voluntas pendet ab intellectu:

1. D. Wolffius §. 88. docet, determinationem voluntatis pendere ab intellectu distincte repræsentante bonum: & sic rationem sufficientem voluntatis potius quam noluntatis esse in intellectu.

2. Suppono hic Wolffium loqui de bono *morali*, non mere physico. Aliàs enim traderet regulam pro simpliciter tantum volendo non pro volendo moraliter, uti illud in philosophia morali considerandum est à Philosopho.

Sed intellectus non potest repræsentare bonum morale:

3. Jam vero in principiis D. Wolffii intellectus non potest distincte repræsentare bonum morale. Ergo in principiis D. Wolffii non datur sufficiens ratio determinandi voluntatem potius, quam noluntatem.

ex Wolffii doctrina

4. Minorem probo ex ipso Wolffio sic: *Bonum morale est, quod legi conforme est* §. 244. Legi conforme est, quod ex obligatione legis descendit. Ex obligatione legis descendit, quod est moraliter necessarium §. 118. Moraliter necessarium est, quod necessarium est supposita conditione quòd actio debeat esse bona. §. 116. In principiis Wolffii non potest intellectui apparere suppositæ conditionis purificatio, ut supra. Themate XVII. ostendimus. Quod intellectui non apparet, illud non potest repræsentare voluntati. Igitur bonum morale non potest in principiis Wolffii ab intellectu repræsentari voluntati. Igitur in his principiis non est sufficiens ratio magis voluntatis quam noluntatis.

sed tantum physicum.

5. Nempe necessitas agendi hoc potius quam aliud, in doctrina Wolffii hæc sola est; quia natura humana, & rerum ceterarum ita comparata est, ut sic possim agere & non aliter. At hæc necessitas non fundatur in *conditione* aliqua debiti naturæ *superaddita*, sed in ipsa tantum physica ac metaphysica agentium indole: sicut necessitas cadendi ad centrum non fundatur in conditione aliqua indoli lapidis apposita, sed intransitive in ipsa lapidis natura. Quemadmodum ergo necessitas hæc in lapide est tantum physica & non moralis, ita & in voluntate ac intellectu humano tantum physica est necessitas illa, quæ me stringit, ut agam non aliter quam agere homo potest; id est, ut agam sicut humanæ essentiæ ac naturæ convenit agere.

6. Si D. Wolffius vellet his superaddere *rationes finales in DEI INTENTIONEM referendas* ex §. suo 46. recte omnia haberent: Sed tunc corruit ipsius aliàs insustentabile ædificium Puffendorffiano æmulum, nempe legem naturæ haberi independenter à *voluntate DEI.* Vid. suprà Them. XII.

Non datur Virtus Moralis Wolffiana.

Them. XX. In Wolffii principiis nulla datur virtus moralis.

Probatur ex Wolffio.

1. Sequitur hoc ex prioribus. Virtus philosophica seu naturalis à Wolffio dicitur *habitus conformandi actiones legi naturali ob intrinsecam earumdem bonitatem ac malitiam* §. 338. Ideoque ratio sufficiens virtutis est in intrinseca bonitate actionum. Atqui intrinseca bonitas consistit in ipsa essentia atque natura humana ac rerum quod perpetuo inculcat Wolffius. Essentia autem ac natura humana ac rerum est tantum aliquid physicum, nisi conditio alia supponatur §. 116. Ergo ratio sufficiens virtutis est tantum in aliquo physico. Ergo & ipsa virtus Wolffiana est tantum physica.

quia tantum esset physica.

Sicut habitus canis cibum mendicantis non est virtus moralis, tametsi sit conformis legi naturæ, i. e. essentiæ atque naturæ caninæ ac rerum: id est, fami, desiderio cibi, metui fustis inolito &c.

Reflexio supra actionem per se non facit moralem.

2. Dicet D. Wolffius, esse inter hæc discrimen; quod canis agat sine reflexione & ratione, homo autem ex reflexione & ratione. Verba tantum hæc sunt, rem non mutantia. Nam reflexio supra actionem suam utrum cani desit, disceptatur à philosophis. Deinde si non adsit cani facultas reflexiva in ejusmodi actionibus, sequitur, eum *conformiter sua natura* adeoque *moraliter bene* agere, etiam reflexione omissa, quæ utique reflexio in ejus natura non est.

An Ratio faciet moralem?

3. Quod de *ratione* dictum est, ad idem recidit. Nam si per rationem intelligitur facultas ratiocinandi, hæc qui-

quidem adest in homine, in cane non adest: sed in homine ejus præsentia sola est tantum physica, & in cane ejus absentia est tantum Physica. Igitur si canis agat sine tali ratione, & homo agit ex tali ratione, uterque agit tantum Physice: homo ex Principio Physico sibi innato; canis sine Principio Physico, sibi non innato. Quocirca sicut canis non agit moraliter male, quod careat ratione; ita homo non agit moraliter bene, quod gaudeat ratione.

alius sensus 4. Si vero per rationem intelligitur causa, Principium seu ratio sufficiens, imponens necessitatem sic agendi non qualemcumque sed ex *conditione* ac suppositione naturæ physicæ superaddita, id est necessitatem moralem; dico, hominem non magis moraliter agere in Principiis Wolffii, quam canem. Quia essentia hominis ac rerum sine dependentia ab alio non habet illam *suppositionem superadditam* in se: consequenter non habet in se rationem sufficientem moralitatis.

alius. 5. Si per rationem intelligitur causa vel Principium imponens necessitatem sic agendi indistinctam ab ipso agente, & non aliunde suppositam; dico canem in his Principiis æque moraliter agere ac hominem. Canis enim agit ex ratione, ac Principio naturæ suæ intrinsece aptæ ad tales actiones, non supponendo aliunde quam ex natura sua debitum ita agendi: Si igitur ita agere secundum naturam humanam est moraliter agere, & moralem virtutem Philosophicam habere; etiam in cane ita agere erit agere moraliter, & erit habere virtutem moralem Philosophicam.

Wolffius expresse admittit DEum *Them. XXI.* Frustra mihi oggeritur, me nodum in Scirpo quærere, & calumniam struere Domino Wolffio; cum is utique multis verbis & Paragraphis adstruere conetur, legem naturæ pendere à voluntate DEI, DEum esse illius auctorem, dari obligationes hominis erga DEum, dari liberum arbitrium, dari virtutem moralem: Quid ergo illi objicitur?

sicut Puffendorffius 1. R. Id quod Puffendorffio objectum fuit, cadit etiam in D. Wolffium. Ille Principia posuit, nullo modo ad DEum relata, mox tamen, quod metueret pro atheo & impio agnosci, protulit subito velut ex machina DEum: non quod illi necessarius videretur ad constituendum jus, sed quod sibi necessaria esset ejus mentio ad vitandam impietatis infamiam. Unde quidquid Puffendordorffius de officiis erga DEum, de religione, &c. præcipit, videntur ea non nisi ad speciem allata, cum ad Jus naturæ Puffendorffianum hæc minime pertineant. Nam ad Jus Puffendorffianum pertinent tantum ea, quæ in principiis ejus continentur. At in ejus principiis nihil continetur divinum: ergo ex iis etiam nihil tale deducitur.

2. Eadem fere ad D. Wolffium spectant. Statuit ille Principia legis naturæ, atque ipsam legem naturæ, vult que ac jubet sollicite, ne vel cogitetur quasi illa dependerent aut connexionem haberent cum DEO. Atque ex sic statutis principiis derivat omnes omnino obligationes humanas naturales. Tum denique tota lege naturæ ex integro constituta, superadducit aliunde DEum aliquem legislatorem illius legis quæ ab ipso non pendeat. Ne ii, qui Atheismi ipsum accusaverant, vel favoris Atheismo præstiti, videantur vera dixisse. Si tantum ingenii acumen ac tantum verborum adhibuisset ad demonstrandum id, quo athei indigent, nempe ad dependentiam eorum à DEO agnoscendam; quantum adhibuit ad id quo athei non indigent, nempe ad agnoscendum se homines esse; vel ad id etiam quod eis plurimum nocet, nempe ad ostendendum, ipsos posse intrinsece bonos ac virtuosos esse; quin dependentiam admittant, profecto potuisset Wolffius hæc agens rem pulcram præstare, cum contraria omnia faciens periculo videatur exponere impios periculo novo minime indigentes ad interitum. Sed ex Principiis ejus nullus est.

Them. XXII. D. Wolffius non nisi per contradictionem potest admittere obligationem passivam moralem legis naturæ. Contradictio in admittenda obligatione morali ostenditur ex Wolff.

1. *Obligatio passiva est Necessitas moralis agendi vel non agendi* §. 118.

Atqui in D. Wolffii Principiis non datur necessitas moralis legis naturæ.

Igitur in illius Principiis non datur obligatio &c.

2. Assumptum probo. Necessitas moralis à D. Wolffio §. 115. sic explicatur: *Moraliter necessarium est cujus oppositum moraliter est impossibile.*

Moraliter autem *impossibile est id, quod salva rectitudine actionis fieri nequit.* §. 157. Salva vero rectitudine fieri nequit illa actio, quæ in determinationibus essentialibus hominis non habet sufficientem rationem cur talis potius sit quam non sit, & esse *debeat* §. 65.

Igitur Moraliter necessaria erit actio illa, quæ in determinationibus essen-

 tialibus

tialibus hominis sufficientem rationem habet cur talis sit & esse *debeat.*

Tautologia.

3. Antequam ad ulteriorem probationem progrediar, observet velim lector usitatam D. Wolffio tautologiam. *Necessarium moraliter* est id, quod in essentia rationem habet cur *esse debeat*: Esse autem debere, & necessarium esse, nisi fallor, idem sunt. Ad hoc ergo recidit machina Wolffiana ut dicat: *Moraliter necessarium est quod est necessarium*; vel *quod habet rationem, cur sit necessarium.*

4. Sed ego, his missis, non video, quomodo hinc sequatur *necessitas moralis potius quam physica*: & consequentur, quomodo detur obligatio legis naturæ, quæ certe moralis est? Nam quæ ideo necessaria sunt, quia *debent esse*, id est quia non possunt non esse convenientia *essentialibus* determinationibus humanis, illa non sunt magis moraliter quam physice necessaria. Igitur ex hac debita convenientia nondum potest moralis necessitas inferri.

Conformitas cum essentialibus nondum est *moraliter* necessaria.

5. Probo autem, illa quæ *debent* esse conformia determinationibus essentialibus, per se nondum esse *moraliter* necessaria. Quippe homo per essentialem determinationem non potest non agere finite: An igitur finite agere erit *moraliter* necessarium? Imo erit necessarium *physice* ac *metaphysice*; sicut physice necessarium est homini debili non portare libras centum. §. 115.

Effugium Wolffii

6. Inquiet D. Wolffius, moralem necessitatem non sumi ex debita convenientia cum una tantum determinatione essentiali, sed cum *omnibus simul sumptis.* §. 65.

præcluditur.

7. Respondeo primo, ne sic quidem esse necessitatem moralem, sed nude Physicam. Etenim omnes determinationes essentiales sive seorsim sive simul sumptæ sunt & manent determinationes *essentiales*: essentialia autem homini ac rebus sunt physice aut metaphysice immutabilia. Unde recte S. Thomas agnoscit, appetitum boni ut sic & simpliciter non esse moraliter voluntati necessarium sed physice; quia est physice innatus voluntati, seu potius est ipsa natura voluntatis. Dicitur ergo ille appetitus *naturalis*, & simpliciter necessarius, non moraliter. Consenserat hisce D. Wolffius statim in 12mo §. suæ Philosophiæ practicæ, dicens: *Actiones tam animæ quam corporis dicuntur NATURALES VEL NECESSARIÆ, quæ per essentiam & naturam animæ & corporis determinantur. LIBERÆ autem appellantur, quæ per essentiam & naturam animæ ac corporis non determinantur, sed à libertate animæ pendent.* Et recte adjecit in nota, *hoc discrimen actionum necessariarum seu naturalium atque actionum liberarum probe esse attendendum, tanquam FUNDAMENTUM MORALITATIS, ET UNDE PENDEAT TOTUM JUS NATURÆ.* Nihilominus cum ad moralitatem & ad obligationem deinde explicandam accedit, relicto hoc fundamento moralem necessitatem seu obligationem ponit in determinationibus essentialibus, seu in necessitate, quæ *per essentiam & naturam animæ & corporis*, hoc est hominis, *determinatur*, seu tantum sunt naturales & non liberæ; id est *tantum physicæ* & *non morales.*

ex ipso Wolffio,

qui sua principia reliquit.

8. Respondeo secundo. Talis convenientia actionis cum determinationibus hominis essentialibus non habet ex ipsius Wolffii doctrina rationem sufficientem debiti moralis sed tantum naturalis & physici. *Nam moraliter necessarium non nisi hypothetice necessarium est, seu SUPPOSITO, QUOD ACTIO DEBEAT ESSE RECTA*; id est supposita necessitate rectitudinis, ait D. Wolffius §. 116. Supposita autem non insunt naturæ, nec sunt inter determinationes essentiales, sed aliunde repetuntur. Igitur determinationes essentiales actionum non secum ferunt nec faciunt *necessitatem moralem*, sed physicam tantum: moralis autem fit per conditionem *debiti aliunde suppositi.*

9. Ex his jam visibile redditur, necessitatem moralem seu obligationem Juris Naturæ Wolffiani esse moralem & non esse moralem. *Est moralis*, ut vult & jubet, Wolffius §. 118. Non est moralis quia consistit in determinationibus essentialibus, seu *quia per ipsam essentiam & naturam animæ & corporis determinantur* actiones ex tali necessitate faciendæ, & consequenter sunt *meræ naturales contradistinctæ actionibus liberis seu moralibus* ex §. 12. Et quia demum, ut necessitas ista Wolffiana moralis vere fiat moralis & hypothetica, *DEBITÆ* rectitudinis rationem aliunde repetere debet, non in se ipsa continet. quod ni fiat, manebit semper necessitas *tantummodo* Physica, utpote non nisi per ipsam essentiam & naturam hominis determinata. Itaque erit moralis & non erit moralis.

Reducitur ad contradictoria.

Necessitas Wolffiana est & non est moralis,

10. Rursus dico: D. Wolffius, si quis ei neget *suppositum*, quod actiones humanæ *debeant esse rectæ*, nequaquam potest illud in suis principiis probare. Si dicet Wolffius, Naturam hominis essentialiter *exigere*, ut actio-

Probat idem per idem

nes

nes ſint rectæ; igitur *debere* eſſe rectas: probat idem per idem: *debeat* eſſe rectæ, quia *exigitur* ut ſint; debere autem & exigi idem ni fallot ſunt. In quæſtione autem jam eſt, an *debeant*: igitur etiam eſt in quæſtione, an *exigatur*?

& redit in circulum.

11. Si dicet Wolffius, obligationem ſeu debitum rectitudinis poni poſita ipſa hominis ac rerum eſſentia & natura: id quod ſæpe dicit: in eundem iterum circulum abit: Redit enim quæſtio, an obligatio illa ſit ipſa natura hominum? an aliquid à natura hominis, ac rerum diſtinctum? Si illa obligatio ſeu illud debitum eſt aliquid diſtinctum ab eſſentia & natura hominis ac rerum, falſæ ſunt Wolffii propoſitiones, dicentes obligationem poni poſita ipſa illa eſſentia: nam poſita ſolum eſſentia certe non ponitur aliquid ab eſſentia diſtinctum.

aliter.

12. Si illa obligatio eſt indiſtincta & eſt adeo ipſa eſſentia hominis, argumentum denuo in circulum regytatur, hoc modo. Homo debet, ſeu habet obligationem ſeu neceſſitatem moralem ad actiones rectitudinem habentes eliciendas: At neceſſitas moralis ſeu obligatio eſt hypothetica ſeu obligat ſuppoſito, quod actio debeat eſſe recta, ſeu ſuppoſito, quod homo habeat obligationem ad *rectas* actiones ponendas: Igitur homo habet obligationem ad actiones rectas ponendas, ſuppoſito quod habeat obligationem ad actiones rectas ponendas. Suppoſitum autem, nempe quod habeat talem obligationem, probare D. Wolffius non aliter poteſt, quam ſic: obligatio eſt ipſa eſſentia hominis: homo habet eſſentiam: ergo homo habet obligationem. Hæc autem argumentatio ſuppoſitum illud minime probat, ſed ad ſuppoſitum, nempe ad *obligationem* rectitudinis probandam, affert ipſam obligationem minime hypotheticam ſed abſolutam & phyſicam, nempe eſſentiam humanam. Id quod eſt probare obligationem per eandem ipſam obligationem, idem per idem.

Sterilis tautologia.

13. Quin ſi verba Wolffiana in proprio ipſius ſenſu exponantur longe deterior efficitur tautologia. In ipſius enim ſenſu: *Homo agens, Eſſentia & natura humana ac rerum: Neceſſitas moralis ſeu conditionata, ipſa illa conditio ſeu obligatio ad rectitudinem, Lex naturæ, rectitudo ac bonitas ipſa actionum*; hæc omnia ſunt una eademque res. Ex quo tale conſurgit demonſtrationis verbalis ſeu logodædaliæ artificium. *Eſſentia & natura humana ac rerum* (homo agens) *habet Eſſentiam humanam ac rerum* (ſeu obligationem) *ſuppoſita obligatione* (ſeu ſuppoſita eſſentia humana ac rerum) *ad actiones rectas ſeu bonas* (id eſt ad actiones convenientes eſſentiæ humanæ ac rerum:) Quæ, ut cetera Wolffii multa, adeo ſunt ſterilia & egelida, ut in nullius Scriptoris naturæ jure quidpiam ita frigidum me legere meminerim: excepto forte Pagenſtechero.

Verboſus inanis apparatus

14. Ejusdem cotii ſunt etiam hæc ſequentia: §. 134. ait: *RATIO legum moralis eſt, quæ deſumitur à rectitudine actionis* §. 135. *LEX NATURALIS eſt, quæ RATIONEM ſufficientem in ipſa hominis rerumque eſſentia ac natura habet.* §. 136. *Poſita hominis rerumque natura atque eſſentia ponitur lex naturæ, conſequenter ipſa eſſentia & natura hominis rerumque lex naturæ conſtituta.* Nam deberet Philoſophus indicare, an hæc ultima propoſitio intelligenda ſit tranſitive, an intranſitive? nempe an eſſentia humana ſit medium vel cauſa ad conſtituendam extra ſe legem? an vero ipſa humana eſſentia ſit ipſa lex conſtituens & conſtituta? Wolffius videtur ſemper intranſitive intelligi velle.

Jam vero addantur mox citatis §§. alii etiam, & apparebit inanis verbiſeminii conatus. §. 143. ait: *Obligatio legis naturalis rationem ſufficientem in ipſa hominis rerumque eſſentia atque natura habet.* §. 146. *Obligatio naturalis & LEX NATURÆ DEPENDENT ab ipſa hominis rerumque eſſentia atque natura.* §. 129. *Poſita hominis rerum eſſentia atque natura ponitur etiam naturalis obligatio.*

reducitur ad contradictoria

15. Hæc pauca citata qui inter ſe contulerit Dædalo aut Oedipo opus habebit. Lex naturæ *EST* ipſa eſſentia hominis ac rerum. Obligatio naturalis *EST* ipſa eſſentia hominis ac rerum. Obligatio naturalis *DEPENDET* ab eſſentia hominis ac rerum. Obligatio ſive eſſentia hominis ac rerum *DEPENDET* ab eſſentia hominis ac rerum. Lex naturæ ſive eſſentia hominis ac rerum ſufficientem *RATIONEM HABET in ipſa* eſſentia hominis ac rerum. Item quæ aliis præterea locis dicit; Lex naturæ *PRÆCIPIT, VULT. PRÆCIPIT:* id eſt eſſentia humana præcipit, *VULT,* præſcribit &c. Hæc fateor, tam clara ſunt & tanta luce (ſi Superis placet) ſunt prædita, ut in metaphyſica noſtra, quæ *meris tenebris* hactenus conſtabat, nullibi reperiantur: nec miror adeo, ſi ea capere nec ego poſſim; nec quiſquam alius

præter

præter Ontologos Wolffianos. Æque clara, ac si dicerem: Lex Romana *est ipsa* respublicaRomana, deinde dicerem: Lex Romana *dependet à* republica Romana, & rursus: Lex Romana *sufficientem rationem* habet in republica Romana. Quæ enim rationem in alio habent, *non sunt* illud aliud, sed cum eo tantum *connectuntur*, in Principiis Wolffii. Igitur Lex naturæ est essentia humana & non est essentia humana. *Est* ex effato Wolffii. *Non est*, quia lex naturæ tantum rationem habet in essentia humana, atque adeo tantum connectitur eidem. Si vero essentia ipsa humana ac rerum non est ipsa lex naturæ, quid ergo tandem est lex naturæ? An ea est actus voluntatis essentiæ humanæ? an præceptum aut præscriptum ab essentia humana ac rerum editum?

Wolffius agnoscit suam legem naturæ esse tantum medium ad legem agnoscendam. & nullam ponit legem N. ostenditur ex Wolffio

Them. XXIII. D. Wolffius eam legem naturæ, quam ipse statuerat, agnoscit non esse legem naturæ, sed tantum medium ad legem naturæ cognoscendam seu demonstrandam. Ac per hoc denique nullam ponit legem naturæ.

1. Wolffius §. 137, concludit: *Quoniam lex naturæ rationem sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia atque natura agnoscit: Per rationem autem sufficientem intelligitur, cur quid sit potius quam non sit: Et lex in genere præscribit modum determinandi actiones liberas: PER EA, quæ ad essentiam atque naturam hominis rerumque pertinent, seu quæ homini rebusque per essentiam atque naturam insunt, INTELLIGITUR, cur actiones liberæ hoc modo sint determinandæ, QUEMADMODUM VULT LEX NATURÆ.* Subjungit: *Ecce tibi fontem, UNDE DERIVATUR lex naturæ: ad quem recurrendum, si certam ejus cognitionem haurire velis.*

Argumentum Wolffii

2. In his verbis & in hac inversa argumentatione hoc continetur argumentum directum: Lex in genere est aliquod ens, vel actus alicujus entis *præscribens* modum determinandi actiones liberas: Sed lex naturæ est Lex: Ergo Lex naturæ est ens vel actus alicujus entis præscribens modum determinandi actiones liberas. Et hæc est prima pars generalis argumenti: Sequitur jam altera assumpta:

Lex naturæ cognoscitur per rationem sufficientem, quam habet *in alio*

Quidquid cognoscitur, cognoscitur per rationem sufficientem, quam habet *in alio*: Atqui lex naturæ cognoscitur: Ergo lex naturæ cognoscitur per rationem sufficientem, quam ipsa lex naturæ *in alio* habet. Jam sequitur pars tertia argumenti, & est hæc: Atqui lex naturæ sufficientem rationem agnoscit (habet) in ipsa hominis rerumque essentia ac natura: Igitur lex naturæ cognoscitur ex hominis rerumque essentia ac natura. Ac per consequens modus determinandi actiones liberas, quem lex præscribit, cognoscitur ex ipsa essentia hominis ac rerum.

sed habet rationem in ipsa essentia humana. Ergo cognoscitur lex ex essentia humana.

Atque adeo Wolffius tantum probat medium cognoscendi legem, non ipsam legem,

3. Qui aliud quid ex Wolffiano illo Paragrapho exculpserit secundum veram Logicam, ab eo doceri perlibenter velim. Aliud autem cum in hoc ejus argumento nihil contineatur, sequitur in isto paragrapho nihil statui, nihil probari de essentia aut existentia aut quidditate legis naturæ, aut de ejus constitutivo; sed tantum de medio, per quod veniatur in cognitionem earum rerum, aut illiusmodi rerum, quæ per legem naturæ præscripræ sunt, sive earum rerum, quæ sunt objecta illius entis, quod præscribit modum determinandi actiones liberas.

& præterit quæstionem principalem,

4. Nunc autem, ubi de constitutivo legis naturæ quæritur, non est quæstio de materia, quæ per legem naturæ præcipitur, aut quæ obversabatur animo illius, qui legem naturæ tulit; sed quæritur, quodnam ens, aut cujusnam entis actio *velit* hoc aut illud naturæ humanæ imponere? sive quæritur quid sit illud potens præscribere? non quid sit ab illo potente præscriptum?

nempe onde si obligatio?

5. Nam in valde multis materiis legis naturæ omnes homines consentiunt sine dubitatione; nempe non esse furandum; mœchandum; mentiendum &c. Hoc autem quæritur, quæ sit anima legum istatum? quæ *sit* vis? quæ *sit* ratio, *cur debeamus* non furari, non mentiri? Hac enim ratione non detecta, nihil in essentiam & animam nostram virium habet effatum illud, non furaberis, non mœchaberis.

qua non probata nulla probatur lex naturæ

In illa autem argumentatione Wolffiana nihil ostenditur de illa vi moraliter nos ligante, *cur* non furemur aut mentiamur; sed tantum, unde agnoscamus *quod* non sit mentiendum. Id quod superiora consideranti patet.

Peccata contra Logicam,

6. Præterea multis aliis modis peccat Wolffiana argumentatio contra sanam Logicam. Primo enim in conclusione infert ea, quæ in præmissis non fuerant. Conclusio dicit: per essentiam hominis intelligi, *CUR* actiones liberæ determinandæ sint hoc modo, quemadmodum vult lex naturæ. In præmissis autem ne gry quidem continetur de ista ratione, *cur* actiones sic *sint* determinandæ; sed ad summum in præmissis continetur hoc, unde seu per

In conclusione sunt, quæ in præmissis non fuerunt.

quod

quod medium intelligi possit, quod lex naturæ aliquid præscribat.

recurrit ad voluntatem essentiæ humanæ, qui divinam excluserat:

7. Deinde in ipsa conclusione D. Wolffius, qui semper pugnat ad excludendam *voluntatem* DEI, quem creatorem legis agnoscit, inepte recurrit ad *VOLUNTATEM essentiæ humanæ ac rerum*, dicens: intelligitur per naturam, cur actiones liberæ hoc modo determinandæ sint, quemadmodum *VULT* lex naturæ, seu essentia humana ac rerum. Quid hoc est: Essentia humana & essentia rerum materialium *vult*, hoc modo fieri actiones hominis? An sol & luna & cibus corporis nostri & lux oculis obversans & cetera denique *volunt* nos hoc & non alio modo agere? Hoc certe ex Ontologia non sumitur.

Essentia humana habet rationem sufficientem in essentia humana.

8. Concatenata D. Wolffii tautologia etiam in his rursus exseritur. Nam in sensu Wolffiano hæc duo eadem sunt, seu dicas: *Lex naturæ sufficientem rationem in ipsa hominis ac rerum essentia habet:* sive dicas: *Essentia humana ac rerum rationem sufficientem habet in essentia humana ac rerum, seu in se ipsa* sive dicas: *Lex naturæ sufficientem rationem habet in lege naturæ.* Quia in sensu Wolffiano, essentia humana ac rerum & Lex naturæ non sunt distincta sed idem.

Wolffius nullam legem N. statuit

9. Quodsi vero dicet D. Wolffius, legem naturæ esse distinctam ab essentia humana ac rerum, & illam cognoscis ex hac: Edicat tandem quid *constituat* legem naturæ? Quid sit ipsamet lex naturæ? Quæ sit illa vis moraliter seu hypothetice necessitans humanam naturam ad actiones hoc potius modo edendas quam alio? Hanc enim vim nisi indicaverit, & præsertim si vim illam extra DEum seu extra ens naturæ Dominum posuerit, non tantum Athei sed omnes homines dicent, se liberos plane esse, neque ligatos, nisi ad summum physice. Et ex hoc sibi Patrocinium sument defensores Atheismi, naturalismi, Fati, Casus, Cynici quoque, Sceptici, & tota malorum Lerna.

Legem N. hic distinguit ab essentia humana.

10. Revera autem D. Wolffius legem quam alias cum essentia humana eandem fecerat, in hoc saltem paragrapho ab eadem essentia distinguit. In nota enim clare edicit, hunc esse fontem, ex quo *DERIVETUR lex naturæ.* Quod autem derivatur aliunde, non est id ipsum unde derivatur. Sicut in §. 143. dicit legem naturæ *dependere* ab ipsa essentia hominis. Quod autem dependet aliunde, non est id ipsum unde dependet. Item in hoc ipso §. 137. primo statim dicit, quod Lex naturæ sufficientem rationem habeat in essentia humana ac rerum. Id vero quod rationem sufficientem in altera habet, non est ipsum alterum, sed tantum *connectitur* cum illo, §. 10. Cosmolog. quem paragraphum adducit in §. 259. Philosophiæ practicæ, addens, Leges *naturales cum inter se tum cum ipsa hominis rerumque essentia atque natura CONNECTI.*

Puffendorfii & aliorum defectum.

11. Quemadmodum igitur Puffendorffius *Socialitatem* suam producens non protulit Principium constitutivum legis naturæ, sed aliquam tantum ejus materiam aut effectum: Ita Wolffius proferens *essentiam humanam & rerum materialium* non protulit Principium, legis naturæ, sed ejus subjectum jam quidem regulatum physice *ab alio*, sed insuper etiam *ab alio* regulandum moraliter & constringendum.

commisit etiam Wolffius, subjectum legis pro lege statuens.

12. Sic alii attulerant amorem; alii convenientiam cum natura physice spectata; alii Conservationem sui &c. Sed hi omnes pro lege naturæ aut pro Principio ejus & ratione finali attulerant effectum, aut subjectum, aut materiam &c. Nec ostendunt causam *moraliter necessitantem* & obstringentem ad hunc amorem, ad convenientiam, ad Conversationem! Et D. Wolffius hos omnes secutus attulit pro lege naturæ id quod legi subjectum est: & fassus, ad moralem necessitatem seu obligationem requiri *conditionem* aliquam suppositam *debiti*: omisit tamen illam conditionem, ut cum ICtis loquar, purificare adeoque actum, atque nihil egit.

Natura constitutum esse Jus. Cicero meWolffium latere non potuit. Cum Jus Wolffio intelligit. nempe, *natura divina.*

13. Perperam quoque Wolffius adminiculum poscit ex Cicerone, dicente: *Ipsa natura constitutum Jus est* sive lex. De qua enim natura loquatur Cicero, Wolffium latere non potuit. Cum enim de legibus & de lege naturæ loquitur Cicero, dicit, legem naturæ esse *rationem omnia moderantis ac jubentis DEI.* Id quod nos supra exscripsimus, & in omnium fere ICtorum libris exscriptum legi potest. Certe enim lex constituta est ipsa natura naturante, ut nostri sanissime loquuntur: non ipsa natura naturata à DEO abstracta.

14. Ad facilius autem pervidendam fallaciam argumentationis Wolffianæ n. 1. expositæ faciam, quod facere dialectici solent, nempe argumentum simile proponam, quo falso deprehenso falsum etiam deprehendetur Wolffianum. Simile autem est hoc: *Quoniam lex Romana sufficientem rationem in ipso codice Justinia-*

ſtinianæo habet: Per rationem autem ſufficientem intelligitur, cur quid ſit: Et lex in genere præſcribit modum determinandi actiones liberas: Per ea, quæ ad Codicem pertinent, vel quæ Codici Juſtinianæo inſunt, intelligitur cur actiones liberæ civiles hoc modo determinandæ ſint, quamadmodum vult lex Romana. Neipſe quidem Wolffius collectionem hanc legitimam agnoſcet. Nam 1.mo Negabit, legem Romanam habere ſufficientem rationem in Codice; cum codex tantum ſit conſequens aliquid ad legem Romanam, & ejus ſignum &c. Ita & nos eidem Wolffio negabimus, in eſſentia humana haberi ſufficientem rationem legis naturæ; cum eſſentia humana ſit conſequens ad legem naturæ, & ejus ſubjectum. 2do Negabit Wolffius ex argumentatione hac ſequi hanc concluſionem, nempe ex Codice Juſtiniani intelligi, *cur* aliquid ſit agendum? imo dicet, ex codice ſolo, niſi is ulterius referatur, tantum intelligi, *quid* aut *quod* ſit faciendum, non cur? Igitur & nos recte negamus Wolffio, ex eſſentia humana intelligi *cur* v. g. non ſit mentiendum, niſi eſſentia humana ulterius referatur ac ſubordinetur.

Wolffius ſibimet negabit conſequentiam.

Sophiſma emendatur, ſi eſſentia dependet à DEO

Hæc autem Wolffiana tunc ſolum falſa & ſophiſtica ſunt, cum ſupponitur Eſſentia humana ut abſtracta ac ſejuncta ab auctore ſuo: ex hac enim non cognoſcitur unquam, *cur* eſſentia humana debeat *parere* legi ſive ſibi ipſi. Quodſi vero Eſſentia humana refertur ad cauſam primam & finem ultimum (ſicut Codex refertur ad Imperatorem & Imperium Romanum) Tum vero intelligitur ex Eſſentia *ſic relata*, cur aliquid ſit faciendum: ſicut ex codice ſic relato intelligitur.

Protagoræa ſententia hominem ſibi ipſi eſſe menſuram juſti

Them. XXIV. D. Wolffius videtur renovare ſententiam Protagoræ, dicentis: *Hominem ipſum eſſe menſuram juſti ac injuſti, boni atque mali: & Verus eſt mihi ſenſus meus; nam ex men ſemper eſt eſſentia & ad illam ſpectat: & unumquemque per ſe ad ſcientiam ſatis valere.* Aliaque id genus, quæ ſubtiliter admodum confutavit *PLATO* in *Theæteto*.

1. Num Wolffii ſententia cum Protagoræa conveniat, faſtidioſum eſſet hic explicare. Philoſophus id reſciſcere volens, adeat Theætetum ipſum, ac ſtudioſa meditatione ruminetur.

ſubtiliter hoc indagandum.

2. Quoniam vero hæc reconditæ ſunt Philoſophiæ, Platonico & nos more ſtudebimus elicere mentem Wolffianam, & quid in ea honum malumve ſit.

3. Poſſunt igitur *DUO* ex Wolffio quæri. *Primo*: An eſſentia & natura hominis ac rerum ſit lex naturæ, ſi eſſentia ſecundum illud ſpectatur, quod in illa eſſentia fluit, tranſit, contingens eſt, ac mutatur? *Secundo*; An potius eſſentia & natura hominis ac rerum ſit lex naturæ, ſi eſſentia ſpectetur ſecundum illud, quod in eadem eſt permanens, immobile, vere æternum, & incorruptibile?

4. Si D. Wolffius illud aſſignat, quod tranſit, nempe eſſentiam humanam & rerum actu exiſtentem, & contingentem; imprimis in ſententiam Protagoræ palam incidit, omniaque abſurda devorare debet, quæ Plato Protagoræ demonſtravit. Ad hæc incommoda accedit, Quemlibet tantum hominem in individuo eſſe legem naturæ, cum quilibet tantum in individuo ac pro ſe *exiſtat*, nec unus homo exiſtat exiſtentia alterius, nec ſinguli homines exiſtant exiſtentia omnium, nec omnes exiſtant exiſtentia aliqua communi ſingulorum. Igitur tot erunt leges naturæ, quot hominum individua: & pereuntibus in aliqua acie decem millibus hominum, decies mille leges naturæ perierint: contra totidem pueris natis totidem de novo leges naturæ editæ fuerint. Præterea cum D. Wolffius ad conſtituendam legem naturæ etiam eſſentiam ceterarum rerum adſumat, ſi & in illis rerum eſſentia *ut exiſtens* & fluens ſumenda eſt, ſequitur, in ſingula momenta mutari legem naturæ, eo quod nullum abeat momentum, quin multæ contingant in rebus *exiſtentibus* mutationes.

Contingentia non ſunt lex naturæ

alias tot ſunt leges naturæ, quot individua,

5. *Secundo* vero ſi D. Wolffius dicet, eſſentiam humanam ac rerum eſſe legem naturæ, quantum in illa eſſentia ſpectat id, quod eſt immutabile, æternum; ad vitandam fallaciam iterum duæ ad hoc quæſtiones faciendæ ſunt. Aut enim *primo* Eſſentia rerum ſpectatur ut æterna & immutabilis à priori, & ut ſcholaſtici recte dicunt à parte ante? aut vero ut eſſentia rerum à priori quidem non eſt æterna, erit tamen æterna à parte poſt?

6. Si D. Wolffius dicet, Eſſentiam rerum ſpectandam eſſe, ad hoc ut ſit lex naturæ, tanquam æternam à priori, difficillimam ſuſcepit Provinciam, & quia omnia promiſit ſe demonſtraturum, hoc ſuum Principium ne probabile quidem unquam efficiet, ut hominibus perſuadeat, homines ab æterno *ſine alia origine* ita immutabiles fuiſſe atque eſſe, atque adeo eſſe à ſe ipſis. Nam ſi non ſunt à ſeipſis, jam non ſunt immutabiles

Eſſentia ut æterna à priori

difficillime extricabilis.

les à priori; cœperunt enim esse, & ex non entibus facta sunt entia.

7. Si dicet, essentiam humanam esse legem naturæ secundum id, quod in ea æternum est non quoad existentiam actualem, sed quoad *possibilitatem*: ingerit se in disputationem profundam, quam deberet prius ex Theologis nostris & Philosophis discere. Interim hic nobis satis est dicere: *Possibilitatem* esse *rationem entis*, ut contradistinguitur *non entis*. Cum igitur omne ens secundum non sit ens nisi per rationem entis primi, sequitur verum fundum totius possibilitatis esse tantum in ente primo, id est in DEO. Consequenter Wolffius, qui, ut DEum seponat, essentiam humanam *ut possibilem* pro lege statuit, hoc ipso incidit in DEum: ac merito, quia quomodocumque se torqueat pseudo Theologus, eum nunquam effugiet, si cum ratione incipiat agere. Videatur saltem D. Thomas. I. Parte Quæst. XXV. Art. III. in Corp. nequid dicam de ejus interpretibus.

8. At si D. Wolffius dicet, essentiam rerum regulam esse, ut illa essentia est æterna à parte post, & in futurum immutabilis; nihil conficit; nam aut Corpus est immutabile, aut anima, aut utrumque? Nihil horum esse, evidens est: cum etiam animæ varias mutationes agnoscat Plato cum ceteris hominibus. Et si D. Wolffius hanc æternitatem admittit pro vera lege naturæ, cur dissimulat immortabilitatem animæ? cur non dicit, vitam futuram pertinere ad jus naturæ? Si formalis ratio sufficiens & fundamentum legis naturæ sita sit in æternitate à parte post, non debet hæc æternitas essentiæ excludi à ratione legis naturæ, quippe quæ essentiæ æternitas est ipsa ratio sufficiens legis naturæ.

9. Ergo denique non apparet, in quo consistat illa vis, illa lex, illa necessitas ligans essentiam & naturam humanam ad juste potius quam injuste agendum? Etsi denique daretur, essentiam quoad se esse immutabilem, id nihil prodest Wolffio; cum essentia quoad se non dirigat actiones justas, alias nulla daretur actio non justa, cum omnis haud dubie actio conveniat essentiæ qua essentiæ: sed directio Wolffiana potius fumitur à determinationibus aliis ad actionem humanam concurrentibus. Hæ autem sunt sæpe mutabiles.

Essentia neque pro Constitutivo

Them. XXV. D. Wolffius statuens essentiam rerum pro Principio legis naturæ constitutivo; aut pro ipsa lege naturæ, aut pro Principio legis naturæ indicativo, ubique fere impingit; & sibi contradicere videtur:

neque pro Indicativo pro ipsa recte à Wolffio statuitur.

Seu essentia ut ipsa Lex N.

1. Si Wolffius dicit, legem naturæ esse ipsam essentiam humanam ac rerum, incidit in omnes difficultates hactenus prolatas, nec potest assignare subjectum lege hac stringendum, aut debet subjectum legis naturæ quærere extra hominem; aut debet eundem hominem quoad essentiam habere pro lege, & quoad eandem essentiam habere pro legis subjecto. Quæ omnia supra disputata sunt.

seu causa legis à le distincta

2. Si dicit, essentiam humanam ac rerum non esse ipsam legem; sed ab essentia hac constitui legem seu effici tanquam aliquid ab essentia distinctum; iterum hæc ipsa nos redarguimus supra & nunquam D. Wolffius ita sentiens potest assignare veram essentiam legis naturæ extra essentiam humanam; neque ullibi eam asseruit, minus explicavit:

seu indicium legis N.

3. Si D. Wolffius ait, essentiam humanam ac rerum esse Principium legis naturæ non constitutivum, sed *indicativum* tantum, ita ut intellecta essentia deveniatur in notitiam earum rerum, ad quas per legem naturalem obligamur: Imprimis fallitur in re ipsa; ac deinde sibi repugnat: *Fallitur in re ipsa*; quia cognita materia obligationis non hoc ipso etiam cognosco causam obligationis: atqui per essentiam tali modo cognosco tantum materiam obligationis, seu quid sit faciendum: igitur essentia cognita non statim agnosco cur sit faciendum? sive nondum statim per hoc cognosco legem formalem.

sibi repugnat

Repugnat etiam sibimet, si ita explicet se. Nam ipse & in præfatione & in §. 259. admittit legem naturæ agnosci posse per *auditum*, & per auctoritatem referentium: & contendit, rudes (i. e. nonaginta novem ex centum hominum partibus) ita eam *debere* discere. Quodsi vero lex naturæ est ipsa essentia rerum, videtur impossibile, ut essentia per auditum cognoscatur: id quod *PLATO* multis probat in *Theateto* adversus Protagoram; & in *Sophista* adversus Parmenidem. Qui legi potest à cupientibus spinas plures.

Wolffius in Jure naturæ

Them. XXVI. D. Wolffius magna difficultate jus naturæ oneravit, & nihilo majorem utilitatem comparavit.

peperit multam difficultatem.

1. Difficultatem auxisse eum, patere debet libros ejus consideranti. Ipse quo-

quoque eandem agnoſcit, qui ſua tantum egregie jam doctis ſervire poſſe faſſus eſt, à paucis intellecta.

2. Difficultati priori, quæ in intelligendo reperitur, accedit alia in exequendo, quæ majoris eſt momenti. Vult enim legem naturæ conſiſtere in eſſentia humana ac rerum; is autem qui legem exſequi debet, debet eam agnoſcere: ergo & eſſentiam humanam ac rerum debet cognoſcere, ut legem exſequatur. Quanta hæc difficultas! Item quam difficile eſt homini ex ſola ſua & rerum, extra DEum, eſſentia permoveri ad quotidianas actiones?

nullam vero utilitatem

3. Si D. Wolffius contuliſſet aliquid ad hoc ut per pſeudontologicum ſuum naturæ jus, errores aliorum ad malum inclinantes repellerentur; aut ut voluntati ac cupidini hominum majus, certiusque vinculum injici poſſet; rectæ ei applauderemus. Dum autem non aliud bonum hominibus proponit quam ceteri magiſtri, imo deterius ac vilius; non alia media, imo magis inania; dum non alium fontem, imo magis vacuum; dum non aliam cauſam ac finem exercendæ juſtitiæ aſſignat, imo multo leviorem; ceteris Juris naturæ Doctoribus inutilior eſt, & in eum cadere poſſunt quæ *Plato* diſputat in Euthydemo & in Protagora. Videatur etiam ſupra Caput XV.

Wolffius docet neceſſitatem colendi DEum

Them. XXVII. Objiciet D. Wolffius, ſibi fieri injuriam, à ſe obligationem ad Deum non concludi; ſe enim in nota §. 250. ſic loqui: *Probe notandum eſt, obligationem ad manifeſtationem gloriæ divinæ hic ex ipſa hominis eſſentia atque natura fuiſſe deductam, independenter à voluntate Numinis, ut intelligatur, officia hominis erga DEum in ea non differre ab officiis erga ſeipſum atque erga alios, & quod homo DEum colere teneatur, QUIA HOMO EST, ITA UT HUMANAM NATURAM EXUERE DEBEAT, NISI AD EUM COLENDUM OBLIGATUS ESSE VELIT. UNDE SUMMA DATUR DEUM COLENDI NECESSITAS.*

ſed phyſicam tantum.

℞. 1. Non inficior, ſummam neceſſitatem colendi DEum à D. Wolffio eſſe nominatam: unum tamen, quod ad jus naturæ vel maxime vel ſolum ſpectabat, huic neceſſitati deeſt, nempe quod ſit tantum Phyſica ac metaphyſica, non moralis; ideoque non ſufficiat ad actionis bonitatem moralem ſeu rectitudinem. Nam profecto neceſſitas moralis ſupervenit phyſicæ, eſtque non intranſitiva ſed hypothetica & orta ex aliunde ſuppoſitis. Talis autem non eſt ea neceſſitas colendi DEum, quam D. Wolffius aſſerit. Nam is qui morali neceſſitati refragatur, non hoc ipſo exuit ſuam naturam & eſſentiam; cum moralis neceſſitas fundetur in alio ſuppoſito: Atqui neceſſitati Wolffianæ refragari eſt naturam exuere: Ergo neceſſitas Wolffiana non eſt moralis.

non moralem

Exemplum athei

℞. 2. Exempla rem facient planiorem. Homo Atheus negat DEum, & non vult ad eum colendum eſſe obligatus, adeoque neceſſitati DEum colendi repugnat, & tamen Atheus humanam naturam plane adhuc habet, nec factus eſt bos. Sed rectam moraliter non habet: itaque neceſſitas illa, quæ eſt ipſa natura humana, non fecit illum rectum: alias eſſet rectus atheus & omnis ſceleratus, quicunque naturam adhuc habet.

ſenſu communi malitia moralis conſiſtit cum bonitate phyſica

℞. 3. Revera communis ſenſus doctorum atque indoctorum hoc habet, malitiam moralem conſiſtere poſſe cum bonitate Phyſica, ut contra malum Phyſicum cum bonitate morali. Sic furem ſuſpendio necari, eſt ei phyſice malum, & ſimul moraliter bonum. Sic furtum alimentorum eſt phyſice bonum, moraliter malum. Et ex eo quod fur neceſſitati morali repugnet, neutiquam debet exuere neque exuit naturam humanam, quamvis lege naturæ æque ſit neceſſitatus ad non furandum, ac ad colendum Deum, quia *officia erga DEum in hoc non differunt ab officiis erga alios* §. 150. Ex his conſequitur, eum, qui talem neceſſitatem juris adſtruit, ut ea neceſſitate ablata ipſa etiam natura auferatur, conſequitur, inquam, eum non adſtruere neceſſitatem moralem ſed phyſicam tantum.

Contradictio in moralitate.

℞. 4. Hic Wolffii paragraphus confirmat illius doctrinam: In hypotheſi athei ſubſiſtere rectitudinem actionis & cuſtodiam legis naturæ. Quamdiu enim atheus non exuit naturam humanam, & vult ejusdem naturæ neceſſitati parere propter ipſam illam neceſſitatem non propter aliquem finem ulteriorem ex quo *ſuppoſito* oriretur moralitas, tamdiu atheus moraliter vivit, & quidem intrinſece bene. Itaque verum manebit, nulla alia neceſſitate extante quam illa abſoluta, naturali, phyſica aut metaphyſica, actiones tamen vere fieri morales. Id quod contradictiones involvit. Moralitas enim eſt hypothetica & conditionata, non petita ex rerum natura & eſſentia, ut D. Wolffius docet §. 12. & 116. &

mox

mox tamen eadem moralitas eſt abſoluta, non conditionata, ſed ex ſola rerum natura petita, ut idem D. Wolffius docet in hoc paragrapho & alils ſuprà excuſſis.

Neceſſitas colendi DEI Wolffio non videtur ſerio tanta.

5. Non apparet autem, quam ſerio Wolffius tantam colendi DEI neceſſitatem dicat. Nam Atheo concedit, non dari DEUM, quln concedat conſequentiam, non dari legem naturæ. Igitur Atheus ſervare debet legem naturæ. Atqui lex naturæ imponit *neceſſitatem exuendi hominem*, niſi colatur DEUS: Ergo lex naturæ imponit Atheo neceſſitatem colendi DEUM; conſequenter eſt neceſſitas ei non concedendi antecedens, ſi velis ſalvare conſequens. Sive non potes ei non negare, DEUM non dari, ſi vis ei oegare, non dari legem naturæ. Sive ſi non datur DEUS, non datur etiam neceſſitas colendi DEI. Aut ſi datur neceſſitas colendi DEI, neceſſario datur etiam DEUS.

Indifferentismus Principiorum Wolffii.

Them. XXVIII. D. Wolffius, qui in *fine* naturæ moralis ſeu ſummo bono ſtravit viam Indifferentismo, ſtravit eandem etiam in *principio*.

Summum bonum indifferens.

1. Summum bonum permiſit in cujuslibet arbitrio, modo ipſi concederetur, ut ſummum bonum ſumere ei liceret pro continuo progreſſu ad perfectionem. Vid. infrà Cap. XVII. Them. V.

Principium indifferens.

2. Eodem modo nunc permittit omnibus, qualecumque principium juris naturæ velint ſtatuere, modo ipſi permittatur, ut pro eodem principio ſtatuat eſſentiam humanam ac rerum. Nam in nota §. 284. inquit. *Abſonum igitur eſt, diſputare de principio legis naturalis, ſeu eo, quod ſumitur, ut exinde demonſtrentur leges naturales: modo enim ex eo, quod ſumitur, demonſtrare poſſis, quales eſſe debeant actiones humanæ, unum idemque erit. Rectæ tamen methodo convenientiſſimum eſt, ut actionum humanarum directionem ex ipſa ejus eſſentia & natura deducas; cum ea quæratur, ubi de lege naturæ ſermo ſit.* Et ejus rei profert exemplum ex Geometria. In hac, *Parabola habet plures proprietates: perinde vero eſt, quamnam earum ſumas loco definitionis, ut inde demonſtrentur cetera.*

Wolffius non eſt ſollicitus de vero principio legis N.

3. Hæc Domini Wolffii, fateor, captum meum ſuperant. Hactenus exiſtimaveram, Wolffii tantos labores ad hoc contendere, ut veram originem legis naturæ nobis proderet: id eſt veram cauſam, quæ moraliter liget voluntatem noſtram naturâ ſua liberam, ut hoc potius quam aliud velit, ac velle *debeat*. Nunc vero hac vera origine inſuper habita, D. Wolffius ſollicitus tantum eſt, quomodo inveniat medium demonſtrandi ad methodum à ſe electam aptum; id eſt, quomodo ſyllogismos inverſos & informes texat.

Imo aſſumpſit id,

4. Quin ſi medium hoc demonſtrandi dicat Wolffius eſſe ipſam cauſam, cur voluntas humana, per naturam ſuam libera, debeat taliter potius quam aliter velle, plane feſellit D. Wolffius, & toto, quod ajunt, cœlo aberravit. Nam pro hoc principio demonſtrandi, ſive pro hac cauſa obligationis ſeu debiti moralis ſumpſit id, quod debito morali plane eſt contradiſtinctum. Sumpſit enim pro cauſa moralis debiti Eſſentiam & naturam hominis: Atqui *quæ per eſſentiam & naturam determinantur, non ſunt actiones liberæ, non morales, ſed naturales tantum & neceſſariæ* §. 12. Igitur Dominus Wolffius non ſumpſit veram cauſam debiti, ſed ejus contrarium.

quod debito morali eſt contradiſtinctum:

contra bonam plane methodum

5. Hoc autem quam ſit repugnans meliori methodo, dici vix poteſt. Methodus certe bona nihil eſt aliud, quam via plurium cognitionum per ea media ac ordinem deducta, per quæ pertingatur ad veritatem, quam quis indagandam ſibi propoſuit. Dominus Wolffius ſibi propoſuit iodagandam *veram cauſam*, cur voluntas humana per ſuam eſſentiam & naturam libera, nihilominus ligetur ad hoc potius quam aliud? Et pro medio ad hanc cognitionem perveniendi optimo ſtatuit id, quod plane contrarium efficit. Statuit nempe pro cauſa moralitatis eſſentiam ac naturam, quam tamen ipſe in veſtibulo laboris, nempe §. 12. agnoverat eſſe effectricem tantum neceſſitatis naturalis, contradiſtinctæ à neceſſitate libertatem ligante atque adeo morali. Abſonum certe eſt idem per idem probare. Quæritur, cur voluntas hominis, quæ ex eſſentia & natura ſua libera eſt, debet determinari ad hoc potius quam aliud? Et reſpondet D. Wolffius; ideo, quia voluntas per ipſam eſſentiam & naturam determinatur. Id aſt: Cur natura determinatur? quia natura determinatur.

probat idem per idem.

Exemplum ex Geometria fallit.

6. Exemplum parabolæ Geometricæ bonum eſt: ſed D. Wolffius in morali doctrina id male imitatus eſt. Si quis enim aut unam aut omnes proprietates parabolæ aſſumens per has demonſtraret non parabolam ſed circulum; imo non lineam cauſticam ſeu uſtoriam, ſed lineam glaciatoriam, ut ita dicam: hu-

jus viri methodus mala sane esset, seu analytica seu synthetica, seu mathematica &c. D. Wolffius volens demonstrare causam *moralitatis*, usus est medio ad demonstrandam tantum *naturalitatem* idoneo.

Plura principia indicativa statui. *Them. XXIX.* Objectatur nobis, Nos quoque supra Cap. V. pugnavimus, principium indicativum juris naturæ, seu demonstrativum, non debere esse necessario *UNUM*. Igitur idem nos sentimus, quod Wolffius, & perperam illum traducimus.

nos non reprehendimus: §. 1. Neque hoc nos reprehendimus in D. Wolffio, quod *plura* admittat, ex quibus deveniri possit ad cognitionem causæ, cur libertas humana ligetur. sed non conducentia. Sed quod permittat media ad illud non ducentia sed ad contrarium vel saltem ad disparatum aut contradistinctum. Et quod ipse ceteros omnes emendaturus tanquam absonos, & optimam methodum venditans eligat hoc ipsum medium, quod *non ducit* in cognitionem causæ quæsitæ.

Wolffius omnibus facit potestatem qualiacunque principia assumendi inepta. 2. Hocque suo exemplu seducere potest etiam alios ad alia media eligenda, quæ æque parum ad illam causam conducant, quæque adeo Juri naturæ sint noxia & Indifferentismo viam complanant.

Puffendorffio Socialitatem. 3. Etenim resurget Puffendorffius & licentia D. Wolffii usus statuet pro medio deveniendi ad causam ligandæ libertatis primò illas quatuor suas, quas alibi diximus (Cap. XIII.) votulas, & ex his rursus faciet quintam totam Socialitatem. Dicet enim Puffendorffius: Ex eo, quod homo habeat amorem sui maximum, quod sit egenus, quod nocendi cupidus, demonstratur voluntatem potius ad Socialitatem determinari, quam non: igitur ista quatuor sunt media indicativa juris naturæ legitime electa: & absone facit D. Wolffius contra me disputans. *Perinde est enim, quocumque medio sumpto demonstrem actiones humanas debere esse tales potius quam alias:* uti Wolffius decrevit.

Hobbio conservationem sui. 4. Resurget etiam Hobbius, uteturque D. Wolffii licentia, & dicet: homo ab experientia summe se amat, & omnia facit, ut se conservet. Igitur ex hoc agnoscitur causa, quæ voluntatem determinet ad sic agendum potius: Consequentur pro principio Juris naturæ sufficit assumere *amorem sui*. Nam per D. Wolffium, *quidquid assumam ad probandum, perinde est, modo per illud probare possim, actiones humanas debere esse tales.*

Epicuro voluptatem. 5. Resurget etiam Epicurus dicens: ego assumo pro demonstratione hac voluptatem; quia experimur, hominem semper quærere, ut sibi bene sit. Igitur *voluptas* est vera causa, cur actiones humanæ debeant esse tales. In eundem modum venient naturalistæ, Deistæ, Athei, & quisquis aliquid syllogismi cornare se posse crediderit; & causas afferent, exemplo Wolffii, nihil aut aliud facientes; vero omisso, aut præfracte excluso.

A quo libertate nos longe abfumus. 6. Ex quibus agnoscet lector discrimen nostram inter ac D. Wolffii *hac in re* doctrinam. Ille admittit media plura ad hanc demonstrationem adhiberi posse, & suo exemplo docet, pro optimo medio adhiberi posse id, quod nihil tale demonstrat. At nos admittimus quidem multa media: agnoscimus insuper, aliqua media esse ancipitia: monemus ergo, & quantum possumus docemus, quid temperamenti sit attribuendum, ne contrarium demonstretur, & quo denique collimare demonstratio debeat, damus criterium *subjectionem voluntatum & ex corde erga DEum ut SUMMUM BONUM, quo solo recte ligatur libertas omnis voluntatis, illâ sola excepta, quæ ipsa est verum summum bonum.* Talis enim summa libertas est *regula tantum*, neutiquam autem regulata; omnis autem alia voluntas est *regulata vel regulanda*; quamvis possit simul esse regula, ut nempe participat de regula prima: quemadmodum initio hujus capitis vera fundamenta jecimus contra spuria ac profana Domini Wolffii. Ex quo ego saltem existimo nunquam futurum, ut contrarium juri naturæ aut ab eo abludens demonstretur, aut causa agendorum talis assignetur, quæ non sit moralis sed pure naturalis, qualis est Wolffiana, ipsomet judice.

Them. XXX. Objiciet nobis D. Wolffius: hac ratione nos idem peccare, quod ipsi objeceramus: nempe obligationem etiam à nobis nonnisi physicam, non vero moralem, statui. Nam ex nostra doctrina, libertas nostra ligatur ideo, quia non est libera ad volendum summum bonum; cum hic appetitus sit ei naturalis, & necessarius & quem deponere nulla voluntas possit, nisi quæ cesset esse voluntas rationalis. At talis tantum appetitus est physicus tantum & non moralis. Igitur ex nostra ipsorum sententia obligatio ligans voluntatem nostram seu appetitum, non est moralis, sed physica tantum.

1. Re-

1. Refpondeo: majorem propofitionem fyllogismi objecti aliquo fenfu veram effe & à nobis conceffam; alio fenfu falfam & à nobis femper negatam. Verum eft; voluntas noftra eft appetitus naturalis, phyfice neceffarius fummi boni in genere, *ut fic*, quomodo fcholæ loquuntur id eft, quin voluntas ùt naturaliter appetens & phyfice eligat unum præ alio. Falfum eft, appetitum iftum *ùt fic* neceffitate phyfica ferri in DEUM. Aliàs enim nunquam effet phyfice poffibile voluntatem averti à DEO, ficut nunquam eft phyfice poffibile voluntatem averti à fummo bono *ut fic*.

2. Quapropter illa voluntas, quæ *DEUM* pro fummo bono appetit, appetit illum aliqua neceffitate. Nec appetit neceffitate phyfica; cum illa non feratur in DEUM, fed in fummum bonum *ut fic*. Reftat igitur, ut illum appetat neceffitate morali, feu fuppofita.

3. Exemplo rem paucis declaro, eoque generali. Omnis homo indifpenfabiliter petit bonum maximum feu fummum: voluntas autem non determinat, quodnam ex pluribus bonis fit bonum maximum. Hactenus appetitus eft phyficus & neceffarius. At vero proponuntur voluntati plura bona, ùt voluptas hujus vitæ, èxercitium omnium actionum humanarum, voluptas vitæ futuræ, DEUS etiam dator & factor iftorum omnium. Jam ex his pluribus bonis voluntas fertur in alterum potius quam in alterum. Hæc electio libera jam eft moralis. *BONA* autem *moraliter* electio hæc tunc erit, fi feretur voluntas in illud bonum, quod eft vere fummum; five quod habet in femet veram vim fummam voluntatis appetitum trahendi ad fe. *Mala* autem moraliter erit appetitio feu electio, fi feretur in aliquod bonum, quod vim illam in femet non habet, cum eam ab alio demum poffit accipere aut habere.

4. Vitæ præfentis commoda, voluptas præfens, exercitium præfens actionum humanarum certe non funt talia bona, quæ vim fummam trahendi voluntatem in femet & à femet habeant: id quod omnium feculorum experientià conftat, & alibi à nobis oftenfum eft. Igitur qui obligationis moralis originem in his bonis conftituunt, conftituunt illi quidem fortaffe obligationem *moralem*, fed *malam*, ut Puffendorffius & Wolffius. Contra qui DEUM auctorem omnis boni eundemque dominum conftituunt, illi veram & ideo bonam obligationem moralem conftituunt; quia folus DEUS in femet habet vim fummam trahendi appetitum electivum.

Deceptoria doctrina.

Thes. XXXI. Deceptioni etiam opportuna eft doctrina Wolffii in nota §. 259. ubi fic:

„ Nobis non fermo eft de iis, qui „ legem aliquam effe naturalem fando „ didicere ab aliis; minime autem ipfimet per fe agnofcunt afferti veritatem. His enim non innotefcit per „ rationem. Conftat vero, non poffe „ alteri fando innotefcere, nifi ante „ cui innotuerit per rationem. Sane „ fi lex promulgatur pofitiva, qui publicationi præfentes funt, iis innotefcit per promulgationem: abfentibus vero quando narrant, qui præfentes aderant, illi hanc effe legem „ *auditu nonnifi* percepere. Quamobrem id fingulare non eft in lege naturali, quod aliis per rationem innotefcat, alii vero ex iis intelligant, effe hanc vel iftam legem naturalem. “

1. In male concinno hoc difcurfu non nifi per venationem elici quidquam poteft. Ego non longis ambagibus etiam hic me induam, duas tantum hypothefes hinc conficio in quibus D. Wolffii hæc doctrina accipi poteft, malam alteram, alteram bonam. Nec pugno fi D. Wolffius vel fuorum quisquam tertiam quartamve ipfi eliciant, modo falutarem.

Exclufa omni ratione & authoritate

2. Prima hypothefis: *Lex naturæ innotefcit aliis per rationem, exclufa omni auctoritate: aliis autem innotefcit fando, feu per auctoritatem, exclufa omni ratione.* Hac hypothefi fi obequitat D. Wolffii doctrina, eft deceptioni oportuna falfa ac mala.

non poteft agnofci lex naturæ.

3. Nam abunde, opinor, tum in hac larva detracta, tum in ipfo deinceps Jure naturæ à nobis demonftratur, naturali ordine, quantus ac qualis nobis jam conftat, neminem *fola* ratione poffe pervenire ad agnitionem veritatum, fed infantem difcere ac difcendi femina accipere ab aliis five hominibus five divinioribus fubftantiis; ficut loqui difcit, & alia. Atque hanc ob caufam Plato, quem fibi multis gradibus præponi non indignabitur D. Wolffius, cum fæpe ac multum laboraffet invenire originem, unde humanum genus fciat ac fcire potuerit veritates, præfertim altiores, & doctrinam jufti, fanctique? ad duo femper confugiendum fibi vidit. 1. Ad ideas inna-

innatas, non quomodocunque, sed à patre summo inditas id est DEO. Quoniam tamen agnosceret, has quoque solas nihil juvare ad *actu sciendum*, cum ideæ tales haud dubie etiam infantibus insint nihil tamen actu scientibus; addidit & ***alterum***, nempe hominum instructionem, disputationem, interrogationem, admonitionem; quibus dextre adhibitis elici deberent ideæ etiam innatæ, aliàs semper in fundo hæsuræ. Imo cum de Justo injustoque agitur, vidit, ne has quidem hominum admonitiones sufficere, aut quorumlibet: sed confugit ad homines primos: qui primi cum carerent admonitionibus istis aliorum (quippe quod ipsi essent hominum primi) agnovit Plato, illas de justo, sancto, pio admonitiones non potuisse homini fieri nisi *Divina* præceptione ac instructione. Hæc, ni valde fallor, summa est totius Platonicæ Philosophiæ, tam probabilis visæ sanctissimis etiam viris & cui nulla Wolfiana Ontologia detrahere unquam poterit. Quippe communi gentium sensu est comprobata: quæ gentes confitentur primitus doctrinam Veri ac boni DEO magistro sibi traditam. Sed de his alibi.

4. Sive igitur ideas *innatas* admittit D. Wolfius, sive *acquisitas*, nunquam evincet, ratione *sola* disci legem naturæ, seposita auctoritate. Nam *si innatæ* sunt ideæ, manent semper in fundo nec cognitionem pariunt, nisi hominum aut DEI auctoritate excitatæ. *Sin acquisitæ* sunt ideæ, per se nobis omnibus est compertum, quanta auctoritate magistrorum sit opus, ut rudibus illæ animis ingenerentur.

Lex naturæ innotescit per rationem & auctoritatem. 5. *Altera* igitur ***hypothesis*** D. Wolfii potest esse hæc. Lex naturæ innotescit per rationem, si prius ratio per auctoritatem & instructionem vel acquisivit ideas, vel innatas per eandem auctoritatem excitatas habuit. Item lex naturæ innotescit per auctoritatem & instructionem, si tamen aut jam adsunt rationi ideæ innatæ per instructionem excitandæ; aut sic tamen ut per eandem instructionem ingenerentur animo ideæ legem naturæ exhibentes.

6. Atque hæc est nostra de omni hac re sententia ac doctrina. Quam si quis falsam, aut deceptoriam, aut à bono ac vero seu à lege naturæ ac felicitate humana abducere posse nobis monstraverit, libenter ex eo audiemus, libenter omnia meliora amplectemur. Nos humiliores, quando in officiis nostris disquirendis petimus nobis succurri auctoritate doctorum, ac maxime proborum virorum, non suspiramus eam sine ratione nostra, nec accipimus illam auctoritatem sine ratione illorum; aliàs sequeremur duces nostros, ut sequitur grex ducem caprum. Rursus docti atque doctores, cum rationem officiorum humanorum indagant, non illam indagant abjecta omni auctoritate, per quam didicerant indagare; hac enim abjecta nae parum ipsi jam indagarent, aut potius nihil. Neque ab ipsa ratione, quam indagant, volunt abesse omnem auctoritatem, maxime divinam, & eum de rerum primis principiis atque origine sermo est. Abjecta enim auctoritate divina omni & quacunque nunquam possibile est devenire ad primum; cum ipsa sit prima, & fons rerum, seu intellectualium seu quarumlibet aliarum.

Decipiuntur, qui sola ratione, aut sola auctoritate discunt. 7. Qualis autem deceptio lateat, si *sola ratione* lex naturæ & ejus officia nobis debent innotescere, aut *sola auctoritate*, olim exposuimus, & tristis experientia exponit. Quippe homines acuti, sapientes, imo sapientum flos ac *Spiritus fortes* sibi videntur, qui nihil præter *rationem* audiunt eamque *SUAM*: nam si alienæ locum facerent, viderentur sibi auctoritatem sequi, quod infirmorum tantum esse crepant. At hi tamen quam fœde aberrent à vero & bono, exempla illorum produnt, quæ proferre horremus. Præterea in aprico est, quam falsum sit principium *sola sua cujusque ratio* excludens respectum omnium aliorum. Quia talis privata ratio infinite pugnat, & quilibet habet aliam à ceteris abeuntem. Nec potest quidquam excogitari (pro hoc quidem hominum statu) quod illam pugnam componat vel decernat, nisi salubris quædam auctoritas, maxime divina, aut divinæ innixa.

Fortes Spiritus

At fœde errant.

8. Denique hac ego sum sententia, quam grandioribus litteris inscriptam velim frontibus heterodoxorum quorundam Juris naturæ larvati doctorum: *Non primus sed ULTIMUS GRADUS AD ATHEISMUM EST, DEUM EXCLUDERE à NATURA JUSTI.* Mea pace inscribant ipsi tam huic meo, quam omnium Catholicorum libris moralibus sententiam suam hanc: *IGNORANTIA EST SUMMA, NATURALITER JUSTI PRINCIPIUM IN DEO QUÆRERE.* Utra harum sententia præstet, non jam ego DEUM, non Catholicam Ecclesiam judicem faciam, sed Turcas, sed Sinenses, sed Tartaros, Hurones, Yrokos, Hottentotos, & quantum est barbari nominis super faciem terræ.

Sententia nostra.

Effatum heterodoxorum tetricum.

9. De-

an lex positiva sola auctoritate agnoscatur?

9. Denique cum D. Wolffius exemplum ponit de promulgatione legis positivæ, fallitur. Ait, id singulare non esse legi naturali, ut alii eam cognoscant ex ratione, alii autem eandem agnoscant ex auctoritate eorum, qui per rationem eam cognoverant; quia putat, idem accidere etiam in lege positiva. Nam qui *promulgationi* legis intersunt, iis, inquit, innotescit *per promulgationem*: absentibus vero *non nisi per auditum* seu auctoritatem. Et tum comparationem instituit talem: Ergo etiam ii, qui ratione ipsa comprehendunt legem naturæ, comprehendunt eam per rationem tanquam promulgationem, alii vero non nisi per auditum & auctoritatem. In hac, inquam, re fallitur D. Wolffius. Nam nulla lex positiva potest ratione disci, aut comprehendi; quia lex positiva est *facti*: facta autem cum sint mere contingentia, non possunt attingi ratione *sola* abstracta, sine ministerio sensuum æque contingentium. Igitur tam illi, qui promulgationi legis positivæ intersunt, quam illi, qui aberant & ex intervenientibus eam acceperant, utrique eam non nisi auditu vel alio sensu *primò* acceperunt. Fallitur, ergo D. Wolffius in exemplo: quia positivam legem non unus aliter, aliter alius accipit: & fallitur hoc ipso etiam in exemplato, sive in eo, quod ex illo exemplo infert; nempe alium hominem discere legem naturæ sola ratione, alium vero solo auditu seu auctoritate. Nullus potius est homo (sic ego statuo idque toto opere ac deinceps semper experientia

Nostra sententia

constare ostendam) *Nullus est homo, qui sola ratione discat legem naturæ: Nullus est etiam homo, qui sola auctoritate eandem naturæ legem discat.* Atque rursus hoc addo; *Omnes homines, ut nunc sunt, discunt jus naturæ imperfecte primo ex auctoritate: deinde ratione eandem notitiam aliquantum perficiunt: denique perfectam plane attingere non possunt, nisi speciali auctoritate ipsius legislatoris specialius ipsis manifestata.* Hoc nisi toto hoc labore meo tam doctis quam indoctis aliquo

certa & secura.

modo probavero tanquam melius, certius, experientiæ conformius, utilius, securius, & aliis modis præstabilius, non abnuo, quin' mente me motum, & rerum humanarum omnium ignorantem dicant universi. Id solum oro, ut mihi sapientum virorum quisquam prodat, quo pacto ego seposita auctoritate pervenire ad agnitionem Juris naturæ sola ratione valeam, qui adhuc non scio me aliter quam auctoritate didicisse, non sine ratione. Ea sum ætate, quæ nec doceri respuat, nec discere reformidet: nec disciplinarum omnium expers, nec omnium negotiorum etiam, quæ ad Jus seu sacrum profanumve seu naturale spectant; ut nemo penitus desperare de hoc discipulo debeat; adsit numinis gratia.

Ex principio Wolffii sequitur malum æque ac bonum,

Them. XXXII. Ex D. Wolffii principio æque malum ac bonum sequitur, sicut ex Puffendorffii, nisi addatur aliud fundamentum extra istorum principia petendum. Vid. supra Cap. XIII. Th. IV. &c.

Ut ex Puffendorffii.

1. Puffendorffius statuerat, nullam esse propiorem viam pertingendi ad naturalis obligationis ac bonitatis principium & originem, quam *humanam naturam accuratius contemplari.* Idem facit D. Wolffius in paragrapho suo fundamentali 64. & 65. Actio humana recta est, quæ rationem sufficientem in essentia & attributis hominis habet, consequenter nulli determinationi essentiali vel hinc pendenti attributo contradicit &c. Rectitudo igitur actionis humanæ est convenientia cum omnibus determinationibus hominis essentialibus. Convenire autem cum iis dicitur actio, quæ in iis simul sumptis rationem sufficientem agnoscit, consequenter per eas explicari potest, cur talis potius sit, quam non sit, ac esse *debeat.*

Nec pugnam passionum compescit lex naturæ Wolffiana.

2. Puffendorffius strata hac via detexit aliqua in natura humana valde amphibia, & inter se pugnantia. Nihil autem detexit, quod pugnantia ista *ligaret.* Et ideo non detexit *legem* naturæ. Idem accidit D. Wolffio. Is enim si omnes proprietates humanæ naturæ simul sumptas invenit, haud dubie invenit etiam inter se pugnantes. Est enim hominis proprietas verum summe cupere; & contra ad mendacium esse valde proclivem. Est proprietas perfectioni inhiare, & defectibilem esse. Est proprietas æternitatem æmulari, & limitatum undique esse. Est proprietas esse egenum, infirmum, nocendi cupidum, aliaque à Puffendorffio prodita; & rursus esse potentem ad alios juvandum &c. Si ergo Rectitudo actionum *debita* debetur ob proprietates hominis *simul sumptas*, Rectitudo erit simul bona & mala: actio erit simul recta & non recta. Quia recta esset ex doctrina Wolffii: non recta, quia ex principiis contrariis, quæ in eodem subjecto stare non possunt, ut album & nigrum. Aut dici debebit, eandem actionem esse *secundum quid* moraliter

bonam, & secundum quid moraliter malam.

Exceptio Wolffii.

3. Si excipiet Dominus, Wolffius, defectibilitatem & talia esse tantum physicam proprietatem, nec facere actionem moraliter malam. ℞. 1. Defectibilitatem hominis in utroque genere esse, & morali & Physico; aliàs non posset peccare. ℞. 2. Proprietates humanas ex essentia ejus fluentes etiam ipsas ex sese non esse nisi physicas: & demum morales fieri *per aliud*, quod solum debebat D. Wolffius invenire; quod tamen solum non invenit. Appetitus mentiendi, nocendi &c. quatenus illi ex essentia humana fluunt, sunt mere aliquid physicum, nec moraliter bonum nec moraliter malum. Infantes enim, amentes, ebrii habent & exercent istos appetitus, qui ipsis non infunduntur cum vino, sed in natura ipsorum jamjam sedent. Igitur ne actiones istorum sunt moraliter rectæ?

Alia exceptio.

4. Occupabit me D. Wolffius: hæ actiones non sunt rectæ moraliter; quia non habent rationem in proprietatibus hominis *omnibus simul sumptis*, deest enim agnitio, deest deliberatio. ℞. Equidem admitto hoc lubens: Sed urgeo D. Wolffium: Ad actionem quamlibet humanam intrinsece bonam faciendam necesse est eam esse conformem *omnibus* hominis proprietatibus *simul sumptis*, nulla exclusa. Ergo ut actio hominis sit intrinsece bona, debet convenire cum inclinatione mentiendi, cum peccabilitate, cum appetitu nocendi Puffendorffiano: quia hæ sunt proprietates naturæ humanæ.

5. Reponet D. Wolffius, debere convenire cum proprietatibus tantum bonis, non cum malis. Sed ℞. 1. Hoc ipso Proprietates qua proprietates non sunt per se bonæ, nec sunt ratio bonitatis. Quia earum quædam possunt esse *proprietates*, & tamen esse *ratio mali*. Itaque *Proprietas* & *ratio bonitatis* non sunt idem: consequenter falsa propositio Wolffiana. ℞. 2. Hoc ipso autem quod actio proprietatibus conformis sit aliqua mala, ista conformitas *ut sic* non est ratio bonitatis, nec adeo principium morale; nec D. Wolffius potest ullum præceptum juris naturæ hinc deducere: nec invenit aliquid, quod pugnantes inter se proprietates in ordinem redigeret, *ligoret*, seu *lex* esset.

Alia excusatio.

6. Iterum contendet D. Wolffius actionem bonam esse, quæ conveniat cum omnibus proprietatibus *positivis* tantum: prædictas autem non esse positivas. ℞. Illas etiam proprietates seu appetitivam facultatem, quamvis in malum ferantur, non desinere esse facultates positivas: Ergo per hoc, quod sint positivæ proprietates, nondum præstant actioni rationem bonitatis moralis intrinsecæ; sed ea aliunde, quam ex *hac convenientia* repetenda est.

Puffendorffius coactus ad DEUM recurrit.

7. Puffendorffius videns pugnam fore perpetuam non obstantibus suis principiis, coactus denique est extra viam à se institutam divertere, & extra sua principia advocare sibi DEUM, ad hoc ut principia sua vim ligandi denique ab hoc mutuarentur. D. Wolffius fecit quidem & ipse aliquid simile sed multo deterius. Nam etiam ipse extra sua principia, nempe extra naturam proprietatesque humanas egressus advocavit ex Theologia DEUM eumque verbis dixit esse auctorem & legislatorem legis naturæ. Sed præter hæc tamen pugnat, ut lex naturæ liget etiam independenter à DEO. Puffendorffius pugnat contra Grotium, qui legem naturæ obligare docuit etiamsi *fingatur* non dari DEUM. Wolffius pugnat contra Puffendorffium, quod vim legis à DEO esse contenderit; cum tamen lex naturæ independenter ab omni superioris actu sit lex seu obligatio. Infelicius sane Puffendorffio ipso pugnare hoc est. Legislator est DEUS legis naturæ, & tamen lex naturæ obligat independenter à legislatore. Puffendorffius agnovit sua dictamina seu principia, & posse vim ligandi à DEO habere, & *debere*, aliàs nullam habitura vim: at D. Wolffius profitetur, legem esse latam à DEO, obligare tamen independenter à DEO; id est, vim ligandi esse quidem *actu* à DEO, non tamen *debere* esse seu non necessario esse à DEO. Itaque aut profitetur contradictoria, aut profitetur, vim legis naturæ non nisi *per accidens* à DEO esse aut ad DEUM referri.

Sic & Wolffius sed deterius.

Obligatio divina Wolfio accessoria.

Them. XXXIII. Profanum videtur, quod D. Wolffius obligationem *divinam* legis naturæ æque accessoriam asserere videatur, atque accessoria est obligatio quælibet humana.

Deducitur ex ipsomet.

1. §. 150. Sic argumentatur: *Etenim lex natura nos obligat ad ea, ad quæ per ipsam hominis rerumque essentiam atque naturam obligamur. (§. 135.) Enimvero MINIME REPUGNAT, ut DEUS vel etiam homo, qui nos obligare valet, velit nos ad id esse obligatos, ad quod naturaliter seu lege naturali (145.) consequenter ad quod per ipsam hominis rerumque essentiam atque naturam*

rum obligamur. Quamobrem cum lex divina ſit, cujus obligatio à voluntate divina, humana vero cujus obligatio à voluntate hominis vel hominum dependet (§. 149.) Lex utique divina ſimul erit lex naturæ, ſi ad id, ad quod lege naturali obligamur, obligamur etiam voluntate DEI; & eadem in humanam abit, ſi ad id, ad quod naturaliter obligamur, etiam voluntate hominis vel hominum plurium obligemur. Et in nota ſubjungit: *Quando autem lex naturæ abit in divinam vel humanam, non id eo deſinit eſſe lex naturæ, nec per NOVAM obligationem ANTERIOR tollitur; ſed naturalis tantummodo obligatio efficitur fortior, quatenus ad motivum actionis committendæ vel omittendæ ab ipſa hominis rerumque natura ſumptum, novum ſuperaccedit, QUOD INDE DERIVARI MINIME POTERAT.*

Cum lex naturæ ſubſiſtet ſine omni voluntate DEI.

2. Hæc expendenti & cum prioribus Wolffianis conferenti apparebit, ab illo ſemper affirmari, legem naturæ ſubſiſtere, obligationem habere, bona intrinſece talia efficere ſine *omni* voluntate DEI, aut ſine *omni* dependentia ab eadem voluntate *præcedente* legem naturalem; non ſecus ac lex naturæ obligat ſine omni dependentia ab omni voluntate humana præcedente legem naturalem. Itaque ſicut mere acceſſoria eſt voluntas humana, & *tantum fortiorem* poteſt reddere obligationem legis naturæ tanquam ſe *anteriorem*; ita & voluntas divina nihil aliud operatur, quam ut *fortiorem reddat legem naturæ ſe anteriorem.* Quæ male ſonant.

Effugium Wolffii.

3. Si excipiet Wolffius, ſe loqui hic de voluntate DEI *ſecunda* faciente legem divinam *poſitivam*, ut quæ accedat legi naturæ jamjam conſtitutæ: non autem de voluntare DEI *prima*, quæ ſit conſtitutrix ipſius legis naturæ: evertit totum ſuum jus naturæ, quod inædificatum eſt eſſentiæ humanæ ac rerum independenter à voluntate etiam prima: & fruſtra jactat ſe demum novas ac veras origines inveniſſe: nemo enim hactenus ignoravit, legem naturæ conſtitui voluntate DEI prima, & huic demum accedere voluntatem ſecundam prioris declarativam, & perfectivam &c.

4. Aut ſi rurſum in contrarium verſus Wolffius dicet, legem naturæ ſeu eſſentiam humanam dependere à voluntate illa prima DEI; quomodo poteſt toties monere ac jubere, ne illa dependentia in lege naturæ indaganda, demonſtrandaque attendatur? Poteſtne is, qui lucem fatetur ex ſole oriri, in indaganda lucis cauſa ſolem exeſſe jubere? An ita in lubidine ſubditorum ac talium ſubditorum poſitum eſt, in negotiis revera pendentibus à voluntate domini ſui, ad eandem voluntatem Domini ac talis Domini *attendere* vel *non attendere*?

Them. XXXIV. Profanum eſt, quod D. Wolffius ſolam obligationem tantum ad *REPRÆSENTANDAM ſeu manifeſtandam gloriam DEI* admittat.

1. Veteres alii & novi, ethnici ac fideles ſolebant dicere, hominem obligari ad gloriam DEI *promovendam*, ad dandam gloriam DEO. Sed iſte novus omnibus ſapientior talem obligationem nimis rudem & popularem agnoſcit, indecoram Ontologo.

2. Equidem certum eſt, gloriam Dei non proficiſci ex nobis quaſi ex nobis; aut quaſi DEO quidquam accederet, quod ipſe non dediſſet. Sed hoc de omnibus operibus noſtris dici debet, de adoratione, honore, amore, ſacrificiis &c.

3. Neque hinc litem movemus Wolffio. Sed contendimus, *nudam ejus repræſentationem* eſſe obligationem phyſicam tantum. Nam & *Cæli* hoc modo *enarrant* neceſſario *gloriam DEI*, & quivis culex, & tota naturæ mirabilis vis nihil aliud agit, quam hoc. Et peccatores maximi, & injuſtiſſimi, ipſique adeo Athei gloriam divinam miris ſed veris modis repræſentant. Quæ tamen repræſentatio reſpectu ipſorum eſt ſpeculativa, non moralis, nec ipſos facit juſtos.

4. Hoc ergo, ut melius ac moralius exponeret, deſiderabatur à Wolffio.

Them. XXXV. Per principia Wolffiana *juſte* poteſt negari DEUS. Juſte poteſt negari Deus,

1. *Jus eſt facultas agendi, quod moraliter poſſibile eſt, & non agendi, quod moraliter impoſſibile eſt.* §. 156. ex principiis Wolffii.

2. *At moraliter poſſibile eſt, quod ſalva rectitudine actionis fieri poteſt.* §. 157.

3. Jam vero ſalva rectitudine actionis Wolffiana poteſt negari DEUS: Ergo in principiis Wolffianis juſte negatur DEUS, ſeu jus eſt ad DEUM negandum.

4. Aſſumptum hoc probo. Rectitudo actionis conſiſtit in conformitate actionis cum lege naturæ; hoc eſt cum eſſentia humana ac rerum; ſeu cum omnibus determinationibus hominis eſſentialibus. §. 65. At inter omnes determinationes has nulla eſt ad DEUM;

alias essentia humana ac rerum esset lex naturæ dependenter à DEO. Ergo determinatio aliqua ad DEUM non pertinet ad rectitudinem actionis. Ergo salva rectitudine actionis possibile est negare DEUM, ad quem confitendum non determinat me mea essentia, utique quæ mihi lex est independenter à DEO.

5. Præterea D. Wolffius verbis apertis decernit ac defendit hanc thesin. §. 248. *Rectitudo actionum etiam in hypothesi Athei subsistit. Et demonstrari potest, etiamsi non supponas dari DEUM, si vel maxime Atheus NEGET DEUM dari, non tamen ideo negare potest, actionem aliam esse rectam, aliam à rectitudine deficere.* Equidem ex hoc §. id tantum sequitur, alias actiones Athei esse intrinsece bonas, non ipsam negationem DEI. Nihilominus etiam hic §. juvat & corroborat argumentum nostrum n. 4. mox positum. Nam aliæ actiones Athei sunt intrinsece bonæ, quia rationem sufficientem habeant in essentia humana & rerum. Sed & negatio DEI sufficientem rationem haberet in eadem essentiâ humana; quia illa essentia humana est ratio bonitatis actionum independenter à DEO, sive nulla habita ratione DEI. Igitur etiam negatio DEI, sive actus affirmans nullam esse, aut haberi debere rationem DEI, poterit esse intrinsece bonus. Est enim conformis legi naturæ, in qua similiter nulla habetur aut est ratio DEI.

Est justum non adorare DEUM &c. *Thes. XXXVI.* In principiis Wolffianis est justum non adorare DEUM: imo est injustum adorare.

ex principiis Wolffii. 1. Jus est facultas non agendi ea, quæ moraliter impossibilia sunt. §. 156. Moraliter impossibile est, quod salva rectitudine actionis non potest fieri. §. 157.

Atqui salva rectitudine actionis non potest adorari DEUS. Ergo non est jus adorare DEUM; imo est injustum.

2. Assumptum probatur. Rectitudo actionis consistit apud Wolffium in conformitate actionis cum essentia humana ac rerum independenter à DEO, & ita ut DEI placitum ex essentia humana derivari minime possit §. 149. Ergo relatio ad DEUM, præsertim talis, qualis in adoratione fit, non potest derivari ex essentia humana. Ergo actio humana non debet huic relationi conformari. Ergo salva rectitudine actionis non est impossibile DEUM non adorare. Ergo datur jus DEUM non adorandi: Sed & non datur jus ad adorandum DEUM: quia adoratio conforma-tur essentiæ humanæ *ut dependenti* à DEO: quod vetat Wolffius attendi in actionis rectitudine definienda.

Sive nullus homo ex his principiis potest confiteri DEUM, sed debet eum negare. Nam illud non possum moraliter recte confiteri, cujus non datur sufficiens ratio rectitudinis; sed ratio sufficiens rectitudinis confessionis DEI non datur in regula nostra morali, nempe essentia humana regulante; independenter à DEO: aliàs posset voluntas DEI ex essentia humana tanquam sufficiente ratione determinari contra Wolffii §. 149. Igitur nullus homo potest salva rectitudine morali confiteri DEUM.

Thes. XXXVII. Jure naturæ Wolffiano Atheus, si nihil aliud peccet, potest aut debet fieri beatus, sive summi boni particeps. Atheo Wolffius concedit Summum Bonum.

1. Probatur id ex D. Wolffio. *Beatitudo acquiritur custodiâ legis naturæ* §. 376. Deducitur ex Wolffio ipso.

At *Custodire legem est committere actiones legi naturæ conformes* §. 138.

Jam vero *lex naturæ & ejus obligatio subsistunt etiam in hypothesi Athei* §. 245. & 249. Item *subsistit in eadem hypothesi rectitudo actionum* §. 248, id est, subsistit in hac hypothesi convenientia actionum cum lege naturæ.

Ubi autem datur convenientia actionum cum lege naturæ, datur custodia legis.

Igitur in Hypothesi Athei datur custodia legis; Igitur & Beatitudo pro eo, qui eam custodit. Sive in hypothesi Athei datur acquisitio Boni Sumi, quod per custodiam legis naturæ acquiritur.

2. Paucis: Qui custodit legem naturæ, is acquirit beatitudinem. Atheus custodit legem naturæ, ad quam est obligatus. Ergo Atheus acquirit beatitudinem.

3. Aliter. Qui committit actiones intrinsece bonas, & tendentes ad perfectionem suam & status sui, custodit legem: ex perpetuis principiis D. Wolffii. Atheus autem committit actiones intrinsece bonas seu conformes essentiæ humanæ ac rerum, utpote quæ lex est independenter à voluntate DEI. Igitur Atheus custodit legem. Custodiâ autem hac acquiritur Beatitudo. Ergo ab Atheo acquiritur beatitudo.

4. Ait Wolffius, Atheum non admittere legem naturæ in omni latitudine, cum excludat obligationem repræsentandi gloriam DEI, §. 255. Verum respondebit illi Atheus: Hanc obligationem ideo se non admittere, quia in lege naturæ tanquam *independente* à volun-tate Objectio Wolffii de Atheo.

tate DEI non ſit ſufficiens ratio hujus obligationis erga DEUM; & quia principia Wolffii neutiquam contineant hanc obligationem, extra rhombum tantum aſſertam. Imponi autem ſibi atheo à philoſopho nihil poſſe, niſi demonſtratum à priori per *ſufficientem rationem.*

Repræſentatio gloriæ DEI Wolffio vilis.

5. Reſpondebit Atheus ſecundo. Cum ipſe totam reliquam legem naturæ cuſtodiat, excludi ſe ab acquiſitione Beatitudinis non poſſe propter rem tantillam, quantilla eſt repræſentatio & *IMAGINATIO* (ſic loquitur Wolffius) gloriæ DEI. Quæ ſi eſſet Wolffio aliquid magnum & mentione dignum, aut plane neceſſarium, ejus rationem ſufficientem haud dubie poſuiſſet Wolffius in ipſa lege naturæ. Nunc autem, cum Wolffius exiſtimaverit indignum DEum, qui cum lege naturæ connecteretur, ſeu ſufficientem rationem in ipſa haberet; dicet atheus, ſe privari ſummo bono non debere ob id, quod detrectet aut omittat in actionibus ſuis repræſentare & *imaginari* rem tam indignam, & ad legem naturæ impertinentem. Nolim in his verba ultra perdere. Facile cuivis apparet, quam commodus lectus atheis ſternatur à D. Wolffio ejusque demonſtrationibus mathematicis.

6. Imo Atheus demonſtrabit ex Wolffio, ſe neque DEI cauſa poſſe excludi à ſummo bono, ſi quis ſit DEus, aut qualiſcumque ille ſit. Nam ex Wolffii principiis: *Secundum rationem vivere, naturæ ſuæ convenienter vivere, ſecundum legem naturæ vivere, & ſecundum voluntatem divinam vivere, eſſe unum idemque* §. 280. At ſe, quantumvis negatorem DEI, vivere convenienter legi naturæ, eo quod in ſua hypotheſi rectitudo actionum ſubſiſtat §. 248. per hanc autem convenientiam cuſtodiri legem naturæ, & *quod idem* eſt etiam voluntatem divinam. Et rurſus per cuſtodiam legis naturæ acquiri beatitudinem §. 376. Ergo à ſe quantumvis negatore DEI acquiri beatitudinem: neque ex parte DEI, ſi quis eſt, ſibi quid impedimenti poſſe opponi; cum hoc ipſo, quod ſervetur lex naturæ, ſervetur & lex DEI, ſi quis eſt.

Atheus præmio dignus naturali.

7. Quodſi Wolffius contenderet, Beatitudinem eſſe *præmium*, quo indignus ſit Atheus; contra demonſtrabit Atheus, ſe tam præmio naturali quam poſitivo dignum eſſe. Nam *Præmium naturale ex actione neceſſario ſequitur.* §. 311. At *actiones intrinſece bonæ præmia naturalia habent* §. 319. Se vero committere actiones intrinſece bonas, ſeu conformes eſſentiæ humanæ ac rerum. §. 57. &c. Itaque ſe dignum eſſe præmio: imo præmium *naturale* neceſſario ſequi ex ſuis actionibus.

& poſitivo, ex Wolffio.

8. De Præmio *poſitivo* idem probabit ex D. Wolffio. *Præmium poſitivum ex mera voluntate dantis connectitur cum actione* §. 312. Dignus autem præmio poſitivo eſt, qui voluntatem illam implet. Et ego atheus naturaliter vivendo impleo voluntatem divinam. §. 280. Igitur ego, inquier atheus, dignus ſum etiam præmio poſitivo. Si ergo Beatitudo eſt præmium poſitivum, ego certe illo ſum dignus.

CAPUT XVII.

De ſummo Bono D. Wolffii, & fine Juris Naturæ.

Principium & finis Wolffii commoda atheis

Them. I. DOctor Wolffius ut principium juris naturæ atheis ac libertinis utile fecit, ita utiliorem fecit finem ſeu beatitudinem ac ſummum bonum.

Wolffii doctrina de ſummo Bono.

1. Sic ille ſtatuit §. 374. *Beatitudo Philoſophica, ſeu ſummum bonum hominis eſt non impeditus progreſſus ad majores continuo perfectiones.*

2. *Etenim bonum eſt, quod nos, ſtatumque noſtrum perficit* (§. 554. Pſychol. empir) „ Unde bonum abſolute „ ſummum eſſemus conſecuti, ſiquidem „ perfectionem abſolute ſummam ac- „ quiſiviſſemus.

„ 3. Enim vero homini tanquam enti „ finito ſumma perfectio communicari „ nequit, atque adeo ſummum ejus bo- „ num dici non poteſt, quod ipſum red- „ dit abſolute perfectiſſimum.

„ 4. Conſtat tamen experientia, ho- „ minem indies majores perfectiones „ acquirere poſſe.

„ 5. Docui id exemplo confucii * „ qui à decimo quinto ætatis anno us- „ que ad feptuagefimum omnem mo- „ vit lapidem, ut fefe continuo perfi- „ ceret, & quantum in fe perficiendo „ fingulis decenniis progreffus fuerit, „ ingenue difcipulos docuit.

„ 6. Quamobrem majus homini ob- „ tingere nequit bonum, quam pro- „ greffus haudquaquam impeditus ad „ majores continuo perfectiones. Un- „ de merito eundem *dicimus* fummum „ hominis bonum.

„ 7. Bonum hominis quærendum eft „ in ipfo, non extra ipfum.

„ 8. Hinc rejiciuntur honor, divi- „ tiæ, amicitia, quæ cum ad ftatum „ externum pertineant, ad bona ex- „ terna referuntur.

„ 9. Bonum internum mentem im- „ primis perficere debet. Quamob- „ rem nec DEus dici poteft fummum „ hominis bonum, ubi quæritur de „ bono, quod homini inhæret, aut „ fi mavis, quod in fe poffidet.

„ 10. Quodfi quis de fummo bono „ aliter fentiat, ei litem non movebi- „ mus. Lubet nobis, vocabulum in „ hoc accipere fignificatu: quod nobis „ utique conceffum.

Summum Bonum eft continuus progreffus ad majores perfectiones.

„ 11. Nec aliud quid impofterum in- „ telligemus quam non impeditum ad „ majores continuo perfectiones pro- „ greffum, quoties pofthac de fummo „ bono verba faciemus.

„ 12. Sufficit, in dubium revocari „ minime poffe, quod detur in hoc „ fenfu bonum fummum, quodque „ idem fit in poteftate hominis.

13. Hæc D. Wolffius, cui gratiam debemus, quod unam faltem doctrinarum fuarum redegerit in unum locum, & non per omnem, aut per multos etiam libros inaniter difperferit.

14. Ex his autem primum patet, quod in themate noftro diximus, D. Wolffium Atheos cura finis liberare, quemadmodum eos liberaverat cura Principii. Nihil enim de fine hominis, aut humanæ naturæ ftatuit, aut faltem verbulo loquitur.

Ufum facultatum, & continuum progreffum ad perfectiones, effe idem.

15. Si dicet, *Ufum facultatum effe finem à DEO intentum* §. 46. & hominem ita utendo obtinere eundem finem. Facultatum autem ufum effe meras perfectiones hominis; itaque in idem recidere, five dicat, continuum progreffum ad perfectiones, feu ad ufus facultatum effe *Bonum fummum*; ac fi dicat: eundem progreffum effe *finem hominis*. Per hoc autem utique atheum non liberari à cura finis quærendi, præfertim cum Wolffius ibi, ubi de *fine* loquitur, expreffis verbis *DEum* ejusque voluntatem feu intentionem nominet. §. 46.

16. Verum hæc nimis inania funt. Nam de paragrapho illo 46. fupra differuimus, Them. XII. qui contradictionem hypothefi Wolffianæ infert. Deinde fi ufus facultatum eft finis à DEO intentus, & perfectiones humanæ confiftunt in hoc ufu, quin ipfæ *alium finem* habeant quam *ufum fuum*, fequitur, hominem ab omni alio fine curando liberari. Sequitur, ufum facultatum effe quidem finem DEI, five DEum referri ad facultates humanas: Ut autem ufus ifte ad aliquid aliud feratur, non fequitur ex eo, quod DEus referatur ad ufum. Sicut ex eo folo, quod domus fit finis ab architecto intentus, non fequitur, domum ad aliquid aliud referri. Sicut etiam ex eo, quod ufus exercitus feu pugna aut ipfa etiam victoria fit finis ab imperatore intentus, non fequitur, victoriam habere aliquem finem. — eft vanum, & DEI ab ultimo fine exclufivum.

17. Imo D. Wolffius non poteft nifi per tautologiam fibi confuetam afferere, fummum bonum fuum habere rationem finis, feu effe finem hominis. Nam ufum facultatum non qualemcunque ait effe finem DEI, fed eum, qui fit bonus, id eft qui fit *perfectio* hominis, non medium ad perfectionem; cum medium utique non fit finis DEI? Sic ergo fonaret ejus argumentum: Perfectio hominis (id eft ufus perfectus facultatum) eft finis: Atqui perfectio hominis eft ufus facultatum perfectus, five *perfectio eft perfectio*: Ergo perfectio eft finis: fummum autem bonum eft perfectio: ergo fummum bonum eft finis. Quæ funt tautologica. — Summum Bonum Wolffii non habet rationem finis.

18. Inquit fane Wolffius §. 379. *Summi boni poffeffio finit eft: medium idem confequendi unicum legis naturalis cuftodia. Eft autem bonum fummum ex eorum numero, quæ in perenni fluxu confiftunt: atque adeo tamdiu durat poffeffio ejus, quamdiu ejus acquirendi medio utimur.* Verum inprimis hinc patet, fummum bonum ratiffime poffideri poffe, non à dormientibus, alia agentibus, ut fupra diximus, quod tamen nemo non requireret à fummo bono pro hac folum vita deftinato. Deinde confunditur medium ad fummum bonum cum ipfo fummo bono. Bonum fum- — Summum bonum in fluxu.

* In oratione de Sinorum Philia præctica.

summum est *actio* qua progredior ad perfectionem: sed hæc ipsa *actio* progressiva est custodia legis, & custodia est medium ad summum bonum. Igitur summum bonum est medium ad summum bonum.

Contra Puffendorffium disputata

Them. II. Quidquid de summo bono ac fine hominis disputatum est contra Puffendorffium, valet & contra D. Wolffium.

valent & contra Wolffium.

1. Nam & Wolffius planius loquens in jure naturæ Germanico seu Ethica seu Philosophia practica, quæ omnia, ubi de summo bono agitur, ad idem recidunt, §. 139. conceptis verbis docet: *Lex naturæ est MEDIUM, per quod homo beatitudinem suam acquirit, cujus IN HAC VITA capax est per suas vires naturales &c.* *

2. Summum autem hominis bonum in hac vita non esse, satis ex sensu communi probavimus in *Larva detracta* Cap. XI. & in *Jure Naturæ.*

Wolffii circulus vitiosus.

3. Accedit, Wolffium iterum ferri in circulum. Ejus enim Thesis mox citata in ejus principiis non aliter potest exponi, quam sic: Essentia humana est medium, per quod essentia humana usum essentiæ humanæ perfectum acquirit, quem capax est acquirere per usum facultatum naturalium: Seu ad quem usum facultatum obtinendum habet sufficientes facultates.

4. Hanc expositionem esse Wolffianam jam supra docuimus. Nam apud ipsum lex naturæ est ipsa essentia ac natura humana, sive ejus facultates ac determinationes earum.

Wolffius DEum à summo bono nominatim excludit.

Them. III. D. Wolffius tanto pejor est Puffendorffio, quod DEum quomodocunque spectatum à beatitudine humana nominatim ac per decretum turpiter excludit.

eo quod DEus mentem non perficiat,

1. At enim demonstrat hoc Wolffius à priori, sive rationem sufficientem profert? *Bonum hominis quærendum est, inquit, in ipso; non extra ipsum. Et Bonum iternum mentem imprimis perficere debet quamobrem NEC DEUS DICI POTEST SUMMUM HOMINIS BONUM.* Nempe quia DEus non potest perficere mentem.

quamvis eam faciat.

2. Equidem non negat alibi Wolffius, DEum potuisse *facere* mentem: at *perficere* eandem mentem, id jam esset nimium, pro DEO quidem. Huc cum est deveniendum, ut homo perficiatur, hic vero virtus hominis & prærogativa eminet: ipse se perficit. Procul estote profani, qui perfectionem mentis DEO, nescio cui, tribuitis.

3. Sed *Philosophicam* ait se Beatitudinem designare? Quasi hic solus sit, *amor sapientiæ* seu philosophia, cui unice cordi sit, DEum excludere.

Bonum summum ut debeat inhærere menti?

4. *Philosophicum*, inquit, *bonum* ego nomino. In Philosophia autem id dicitur perfectio interna mentis, quod homini *inhæret.* Quomodo ergo inhærere, debet ut mentem perficiat? an sicut aurei in crumena? an sicut albedo & accidens quodcumque in subjecto muro? Si hoc alterum est necessaria condito & dos boni summi, bonum summum hominis philosophice erit toto ordine rerum vilius atque inferius ipso homine. Quippe homo Philosophice est substantia, summum autem bonum philosophicum esset accidens eidem inhærens.

an tanquam potentia?

5. Forte vult D. Wolffius, ut id, quod mentem perficit, eidem *inhæreat* tanquam *potentia* seu facultas? v. g. memoria? intellectus? At vero sic etiam infantes, etiam stulti, etiam impii erunt beati, quia habent utique *potentias* illas, supposito quod sint homines. Ergo beatitudo non demum acquirenda est, nec pro ea laborandum à quoquam est; cum cuilibet sit innata. Consulat D. Wolffius accuratas disputationes minime cavillatorias S. Thomæ, quibus probat, bonum summum non esse in *potentia II.* Quæst. II. Art. VII.

an ut nunquam interruptum exercitium potentiarum omnium;

6. Aut D. Wolffius summum bonum Philosophicum seu *inhærens*, seu *perfectionem internam mentis*, constituit in assiduo, continuo & *nunquam interrupto* exercitio seu usu facultatum omnium Corporis & animæ humanæ? & in hac hypothesi D. Wolffius prorsus destruit totum jus naturæ suum, & tot annorum operosas speculationes impensas in demonstrationem systematis sensui communi repugnantis.

quod est impossibile.

7. Nam talis inhærentia non interrupta exercitii, est humanæ naturæ in hac vita *impossibilis.* Ergo humana natura *non est capax in hac vita ad hoc summum bonum obtinendum per suas vires naturales.* Consequenter lex naturæ, quæ non est medium ad impossibilia, non erit etiam medium ad *hoc* summum bonum Wolffianum.

8. Impossibilem autem inhærentiam talem non interruptam, docet experientia. Nam homo etiam justissimus, & beati

* Das Gesetze der Natur ist das Mittel, dadurch der Mensch seine Glückseeligkeit erlangt, deren er durch seine natürliche Kräfte in diesem Leben fähig ist.

beatitudine Wolffiana justissimus, dimidiam partem ætatis suæ in *hac vita* interruptis vicibus dormit, pascitur, & aliud agit. Atqui quotidie dormire, pasci, aliud agere; quotidie etiam aliquoties male uti facultatibus quibusdam suis, non est habere *usum omnium facultatum non-interruptum.* Igitur talis *inhærentia exercitii*, & consequenter tale bonum summum est impossibile in hac vita per vires naturales: Nemo hominum, opinor, id nobis negaverit, qui humani nihil alienum à se putet. Et sane, si hæc est mens Domini Wolffii, miseratione opus habet, qui cum omni sua Ontologia, Psychologia, Psychometria, Logica, Theologia naturali, insuper & Arithmetica Analytica & Geometria tot annorum studio intensa non potuerit saltem invenire hanc miseriam humanam, omnibus rudissimis patentem; sed etiam ausus fuerit in ea beatitudinem generis humani collocare.

Miseratione dignus Wolffius.

9. Inquit D. Wolffius: vel hinc apparet providentia mea: non enim ego aliam homini Beatitudinem constituo, quam illam, *cujus capax est in hac vita per vires suas naturales.* Jam vero per vires suas naturales homo non est in hac vita capax beatitudinis excludentis somnum & multa alia. Igitur Beatitudo illa, quam ego constitui humano generi, non comprehendit carentiam somni, cibi &c. utpote *ad quam carentiam incapax est homo in hac vita per suas vires naturales.*

excusatio vana Wolffii.

10. Quodsi hæc esset responsio & mens Domini Wolffii, nescio an illa ab ulla gente parum saltem morata reperiretur digna attentione; ne dicam à doctis Philosophis & Mathematicis. Hac enim ratione non admodum magno intervallo distaret beatitudo nostra à beatitudine porcorum. Non tantum Paulus Doctor noster desideravit liberari à corpore mortis hujus, id est à beatitudine summa Wolffiana; sed idem optarunt etiam Plato & quotquot fuerunt philosophi non desertores sensus communis.

facit bonum summum valde miserum.

11. Ceterum hanc beatitudinem belle *pro se* excogitasse videtur D. Wolffius, qui & intellectus & memoriæ, & voluntatis & ceterarum facultatum usum ita promptum & inhærentem habet, ut certus omnino securusque sit erroris: qualis hactenus *per vires* naturales vix ullus Philosophorum fuit, ne Plato quidem, ac Aristoteles, & confucius. Cum igitur in numero hominum Wolffius ad hunc diem non nisi unus existat, summum bonum philosophicum uni tantum homini contingere potuit, reliqua omni totius humani generis massa damnata: idque sine culpa fortasse ipsorum. Quid enim faciet nauta, quid auriga, quid ruris colonus, cerdo, caupo, miles, quid Prætor, senator, imperator, Princeps, rex? quid eremicola devotus, sacerdos, episcopus? quorum sunt pauci, qui D. Wolffii Ontologiam, Cosmologiam, Psychologiam, Logicam, Mathematicam & Philosophiam practicam vel viderint, vel de ea sermone quidquam acceperint? Sine quibus tamen ad fundum perspectis non possunt esse Wolffii similes, non usum omnium facultatum perpetuo inhærentem habentes, non denique beati? Beati, inquit, erunt etiam usu illo modico, *cujus sunt capaces.* Sic igitur Beatitudo & bonum summum philosophicum apud Samojedas erit numerare tria posse; apud Groenlandos piscari; apud Siberianos venari; apud ceteros facere cetera, quæ fere sola norunt; Inter Doctos autem nemo erit beatus nisi Mathematicus & Ontologus: Et inter hosipsos solus Illustris D. Wolffius, quem nullus alter præcessit, & nullus forte sequetur.

In Wolffio tamen ipso considerabile.

qui inter homines unus est tantum

Modicus usus facultatum faceret beatos e. g. tria numerare.

12. Queretur D. Wolffius, falce me uti satyrico, & argumentum ad invidiam traducere. Sed rem loquor: Nam si beatitudo consistit in usu bono facultatum tantum aliquarum eoque parco, summum bonum erit scire pauca, & velle modica, & memorare perparum, & id genus cetera: quæ alius non beatitudinem sed miseriam existimaret. Si Beatitudo consistit in usu bono omnium facultatum & assiduo, jam nemo esse beatus potest; quia nemo potest in hac vita per vires naturæ assidue reminisci, assidue intelligere, assidue velle.

Querelæ Wolffii de Satyra mea occurritur

13. Si D. Wolffius dicet, illa Beatitudine *mentem perfici*, quæ beatitudo inhæret animo non quidem ut exercitium, sed ut *habitus* seu virtus, ab exercitio frequente relictus in animo: quoniam hic habitus etiam dormientibus & aliud agentibus adest. Verum hæc tametsi ipso sensu communi inania esse agnoscuntur, tamen olim confutata sunt, & ostensum, beatitudinem in virtute morali non consistere. V. *Larva detracta* Cap. XI. Vid. *Jus Naturæ!* Et ipse D. Wolffius clare docet, suum bonum summum non esse habitum, sed ab habitu omnino differre quippe §.381. in nota scribit: *Habitus edendi actiones, quibus nos statumque nostrum perficimus,*

an beatitudo inhæreat ut habitus?

cimus, & Progressus non impeditus ad majores indies perfectiones non sunt unum idemque, sed omnino inter se differunt. Videatur de hoc infra Themate IV.

an beatitudo inhæreat per modum objecti;

14. Erit fortasse, ut D. Wolffius dicat, id, quod mentem interne perficit, eidem *inhærere* debere per modum objecti, & per repræsentationem. Sed nihil hac explicatione juvatur Wolffii doctrina, DEUM à ratione sumi boni philosophici nominatim excludens. Aut enim admittit, DEum posse esse objectum animo repræsentatum; aut negat. Si admittit, DEum posse esse objectum animi, debet admittere, per DEum sic inhærentem posse perfici mentem humanam; adeoque DEUM à ratione summi boni per suamet principia non potest excludere, propterea quasi DEus non inhæreret. Si negat, DEUM posse per modum objecti animo inhærere, debet affirmare, impossibilem esse homini cognitionem DEI: & debet dicere, Atheos sapientiores esse ceteris hominibus, utpote impossibilia tentantibus.

Cur non possit inhærere DEus;

15. Ve'm ergo denique rescifcere ex Domino Wolffio, quid tandem per illud *inhærere* intelligat ipse, & quæ sit causa, cur alia nescio quæ inhærere possint menti ita, ut eam perficiant; DEus autem ad perficiendam eam inhærere eidem non possit? Nam *continuus progressus ille*, quem pro summo Bono ipse statuit, menti haudquaquam inhæret: *Est enim summum bonum* Wolffianum *ex eorum numero, quæ in PERENNI FLUXU consistunt, atque adeo tamdiu durat possessio ejus, quamdiu ejus acquirendi medio utimur*, ait ipse §.379. quæ autem semper prætereunt, non inhærent, & ea quæ tamdiu tantum durant, quamdiu durat medium, nunquam ad finem perveniunt.

Quia animus potius inhæret illi,

16. Equidem grandiores animæ idem fere, quod Wolffius, seotiebant olim, nempe DEUM non esse; non inhærere in anima mortali; sicut nec oceanus inest aut inhæret lagunculæ. Quapropter & à Paulo nostro allegatus Poëta ethnicus non cecinit: DEus in nobis est: aut movetur in nobis, aut vivit in nobis: sed: *NOS IN IPSO vivimus movemur & sumus*: & per hanc inhærentiam nostram haud dubie perficimur toti nos; sicut uva non perficitur per hoc, quod vitis inhæreat uvæ, sed quod uva inhæreat viti, hoc solo perficitur denique. Hoc solum etiam Poëtæ gentilis dogma si inculcandum hominibus quibuscumque sumpsisset D.

per quam inhærentiam perficimur,

Wolffius, etiam sine scientifica methodo, rem sane præclaram fecisset. Hoc solum cum sibi evertendum falsis argutationibus sumpserit, gratiam sibi reddi ab atheis postulet, & ab iis, qui morientes dicunt: *moriatur anima mea morte Philosophorum.* Ceterum de inhærentia Boni sumi potuisset instrui à S. Thoma III. Quæst. citata II. art. VIII.

17. Alia ratione DEum excludere à ratione summi boni vult Wolfius, hac nimirum, nempe quia summum bonum philosophicum debet esse tale, ut homo illud *in se possideat*, & *in potestate sua habeat*. DEUM autem ab homine supponit possideri, ac in potestate haberi non posse, igitur nec summum hominis bonum esse.

DEus non est summum bonum, cum non possideatur;

18. Non utar contra ea multa argumentorum contentione; quod plura eorum, quæ paulo ante de *inhærendo* diximus, servient etiam ad nebulas istas de *possidendo* discutiendas. *Possidere* amphibologicum est, & debebat à Wolffio distingui hujus vocis potestas, sicut distinguere ausus est potestatem vocabuli summi Boni; non vero debebat D. Wolffius voce hac possessionis sine distinctione sumpta decernere de Bono summo, nempe de re tanta, qua nulla majus momentum in toto genere humano habet. *Possidemus* aliquid, dum illi conjungimur etiam ut majori. Ita possidemus gratiam Principis. Sic etiam servus, cum ceteris possessionibus careat, loco omnium possessionum ipsi est certa in hero suo fiducia, à quo nutritur, vestitur, ornatur, sicut ceteri nutriuntur à suis possessionibus, fundis & colonis. Et hæc possessio DEI, (Philosophica utique quia nulli rationi repugnans) utique DEum inter ac hominem, qui servus est DEI, locum habet? Homo possidet DEum, quia possidetur à DEO: sicut servus possidet herum, & utitur divitiarum ejus parte, quia possidetur ab hero, & quamdiu possidetur, tamdiu fruitur. Verum non omnis etiam hujus generis possessio DEI beatum hominem facit: sicut enim servus malus, quamquam possideat aliquo modo herum & possideatur; non tamen felix est, sed in furcam agitur: Ita omnis quidem homo possidet aliquo modo DEUM & illius dona, non tamen omnis felix est, sed infelices sunt multi, non quod hero isto privari unquam possint, sed quod ejus gratia, & dulci commercio orbentur. Non sciunt hanc possessionem ut multa alia bona plerumque superbi philosophi, sed hu-

Possidere æquivocum est.

Quomodo DEum possideamus;

hanc possessionem nesciunt superbi philosophi.

miles rustici, quibus dulce prius est possideri à DEO, non illum excludere; tum demum dulce ipsi etiam fit, DEUM possidere. Non incuso hujus superbiæ Dominum Wolffium, sed hoc existimo, illustrem philosophum studio novandi, & fiducia methodi suæ scientificæ seductum, incogitantius ea scripsisse: quæ humana est fragilitas.

Non incuso Wolffium

Possessio alia

19. Alio modo *possidemus* aliquid tanquam ejus rei Domini, uti possidemus glebam terræ, gemmas, boves &c. Talis possessio adeo non convenit summo hominis bono, ut longe ab eo absit. Summum hominis bonum debet esse homine ipso *saltem nihil vilius*, qualia sunt hæc lutea, glebæ gemmæ, boves.

alia.

20. Alio modo *possidetur* aliquid tanquam complementum metaphysicum essentiæ propriæ, aut complementum physicum naturæ propriæ. Ita possidet lapis gravitatem, & exercitium nisus ad centrum, quo actuali exercitio natura lapidis operativa completur physice, ita ut per hunc actualem nisum tota ejus vis operativa seu natura compleatur, saltem in hac linea. Et quia sunt aliquæ naturæ operatrices *plurium*, earum complementum physicum non est actio una simplex: Ita natura Arboris non completur per solam gravitationem versus terræ centrum, sed multis aliis, in quibus vegetatio consistit, opus est ad arborem completam seu perfectam faciendam; quæ omnia cum eidem adsunt, potest dici, arborem possidere suam perfectionem, & aliquo modo *summe bonum* esse illam arborem. Si hoc sensu sumit D. Wolffius summum hominis bonum ab homine habendum ac possidendum, nempe ut Natura hominis quoad omnes operationes suas physicas completa sit per usum omnium facultatum physicarum: hoc sensu fortasse concedi ei potest, hominis summum bonum *possideri* ab homine debere; & DEUM hoc sensu non esse summum hominis bonum: saltem hominis ita defectibilem naturam habentis, ut nunc habet. Ostendimus enim supra, ex principiis D. Wolffii, nullum *morale* bonum homini ita sumpto convenire, sed physica tantum: inter quæ *physica* haud dubie *summum* est continuus progressus ad majores naturales perfectiones. Cum enim natura non possit omnes actiones possibiles simul, sed successive tantum elicere, sequitur, ut natura physice non possit totam perfectionem suam seu summam bonitatem physicam simul possidere, sed quo diutius durare & elicere potest, hoc magis perficitur, seu physice magis bona fit.

quo sensu possit summum bonum Wolffii admitti.

21. Verum enimvero cum homo sit naturâ *moralis*, id est potens agere propter finem cognitum extra suam essentiam positum, *moraliter perfectus* esse non potest, nisi cum hoc fine conjunctus, qui finis si est debilior & ignobilior ipso homine, homo conjunget eum forte sibi tanquam possessionem dominicalem. Si autem ille finis est nobilior homine, ac vere & summe bonus, homo conjungetur eidem fini, tanquam eidem subordinatus. Non dubito hic provocare ad omnes etiam barbaras gentes. Non dubito quin barbari, si ipsis hæc doctrina vetustissima pro singulorum captu exponatur, eam velut certam sint omnino amplexuri: sicut eam gentibus placuisse reipsa, possem ex gentium historia docere. Quam etiam doctrinam si amplexi fuerint, nulli facile abusui ex hac saltem doctrina profluenti obnoxii erunt, sicut obnoxii sunt Wolffianæ doctrinæ sectatores, ut quales etiam athei esse possunt.

Finis hominis est extra naturam hominis, & supra.

22. Urget Wolffius: Summum bonum debet esse in *potestate* hominis: DEus non potest esse in potestate hominis: igitur non potest DEus esse summum bonum hominis. ℞. Haud dubie DEus non est in potestate hominis, sicut est equus in potestate equitis. Sed neque tali in potestate ut sit bonum summum, necesse est aut possibile. Ceterum quidquid de *Possessione* boni supra diximus, dici etiam potest de hac *potestate*. Nos ipsi defendimus late, summum bonum debere esse in potestate omnium hominum; ita nempe, ut omnibus hominibus adsit naturalis facultas ad illud tendendi, & ad illud etiam perveniendi, nisi ab hoc ipsi defecerint, & deficiendo sibi posuerint obicem jam majorem, jam minorem, jam insuperabilem propria virtute, & superabilem tantum virtute, naturam propriam excedente, quæ omnia in nostro *Jure Naturæ* postea confirmabuntur.

An DEUS sit in potestate nostra, ut summum bonum?

Them. IV. Ex illo amphibologico: *Homini enti finito summa perfectio communicari nequit*: Non debuit concludere Wolffius: Ergo Bonum summum hominis non est bonum absolute summum.

Enti finito non convenit summa perfectio: Ergo DEus non est bonum summum.

1. Enti finito summa perfectio communicari nequit, ait Wolffius. At Philosophi passim ac multa super hoc disceptant.

Antecedens disputatur à Philosophis.

2. Dein-

absolute summum sumitur pro rei conditione

2. Deinde perfectio absolute summa & summi potest & quotidie sumitur in terminis habilibus, id est, pro rei, de qua agitur, conditione. Quando horologium simplex monstrat accurate tempus æquale seu 24. horas æquales ita, ut nec puncto temporis prævenat neque sequatur, mathematicus illud dicet habere *summam absolute perfectionem horologii*. Bilanx absolute summam perfectionem habet, quæ in neutram partem vel hilum inclinatur. Circulus summe perfectus est, cujus puncta omnia æqualiter à centro distant, & repugnat absolute aliquis perfectior circulus. Itaque semel falsum est D. Wolffii fundamentum: Enti finito simpliciter non posse communicari perfectionem summam.

Exemplum — **aliud.** — **aliud**

Quæ perfectiones non possunt communicari homini.

3. Hoc sane verum est, enti finito non posse communicari omnes perfectiones ullo intellectu cogitabiles, etiamsi singulæ non essent absolute summæ. Nam homini verbi causa non possunt communicari perfectiones puri spiritus, non proprietates equi, piscis, adamantis & mille rerum maximarum & minimarum. Quia cum his omnibus cessaret esse homo.

rursus

4. Rursus etiam hoc certum est, hominem non posse habere talem naturam, tales proprietates, tales actiones, quæ in se sint infinitæ actu, aut quarum aliqua sit actu infinita. Nam & sic cessaret esse homo. At populi cum de summo nostri generis bono quærunt, non id quærunt utique quo homo definat esse homo.

superfluus metus Wolffii, ne homo fiat infinitus.

5. Inepte ergo D. Wolffius quæstionem de summo bono ad tam curtos terminos restrinxit, atque tam miserum bonum homini assignavit, metu, ne, si majus quiddam designaret, homo finitus esse desineret. Neque rite intellexit, saltem non advertit animum ad quæstionem philosophorum de summo bono. Non quærunt philosophi, qualem naturam, proprietates atque actiones debeat habere homo, ut ipse in se sit absolute summus physice in natura sua propria? Nam præter Momum nemo Philosophus fuit ita phreneticus, ut homini aliam naturam, quam qualem nunc habet, naturaliter quæreret aut admitteret. Duo autem in idem recidentia quærebantur de summo bono: sive (1. *Quodnam ex omnibus bonis esset illud ultimum, quod homini esset possibile quærere?* sive (2. *Quodnam esset omnium motivorum, quibus ad agendum homo impellitur, ultimum motivum, in cujus virtute cætera motiva omnia moverent, ipsum autem hoc ultimum motivum moveret per se?* Videatur omnino Platonis *Philebus* hanc quæstionem subtilissime excutiens.

Status quæstionis de summo bono.

Proprietates summi boni

6. Videbant autem, Philosophi, hoc ultimum motivum ac summum bonum debere esse tantum, ut & totum genus humanum & tota natura eo comprehenderetur, & omnes *humanæ* actiones ad hoc deberent intendi. Ita quidem, ut, si nullum tale ultimum motivum daretur, nulla unquam esset obligatio hominis. Quia ubi nullum datur motivum nulla, datur obligatio etiam ex Wolffii sententia: ubi vero non datur motivum ultimum, non dantur etiam motiva media, cum in finibus non detur processus in infinitum, ut Aristoteles & D. Thomas probarunt: Igitur ubi non datur motivum ultimum seu summum bonum, nulla datur obligatio naturæ, nullum adeo naturæ jus, nulla naturæ lex. Et per hoc omnes illi, qui summum bonum falsum, nullum, insufficiens statuunt, Jus naturæ neutiquam verum, sed Larvatum docent, ut Puffendorfius, Wolffius, Epicurus, Stoici &c.

Qui in summo bono errarunt, non docuerunt jus naturæ Cur?

Beatitudo est adeptio summi boni.

7. *Beatitudo* ab omnibus habita est, si ad id bonum summum ac ultimum, propter quod homo agit omnia, postset denique pervenire, eique adhærere *sine metu amittendi*; qui metus ortus est ab experientia, qua didicimus cetera bona media, quæ appetivimus, à nobis frequenter etiam post acquisitionem eorum amitti, & amitti denique debere. Beatitudo autem seu conjunctio cum illo summo bono dici solet *objectiva*, cum consideratur ipsum illud bonum beatum faciens hominem, & hæc est haud dubie infinita. Beatitudo autem *formalis* dicitur illa acquiescentia totius hominis in illo bono & in illa conjunctione sua cum bono tali. Et hæc beatitudo subjective non est infinita, cum homo totus sit ens finitum.

Infinitum quid, potest esse summum bonum homini. contra Wolffium.

8. Hæc iterum expendenti apparebit, D. Wolffium inidonea ratione infinitum aliquod bonum excludere à summo bono hominis; seu inepte illum asserere, illud non posse esse summum bonum hominis, quod esset absolute perfectissimum. Hoc enim qui negat is etiam adfirmare debet, ultimum motivum, quo homo ad actiones suas agitur, tantum posse esse finitum quid, ac transitorium. Quod idem nihil esset aliud, quam dicere: *Ultimum* motivum

tivum actionum humanarum debet esse *non-ultimum*, sive debet esse medium tantum. Nam ultimum omnium motivorum seu bonorum moventium est illud, unde omnia motiva ac bona cætera movendi vim habent. Tale autem bonum est infinitum, ut vel ex terminis patet: & si non est infinitum, non est ultimum.

Hominem non posse ad beatitudinem pervenire

9. Fuere ergo ex philosophis cæcis & aliis hominibus nonnulli debiliores, qui existimarent, hominem etsi semper cuperet infinita & bona sum̃a, nunquam tamen posse ad illa pervenire sed semper illum in miseriis & in statu violento futurum. Qua opinione imbuti fuisse videntur Democritus & Heraclitus, contraria ratione: alter enim flevit homines tanquam miserrimos, qui felicitatem in sum̃o bono semper appeterent, ejusque causa omnia agerent, nunquam obtenturi. Democritus vero, ridiculo homines habuit, qui infinitis se laboribus obligatos crederent ad bonum sum̃um acquirendum, quod tamen venari eorum nullus potuerit. In horum philosophorum classe an reponendus sit D. Wolffius, ipse viderit. Certe qui dicit sine exceptione, homini tanquam enti finito com̃unicari nequit perfectio sum̃a, & bonum absolute sum̃um; is mihi videtur agnoscere impossibile esse homini, *attingere* bonum vere sum̃um, quod tamen ab homine *appeti* negare non potest. Unde D. Wolffius debebit hominem aut semper miserum aut semper stultum agnoscere, qui ea appetat, quæ acquirere sit *impossibile*.

fuit opinio Democriti & Heracliti.

An & Wolffii?

Hæc sententia periculosa Religioni.

10. Possem hic insinuare, quam periculosa Religioni hæc sit sententia. Si enim *impossibile* est, homini tanquam enti finito com̃unicari *bonum absolute summum*, falsæ erunt omnes divinæ revelationes de beatitudine supernaturali à DEO promissa suis electis, quæ beatitudo erit interna quædam com̃unicatio DEI cum homine. Nam homo etiam in beatitudine illa manebit homo ac finitus: Igitur etiam in illa beatitudine erit *impossibile* DEUM ipsi com̃unicari: Et consequenter revelationes erunt de impossibilibus, & falsæ.

Sensit Wolffius errorem

Them. V. Sensit D. Wolffius, à se non recte in jure naturæ constitui Summum Bonum, sed mederi non amplius potuit, quia principia sua mutare noluit.

1. Sensit, inquam, D. Wolffius, quam parum sum̃i boni esset in sum̃o bono à se designato, nempe in perpetuo progressu ad majora. Nam videas, quam procul ista abessent à mente doctorum, imo & à sensu com̃uni hominum, prævididit, non posse desse, qui causam humani generis contra ipsum acturi essent, & pro bono haud paulo meliore certaturi. Quocirca sepem sibi ex Academia circumdare voluit: nempe: *Quodsi quis*, inquit, *de summo bono aliter sentiat ei litem non movebimus.* Sponsione rem transigere parat. Quia metuo, ne meum errorem aggrediamini, ecce prior vobis pacem offero: non vobis litem moveo, sentite, docete, quæ cuivis in mentem aut in buccam venerint. Tantæ meæ humanitati, cum sitis philosophi, scietis digne respondere, & mihi quoque tacite roganti eadem permittere, quæ vobis indulsi non rogatus. Tu Stoice fac sum̃um bonum esse indolentiam, per me licet; Tu Epicure fac sum̃um bonum voluptatem; Tu Puffendorffi felicitatem & pacem hujus vitæ, nihil pugno. Imo arma etiam ipse vobis subministro, quibus tueri vos possitis. Exemplo enim meo dicere utique Epicure potes: *Lubet mihi VOCABULUM in hoc accipere significatu, quod mihi utique concessum? Sufficit, in dubium revocari minime posse, quod detur hoc sensu* (nempe voluptatis) *sum̃um bonum, quodque idem sit in potestate hominis.* Nam. Epicurus inter Podagræ dolores dixit se voluptate frui. Et qui mihi non concedet, perget Epicurus, vocabulo sum̃i boni sic uti, ut per illud significetur voluptas, illum dicam litem excitare vocabulariam, & esse rudem Logicæ ac Ontologiæ.

ideo rem in dubio relinquit

ut quivis pro lubitu sibi fabricaretur summum bonum,

& omnibus subministrat excusationem vocabulariam;

2. Quis non videt, hac pugnandi & à pugna abstinendi ratione totum interim negotium de summo bono *vero* omitti, & per diversos à diversis substitutos *vocabuli* hujus significatus id denique evenire, ut *summum bonum* revera nonnisi *vocabulum* esse appareat, nihil certi significans, ut *Blittri*. At, non constituto quodnam revera sit summum hominis bonum, vanum cassumque est omne jus naturæ; quia hoc non constituto non repræsentatur homini verum ultimum motivum omnium actionum, adeoque non vera obligatio naturalis, sed tantum imaginaria quædam pro cujusque phantasia assumpta.

Cura de vero bono omissa.

quo tamen non constituto vanum est Jus naturæ.

3. Haudquaquam vero sufficit dicere: *Datur hoc sensu bonum summum.* Nam hæc nihil aliud significant, quam hoc: *Datur id, quod ego dico significari per vocabulum summum bonum.* Si hoc est

Excusatio Wolffii rem facit deteriorem,

est fundamentum & ratio sufficiens designandi aliquid pro summo bono, nihil erit ita abjectum & absurdum etiam, quod pro summo bono homini assignari non valeat à quocumque etiam febricitante philosopho.

& accommodatam Epicureis.

Nam dicet aliquis ex Epicuri hara: *mihi lubet vocabulum summi boni in hoc significatu sumere, nempe ut per illud indicetur voluptas ventris.* Indignanti mihi & parcùm non hominem vocitanti, se defendet, dicens: *Sufficit, in dubium revocari minime posse, quod detur hoc sensu bonum summum:* sive quod detur ea voluptas, quam significari dixi per vocabulum summi boni. Videat jam, saltem juventutis misertus, D. Wolfius, quo evadant ipsius demonstrationes ac jura methodo scientifica tradita.

In angustias conjectus Wolfius per sua principia

4. In has angustias conjectus est acutus philosophus per sua principia constitutiva juris seu legis naturæ. Probe agnovit, id quod agnoscunt omnes. *In moralibus idem esse principium ac finem.*

& misericordiam inutilem erga Atheos

Jam miseratione ductus Atheorum, elegit rationem sufficientem seu principium legis naturæ constituendæ tale, quod DEUM omitteret, aut excluderet. Igitur, ne non cohærerent ultima primis, (contra methodum scientificam) inter magnos licet angores coactus tamen est, finem etiam seu bonum summum statuere tale, in quo nulla appareret ratio Deitatis: ne offenderetur Atheus. Ne tamen etiam ipse sentire videretur cum Atheis, initio §. 46. mentionem incidenter fecit de fine *à DEO intento*, & postea DEUM etiam ipsum auctorem legis naturæ fecit, & §. 374. Bonum summum à se *sine DEO* constitutum excusavit tanquam non serio ita determinatum, sed tantum ex *lubitu* arbitrario, & ex ultronea aliqua hypothesi, quo facilius iterum suum bonum summum conciliaret cum hypothesi Atheorum.

quam misericordiam aliter ostendere debuisset.

Non damno misericordiam Wolffii erga Atheos; sunt enim miserrimi. Verum misericordia ad tollendam miseriæ causam tendat oportet, non ad illam alendam; ne dicam ad pios etiam subvertendos. Sic qui homini servo lethargo laboranti præberet oppium, & ex eo faceret tantundem sumi à reliqua familia etiam sana, is & servum perimeret, & familiam exponeret.

Bonum summum Wolffii consistit in mediis.

Them. VI. D. Wolffius constituit summum bonum in mediis ad summum bonum.

Probatur ex ipso.

1. *Summum bonum acquiritur custodia legis naturalis* §. 376. *At custodia legis consistit in determinatione actionum nostrarum secundum legem naturæ* §. 138. Sive in committendis actionibus ad perfectionem nostram tendentibus §. 152. &c. *Igitur custodia legis naturalis progredimur continuo ad majores perfectiones* §. 376.

2. Hæc est ipsius D. Wolffii argumentatio, in cujus consequente hoc notandum est, quod ipse rem non bene exprimat.

Custodiâ legis N. progredimur ad perfectiones

Nam ait: custodiâ seu *per custodiam* legis naturæ nos continuo progredi ad majores perfectiones: Quod non sic intelligi potest, quasi *custodia legis & progressus ad perfectione*. essent duo diversa: aut quasi custodia legis esset medium ad acquirendum progressum in perfectione.

intransitive;

Sed ea locutio D. Wolffii, ut sæpe aliàs, *intransitive* tantum potest intelligi: custodiâ acquiritur progressus; id est *custodia ipsa legis est ipse progressus ad perfectionem.* Ut alias dici solet morte morieris: non quod mors esset medium ad moriendum, sed quod mors sit ipsum mori.

aliàs custodia non *consistit* in determinatione actionum juxta legem,

Nisi enim sic exponatur dictum Wolffii, non verificabitur ejus minor propositio allegans §. 138. nempe custodia legis naturalis consistit in determinatione actionum nostrarum juxta eam legem obligantem nos ad actiones tendentes ad perfectionem nostram.

sed est *via* ad determinationem &c.

Si enim custodia legis est *tantum via* ad determinationem actionum legi convenientium, falsum est, quod custodia *consistat* in hac determinatione, seu quod *custodia sit ipsa* determinatio actionum; id quod tamen Wolffius in illa minore propositione affirmat. Quoniam ergo consequens non aliam potest habere expositionem, quam præmissæ (ni syllogismus sit sophisticus) in consequente quoque *custodia & progressus* ille ad perfectiones non sunt duo diversa sed idem. Quia custodia legis est *commissio actionum* ad perfectionem tendentium, & progressus ad majores perfectiones etiam ipse est *commissio actionum* ad perfectionem tendentium.

Excuso spinositatem harum rerum. Wolffius me adegit.

Hæc spinosa sunt, & ingrata legentibus, meliora ac honestiora sperantibus: sed Wolffii methodus ea nos contrectare cogit.

Wolffii tautologia:

3. Jam vero si ita, quemadmodum dixi, Wolffii sententiæ exponi debent, incidit in consultam tautologiam.

Progressus ad perfectiones acquiritur progressu.

Sic enim sonat illius thesis §. 376. *Summum bonum acquiritur custodiâ legis.* Hoc est: *Progressus ad majores perfectiones acquiritur progressu ad majores perfectiones.* Sive *Continuo committen-*

do actiones ad perfectionem nostram tendentes acquirimus continuam commissionem actionum ad perfectionem nostram tendentium.

Syllogismus ineptus. 4. Nec felicior est subjuncta hujus thesis probatio: Nam major propositio consideranti hunc præfert sensum: *Progressus in actionibus ad perfectionem nostram tendentibus est conformis legi naturæ.* Minor deinde sic sonat: *Atqui Custodia legis naturæ consistit in progressu in actionibus perfectionis.* Conclusionem facit talem: *Ergo custodia legis progredimur ad perfectionem.* Sed needum satis tautologiarum. Pergit subsumendo: *Atqui Progressus iste ad perfectionem est ipsum bonum summum: Ergo custodia legis, id est progressu ad perfectionem acquirimus bonum summum sive progressum ad perfectionem.*

Non possunt aliter verba Wolffii exponi 5. Haud dubie expostulabit Illustris Wolffius, me verba illius pro lubitu fingere, talia se non dicere, hac argumentandi ratione non uti. Verum ego non verborum corticem attendo, sed quid conformiter prioribus suis doctrinis verba in sinu continere possint ac debeant? Hoc autem, ut necesse est, spectato, æquis lectoribus judicandum do, num aliter exponi illa Wolffiana possint. Nempe quid est custodia legis? Est certe commissio actionum legi conformium seu ad perfectionem tendentium. Quid autem est commissio talium actionum, nisi progressus ad perfectionem. Igitur & custodia legis, & commissio actionum perfectarum, & progressus ad perfectionem, & bonum summum, & medium ad perfectionem multa quidem vocabula sunt, res autem una. Ex quo non potest non argumentatio tautologica nasci. Sicut si dicerem: Ensis est gladius: sed gladius est acinaces, & acinaces est machæra: ergo ensis est machæra. (multa vocabula, res una.)

Effugium vanum. 6. Excipiet D. Wolffius. Custodiam legis, & progressum ad perfectionem in hoc differre, quod progressus sit *continuus*, custodia autem temporanea & abrupta. Nihil id juvat Wolffium. Etenim lex naturæ non obligat ad unam vel alteram actionem sic committendam, sed ad omnes. Ergo commissio unius aut alterius actionis bonæ non est simpliciter custodia legis: maxime si sermo est, ut est hoc loco, de custodia, qua summum bonum acquiritur, sive quæ est *continuus* progressus in perfectione. Diu est, quod ingenti cum fastidio has tricas detrico. Sed, ut dicere cœpi, D. Wolffii logodædala methodus abhorrentem ab his animum dura necessitate fœde subjugavit.

Bonum summum Wolffius constituit in medio. 7. Ex istis quoque colligitur veritas thematis nostri, nempe à D. Wolffio summum bonum repositum esse in via aut medio ad bonum summum. Progressus enim ad perfectionem estne ipsa perfectio, vel est via ad perfectionem? Si est ipsa perfectio, est acquisitio termini: acquisitio autem termini utique non est progressus seu via ad terminum; nisi procedere velis in infinitum. Quodsi autem progressus iste non est ipsa perfectio, sed via ad illam; quomodo iste progressus manens semper progressus perficiet unquam hominem? & quomodo homo nunquam ad perfectionem veniens, nunquam venturus, poterit dicere, summum se bonum habere? Via versus Romam, & progressus in ea via nec Roma sunt, nec visio Romæ, nec adventus Romæ. Progressus arboris continuus & non impeditus ad folia & ad flores proferendos, tendentes quidem ad fructum sed nunquam pervenientes, non sunt summum arboris bonum, sed via ad summum, isque hortulanus merito rideretur, qui profiteretur artem demonstrativam arbores producendi ad summum quod ab ipsis exspectari potest bonum; rideretur is, inquam, si fundamentalis hujus artis & hujus doctoris propositio consisteret in hoc: Summum bonum arboris est continuus progressus ad majores indies perfectiones, id est ad succum pellendum, ad folia, ad flores, ad grossos, idque eo usque donec moriatur, etiamsi centum ac ducentis annis vixerit arbor. Non dissimilis est doctrina D. Wolffii de arbore morali homine.

Alii Philosophi statuerunt bonum summum certum: 8. Enimvero hoc ipsum est meum artificium, inquiet D. Wolffius, quod ego prudentet assero, homini non posse communicati summam perfectionem, sed ipsum semper esse in via ad eandem. Cæteri enim philosophi statuerunt voluptatem, indolentiam, pacem externam, felicitatem hujus vitæ, quæ sunt res determinatæ. At ego vidi, ista à philosophis defendi cum ratione non posse. Itaque verti animum in partem oppositam, & statui pro summo bono aliquid indeterminatum, & semper in fluxu existens. Idque jam agnovit Socrates apud Platonem supra citatum, nempe felicitatem *hujus vitæ* consistere in continua infusione & effusione, nunquam in permanentia seu impletione. Hac arte ego securus sum omnium telorum in cæteros philosophos congestorum. (Wolffius eos correcturus statuit indeterminatum; en prudenter!)

rum. Quidquid enim mihi objicietur contra aliquod determinatum Bonum summum, semper ego facillime declinabo ictum, dicens, me nullum determinatum summum bonum admittere, sed mihi *lubuisse* per *vocabulum* summi boni nihil aliud intelligere, quam continuum fluxum & progressum: idque mihi utique *licuisse*, eò quod talis progressus *detur* & in *potestate* hominis sit?

Male.

9. Infelicitatem hujus Wolffiani artificii jam deteximus suprà Them. V. Ex Socratico fluxu: & nos & ipse Socrates longe alia, quam Wolffius, colligimus, nempe bonum summum obtineri posse: non autem obtineri in hac vita: igitur debere obtineri in alia.

Wolffius parat excusare.

10. Neque evadit D. Wolffius per hoc, quod in nota §. 381. insinuat: *Habitus edendi actiones, quibus nos statumque nostrum perficimus, & progressus non impeditus ad majores indies perfectiones non sunt unum idemque, sed omnino à se invicem differunt: pro eodem haberi nequeunt, si ab omni errore immunis esse velis.* Ex hoc ejus asserto videtur posse negare Wolffius ea, quæ hactenus diximus de identitate summi boni, progressûs non impediti, custodiæ legis &c. Nostra enim argumentatio nitebatur hoc fundamento, idem esse summum bonum, idem progressum ad perfectionem, idem custodiam legis naturæ &c. Igitur si hæc non sunt idem sed *omnino differunt*, videbitur inanis esse nostra argumentatio, & videbimur sine causa D. Wolffium insimulasse battologiæ ac circuli.

Sed nostrum argumentum stringit.

11. Verum enimvero nostræ argumentationis vis illæsa manet, utcunque habitus edendi actiones perfectas distinguatur à progressu ad perfectionem. Equidem si dignatus esset magnus philosophus, indicium nobis facere, quomodo ista inter se differant, facilius rem conficeremus. Hoc autem gratiæ cum nobis negaverit, permittet nobis suspicari de ea differentia. In nostra quidem Ontologia ac Psychologia videtur habitus edendi actiones perfectas à progressu continuo ad perfectionem non aliter differre, quam sicut *facultas* ab *actu*, aut sicut habitus ab actu manante ex habitu. In exemplo: Habitus cantandi omnino differt à continua cantatione, vel à continuo profectu ad cantandum perfectius. Nam primo etiam is, qui habitu tali præditus est, sæpenumero tamen neque cantat, neque magis progreditur ad perfectionem cantus, sed manet Joannes in eodem. Item

Habitus proficiendi à profectu ut distinguatur?

qui etiam habitu nondum præditus est, sed incipit eum acquirere, tamen progreditur continuo ad perfectionem cantûs majorem. Habitum etiam dormiens habet, actualem progressum non habet.

12. Ejusmodi distinctionem inter habitum progrediendi & inter actus progrediendi nos etiam omnino lubentes agnoscimus. Ex hoc autem ipso vis argumenti nostri roboratur. Nam ex jam dictis D. Wolffius constituit summum bonum *in ipso actu progrediendi* ad perfectionem, & *non in habitu progrediendi*, qui omnino differt ab ipso actuali progressu. Hoc autem posito, argumentum nostrum totam suam vim habet, hoc fere modo; *Summum bonum est ipse actualis* (non mere habitualis) *progressus ad perfectionem &c. Actualis progressus ad perfectionem est ipsa actualis custodia legis naturæ. Actualis custodia legis naturæ est medium ad obtinendum summum bonum.* Ergo summum bonum est medium ad summum bonum. Et alia præterea salva manent, quæ paulo ante D. Wolffii doctrinæ ac docendi methodo objecimus.

Them. VII. Dominus Wolffius nullum omnino admittit Bonum summum hominis.

Wolffius nullum admittit summum bonum

1. Nam DEUM, qui solus vere est summum bonum, positive excludit.

Deum excludit.

2. Progressus ille non impeditus etiamsi daretur, non est hominis summum bonum, sed *dicitur* tantum tale pro *lubitu* Wolffii; in se autem est tantum via & conatus ad summum bonum. Isque ipse finitur, cessat, & in nihilum redigitur cessante corporis vita hac.

Progressus dicitur tantum summum bonum
in se est nonnisi medium,

3. Deinde si progressus iste est summum bonum, erit summum bonum jam magnum jam parvum, jam valde exiguum; jam perdetur, jam occupabitur, & iterum perdetur, & ad ultimum necessario erit perdendum sine spe reversionis. Jam enim proficit homo parum, jam multum, jam rursus deficit: denique moritur, & bonum ejus summum in fumos abit.

& modo parvus modo magnus.

4. In hac ergo vita illud Bonum summum, quod dicit Wolffius, neutiquam est summum bonum, neque ullam habet proprietatem summi boni, sed semper nonnisi valde parvi.

5. Alteram autem vitam, in qua summum bonum posset homini contingere, non agnoscit Wolffius §. 317. Vel, si illum paragraphum huc traduci non pati-

Alteram vitam non agnoscit.

patitur, ſaltem nullibi *in ſuis principiis* ejus facit mentionem. Igitur *nullum* bonum ſumum admittit Wolffius.

Pro ſummo bono ſtatuit magnum malum.

Them. VIII. D. Wolffius pro ſummo bono ſtatuit magnum malum.

1. Equidem hoc ex antecedentibus eluceſcit, clarius tamen & magis proprie ad hoc thema, eſt explicandum. Magnum malum eſt in jure naturæ, actiones humanas carere motivo actionum omnium certo & conſtanti. In jure autem naturæ Wolffiano, quidquid verbis ludatur, reapſe deeſt tale motivum. Motivum enim totius cuſtodiæ legis eſt Bonum ſummum: Bonum autem ſummum eſt progreſſus continuus ad perfectionem, qui progreſſus realiter nihil eſt niſi ipſa cuſtodia legis totius: Ergo cuſtodia legis totius pro motivo habet cuſtodiam legis totius. Hoc autem non eſt motivum actionis, ſed ipſa actio. Sicut Romani itineris motivum nullum eſt ſi Roma non eſt, ſed tantum via. Sicut eundi motivum nullum habeo, ſi tantum eo ut eam, tantum ago ut agam.

Malum eſt, bonum hominis non differre à brutis.

2. Magnum malum eſt, in bono ſummo acquirendo hominem non differre à brutis, cum tamen ab iis differat obligatione. Bruta enim & res exanimes omnes ac ſemper ita agunt & exercentur, ut *progreſſum faciant in perfectione ſuæ eſſentiæ*: præter hæc autem nihil intendunt, nihil acquirunt, quam continuam actionem ſuam. Id ergo ſi etiam homini eveniat, magni mali loco habere poteſt, quod cum ipſe obligetur moraliter, bruta non obligentur, nihilo tamen meliore ſorte quam bruta gaudeat.

Effugium Wolffii.

3. Excipiet D. Wolffius dicens: hominem utique habere nobiliores actiones & perfectiones, & per hoc differre à brutis, quod homo progrediatur, ſeu bonum ſummum acquirat in actionibus intellectivis & liberis, bruta autem ſuum bonum ſummum acquirant in actionibus naturalibus tantum. ℞. Hæc differentia eſt *materialis*, nec tangit rationem ſummi boni nec obligationem ex eo oriundam. Nam hæc differentia nobilitatis actionum inter hominem & bruta daretur, etiamſi nulla eſſet obligatio homini impoſita: cum etiam nulla ſuppoſita obligatione homo qua homo ſemper ageret intellective, ſemper libere. Idque naturaliter ſeu neceſſariò ageret; quia *non poteſt áliter* agere, quam intellective & libere; ſicut bruta non poſſunt aliter agere quam nunc agant. Argumentum autem noſtrum conſiſtit in hoc: Summum bonum Wolffianum *in genere* eſt, ſi quodcumque agens agat continuo convenienter *ſuæ naturæ*: Sed hoc agunt æque bruta, & magis hoc agunt quam homo: Igitur Bruta æque ac magis habent ſummum Bonum quam homines. Igitur Bruta æque beata ſunt, æque obligata jure naturæ, æque capacia præmii naturalis. Nulla erit diſtinctio, quam quod homo *has* actiones ponat, culex ponat *alias*, in utriſque tamen erit bonum ſummum morale: aut in utriſque nullum bonum ſummum morale.

Malum, excidere à ſummo bono poſſe.

4. Magnum malum eſt in curſu morali, obnoxium eſſe periculo excidendi bono ſummo in ſingula momenta, & tamen nullum habere auxilium niſi in ſe ipſo periculum patiente. Homo in ſingula momenta poteſt à progreſſu deficere, legem naturæ non ſervare, id eſt amittere ſuum bonum ſummum. Et tamen ex Wolffii miſera Juris naturæ doctrina nullum habet auxilium, quam eſſentiam ſuam ac rerum, quæ tamen ipſa periculum creaverat ant certe experta fuerat. Si bonum ſummum eſt vere ac *philoſophice* bonum, ſpes auxilii ab eodem bono debet pendere, unde omnia bona debent fluere. Potuiſſent Wolffium inſtruere pagani etiam de infima plebe, qui apud Tertullianum animam naturaliter Chriſtianam habentes in periculis non invocabant eſſentiam ſuam ac rerum, ſed DEUM, illum agnoſcentes eſſe bonum melius ſuamet humana ac rerum natura; aliàs enim invocâſſent ſuam eſſentiam, aut eſſentiam ſolis & ceterarum rerum, in quibus Wolffius conſtituit legem naturæ.

& carere auxilio recuperandi.

Malum, labore lucrari nonniſi laborem.

5. Magnum eſt malum, neceſſario agnoſcere hominem, ſe omnibus totius vitæ actionibus humanis tam gravibus nihil aliud obtinere ac ſperare poſſe, quam eas ipſas omnes actiones ſuas graves & laborioſas. Laborare tantum ut laboret; ſerere ſemper tantum ut ſerat; captare ſemper cum Tantalo poma, tantum ut captet; Saxum volvere cum ſiſypho ſemper tantum ut volvat. Ut adeo bonum ſummum Wolffianum Poëtæ inter pœnas infernales numeraverint. Sicut numerarunt etiam ejusdem continuum fluxum; repræſentantes illum in dolio Danaidum ſororum, cui illæ ſemper infundant, compleant nunquam.

6. Ma-

Malum, in S. Bono plus mali esse quam boni.

6. Magnum malum est homini scire, quod in summo bono plus mali contineatur quam boni. Homo etiam studiosus & satagens vitæ bonæ, cum ad ultimam horam veniens considerabit præterita sua, nescio an non plura in actionibus suis cernat, quæ displiceant, quam quæ placeant. Experientiâ certa discimus, plerisque hominibus ita accidere in illo articulo. Jam ille homo Wolffianus in hoc maxime articulo deberet bonum suum summum id est progressum in perfectione agnoscere: ubi contrà agnoscit, in hoc suo summo bono plus mali esse quam boni. Eat jam aliquis & moriatur cum Jure naturæ Wolffiano. Quid autem prodest tale jus naturæ, cum quo non fidenter moriar, inquit Gundlingius.

Malum, ex natura summi boni duci in desperationem.

7. Magnum malum est, ex ipso jure naturæ & ex natura summi boni duci ad desperationem. Homo, qui triginta annos vixit tepide & vacillando inter bonum & malum, (id maximæ hominum parti solo lumine naturæ viventi convenit) anno postremo decumbit ad mortem. Recogitans dies præteritos non invenit continuum progressum ad perfectionem: atque adeo non invenit in se bonum summum. Quærit ex Wolffio. Quid faciam? Jubebit illum Wolffius vel nunc incipere, & continuo progredi. Dicet ille: Insanis Wolffi. Triginta annis carui summo bono; & tribus quæ superfunt horis, subito bonum summum apprehendam inter hos dolores, has inter angustias &c. Nunc ego demum faciam *continuum & NON IMPEDITUM progressum ad majores INDIES perfectiones?* §. 382. Eonum summum acquirere non est *unam actionem* bonam committere sed *continuo* progredi. Ego autem jam in eo sum, ut unam tantum actionem bonam ægre committere possim: igitur in eo sum, ut non possim obtinere bonum summum. Despero. Eat jam aliquis animo imbecillis, & moriatur cum Jure naturæ Wolffiano. Quid autem prodest tale jus, cum quo non nisi desperans moriar?

Diceret fortasse huic misero Wolffius, ad DEUM te converte: ille bonus est, misericors est, ille te creavit. Respondebit miser: quid ad me DEUS. DEUS meum bonum summum non est. Quod DEUS facturus est, faciet, impedire nequeo: sed bonum meum summum ubi est? quod nec obtinui, nec obtinere jam possum. Morior miserrimus. Nihil superest Wolffio, quam ut dicat: Morere ergo miserrime, ac despera, quia jus naturæ meum non servasti, nec continuo progressus es in actionibus secundum tuam & rerum naturam determinandis. Aut ad mitiora forte conversus D. Wolffius dicet misero: Ego te non docui, hoc esse *revera* summum bonum: sed hoc tantum scripsi: mihi *lubere* hoc *vocabulum* in hoc significatu sumere. Nonne protestatus sum clare, me non movere litem cuiquam, qui summum bonum *aliter* vellet accipere? Quid igitur mihi culpæ vertis? Sumpsisses bonum summum aliter: ego te ad hoc non adegi. O quanta consolatio homini morienti in jure naturæ Wolffiano scientifica methodo demonstrato! Heu cur istud tot annorum millibus ignorârunt miseri mortales! Cur animarum præcipue pastores tantæ virtutis alexipharmaco non continuo utuntur?

8. Magnum malum est illud bonum summum, quod vix acquisitum, *ex ipsa lege natura* indispensabiliter dimittendum est etiam à nolente, & à repugnante. Bonum summum est progressus non impeditus ad majores continuo perfectiones: At progressus non impeditus ad perfectiones etiam Confucianis millies millesies majores *ex ipsa lege natura* dimittendus indispensabiliter est etiam à repugnantibus: Igitur bonum summum ex lege naturæ dimittendum est indispensabiliter etiam à repugnantibus. Nam Lex naturæ est essentia & natura humana ac rerum: At ex essentia & natura humana ac rerum indispensabiliter moriendum est etiam repugnantibus: morientibus autem indispensabiliter dimittendus est progressus non impeditus ad majores continuo perfectiones. Igitur ex lege naturæ indispensabiliter etiam à repugnantibus dimittendus est iste progressus seu summum bonum. Quanta consolatio homini morienti in Jure naturæ Wolffiano!

Malum, necessario dimittere Bonum summum.

9. Dicet Wolffius: Nego suppositum, quod homo custodiens legem naturæ possit repugnare huic amissioni summi boni: quin potius ille homo sicut in aliis rebus obtemperavit legi naturæ, sic obtemperabit etiam in hac, secundum illud Ciceronis: *Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo.* Imo hoc præcipuum est legis naturæ opus (das Meisterstück, le Chef d'Oeuvre) libenter mori. Verum detegenda est hic maxima, quæ in orbe terrarum morali esse potest, deceptio. Libenter mori non est sine discrimine & distinctione,

Effugium Wolffii.

ne, non est semper effectus & obsequium bonum legis naturæ. Homo tota vita scelestus, & conscius Dei vindicis, libenter forte moreretur *totus;* quia mortem in lucro numerat, tanquam suffugium pœnæ commeritæ: ut alibi indicavimus. Homo bonus, conscius DEI, libenter moritur secundum corpus, qui scit, unde mercedem bonorum speret secundum animam. Homo vero Wolffianus, qualis esse tam impius quam *physice* pius potest, quomodo libenter moriatur & ad libenter moriendum obligetur lege naturæ, non equidem video. Sumamus hominem Wolffiano modo perfectum. Is homo methodo scientifica ac demonstrative certus est à priori, sibi ex lege naturæ incumbere necessitatem moralem *ad habendum summum bonum.* Ergo is ipse homo demonstrative certus est, lege naturæ sibi non incumbere necessitatem moralem ad *non-habendum summum bonum.* Sed si lex naturæ obligat hominem sapientem ad moriendum, imponit ei necessitatem moralem ad non habendum seu ad dimittendum bonum summum. Igitur homo Wolffianus sapiens demonstrative à priori certus est, se lege naturæ non obligari ad moriendum. Atqui homo sapiens Wolffianus demonstrative ea, quæ sunt obligationis naturalis cum gaudio facit, §. 348. 345. & ea, quæ contra illam sunt, cum fastidio facit. Ergo homo Wolffianus demonstrative non libenter moritur. Idem aliter sibimet demonstrabit sapiens Wolffianus. Lex naturæ obligat ad actiones intrinsece bonas, seu ad perfectionem nostram ac status nostri tendentes: Atqui mori, id est amittere bonum summum, sive continuum progressum ad nostram perfectionem non est actio intrinsece bona seu ad perfectionem nostram statusque nostri tendens: igitur lex naturæ nos non obligat ad moriendum, seu ad amittendum bonum summum. Multa præterea in hanc rem dici possent. Unde consequitur, hominem sapientem Wolffianum aut mori prorsus indifferentem; aut mori ut canem; aut mori inter horribiles angustias: ac denique aliud ei ad bene moriendum non suppetere auxilium, quam ut maledicto Jure naturæ ac summo ejus bono Wolffiano vertat se ad doctrinam sanam, & ad verum, summum ac incommutabile bonum suum DEUM, & ex toto corde pœniteat, Wolffianis veneficiis deceptos sibi DEUM pro summo bono hactenus culcum quæsitumque non fuisse.

10. Magnum est malum illud summum bonum, cujus obtinendi fere æque securus est sceleratorum sceleratissimus, ac pius quisque. Sceleratissimum hic suppono esse Atheum. Atqui Atheus potest habere rectitudinem actionum, & actiones intrinsece bonas committere, hoc est custodire legem naturæ, seu progressum ad perfectionem facere, ac denique summum bonum obtinere: dempta nonnisi lacinia quadam, ad rationem intrinsecam legis naturæ non pertinente, consequenter supererogatoria, id est, repræsentatione seu imaginatione gloriæ divinæ. Probus autem & bonus homo nihil potest ultra facere, nisi hoc ipsum nempe commissionem actionum intrinsece bonarum; & nisi ut addat illam repræsentationem gloriæ divinæ, quæ in ipsa lege naturæ non habet sufficientem rationem sed extranea est; alioquin lex naturæ esset dependens à DEO, & dependenter à DEO regularet actiones bonas: quod prohibet Wolffius. Igitur sceleratissimus idem summum bonum obtinebit, quod pius quisque. Præterea Wolffius §. 338. *Virtutem* Philosophicam concedit etiam Atheis, tametsi careant *pietate* tanquam aliquo *gradu virtutis* §. 339. Deinde vero §. 381. statuit, *Virtute praeditum summo bono frui seu beatum esse:* idque simpliciter asserit, quin exigat ad beatitatem talem aut talem gradum virtutis: consequenter virtuti etiam Atheisticæ debet concedere beatitatem & summum bonum. Malum, Summi Boni securum esse sceleratum, h. e. Atheum

11. Magnum malum est illud bonum summum, quod homini DEUM colenti non plus *spei* tribuit, quam homini Atheo. Atheus moriens scit demonstrative per Wolffium, se adeptum esse summum bonum, & nullum ultra superesse bonum credit, aut illud nescit. Itaque scit se adeptum esse omnia, quæ poterat adipisci: potest ergo credere, se vere beatum esse. Contra homo timens DEUM scit, superesse etiam aliud bonum valde magnum, DEUM nempe. Itaque etiamsi demonstrative sciret per Wolffium, se hactenus continuo progressum esse in perfectione extra DEUM, adeoque summum bonum adeptum esse; tamen firmiter etiam persuasum habet, superesse aliud bonum magnum, DEUM, quem hactenus nec adeptus sit, nec adipisci quæsierit. Credit ergo sibi aliquod valde magnum bonum deesse. Ergo non potest firmum assensum sibimet præbere de summo bono jam acquisito, utpote cui aliud bonum tam magnum de- Malum est probi non plus esse spei quam Athei.

sit.

ſit. Igitur iſte bonus vir moriens ſcit & non ſcit: ſcit ex logodædalia Wolfiana: nonſcit, quia habet magnum ac fundatum metum oppoſiti. Et in tali perplexitate quæ poteſt eſſe conſolatio, niſi damnare jus Wolffianum, & ad DEUM converti;

Malum maximum eſt, quod verum bonum ſummum ſolum expreſſe excludit.

12. Malorum omnium maximum eſt illud Bonum ſummum, quod verum ac ſolum bonum ſummum excludit: id eſt *DEUM*. Atque hoc eſt fundamentum totius impietatis & injuſtitiæ. Quemadmodum DEUM pro ſummo Bono, uti revera eſt, habere, fundamentum eſt unicum totius pietatis & juſtitiæ. Hoc effatum ſi ultra comprobandum ſuſciperem, actum ſane agerem.

Plura de D. Wolffio non diſputo, qui ſola illius Juris naturæ Principia ac Finem examinanda mihi ſumpſi. Viri doctrinâ me multo majores & acutiores his plura cernent, &, ſi ipſis videbitur, excutient.

Excuſatio vana ſcriptorum profanorum Juris naturæ.

An Jus naturæ ſcribendum pro Atheis?

1. Dicunt iſti: Poſſibile, eſſe ut aliquis homo ratione legitime utens ignoret DEUM, aut neget omnino. Hunc talem debere vivere jure naturæ. Ergo Juris naturæ ſcriptorem tale debere jus naturæ excogitare, ut etiam huic homini conveniat, conſequenter in Jure naturæ abſtrahendum eſſe à DEO, & dependentia ab eo, nec ſummum bonum in ipſo conſtitui debere. Atque hæc ſola videtur illa eſſe pergrandis ratio, qua inducti ſunt poſt Hobbeſium, Puffendorffius, Wolffius, Thomaſius aliique, ut DEUM à jure naturæ & propemodum à natura ipſa excluderent: metuentes, ſi DEUM huc admitterent, *jus ſupernaturale* reſultaturum non *naturale*.

2. Reſpondeo primo, poſſibile hoc eſſe, necdum demonſtravit ullus profanorum.

Non eſt illi accommodandum:

3. Quodſi eſt poſſibile, nego ac pernego, Jus naturæ ſcribendum & inter Germanos homines DEUM ſcientes, *docendum* debere accommodari huic caſui diſputabili aut poſſibili: Cum jus naturæ, exponendum maxime juvenibus, ſit practicum, praxis autem non in iis conſiſtat, quorum poſſibilitas in ambiguo eſt.

ut medicina non accommodanda homini carenti corde.

4. Reſpondeo 2do. Præclarus eſſet medicinæ doctor is, qui totam medicam ſcientiam inædificaret huic principio: Corpus humanum functiones ſuas peragit, & eſt curandum, abſtrahendo à corde; quia forte poſſibile eſt corpus humanum carens corde. Vel præclarus eſſet faber, qui artem automatariam inædificaret huic edicto: horologium eſt organum plurium rotarum, abſtrahendo ab elatere, pondere, aut alio ejusmodi; quia forte poſſibile eſt dari automatum ſine iſtis.

Noſtri acutiores Wolffio id negarunt.

5. Reſpondeo 3tio. Patres noſtri, Theologi, D. Thomas, Scotus, Suarezius aliique innumeri certe magis acuti Puffendorffio ac Wolffio, & longe minus ſibimet contradicentes, hunc caſum non ignorarunt, imo multa de ejus poſſibilitate diſputarunt, diſputantque adhuc eorum diſcipuli. Et nullus ſapientiſſimorum illorum virorum putavit, jura naturæ accommodare ſe huic caſui, forſitan ficto aut metaphyſico, debere. Neque mundus ullam ex hoc paſſus eſt jacturam juſtitiæ aut virtutis: neque paſſus eſt offenſionem & ſcandalum, ſicut ex profaniſſimis iſtis & hac parte impiis principiis pati poteſt & patitur.

Hypotheſibus ſtultorum non eſt accommodanda Juris naturæ diſciplina.

6. Reſpondeo 4to, ſi quælibet hypotheſis ſufficit, ut totum jus naturæ in eadem fundetur, quo non devenient inconſiderati & profani ſcriptitatores? Fac hypotheſin, eſſe homines poſſibiles, qui ignorent, parentes eſſe honorandos, ut Thraces. Igitur ſcribet aliquis Jus naturæ, fundamenta talia ponens, in quibus ſit abſtrahendum à parentum proſecutione. Fac hypotheſin, poſſibilem eſſe hominem, qui ignoret, ſe in vitam propriam non habere jus ut Stoici. Igitur ſcribet alter juris naturæ principia, abſtrahentia à conſervatione ſui. Quodſi autem hypotheſibus iſtis minoris momenti ſtultum eſt accommodare principia juris naturæ; ſtultiſſimum omnium eſt, illa principia juris naturæ accomodare hypotheſi neganti principium omnium principiorum.

Maxime Atheorum.

Cur larvati iſti doctores non faciunt alias hypotheſes, quibus accommodent Jus naturæ. Quid ſi cælum rueret? quale tunc habebimus jus naturæ? Imo potius cur non faciunt hypotheſes iſtas: Quid ſi datur DEUS auctor

Cur heterodoxi non faciunt alias hypotheſes has: Si datur DEUS: Si eſt immortalis anima?

auctor & finis boni? quidsi immortalis est anima? quidsi pœna demum post mortem manet? quidsi ipse est Dominusnostri corporis, animæ, intellectus, voluntatis? Estne hoc impossibile, dari DEUM, animam esse immortalem? Si accommodandum est jus hypothesi possibili, huic certe accommodandum est, non illi de homine invincibiliter ignorante DEum. Tametsi enim jus naturæ aliquod scriptum non esset accommodatum huic homini extraordinario & forte imaginario; nihil per hoc perderet reliquum genus humanum. At vero si datur DEUS & si is pendere à se facit jus naturæ, si denique is est vere summum bonum hominis; quantum non periculi creat hominibus ac discipulis suis doctor aliquis juris naturæ huic hypothesi non accommodans suum jus? Nunc autem non est ista *hypothesis*, DEUM esse, legem naturæ à voluntate ejus pendere, ipsum solum esse summum nostrum bonum. Non sunt istæ hypotheses, sed sunt in confessione omnium etiam barbarorum. Quidjam nisi stultum est, accommodare jus naturæ uni hypothesi forte impossibili contra firmam persuasionem eamque sanctam & justam & certam omnium populorum? Eodem modo debebit Puffendorffius principium suum socialitatis procul abjicere, quia forte est possibilis homo, qui nesciat aut neget socialiter esse vivendum, tametsi cæteri omnes id censeant.

His accommodandum est Jus naturæ;

Quia si datur DEus, & illi non accomodaretur Jus naturæ,

magnum periculum creatur generi humano.

DEum esse, non est hypothesis sed contestata veritas.

7. Respondeo quinto. Dum Wolffius Jus Naturæ accomodat Atheo, illud revera nec atheo nec homini cuicunque accomodat. Non pio; quia is detestatur jus naturæ independens à DEO. Non Atheo; quia Atheum è justitiæ manibus eripit, adeoque non informat illum ad justitiam. Reclamat D. Wolffius: haudquaquam ipsum eripio: qui utique §. 250. in nota expresse doceo: *Quod homo DEum colere teneatur: Quia HOMO est, ita ut humanam naturam exuere debeat, nisi ad eum colendum obligatus esse velit.* Igitur humana natura qua humana & *absoluta*, non qua accepta à DEO & *respectiva*, obligat Atheum, & Atheus quia non vult esse obligatus ad DEum colendum, *debet* exuere naturam humanam. Legatur nota illa tota. Ex qua dicet Wolffius: Ego Atheum plane non libero è manibus justitiæ: nam Atheus nunquam potest effugere suam essentiam. Hæc est justitia, quæ ipsum etiam nolentem tenet: hanc exuere debet, si volet esse non obligatus: per hanc autem ipsam est obligatus ad colendum DEum; quin tamen sit obligatus ad DEum agnoscendum aut confitendum: quia in hypothesi etiam DEI negati subsistit obligatio ad eum colendum, quæ obligatio est ipsa essentia humana absoluta sine DEO. Hæc, fateor, nimis è sublimi Ontologia sunt deprompta, quam ut nos, tenebras meras metaphysicas hactenus docti, ea concipere animo valeamus.

Dicamus ergo sine Logodædalia Wolffiana quod res est, & quod ex Patribus nostris didicimus. Athei etiam, ac DEI negatores & maledictores sunt obligati lege naturæ ad DEum colendum, & quidem ex essentia sua: Verum non ex essentia sua tanquam *absoluta*: hoc enim est blasphemum & tam physice quam moraliter impossibile. Sed ex essentia sua ut *respectiva*, & *accepta* ab alio omnium essentiarum auctore. Sicut filius etiam morigerus & negans patrem obligatur tamen ad patrem colendum ex sua essentia non qua *absoluta*, sed qua *respectiva* & *accepta* per patrem. Sic athei obligantur & incidunt in manus justitiæ, in iisque sine dispensatione continentur, sicut fere de Dæmonibus dixit S. Augustinus: Dæmones credunt & contremiscunt. Sicut Servus etiam nequam & negator heri incidit in heri scuticas & pedicas.

Atheum autem ex essentia sua, *absoluta à DEO*, esse obligatum ad DEum colendum est impossibile *moraliter*; quia cultus talis non esset conformis naturæ: cum *natura esset absoluta* à respectu DEI, *cultus autem esset respectivus* DEI: Quæ autem non conveniunt naturæ, non sunt recta; quæ non sunt recta, sunt moraliter impossibilia §. 157. Igitur moraliter impossibilis est obligatio colendi DEum ex natura humana absoluta à DEO. Est id etiam *Physice* impossibile, quia in natura absoluta nulla est ratio sufficiens respiciendi ad DEum: sine tali ratione sufficiente intellectus & voluntas physice non potest respicere DEum: Igitur est physice impossibilis obligatio naturalis ad cultum DEI ex natura absoluta à DEO. Sed & *Metaphysice* impossibile hoc est, quia est contradictorium. Est enim obligatus naturaliter Atheus ad hunc cultum, ut D. Wolffius docet. Et non est obligatus, ut idem docet: quia obligatio naturalis tantum est ad ea, quorum ratio sufficiens est in natura humana absoluta non respiciente DEum: At in natura tali non respiciente DEum nullus est respectus DEI: Ergo

Ergo nulla eſt obligatio ad reſpectum DEI, ſive, quod idem eſt, ad cultum DEI. Igitur contradictorium hoc eſt & metaphyſice impoſſibile.

Excuſatio inutilis Catholicorum, qui larvata naturæ jura Legunt.

Mala, ajunt omittimus, bona eligimus.

1. PRinceps eorum excuſatio hæc eſt: Nos principia iſtorum omittimus & ſeponimus; cæterum eligimus bonas eorum doctrinas, & nobis nunquam venit in mentem, aut principia iſtorum tam mala eſſe, aut ex iis tam mala ſequi, quanta tu diſputando infers.

Viris id forte,

2. Equidem non eo inficias, virum cordatum ex quolibet malo libro poſſe diſcere aliquid boni; vel quod malis intermixtum aliquid boni eſt, vel quod reflexione ſecum inſtituta agnoſcit miſeriam humanam, patientiam DEI, gratias numini debitas, qui ſe ab his malis principiis & opinionibus præſervaverit.

ſed non juvenibus convenit.

3. At vero juvenibus, aut in ſcholis ea prælegi ſæpe cum falſa æque ac falſa applicatione, qui id periculo vacare crediderit, eum nos cur pro prudente viro habeamus, nihil eſt cauſæ. Romanus Senatus prudens fuit, qui

Exempla

Carneadem quamvis celebrem Philoſophum, quamvis legatum Græcorum, juſſerunt urbe excedere, cum inciperet contra virtutis fundamenta diſputare. Prudentes fuere ac ſunt populi ac Principes iſtiusmodi libros proſcribentes, aut non niſi maturis ac piis permittentes. Et certe ſi ex Gallia proſcribi mereretur liber docens legem Francicam non pendere à Francorum Principe: quanto magis meretur ex genere humano proſcribi liber docens, legem naturæ non pendere à naturæ Principe, & in eo non eſſe finem legis & ſi quæ ſunt alia?

Libri Juris naturæ corrupti periculoſiores aliis Cur:

4. In jure etiam naturæ legendo periculum fere majus eſt, quam in libro alio. Tametſi enim in obſcœno quodam Poëta legas fœdum quidpiam, illud aliunde ſcis, regulam omnium tuarum actionum haud eſſe, adeoque hoc lectum non fit tibi principium motum. Verum in jure naturæ legendo, ut nunc eſt, omnium maxima curioſitas vertitur in *principia*: nam concluſiones inde deductas facile ubivis invenies & ubivis fere ſimiles, nempe: non eſſe furandum, non necandum & alia. Nihil hic fere alius præ alio ſcriptura irritat appetitum juventutis curioſæ, aut etiam virorum non circumſpectorum. Quoniam autem de principiis fere ſolertiſſimæ ac impenſiſſimæ ſunt ſcriptorum diſputationes, curioſi ſunt homines ea maxime reſciſcere: ſperant enim, & hoc plerumque promittitur, illis rite perceptis facilem fore eorundem ad omnes actiones malas inde ſcientifice deducendas applicationem. Igitur tota eorum lectorum, juvenum, ac curioſorum cura eſt in principiis, ex quibus deinde *ſolis*, id eſt ex *ſola ſua ratione* reliquam vitam inſtituant, omni auctoritate divina humanaque prorſus excuſſa.

Objectio Ariſtoteles legitur: ergo & Wolfius.

5. Neque mihi dicas: legitur Ariſtoteles, ejusque Moralis doctrina in ſcholis explicatur: quamvis ejus principia æque ſint mala & falſa: cum & ipſe abſtrahat à DEO, & à vita futura, & ſummum bonum hominis in virtute modo fere Wolffiano conſtituat, adhibitis ad id etiam divitiis & honoribus, ſeu bonis externis.

℞. 1. Ariſtoteles olim ejectus,

6. Ad hoc imprimis reſpondeo, Ariſtotelem quoque è ſcholis exulare ſapienter fuiſſe juſſum, antequam à probis viris ejus doctrina caſtigaretur, & ad ſanam reduceretur, maxime à S. Thoma. Et nunc etiam quando prælegitur Ariſtoteles, non prælegitur niſi

receptus cum cautela.

refutando hæc ejus principia, aut ſaltem oſtendendo, poſſe ex ipſius reliqua doctrina oſtendi, ipſum non excluſiſſe à ſummo bono DEUM &c. Si idem de Wolffio, de Puffendorffio & aliis fieret, fortaſſe periculum decreſceret.

℞. 2. Ethnicus non ita periculoſus.

7. Deinde ſi vel legat aliquis Ariſtotelem, & videatur ſibi manifeſte intelligere, ab illo poni principia, ac bonum ſummum ſtatui DEO ac vero repugnantia: non tamen ita facile in ipſius animo conſurget cupido ad huic doctrinæ ariſtotelicæ obſequendum: adeoque longius abeſt ſcandalum. Quin' miſerebit eum Ariſtotelis, qui cætera auctus divino lumine caruerit. Ita plerique legentes Senecam, quamvis Ariſtotele deteriorem, ſolent ejus miſereri, quaſi qui dignus fuiſſet, reliquum luminis de DEO habere. Sic contra cum legimus Epicurum in voluptate corporis conſtituiſſe bonum ſummum, atque mundi ac legis naturæ à DEO dependentiam

 (pre-

(productione excepta) negasse: partim dolemus, homini huic abfuisse doctorem veritatis, partim irascimur tanquam voluntarie parco.

Sicut heterodoxi naturalistæ.

8. At cum in scriptore Christiano talia leguntur de regulis vitæ, supponimus, eum non ultro cœcum fore, non ultro abjecisse lumina veritatis, undecunque ea illi affulserint. Et consequenter supponimus eum his luminibus usum fuisse in constituendis suis principiis. Cum stultus videatur, non doctus, is, qui principia rerum maximi momenti ponit adhibito modicissimo lumine, lumine magno prorsus rejecto. Exemplo rem discamus. Si ingenuo adolescenti aliquis de navi remex dicat: Ita est tibi vivendum, ut si solus esses in terra, nec supra nec circa te aliquid, cui reddas rationem. Nempe ingenuus adolescens calcaneo repulsum pecus ad sentinam suum redire jubebit. Veniat vero vir quidam venerandus, doctus, rerum peritus, ac pietatis opinionem habens, eique juveni suadeat argumentis speciosis prolatis, nihil esse homini melius homine ipso, & actionibus essentiæ naturæque ejus convenientibus: hoc unum esse omnis vitæ studium: DEum ad hominis bonum non pertinere; illum disci nonnisi ex lumine alio, quod longe sit supra nostras vires &c. An putas æquale esse à remige & à docto hoc adolescenti periculum? Idem ergo accidit discriminis in legendis doctrinis gentilium philosophorum, quos errasse omnes scimus & persuasum habemus: & contra in legendis doctrinis recentium larvatorum moralistarum, qui à suis & interdum etiam ab aliis laudantur ut viri doctissimi ac integerrimi sensus; & qui insuper doctrinam suam methodo scientifica demonstraverint; & præ quibus reliqui, qui adhuc præcesserant, viri sanctissimi sapientissimique nonnisi asini fuerint & stolones.

Periculum à Wolffio esset majus:

9. Quo in genere, nisi fastidiosa methodus deterreret multos, periculum à Wolffio esset latius. Cæteri enim auctoritatem rejiciunt, & consequenter sibimet etiam ipsis eandem detrahunt, ut non ita facile quis ad eorum se obsequium addicat. Contra D. Wolffius decernit, necessarium esse rudibus, sequi auctoritatem doctorum. Quo decreto non videtur patrocinari veritati velle, sed sibi. Neminem enim cum videatur existimare ita doctum, ut est ipse, qui solus verum in jure naturæ ac moribus perspexerit ad fundum; pronum est inde colligere, ipsius solius

nisi ipse se vix intelligi posse fateretur.

præ cæteris subscribendum esse auctoritati.

Nihil volo affingere Wolffio.

10. Num D. Wolffius ea docuerit principia, quæ ego objecto, videatur in initiis hujus disputationis, quæ ego ita sobrie seminasse existimo, ut de injuria postulare Illustris Wolffius non possit. Nihil ei volo affingere: & siquid mihi excidit tale, jam nunc aboleo, & de cætero revocare paratus sum.

Jura naturæ larvata sunt pro Concavo lunæ.

11. In universum autem tunc forte periculum legentium cessaret, si isti scriptores clare ac sæpe protestarentur, *sua jura naturæ esse tantum speculativa, non esse pro hoc mundo, neque homines, qui nunc sunt in terra, hanc regulam in vita sua debere observare*; sed ea legi posse sicut Utopiam, aut Severamben, aut sicut homines Wolffianos in Luna, Jove ac Saturno. Nunc cum ista principia inculcent tanquam regulam unicam vitæ nunc ordinandæ, nescio quid esse majori periculo possit, si ea principia animum ingrediantur & imbuant.

Patres nostri &c. meliores.

12. Hoc denique utrisque, tam Juris Naturæ larvati scriptoribus quam ejusdem lectoribus expendendum do; Si Patres nostri, si S. Thomas, Scotus, Suaresius aliique Doctores Catholici, *talia principia moralis doctrinæ* statuissent, ex quibus tam prona esset consecutio malorum, quæ ex doctrina Puffendorffii, Wolfhi & aliorum fluunt, dudum & ipsi Catholici eosdem deseruissent, & Acatholici ingentes plausus in eos excitassent. Barbeyracus homo calami effrænis in Patres & Doctores Catholicos dicacissime invehitur, inscitiam eorum crepans: qui tamen laudat Puffendorffii scientiam, sophismatum plenam, adhæc iu principiis scabiosam, cum tamen Patres pleraque ad populum pro suggestu dixerint, ubi ex præceptis Rhetoricæ certa argumenta, ac sæpe tantum probabilia sufficiunt. Contra Puffendorffius ac Wolffius apodicticas probationes promittunt, & hic posterior promittit etiam eam veritatum lucem, *ut si veritas ex toto mundo deperiret, ex sua doctrina hæc de novo inveniri ac reproduci posset.* Præfatione in Ethicam Germanicam. Es tamen in ipsis principiis doctrinæ tam absona, lubrica, versatilia & à moralitate aliena morum principia statuunt, unde æque malus quispiam evadere ac bonus possit.

Wolffii arrogans gloriatio.

Philosophiæ abusus in Jure naturæ.

13. Nescio an Joannes Serranus Platonis interpres Wolffium ac Puffendorffium: Grotiumque tanto ante præ ocu-

oculis habuerit, dum scripsit in Præfatione de abusu Philosophiæ ac naturalis scientiæ: „ *Hodierno* tempore „ quam late serpat hoc virus improbe „ & infeliciter philosophantium, pii „ & boni viri funestis argumentis animadvertunt. Sunt enim hodie hujusmodi homines, qui quasi id pensi „ haberent, ita se demum præclare „ Philosophatos arbitrantur, uberrimumque illius studii fructum reportasse, si *PEREGRINIS MONSTROSISQUE OPINIONIBUS* „ animos suos involverint: id est, se „ primum ab omni divinitatis sensu „ exolverint, *OBJECTO QUODAM NATURÆ PRÆTEXTU*, cujus „ nomine inscienter impudenterque „ abutuntur &c. Abutuntur certe, dum „ j stitiam in natura caduca finiunt, „ æterna insuper habita. Videatur supra Cap. XVI. Them. IV. Num. 9. „ & 12.

PERORATIO.

Jam tandem homines, moribus judicioque severiores, qui queruntur, tantopere nostros mores distare à præteritis, tantum ubique vigere regnum vanitatis, tantam opinandi libidinem, tantum summarum potestatum excessum, tantam oppressionem pauperum, tantam circa religiooem hypocrysin, tanta alia mala revolutionis majoria prænuntia; ii causam horum & originem invenire possunt in inconsulto juris naturæ studio, juvenculis vane jam educatis imposito. Juris naturæ dico non veri ac sani, quale doctrina nostra catholica *semper* exposuit, sed illius spurii, larvati, ac *præternaturalis*, quod in heterodoxorum libris obtruditur: nempe quod *religionem Christianam interim seponere jubet*, & vitam hominum ac gentium fine DEO regi: id est, quod hominem ac civitatem Christianam unico suo scuto exuit, quo inimici tela debebant retundi. Illud deinde dico larvatum jus, quod docet *majores* natu ac sapientissimoa veteres omnes novosque doctores catholicos *audacter contemnere*; quod auctoritate excussa jubet coecos & procaces adolescentculas *sola sua ratione* metiri res maximos ad salutem humani generis pertinentes. Quod denique hominem ad *commoda hujus vitæ tantum* aucupanda unice natum suadet. Quid ex his fontibus manet aliud quam irreligio præsumptio, libertas, novandi libido, vanitas, luxus, voluptates, quorum omnium *finis interitus*?

Hæc ego dum aliquibus canerem vana hujus scientiæ ostentatione captis, quamvis eam minime intelligerent, ac ne principia quidem ejus tenerent, nempe derisus sum. Verum nihilo secius ea exponere oculis & auribus ingerere atque ingeminare non cessabo. Hujusque rei causa publicum hoc admonitionis instrumentum ad parentes maxime nobiles extare volui. Quod Faustum ac salutare esse jubeat is qui.

In Omnibus Glorificetur DEus.

APPEN-

APPENDIX.

Admonitio.

Quoniam Puffendorffius, Heineccius aliique heterodoxi Scriptores Juris Naturæ sic dicti quavis data occasione non desinunt criminari, Ecclesiam Catholicam esse Juri naturæ adversam: Hierarchiam ejus esse monstrosum statum in statu: Ea ubi admittatur, Ibl impossibile esse, rempublicam stare: Principes hanc tolerare nec debere nec etiam posse: visum est, aliena maxime manu duo illis tela injicere.

Equidem dictum tam impudens naturalistarum, confutatione non eget. Sicut enim qui contenderet, in aquis nullum esse debere aërem, esseque contra naturam elementum in elemento, is sane experientia perpetua vel sola repelleretur, etiamsi nulla appareret ratio. Ita his, qui somniant, vel potius criminantur, regnum natura interiturum, si sit status Ecclesiasticus in statu civili, Constans & amplissima experientia opprimit ora.

Florentissima Monarchia Romanorum non periit, cum Constantinus Magnus, cum Theodosius Magnus Hierarchiæ se Ecclesiasticæ cum toto suo Imperio subjecerunt. Vid. Them. XIV. Cap. X.

Francorum Imperium subjectione erga potestatem Ecclesiasticam non modo extinctum non est, sed Imperatoriæ Majestatis fulgore adauctum in Carolo Magno.

Germanici Regni ejusque populorum libertas à variis deinceps regibus varie graviterque tentata, Status potissimum Ecclesiastici constantia fuit servata. *Fatendum* est: inquit Leibnitius Præfat. Cod. J. G. Dipl. *profuisse interdum Pontificum Romanorum curam pro Canonibus & Christiana disciplina, dum illi apud reges opportune importune instantes, sive auctoritate muneris, sive metu censurarum Ecclesiasticarum, multis malis obicem ponebant. Et nihil fuit frequentius, quam ut se reges in fæderibus censuræ & correctioni Papæ submitterent.* Aut certe si singamus, Ecclesiasticos libertati, majestatique repugnasse, Regni tamen hujus vastissimi vis, Pax, & apud exteros reverentia non illis temporibus labefacta est, quando Germani omnes eodem animo hierarchiæ paruerunt Ecclesiasticæ, Catholicæ, Romanæ; sed tum demum reverentia metuque finitimorum paceque interna cœpit excidere, cum jugo Ecclesiæ excusso Statum in statu perdurare aliqui Principes noluerunt.

Græcorum orientale Imperium stetit, quamdiu Status in Statu, id est Ecclesiæ Catholicæ obedientia in illo Imperio fuit: facto obedientiæ divortio in pejus ruit. Ad ultimum probe agnovit, unicam sibi superesse salutis anchoram, reditum ad Petri naviculam. Quocirca ad Florentinum accesserunt Concilium, paucis ante interitum suum annis: feliciores futuri forte, si vel tum voluissent promissis stare.

Hispaniæ, Americæ, Poloniæ Regna num desinunt esse Status, propterea, quod sacerdotes in illis omnes & Episcopi à potestate Romani Pontificis pendent?

Galliarum potentissimus Rex Ludovicus XIV. & nuper Ludovicus XV. tum demum Statum suum firmiorem reddidisse visi sibi sunt, cum ille hæreticos Hugonotos regno expulit; hic catholicos quosdam minus, nec ad literam, obedientes Romani Pontificis constitutioni, *Unigenitus* dictæ, redegit ad Officium. Et ridiculi sunt illi heterodoxi, qui persuadere nobis volunt, Ludovicum XIV. maximo volvere læsisse regnum suum, cum Hugonotos expulit; ex illo enim tempore mercatus ac vires regni invalidas esse. Quam enim invalidæ sint Galliarum vires ex eo tempore, Id hodieque experimur. Ex eo enim tempore Hispaniam cum America & Insulis, Lotharin-

tharingiam deinde omnem, utramque Siciliam, & nuper quædam alia Galliæ maxime viribus ſuccubuiſſe vidimus. Et ſicut Ferdinandus olim Catholicus cum anno fere 1480. Mauros Hiſpania expuliſſet, quindecim annis poſt novi orbis adeptus Imperium eſt; ita ejectis Anno 1685. Hugonottis Ludovicus Magnus quinto poſt ac decimo anno Novum pariter urbem cum ipſa Hiſpania Borboniæ majeſtati adjunxit. Velut ſemper novos orbes adjiceret DEus pro paucorum immorigerorum jactura.

Et adhuc non niſi Catholicos dixi: Sed & omnes non Catholici Principes, qui permittunt in ſua ditione eſſe Catholicos, ii etiam permittunt, eos in ſacris ab Hierarchia Eccleſiæ, & maxime Romano Pontifice pendere, ſeu ſacerdotes ii ſint ſeu laici. Idque neceſſario; quia ſi non penderent, Catholici non eſſent. Nec tamen quisquam eſt horum principum, qui Statum hunc in ſtatu exitialem credat, ut Puffendorffius & Heineccius. Id videre eſt in omnibus mundi partibus ubi catholici ſunt, apud Suecos, Danos, Anglos, Batavos, Gerranos, Ruſſos, Turcas, Perſas, Indos, Siamenſes, Sinenſes, Tartaros, Afros: *Solo excepto Statu & Monarchia Puffendorffii & Heineccii*, quæ duo potentiſſima regna ſubito corruere debebunt, cum primum Pontifici nullum in iis eorumque ſubditis Imperium concedetur.

Hæc cum ita ſint, criminationibus horum duumvirum opponimus confeſſiones duorum, qui idem ſaltem valent. Puffendorffius ex humili loco adeptus erat, ut à Conſiliis interioribus eſſet magno Principi: Heineccius adeptus eſt ſcholæ aliquem principatum. Illi opponitur Comes à *METTERNICH* peramplæ proſapiæ, ejusdem Principis Conſiliis & negotiis adhibitus majoribus, non ad ſcribendos ſolum libros, ut Puffendorffius. Heineccio autem opponitur *Fröreiſenius* Argentinenſis Academiæ Acatholicæ rector Acatholicus. Ille in ipſis Comitiis Ratisbonenſibus, ducente etiam, poſt DEI gratiam, ratione naturali ab heterodoxa ad catholicam doctrinam converſus docet religionis Catholicæ neceſſitatem, Innocentiam, ordinem pulcherimum, utpote DEO auctore dignum: idque profeſſus eſt paulo ante mortem eo tempore, quo mentiri ne ſibi quidem facile quisquam volet ratione utens. Alter *FROEREISENIUS* in Comitils Academicis Rectoralia Sceptra capeſſens inter ſuos confeſſus eſt, quam miſera eſſet congregatio heterodoxorum, eo quod hierarchiâ careret, nec poſſet efficere aliquo modo Statum in Statu.

Comes Metternichius confeſſionem ſuam confirmavit morte ſua quarto decimo, poſtquam eam ediderat, die Ratisbonæ Anno 1728. Rectori Fröhreiſenio: ut confeſſio eum ſua ad DEI gratiam, obitumque beatum diſponat, ex animo precamur.

Breve Scriptum utrumque eſt. Brevitas tandem nobis quærenda eſt. Scriptum Comitis commentariolo illuſtravit vir doctiſſimus juxta ac piiſſimus. V. P. D. Caſparus Erhard Benedictinus ad S. Emerammum, Comiti eidem à ſacris: Sed quem tamen commentariolum pro hoc appendice longiuſculum cenſemus, ideoque omittimus. Fröhreiſenii ſcripto qui commentarium addere voluerit, eam operam lubentes permittimus.

SOLILOQUIUM
ILLUSTRISSIMI
ET
EXCELLENTISSIMI
DOMINI DOMINI
ERNESTI
S. R. J. COMITIS
DE METTERNICH &c. &c.

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI REGIS PRUSSIÆ CONSILIARII INTIMI ACTUALIS, EJUSDEMQUE REGIÆ MAJESTATIS RATIONE ELECTORATUS BRANDENBURGICI, ALIARUMQUE TEUTONICARUM PROVINCIARUM AD COMITIA IMPERII RATISBONÆ LEGATI PLENIPOTENTIARII &c. &c.

RATISBONÆ,

TYPIS ET IMPENSIS JOANNIS BAPTISTÆ LANG
EPISCOPALIS TYPOGRAPHI ANNO 1728.

NUNC RECUSUM.

SOLI-

SOLILOQUIUM.

Q. D. B. V.

§. 1. Religio Christiana est Religio divinitus revelata.

§. 2. Revelatio est facti, & revelatam continet historiam: ergo seriem factorum.

§. 3. Factorum veritas mihi constare non potest per *rationem*.

§. 4. Ergo per aliam revelationem mihi innotescere debet, aut per Testes.

§. 5. Non priori modo.

§. 6. Ergo per Testes.

§. 7. Necesse est, ut testes isti sint omni exceptione majores, ne fallere possint, nec falli.

§. 8. Tales non sunt, qui post multa secula in remotissimis mundi angulis *singulatim* extiterunt.

§. 9. Sed tales, qui præsentes fuerunt justo numero.

§. 10. Qui ea, quæ manibus contrectarunt, quæ oculis usurparunt, quæ auribus hauserunt, aliis retulerunt.

§. 11. Nempe Apostoli.

§. 12. Isti visa & audita tradiderunt *Aliis*, stupendo successu.

§. 13. Alii, quæ à primis, scilicet Apostolis, acceperunt, tradiderunt porro *Aliis*.

§. 14. Hi deinceps *Aliis*. En successionem testium.

§. 15. Hi omnes habuerunt vel habent eandem scientiæ suæ causam.

§. 16. Ergo omnes sunt idonei testes.

§. 17. Gliscente mox Christianorum numero, orti sunt cœtus, utique *visibiles*, quia ex hominibus componebantur.

§. 18. Cœtus hi omnes unum *communemque* finem habuerunt.

§. 19. Ergo *unam* societatem constituerunt.

§. 20. Talis societas vocatur *Ecclesia*. *R. P. Desing Pars I.*

§. 21. Ista Societas, quæ Ecclesia vocatur, eo ipso, quod est Societas, non potest ne fingi quidem absque ordine imperantium & parentium; aut, si mavis, sine subordinatione. En *Hierarchiam*!

§. 22. Talis Ecclesia est maximæ auctoritatis, seu est *infallibilis*, id est, nulli Christianorum licet, dicto vel facto testari, sibi displicere, quæ Ecclesia statuit.

§. 23. Quæ itaque Ecclesia docet, quæ jubet, quæ tradit, *credenda sunt*, *facienda* sunt.

§. 24. Illa dicit, collectionem quandam vetustissimorum librorum, item aliquot epistolarum à diversis Authoribus diverso tempore, & diversis locis scriptorum, esse verbum DEI *Scriptum*. Nisi diceret, non crederem. Plane ut S. Augustinus: *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas.*

§. 25. Illa istius Verbi divini sensum determinat. Aliàs illud intelligerem meo jure, pro captu meo, non ad lubitum alterius.

§. 26. Illa dicit, Christum & Apostolos multa viva voce tradidisse. Quis, quæso, aliud sibi persuaderi patiatur?

§. 27. At, inquis, mali fuerunt non pauci Pontifices. Fuerunt; sed sibi mali fuerunt.

§. 28. Ecclesiam corrumpere non potuerunt; nisi dixeris, unum Papam tot Archiepiscopos, tot Episcopos & Prælatos toto orbe diffusos, momento quasi pervertisse. Portentum!

§. 29. Num & Vestri episcopi, sic dicti, vestri Superintendentes & antistites fuerunt boni?

§. 30. Illi tamen multo addictius * imperant, quam summi Pontifices.

* Puto legendum *adstrictius*, phrasi non ignota pro strictius, magis adductis habenis.

§. 31. Sed, inquis porro, judicarunt Concilia, necessariam fuisse *reformationem* Ecclesiæ tam in *doctrina*, quam in vita & moribus. An vero fortius argumentum inveniri potest, quo probetur, Ecclesiam universalem nunquam errasse? Quî enim errori medelam afferre potuisset, ipsa errans?

§. 32. At multa *nova* invexit Catholica Ecclesia? Primùm: vos multa nova appellatis, quæ sunt antiquissima, & cujus origo non constat; unde est ab Apostolis. Deinde, sint aliqua nova, e. g. Festi dies, solemnitates, ritus &c. (alia, quæ ad doctrinam pertinent, non agnosco) Quid tum? An malum est, quod pars hominum, quæ est multo maxima, rebus terrestribus immersa, avertatur ab objectis frivolis, & ad unum necessarium? Quod sine sensuum auxilio fieri vix potest.

§. 33. Demum, inquis, Ecclesiam Catholicam spiritu persecutionis & crudelitatis agi. Quis tulerit Gracchos de seditione querentes? Scilicet Spiritus Christi, spiritus inquam mansuetudinis & Charitatis Christianæ suggessit Luthero verba hæc: *Cur hos Papas, hos Cardinales &c. non occidimus, & manus nostras in eorum sanguine lavamus?*

§. 34. Constat itaque Ecclesiæ sua auctoritas.

§. 35. Valete ergo, qui illam inter & me dissidium volunt, valete, valete.

§. 36. Cui hæc non sufficiunt, aliam viam ingrediatur. Oret, legat, & consulat viros doctos ac pios. Si cui volupe est disputare, disputet: sudabit & algebit. Et ego multa alia habeo, quæ me hortantur, ut redeam ad ecclesiam, multa, multa. Sed hæc mihi sufficiunt, nunc quidem.

§. 37. Taceo itaque, & immensam Dei sapientiam & bonitatem adoro, quod eo modo populum suum regi voluit, qui solus humanæ conditioni conveniens est. Omnes enim *obedire* possunt, non possunt omnes *examinare*, judicare, eligere.

§. 38. Hæc est via illa, à qua nec stulti aberrare possunt.

SOLI DEO GLORIA.

ORA-

ORATIO

DE

MISERO ECCLESIÆ AUGUSTANÆ CONFESSIONI
ADDICTÆ PERMULTIS IN LOCIS STATU

HABITA DIE IX. MAY 1743. ARGENTORATI IN BRABEUTERIO ACADEMICO

A

JOANNE LEONARDO FROEREISENIO

SS. THEOL. D. ET PP. CAPITULI THOMANI CANONICO, CONVENTUS ECCLESIASTICI PRÆSIDE, ET PASTORE PRIMARIO

CUM RECTORATUM UNIVERSITATIS TERTIA VICE CAPESSERET

ARGENTORATI TYPIS
JOANNIS HEINRICI HEITZII.

Auditores ſuis quique eloquiis Condecoratiſſimi.

FElicitates, cùm prima alteraque vice faſces Academicos tenerem, tam Galliæ regnum, quam univerſam Europam exhilarantes grata hilarique mente revolvens non poſſum, quin ſpe confidenti ſuffultus tertium nunc Magiſtratum literarium lætus aggrediar. Fauſtum reddidit primum meum Rectoratum Sereniſſimi Delphini Nativitas, qua nihil exoptatius regi regnoque contingere potuiſſet. Quis nunc noſtrum non ſperat, fauſto ipſius Connubio ſolidum, firmumque intra Rectorale, quod inſtat, ſemeſtre poſterorum noſtrorum ſalutis factum iri fundamentum? Sub finem ſecundi mei Regiminis Academici pax Europæ reddita fuit, per Polonorum diſſidia tum amiſſa, extenſis Gallici Imperii limitibus, auctaque potentiâ. Quis quæſo veſtrum me invidia proſequeretur, ſi ſub initium tertii hujus mei Rectoratûs eandem Europa ſentiret lætitiam, eandem gallia experiretur felicitatem? Te profecto nos omnes ardentiſſimis, imploramus ſuſpiriis, potentiſſime atque benigniſſime Pater Cæleſtis ex intimo cordis fundo clamantes: Da pa-

cem Domine in diebus noftris, falvum fac Regem, Protege Reginam regiamque fobolem, fereniffimi præprimis Delphini felicitatem fœcundo & fuavi matrimonio auge. Conferva fub potentiffimo clementiffimi Regis præfidio hanc civitatem, & in ea Academiam, ejusque tam proceres, quàm Doctores & Cives, ut illuftris hæc celebrisque fapientiæ fcientiarumque officina ulterius floreat atque perennet. Imperti Benigne DEUS cæleftem tuam benedictionem omnibus meis laboribus atque conatibus, quò vergant in Sanctisfimi nominis tui gloriam, & Ecclefiæ pariter, atque Academiæ emolumentum. Cæterum more confueto munus Rectorale brevi fermone aufpicaturus pauca quædam de mifero Ecclefiæ Auguftanæ Confeffioni addictæ permultis in locis ftatu verba facere decrevi, quæ ut benevolis auribus excipiantur, enixis precibus contendo.

De Mifero Ecclefiæ Auguftanæ Confeffioni addictæ permultis in locis ftatu dicturo ante omnia præmonendum videtur, fermonem mihi haud fore de ftatu ejus interno, five de Doctrinis, quas Ecclefia noftra in libris, ùt vocant, fymbolicis profitetur. Confentiunt enim illæ divinæ revelationi. Nec defiderandum quid effe cenfeo in Sacramentorum adminiftratione, inftitutioni quippe Salvatoris conformi. Materialiter hinc puram atque felicem effe arbitror Ecclefiam noftram. Sed mifera mihi duntaxat conditio videtur ratione formæ, regiminis & ftatûs externi, qui certe in multis locis miferior effe non poffet. Etenim vix umbra ejus vifionis Ecclefiafticæ in ea apparet, quam Paulus requirit quarto Epiftolæ ad Ephefios Capite ita fcribens: ex quo totum corpus, fcilicet Ecclefiæ connexum & compactum per omnem commiffuram fuppeditationis fecundum operationem in menfura uniuscujusque membri augmentum corporis facit in ædificationem fui. Sistit nobis his in verbis Paulus Ecclefiæ Chriftianæ, cujus fundamenta tum jacta fuerant, formam fub Schemate corporis humani, cujus membra fibi invicem tam arcto nexu unita funt; ut læfo uno reliqua omnia dolorem fentiant, unum alteri perpetuum ferant auxilium. Sermonem Paulo fuiffe de Ecclefia vifibili, & confequenter de unione & mutuo auxilio vifibili, demonftratione nulla indiget. Loquitur enim de Ecclefia, in qua Doctores vifibiles à fe invicem vifibiliter difcernibiles confpici & demonftrari potuerunt, quorum nempe alii tum fuere apoftoli, alii Evangeliftæ, alii Paftores, alii Didafcali five Doctores. Requirit hinc Paulus evidenter ad formam Ecclefiæ vifibilis neceffario unionem vifibilem, atque mutuum auxilium membrorum vifibile, quum ad corpus humanum commiffura offium, cujus beneficio unum membrum alteri auxilium ferre poteft, æque neceffariò requiratur, ac circulatio fanguinis, & fanus nutriensque cibus atque potus; fola enim concordia interna doctrinæ & ufus verbi atque facramentorum in Ecclefis nihil eft, quam refpectu corporis humani ufus ciborum & potus atque circulatio fanguinis. Talis ergo unionis externæ atque vifibilis & mutui auxilii, quod Ecclefiæ particulares fibi invicem ad inftar membrorum corporis ferre deberent, cum in Ecclefia auguftanæ confeffioni addicta vix umbra hodie appareat, evidenter patet, in ea collective fumpta vix umbram formæ Ecclefiafticæ vifibilis, quod Paulus requirit, obfervari. Defectus vero hic formæ Ecclefiafticæ vifibilis parùm a totali differens fons eft omnium, quæ in ea frequentes apparent, miferiarum. Quærenda eft triftis hujus defectus ratio in eo, quod Reformatores Ecclefiæ tantum de reftituenda doctrinarum puritate, & legitima facramentorum adminiftratione fuerint folliciti; prudentem autem regiminis Ecclefiaftici ordinationem ad confervandam unionem externam abfolutè neceffariam, refpectu Ecclefiarum particularium, imprimis minorum, prorfus neglexerint; medicis chirurgisque fimiles, de carne & fanguine, ejusque circulatione, de ftomacho, de qualitate ciborum & potûs, optimaque diæta, nec non de fanandis vulneribus, valde follicitis; offa autem non modo legitima commiffura deftituta, fed per totum corpus fracta & confufa negligentibus; de neceffario & mutuo membrorum auxilio, de facultate ftandi, eundi & fe defendendi ne quidem cogitantibus. Si fatis fuiffent providi Reformatores negotio tanto fyncere quidem & animofe inchoando pares, fatis prudenter autem continuando, & feliciter perficiendo, ut eventus evidenter docuit ob fummam & multiplicem improvidentiam, quæ ex dicendis clariffimè patebit, impares, cùm auguftana confeffione ceu declaratione & ner-

norma Ecclesiastica doctrinali, syllogen quoque Canonum exhibuissent, tunc eorum, quos retinendos aut noviter introducendos, quàm eorum, quos abrogandos censuerunt, ùt Imperatorio, aut Imperatori patere potuisset, non tantùm quid crederent atque docerent, sed & ad quorum Canonum normam Ecclesias suas reformatas dirigerent; cùm ad hoc æque ac ad declarationem doctrinæ tam ex Capite juris quam prudentiæ obstricti fuerint. Quodsi enim hoc factum ab ipsis fuisset, non tantùm satisfecissent officio suo, sed & sequentium temporum doctores, atque in dirigenda Ecclesia consiliarios sibi obstrinxissent. Hi enim per hanc Canonum syllogen certam quandam suis Ecclesiastici universalis normam obtinuissent, qua nunc destituti dici non potest, quam incredibilibus, & ineffabilibus in munerum suorum administratione premantur difficultatibus.

Quam misera esset Juris Consulti Civilis, qui advocati Generalis munere fungitur, conditio, si in relationibus atque deliberationibus suis ipsi tantum liceret ad statuta provocare, hisque deficientibus interdictum esset jura communia allegare? Interdictum autem hoc est juris Ecclesiastici consultis, non lege, sed juris communis Ecclesiastici defectu. Fit hinc, ut alia Ecclesia particularis ex Carpzovianis, alia ex Hobbesio-Thomasianis, alia ex Titianis, alia ex Böhmerianis, alia ex aliis principiis jus sibi Ecclesiasticum pro lubitu formet, magna cum Ecclesiæ nostræ ignominia. Imprudenter idcirco & improvidè pristinas leges Ecclesiasticas abrogarent, qui nullas certas & universales, nedum meliores, earum loco tulerunt; immemores notæ in vulgus regulæ, suadenti, non abjiciendam esse vestem licet inveteratam & propterea haud elegantem, antequam nova & melior, quæ indui potest, adsit; cùm præstet, tectum esse vestitu, qui displicet, quam nudum incedere. Hoc vero à Reformatoribus intuitu Juris Ecclesiastici Universalis factum esse, nemo ignorat, & ecclesiæ particulares præsertim minores consistoriis & conventibus Ecclesiasticis destitutæ, suo sæpius, eoque hodie irresarcibili & inevitabili experiuntur damno.

Multis iisque tristissimis id confirmare exemplis possem, si temporis ratio id permitteret, hinc si satis fuissent providi Reformatores, in Germania, aut Hierarchiam Episcopalem cum Suecis Danisque retinuissent, aut Consistorium saltem supremum & universale, in gratiam præcipuè Ecclesiarum particularium minorum erexissent, ad cognoscendas omnes causas Ecclesiasticas non tam doctrinam, quam utique solus DEUS per verbum suum dijudicat, quam regimen, ordinem, decentiam, disciplinam, Ministrorum vocationem & dimissionem, & alia negotia Ecclesiastica concernentes; judicium quippe humanum non tantùm admittentes, sed & necessario requirentes. Utroque autem neglecto Ecclesia Augustanæ Confessioni addicta in Germania in relatione Ecclesiarum particularium ad se invicem respectu Juris Ecclesiastici similis evasit vermi, in partes non tantùm magnas & longas, sed & minimas dissecto, quarum quælibet se movet, quamdiu aliquales vires supersunt, & quarum quælibet sensim sensimque vitam, & cum vita facultatem se movendi amittit. Similis exercitui, cui nec desunt vires, nec bellicæ artes, nec annona, nec arma, nec pugnandi ardor, militanti autem sub variis ducibus diversæ dignitatis, diversa, sæpiùs contraria, nonnunquam plane nihil decernentibus & sibi invicem non subordinatis. Similis legioni, in qua neglectu habitu uniformi non tantùm quilibet centurio, sed & quilibet locum tenens, vexillifer, antesignanus, & ab excubiis liberatus sibi independentiam adscribit. Similis urbi, cujus incolis non deest quidem cibus & potus, qui autem nullo inter se nexu civili uniti sunt, ita ut quilibet non tantum Pater, sed ut quælibet materfamilias gentium sibi jura adscribat, & in statu naturali vivat.

Objicitur sæpiùs, sed fine sufficienti fundamento Romanæ Ecclesiæ, fæminam quandam aliquando fuisse Papam, Majori specie hoc Ecclesiæ nostræ objici posse videretur. In ea enim jura Papalia & Episcopalia exercere potest fæmina, dummodo sufficientes possideat divitias, ad emendum pagum immediatum, cujus incolæ Augustanam profitentur Confessionem, & cujus dominio territoriali Jus quoque Patronatus adhæret. Illustrabo assertum exemplo. Vidua quædam præter alia bona pagum possedit in alsatia, cujus Pastori sub finem superioris sæculi ad Diaconatum quen-

quendam huc translato dandus erat Successor. Cumque viduæ huic non tantùm dominii, sed & collaturæ jura tum competierint, incolæ hujus pagi eam supplices rogarunt, ut ipsis electionem post habitas à quatuor Candidatis conciones, quas vocant probatorias benigne concederet. Anouit illa, detulirque petito, post collecta autem rusticorum vota non eum vocavit, qui majora obtinuerat, sed qui sibi potissimum placuerat. Nonne hæc fæmina jura Papalia & Episcopalia in summo gradu exercuit. Nec desunt forsan etiam uxores, quæ per maritos sub ipsorum imperiò viveotes jura Papalia, Episcopalia, Presbyteralia, & Parochialia exercent, licet tantæ sit hujus artentati, ubi id observatur, turpitudo, ut honorifico hoc in loco neque recenseri, neque redargui mereatur.

Quot vero & quantæ ex memorata separatione atque independentia Ecclesiarum particularium jam ortæ sint miseriæ, vix verbis exprimi potest. Primum inter eas locum tenet libera multarum perniciosarum, & scandalo plenarum circa materias juris Ecclesiastici hypothesium assertio. Deprehendimus enim in Ecclesiis nostris Doctores Theologos æque ac jure consultos statuere ausos, quamlibet Ecclesiam particularem ea gaudere potestate, ut consentiente Domino Territoriali non modo loco primi hebdomadis diei, quem inter septem Ecclesia primitiva universa ex solidis fundamentis ad constituendum novi testamenti sabbathum elegit, non obstante perpetua & universali observantia, secundum, tertium, quartum, quintum aut sextum pro lubitu huic scopo destinare, sed & loco septimi recurrentis diei octavum aut nonum recurrentem pro die Dominica declarare queat. Qua hypothesi admissa sponte sequitur, licere non minus cuivis Ecclesiæ particulari memorato accedente Domini territorialis, jura Papalia, atque Episcopalia exercentis consensu, abolere benedictionem sacerdotalem, & omnia tollere, quæ universalis & perpetuifuerunt usus, & ad ordinem at que decentiam in Ecclesia conservandam absolute necessaria sunt. Quis verò non videt tristes & miseras harum hypothesium sequelas? Sequuntur inde gravissimæ, & decessu difficillimæ de successionibus Principum Protestantium controversiæ, docet hoc exemplum notissimè de Sueeessione montis Belliordensi contentionis. Qui allegatarum in memorialibus ejus atque factis ejus occasione impressis Theologorum, atque Jurisconsultorum nostratium in quæstionibus juris Ecclesiastici de benedictione sacerdotali, & iis, quæ ad ejus validitatem requiruntur, de dispensationibus præsertim in causa propria, de divortiis, aliisque ejusmodi materiis hypothesium, opinionum, consultationum, & responsorum varietatem, contrarietatem, & frivolam quandoque audaciam ammadvertit probabilismum, aut potius scepticismum crassissimum, theoretice à quibusdam non sine scandalo defensum, sine ulla hæsitatione à nonnullis Ecclesiæ nostræ Doctoribus in ipsam praxim electum pio commotus Zelo indignabundus observat. Convinci tales effrænæ licentiæ & publice convinci tales redargui possent, si adessent leges Ecclesiasticæ scriptæ universales. Quis probus & cordatus non horrore corripitur, videns, nonnullorum Juris Ecclesiastici esse principium, quidquid lubet, licet. Quid mirum, si Ecclesiæ Ecclesiasticæ Romanæ addicti talia detestantur, & abominantur, nigerrimamque de Ecclesia nostra ideam concipiunt, quippe cui ex causis supra memoratis culpam ultimato semper adscribit, certo persuasi, Reformatores certitudinem normæ Ecclesiasticæ negligentes inter causas morales ejusmodi sequelarum referendos esse, si æque ac parentes, liberis in juventute nimiam concedentes licentiam vitiorum, quæ ab his in senectute perpetrantur, causæ sunt. Detestaretur profecto talia & abominaretur, si hodie viveret D. Augustinus, quod vel ex epistola ejus octuagesima sexta ad Casulanum patet, in qua ita scribit: quis non DEum offendet, si velit cum scandalo totius, quæ ubique dilatata est, Ecclesiæ die Dominico jejunare? Certe si per jejunium die Dominico institutum DEUS offenditur, quid existimatis Auditores! quam dira ratione offendatur per audacem diei Dominicæ abrogationem, & per defensionem atque approbationem moliminum infinitè majora scandala præbentium, & legitimum literarum Statum dubium, successionemque integrarum territoriarum incertam reddentium?

Sed transeo ad aliam Ecclesiæ nostræ miseriam, in eo consistentem, quod consentientibus hinc inde, imo approbantibus, & laudantibus nonnullis Ecclesiis particularibus cæcisque eorum inspectoribus cuivis impostori atque fanatico impunè liceat novam formare Ecclesiam, novasque promulgare leges Ecclesiasticas atque Cerimoniales. De-

Docuit hoc perpetua, & actu docet hodierna tristis profecto experientia, novo Indicio, Ecclesiarum nostrarum particularium statum similem sæpius esse statui, qui in Republica Judaica, Judicum temporibus quandoque obtinuit, in quo quis fecit, quod bonum sibi rectumque visum fuit. Statum autem hunc tantopere multis nostrum placentem spiritui sancto, ceu spiritui ordinis, & Subjectionem amanti & primario libri judicum Auctori maximopere displicuisse, exipso hoc libro satis patet.

Magnæ porro & variæ observantur tam in vocatione, quàm in dimissione Ministrorum verbi divini in Ecclesia nostra miseriæ. Justo seriùs vos dimitterem Auditores, si vel centesimas abusuum circa vocationem se sæpiùs manifestantium recensere nunc vellem: Missis hinc illis, ceu maximam partem per se notis id solùm circa dimissionem eorum tristis refero, esse hodie in Germania non paucos audacter asserentes, licere Dominis territorialibus sine ullius rationis allegatione ministrum innocentem ex liberrimo arbitrio removere. Quas verò violentas injurias atque miserias non optimis tantum viris, sed & eorum familiis impium hoc jus Ecclesiasticum conciliare possit, quilibet facile perspicit.

Tristior insuper conspicitur plurimis in locis miseria, si ministrorum Ecclesiæ salaria considerantur. Tam exigua enim haud raro hæc esse solent, ut Monachorum mendicantium more Auditorum misericordiam implorare cogantur, nisi fame cruciari velint, verbi divini præcones. Ex qua miseria necessario oritur summa & ægerrima viduarum, plerumque Ecclesiæ ministrorum paupertas. Aut non concedenda iis uxores ducendi venia, aut ex capite saltem prudentiæ cura viduarum adhibenda fuisset. Talpa cæcior sit oportet, qui fluentes inde non animadvertit perniciosas in ipsa munerum Ecclesiasticorum administratione sequelas. Alii enim ob salarii insufficientiam, alii ad evitandam viduarum inopiam instinctu sæpe uxorum vi, clam, aut precario coguntur sordidæ se tradere avaritiæ; alii auditoribus turpi ratione adulantur, idque magno cum scandalo in sermonibus præcipue funebribus, quos ideo jure meritoque viri cordati jam diu mendaces appellare solent conciones. Quibus adulationibus si accedit irrationale prolixitatis, & vanæ verbi loquentiæ ad lacrymas præcipue extorquendas studium, superveniente quandoque aëris frigore dici non potest, quantâ indignatione talis declamaror sibi soli placens, audiatur: Quanta autem conciones ejusmodi mendaces pietatis studio struant impedimenta, sequens docet Historia. In pago uno tantum ab hac urbe lapide distante ante octo circiter lustra rusticus quidam pastorem adiit, eumque interrogavit, quid sibi faciendum sit, ut post mortem æternum damnetur? vix enim sibi hoc videri possibile, cum hactenus in omnibus concionibus funebribus quosvis variorum scelerum reos audiverit prædicari beatos, adulteros nimirum, ebriosos, homines maximè fraudulentos & avaros. Quæ quidem quæstio Pastorem hunc, accedente nominis gentilitii instigatione, in muneris administratione valde severum reddidit, atque permovit, ut deinceps in parentationibus de salute defuncti judicium plerumque suspenderit.

Nec minor in Ecclesiis nostris respectu emeritorum apparet miseria. Detrimentum, quod Ecclesia nostra ex deficiente eorum sustentatione sentit, neminem latet. Accidit summis ministrorum verbi Divini in Ecclesia nostra contemptus eo usque progressus, ut crescere ulterius nequeat. Præter alios varii generis Ministerii contemptores, infimus quoque & sentinam reipublicæ constituens, populus tam abjecte de voluntatis Divinæ nuntiis sentit, & tam impie de illis loquitur, ut si nulla ipsi in vini præcipue cerevisiæque cauponis supersit colloquii materia, ad vitia, quæ in Ecclesiæ ministris observari arbitratur, recensenda se convertat, summumque in iis vel fingendis vel aggravandis studium omni veneratione seposita adhibeat. Quam infamem impudentiam non tantum Ecclesiæ Romanæ, sed & reformatæ membra laudabiliter in nostris detestantur. Hæc autem miseria hic Argentorati præcipue in pleno prô dolor vigore est, originemque primariam ex electione populo concessa trahere videtur, cum electionum temporibus potissimum exerceatur.

Sed transeo in Germaniam, ibique miserum quoque Ecclesiæ nostræ statum deprehendo intuitu turpium & inanium, quæ à theologis sæpius impunè & frustra moventur, rixarum. Recenserem earum plures, si tædium excitare animus esset, quantis præsertim ani-

animorum motibus agitatæ, quot & quantis convitiis, hæretificationibus & condemnationibus refertæ fuerint ceptæ ſub finem Superioris, & ſub initium hujus ſæculi continuatæ atque auctæ, hinc ſub pietatis promovendæ, illinc ſub conſervandæ veritatis prætextu à Theologis noſtratibus controverſiæ, in aprico eſt. Certè ſi taxin Euſchemoſynen, ordinem & decentiam amaſſet Eccleſia Auguſtanæ confeſſioni addicta, quod alii ab Evangelio, alii à Luthero denominare ſolent, modum ſaltem eas tractandi nunquam permiſiſſet.

Magnum pariter defectum Eccleſiæ noſtræ multi jure declarant totalem abrogationem omnium conventuum ſive domorum iis conſecratarum, qui ob ætatem nimis profectam, & ceſſantem ad negotia conſueta ulterius agenda aptitudinem; abjectis lubentiſſimè omnibus curis mundanis in pia hominum ſui ſexus ſocietate ultimum vitæ tempus tranſigere, non ſine ratione deſiderant. Hæc certe in re, ſi modò verum ingenue fateri volumus, infans cum ſordibus inconſiderate & impie effuſus eſt.

Conſummatum denique reddit miſerum de quo mihi ſermo eſt, ſtatum lento quidem gradu ſed evidenter nihilominus ad interitum ſuum procedens, & multis jam in locis ruinam minans Eccleſia noſtra. Concordia enim rebus parvis creſcentibus, diſcordia vero magnis dilabentibus, nonnullisque ex potentiſſimis Principibus, quorum majores præcipui fuerunt confeſſionis Auguſtanæ exhibitores, & rerum Eccleſiaſticarum Directores ad priſtina reverſis ſacra, quomodo partes imprimis minores diſſecti vermis Eccleſiaſtici ſe diu adhuc movere, quomodo exercitus militans ſub variis ducibus diverſa decernentibus ſe porro defendere, quomodo urbs Eccleſiaſtica, quæ non ſimul eſt civitas, & in qua vicinus, ardente pariete proximo rem ſuam non agi exiſtimat, nullùmque proinde fert auxilium, ſe ulterius conſervare poterit vix apparet.

Innumera adhuc proferri poſſent, Auditores, maximique momenti ad miſeriam Eccleſiæ noſtræ demonſtrandam, Argumenta: ſed ſufficiant hæc ad triſtem ipſius faciem delineandam.

Tranſeo lætus ad lætiorem felicioremque academiarum conditionem. Suus enim conſtat honor etiam apud ſummos Principes eruditis eorum Doctoribus. Non imminuuntur & ſupplantantur, ſed conſervantur & augentur horum jura. Nihil ſibi timet reſpublica ab ea, quam Rectoribus lubens concedit poteſtate, nihil de ejus abuſu ſuſpicatur, lætus hinc Regiminis Academici onus in me tertia nunc vice ſuſcipio; leve enim illud reddunt jura ipſi annexa, intacta frivolis ſubordinatorum oppoſitionibus, & invidioſis malevolisque atque ſtramineis aliorum dijudicationibus, ineptis criticorum nodum in ſcirpo ſæpius quærentium conjecturis & emendationibus, quas vir eruditus ſub *Mathanaſii* nomine ſcitè lepideque deriſit. Lætus id ſuſcipio natali meo quadrageſimo nono, quo ſuperato ex annis climactericis ſeptimo, quinquageſimum ætatis annum ſalvus per DEI gratiam ſoſpéſque ingredior. Cùm enim nullus dubitem, fore ut prælectis ſatisfacturi ſitis legibus, nihil niſi Fauſta mihi polliceor atque felicia.

D I X I.

INDEX

INDEX
LARVÆ DETRACTÆ.

Numerus Prior Romanus indicat Caput, alter Arabicus indicat Thema.

A.

B.

D.

E.

F.

G.

Eis

JUS

VIII.

Contra

- - - Pro-

R.

Errata

Errata in Larva Detracta.

Quæ benevolus lector cum cæteris emendare rogatur.

pag.	*Mendum*	*Emendandum*
11. b. *circa med.*	Connubii Sorori - - - -	*Sororis.*
24. b. *fine.*	Primam &c. - - - -	primum & proprium
26. b. *med.*	Ea quoquam. - - -	ea *à quoquam.*
29. a. circa fin.	Veri obducto - -	Veri *obducta*
38. a. ante med.	Ex integro ſubjicit. - -	*ſubjit.*
44. a. ante fin.	Diſcat vere honeſte - - -	*vivere* honeſte
65. b. an. med.	Nec de pœnis à DEO &c. -	*Nec de à DEO ſtatutis præmiis*
68. b. poſt. med.	Collectari ſolita - -	*Colluctari* ſolita
63. b. ant. fin.	Paſſim dederunt - -	Paſſim *nomina* dederunt.
77. a. num. 14.	Juſtum ſophiſma . - -	*Iſtud* ſophiſma.
85. b. an. med.	Dico eſſe hæc maxima -	*Duo* eſſe hæc maxima
87. b. ℞. 5.	Faciunt qui contra. - -	*Faciuntque* contra
89. a. ant. fin.	Poſſibile revera ſit - -	revera *fit*
94. b. an. med.	Huc demum cedit - -	huc demum *redit.*
——— poſt med.	Videt ignaviam - -	*ridet* ignaviam.
100. an med.	Deſerto loco natus - -	*nactus*
117. med	Aliud eſſe quod ſacerdotem -	Aliud eſſe *quam*
124. a. num. 6.	Quodſi etiam verba, *ex ſe* ſunt	deleatur comma.
126. b. num. 5.	Supra eo libro - -	ſupra *ex* libro
127. a. num. 1.	Proxime contemplatio -	Poſt verbum, *proxime*, inferenda ſunt hæc: *Contemplatio internorum, ſecundo ac remote*
131. a. num. 5.	Jus eſt: homini - -	deleantur duo puncta.
144. a. num. 3.	Puffendorffio - -	*Puffendorffius.*
——— num. 4.	Aliis quoque. - - -	*Aliis* quoque
——— ———	Redacta fuit - - -	Redacta *ſint.*
148. b. ant. fin.	Exprobravit. - - -	*Exprobrarit.*
152. a. num. 1.	videretur judex - -	*rideretur* judex
153. a. Them. XI.	quantamque talem - -	quantamque *utilitatem*
154. a. num. 6.	Et certam rationem - -	Et *rectam* rationem.
163. b. num. 11.	fit extra ordinem, ad ſecundum.	Poſt comma interſeratur *licet DEus.*
169. a. num. 6.	ſed ſuper eam - -	*ſuperſedeam*
173. b. num. 17.	humanam eſſe independentem lege:	*non* eſſe independentem.
174. a. num. 2.	quia à DEO intendi - -	*qua* à DEO
——— num. 4.	uſum ipſum facultatem - -	uſum ipſum *facultatum.*
188. a. Them. XXVII.	DEum non *concludi* - -	*excludi*
190. a. num. 3.	*Votulas*, & ex his - -	*rotulas*, & ex
204. b. lin. 2.	Nam *videas* - - -	nam *videns.*
205. a. lin. 10.	& *parcum* - - -	*porcum*
——— b. num. 3.	in *conſultam* tautologiam	corrig. in *conſuetam*
213. b. num. 7.	qui cetera *auctus.* - leg.	*acutus.*
214. a. lin. 4.	voluntarie *parco* - leg.	*porco*
215. b. ad fin	nihilo *ſevius.* - - - leg.	nihilo *ſecius.*
216. b. ad finem.	maxime *voluere.*	deleatur verbum *voluere.*